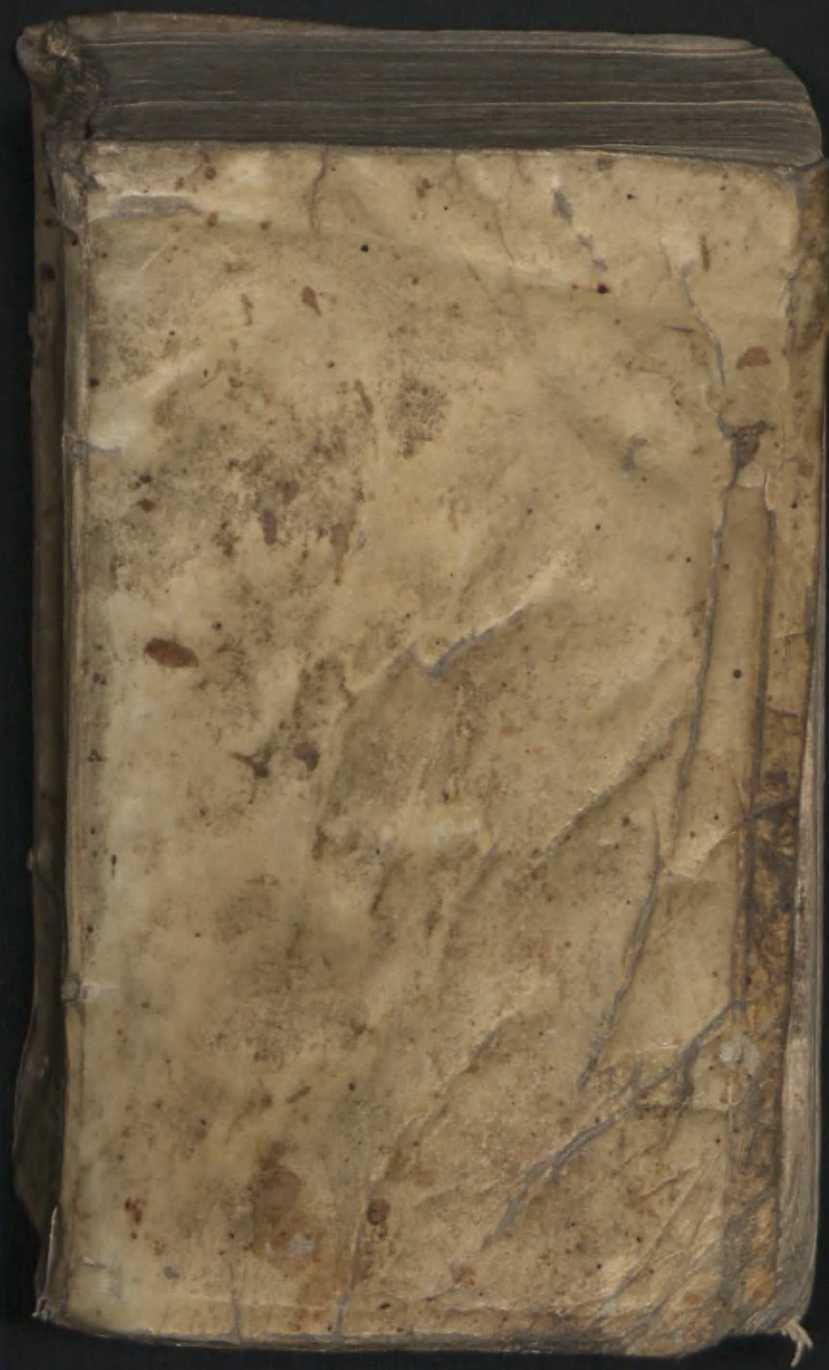

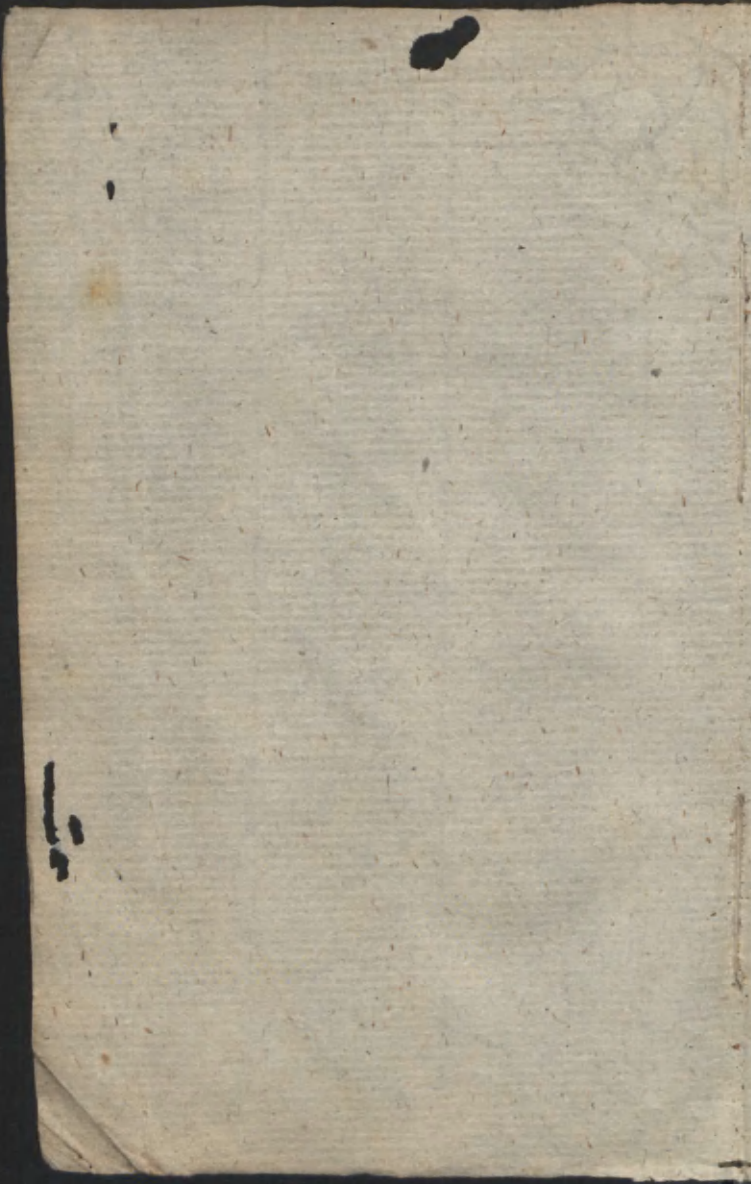

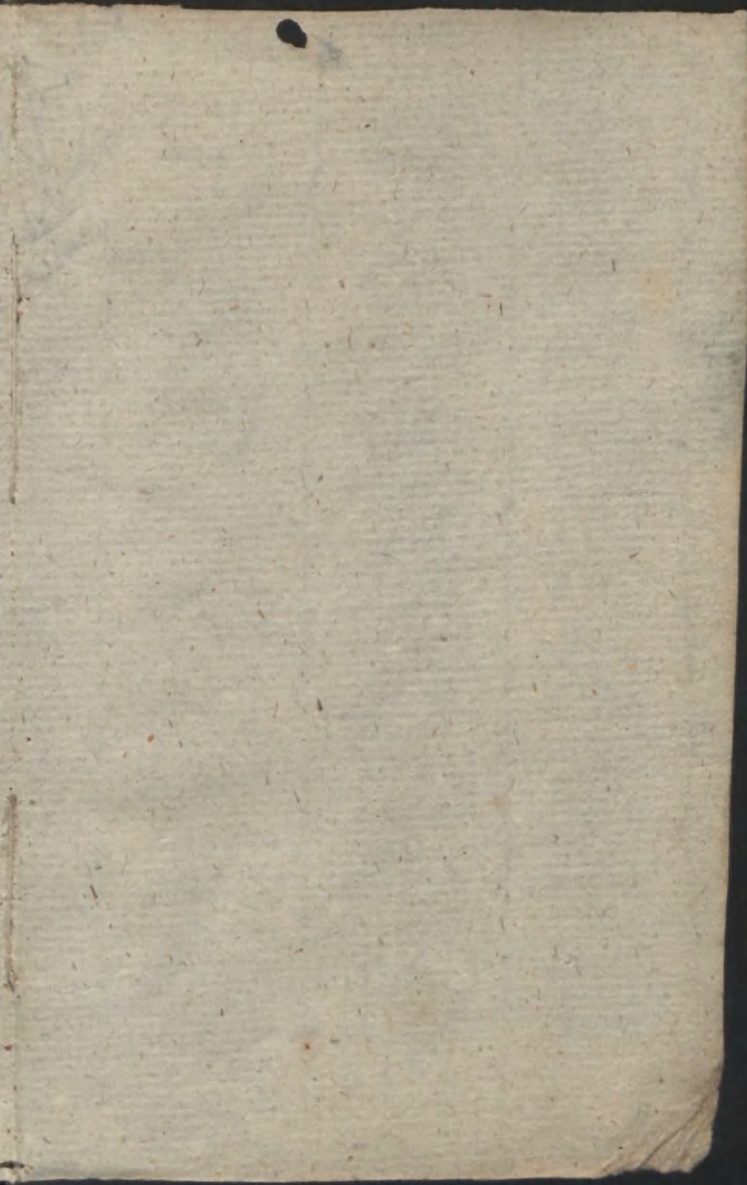
Stwierc Marci w. Ro. i. iest to najmniejsza sprawa
wobec uszy i najmniejsza posiadnie godności. Ca.

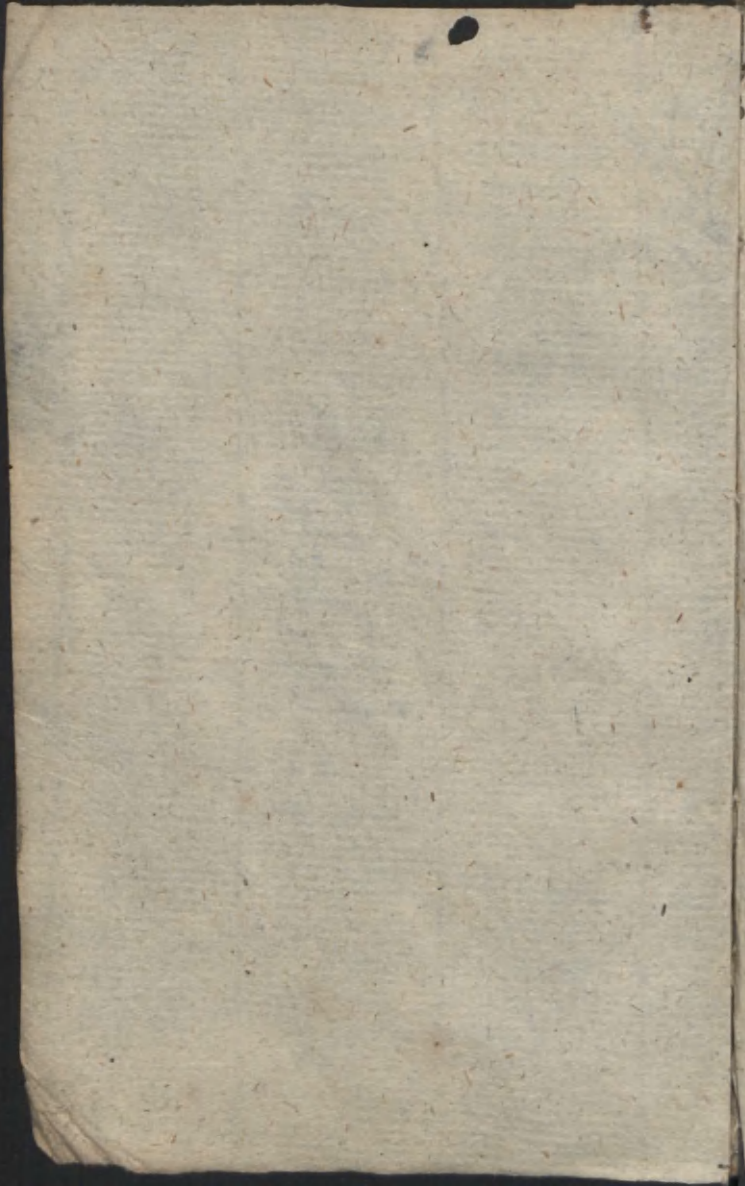
Gratitudo

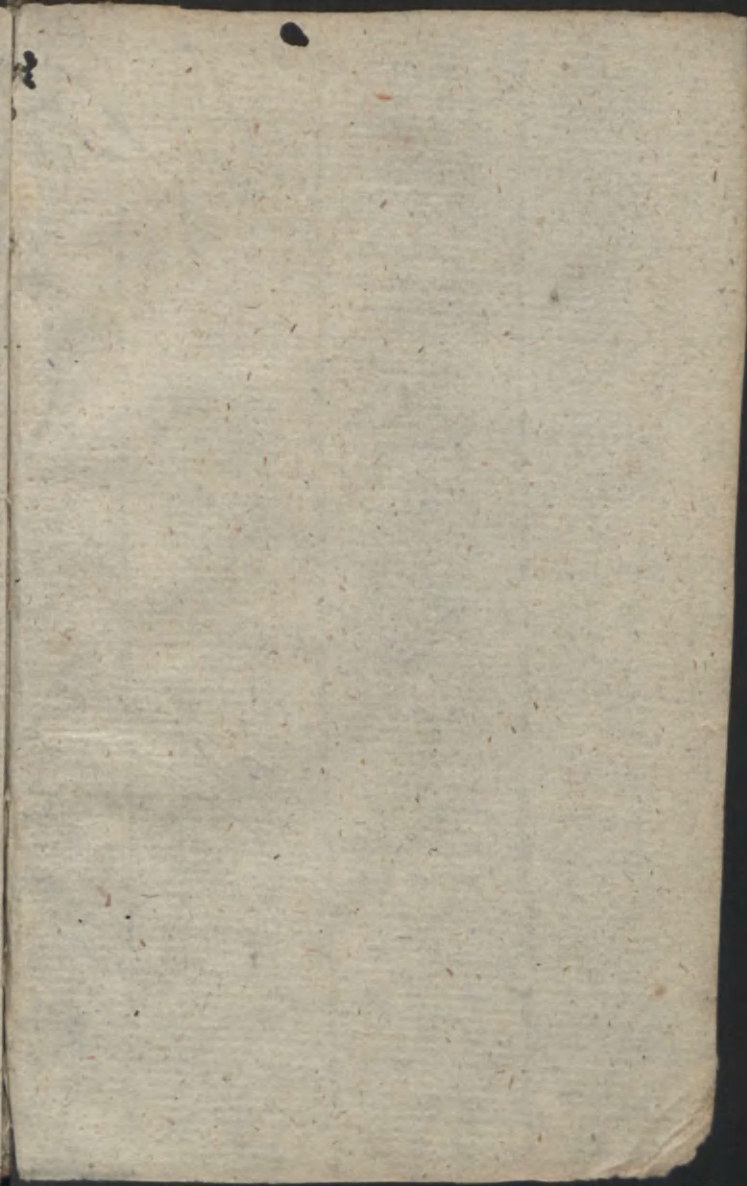
6
Conubescant, et ruerant simul. q. gratulantur malis
malis. Pal. 24. v. 26. ac Baruch 4. v. 31

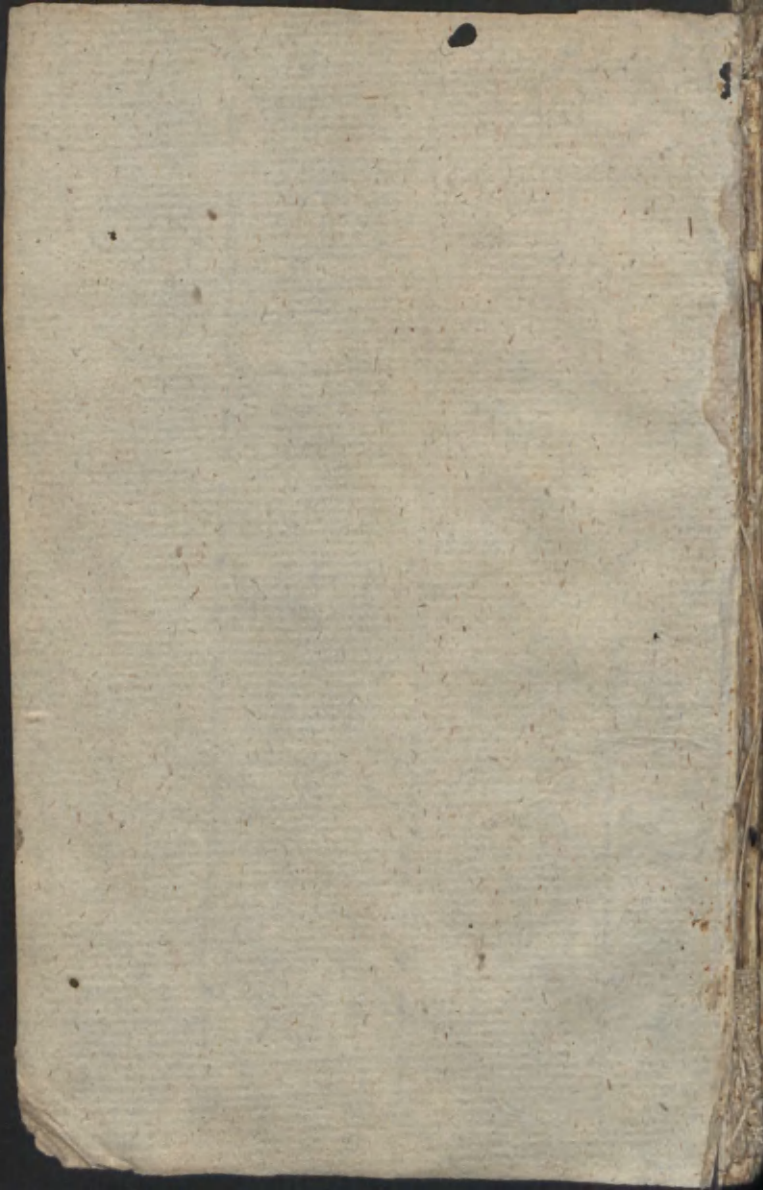
Coronā gratitudinis suppones tibi. Pal. 632
ad Philipens 4. v. 25.

**DICTIONARIUM
CONCIONATORUM
PAUPERUM**

AUCTORIS INCOGNITI.

**(IN QVO MATERIAE
OMNES, CONCIONATORIBVS
PERNECESSARIAE, AD TOTIVS ANNI
Euangelia tam Dominicalia, quàm Festiua ac-
commodanda, suppeditantur, & instar Loco-
rum Communium secundum virtu-
tes & vitia proponun-
tur.**

**A. F. P. RODVLPHIO A TOSSIG-
NANO FRANCISCANO, IN GYMNASIO
'D. Francisci Bononia Regente, è tenebris eru-
tum, & (præmissis Rudimentis pro diuini
verbi Prædicatoribus) in lucem**

pro Prædicatoribus & Sacerdotibus
in hunc modum
Hac postrema editione ad antiquum exemplar colla-
tum, recognitum, & ab innumeris mendis
vindictum.

in hunc modum
Cum INDICEVS copiosissimis rerum & materialium,
ex Li

COLONIAE

Apud Arnoldum Quentelium

Anno M. DCII.

RECEIVED
JAN 17 1900
U.S. DEPT. OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D.C.

0-17-0-260

8°-4214

ILLVSTRISSIMO
DOMINO, D. FABRI-
CIO DE GVIDIS A BALNEO,
Montis belli Marchioni dignissi-
mo, Domino, & patrono suo
colendissimo

F. Petrus Rodulphius à Tossignano
S. D.

VM annis elapsis, Mar-
chio Illustrissime, Flo-
rentiæ sacras haberem
Conciones, tot in me
officiosè contulisti beneficia: vt,
cùm multum tibi à me deberi
sentiam, nec in me sit vlla facul-
tas, quò singulari tuæ humanita-
ti parem referam gratiam, saltem
apud creditorem, quantum de-
beam, profiteri cogar: rationi e-

nim & bonis moribus conuenit,
vt, quibus plurimum debemus,
eisdem plurimū debere nos con-
fiteamur. Verū capta ex tēpore
occasione, occurrit mihi libellus
iste, quem in gratiā studioforum
omnium sermone perquā familiari
imprimendum curauī, at-
que præclaro tuo Nomini dicare
constitui: nō sanè quòd eum esse
putem, qui tanto Viro debeatur.
Minimum fateor ad plurima &
maxima summæ erga me huma-
nitatis tuæ officia: quæ quidem
singula ita erunt semper fixa in
animo, vt mihi uiuo eripi, abole-
rique non possint: sed potius vt
libellus iste ex te ipso auctoritatē
& dignitatem capiens, famæ tui
nominis commēdetur. Tu enim
inter omnes prouinciæ nostræ
Aemiliæ Heroes ita omnib. for-
tunæ

tunæ corporis animique dotibus
cumulatissimus cæteris præstas,
vt alios potius illustrare queas,
quàm quis speret tuæ dignitati al-
iquid splendoris addere. Præter
naturalem tuam benignitatem,
qua & virtutem ipsam, & virtu-
tis cultores omnibus liberalitatis
tuæ cumulis amplexus es, vt alter
Fabricius, de quo Pyrrhus dixisse
fertur: eum difficilius ab hone-
state, quàm Solem à cursu suo a-
uerti posse, qui neglectis opibus,
continentiæ suæ beneficio præ-
diues erat. Accedit Ioannis Fran-
cisci clarissimi tui parentis digna
recordatio, qui omnium sibi cõ-
citauit applausum, omnium ex-
pectationi ita satisfecit, vt sem-
per infractus permanferit, nec in
secūdis elatus, nec in aduersis de-
iectus vnquam fuit. Cuius egre-

gia facta, & domi, & foris maxima
semper in rebus agendis fi-
des, & obseruantia apud morta-
les nunquam sunt inter moritu-
ra. Cuius laudes si narrare tenta-
rem, longam nimis texerem o-
rationem, atque mei præscriptis
finibus instituti egrederer. Inte-
rim propensionem animi erga
te mei satis habe, meque (vt so-
les) ama. Vale Bononiæ

Calend. August.

M. D. LXXX.

PIO,

PIO, AC CANDIDO LECTORI.

NESCIO quo euentu (Candide Lector) cum in oratorio Ecclesie D. Petri Bononiae anno praterito nutu Illustrissimi & Reuerendissimi Cardinalis Paleoti lectiones circa casus, & negotia conscientia haberem, inciderim in quendam libellum, quem, cum (vt mei moris est) primum tumultuario, ac perfunctoria quadam lectione percurrerem, visus mihi fuit perutilis esse, & breuem, ac dilucidam viam aperire his, qui sacrum in Christi Ecclesia concionandi munus sunt amplexuri: Plerique enim sunt, qui propositis sententiarum finibus egressi, alieniora quandoque colligunt, verborum tantum copiam, & elegantiam spectantes. hinc fit, vt à recto tramite desistant, & medio via cursu in tanta sententiarum (quanta vultuum varietate) inextricabili rerum confusione pauescenti susceptam prouinciam deferant. Ego autem, qui diuinarum literarum studio ita oblector, vt in me ipso habitans, quicquam extra me nec suspirem, nec ambiam, iuuandi potius, quam aliquid laudis, aut vane ostentationis acquirendi consilio, imprimendum curavi (suadente me quoque ad hoc Antonio Rodolpho, viro quidem iugenuo, meo consanguineo, mihiq; familiarissimo, atque omnibus in rebus coniunctissimo.) Cuius suasu statui (si Deus annuerit) duas alias partes addere, vt quilibet

Christiana pietatis concionator, & diuinus humili-
sta facile in animum inducat suum, & vanitatem
negligere, & diuinam veritatem, & sinceritatem
sectari. Agè, si iuuenibus meis hunc tenuem cibum
secreui, quid noter? & si ad antiquorum metam no-
uum facio compendium, quid offendo? si eandem
cano cantilenam, nunquid vox multis super addit a
tollit symphoniam? Alumni mei sunt, in quorum
gratiam hac scriptito, libentius matrum vbera su-
gunt infantes, quam aliena. Tu interim noli im-
probè in alieno labore nimis esse morosus, sed si
quid boni à me dictum est, percipe, & meam ope-
ram aequi, bonique consule. Vale.

AD LECTOREM CARMEN.

QUI sacrum CHRISTI celebrare verbum
Expetis mundi varias per oras,
Impias necnon pietate gentes
Condecorare:
Hunc tibi librum comitem fidelem
Iunge, securus peragrabis orbem,
Et vias multas dubias docebit,
Et loca multa.
Hic tibi normam tribuet decoram,
Sancta vulgandi monumenta summi
Regis, & clauis, quibus alta Cali
Ostia pandes.

INDEX

CAPITVM HORVM RVDIMENTORVM.

D Excellētia prædicationis diuini verbi.	
Cap. i.	pag. 1.
De vitæ, & morum Euangelici præcepto- ris excellētia. Cap. ii.	pag. 6.
Quòd concionator ante concionem se præmuni- at. Cap. iii.	pag. 12.
Quæ concionatori perorandi audaciam præbent. Cap. iv.	pag. 14.
De præcipuo cōcionatoris munere. Cap. v.	pag. 19.
Quòd concionator, si velit alios mouere, debet in seipso esse commotus. Cap. vi.	pag. 21.
Qualis futura sit diuini verbi prædicatio. Cap. vii.	pag. 23.
De tribus actibus Hierarchicis, à quibus vniuersæ concionis summa hauritur. Cap. viii.	pag. 30.
De differentia inter Oratorem & præceptorem E- uangelicum. Cap. ix.	pag. 35.
Quibus nominibus Concionator in sacris literis recenseri consuevit. Cap. x.	pag. 36.
De his, quæ habent vim attrahendi auditores. Cap. xi.	pag. 41.
De duplici vi dicendi. Cap. xii.	pag. 45.
Exemplum pro concitandis auditoribus. Cap. xiii.	pag. 47.
De verborum delectu. Cap. xiv.	pag. 48.
Quæ verba propria dicantur. Cap. xv.	pag. 50.
Metaphoræ in concione conuenienter adductæ, non minuunt verborum proprietatem, sed ali- quid splendoris, & plurimum vtilitatis adijci- unt. Cap. xvi.	pag. 52.
Quibus de causis necessariæ sint metaphoræ. Cap. xvii.	pag. 53.
Quibus regulis deprehenditur locutio metapho- rica,	

INDEX.

rica, vel figurata. Cap. xviii.	pag. 59.
Philosophorum dicta sacris intexta concionibus vehementer auditores afficiunt, & vim non mo- dicam præbent. Cap. xix.	pag. 58.
De fūco in concione tollendo. Cap. xx.	pag. 60.
De themate. Cap. xxi.	pag. 63.
Themata quomodo parantur. Cap. xxii.	pag. 64.
De mixtione thematum. Cap. xxiii.	pag. 68.
Quonā modo Thema dilatatur. Cap. xxiv.	pag. 71.
Coloribus rhetoricis potest dilatari Thema. Cap. xxv.	pag. 72.
Dilatari potest thema per schemata, & tropos, in quibus ingens ornatus situs est. Cap. xxvi. pa. 80.	
De quadruplici sensu Scripturarum, quibus The- ma dilatari potest. Cap. xxvii.	pag. 85.
Dilatari potest Thema in quocunque genere Cau- sæ. Cap. xxviii.	pag. 86.
De Methodo docendi. Cap. xxix.	pag. 88.
De concionis partibus. Cap. xxx.	pag. 91.
De corporis habitu. Cap. xxxi.	pag. 100.
De voce. Cap. xxxii.	pag. 103.
De Auditoribus. Cap. xxxiii.	pag. 106.
De modo studendi. Cap. xxxiv.	pag. 110.
De studio sacræ Theologiæ. Cap. xxxv.	pag. 114.
De libris, in quorum lectione potissimum versari debet Concionator. Cap. xxxvi.	pag. 117.
Concionator se omnino abstinere debet à libris improbata lectionis. Cap. xxxvii.	pag. 122.
Præcipua Concionatoris cura est, hæreses confu- tare, & fideles ac pias mentes in Catholica ve- ritate firmè stabilire. Cap. xxxviii.	pag. 124.
Debet concionator ex probatis scriptoribus, sua- ptè industria, locos communes colligere, pro formandis sacris cōcionibus. Cap. xxxix. pa. 126.	
De quadruplici genere concionum, ad quod con- cio omnis referri potest. Cap. xl.	pag. 128.

INDEX

CAPITVM, SEV
LOCORVM HVIVS
DICTIONARII.

	A	Bſtinentia	131.
		Abundantia	141.
		Acquiſitione regni cœlorum	592.
		Adulatione	506.
		Adulterio	510.
		Aduocatis	143.
		Aeterna vita	485.
		Ambitione	512.
		Ambulare	145.
		Amicitia	152.
	Amore	{ Dei	154.
		{ Inimicorum	167.
		{ Proximi	164.
		{ Sui	160.
De		Anima	170.
		Apertione ſenſuum	594.
		Aſpectu Diuino	173.
		Baptiſmo	177.
		Beatitudine	181.
		Benedicendo Deo	187.
		Benignitate Dei	186.
		Bona voluntate	500.
		Bono opere	629.
		Cœlorum regni acquiſitione	592.
		Carnis Mortificatione	321.
		Carnem ſequentibus	417.
		Charitate	189.
		Choreatricibus	516.
	Chriſti	{ Corpore	230.
		{ Paſſione	349.
		Cogitationibus	191.
		Compafſ	

INDEX.

	Compassione	398.
	Confessione	196.
	Confirmatione	201.
	Consolatione	205.
	Constantia	208.
	Consuetudine	599.
	Contemplatione	210.
	Contritione	213.
	Conuersione veloci Peccatoris	464.
	Corde	218.
	Cordis munditia	327.
	Corpore Christi	230.
	Corporis ornatu	346.
	Correctione fraterna	224.
De	Custodia	235.
	Decimis	236.
	Derisoribus	518.
	Detractione	520.
	Amore	154.
	Aspectu	173.
Dei	Benignitate	186.
	Seruitio	422.
	Timore	451.
	Verbo	470.
Deum	sequendo	417.
	videndo	477.
Deo	Benedicendo	187.
	Quærendo	396.
	Diaboli seruitio	426.
	Diabolum sequentibus	417.
	Diuino aspectu	173.
	Diuitijs	601.
	Dolore	239.
	Domo	606.
	Ebrietate	524.
	Elcemosyna	244.
	Euchari-	

INDEX.

Eucharistia	230.
Exaltatione	250.
Excommunicatione	253.
Exemplo	258.
Fide	263.
Fidelitate	265.
Fraterna correctione	224.
Fortitudine	269.
Gaudio	272.
Generali { Iudicio	294.
{ Resurrectione	409.
Gladio	527.
Gloria	278.
Gratia	284.
Gula	532.
Hominis sanctificatione	411.
Humilitate	291.
De { Hypocritis	534.
{ Iactantia	536.
{ Igne purgatorio	394.
{ Impatientia	538.
{ Impudico tactu	587.
{ Inferno	539.
{ Infirmitate Spirituali	546.
{ Inimicorum amore	167.
{ Innocentia	293.
{ Instabilitate	550.
{ Invidia	552.
{ Ira	554.
{ Iudicibus malis	299.
{ Iudicio { Generali	294.
{ Temerario	299.
{ Iuramento	609.
{ Iustitia	303.
{ Lachrymis	309.
{ Locutione	324.
	Luce

INDEX

Luce	811.
Luxuria	557.
Mala societate	429.
Manfuetudine	311.
Mendacio	561.
Mirabilibus	615.
Misericordia	619.
Morte	313.
Mortificatione Carnis	321.
Multiloquio	324.
Munditia cordis	327.
Mundo <i>Relinquendo</i>	626.
Mundum sequentibus	417.
Murmuratione	563.
Negligentia	564.
Nobilitate	331.
Obedientia	334.
Odio { Proximi	568.
{ Suiipsius	569.
De { Opere bono	629.
{ Oratione	339.
{ Ornatu corporis	346.
{ Otio	571.
{ Passione Christi	349.
{ Patientia	352.
{ Paupertate	355.
{ Pace	360.
{ Peccatoris veloci conuersione	464.
{ Peccato	573.
{ Peccatorum confessione	196.
{ Perseuerantia	368.
{ Pigritia	578.
{ Poenitentia	371.
{ Prædicatione	381.
{ Præparatione	383.
{ Præsenti vita	488.

Præsum-

INDEX

	Præsumptione	581.
	Precibus	339.
	Probatione	389.
	Prodigalitate	582.
	propria voluntate	503.
	Prouidentia	392.
	Proximi { Amore	164.
	{ Odio	568.
	Purgatorio	394.
	Quærendo Deum	396.
	Reciduatione	400.
	Regni cælorum acquisitione	592.
	Religione	402.
	Repletione S. Spiritus	405.
	Resurrectione generali	409.
	Saltatricibus	516.
	Sanctificatione hominis	411.
De	Sapientia	413.
	Sensuum apertione	594.
	Sequentibus { carnem	417.
	{ Deum	
	{ Diabolum	
	{ Mundum }	
	Seruitio { Dei	422.
	{ Diaboli	426.
	Silentio <i>seruorū fidelitatis. 265</i>	427.
	Simonia	583.
	Societate praua	429.
	Solitudine	431.
	Spe	433.
	Spirituali infirmitate	546.
	Spiritus vnitate	491.
	S. Spiritus repletionē	405.
	Sui { Amore	160.
	{ Odio	565.

Super-

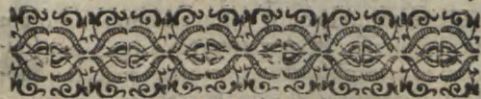

INDEX.

	Superbia	384.
	Tactu impudico	387.
	Temerario iudicio	299.
	Tempore	436.
	Tentatione	437.
	Tepiditate	389.
	Thesauro	448.
	Timore Domini	451.
	Tribulatione	455.
	Veloci conuersione peccatoris	464.
De	Verbo Dei	470.
	Veritate	475.
	Videndo Deum	477.
	Virginitate	480.
	Vita { Aeterna	485.
	{ Praesenti	488.
	Vnitate spiritus	491.
	Vocatione	495.
	Voluntate { Bona	500.
	{ Propria	503.
	Vsurario	390.

FINIS

F. PE.

F. PETRI

RODOLPHII E THAVSIGNANO

conuentualis Franciscani Præludia,

Sitte rudimenta quædam, ad pleniorẽ cognitionem cùm studiosis omnibus, tum præcipuè concionatoribus, quorum partes explicantur, maximo vsui futura.

De excellentia prædicationis diuini verbi.

CAPVT I.

INTER cætera Catholicæ Ecclesiæ munera, quæ diuini verbi ministris obeunda committuntur, primas (vt ego sentio) obtinet sanctissimum, atque grauissimum Euangelicæ prædicationis officium (cuius frequentissimus, & maxime salutaris vsus semper fuit) quod Christus Deus, & Dominus noster (veluti Spiritus sancti fidele depositum) suamet diuina consecravit præsentia. Nam si à mortalibus tanti fit, patriam ab hostium obsidione liberare, inimicorum exercitum profligare, regni fines longè lateque propagare, tranquilli, ac pacati status optata
A felicia

felicitate frui: quantò vtilius est animas vitiorum iugo oppressas in libertatem vindicare, & hominum mentes obscuris ignorantiae tenebris obvolutas illustrare, diuinisq; præceptis, & sanctis informationibus imbuere: vt cato subijciatur spiritui, & sensus rationi, & (quod multò gloriosius est) vt sibi ipsi imperet homo, ac dominetur.

1. Machab. 3.

Non enim in multitudine exercitus victoria belli, sed in celo fortitudo est. Hoc proinde efficit in nobis diuinum verbum, cum primùm menti inhæserit, eam illustrat, intellectum purgat, cuius efficacia tanta est, vt ne modò cordis cogitationes latere permittat; est enim veluti radius solis, ex cuius reflectione maxima ignis flamma generatur in nobis: Itaque concionandi facultas præcipua est in Dei Ecclesia, cum versetur circa Deum, atque hominum salutem: tum etiam, quia concionator dicturus ad populum, eodem fungitur munere, quò & Prophetæ, & Apostoli vsi sunt: imò verò quod ipsemet Christus, Aeterna Dei Sapientia edocuit. Quid enim dignius, aut optatius haberi potest, quàm æternæ vitæ promissa denuntiare? consilia diuinæ prouidentiae detegere? animæ langoribus succurrere? vitia extirpare? profanum viuendi modum ad Christianam formam reducere? certissimam, & constantissimam fidem patefacere? tenebras à mundo depellere? & denique veritatis lumen introducere? Quamobrem Isaias clamat:

Isaiæ 52.

Prima parte
officiorum
lib. 1.

Quàm pulchri sunt pedes euangelizantium? B. Ambrósus maiestatem officij huius Euangelicæ prædicationis contemplans, pro rei dignitate fatetur se indignum esse, qui tantæ maiestatis negotio calamus adhibeat. Hanc excellentiam vt ostenderet Deus, prædixit se daturum in lucem gentium doctorem, qui voce è cælo delapsa, & magnifica gloria veritatis aditum omnibus patefaceret,

teret, vt firmo fidei fundamento adhærentes, co-
 ædificemur in habitaculum Dei, in Spiritu sancto.
 Deinde verò alios dedit Apostolos, alios Euan-
 gelistas, qui diuino afflati spiritu, strenuè, ac stu-
 diosè negotium Christi obirent, rebelles animos
 peccato immersos deuincerent, ad sacras Agni-
 nuptias inuitarent, ac demum totum mundum
 prosternerent, Apostolicaque doctrina imbue-
 rent. Quorum magisterio tantam auctoritatem
 tribuendam esse statuit, vt diceret: *Qui vos audit, me* Luc. 10.
audit: qui vos spernit, me spernit. Quod quidem non
 de his tantum, quibus cum sermo habebatur, vo-
 luit intelligi (dicant quicquid velint hæretici,
 quorum mos semper fuit ab orbe condito sacras
 Scripturas corrumpere, atque pro sua libidine vio-
 lare) sed de omnibus etiam, qui legitima successio-
 ne docendi munus obirent, quos patres, & duces
 omnis sapientiæ constituit, quique de aure in au-
 rem Apostolicas traditiones ad nos vsque trans-
 mitterent. Quare, cum doctorum ordo sit quasi
 perpetuus in Ecclesia, non deberent omnes indis-
 criminatim prædicationis munus vsurpare: quod
 libenter dico: quia videmus passim rudes homines
 se incautè disputationibus sacris ingerere (quod
 minimè sit citra temeritatem:) id enim solum fa-
 cere debent, qui ad hoc dicendi munus edocti sunt,
 cum dicat Apostolus: *Nec quisquam sumit sibi hono-* Hebr. 5.
rem (si, supple, velit piè & religiosè agere:) quæ defi-
 nitio vsque adeò clara est, vt obloquentium ora
 præcludat, si nullam patiatur controuersiam: ex-
 emplo sunt Chore, Dathan, & Abiron, cum asseclis, Num. 16.
 & ambitiosorum turba, quos terra viuos absor-
 psit. Oza, qui arcam tenuit, calcitrantibus bobus 2. Reg. 6.
 percussus, & occisus est. Ozias percussus lepra. Iosa 2. Paral. 26.
 phat Hierosolymæ rex misit Leuitas, & Sacerdotes
 in omnes ciuitates Iudeæ, vt verbum Domini an-

nuntiarent: eosque à cætera populi turba sciunxit, quos ad ministerium templi, studiumque diuinarum legum (relictis omnibus humanæ vitæ negotijs) adhibuit, vt huic studio semper intenti, discerent, quod postea rudi populo, & imperitæ plebi traderent, eosque ad diuinarum sacros latices literarum adducerent. Habuit semper hæc nostra Christiana Respubl. alios auditores, alios verò doctores à Deo missos. Nonne Samuel docuit Dauidem? Nathan Salomonem? Micheas Iosaphatum? Isaias Ezechiam? Ieremias Iosiam? Esdras populum? qui tamen ne verbum quidem proferre ausi sunt, nisi prius Deo vocante, atque iubente mitterentur: *quomodo enim prædicabunt (teste Apostolo) nisi mittantur?* quod tamen hodie præposterè fit à multis (vtinam resipiscerent) qui vltro se ad prædicandum exhibent, & priuata auctoritate in grauiissimam hanc concionandi prouinciam irruunt: qui si animarum zelo id facerent, laudarem, sed nouit Deus qui in Ieremia grauiissimè quidem comminatur his, qui se priuata auctoritate huic ministerio ingerunt: *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Duæ itaque erant Apostolorum partes, apud quos religionis mysteria deposita erant: altera diuini verbi promulgatio; altera charitatis, & pietatis opera exercere, ac destitutis officium præstare. *Non est æquum (dicebat Apostolorum Princeps) relinquere verbum, & ministrare mensis.* B. quoque Paulus

1. Timoth. 4. Timotheo iniungit, vt sacris literis vacet: *Attende enim tibi & doctrinæ, insta in illis: hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos, qui te audiunt.* Et alibi: *Non misit me Deus baptizare, sed euangelizare.* Quæ sententia (si paulisper eius verba expendamus) non abiolutè negatiua est, sed magis per

Rom. 10.

Ierem 23.

Act. 6.

1. Timoth. 4.

1. Corint. 1.

VERBI CONCIONAT.

per collationem annuntiata : non improbat baptisum (absit ,) sed id (quod præclarior est) Evangelij verbum expressius præfert : quia Evangelij prædicatio onus grauius est , quàm qui Baptistæ solo fungitur munere . Nam qui docet , videtur aliqua ratione dominari , impellere , & trahere animos , quò mauult (est enim prædicator B. Anselm. in nomen auctoritatis , & dignitatis .) Ioas rex Iudæ , donec Ioiadæ sacerdotis consuetudine , conuersus filijsque vsus est , pie probeque vixit ; illo morte sublato , ad vitia declinauit : ita B. Apostolus his verbis præmonstrare voluit , quàm necessarium , & opportunum sit Christiano viro diuini verbi salutare pabulum , ad bene beateque viuendum , & ad æternam salutem promerendam . Quot quæso hæreses exortæ ? quid dico hæreses ? quot monstra aluntur ? quæ Dei Ecclesiam ita infestârunt , vexârunt , ac penè oppresserunt , varijs , peregrinisque doctrinis Christianorum animos deprauantes , quæ impietas , & effrænis admodum in omnia vitia licentia , & regnandi fœda libido omnibus Sathanæ artibus instructa , tam longè lateque in hoc scopuloso , & infesto pelago , in hoc tam perturbato , & infelici seculo progressa est , vt nullis ferè certis finibus contineri posse videatur . Nónne perditissimus ille Arrius presbyter , negans Filij æqualitatem cum Patre , maximam turbam secum in suam traxit opinionem , & clientelam ? quid intentatum reliquit Iulianus Apostata , omnium nequissimus ? qui , relaxatis frænis , decretum edidit nefarium , ne cingulum militiæ cuiquam daretur , nisi prius immolaret . Sed vt eos consulta opera omittamus , quot hac nostra tempestate temerariæ opinionēs circumferuntur , & mordicùs defenduntur ? Præcipua inter multas , quæ in hoc negotio assu-

gnari possunt, causa (nisi fallor) est, quia omnes pro suo arbitratu, quantumvis rudes, & plumbei homines, sacros & arcanos libros legunt, cum deberent potius verbi Dei prædicationi, & frequentationi incumbere. non damno propterea quorundam sacrorum librorum vsus, qui ædificationi morum sunt accommodi, si sic tamen ab ipsis legantur sobriè, & piè citra supercilium, & arrogantiam, ut non inde à crebra verbi Dei auditione retrahantur: cuius vis tanta esse debet, ut hæreses supprimantur, tollantur abusus, extirpentur vitia, virtutes sculpantur in animo: sublato enim doctore, atque catholica & salutari doctrina, neque fides, neque religio, neque iustitia, neque ullum in ciuitate præsidium, nullum subsidium siue humanum, siue diuinum reliquum est. *Multitudo autem sapientium, sanitas orbis est.* Vnde stultè sibi admodum consulit Christianus, si veritatem sibi prædicandam ab hæreticis expectauerit, cum id solum facere possit Catholicus concionator, & præceptor Euangelicus, in cuius manu est ventilabrum ad emundandam aream Ecclesiæ, qui in acie Christi, instar Petri, gladium verbi Dei potest educere, & percutere aurem peccatoris, ut in viam salutis adducatur: quod sanè præstabit concionator, si quibus viam munir, antequam doctrina, eruditione, iudicio, & vitæ probitate, de qua in sequenti capite, qua poterò breuitate, aliquid dicere tentabo.

De vitæ, & morum Euangelici præceptoris excellentia.

CAPVT H.

*De moribus et
vitæ optima
concionatoris*

Sicut in orbium motu conspiciamus ad motum primi orbis rapi cæteros orbes: si enim primus egregiè scribit B. Aug. li. 2. de doct. Christiana ca. 41. & 42. & li. 4. c. 15. B. Ambros. 2. de offic. c. 11. et 13. B. Greg. l. 23. Mor. ca. 4. Chrys in Matth c. 5. Hom. 10. Bas. Mag. ad Greg. Naz. Greg. Naz. 1. lib. sue Theol. 6. Dion. da

primus à consueto suo cursu aberraret, necessariò Eccles Hier. cuncta sublunaria perturbarentur, vtpotè quæ 1 part. cap. 2. ab illo primo motu pendent. Et quemadmodum Thom. Sum. in exercitu si maiores se conuertunt in fugam, os part 3. quæst. fenduntur minores, & fugiunt: Ita concionator 41. art. 3. Euangelicus, cuius vita omnium oculis obiecta

1. altus.	}	est, esse debet, vt cælum. ALTVS, 1.	
2. clarus.		per vitæ eminentiam, sicut a-	
3. calidus.		quila, quæ in altum volans pro-	
4. mundus.		uocat pullos suos ad volandum.	
5. ordinatus.		Nam vitæ, & morum probitas	
6. volubilis.		est veluti sigillum, quo sana do-	
7. rotundus.		ctrina confirmatur, arque au-	
8. velox.		ditorum animis hæret: quem-	

admodum literæ nullam vim habent, nisi authen-
tico sigillo fuerint obsignatæ. Vnde Isa. 40. *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion*, id est, super eminentiam vitæ, exponit Gregorius Magn. nam præcipitur ei clamare. Isaia 58. *Clama, ne cesses*: quia debet clamare fama, doctrina, vestitu, vt ipse totus sit clamor, veluti Seraphin, qui non cessant quotidie clamare. Nam qua necessitate compellitur summa dicere, eadem necessitate compellitur summa monstrare: & qui secus facit, censura graui dignus est, neque officij sui (vt aiunt) pulsum attingit. CLARVS esse debet, per bonam opinionem: quia concionatoris vitæ & bonæ famæ splendor solet mirandum in modum auditores afficere, & quò mauult trahere. Clarus esse debet, vt imbecilles erigat, & afflictos consoletur. CALIDVS, per charitatis feruorem. Qui enim (vt Greg. sanctus scribit) charitatem Epist. 82. ad proximum non habet, officium prædicationis assumere non debet. MUNDVS, per bonam intentionem. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum Luc. 11. lucidum erit, Quamuis enim nos miseros peccata

RVDIM. PRO DIVINI

circumstent, quæ mentes nostras velut domesticæ quædam furia aggrediuntur, & vt sacer Hieronym. scriptum reliquit: Affectus, & perturbaciones, quandiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circundamur, moderatè regere possumus, amputare non possumus, quia nemo sine vitijs nascitur. Ille beatus est, qui minimis vrgetur: cauere tamen debet, ne illis sit scandalo, quibus præsidio esse debet; alioqui esset veluti mola aquaria, quæ dum acuendo alteri seruit, se paulatim consumit: sicut candela, quæ lumen alijs præbet, & seipsam destruit: veluti milites, qui seipsos ensibus, & lanceis exponunt, vt duci victoriam exhibeant. Hoc accidit ædificatoribus arcæ Noë: qui, dum arcam ad aliorum salutem ædificarent, aquarum colluione submersi sunt. Claudus pulcher quidem esse videtur in sedendo, qui est deformis in ambulando. Sic multi placent, dum sedent in cathedra, & docent, qui tamen in operibus claudi sunt: qui etiam prohibebantur in lege ab ingressu tabernaculi, & ab officio. Sicut lapides, qui aquis continuè rigantur, nec tamen inde mollescunt, sed duriores plerunque euadunt: vt gallus, qui sæpe crocit, & nunquam oua parit. Ita faciunt tubicines, qui alios exhortantur ad prælium, contra quos non pugnant, imò primi succumbunt. Quisquis ergo alios sanctos efficere debet, sanctus sit necesse est. Nemo enim dat, quod ipse non habet. Quid iuuat, si lingua est aurea, & cor ferreum? bona loqui, & contraria operari? loquentis auctoritas perditur, quando vox opere non iuuatur, non auditur obedienter (ait D. Augustin.) qui seipsum non audit. Ioannes Baptista prædicabat pœnitentiam quidem in deserto, sed ibidem etiam habitabat. *Loquimini, & sic facite*, clamat Apostolus. Natura comparatum est, vt omne agens

VERBI CONCIONAT.

9

gens agat sibi simile. Homo generat hominem: equus equum: ignis ignem: pictor esse debet, qui alium pictorē faciat: & philosophus philosophum: & musicus musicum. Iustum est, ut non habeat linguam, qui non habet vitam. Ira ad Romanos intonat Apostolus: *Si te confidis esse ducem cecorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam, id est, informandi, institutendū rationem, quam alijs præscribas. Ducem cecorum,* ait Apostolus, quia cæcus, dum in ingressu ciuitatis sedet, alijs viam ostendit, quam ipse nunquam percurrit. Gregorius Nazianzenus, vir non minus pius, quā eruditus, vitam, & mores optimi concionatoris graphicè describit, cum ait: Mundari prius oportet, & sic alios mundare: sapientem prius fieri, & sic facere alios sapientes: lumen fieri, & sic alios illuminare: ad Deum accedere, & alios ad Deum adducere: sanctificari, & ita alios sanctificare; manus habere rectas, & sic cadētib; porrigere manum. Igitur doctrina concionatoris (quantumuis fulgeat splendore sermonis) si fuerit maculis vitæ inspersa ab impuro pectore, & ore procedens, quid proficiet? Neque vulgari sanctitate opus est; semper enim effectū causa sua eminentior est, atque vinacior, ut fulgor ipse syderum, qui à sole emanat, longè splendidiōr in ipso solē, quā in astris est. Vnde cum in lege veteri Dominus aquas expiationis, & cineres vaccæ rursū ad purificationem hominum designasset, mundis hominibus commisit, ut sic mundus lustraret immundum: ab immundo enim quis mundabitur? oculus plenus puluere maculam non considerat: ita mundus esse debet, qui aliena vult corrigere. Vides ergo, qualis esse debeat, qui aliorum sordes vult expiare. Cum enim Dominus Ieremiam prædicatorem creare vellet, prius illum in utero ma-

Rom. 2.

tris ab omni peccatilabe purgavit, vt singulari quādā puritate & sanctitate esset insignis: quippè cū alios ad sanctitatem, puritatemq; vocare deberet. Quod egregiè docuit Seneca vir grauissimus, cū ait: Eum elige doctorem, quem magis admire-
 ris, cū videris, quàm cū audieris; cuius videlicet quamuis sit admirabilis eloquentia, mirabilior tamen sit ipsa vita, atque ita potentius trahat homines, cū videtur, quàm cū auditur. Ita, ait Philosophus, actiones hominum esse sermonibus credibiliores: plus enim homines oculis, quàm auribus credunt. Columnam, quæ Israëliticum populum in deserto ducebat, præeuntem populus sequebatur, ea verò quiescente, ipse quiescebat. Abimelech subditos nō tam dictis, quàm factis ad sui imitationem incitabat: hoc vos facite, quod me vidistis facere. Virtutis species pulcherrima est, quæ suapte vi homines non modò ad amorem, sed etiam ad sui imitationem trahit. Cæsar (vt auctor est Cicero) nunquam militibus dixisse fertur, ite illuc, sed venite huc. Id fecisse legitur Esdras sacerdos, cū ad reparandam Hierosolymam accederet, parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret, & doceret. Quid per Deum immortalem confert lingua eloquens, si desit vitæ disciplina? si verbis dicit, & moribus contradicit? monstruosum est valde vitam moribus non concordare, vt qui aliorum mores componere tentat, suos semper dissolutos habeat, & culpam, quam in alijs redarguit, in seipsum retorqueat. Quia quo alterum accusat, seipsum damnat. Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Laxa nimis, & remissa est doctrina, nisi vitæ, & morum probitati fuerit coniuncta, vt audacter dicere possit; Verba, quæ loquor, testimonium perhibent de me. Si mihi non creditis, operibus credite. Nihil est (vt vno verbo dicam) ad per-

Iudic. 9.

Esdr. 1.

Ioan. 14.

ad perniciem Ecclesiæ nocentius, vel ad decorem
 monstruosius, vel ad publicam salutem insensius,
 quàm si is, qui alijs ministerio verbi Dei præsit,
 moribus, & vita subsit. Quia morum, & vitæ pro-
 bitas fugat omnium vitiorum monstra, atque om-
 nia Dæmonis repagula destruit. Quemadmodum
 matutinus lucis splendor nocturnas tenebras tu-
 gat; ab eo cæci lumen, paruuli doctrinam, dubij
 consilium, inopes subsidium, medicinam pariter,
 & auxilium quærere debent. ORDINATVS esse
 debet, vt cælum, per discretionem. In omni sacri-
ficio sal apponebatur: optima enim concionato-
 ris vita est sal, quo doctrina cõditur, & dulcis panis
 conficitur. VOLVIBILIS, per discursum ad præ-
 dicationem. ROTUNDVS, per simplicitatem. VE-
LOX, per bonum exemplum; quia magis mouent
exempla, quàm verba. Nam loqui facilè est, præ-
 stare verò perdifficile: quantoque alterum altero
 difficilius, tantò vtilius, atque præstantius. In om-
 nibus ergo, qui futurus est Ecclesiasticus præce-
 ptor, se præbeat ducem salutis, & verum patientiæ
 magistrum, ne vituperetur ministerium Christi.
 Sit mitis, & sublimis, qui humilitatem docet. Ni-
 hil improbè agat, qui docet iustitiam, & cum Sa-
 maritana relinquat hydriam mundanæ vanitatis.
 Qui paratus est populo euangelizare Iesum, &
 membris eius vires præstare, quæ paulò ante laxa,
 & disiuncta erant, connectere contendat. Itaque
 prius Ecclesiastes se his clarissimis exornet condi-
 tionibus. Sed de hoc satis, cum viri præclarissimi,
 & principes nostræ militiæ de hac re egregiè, &
 cumulatè scripserint, quorum nonnullos
 breuitatis causa superius annotaui-
 mus, ad vltiora itaque
 transeamus.

Quod

*Quòd concionator ante concionem se
præmuniat.*

CAPVT III.

Sicut qui alieno ære oppressus nimis fuerit, & prægrauatus, ne habet unde satis possit facere, creditorem humili prece interpellat, vt debitum sibi amicè dimittat: ita in concione debet modis omnibus Euangelicus præceptor feruēti se præmunire oratione, supplicem se Deo exhibere, cuius causa agitur, indignitatem suam profiteri, omnem à se sui fiduciam depellere, & totam mentis aciem in Deum dirigere, in cuius arbitrium totius negotij huius summa referri debet, vt ad ram validam, & constructam inimicorum aciem debellandam, & prorsus expugnandam, virtute induatur ex alto. Nam hominis est quidem præparare animam, sed Dei est linguam, & cor dirigere: frustra laboras (mihi crede) nec ad calcē probè decurret oratio, nisi cœlestis vox in interiori aure personet. Vnde Moyse ad populum concionaturo dixit Dominus: *Ego ero in ore tuo, teq; docebo, quid loquaris* & Ezechielem admonet: *Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.* Tria itaque sunt præ alijs pio concionatori necessaria, quæ omni studio, & contentione obseruare debet, nimirum oratio, meditatio, & contemplatio. ORATIO petit, MEDITATIO consilium præstat, CONTEMPLATIO inuenit, & inuentis fruitur, oratio, velut fidissimus nuntius ad Deum præmittitur, cuius vis (vt B. Aug. docet) tāta est, quòd illuc intrat, quòd caro peruenire non potest: in oratione verò totum se cōuertat ad Deum, à quo omnis vis, incrementum, consilium, & animarum salus dimanant: vt hoc perpetuò fixum animo suo infideat, animas Christo lucrari, in quo solum præclarum docendi munus sustinet: alioquin

Exodi 4.
Ezech 2.

B. Aug. super
illud: intret oratio
mea in
conspēctū tuo.

quin retia quidem reficiet, sed non capiet pisces: non piscabitur, sed expiscabitur: nihil capiet præter lutum, & lapillos; nec in Domini vinea proficiet vnquam, sed omnibus erit ludibrio, & despectui, & (quod multò periculosius est) vlticem aduersus semetipsum iram Dei excitabit. Qui ergo non præmiserit diuinam, & feruentem precem ad Deum, existimet se esse sine pulsu & interno spiritu, qui timorem omnem amouet, quo nonnunquam tota ferè dicendi vis exhauriri solet: vel potius mens eripi, quæ formidinis magnitudine oppressa, nec quid cogitet, nec quibus, nec quomodo satis prouideret. *Nam qui formidolosus est* (ait Dominus) *& corde pauido, reuertatur in domum suam.* At ubi Spiritus sancti gratiam (sine cuius ope tota mentis intentio rueret) implorauerit, oculis in altum defixis meditetur aliquantisper, breui tamen & expedita meditatione, ne auditores nimis suspensos detineat, vel potius tædium eis, & molestiam afferat. Hoc sanè obseruauerunt semper (& nos religiosè quidem in nostris concionibus obseruamus) antiqui Patres, quorum nomen & memoria non satis celebratur (ut testatur B. Augustinus, D. Chrysost. & sacer Hieronymus.) Hinc David Spiritus sancti vates eximius: *Et erunt vt complacent eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper:* ac si diceret, tunc preces meæ erunt tibi gratae, quando à peccatis mundatus fuero, propter illud quod dicitur peccatori: *Quare tu enarras iustitias meas?* nisi enim dediscat cor meum turpia cogitare, tua certè, & ea, quibus tu delectaris, nūquam meditabitur. Sed quæ est meditatio cordis, quæ potest ad Dominum peruenire, nisi spes, charitas, & fides? quæ vtique digna sunt Deo: illa enim merentur in cōspectu eius ascendere, quæ ipse cognoscitur approbare. Hæc sunt holocausta medullata, quæ

Deut. 29.

B. August. con. aduers. leg. & prophe.

D. Chrysost.

in serm. de

Patien. &

con. huius seculi sacer.

Hieronym. in

exp. i. cap.

Mich.

David Ps. 18.

Psalm 49.

Cassiod. in

expositione

psalm. 18.

quæ

quæ Deo offerri debent. Completa tandem meditatione, consueta contemplatione salutetur beatissima Virgo iuxta morem, & approbatam consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ est mater, nutrix, & interpretis omnis veritatis, tum ut hæretici confundantur, quorum mos, & inueterata consuetudo ab orbe condito semper fuit. Sanctorum laudes, & præsertim sacratissimæ huius Virginis, truculenta rabie abhorre: tum etiam, quia nominis huius inuocatione, & patrocinio, omnis frigiditas, & concionis languor abscedet, & omnino tolletur. Quare secundis successibus se vsurum concionator ille confidat, cui ea, quæ modò dicta sunt, menti, & cordi fixa erunt.

Quæ concionatori perorandi audaciam præbent.

CAPVT IV.

Qvinque sunt, quæ concionatori perorandi audaciam tribuunt, scientia, eloquentia, potentia, libertas, & benignus auditus. **SCIENTIA** admodum necessaria est: quia vanum est velle prius docere, quàm discere. Danieli dedit Deus scientiam, & disciplinam. Hæc est dura comminatio in Osea 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Vnde etiam grauius conqueritur B. Bernardus, cum ait: Multos canales habemus in Ecclesia, conchas autem perpaucas; quia multi effundere potius, quàm infundi student. qui sinè velis nauim impellere tentant, dummodò se esse magistros falsa existimatione, vel potius tumultuaria quadam verborum congerie ostentent, cum tamen nunquam fuerint discipuli, quibus citra temeritatem illud possemus obijcere: Quomodo literas scis, cum non didicoris? Quare plerumque accidit, ut dum alta
pete-

petere nituntur, præcipites cum sui, & aliorum detrimento ad ima ruant. Nam si doctrina desit, quæ solet linguam disertam reddere, & ambigua quæque illustrare, necesse est, ut vniuersa prædicationis machina destruat, & (quod perniciosius est) maneat sine medicamine intercutaneus morbus, nec villo modo supprimi, aut extirpari possit hæresis (quo nullum est nocentius in Dei Ecclesia malum.) Scientia itaque ratio illuminatur, ut discernat bonum à malo, verum à falso: quid agendum, quid dimittendum, quid credendum, quid denique prosequendum sit. Vnde illud: *Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum, &c.* Hæc proinde est vera scientia, qua principia, media, & conclusiones dignoscuntur. Principia, ut Deus, & quæ de Deo credenda sunt. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus.* Media sunt, bona facienda, & mala vitanda. *Sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Conclusiones, ut bonorum præmia, & malorum supplicia. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.* **ELOQVENTIA** quoque necessaria est, sitamen ad salutem, & non ad perniciem utatur Ecclesiastes, ut de Oratore etiam docuit Cicero, cum ait: Inhumanum est eloquentiam ad hominum salutem, & conseruationem datam, ad bonorum pestem, perniciemq; conuertere. Vnde B. Aug. loquens de se ipso ait: Placuit mihi subtrahere beneficium linguæ meæ nundinis loquacitatis, ne vterius pueri mendicantes non legem tuam, nō pacem tuam, sed insanias mendaces, & bella forensia mercarentur ex ore meo, arma furori suo. Et idem Aug. Quid valet eloquentia Paganis, quæ tãquam pocula pretiosa mortiferos promit errores, & facit linguā frameā & gladium bis acutum? de quibus illud (nec temere dici potest) *lingua eorum gladius acutus: omnis enim nostra locutio esse debet vel pro*

A^{ct}or. 18.

pro Dei laude, vel pro nostri, & aliorum commo-
dorum spe. Vnde de B. Paulo legitur: *Fervens spi-
ritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt lesu.*
Nihil tam facit ad auditorum perniciem, quàm fu-
cata eloquentia, qui cum audiunt disertè loquen-
tes, etiam vera dicere arbitrantur, cum tamè & im-
proba & turpia eloquenter alijs persuadeant. Non
ab re præcepit Dominus fieri labrum æneum ad la-
uandum. Labrum æneum eloquentia est, quæ ve-
luti æs sonans, à peccatorum sordibus abluit. Po-

Exod. 4.

3 TENTIA quoque, seu dicendi vis, quæ à natura est,
non modicam præbet ad dicendum audaciam, si
fuerit tamen ratione, & non furijs ducta: quicquid
enim effrænato sit animo, ac turbata ratione, id
confusè & ineptè fieri oportet: plumbum siquidem
in igne positum, liquefcit, & splendet; si tamen diu
persistat, facile dissolvitur: amara plus quàm dul-
cia competunt medicinæ, si modum non exce-
dant: nam asperitas, & sæva bella, & odium lethale
excitare solet. Vnde quidam non ineptè canit:

Eximîa est virtus, præstare silentia rebus:

Et contrà gravis est culpa, tacenda loqui.

Caueat tamen concionator, ne pro suo libito
linguam soluat: nec rigidè, vel rauco (ut dici solet)
gutturè in magna populi frequentia, & sacro ho-
minum cœtu principem aliquem, aut prælatum
carpat, ne auditorum palpatione delinitus, seditio-
nem mouere videatur, nène canis rabidi latrabi-
lem, & mordacem naturam sapiat, vel potius po-
puli auram vana ostentatione aucupari præ se fe-
rat. Verùm quid prodest dicendi potentia, nisi fu-
erit cum libertate coniuncta. Est autem LIBER-
24 TAS (quam Græci *παρρησία* appellant) loquendi,
admonendi, increpandi que fiducia, cum quicquid
volumus, quid sentimus, liberè loquimur, nullius
respectu, gratia, aut potentia commoti. Adulatio
enim

enim, quæ libertati opponitur, aut reticentia in præceptore Evangelico culpabilis est, quando præsertim (conniuentibus oculis) ea dissimulat peccata, quæ præ cæteris insignem, & manifestam improbitatem habere dignoscuntur, cum B. Paulus Apostolus, diuini verbi præclarissima tuba, admo-
neat Timotheum, vt arguat, increper, obsecrer, & vt constans, & intrepidus in omnes se vertat figuras, vt Christo (cuius causam agit) lucretur a-
nimas, omnesque dicendi machinas auditorum mentibus admoueat, vt ad prioris vitæ detestati-
onem traducere possit: ita tamen sit importunus, vt opportunitatem non dimittat. Quemadmo-
dum Ioannes non timuit arguere Herodem Anti-
tipam regem. Apostoli etiam, qui in hoc mortali corpore nondum exuerant ruditatem, atque igno-
rantiam carnis, dum Christum prædicarunt, nec
minis principum ab eius cultu deterri, nec vl-
lis tormentis inhiberi potuerunt, sicut mons Si-
on, qui non commouebitur in æternum. Dolet
quoque Isaias, Oziam impium, & nefarium re-
gem non corripuisse, cum ait, *Veh mihi, quia tacui*, Isa. 6.
Corinthios etiam duriores effectos increpat B.
Paulus: *Quid vultis?* (inquit, *in virga veniam ad vos*, 1. Corint. 4.
an in charitate, & spiritu mansuetudinis?) Hoc itaque
consilium perpetuo tibi fixum sit, si in redarguen-
dis auditorum cōscientijs negotium haberes cum
aliquo magnate, aut Prælato, vel principe, vt ere
meo consilio, & tua prudentia, ne laceßere præ-
sumas, quia regium, & ingenuum animum exul-
ceras porius, quàm ad pœnitentiam adduceres. &
infelix, & lugenda præsumptio! succurrat tibi e-
gregium illud, & penè diuinum paradigma diuis-
tis, & pauperis, quod Nathan Dei nuntius Da-
uidi Regi post eius prolapsionem (perpetratam
adulterio, proditiōe, & homicidio) in sui
B & alio-

& aliorum adduxit exemplum: qua industria ita
regius animus fuit commotus, vt, regalibus in-
signijs, & tantæ maiestatis folio posthabitis, se-
uerissimam (plusquàm dici potest) aduersus se-
metipsum protulerit sententiam. Turtius itaque
erit probatæ tuæ vitæ exemplo magnates instru-
ere, quàm comminationibus deterrere, formi-
cæ instar, quæ, cum aliquod pondus ore trahit,
(ne oneri succumbat) solet ipsum præcedere.
Hoc est, quod B. Paulus admonet Timotheum:
Exemplum esto fidelium in verbo, vt (supple) sit ve-
ritas: *in conuersatione*, vt sit vitæ probitas: *in cha-
ritate*, vt sit amicitie firmitas: *in fide*, vt sit sapi-
entie charitas: *in castitate*, vt sit continentie pu-
ritas. Erat denique vltima conditio, quæ pero-
randi audaciam conferre solet, **BENIGNVS AV-
DITVS**. Quamuis enim priuata, & familiaris col-
locutio efficacius nonnunquam informare pos-
sit, quàm publica prædicatio, vel lectio, quæ in
frequenti hominum congressu habetur, (vt B.
Greg. docet:) Collocutionis (inquit) vox corda
torpentia excitat plus, quàm lectionis, & quasi
quadam manu sollicitudinis, vt euigilent (sup-
ple audientes) pulsat: auditorium tamen frequens,
& benignus auditus solet exercitato oratori ma-
ximam vim suppeditare: sicut equus, dum per
viridem campum solutus spatiatur, nouam quan-
dam videtur induere ferocitatem. Hoc nimirum
& D. Chrysostomo euenisse legimus, qui, cum
semel dicturus esset ad populum, visa populi fre-
quentia, tanta fuit voluptate perfusus, vt & ma-
iores vires assumpserit, & ad dicendum effica-
cius animum parauerit. Verùm, vt populus sine
tædio ad sacros cœtus conueniat, dilucida, & ex-
planata oratione vtatur Ecclesiastes, vt audito-
res audita memoriæ facilius commendare que-
ant,

1. Tim. 4.

5

Super Euang.
lib. 1.

ant. Sunt enim auditores veluti os in corpore:
nam sicuti os omnes cibos recipit, bonos autem,
& sapidos in ventriculum transmittit, noxios ve-
rò, & insipidos rejicit: ita auditores omnia ad-
mittunt, ea tamen memorię commendant, quę
dilucidè, & breuiter fuerint explicata. Hoc docet
B. Augustinus: Nihil tam necessarium, tamq; per-
tinens poterit vtrisque contingere, quàm vt quod
religiosè dicitur, & deuotè auditur, obsequijs com-
petentibus teneatur. Quamobrem non discentes
modò, sed & docentes dispositione, & ordine o-
pus habent; vt hi & liberè, & syncerè doceant; illi
verò rectè cuncta percipiant: & ad spiritualis vitę
(donante Deo) institutionem conuertant.

Lib. 1. de-
ver. Dominè.

De præcipuo concionatoris munere.

C A P V T V.

Pæcipuum concionatoris munus est, piè,
innocenter, & eruditè docere, prauas con-
suetudines è medio tollere, regnum Dei au-
gere, & veluti spiritualis dux, & antesignanus ani-
mas ad beatitudinem promerendam excitare, cu-
ius partes potissimè (vel ipso August. teste) tres *Lib. 4. de Ec.*
sunt, docere, delectare, & flectere. Docere neces- *cl. doct. ca. 11.*
sitatis est, delectatio auditoris animum allicit, fle- *o. 12.*
ctere victoriæ. **DOCTRINA** est veluti basis, &
fundamentum spiritualis huius structuræ. *Intelli-*
gens gubernacula (vt Salomon ait) *possidebit.* quæ v. *Proner. 1.*
berrimos fructus in nos derivandos producit, si qui
docet (vt Aug. ait) vitauerit omnia verba, quæ
non docent; & si inter docendum occurrat aliqua
ambiguitas, tollatur omnino, ne ignotæ, vel dubiæ
rei conniuentia auditoris animum remoretur. **DE-**
LECTABIT, si ea, quæ dicit, elaborare & continuè
inferet; si debitam soni reddit melodiam; si veri-
tates Evangelicas, quas ipse adduxerit, doctrina, &
gratia ornaverit; si verborum lepore suspendat,

sententiarum grauitate, & orationis impetu *fl*
 etat, & misterijs altius repetitis paret animos,
 vt in auditorum animis libenter admittatur. Viri
 habent delectandi maximam exempla non tri-
 ta, & passim obuia, quæ potius ad risum mouent:
 sed grauia, & accommoda; vt si quis rudi, & im-
 peritæ plebi verba facturus sit de regno cælorum,
 adducat exemplum agriculturæ, quæ est quæ-
 dam expressa imago regni Dei. Verum quemad-
 modum in agro frequenter *infelix lolium, & ster-*
iles dominantur auenæ: ita in Christi Ecclesia mali
 bonis permiscuntur. Hæc, & his cognata adducan-
 tur exempla, in quibus tamen certa regula dari
 non potest, cum id potius vsu, & dicendi consue-
 tudine acquiratur. FLECTERE etiam oratoris
 est. B. Augustinus flectere substantiam, & cor ora-
 tionis appellat. Cicero quoque contulit palmam
 oratori, non qui bene orauerat, sed qui mouebat
 affectus, & flectebat corda. Quid verò est mouere
 bellum, & non consequi victoriam? Nec mirum
 est, si semper non flectat, quia nec medicus semper
 sanat ægrotum: medici tamen nomen retinebit, si
 modò ad sanandum opportuna adhibuerit medi-
 camenta. In quem sensum B. August. ait: Si ubi
 diligentia medicinæ huius impensa non prodest,
 sufficit ad rationem Deo reddendam, quod non
 cessauit impendi. Sicut enim malignus suasor pec-
 cati, etiam si non persuaserit, meritò pœnam de-
 ceptoris incurret: ita fidelis iustitiæ prædicator,
 etiam si ab hominibus respuatur (absit, vt apud
 Deum sui officij mercede fraudetur.) Ita sanè
 concionator (& si non semper flectat) si tamen
 poterit parua submisce, modica temperatè, mag-
 na grauitè dicere, eloquens dicetur. Huc ergo
 tendit omnis industria, & labor concionatoris, vt
 aliquem fructum laboribus partum recipiat, sicut
 bellè

Lib. 1. contra
 Cresconium
 Gram.

belli dux gaudet, & triumphat consecuta hosti-
um victoria: mouebit, si induat personam con-
querentis, hortantis, irascentis, si pedibus con-
sistens (capta ex tempore occasione) lamente-
tur, terreat, minetur, quia pedis suppositio in con-
tentione, aut incipienda, aut finienda, maximam
habet vim mouendi, & excitandi auditores, vt
cūm (gratia verbi) concionator pedibus terræ
illis, sonitum faciens ad auditores se conuertit,
ac si ab ipsis videatur petere consilium, hoc mo-
do: Dicite quæso peccatores, quomodo excitatis
Deum ad vindictam, & ad iracundiam prouoca-
tis? quonam modo redimentur peccata vestra,
quæ in immensum tendunt? Vnde nautam imita-
ri debet, qui nunc est in portu, nunc est in alto,
nunc ridet, nunc plorat: ac velut ædificator egre-
gius, qui ædificat, diruit, mutat quadrata rotun-
dis: ita si tu in conciliandis, aut commouendis au-
ditorum animis grauitè, & dexterè id effeceris
(quod modò dictum est) confidas, nō mediocrem
fructum ex his consequi posse.

*Quòd concionator, si velit alios mouere, de-
bet in seipso esse commotus.*

CAPVT VI.

Sicut stomachi frigiditas humano corpori no-
xia est, & mortem inducit: ita orationis fri-
giditas, quæ est malus rerum interpres, neque
audientium sitim extinguit, nec afflictis animis
(id quod exigitur) refrigerium aliquod præstat.
Omnium enim affectionum fons est amor, & af-
fectus est veluti sanguis orationis: nam qui frigi-
dus est, vel tepidus, quonam modo alios calefa-
ciet? humentia ligna non facilè ignem concipi-
unt: quemadmodum etiam si extinctis carboni-
bus alijs adiungas similes, nunquam accenden-
tur;

tur; accendentur autem faciliè, si iam igni hereant. Petrus Apostolorum princeps, quando frigidus erat, haud potuit vnquam voce sua mulierculam vnam in Dei amore accendere, quin potius mulierculæ vox, tanquam ventus Aquilo ad aures Petri perueniens, mentem illius vsque adeò gelidam fecit, vt dicere posset,

Gelidusq; coit formidine sanguis.

Verùm vbi cœlestis ille ignis, è cœlo delapsus, cor eius & linguam inflammanit, tria ferè hominum millia ad Deum sua prædicatione conuertit. B. quoque Pauli pectus tanto Christi amore flagrabat, vt æstum, ac diuinum ardorem vix animo cōtinere posset; cupiebat enim nedum Euangelium, sed Deo animam tradere. Helisæus Propheta ita diuino æstuabat amore, vt insanus diceretur. & David rex, etiam Propheta eximius, insanire visus est, quando arcam reduxit à Gabaa in Hierusalem, vbi Michol eius coniunx videns eum per fenestram nudum subsilientem, irrisit. Summa ergo ad commouendos animos in hoc posita est, vt moueamur & ipsi, & eos affectus in teipso habeas, quibus velis auditorem affici. Quòd si eo destitutus fueris, ad dicendum minime eris idoneus. Ille viarum anfractus, & diuerticula optimè intelligit, qui vt cursor assiduus viam terit: ita ille, qui in se ipso commotus est, aptè alios mouebit, nō ad commiserationem modò, vel indignationem (vt oratores passim faciunt) sed ad odium peccatorum, & ad detestationem malè actæ vitæ. Huc spectat Horatianum illud præceptum:

In Arte Poet.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt

Humani vultus, si vñ me flere, dolendum est

Primum ipsi tibi, tunc tua me infortunia ledent.

Non enim inflāmare verba possum (vt docet Gre. Magn.) quæ frigido pectore proferuntur, nec res,

que

que in seipsa non ardet; aliud accedit. Vnde D. Bernardus: Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Quod si ita est, quid queso ad inflammandos, & concitandos animos perfecta charitate prestantius? nam charitas est ignis non semisepultus, sed qui iam flamma existit; non à silice, sed è cælo delapsus. Si ignis in nube inclusus violenter tandem cum sonitu emicat, quid mirum si cælestis hic ignis, in pectore clausus, verborum emittat fulmina, & tonitrua, quibus hominum mentes exciter, & terrore concutiat? O verè miranda charitas, quæ tam multa potes, tam magna prestat! concionandi artifex, dicendi perita, quæ ferrum suapte natura frigidum non modo calefacit, sed & ita ignit, ut veluti scintillas quasdam emittere videatur. Quidam Sanctus interrogatus, vndenam miranda, quæ dicebat, haussisset, in libello (respondit) charitatis: utinam ergo charitatis igniculus vigeret in concionatoris pectore, ut auditorum corda emolliret, qui mäsuetudinis spiritu, & leni, ac suavi flatu ducendi sunt potius, quàm iocis, & comminationibus.

Qualis futura sit diuini verbi prædicatio.

CAPVT VII.

Natura comparatum est, ut quicquid sublimè, & magnificum est, id quoque arduum sit, & perdifficile: quamobrem, cum diuini verbi proclamatio eminentissimè sit dignitatis, ita mirandum in modum perardua, & difficilis est. Nam cum partes Christiani oratoris sint corrupte vitia naturæ extirpare, atque virtutes inserere, huc maximè incumbet concionator, atque omne studium, & operam suam adhibebit, ut hominum affectus exciter, & (ut fieri potest) ad nouas cogitationes, ad noua studia, ad nouam denique vitam

reformatam, & instituendam inducat. Quod
ut facile assequi possit, debet concionator esse
fortis in præceptis, compatiens in infirmis, in
comminatione terribilis, in exhortatione blan-
dus, in oratione feruens, in gratiarum actione
solicitus, ac proinde diuini verbi prædicatio erit

1. vera.	} VERA esse debet: quia melius est, & tutius veris offendere, quàm adulando placere, Veritatem meditabitur guttur meum, ne sit nocturnus insular, quæ pulchros quidem aspectu habet oculos, nunquam tamen lumen solis contemplatur. Veritas namque etsi nullum in causis patronum, aut defensorem obtineat, seipsa tamen defenditur: cuius vis tanta est, ut nullo aut hominis ingenio, aut arte subverti possit. Apostoli, licet in his corporis compagibus inclusi; Cum fiducia tamen loquebantur verbum Dei. UTILIS quoque erit, cum rudi populo, & imperitæ plebi utilia, & popularia proponuntur potius, quàm subtilia, & curiosa, utpotè diuina mandata, articuli Fidei, præmia cælestia parata bonis, Inferni supplicia malis comminata, mortis & extremi iudicii terror & formido, Dei & proximi dilectio. Hæc rudi populo & simplici plebi declaranda sunt, annuntiando siquidem (iuxta præscriptam B. Patris nostri Francisci regulam) vitia, & virtutes, poenam, & gloriam cum breuitate sermonis. His quatuor rotis voluitur tota concionis machina: sicut agricola non iacit semen corruptum, sed purum, nec sine spe uberioris fructus. Quamobrem non sine calumnia sunt illi, qui ea docent, & iactant, quæ ab auditoribus minimè possunt intelligi, quæ potius intra scholarum angustos parietes edoceri deberent, quàm in Ecclesia, ubi imbecilles, & rudes quàm plures
2. utilis.	
3. suavis.	
4. perseverans.	
5. prudens.	

Act. 17. 4.

2.

ut facile assequi possit, debet concionator esse
fortis in præceptis, compatiens in infirmis, in
comminatione terribilis, in exhortatione blan-
dus, in oratione feruens, in gratiarum actione
solicitus, ac proinde diuini verbi prædicatio erit

plures existunt. Nil mirum si hos Deus ex industria plerunque permittit cadere, ut seipsum colligant, & vires proprias agnoscentes, discant aliorum ruditati compati. Vnde B. Augustin. Audeo (inquit) dicere superbis, utile esse cadere in aliquod apertum, manifestumque peccatum, ut sibi displiceant, qui sibi placendo præsumebant. Hos quoque redarguit Apostolus in priori, quæ est ad Corinth. epist. capit. 2. *Loquimur non indoctis humane sapientie verbis, sed in doctrina spiritus.* Vnde B. Augustin. Ad fidem, spem, & charitatem, tota militat diuina sapientia, quæ principaliter ordinatur ad Dei honorem. Quare si in docendo præferas honorem tuum honori diuino, non eris sine mortali crimine, cum fructuosa potius, quam curiosa pro veritate inuestiganda tractanda sint. Vnde libet exemplum intexere, quod habes in Hist. trip. In Concil. Nicæno adfuit hæreticus quidam, quem cum disertissimi viri leuissimis suis conuincere non possent, mox insurrexit quidam vir alioqui idiota, sed probus, qui ita hæreticum illum aggressus est: In nomine Domini nostri Iesu Christi, ô Philosophie, audi dogma sacre veritatis, nulla hic spondet fortuna salutem, vnus est Deus cæli, & terræ, Creator omnium visibilium, & inuisibilium virtute Verbi sui: frustra laboras, si tentas ea demoliri, quæ fide tenenda sunt. desine ea inuestigare, quæ captum transcendunt humanum, cum ea, quæ ante oculos observantur, sint nobis ignota. quibus præpositis interrogauit Philosophum, an ita crederet: cui ait, credo. At ille, si ita credis, sequere me, & signaculum fidei suscipe, id est, baptismum. tunc Philosophus ad discipulos sese conuertens, inquit: audite viri eruditi, donec mecum verbis actum est, verba verbis opposui; at virtuti verba resistere nequeunt. Ex quibus facile constat, quàm utilis sit prædicatio, quæ à puro pe-

De Cinit. Dei lib. 4. cap. 13.

Lib. 1 de doct. Christiana.

Henric. Gād.

Quol. 1 quæst.

34. Her quol.

2 quæst. 16.

Hist. trip. libr.

2 cap. 3.

3.
Proverb. 16.

ctore dimanans, frequenti messe Domini horrea
complet. *SVAVIS* esse debet: quia *fauus mellis verba*
composita, ait Salomon sapientiæ antistes, *dulcedo ani-*
mæ sanitas osium, vena vitæ os insti. Vena vitæ dicitur,
quia impius à prædicatore instructus, relicto erro-
re, ad viam sese confert veritatis. Apes, (vt Plinius
ait) quæ sunt animalia valde fecunda, castra sua
nimia prole replent, & mel solent ex floribus confi-
cere, sicut musica cor hominis demulcet, & intra os
ipsum defluere facit, & liquefieri, ita vt plerunque
cor peccatoris in lachrymas conuertatur: ita die-
cendi suauitas auditoris cor emollit, & spiritum
eius in Deum leuat. Prophetæ futura prædicentes
aliquo musico instrumento ad Deum ducebantur,
vt de Helisæo legitur, cuius spiritus melodia psal-
terij totius belli euentum tribus regibus prædixit.
De Dauid quoque eximio vate legitur, qui in tem-
pli ministerium tres segregauit musicos, imò ipse-
met cythara sua spiritum immundum à Saule depul-
sit: ita facere debet concionator (prudens medici
instar) qui dum vult amaram medicinam ægroto
propinare, dulce quid immiscet, vt sub dulcis spe-
cie gustet amarum. Vnde quidam non ineptè:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Difficiles aditus impetus omnis habet.

De Orpheo filio Solis narrant fabulæ, quòd ita dul-
citer canebat cythara, vt arbores, & saxa ad se tra-
heret: quòd, iuxta S. Isidori sententiam, dulcedine
verborum suorum homines agrestes ad commu-
nem hominum cohabitationem attraheret: ita
prædicator lapides, & saxa, id est, corda lapidea,
per compunctionem emollire poterit: est enim ve-
luti pictor egregius, qui arte naturam imitando,
colores coloribus permiscens, visibiles corporum
depingit imagines, & facit homines, & animalia, &
arbores. Sed non de ea metamorphosi loquor,
quam

quam Pythagorici iactant, & Virg. antiquitatis a-
mantissimus describit, cum ait:

Hic ego saepe lupum fieri, & se condere filius

Mævin saepe animas imis excire sepulchris,

Atque satas aliò vidi trahere menses.

Verùm de ea transformatione intelligo, cum ho-
mo deserta ratione in tanta omnium scelerum col-
luuione irrationalem sumit appetitum, vt dixerit
Plato:

Non est homo id, quod videtur.

PERSEVERANs quoque esse debet, & conti. 4.

nua. Psalm. 95. *Annuntiate de die in diem salutare eius.*

Mandatum erat in lege, ne deficeret ignis in altari, id est, doctrina inflammans, & illuminans. Ita B.

Paul. adiurat Timoth. vt modis omnibus Dei ver. 2. Timoth. 4.

bum prædicet, vtiliter doceat, suauiter moneat,

seuerè urgeat, & pergat exequi, quæ sunt sui munc-

ris, & verbum Dei prædicet, non intercisâ, sed con-

tinua oratione: nam, vt quidam ait:

Intercisa perit, continuata viget.

Et reuera dicendi continuatio, & assidua in audi-

torum aures proclamatio, est veluti rationalis ani-

ma, quæ (vt nouit Philosophus) aduenit enti com-

pleto: cum enim verbum Dei sit pabulum animæ,

debet perpetuò reficere. Hæc feliciter & fortunatè

consequeris, si ea, quæ modò sunt, **PRUDENTIÆ** 5.

sale condiantur: Quia *verba prudentium statera ponde-* Eccli. 27.

rantur. Nihil est tam cognatum prudentiæ humanæ,

quàm locis, & temporibus aptare sermones, vt mo-

dò ad vnum, modò ad alium conuertas sermonem,

vt prouidus explorator, & sicut scriba doctus, qui pro-

fert de thesauro suo noua, & vetera, ac veluti fidelis ser-

uus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam

suam, vt det illis in tempore tritici mensuram Fidelis, ecce

quis esse debeat: Prudens, ecce qualis: Det in tempore,

ecce temporis opportunitas: tritici mensuram (sup-

ple)

Ephes. 5.

1. Ioan. 2.

Proverb. 15.

Ezechiel 12.

Lib. de Inst.

Virg.

ple)lectæ doctrinæ, ecce quantum. Hoc fecisse vi-
 fus est Paulus Apostolus: *Viri diligite uxores vestras.*
Filij obedite parentibus. Serui obedite dominis. Mulieres sub-
 dite sint viris suis. Ita quoque beatus Ioannes: *Scribo*
vobis adolēcentes, scribo vobis patres, scribo vobis infan-
tes. Quare diuersum in concionibus stylum, opti-
 mum quidem & præstantissimum dicendi magi-
 strum Sancti omnes obseruauerunt, nullam maio-
 rem opportunitatem, quàm populi necessitatem
 spectantes: singula singulis (vt erat captus homi-
 num) coaptabant. Nam, vt ait D. Hieronym. ad Fa-
 biolam: Pro varietate gustus, variorum condimen-
 torum alimenta delectant, alijs dulcia placent,
 nonnullis amata. Quæ alijs obsunt, ceteris prosunt.
 Leuis sibilus, qui fit ore compressis dentibus, &
 parum ductis labris, equos mitigat, & canes in-
 stigmat. & (vt ait Salomon) *Sermo opportunus optimus.*
 Hoc in Ezechiele significatum est, cum ait: *Ecce ma-*
nus missa est ad me, in qua erat liber inuolutus, & expan-
dit illum coram me. Manus est prædicator: liber est sa-
 cra Scriptura, quam debet exponere, iuxta audito-
 rum ingenium. Quia sicut corporale alimentum
 non omnibus prodest: infantulis enim panis est
 noxius, qui adultos roborat: mel senibus vim con-
 fert nutritiuam, quod tamen pueris obest, & cor-
 poris (vt aiunt) tormina inducit, quibus intestina
 exulcerantur. Sic in Ecclesia Dei alij sunt, quibus
 lacte opus est, id est, humiliori doctrina, (vt vsitato
 sacræ Scripturæ tropo docet B. Ambr.) alij in Chri-
 sto adolēscere incipiunt, qui solidiori cibo indi-
 gent, & ad altiora nituntur. Nonne agricola qualis
 tatem terræ prius contempletur, quàm semen iac-
 iat? Hinc quidam ait,

Nec tellus eadem parit omnia, vilibus illa

Conuenit hæc oleis, hic bene færra virent.

Non ergo existimet concionator vnus tantum

gene

generis homines fidei suæ esse commissos, vt vnum omnibus sit indumentum, & præscripta quadam dicendi formula erudire, atque eadem exhortatione ad veram pietatem instituere: quæ omnes fideles possit, ne proprio fine (citra omnem spem futuri commodi) frustretur: sed intelligat se esse perfectum musicum, qui eodem plectro, sed non eodem pulsus nervos ferit extensos. Si ergo citharædus tanta diligentia contulit, vt oberrantis chordæ compescat vitium, & eandem alijs concordem reddat, vt modò tensis, modò remissis chordis perfectam faciat melodiam: quantò magis concionator debet auditores nunc rigore iustitiæ, nunc remissione elementariæ inducere, vt quasi vnanimis sint in domo Dei? Et sicut piscator solet inuestigare sinus, flexus, curuitates, scopulos, vada, littus, altum mare, nec vno solùm vititur retium genere, neque venatur retiaculo in medio mari, vbi pisces magni retia conscinderent: neque in littore distendit magna retia, ad capiendos pisciculos, qui per lata foramina (quæ nimis patent) quàm primùm euaderent, ita periret omnis eius labor, & industria, & (vt dici solet) piscaretur in aëre. Hæc, quæ modò dixi, piscatoris sunt Evangelici, vt facile comprobare possem auctoritate Gregor. Nazianzen. quæ tanta est (vt testatur D. Gregor Hieronym. & Rufinus) vt nullus vnquam eius dictis calumniam inferre præsumpserit, imò potius putaretur hæreticus, qui ei ausus fuisset in aliquo contraire. Tantę ergo auctoritati malo acquiescere, quàm vltius progredi. Hoc solùm adducam, quòd Dominus docturus discipulos, montem conscendit, vt ostenderet eos sublimioris disciplinæ iam capaces: descendens vero de monte, cum turba loquebatur: quo exemplo voluit instruere præceptorem Evangelicum, vt rerum, quas proponit, & hominum, apud quos dicturus

D. Gregor in
Past. c. 30.
Moral.

20 RVDIM. PRO DIVINI
Sturus est, habeat rationem.

*De tribus actibus Hierarchicis, à quibus
vniuersæ concionis summa
hauritur.*

CAPVT VIII.

IN cælesti Hierarchia (vt B. Dionysius Areopa-
gita, fidelis Apostoli Pauli discipulus docet) tres
sunt actus Hierarchici, purgare, illuminare, &
perficere, qui concionatori magnopere (veluti
concionandi clauēs) accommodari possunt : ex
quibus (quasi ex promptuario quodam) haurire
potest omnem dicendi facultatem, vt facilius asse-
qui possit quicquid de vnaquaque re proponit.

PURGARE, est purum agere, & sordibus liberare:
sicut medicus purgat corpus, vt sanetur, cuius sco-
pus est, vt præter naturam affectus (quoad eius fie-
ri potest) ad naturalem statum sciat reducere, vel
saltem dignoscat, qui sanabiles sint, & qui deplora-
ti. Ad hunc sanè modum debet prædicator Euange-
licus purgare. Ait Malachias : *Sedebit constans, & e-
mundans argentum.* duo dicit, *constans*, & *emundans*,
quæ ad hoc præclarissimum munus spectant. Nam
constare est liquefacere, & in massam redigere.
Hoc quidem facit concionator, quando audito-
rem afficit vel supplicij terrore, vel præmij deside-
rio, vt mens peccatoris timore inferni mollita, &
expergefacta, quæ Dei regno digna sunt, exequa-
tur. Soler medicus morbos, quos leuioribus curare
nequit, ignem vel ferrum adhibere, nec vnquam v-
titur grauioribus, nisi, cùm leuium beneficio desi-
derata sanitas desperatur. Exemplum adducit D.
Chrysostom. Malleus quidem est grauis, verùm
parat vasa vtilia, & distorta dirigit: ita verba dura,
& graua, quæ in auditores à prædicatore profes-
suntur.

Malach. 3.

*In epist. D.
Paul. ad Phil.
1. cor. 13.*

untur, non frangunt, nec conterunt pium ani-
 mum, sed potius corrigunt. Verum inter ea, quæ
 vim purgatiuam habent, est cordis compunctio,
 quæ vt flamma ignis, ex violentia sui motus concia-
 tata, materiam, in quam agit, euertit, & quendam
 sonitum reddit: ita cor diuini verbi potentia con-
 cussum, voce in altum sublata, eiulatum quendam
 emittit. Vnde Ioël Propheta: *Exilient sicut sonitus* Ioël 2.
flamma ignis: & in libro Numeri habet Moyses: *Quico Num 31*
quid potest sustinere ignem, igne purgabitur. Hoc proinde
 est conflare, & emundare cor, vt purum, ac tersum
 sit, ac omni virtutum candore nitens, veluti fra-
 grantia aromata, quæ suo odore circumfusa aërem
 complent. Secundus actus Hierarchicus est *ILLV-2*
MINARE, id est, pie, innocenter, & eruditè docere:
 nam (iuxta B. Dionysij probatam sententiam) An-
 geli superiores illuminant inferiores, sicut in tem-
 plo erant vasa maiora, & minora. *Sicut dulce lumen Eccl. 10*
est, & delectabile, videre solem (ait Sapiens:) ita ver-
 bum Dei interiores animæ oculos lætificat, nisi po-
 natur obex. Corpus quidem luminosum, quod sua
 sponte lucet, non emicat suis radijs, vbi non est di-
 spositio, soletque lumen lippis oculis molestiam
 afferre: ita verbum Dei. Vnde Paulus Apostolus:
Mihi data est grati illuminare, id est, clarè docere. *Ephes. 3.*
 Tanta est huius actus præstantia, quod nulla ars,
 vel disciplina sine magistro docente haberi potest:
 est enim doctor in Dei Ecclesia veluti os, quod in-
 tra suam concauitatem cibos recipit, & ad corpus
 nutriendum transmittit: & sicut radix, quæ terræ su-
 git humorem, quo arboris rami quoque alimen-
 tum trahunt, & nutriuntur, ad hunc modum con-
 cionator nutrit fideles animas salutaris pabulo ver-
 bi, quo pinguescit anima, cum salutaris doctrinæ
 lumen mentem illustrat, sensim irrepit, & in audi-
 torum aures influit. Vtilitatem huius actus docet
 Paul.

2. Timoth. 3. Paul. Apostol. *Omnis doctrina diuinitus inspirata utilis est ad docendum.* Quibus verbis perspicue demonstrat, quæ ad doctrinam, & quæ ad mores formandos conducunt. Vnde qui docet, & docendo illuminat (ait D. Chrysostom.) etsi opus amitteret, non careret mercede sua, iuxta Daniel. Prophet. tradit

Daniel 12.

Iacob. 5.

tionem: Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates. Et Iacobus Apostolus: *Qui conuerterit peccatorem ab errore viae suæ, saluabit animam suam à morte.* Quisquis ergo assumit hoc dicendi egregium munus, ut animas lucratur Deo, nedum aureolam assequitur, quæ est singularis quædam excellentia præmij, sed etiam auream, quod est præmium essentiale. Dixit Dominus Moyse: *Facies quæ*

Exod. 25.

super coronam auream alteram aureolam. Hinc de B. Pa-

D. Thom. 4° 2^a q. 25. *Francisco canit Ecclesia: Auream vis*

lib. 5. artic. 25.

3

clor meruit, aureolam dum docuit. Postremus actus erat, quando ad **PERFECTIONIS** cumulum deducitur peccator. Nam, cum inualescentibus peccatorum tenebris, rationis vires paulatim deficiunt, & graui, ac periculoso casu miserabilis homo præruptus fertur in præceps, tunc diuini verbi prædicatione maximè contendere debet Euangelicus præceptor, ut eum purget, illustret, & (si fieri potest) ad perfectionis exitum perducatur. Huc quidem tendit omnis actus eius hierarchicus. Nam si forte

Lib de doct.

Christiana.

quæras, quare Deus voluit homines per homines doceri? respondet quæstioni B. Augustin. ne humana natura vilescat. Poterat (ait) Angelum docere, sed abiecta esset humana conditio. Secundo ut daret responsa de humano templo, verum enim Dei templum est humana mens, ut testatur Apostolus, *templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Deinde ut charitas aditum haberet refundendorum, & commiscendorum sibi met animorum. Sed quam doctrinam habere debet? dico triplicem esse actum docendi.

1. Corint 3.

endi. Simplex exhortatio, cui sufficit scire mandata, & credenda. Secundus prædicandi, & tunc scire tenetur exponere mandata, & credenda, ut docet B. Petrus Apostolorum princeps: *Parati omni tempore* 1. Pet. 3. *poscenti vos reddere rationem*. Tertius actus est cathedram tenendi: & tunc scire tenetur omnia, quæ ad cathedram spectant. His sanè præceptis absoluetur tota actuum summa, quam superius monstrauimus.

*De differentia inter oratorem, & præceptor-
rem Euangelicum.*

CAPVT IX.

Discrimen est, & non vulgare, inter oratorem, & concionatorem. Nam orator ille est, qui aptè, distinctè, & ornatè ex tempore dicere potest de quacunque re sibi proposita, & præsertim de rebus, quæ pertinent ad Reipublicæ utilitatem (auctor est Cicero:) ex quo colligimus, in omni oratione tria adhiberi, cum, qui dicitur; eam rem, de qua dicitur; & eum, apud quem habetur oratio. Duo autem sunt oratoris officia, vnum supremum, quod modò dictum est, scilicet de quolibet compositè, cumulatissimè, & cum quadam actionis dignitate dicere, & cum iudicio humanarum actionum, quod est condimentum orationis, vel (ut Cato dicebat) Orator est vir bonus, dicendi peritus. Quæ finitio etsi nimis vaga, & lata sit; aptari tamen potest, ac si diceret, eloquentiam sine vitæ probitate minimè conferre posse. vir bonus consistit natura, moribus, vitæ, artibus: dicendi peritus consistit artificiosa eloquentia, quæ constat partibus quinque, de quibus paulò infra sigillatim differemus. Alterum est intermedium, quod est docere, mouere, & delectare, quæ Aristot.

*Arist. cap. 1.
Rhet.*

*Cic. 2. de
Orat.*

appellat munera intermedia. Orator itaque ille est, qui ea attingit, quæ rei, aut personæ (de quibus dicit) arbitratur inesse: ut si rem iustam velit defendere, ea tantum eligeret, quæ ad eius rei confirmationem pertinent, in quibus oratoris prudentia locum habet. Nedum autem aptè dicit orator, sed ornate, quod auditorum vitio comparatum est: quorum studia, & voluntates artificio quodam, & illecebris verborum, voluptatibusque, orationis elegantia, verbisque lectissimis, vel potius oratoris impetu impelluntur. Hoc quidem est aptè dicere, uti plena, & perfecta eloquentia (quod oratoris proprium est) ut docuerunt viri eloquentissimi, nimirum Gorgias, Aristoteles, & Hermachora apud Græcos: Alpharabius apud Arabes: Cicero, & Quintilianus apud Latinos. At concionator semper vera dicit, mentisque aciem in Deum figit, ut eum precibus flectat: sicut videmus Davidem oratorem à Spiritu sancto edoctum, nonnunquam summi iudicis captare benevolentiam, explicare nequitiam aduersantis, orationis defectum, ut exoret iudicem, & ad misericordiam flectat. Debet itaque concionator esse in sermone verax, in iudicio iustus, in consilio providus, in commisso fidelis & constans, pius in affectu, virtutibus insignis, bonitate laudabilis. Hæc sunt, quæ expectantur à præceptore Evangelico, ut aliquid efficiat in auditorum animis. Sed turpe esset, si cum vita pugnaret oratio, sicut si grammaticus barbarè loqueretur. At longè turpius erit, si concionator in arte, quam profiteretur, labatur: indecorum enim est doctori, quando culpa redarguit ipsum. si vas fuerit corruptum, corrumperet aquam. Non sufficit habere scientiam, nisi ad sit conscientia, & si ipse non est vir probus, & dicendi peritus, quonam modo poterit inferuire loco, tempori, & personæ? lites dissolveret
obla-

oblitrantes rerundere? obloquentes reprimere?
 Proteruientes castigare? auditores, ad quos omnis
 ratio dicendi est conferenda, flectere? Adde, si in
 peccato, vel occulto, vel manifesto docet, si non
 studet dolere de peccato, contemnit, & peccat,
 iuxta illud: *Propterea Deus destruet te in finem.* Hæc di- *Psalm. 51.*
 cendi peritia in tribus potissimum consistit: natu-
 ra, doctrina, & usu. Naturæ ius est immutabile. quis
 docuit elephantem dentes suos frangere? ceruum
 dictamum comedere, vt sagittam infixam extra-
 hat? canem pro vomitu excitando, gramen comē-
 dere? hæc à natura (quæ est vis insita rebus) nobis
 data sunt. Vnde ait B. August. Nullum est adeò ma-
 gnum vitium, quod possit delere extrema naturæ
 vestigia. Parricidij species est, impugnare iura na-
 turæ, quæ hoc habet præcipuè, vt cognoscat quid fa-
 ciendum, quidue omittendum sit: quamuis diffici-
 le sit definire, vt Tullius ait. Deinde est doctrina, *Cic sent de*
 quæ vera esse debet: *Principium verborum tuorum veri natura.*
tas. non discrepans à vitæ probitate: *Omnes viæ tuæ* *Psalm. 118,*
veritas, vt verba ad vitam ducant æternam, vt sit
 constans: quia constantia est mater virtutum, viti-
 orum nouerca. Postremò est usus, qui est magister
 egregius, & optimus dicendi interpret, qui si fre-
 quens sit, omnium magistrorum præcepta supera-
 bit: *usus enim, et ars docuit, quod sapit omnis homo,* & (vt
 Victorinus ait) usus est actus de potentia frequen-
 ter elicitus. Vnde Cicero eloquentiæ parens: *Assi* *Pro Cos.*
duus usus vni rei deditus & ingenium, & artem sæpe *Balb.*
vincit. Sed à doctis viris moueri solet quæstioncu-
 la: An teneatur concionator facere, quæ dicit? Cui
 breuibz satisfaciens dico, eū teneri ad faciendum
 quicquid asserit de necessitate salutis: non autem
 quod prædicat de perfectione religionis, ad quam
 omnes de necessitate nō tenentur. His ergo præcep- *Alex. par. 39.*
 tis parāda erit peritia omnis, si adsit natura, id est, *68.*

ingenium: doctrina, id est, scientia: & vsus, id est, assiduitas. In his tribus non modica adhibenda est diligentia, quibus vniuersæ concionis structura innititur.

Quibus nominibus concionator in sacris literis recenseri consuevit.

CAPVT X.

CVM ea, quæ hic à nobis adducuntur, sacrum testimonio Scripturarum comprobari debeant, operæ meæ facturum pretium arbitror, si ea breuibus recensero nomina, quibus in sacris literis concionator appellari consuevit. Liquet sanè primùm TUBAM nominari. Nam sicuti tuba est instrumentum, à tubo, hoc est, canalis concauitate nomen habens, cuius sonitu milites, cœquique ad prælium inflammantur: ita concionatoris vox excitare debet ad certamen. Hoc præcepit Dominus Moysi: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem.* Et *Isaias: clama, ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam.* Solebant enim Iudæi tubis canere: nunc autem non est illis permisum, vt notat D. Chrysostom. In tuba tria sunt, compositio, terror, & sonus. Compositio: quia in parte, quæ ori admouetur, angustior est; in parte verò extrema, & finiente amplior: quia prædicator debet sibi assumere arctiora præcepta, alijs verò laxiora præcipere, vt cuncti videant eum magna facientem, & parua (& hæc quidem facilia) præcipientem, ne (Phariseorum more) grauiora alijs imponat, quibus digitum nec minimum quidem admonere velit. Tuba etiam terrorem incutere solet, cuius clangore castra Israel excitata, veteris quoque Hiericho mœnia destructa sunt. Ita sanè prædicatio auditorum animos rebelles, & penè peccato ob-

Nom. 10.
Isa. 58.

Aduers. Iu.
daos Orat. 1.

eo obfirmatos terret. Aquila, quæ à Cicerone Io- In Tusc.
 nis satelles appellatur, (si Plinio creditur,) elango quæst.
 rem ita vastum fundit, vt ceteræ aues insidijs, &
 strepitu eius perterritæ, minimè prodire audeant.
 Sed (proh dolor) quot terrores, quot tonitrua e-
 mittere debet concionator aduersus nefarios, for-
 neratores, adulteros, molles? Sonus postremò ad
 tubam pertinet, quæ tantisper sonat, quandiu tu-
 bicen flatu suo implet: sic verus prædicator ea di-
 cit, quæ Spiritus sanctus buccinatur, & cordi, & ori
 ingerit. Qui dixit in Ieremia: Ecce dedi verba mea in Ierem. 1.
 ore tuo, quibus postea vrbs euersionem lamentabi-
 li carmine defleuit. Verùm duo erant tubarum ge-
 nera, ductiles, & corneæ, vt intelligat concionator,
 se ad quæcunque flexibilem, vt omnibus (D. Pau-
 li exemplo) omnia fiat, vt omnes lucretur, & ani-
 marum lucrum vndique aucupetur. Dicuntur etiam
 B O V E S: nam boues (vt B. Isidor. scribit) in Lib. 12. cap. 1.
 signum generositatis habent sub gutture quandam
 pellem, quæ vulgo palearium dicitur; insignem
 quoque inter se pietatem seruant: alter enim altes-
 rum inquit, cum quo ducere aratrum consuevit,
 ipsum lambit, & frequenti mugitu pium testatur
 affectum. Hoc quidem aptè conuenit concionato-
 ri, qui pellem flexibilem in gutture, id est, verba
 dulcia habere debet, vt alios ad Christi iugum tra-
 hat, & eos frequenti mugitu, pijs sermonibus, amo-
 ris & pietatis affectu demulceat: vt cum Apostolo
 dicat: Alligatus spiritu vado in Hierusalem. Vel quia vt Act. 10.
 boues ruminant, qui postquam herbam in stoma-
 chum traiecerint, inde paulatim in buccam reuo-
 cant, & deatibus ruminant. Vel propter vngularum
 scissuram, id est, discretionem in agendis, & discer-
 nendis. Ita vitæ spiritualis institutor sciat aperire
 sensus verborum, ambage velatos, & in medium
 proferre: tunc vngulam diuidit, cum mysticum sen-
 sum

Proverb. 14.

3

Isa. 60.

Matth. 10.

sum à literali intelligentia separat, & discernit. Vel demum dicuntur boues, ob incessus maturitatem, & multi laboris, quo homines pascunt, tolerantiam: quia, *vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis*, ait Sapiens. Sed quid dico vacuum præsepe? imò immundum: quia tunc vitij s fraena laxantur, gula, ventri- que indulgentur; tunc odia concipiuntur, exardescunt iræ, & rixæ sæuiunt. **COLUMBÆ** appellat Isaias: *Ite columbæ ad fenestras*. Nam quemadmodum Columbæ, (quæ puro grano delectantur, & felle carent, quibus Dominus voluit significare apud Mattheum Evangelistam candorem Christianum, & vitæ innocentiam, cum ait: *Estote simplices, sicut columbæ*) vbi aliquando rauco gutture ante cancellos suos triste quid meditando ingemuerint, in patulos campos auolant, vnde nedum faciatæ, sed comitatae redeunt, magnam secum siluestrium columbarum cateruam domum deducunt, non sine scœnore illius, apud quem hospitantur: quæ cum semel imbibierint mel, solent alias columbas mellis dulcedine ad se trahere, & mirabili delectatione asficere. Has imitari debet concionator pius: Ut dulcedine verbi Dei siluestres & ferinos homines ad Christum adducere queat, & (vt ait Petrus Rauennas) dulcedine verbi debita nutritionis obsequia præbere, debet non quadrare, sed liquare sermones. **CANES** appellantur, quorum natura est in ædibus domini excubias agere, nec finire furibus patere domum: ira diuini verbi præcones non debent somnolentia, vel incuria quadam pati, vt impij in Ecclesiam Christi, pro qua sanguinem effundere debent, sine vlllo freno irruant. Quamobrem Isaias Evangelicos doctores appellauit canes, ob latratum prædicationis, olfactum sagacitatis, famem continuam, luporum odium, linguam medi-

cina.

cinalem, & ob custodiam: qui suo latratu lupos ab Ecclesie grege arcere debent, & ab abditissimis speluncis, & peccatorum latebris, in latos campos insequi. Egyptij prophetam describere volentes, canem hieroglyphicè pingebant: quia Propheta multa meditari debet, omnes adlatrare, & quodammodo agrestis esse, & nemini gratificari: quemadmodum nec canes. Hinc Isaias canes mutos appellat, non valentes latrare: ac si Ecclesie oculi defecerint in eloquium Dei, cum deberent potius domū Domini suo latratu custodire. **N V B I E V** s eos cōparauit, tum propter celerem eorum obedientiam: tum etiam ob fluentem verbi Dei prædicandi prærogatiuam, qua Spiritus sancti gratia corda ipsorum intus illustrante, documenta cælestia verius fundunt, quàm dispensant; & veluti nubes supra terram eleuati, in suaues prædicationis pluuias semetipsos resoluunt. Iob: *Qui ligat aquam in nubibus: vbi Gregor.* Iob 26i
 Magnus exponens, ait: Vt scilicet non inundatione scientiæ, sed moderata distillatione foueantur eruditores. Qua ratione placuit Spiritui sancto, modò per nubes, modò per fluuios, modò per quadrigas, & sacra illa animalia, quæ in spiritu vidit Ezechiel, designare. Si sunt nubes, ex infimis terræ vaporibus congelatæ, debent supra terram fieri, & còperuolare, quocunque voluntas gubernantis circūduxerit. Si **FLV VII**, ab Ecclesie paradiso profluētes, debēt varias terrarū oras salutaribus vudis irrigare: vt æternæ fructū vitæ referant. Si **ANIMALIA** sunt sacri rhedam Euangelij trahentia, non vno in loco cōsistere debent: sed terrā omnem circumire, & cælestes, quas ferūt, opes omnibus exhibere. In deserto Dominus noster aluit turbā, vt ostēderet, eos in via vitæ deficere, qui non habent ducem, à quo perducī possint ad vitā **LEGIS DOCTORES** nūcupantur. **8**
 viiugi Scripturæ sacre meditatione reparare possunt

sint continuos humanæ conuersationis defectus,
 & assiduz ac frequenti auditorum corruptioni ob-
 uiare, vt pulpiti officium dignè exercere queant, &
 veritates noui Testamenti, veteris, à quo veluti à
 radice flores oriuntur, comprobare sciant, & non
 modò in suggestu prædicatione declamatoria, sed
 in congressu familiari, & mutuo, vel quouis pecu-
 liari loco (exemplo Christi Saluatoris nostri, qui
 nedum in ciuitatibus, sed in mensis quoque propo-
 nebat parabolas.) Ita B. Paulus de seipso dicit: *Præ-*
dicatio mea, & sermo meus, prædicatio publica (supple,)
& sermo priuatus. Dicuntur SEMINATORES. Nam se-
 minator iuxta qualitatem terræ vel densius, vel ra-
 rius seminat: ita concionator secundum dispositio-
 nem, & auditorum indigentiam facere debet. *Quasi*
terra pinguis est anima deuota, in qua exhortationis se-
 men auidius recipitur: sed heu semen istud perit?
 vel quia ager incultus est. *Per agrum hominis pigri trans-*
siui, & per vineam stulti viri, et ecce totum repleuerunt vr-
tice. vel potius, quia terra cordis nostri, quæ suapte
 vi est grauis, opaca, & dura, non recipit semen di-
 uini verbi. B. Anselm. appellat concionatorem FUL-
 LONEM ANIMARVM, & mundatorem eximium. Est
 enim fullo, qui purganda vestimenta accipit, ita di-
 ctus à fouendis aqua calida vestibus. Vndè Chri-
 stus Dominus noster mundauit Ecclesiam suam ab
 omni inquinamento mentis, & corporis, non aqua
 solum, quæ à latere eius defluxit, sed pretiosissimo
 eius sanguine, æterna carnis, & spiritus beatitudine,
 ac luce reficiens. Sed laborant in cassum isti Fullo-
 nes Euangelici, veluti Magi Pharaonis, qui defecce-
 runt in tercio signo. Cum enim Euangelico præce-
 pto tria sint admodum necessaria, sciëntia, eloquen-
 tia, & vite pbitas, nonne frustra contendit iste Euā-
 gelicus Fullo, si imandus alios mundare tētauerit?
 Dicuntur ERRORVM DEBELLATORES, ab opere pug-
 nandi

Proverb. 34.

10

11

VERBI CONCIONAT.

audi cōtra hæreticos peruersosque Christianos. Dei ministri, internuntij Domini, Angeli, non naturæ commercio, sed officij dignitate, vt Christi legati, quippe qui in Apostolico munere versantur. ANGELI dicuntur. *Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei:* quia vt Angeli esse debent humiles, & contemplatiui, præcones verbi diuini, milites, vinitores, pastores, Architecti templi, sacrarum Scripturarum negotiatores. Plaudant ergo sibi, qui aurum, & argentum lucrantur, qui magnum pecuniarum lucrum faciunt, qui vrbes expugnant, & suo subdunt imperio: isti animas Deo lucrantur, quo nihil est in natura humana excellentius. Est itaque pius Ecclesiastes (vt vno verbo dicam) venter, de quo fluunt flumina aquæ viuæ: aurum ignitum, & probatum, quo quisque locuples fieri potest: ex malo bonus euadere, ex bono melior, ex meliore perfectus, ex perfectio beatus, & (si fas est dicere) ex homine Deus. Sed paulisper hic sistere decreui, ne liber in immensum serpat. Verum de hac re vide Ioānem Gersonem, virum alioqui eruditissimum, *Ioannes Gerson in suis operibus doctè et piè docet, quæ concionatori sunt necessaria.*

De his, quæ habent vim attrahendi auditores.

CAPVT XI.

Cum diuersa admodum sit concionatoris actio in templo, ab actione rhetoris, (vt paulo superius commonstrauimus) frustra mihi videtur, velle omnia hic adducere, quæ oratori in foro inseruire solent. Quare tantum ea recensebo, quæ huic doctrinæ, atque instituti mei rationi accommodari possunt: quæ si fortè alicui videbuntur per se leuiora, aut infirmiora, plurima ta-

menadiumenta, atque ornamenta subministrabunt: ego enim pro viribus meis prodesse cupio studiosæ iuventuti, neque alia ratione negotium hoc suscepi. Quatuor itaque sunt (ne longius à re nostra discedamus) quæ vim habent attrahendi auditores.

I. *De Inuent.* 1. Dicendi vis

2. Verborum delectus.

3. Materia gravis.

4. Docendi methodus.

DICENDI VIS (ut auctor est Cicero)

quinque partibus constat: inuentio-

ne, dispositione, elocutione, memoria, & pronuntiatione. *Inuentio*, est excogitatio rerum verarum, aut verisimilium, quæ causam probabilem reddunt: nam inuenire est excogitare, quasi in aliquid venire. Inuentio quidem subministrat oratori coram materiam fabricandi orationem: est namque inuentio argumentorû mater, ex cuius visceribus hauriuntur omnia argumenta. Primum itaque operæpretium est, inuenire quid dicas, & inuenta disponere: deinde ornare verbis, & memoriæ mandare: cum verò diues fuerit intellectus, & varia lectione refertus, audacter proferet veritatem, quam animo iam concepit habet. At sine copia verborum, & sententiarum, tautologiam per sepe incurrer: quæ est eiusdem sermonis iteratio, atque eiusdem sententiæ per alia, atque alia verba vitiosa repetitio, inopiæ causa facta: quod aridis, & inexercitatis euenire solet. *Dispositio*, est rerum inuentarum in ordinem distributio. Facit dispositio, ut vnumquodque suam habeat sedem, ut dispositè, atque ordinatè dicatur. Parum quidem esset, si faber cæmentarius haberet lapides, & reliqua, quæ ad construendam domum pertinent, nisi omnia disponderet, & ordinaret: sine quo parum ei prodesset, lapides congerere, cum nihil pulchrius sit in omni ratione vitæ, dispositione atque ordine. Sic
nisi

nisi concio ordine, & dispositione constaret, minimè sibi cohereret: sed incertis sedibus casu potius, quàm consilio ducta, erraret. Dispositio itaque requirit, vt aliquid ante rem dicas: deinde vt rem exponas, expositam vel præsidij cōfirmandis, vel contrarijs refutandis probes: deinceps cōcludere, atque ita perorare oportet. *Elocutio*, est idoneorum verborum, & sententiarum ad inuentionem accommodatio. Nam eloqui est dicere, quod proprium est oratoris, compositè, ornatè, & copiosè eloqui, vt docet Cicero. *Memoria*, est firma animi rerum, ac verborum ad inuentionem dispositionis perceptio, quæ oratori per necessaria est: nam frustra docemur, (vt Quintilianus ait) si quicquid audiuius, præterfluat. Est enim memoria vt venter, & nutrimenti totius corporis receptaculum: ac veluti thesaurus omnium rerum, & custos: quæ, nisi inuenta custodiat, cuncta in mente oratoris perirent. Plato memoriam matrem sapientiæ vocat, vt testatur Afranius apud Gellium his versibus:

*Vsus me genuit, mater peperit memoria,
Sophiam vocant me Graij, vos sapientiam.*

Verùm memoria est duplex. Prima à natura est, quæ non cadit sub præcepto, vti erat illa Cyri apud Romanos, qui (vt Plinius ait) omnes sui exercitus milites nominatim recēsebat. Altera est arte comparata: hanc memoriā quatuor adiuvant, vt docet Arist. *Primum*, vt illa, quorū vult recordari, aliquo ordine disponat. Sunt qui facile apprehēdunt, difficulter tamen retinent: quorum enim prompta est adeptio, eorum possessio est adeò despicata, vt omnis recordatio elaboratur, & lapsu fugiat. *Iuvat memoriam*, si inter legēdum diuersos libros, virgulis quibusdam, vel characteribus aliquid adnotaueris memoriz vegetandæ gratia, vt horum admonitū

Aut. Gel. lib.
17. c. 2.

Cic. 1. de Divi-
uent.

Lib. 4. c. 17.

De Demosthe.
summo Orat.

nitū(cūm relegeris) memoriæ & imitationi com-
mendes. Erit hoc sanè quàm vtile exercitium ad
conciliandas nobis, vbi vsus venerit, verborum,
sententiarumq; recordationes. Deinde, vt eorum,
quæ memoriæ commisit, affectum exhibeat. Ter-
tiò, vt ad quasdam similitudines, nō omnino con-
suetas, illa reducat. Quartò, vt illa per frequētem
meditationem repetat, vt sit lectionis frequentia,
lectorum intelligentia, intellectorum retinentia,
retentorum ordo, ordinararum rerum executio.
Pronuntiatio est ex rerum, & verborum dignitate,
vocis, & corporis moderatio. Nam (vt Gellius ait)
ratio in pronuntiātu manet: quia ne quid dicas tā-
rūm, quàm quo vultu dicas, attendere homines so-
lent. Quidam actionem sermonem corporis appel-
lare non timuerunt. Omittēdæ sunt tamen multæ
corporis concitationes, quæ tedium potius & mo-
lestiam afferre solēt, quàm voluptatem: nam actio,
quæ irrequieto corporis motu fit, digladiatio po-
tius dici potest, quàm actio: cuius vis tanta est, vt
Demosthenes summus orator (ex cuius ludō, tan-
quam ex equo Troiano eloquentiæ principes exi-
erunt innumeri) interrogatus, quid primum esset
in oratore, dixisse fertur, pronuntiatio. Hic, cūm
primam literam artis rhetoricæ (natura prorsus re-
luctante) proferre non valeret, oris vitium tanto
expugnauit studio, vt nullus expressius, quod vole-
bat, proferret, quippe qui per maximos labores ad
eloquentiæ culmen conscendit. Scribit de eo Plu-
tarchus, vir eruditissimus, quòd subterraneum lo-
cum construxit, in quem per dies singulos descen-
dens, corpus & ingenium exercitabat: sæpe etiam
per duos vel tres menses domi inclusus non cessa-
bat, abrasa parte capitis, vt exeundi facultatē sibi
ipsi præriperet. Hic idem vadosis littoribus decla-
mationes, fluctuum fragoribus obluētantibus, ede-
bat,

bat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia (obstrictis auribus) in actionibus vteretur. Fertur quoque ore insertis calculis multum & diu loqui solitus, quò promptior esset ac solutior. Quo exemplo instruuntur iuuenes, vt se assiduo vsu, & dicendi consuetudine exerceant: nam exercitatione ad dicendum promptiores reddentur: incalcescet animus, & precipue memoria aletur, & firmabitur. Aristoteles quoque testatur, instructiores ad *i. Rhet.* operandum eos esse, qui periculis, & rerum experientia, quam qui artis solum præceptis edocti sunt. Ars enim est rerum vniuersalium, experientia verò singularum.

De duplici vi dicendi.

CAPVT XII.

Duplex dicendi vis assignari solet, vna naturæ, altera verò artis. Quæ à natura est, à multis Pytho dea appellari consuevit, quæ est dicendi præses. hanc Periclem atheniensem habuisse ferunt, qui tanta eloquentia pollebat, quòd tonare in concionibus, & fulmen ciere videretur. hanc Fabius persuadendi Deam appellauit, Horatius suadelam, alij leporem, Aristophanes vim à natura homini datam, quam tanti faciebat, vt nullum esse poëtam existimaret, nisi eum, qui sine inflammatione animi, & sine afflatu quasi furoris esset, & nisi quæ ab eo excogitata erant, scriberet. Hanc dicendi vim egregie habuit nostra hac tempestate Cornelius Muslus, Frâciscanus Episcopus Bitontinus, (vt eius monumenta laude digna testantur) cui dicendo tanta vis erat, vt ab ipsa natura, ad exercendas eloquentiæ vires videretur esse progenitus: quod facile cõprobari potest, cum à xij. ætatis suæ anno publicum sacrarum concio-

num

num munus fuerit aggressus, tanta omnium admiratione, vt ad eum (veluti ad bonarum artium mercaturam) certatim confluerent omnes. Hæc dicendi vis, si fuerit cum grauitate (quam Græci *διύωσις* appellant) coniuncta, plurimum afferet adiumenti, atque auditorum intellectum facile expugnabit, in quo concionatoris labor, & industria præcipuè sita est. Nam, debellato intellectu, cætera consequentur: peccati sceleratam, & supplicij grauitatem obijcere, atq; torpentium animos saluari, & necessario metu concutere poterit, & auditorum animis affectus ingenerare: qui pro rei dignitate nunquam, nisi hac dicendi vi vehementer excitati, mouerentur: quæ enim lenta & languida voce proferuntur, languidè ab auditoribus concipiuntur. Quosdam ego audiui, quibus hæc dicendi vis ita naturaliter insita est, vt quicquid ab eis, vel ioco, vel serio dicitur, tanta efficacia & naturæ impetu imprimunt, vt nedum eruditos exæquare: sed eloquentissimos viros superare sibi arrogant: hi (vt Isaias ait) *spiritum habent in naribus*. Quamobrem iuuenes meos consulerem, qui arduam hanc prouinciam suscepturi sunt, vt prius suum explorarent ingenium quanta in dicendo facultate valeant: quam si negatam sibi viderint, aliis defungendam permittant. At quia in natura non sunt omnia posita: quòd dicendi vis, quæ à natura est, nisi esset diligentia lumine, & studiorum assiduitate adiuta, dubio procul obscurissimis in tenebris iaceret: terra enim vario seminum genere facta, fruges sua sponte ad hominum victum necessarias fundit: multò tamen plures, & meliores, si aliqua colendi disciplina accesserit, producit. Hoc docet Ioannes Cassianus, cum ait: Quisquis hominum artis peritiam assequi concupiscit, nisi omni cura, & vigilia eius se disciplinae studijs

man-

Vide 2.

Lib. 7. Collat.

mancipauerit, ac perfectorum magistrorum illius præcepta, & instituta seruauerit, frustra in omnibus laborat. Verum animi exercitatio imitari debet naturam, quæ exercitium amat: dum tamen non fuerit nimis velox, vel tardum: nimis intentum, vel remissum, sed temperatum: ad hunc sanè modum esse debet animi exercitatio, ne sit nimis velox, vt credant iuuenes breui summi, & perfecti esse. Vade B. Bernardus ait: Nolo repete fieri summus, sed paulatim proficere volo. Non sit nimis intentus, ne naturam prosternat; nec nimis remissa, ne torpedo, quæ latenter, & gressu tacito aduenire solet, ita mentem illudat, vt turpiter ab incepto desistat.

Exemplum pro concitandis auditoribus.

CAPVT XIII.

Non possunt verba corde concipi, nisi ex corde trahantur, (ait sacer Hieronymus) ideo vim maximam habebunt verba, si auditorum animo infixeris, veluti Echo, quæ verba repulsat: vt si concionator cum peccatore, præpropera quadam celeritate (vt eius, qui audit, expectationi quam celerrime occurratur) contendere videatur, hoc modo: Dic mihi peccator, nonne tuis periurijs vendidisti Christum? ego toties in clamaui, & tu obdormis? an ignoras, quod qui facit peccatum, seruus est peccati? Tu es liber, & vincula quæris? nunquid auis quærit laqueum? & piscis hamum? Passer captus odit granum, quo capitur: & vno capto, fugiunt ceteri, & tu in peccato deprehensus, non effugies illud: illic laberis sponte, vbi vidisti plures pro lapsos? raceo peccata tua, quæ & multa sunt, & magna. Non ego te condemno, condemnant te opera tua: sed vtinam, o pectus æneum, respisceres: audi quæso, qui stat, videat, ne cadat. qui stat in fide, videat

deat cum timore, ne cadat à Dei amore. Hec si aptè fiant, habent maximam vim: sed rei, loci, & personę non parua habenda est ratio. nam quid dicas, & quo quidque loco, & quomodo, considerare oportet.

De verborum delectu.

CAPVT XIII.

*B. August. 4.
de doct. Ecc. à
cap. 6. vsque
ad 12.*

VERBORVM proprietas, & DELECTVS in concionibus claritatem maximam, distinctionemque inducit. Nam propriè dicere, est præcipua oratoris pars, (vt auctor est Cic. & B. August.) nec minor est virtus propriè, apertè, & populariter loqui, quàm doctè, argutè, & grauitè. Quamobrem verba esse debent selecta, deflexa, suauia, Patrum sententijs grauida, in quibus plenum quid, & sonans inesse videatur, vt veritates ipsas euiscerent, & grauitatis, atque prudentię specimen præclarè contineant: nam loquendi temeritas, non tantum cordis custodia, & vigilia cohibetur, sed quibusdam quasi excubijs in ore positis sopitur, vt lingua non promat verba, quę optimè non sonant, aut rem maximè non explanant, ac si cum rebus ipsis nata essent. Verborum itaque delectus, est eloquentię origo: non ita tamen, vt sint à communi loquendi vsu remota, vel affectata, aut dura & abiecta: quę tanquam scopuli fugiēda sunt, & frigidam, ac nimis exanguem orationem reddunt: sicut etiam verba lapsantia, & (vt ita dicam) tertiata, vel cum pauore nutabūda. Quidam sunt, qui proprię linguę obliti, verborum potius, quàm rerum solliciti, tantum studiū in aliena, mutatis vocibus & accentibus ponunt, vt à communi sermone recedentes, magnam affectationem præ se ferant. Theophrastus, dum nimis atticè loqueretur, à simplici vetula ignotus habitus fuit. Tutius est
(meo

(meo consilio) chordas remitti, quàm nimis pro-
tendi: quia plerique nimiam eloquentiam, & ven-
tosa verba sectantes, vanitatis & malè actæ vitæ
suspicionem contra se incurrunt: quorum leuita-
tem arguens B. Aug. ait: Malo, vt me reprehend-
ant Grammatici, quàm non intelligant populi,
eligens magis in barbarismis (damnatis Gram-
maticis) intelligi, quàm in mea disertitudine au-
ditores deferere. Non ob id intelligit Ecclesiastem
barbare loqui, cum ipse doceat, atque fortitatio-
ne horretur concionatorem, Ciceronis rhetoricam
in suis obseruare concionibus. Seneca felicem ap-
pellat, qui in aliqua parte rhetoricæ receptus est,
cum ipsa sit ornamentum aliarum scientiarum, cu-
ius summa vis est, & ingens laus, vt ait Hugo. Vnde
de Cassiodorus: Quicquid in alia doctrina concio-
pitur, ab ista sub decoro profertur. Et Sapiens: *In*
verbis suis monstra placavit. Sed vtinam tantus esset
hominum labor, ad rectè, beateque viuendum,
quantum ad ornatè loquendum. Fauorinus Philo-
sophus apud Gell. reprehendit quendam iuue-
nem veterum verborum cupidissimum, cum ait:
Viue moribus præteritis, & vtere verbis præsen-
tibus. Et re vera, dum verborum suauitas quæri-
tur, vera rerum sapiētia amittitur. Adde, quia ple-
rique ad perniciem potius, quàm ad salutem ver-
bis vtuntur, quòd sapientia fingere nescit, & cum
ornatur, suspecta est, vt Quintilianus scriptum re-
liquit: & ipsa ornata locutio plus proferre, quàm
conferre solet, & garrulosa dicendi festiuitas (vt
quidā Sapiens dixit) plus sonat, quàm valet, mul-
tumq; habet inanitatis, & vacui. Rarò coeunt (te-
ste Seneca) vox dulcis & solida. Fateor ergo homi-
num mentem hodie esse ita deprauatam, quinimò
obscuratam, vt fumo pascantur potius homines,
dum se igni appropinquare arbitrantur: quia verò

*Li. 4. de doct.
Christ. c. 2. l. 12.*

Ecol. 48.

RVDIM. PRO DIVINI

eloquentia non iudicatur solo verborum splendore, & anfractu; sed si grauiſſimis ſententijs fuerit reſerta. Quid (ait B. Auguſt.) prodeſt clauis aurea, ſi aperire non poteſt? aut quid obeſt lignea, ſi poteſt? agam igitur huic capiri finem, ſi illud vnum dixerim, quod proprijs verbis quiſque vtatur, vt oſtentationis ſuſpicionem effugiat, ne interpres interprete egeat. Verum, quę propria verba dicantur, in ſequenti aperire tentabo.

Quę verba propria dicantur.

CAPVT XV.

1. Corin. 2.

Propria verba illa dicuntur, quę omnium veram ſignificationem ſeruant, ab optimorum, probatorumque auctorum conſuetudine, & communi loquendi vſu recepta, atque proſtrita: penes quem arbitrium eſt, modus, & forma loquendi, vt quiſque puer (etiam ſemiliteratus) citra faſtidium verba ipſa percipere facile poſſit. Nam ambiguitas obſcuritatis mater eſt. Huc tendit Paulina illa ſententia: *Cum veniſſet ad vos, non veni in ſublimitate ſermonis*: id eſt, non veni iuxta eminentiam eloquentię, aut Sapientię humanę. Sicut quidam faciunt, qui adducunt poemata, recitant hiftorias, & fabulas aniles, ineptas, ac parum pudicas, vnde auditoribus ridendi potius, quam lugendi anſam præbent. Hi nimirum non ſunt prædicatores, ſed præuaricatores, qui (dimiſſo Euangelio) ſuperflua, & non profutura docent, quæſtionibus nihil ad rem pertinentibus occupantur, & (Scribarum more) omnia faciunt, vt videantur ab hominibus. Hi dum fabulas narrant, fabulę fiunt: quia, vt D. Bernardus ſcriptum reliquit: In ſecularib⁹ nugę, nugę: in ſacerdotis ore, blaſphemię. Vnde eſt, quod manet veritates indigeſtę, & (vt ſic dixerim) quaſi opilata: prima ſiquidem dige-

digestio fit in ore, vt medici dicunt. Hoc inter triticum & paleam interest: nam triticum vtile est, & in horreis reponitur; sed palea à vento dispergitur: ita somnia, quæ narrantur, euanescent quidem, sed Domini verba spiritus & vita sunt, ita ait Dominus in Ierem. *Qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum* verè. Quid palens ad triticum, dicit Dominus? Non itaque attendat concionator; quid auditores delectet audire; sed quid deceat loqui: nec se putet in theatro esse, vt astantium plausu expietur; sed se intra cancellos temperantiæ contineat, ne illis noceat, quibus præsidio esse debet, & salutis. Audeo dicere citra vllum periculum, quòd fœdissima hæreticorum pestis (quæ ita conualuit in hoc nostro miserabili æuo, & tam sæuè vbique grassatur) nullam certiore habet originem, quam sui ipsius vanam, & temerariam ostentationem. Sola enim ambitio, & superbia (vt B. Augustin. ait) est mater hæreticorum. Quamobrem B. Paulus loquens de fidelitate, & grauitate, quam ipse in Euangelica prædicatione seruauerat, ait: *Non sumus adulterantes verbum Dei, sicut & ceteri*. Verba itaque propria esse debent, vt dignitati rerum paria verba tribuantur: nam sicut vmbra corpus sequitur, ita verba naturam rerum, quibus cohærent: ea enim (vt testatur Arist.) quæ sunt in voce, sunt signa earum rerum, quæ sunt in anima: sed nisi propriè significarent ea, quæ sunt in anima; non signa essent, sed figmenta, quibus in re nihil responderet ad extra, & ita rueret omnis concio, & figmentis potius, quam rebus innixa, suo sine frustraretur.

*Metaphoræ in concione conuenienter addu-
ctæ, non minuunt verborum proprietatem,
sed aliquid splendoris, & plurimum v-
tilitatis adiungunt.*

CAPVT XVI.

Hoc cuique à natura insitum est, vt transla-
tis, & alienis magis delectemur verbis,
quàm proprijs. Cùm enim nomen, vel ver-
bum ex eo loco, in quo propriū est, in eum, in quo
proprium deest, aut trāslatum proprio melius est,
transferimus, metaphoris vtimur: quæ, si consen-
taneæ, & aptè adducantur, maximam vim habent,
atque plurimū concioni ornatum præstant. Hic
enim tropus pulcherrimus est, & in communi lo-
cutione vsitatissimus, & sacra Scriptura figuratis
locutionibus plena: quæ tamen non verificantur
de his, de quibus dicuntur, iuxta propriam earum
significationem, sed secundū aliquam similicu-
dinem ad propria significata, vt si dicatur: Deus
noster ignis consumens est, metaphorā est: non e-
nim Deus est verè ignis, sed se habet ad modum ig-
nis consumentis. A multis etiam desumitur meta-
phora, si ad Deum conuertatur, vt notat venera-
bilis Beda. A volucris: vt, *Sub vmbra alarum tua-
rum protege me*: nam alæ auium sunt. A feris: vt, *Dos
minus de sion rugiet*. A membris humanis: vt, *Quis
mensus est pugillo aquas, & calos palmo ponderauit?*
Ab homine interiore: vt, *Inueni Dauid filium Iesse,
virum secundū cor meum*. A motu humanæ mentis:
vt, *Pœnitet me hominem fecisse*. A re insensibili:
vt, *Ecce ego strideo super vos, sicut stridet plaustrum
onustum feno*. Postremo, à proprietate aliqua re-
perta in re: quo dicendi tropo vsus est Dauid,
cū ait: *In diluuiū aquarum multarum ad Deum non
appro-*

*Lib. de Sche-
matib. ad
Tropif.*

Psalm. 31.

VERBI CONCIONAT.

38

approximabunt: vbi alludens ad terribile illud diluuium, quo vniuersus mundus absorptus est, diluuij nomine intelligit perditissimorum hominum insaniam, qui varijs prauitatibus fluctuantes, multiplices sibi doctrinas constituunt, quas neque à vero interprete, neque ab Ecclesia, vera dicendi magistra, acceperunt: vt sunt maligni hæretici, qui curiosi, & nimium friuolis quæstionibus in tanta errorum (quanta vultuum) varietate medio pelago profusi, ad Deum non approximant. Huic simile habes in Psalm. 140. *Qui sanat contritos corde*. Quæ metaphora à medicis plagarijs desumpta est, qui ossa fracta, & contrita solidare cupientes, ligare solent, vt in pristinam soliditatem ad locum suum redeuntia membra coalescant: ita cælestis medicus poenitentis cor graui afflictione contritum, quadam pietatis fascia constringit, & ad firmissimam sanitatis spem perducit. Metaphoræ itaque in hoc modo adductæ plenam faciunt concionem: sunt enim quasi mutationes, cum quod non habes, aliunde sumis. Possem alia exempla adducere, si vellem, ex quibus tibi locorum syluam parare posses, sed timeo nimis altum pelagus ingredi, vnde pedem referre (cum voluero) non licebit: tentabo tamen, si non omnia, quæ dicenda forent, saltem rerum ipsarum capita explicare.

Quibus de causis necessariae sint metaphoræ.

CAPVT XVII.

Metaphoræ finis est duplex, Dei laus, & intellectus nostri regula, quæ est constitutio veri, falsi, cogniti, & incogniti;

B ;

quam.

Fig. 2.

De cal. Hierarch. cap. 1.

*Part. 1. qu. 1.
art. 9. in res
spons. ad se-
cund. argu.*

*In orat. ad
Brutum.*

quamvis Aristoteles metaphoras à scientijs nega-
perit. Vnde, cùm Deus sit super omnia laudabi-
lis, intellectus humanus vocabulorum inopia à
diuina huius laude in suo studio, atque opere ces-
saret. Præterea, vt intellectus noster (cuius cogni-
tio à sensu initium habet) à sensibilibus (iuxta
B. Pauli sententiam) ad intelligibilia deducatur:
cùm enim intellectus sit nobilissima animæ ratio-
nalis pars, quæ & mens, & intelligentia dicitur,
res incorporeas ab omni materia seiunctas, noti-
ones, atque formas solus apprehendit. Sed impos-
sibile est nobis aliter lucere diuinum radium, (vt
testatur B. Dionysius) nisi varietate sacrorum vo-
luminum circumuclatum. Non intelligit tamen
(meo iudicio) impossibile esse simpliciter: quia
(& si non absque phantasmatibus) sine metapho-
ris tamen posset homo (etiam in hoc statu) capere
quæ dicuntur, & si nō ita facilè: quia (vt docet B.
Thomas) quæ in vno loco traduntur Scripturæ sub
metaphoris, in alijs locis expressius exponuntur.
Inuenta est ergo metaphora, vel indigentia cau-
sa, (vt dictum est) vel ornatus: sicut vestis ad de-
pellendum frigus fuit primò reperta, post adhibe-
ri cœpta est ad ornatum corporis, & dignitatem:
sic verbi translatio instituta est inopiæ causa. Quod
clarè docet Cic. Translata ea dico, vt sæpe iam,
quæ per similitudinem ab alia re aut suauitatis, aut
inopiæ causa transferuntur. Alia ratio assignari
potest, propter studiosorum exercitium, vt spi-
cas manibus confricandas (discipulorum more)
laborando suscipiant, & ad latentia grana perue-
niant: vnde pro suscepto vtili labore reficiantur, &
de obstructis fauorum cellulis, vbi diuinæ apes so-
bolem fouent, mel educentes, spiritum super mel
dulcem degustent fideles. Quia ergo per creatu-
ras ad cognoscendum Creatorem plerunque du-
cimur,

simur, ideo à creaturis ad Creatorem est nobis
 aditus: omnes siquidem creaturæ habent propri-
 etates præstantissimas, quæ sunt ratio intelligen-
 di Deum, vt leo fortitudinem, agnus mansuetu-
 dinem, petra soliditatem, serpens prudentiam, &
 eiusmodi: idcirco operæ pretium est, plura ad De-
 um nomina transferri. Vnde nulla res est siue cor-
 poreæ, siue spiritalis, vel substantia, vel accidens
 sit, quæ non propter similitudinem quandam
 transferatur: & quia finis imponit necessitatem
 his, quæ sunt ad finem, (cùm translatio sit ob lau- *D. Bonavent. in*
 dem Dei) ad Deum referri debent, quæ præstan- *prim. dist. 35.*
 tiam aliquam, & insignem conditionem habent: *q. 4. circa finem.*
 rursus quia translatio est ad instruendam nostram
 ruditatem, ideo à creaturis, tanquam à notiori-
 bus nobis, via doctrinæ procedendum erit ad Dei
 cognitionem, qua denique intellectus noster perfe-
 citur, & beatur.

*Quibus regulis deprehenditur locutio me-
 taphorica, vel figurata.*

CAPVT XVIII.

IN omnibus metaphoricis, & figuratis locutio-
 nibus, similitudine inter aliqua reperta, con-
 tingit vnum alterius nomine appellari: vt si vo-
 racem, lupum dixeris; vel auarum, talpam, pro-
 pter aliquam inter illa similitudinem. Nam lu-
 pus carnes ouium comedit, sanguinem ebibit,
 pellem scindit, & ossa frangit, nonnunquam etiam,
 vt magis decipiat, vocem ouis fingit, cuius na-
 tura est mitis. Hæc voraci conuenienter aptari
 possunt. Talpa quinetiam, animal oculis captum,
 rostrum habet simile porco, quo arua, & hortos
 suffodit, solem odit, & (vt Aristot. scribit) non ha-
 bet oculos apertos, sed sub corio latentes, quos

in morte solum aperit. Hæc quidem auaro competunt, cuius studium est terrena (instar talpæ) reuoluere, qui nec sine terrenis implicationibus diutius viueret: vt cæcus ambulat, in morte tamen (velit, nolit) cogitur oculos aperire, & ante Dei tribunal peccata sua recognoscere, pœnas etiam experiri, quas viuens considerare neglexit: quia (vt Gregorius Magnus ait:) Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit. Ad eundem quoq; modum interpretari oportet aliquid in sacris literis: in quo genere vigilare debet præceptor Euangelicus, & cauere, ne figuratam locutionem ad litteram accipiens, ibique persistens, erraret in vero & germano sensu: ex quo obseruare poterit quatuor subiectas regulas.

PRIMA REGULA.

Nemo sibi arroget sacras literas proprio spiritu interpretari: quia *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines*. D. Augustinus arguit eos, qui nullis aliorum monumentis instructi, quæcunque in Scripturis sanctis obscura sunt, diuino se munere intelligere gloriantur: atque asserit hæc esse inimici versutias, à quibus euigilantissime nobis cauendum est, ne huiusmodi peruersitate decepti, ipsum quoque Euangelium audiendum, atque discendum negligamus: & ita sacros codices, vel Catholicos scriptores aspernemur, expectantes solum cum B. Paulo rapi ad tertium cælum, ibique audire ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, cum & ipsemer Paulus ad pedes Gamalielis legem Moysis, & Prophetas se didicisse gloriatur, vt in Apostolorum actibus legitur: quare diuinas Scripturas intelligere, vel metaphoricæ, & figuratæ locutiones interpretari, & ad bonum sensum cōuertere, est diuino spiritu & non secundum hominem ipsas cognoscere.

SECUN-

2. Pet. 1.

1. de Doct.

Christ. ca. 1.

2. Cor. 12.

Act. 22.

SECUNDA REGULA.

Si cupis ad sinceram Scripturarum notitiam, non ad eam, quæ inflat, scientiam, sed quæ illuminat nos, peruenire, verā cordis humilitatem primum consequi necesse est: quia (sordibus à corde euulsis, ignorantiae velamine sublato, & purgato interiori oculo) obscura Scripturarum sacramenta percipies, & cum Psalmographo dicere poteris: *Psalm. 118.*
mandatis tuis intellexi Frustra laborares (mihi crede)
si spirituales intelligentiam te consecutum existi-
mares, & profunda mysteria, (quia fortè eloquen-
tiam humanam adeptus es) ut ornate possis, quæ-
cunque volueris, & copiosè disserere, nisi omni
terrena cogitatione, & affectione seposita, in so-
lius Dei gloriam prospicias,

TERTIA REGULA,

Quotiescunque Deo aliquod membrum, aut aliqua effigies tribuitur, tunc audito membro, eius nomine intellige vim illam & virtutem, quæ perfectior in illo membro reperitur: & cum audis Deum habere caput, intellige diuinam essentiam, quæ omnia præcedit, vel diuinæ gratiæ influxum in nos deriuantem. Ex hac regula patet quod illud dictum Saluatoris: *Qui non habet gladium, Luc. 12.*
vendat tunicam, & emat gladium: ex quo videtur malum præcipere, cum læsio potius, quàm commodum aliquod subsequi posset, nisi allegorica explanatione, spiritualisque intelligentiæ examine discutiat. Huic loco, sententiarum coherentia, confert potest sermo Christi dicentis: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proijce abs te. Si*
ad literam accipias, malum videtur præcipere. Idcirco metaphoricè exponendus est locus, non ut
corporis nostri membra præscindamus, sed ut usus
eorum peruersos, atque præposteros abscindamus,

& malos affectus, ex eis membris prouenientes, tollamus omnino.

QUARTA REGVLA.

Ex Ioan.
Briedone.

OMnis locutio, quæ ad literam accepta videtur, aut malum aliquod, seu crudele, aut molle, seu carnale aliquod iubere; aut bonum aliquod, vel beneficium proximo impendendum prohibere videtur, accipienda est tanquam figurata, & metaphorica. Exemplum: *Qui non odit patrem, aut matrem, vel animam suam, non potest meus esse discipulus.* Non intelligas ad literam, ut parentes, quos ex præcepto diligere debes, odio prosequaris, sed ut non præponas parentum dilectionem Dei amoris; vel minor dilectio respectu maioris visitato tropo in Scripturis odium appellatur. His ergo quatuor regulis, si eas diligenter obseruaueris, profunda diuinarum Scripturarum arcana, atque figurata & metaphorica locutiones tibi patebunt.

Philosophorum dicta sacris intexta concionibus vehementer auditores afficiunt, & vim non modicam præbent.

CAPVT XIX.

Sicut homini à principio cuncta sunt in cibum exposita; ita omnis instructio salutaris (cuiusque rei sit) animæ confert. Nam à quocunque veritas doctrinæ proferatur, acceptanda est. Verum sicut in rudi cibo quædam digeruntur, quædam verò in crudos vertuntur humores: sic & in Philosophorum lucubrationibus, quædam sunt, quæ vitæ, & morum institutioni præsunt, si tamen sobriè legantur, ut eorum auctoritas non præiudicet rationi, in quibus sanè cautiùs vigilare oportet: sicut ei, qui inter spinas versatur, industria opus

pus est, ne ipsarum aculeis vulneretur. Dum Pythagoras frugalitatem, & contemptum mundi docet, audiatur: at dum mortuos ex viuis facit, & animas, quas in cælum euehit, retrudit in bestiarum corpora, vt bestiis ipsis bestialior, dimittatur in ipsa sua opinione, imò potius insania, vt D. Hieronymi dictum perpetuò tibi inhæreat: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Quare mollis admodum, & enervata est eorum sententia, qui dicunt, nullo modo sacris profana admiscenda esse, cum B. Aug. constanter doceat, à profanis scriptoribus eorum dicta, veluti ab iniustis possessori- *In 1. de Eccl. doctrina.* bus accipienda esse. Nam apes quodammodo imitari debemus, quæ vagantur, & flores carpunt, deinde quicquid attulere, disponunt, & per fauos diuidunt, & succum varium in vnum saporem mixtura quadam, & proprietate spiritus sui mutant. Nos quoque quicquid diuersa lectione quæsiuimus (vt scribit Seneca ad Lucillum) conuertamus in vnum virtutis, vt omnia in ordinem gerendorum, rationis iudicio digerente, coalescant. Huc pertinet etiam exemplum illud insigne Gregor. Nazianzen. cui nunquam satis laudata consuetudo fuit, vt quicquid occurreret, interioribus animæ moribus adaptabat, vt oculorum visio (prout ipsemet testatur) esset mentis eruditio. Basilus quoque Magnus nepotibus suis adolescentibus, quos ad diuinam erudiebat sapientiam, omne genus profanorum scriptorum prudenter legendum suavit. Huic sententiæ subscribit sacer Hieronymus, qui fateretur se profana legere, sacrisque intertexere. Quomodo Theologi ab hæreticorum quorundam insidijs, & Philosophorum versutijs possent se tueri, absque naturalis philosophiæ peritiâ? Origenes hæreticum illum Celsum tam strenuè oppugnare, & prostrernere haud potuisset, nisi & ipse quoque *In Apolog. magnus*

magnus fuisset Philosophus. Valentinum Philosophum Iustinus Martyr, & D Irenæus deuicerunt: itaque Tertullianus Marcionem, D. Chrysostomus Libanium, Prudentius orator oratorem Symmachum. Non ergo damnanda est Philosophiæ sobria cognitio, & eorum dicta, cum B. Paulus in priori ad Cor. epist. cap. 15. adducat dictum Menandri: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Et ad Titum 1. adducit Epimenidis proloquium: *Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri.* Et in Actib. Apost. *Dei genus sumus*: quæ est clausula versus heroici, vt notat B. Hieron. In his tamen non debet Euangelicus doctor multum temporis conterere: nam sicut in vmbra cuiuslibet corporis frustra soliditatis substantia quæritur: sic in his, quæ à profanis dicta sunt, solidioris existentia substantia nequaquam inuenitur: nebulae sunt rerum fugacium, & cum quærentur auidius, citius euanescent. Cæterum libri Catholici tutius leguntur, & cautius, quam profani, licet in vtrisque exerceri fidei ingenio vtile sit: sacris tamen impensè danda est opera, in quibus thesaurus Spiritus sancti positus est, cuius digito scripti sunt, de quo inferius suo loco dicemus.

Actor. 17.

De fucō in concione tollendo.

CAPVT XX.

DVo sunt concionandi genera (vt tertium conmittam) vnum syncerum, cum vero coniunctum, quod totis viribus amplexari debet concionator, cum synceritas sit vitæ dux, vitiorum expultrix, virtutis indagatrix, & vera destituti animi medicina, qua Christiani auditores à virijs expurgantur, & bonis moribus exornantur. Alterum verò genus fucosum, & adulterinum est, quod penitus in concione dimittendum est: nam fucosa eloquentia est disciplinæ Euangelicæ plaga, quæ etiam

etiam suos alumnos decipit. Vnde Dominus in *Ie. Ierem. 23.*
remia graui quadam, & dura comminatione eius
modi artificiosos eloquentes, somniantes, & non
prophetantes ex ore Dei appellat: qui vt sunt men-
daces, ita (Magno Greg. teste) placendi studio pere-
grinas ingenij sui imaginationes, & phantasmata
vendunt, ac (velut minutarum rerum negotiato-
res) omnium suarum mercium supellectilem in
nundinis expositam ostentant, per omnia semper
(vt Empedocles docuit) mentientes. Philippus
Macedonum rex (vt Plutarch. est auctor) quendam
capillorum tinctura, & artificiosa pulchritudine
superbientem à magistratu (in quem nuper assum-
ptus fuerat) deposuit, dicens, non sperandam esse
integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam
pilis fucum prætenderet: & re vera quæ animi inte-
gritas sperari potest in Christi Iesu Ecclesia ab his,
qui se ipsos prædicant, & exquisito quodam elo-
quio, verborum anfractu, & splendido orationis
cultu iactant se inuenisse de nouo, quod tritum est?
qui videri malunt, quàm esse sapientes, vt suum, &
aliorum obducant sensum. Tutius est (mihi crede)
nudam veritatem, vt nuda est, ita etiam nudis ver-
bis aperire, quàm per ambages, non eloquentia,
sed loquentia, imò dicacitate, vel potius garruli-
tate quadam auditorum aures demulcere. Nam
qui verba rebus, & res temporis opportunitati
contextere nouit, insignem totius eloquentiæ regu-
lam attingit. Sicut enim mulier, suapte vi formosa
& elegans, pulchrior videtur, quàm quæ cerussa, vel
pigmento faciem sibi illinit, vt formosior in publi-
cum prodeat: vnde ex fucō maiorem pulchritudi-
nem non acquirit, sed potius naturalis pulchritudi-
nis aliquid subtrahit. Quod enim ex sua natura
formosum est, & concinnum, ex omni parte abso-
lutum, nullius artis magisterium requirit, vt perfici-

ciatur: neque pictoris egregium illud opus dici debet, quod varijs coloribus mixtum cæmentarij mirantur, sed quod pictores laudant. Quamobrem vana, & salutis nostræ contraria existimet concionator, quæcunque in Dei gloriam, & hominum salutem non cogitat, aut molitur: non enim ad hoc nati sumus, ut in mundo, aut apud homines gloriosum nobis nomen comparemus; sed ut Deo conditori, & redemptori nostro placere omni studio contendamus. Ita admonet B. Paulus Titum, cum ait: *Tu loquere, quæ decent sanam doctrinam.* Modò non est pia doctrina, sed languens, quæ pijs auditoribus non confert ad componendam vitam, & bonos mores instituendos, ut si apocripha adduceres, proprias reuelationes, miracula incerta, vaticinia vana, nouas allegorias, chimericas inuentiones, numerorum interpretationes, ac demum ea, quæ sanctorum Patrum auctoritate non fuerint præmunita, & ab Ecclesia, vera docendi magistra, non fuerint approbata. Hæc itaque ars fucosa (si tamen ars dici debet,) quæ à Platone in Georgia artis nomine destituta est, omnium perniciosissima, omnis iniustitiæ, & mali inuentrix, ut suam virulentiam magis efferre posset, artis persuadendi sibi nomen vendicauit, quibuscunque illecebris, blanditijs, & elaboratis pigmentis auditoribus persuadens bonum malum, & malum bonum, quæ sola vel occidere, vel fortunæ, & animi bonis expoliare potest. Ô tempora, ô mores! hoc certè est tempus illud, quod Apostolus Timoth. prædixit, cum poëtarum fabulas, ac figmenta pro veritate, ac doctrina fideles accepturos in spiritu deplorabat, cum ait: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria concernabunt sibi magistros prurientes auribus, id est, quærent eos, qui scalpant aures voluptate orationis, non qui radant: & à veritate quidem au-*

dipent

Tit. 2.

2. Tim. 4.

dictum auertens, ad fabulas autem conuertentur. Vnde etiam fideles omnes summopere admonet, ne decipiantur in sublimitate sermonis: nam verba illa ieiuna & arida erunt, quæ absque sapientiæ humore proferuntur. Illud quoque admonitum esse voluit Timoth. vt insanias, & impuras voces deuitaret, & verba inania, vel nouas quasdam, & nuper inuentas instructiones, à verò penitus alienas (vt Magnus Basilius exponit) cum ait Apostolus: *O Timothee, de. I. Timoth. 4. positum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates.* Quo exemplo voluit nos instruere, vt irreligiosa omnia, & quæ à religione remota sunt, euitemus.

De Themate.

CAPVT XXI.

maā gravis

III 3

INter illa, quæ auditores attrahendi vim habent, erat tertio loco **THEMA**, quod Cicer. appellat propositum, siue materiam pertractandam; alij controuersie declamandæ argumentum; nonnulli Thesis; alij denique Hypothesis, quamuis inter se longo quidem interuallo differant: nam Thesis est quæstio generalis, & infinita, nullius personæ, loci, aut temporis circumstantijs limitata. Hypothesis verò est certis personis, temporibus, & locis propria. In Themate autem tria considerari debent. Primum, vt continuum argumentum declaretur vsque in finem, ne mancum sit, & mutilum, vel concisum, quia dissonum esset. Deinde, ne peregrinum thema auditoribus proponatur. Postremò, vt assumatur thema ex Euangelio, ita tamen, vt totum Euangelium breuib. comprehendatur: in cuius lectione fundetur tota concio, si tamen ibi fuerit propriæ materiæ tractandæ sedes: cognoscenda est enim natura eius rei, quæ proponitur. Sed duplex thema desumi potest, à virtutibus vnū, alterū verò à vitijs, vt si tibi instituenda esset concio de iustitia,

accip

accipiendum erit hoc thema: Deus est iustus: ita probare poteris; Deus habet naturalem iustitiam, promissa eius dicuntur iustitia, iustificatio impij, reddere unicuique quod suum est, quamvis aliter & aliter iustitia dicatur. In themate autem vitiorum, si velis sermonem instituere de superbia, primò aperienda erit quidditas superbiæ, deinde quàm graue malum sit superbia: quòd superbiæ est non subdi legi Dei, cum sit amor propriæ excellentiæ: quòd omnia peccata à superbia pullulare dignoscuntur: quia nullum peccatum perpetrare possum, nisi meæ delectationi consentiam, & hoc cupiditatis est: vel Dei præceptum contemnam, & est superbiæ: nam superbire est super ire, quia superbus vellet Deo coæquari, & multa alia adducere poteris, in quo genere non modò seruare debes regulas, & documenta à Cicerone tradita de quaestionibus infinitis, & definitis, sed etiam quæ peculiari prouidentia suggerit Spiritus sanctus, vt tempore & loco scias sacris concionibus inferere.

Lege B. Aug.
gust. in epist.
B Ioan. tract.
8.

*Quæ concionatori conferunt ad paranda
sibi diuersa themata.*

CAPVT XXII.

TRia concionatori sunt necessaria ad paranda diuersa themata:

1. { 1. Ars. } ARS tribuit dicendi ratio-
 2. { 2. Imitatio. } nem: est enim ars præcepto-
 3. { 3. Exercitatio. } rum collectio, & scientia faci-
- endi, vel docendi aliquid per certas regulas ordinata. Vnusquisque in sua arte sapiens, id est, sapiens & industrius esse debet: & multò magis concionator, cui omni studio, & opera enitendum est, vt à terrenis cogitationibus ad cælestium rerum amorem deducat peccatores, nec vllum officij genus præ-

Eccli. 38.

ter

mittere debet, quo fideles possint ad pietatem,
 & Dei cultum excitari, ut unusquisque facile intel-
 ligat, quid credere, quid sperare, & quid agere de-
 beat. Videmus omnes artifices (quamvis rudes &
 ignaros) suas regulas habere, quibus in operibus
 suis procedunt: neque aurifex aurum purum ab ad-
 ulterino discernere potest sine arte monstrantea
 nec faber ferrarius audet infrangere os equi, ne e-
 ius maxillas tantisper offendant, nisi prius calleret
 illius artis regulas omnes: ædificator archipendiu-
 lum habet, colonus agriculturam, miles suum du-
 cem. Hinc B. Hieronymus ait ad Paulinum: Agricola, *In Prefat.*
 læ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæ- *Biblia.*
 sores, lanarij quoque & fullones, & cæteri, qui va-
 riam suppellectilem, & vilia opuscula fabricantur,
 absque doctore esse non possunt quod cupiunt.
 Quod medicorum est, promittunt medici: *tractant*
fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi
 passim omnes vendicant.

Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Mors.

Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophi-
 sta verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant,
 docent, antequam discant. Quia re vera sola prædi-
 candi ars (nescio quo infortunio) sine arte, & do-
 mino relicta est: vnde graue patitur detrimentum,
 & cuncta confusa & indigesta manent. Hinc qui-
 dam inter procellas eloquentiæ nauigantes, peri-
 clitantur in portu, & priusquam ad conclusionis
 metam perueniant, impudenter deficiunt. Tu si-
 nem expectas, & hi nondum initium fecerunt: tu
 defessus es audiendo, & hi quò tendant, aut quid
 velint, nondum intelligunt. Hoc in causa est, quia
 nullam artem habentes, sine ordine loquuntur, &
 unusquisque ad hanc cathedram anhelat, ac nullo
 præhabito exercitio, eruditione, aut bonarum stu-
 dio literarum, sibi usurpat officium: sine duce, &

Quintilian.
Lib. 10. instit.
cap. 2.

præceptore pro suo arbitratu descendit in hanc arenam, in qua se præceptorem, & dicendi magistrum rafa fronte ostentat, nulla habita ratione ordinis, dispositionis, & auditorum, ad quos actio omnis dirigi debet. Agè, quòd homini à natura datum sit loqui, rectè tamen loqui non est datum à natura, sed ab arte: nam verba naturalia quædam sunt rusticitate involuta, ars verò limare potest, & quæ rudia sunt expolire: neque enim ignoro, & quæ bona sunt, fieri meliora posse doctrina. Huic sententiæ subscribunt Plutarchus, & Quintilianus, affirmantes, oratorem debere naturam suam arte adiuvare: quia deficiente arte, natura marcescit, & obscuratur: quomodo enim paruulus infans inambularet sine nutrice præeunte? Annibal Phormionem philosophum de re militari disputantem irrisit, quòd senex, qui nunquam castra vidisset, coram se, qui tot annos cum populo Romano bellagegisset, de re militari disputare ausus esset: quomodo ergo iuvenes sine arte loquentur, si illam nunquam attigerunt, & nunquam cum hoste aperto Marte (ut dici solet) conflixerunt? quod certè non est citra temeritatem, & animarum detrimentum, cum hæc perfectio sit ars artium, & animarum regimen. Scio quidem, quòd Quintilianus scriptum reliquit, nullum oratorem vquam in suo munere ita perfectum euadere, quòd vitium aliquod in se non contineat: attamen si nature vitium non potest superari omnino, arte tamen potest corrigi, quæ in ipsa hominis natura ita inserta, & imbibita esse debet, ut nullatenus ars appareat, sed ipsa incerta ars naturam redoleat. Crassus quoque ait, artem in oratore inesse oportere vñà cum studio, ac ardore quoque amoris, quo in hac vita nihil quidquam magis egregium est, quodque ad dicendum vim maximam afferre solet. Secundum erat IMITATIO, qua

Lib. 2.

qua alijs similes in dicendo, cum ratione diligenti, & sollicita obseruantia fieri contendimus, de qua ait Antonius: Hoc sit primum in præceptis meis, vt *Lib. 2. de imit.* demonstremus, quem imitemur: atque ita, vt quæ maximè excellent in eo, quem imitabimur, ea diligentissimè persequamur. Nam sicut pictor, qui aliquid effingere tentat, nequit id rectè perficere, nisi prius simulachrum illius rei, & exemplar in mente conceperit: neque id assequi potest, nisi diuersarum rerum experientia: quæ, cum sit cognitio per vsum reperta, per varios vsus (exemplo monstrante viam) artem facit, & habitum ingenerat, quo quisque paratior, & exercitior redditur, vt facile, expeditè, & aptè agere possit. Verùm nescio (vt B. Aug. dicit) quem dignatur imitari vitiosa iactantia, vt ad virtutem percipiendam possit adduci: si erubescit imitari eum, de quo dictum est ante quàm nasceretur, *Filius Alissimi vocabitur?* Hic sanè & sibi ipsi, & alijs summopere prodesse poterit, qui Christum imitari proponit, à quo omnis imitationis regula, & incrementi ratio proficiscitur. Quia sicut nos ab eo dissimilitudo separat, ita nos quoque illi coniungit imitatio. *EXERCITATIO* quinetiam, id est, vsus, & dicendi consuetudo (quod erat tertio loco propositum) maximè confert ad paranda diuersa themata. Sicut passim videmus in corporis exercitio vires quotidie, natura ipsa præeunte, corroborari: ad hunc sanè modum animi vis exercitatione incalescit, sine qua (dubio procul) in parando sibi themate frustra laboraret concionator. Hoc est, quod ait B. Augustinus: Puer ego plus itineris *Lib. de quæritate animæ* conficiebam sine defectu, cum aucupandi studio in ambulando exercerer, quàm adolescens, cum me ad alia studia, quibus sedere magis cogebar, contulissem: si accedenti ætati, & per hanc homini crescenti vires ampliores tribuendæ sunt. Deinde in

ipsis luctatorum corporibus palēstricę non molem, ac magnitudinem, sed nodos quosdam lacertorum, & districtos toros, figuramque omnem corporis sibi congruentem pēritissimē inspiciunt, & hinc potius argumenta virium colligunt. Quę tamen omnia parum valent, nisi vis artis, & exercitationis accedat. Sępe etiam visum est ingentis corporis viros ab exiguis, breuibusque superari: vel in mouendis, vel in ferendis ponderibus, vel in ipso etiam luctamine. Quamobrem consulo iuuenes, vt certa sibi themata accipiant, seque in illis iuxta regulas per aliquod tempus exerceant, antequam ad magnum declamationis opus perducantur, vt aptē, consentaneē, consideratē, emendatē, perspicuē, appositē, memoriter, & cum dignitate dicere afluescant, ne in alphabeti prorsus videantur. B. Augustinus arguit Ciceronem de Oratore, qui dixit, hanc artem a primis annis docendam esse: ipse verō e contra ait, virum perfectum posse huic arti incumbere: ita tamen, vt quem ante imitandum delegerit, exactē effingat, & exprimat, non vt multi imitatores faciunt, quos sępe cognoui, qui aut ea, quę facilia sunt, aut etiam illa, quę insignia, ac penē vitiosa, cōsectantur imitando, quod vitium maximum est.

De mixtione thematum, quę auditoribus proponi possunt.

CAPVT XXIII.

Quemadmodum gladiator in arena plerunque consilium capit: ita concionatori nonnunquam, ei si casu potius, quàm scientia, id euenire solet. Quamobrem in his, quę pręceptis ab ingeniosis, & eruditis viris tradita sunt, non modica adhibenda est ratio; cū B. Apostolus, qui raptus ad tertium cælum audiuit arcana verba, quę non licet homini loqui, pro Euangelij tamen mysterio

Lib. 4. de Eccl. doctr.

terio declarando orationis suffragia petit, cum ait:
Orantes omni tempore in spiritu, et in ipso vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me, Ephes. 6. Coloss. 4.
 ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, *no. 2. Corinth. 6.*
 tum facere mysterium Euangelij, ac si diceret Apostolus: *dicit Apostolus.*
 lus: Aperiantur venæ sapientiæ, & thesauri, & ab *Os nostrum*
 sccondita à seculis sacramenta pandantur, ut Spiritus sanctus penetret ad ea declaranda; quia non fa- *patet ad vos*
 tis est Patrum dicta congerere, & Scripturæ sanctæ *ò Corinthij.*
 proprium sui ipsius sensum afferre; sed eum intellectu-
 etum ex Scripturis reportare, quem & ipsi Patres,
 Spiritu sancto edocti, retulerunt, qui totam hanc
 salutaris doctrinæ summam in quatuor capita di-
 stribuunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta,
 Decalogum, & Dominicam orationem, quibus ve-
 ræ felicitatis præmia comparantur. Hæc proinde
 sunt quasi clauæ Euangelicæ doctrinæ, & Christia-
 næ fidei elementa, ad quæ referri debet vniuersæ di-
 vine Scripturæ vis, atque doctrina. Hæc propone-
 bant, & docebant fidei nostræ duces: & hæc à nobis
 tractanda sunt, ut omnes simus perfecti in eodem
 sensu, & in eadem sententia: ita tamen sincere, & a-
 pertè, ut omnium hominum mentibus, & sensibus
 sint accommodatæ: ne in quo aliorum salutis prodesse
 studemus, exitium potius & perniciem afferamus:
 hoc quoque docuit Arist. Oportet definientem, & *Topicorum 6.*
 demonstrantem, planissima interpretatione uti.
 Doctrina itaque, quæ in themate declaranda à con-
 cionatore proponitur, debet esse pura, & remota
 ab omni falsitate, fucò, & fallacia. quæ est omnium
 malorum radix, & fomes. *Non crediderunt reges terræ, Thren. 4.*
 & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis
 et inimicus per portas Ierusalem, propter peccata Prophetarum
 eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in
 medio eius sanguinem iustorum. In proponendo thema-
 te studeat concionator gravitati, & breuitati, an-
 quam

quam in Domini conspectu: grauitati primò, quæ maximam vim, & ornamentum præstat propositæ materiei, si modò fuerit breuitati coniuncta. Sunt qui summa celeritate concionem suam prosequantur, vt nullo in loco sistant, sed vno spiritu, atque impetu omnia percurrant. Id autem accidit (opinor) vel ex memoria labili, quæ rem sibi commissam fideliter non continet; vel metu, quoniam à timentibus omnia præproperè aguntur, vt animus non sit sui iuris. Hinc fit, vt auditores celeritatem hanc prætereant, & sonum ac vocem, quibus eorum aures personant, duntaxat percipiant: de quibus Quintilianus ait: Nec volubilitate nimia confundenda sunt, quæ dicimus. Breuitati quinetiam studere debet. Nam alimenta, quæ minus sufficiunt, auidius sumuntur, ait D. Gregorius. & D. Chrysostomus: rames breui aufert hominem ex hac perniciosa vita, excessus autem ciborum consumit, & putrefacere facit. Debet quoque materia esse florida, diuersis rebus permixta: quia sicut diuersitas specierum facit ad decorem vniuersi, teste Aristotele, ita varietas (vt Quintilianus ait) reficit animos, qui concionis ariditatem fastidiosè respuunt.

Metaph. 12.

IMITATIONIS EXEMPLA.

Imitationis tres sunt species:

1. { 1. Ethopæia, } ETHOPÆIA, est expressio
2. { 2. Idolopæia, } morum personæ subiectæ,
3. { 3. Prosopopæia. } quam Priscianus vocat allocationem, vel sermonis imitationem, ad mores, & suppositas personas accommodam. Quintilianus appellat expressionem morum, & affectuum, vnde nomen habet: quæ tractari debet dicendi genere dilucido, breui, florido, disincto, omni æxu, atque figura remota: vt si tractare velis mores, ingenia, virtutes & vitia, naturales propensiones, affectus innatos; vt amoris paterni in liberos, & aff-

nium

Lib. 9. cap. 2.

nium inter sese. affectuum interiorum, ut cum animos erigimus in spem, aut letitiam. **IDOLOPÆIA** est, quæ personam habet notam, sed defunctam, & loqui non potentem: ut si cognoueris aliquem virum grauem defunctum, quem imitandum proponas in vita, & moribus. **PROSOPOPÆIA**, quando finguntur omnia, & mores, & persona: à Prisciano conformatio dicitur: quando alicui rei contra naturam datur persona loquendi, ut illud: *Audite celi, quæ loquor: audiat terra verba oris mei*, ubi introducitur cælum, & terra loqui contra naturam rei. de hac Cicero agit, cum introducit patriam loquentem in Catilinam: Nullum iam tot annis facinus extitit, nisi per te: nullum flagitium sine te: tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio direptioque sociorum impunita fuit, ac libera. Verum ad alia transeamus: quia in his facile erit, si velis fingere exempla in quocunque dicendi genere, quæ in quadruplici serie distributa sunt, (ut egregie scribit *Lib. 5. Satyr.* Macrobius) *cap. 2.*

Copiosum, in quo Cicero dominatur:

Breue, in quo Salustius regnat:

Siccum, quod Frontoni ascribitur:

Floridum & pingue, in quo Plinius Secundus luxuriari videtur.

Quonam modo Thema dilatur.

CAPVT XXIV.

Dilatur præsertim thema qualitate, quantitate, loco, & tempore: ut si quis proponet querendum esse primum regnum Dei, ponenda erit qualitas hoc modo: Querendum est regnum cælorum amore, timore, & bonis operibus, ista est qualitas: querendum est diligenter, & frequenter, ecce quantitas: querendum est in Ecclesia, & non in foro, ecce locus: querendum est in hac vita, ecce tempus. Pro quo habendi sunt

di sunt quidam loci communes, in quibus (velut in quodam thesauro) faciendæ fidei instrumenta repetita sunt, à quo pro loco & tempore quasi ex penu, & promptuario quodam thema hauriri poterit. Amplificantur autem eiusdem loci diuersimodè: vel ab antecedenti, vt si Christus resurrexit, & nos resurgemus: à consequenti, vt ad experientiam sequitur prudentia, quæ est habitus intellectus ex iteratis actibus: à contrario, vt si fuisti piger in rebus proprijs, quid facturus in alienis? vel sic, in homine præstantissima est ratio, & bona valetudo: vtrumque obnubilat, imò potius dispergit fœda temulentia, sed conseruat diuina sobrietatis virtus. Nam vt pulchrius nihil est homine sobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato: ita nullum monstrum fœdius ebrio, cuius neque pes, neque manus satis suum officium facit. Ab auctoritate vel Ecclesiæ, vel à traditionibus Patrum, vel Apostolicorum virorum testimonijs: à necessitate, vt si vis esse Christianus, necesse est te habere charitatem, quæ est vita animæ, & forma omnium virtutum; sicut enim corpus viuit per animam, ita anima per gratiam. Sed hæc minimè haberi possunt sine stylo, qui est optimus dicendi magister, orationis structura, & loquendi modus.

Coloribus rhetoricis potest dilatari

Thema.

CAPVT XXV.

Omnes Prophetarum libri (vt nōrunt hi, qui sacras profitentur literas) scatent figuris, tropis, & coloribus rhetoricis, qui coloribus corporum sunt per similes. Sicut enim colores corporales sparguntur per omnes partes corporis, neque habent locum præcipuum, & maximum præstant

stant ornamentum: & sicuti panis massa, quæ suapte natura insipida, & insulsa erat, dum sale admiscetur, saporem recipit; ita colores admiscet orator, ut reddat orationem magis concinnam: & quemadmodum pictores, cum aliquid aut altius, aut profundius, aut sensibus nostris remotius, quam verè sit, fingunt, id coloribus grauitè circumscribere solent; ita oratio suis interspersa coloribus, & variata tropis, auditorum capit animos: colorum namque varietas voluptatem affert: quemadmodum mercator pannum coloribus interspersum efficit, ut ipsorum hominum oculos afficiat; sicut agris quoque cibi salsamentis permixti adhibentur. At colores sunt diuersi: quidam enim dicuntur colores verborum, quorum ornatus consurgit ex verbis, & vocabulis, cuiusmodi sunt repetitio, & gradatio. Quia repetitio est in pluribus orationibus conuenienter se habentibus, ut si diceremus: superbia facit cadere potentes, superbia tenuit amicum, superbia semper petit præesse. Alij sunt colores sententiarum, quarum ornatus pendet ex sententijs; ut si diceremus de superbo, quòd more duri lapidis intumescit, nec humilem terram, ex qua processit, imitatur, Plerique alij sunt colores, quorum nonnullos ordine quodam alphabetico facilitatis, & distinctionis gratia, subiiciam.

De Additione.

Additio est, cum prædicator aliquam auctoritatem dicit, & quod ibi minus dictum est, de suo implet, & supplet, ut si dicamus: *Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem.* non ponit Prophetia aliquos pedes, quibus debeant homines consistere, ne cadant; sed supplendum est *stantes erant iniustitia, & timore:* quibus exprimitur affectus, & desiderium iusti, tendentis ad patriam, ut illud apud

Ezech. 2.

Ezechielem: *Fili hominis sta super pedes tuos, id est, super affectus, & cogitationes, quibus ad patriam pergas,*

De Articulo.

Auctor ad
Hierem. li. 4.
Cornificius,
vel alius.

Articulus, Græcis est membrum periodi, cum singula verba internallis distinguuntur, cæsa, & interrupta verbis interuallatis oratione, ut si dixeris: Attendite, auditores mei dilectissimi, ego toties in clamaui, regnum cælorum, non in verbis, & sermone solum consistere, sed in virtute, & mandatorum Dei obseruantia, cur ergo non contenditis immaculato calle intrare per angustā portam, quæ ad vitam ducit æternam? sed necesse est Christum diligere, eius mandata seruare, pauperes in timo charitatis affectu amplecti, & fouere, atque eorum necessitatibus piè succurrere. Hæc oratio, quæ (ut videtur) est interrupta quibusdam verbis, articulus dicitur.

De Auerfione.

Auerfione utitur concionator, cum populum ad Christianos mores, & virtutes excitat. Nam auertere est remouere, & aliorsum flectere: sub qua continetur destructio, vel subuersio, & est propositæ alicuius rei reprehensio. Exemplum Auerfionis: Nescio quid tuis (ut prætendis) flagitijs habere potes, inuitus non accedis ad perpetranda scelera; sed cum in te sit mala mens, & malus animus, non sine impio consilio, & conatu inuasisti pudicitiam, accessisti ad alienum thorum, scædasti famam proximi tui, commisisti tam turpia scelera, ut nisi diuina succurrat clementia, actum sit de te. Sed qua ratione parcendum est tibi, qui consulto facinus patraisti, & tua spõte, deserta præstantissima ratione, te in bestiam conuertisti? utere meo consilio, resipisce, tecum habita, age pœnitentiam, & bona opera facito, & ita omnem irā à Deo amoue-
uebis;

nebis; quia nouit Deus mutare sententiam, si tu non
ueris mutare propositum.

De Breuitate.

Ad Breuitatem adhibenda sunt verba simplicia, *Eleganti breuitate*
detractis epithetis, quæ non modò ad oratorum, *loquentia utio*
verùm etiam poetarum copiam pertinere maxi- *tur Basilii*
mè videntur. Breuitas enim auditores quàm faci- *magna in lib.*
lè allicit ad sacros cœtus, qui tadio, & satietate *suarū episto-*
permoti, non audiunt libenter eum concionato- *larū, epist.*
rem, qui proposito termino egressus, concionem *176. et infra*
nunquam ad exitum perducit. Romanis com-
mendat Paulus breuitatem, cùm ait: *Verbum breui-*
atū faciet Dominus super terram. Cæsar in Com- *Rom. 9.*
mentarijs magnopere breuitatem adamauit. Eu-
ripides Aeschilum apud Aristophanem reprehendit,
quòd orationem nimis protraheret. Cauendum
autem est, ne, dum breues esse velimus, in ob-
scuritatem incidamus, ut de Spartanis narrat Thu- *In concione*
cydides, qui breuissimi erant in loquendo. Bre- *Lacedæm.*
uitatis errorem notauit Horatius in arte poetica,
hoc modo:

Decipimur specie recti: brevis esse laboro,

Obscurus fio.

Ut qui tibiam breuiorem habet, altero tantum
pede incedere videtur: *et pallium breue* (ait Isaias) *Isaiæ 28.*
utrumque operire non poterit. Exemplum Breuitatis:
Leuiora etiam crimina non conuincere, sed interdum
ad viuum refecare, quantum in Republica
Christiana bonæ frugis afferat, vel cæco manifestum
est. Aliud Exemplum: Ioanni Baptistæ prædicanti
penitentiam in deserto, ab Herode Antipa improbo & iniquo rege amputatum est sacrum
caput. Non desunt (si lubet) exempla in hoc dicendi
genere.

De Circumlocutione.

Circūlocutione utimur, cùm prolata sine verecū-
dia

dia audiri nequeunt, vt cū insignium, & nefandorum peccatorum nomina suppressimus.

De Contentione.

Contentio (quam Cicero reticentiam appellat, alii obtricentiam, nonnulli interruptionem, vt Quintilianus docet) est, quando finitur oratio verbis contrarijs: vt quando concionator cum auditoribus oratione pugnaci, & contentiosa contendere videtur, sicut in controuersia, & allegatione, quæ in foro iudiciali inter iudicem, & partem fieri consuevit. Contentionis exemplum:

Vtinam veniret tibi in mentem peccati deformitas. Tu es solutus, & vincula quæris? Tu es liber, & te seruum facis? an ignoras, quod anima, quæ peccauerit, ipsa morietur? ea enim est peccati vitiositas, vt si virulenta, & mortifera rabie cor attrigerit, statim mortem afferat. Sturni quidem cicuta vescuntur, sed propter corporis structuram veneni detrimentum effugiunt: cū enim tenues habeant à corde meatus, deglutitam concoquunt prius, quàm frigiditas ipsius principales partes contingat. Sed peccatum tuum est adeò frigidum, vt cordi vix tacti caliditatem statim extinguat.

De Digressionē.

Digressio, est discessus a proposito, quæ in dicendo vim habet (si tamen non fuerit nimis à re proposita protracta,) vt cū vis facere fidem alicuius rei, de qua sis dicturus, & ab eo, quod dictum, seiunctionem, & reditum ad propositum, iterationem, & rationis aptam conclusionem contineat. Exemplum Digressionis:

Si vis confutare improbatam, & damnatam hæresim, quæ negat liberum hominis arbitrium, dicas: Gratia non tollit liberum hominis arbitrium: ideo profanum est aliud sentire, & si vis laudare boni-

Ex Magni
Basilij
Hexam.
Hom. 3.

bonitatem Dei erga homines, dicas: Nihil otiosè, & inutiliter generatum est in hoc mundi profcenio; suspice cælum, & sydera, quo ordine moueantur, & splendeant, & hæc in gratiã hominis, in quo splendet Dei imago, sunt progenita.

De Disiunctione.

Cùm omnia vnico verbo concluduntur, disiunctio est, vt cùm dicimus: Christus moriens in cruce debellauit infernum, portas ferreas confregit, eduxit vinctos de lacu, reconciliauit Patrem, paradisi ianuam aperuit, dedit ingressum electis, pacem attulit his, qui longè, & his qui propè sunt. Magnum profectò affert ornamentum, cùm ab eodem verbo ducitur sæpe oratio, aut in idem cõiicitur.

De Exclamatione.

Exclamatio (quæ à Græcis apostrophe, siue conuersio dicitur) est quãdo cum clamore, dolore, vel indignatione fit sermo, & cùm vitia carpuntur, præsertim si publica fuerint, & insignia: quod summo opere afficit auditores, & conficit significationem doloris, aut indignationis alicuius per hominis, aut vrbs, aut loci, aut rei cuiuspiam compellationem, vt si diceres: Te nunc alloquor peccator, qui tuis demeritis Deum ad iram cõcitasti: sed vtinam modò velles ad Deum redire, à quo recessisti, & peccata tua detestareris, & fleres. Ego pro te insudauì, sed nihil profuit mea diligentia, nec in quo profecerim, video. Interdum exclamatio ab effectu charitatis erumpit, vt si diceremus: *ô insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati? & vbiunque impotens affectus erumpit, exclamatio est, qualis est illa: Hæcne reddis Domino popule stultus & inspiens? Hac utebantur veteres ad terrendum, quæ vim habet maximam, si tamen moderatè fiat & gestu, & habitu, & voce composita: acutas enim*
voci

vocis exclamationes vitare debemus; ictus enim fit, & vulnerantur arteriæ; laterum etiam conatus fit, & non capitis, ut gestus ad vocem, & vultus ad gestum accommodetur.

De Frequentatione.

De Part.

Cum res in tota causa dispersæ coguntur in unum locum, frequentatio est, atque argumentorum (ut docet Cicero) coaceruatio vniuersa: quando omnia dispersa hinc inde in oratione, ut sit grauis, reducuntur in unum, ut si dicamus: Vellem, ut de rebus vanissimis verba facere desineres, ne tibi aliqua vaniloquentiæ nota posset inuri, desine ergo: nonne mouet te huius vitæ breuitas, exemplum Christi, & Prophetarum?

De Inflexione.

Quando gradatim proceditur in oratione laterum inflexione arguendo peccata, inflexio est: ut si dicerem. Audi peccator, desiste à peccato tuo, in quo toties iam fuisti deprehensus, quia Dominus hortatur, imò iubet, imò cogit, ut à peccato auersus ad Deum toto pectore conuertaris.

De Licentia.

Quicquid probabile maxime nobis occurrit, id nostro iure licet defendere. Cum itaque aliquid dicimus, & timemus, ne scandalum inferatur, licentia utimur; ut si dicamus. O nimiam hominum securitatem, & insignem imprudentiam, quæ omnia sibi tuta, & prospera persuadet; unde nec orationi vacat, nec bonis operibus studet certam facere vocationem suam. Quid mirum, si tot bella, & seditiones homines patiuntur? sed quorsum ista mihi? ô rerum vanitatem, & inconstantiam.

De Occupatione.

Occupatio (quam appellat Quintilianus præsumptionem) est, cùm id, quod obijci potest, occupamus. Hoc schemate utimur, cùm aliquid reticere dicimus, vel præterire, vel nescire, vel nolle dicere id, quod maximè dicimus, sed cautè nos excusamus. Exemplum: Possem vobis multò plura adducere, nisi timerem vel tædio vos & molestia afficere, vel potius aures vestras defatigare: & ita egregiè facit auditores attentos. Aliud exemplum: Quis vsque adeò mente permotus est, quin sibi persuadeat Deo omnium moderatori obtemperandum, cùm præsertim diuinis morem gerere mādatis volenti quàm facillimum sit? in quo genere plura libenter loquerer, si scirem vos me libenter audire: sed quia video corda vestra mundanis detenta negotijs, hac, atque illac fluctuare, ad alia me conuertam.

De Reprehensione.

Quando reprehenditur ignorantia alicuius, vel negligentia, vel nequitia, reprehensio est. Exemplum: Nihil aliud animo reuoluisti, quàm Deum ipsum irritare: ex cuius contemptu prouenire solent rerum omnium penuria, seditiones, prælia, regionum deuastationes, excidia, atque pestes. Ideo confuge ad Deum, & inuoca opportunè, què importunè & superbe prouocasti.

De Similitudine.

Cùm subiicimus auditorum oculis aliquid simile, similitudo est. Exemplum: Vt cibi satietas, & fastidium, aut subamara aliqua re releuantur, aut dulci mitigantur; sic animus defessus audiendo, aut admiratione integratur, & reficitur, aut risu renouatur.

De Transitione.

Quando concionator proponit tres vel plures articulos, & quibusdam absolutis, dicit. Audiuitis
ea, quæ

ea, quæ vobis declaranda proposui, remanet vltimum caput, quod quidem non mihi videtur silentio transcundum: nunc audiat, sed paratè animos vestros, vt vestræ aliquid refrigerij lassitudini afferam. Semper autem transitio locum habet, vbi noua sententia incipit. Animaduertat autem concionator, dum ex vna in alteram materiam transfit, ne sententiam adducat extortè, aut concisè, sed opportunè & propriè: quia auditori pergratū erit audire, & concionatori doctrinæ, & eloquētis magnas vires ingeret.

Essent multò plures colores, sed eos modico tractatu complecti nequeo.

Dilatari potest thema per schemata, & tropos, in quibus ingens ornatus situs est.

CAPVT XXVI.

Arridet quidem concio, si fuerit interspersa, & variata figuris, atque auditorum aures capit. Figurarum siquidem varietas concionam, & aptam reddit concionem: sunt enim Figuræ quidam flosculi, qui à consueto dicendi vsu recedentes, maximam auditoribus afferunt voluptatem. Nam vt pictura, quæ varijs distinguitur coloribus, spectantium oculos maximè pascit; & pratum florum varietate plenum, inambulantibus attridet: ita concio figuratis variata locutionibus, nedum sua varietate delectat, sed & floridam concionem reddit, & auditores maximā voluptate afficit. Hoc loco tamē te admonitum velim, vt cum eiusmodi schemata concioni plurimum adiumentum & ornamentum afferant, ex optimis auctoribus erunt tibi comparanda, ex quibus nonnulla collegi, & breui hoc capite complexus sum. Est autem

Figura.

Figura (vt Quintilianus ait) conformatio quædam orationis remota à communi, & primum se offerenteratione. Petrus Mosellanus declarat hanc conformationem esse, vel dictionis, vel orationis, vel sententiæ, vulgi consuetudinem excedentem.

Tropum clarissimi Latinorum motum, vel figuratam verbi immutationem appellant. Quintilianus verò, sermonis à propria significatione ad aliam, cum virtute verbi, vel sermonis mutationem, cuius priores partes hæ potissimum colliguntur:

1. Allegoria.
2. Antitheton.
3. Antonomasia.
4. Catachresis.
5. Epitheton.
6. Emphasis.
7. Gradatio.
8. Homæosis.
9. Hyperbaton.
10. Hyperbole.
11. Metalepsis.
12. Metaphora.
13. Metonymia.
14. Onomatopæia.
15. Periphrasis.
16. Synecdoche.

ALLEGORIA Quintiliano inuersio dicitur, & est, cum aliud verbis, aliud sensu ostenditur: vel rerū gestarū narratio, vmbra futurarū demonstrans. Hoc schemate vtitur Dauid, cum ait: *In chæmo & freno maxillas eorum constringe*, id est, inobedientibus cōstringendæ sunt maxillæ: vbi maxillarum nomine allegoricè intelligit copias victuales, ab

eis subtrahendas, ne suis voluptatibus efferantur: sed abstinentiæ necessitate conclusi, Creatoris subdantur imperio.

ANTITHETON multis modis fieri potest, & habet in omni genere orationis summam vtilitatem: & est, cum contrariis contraria opponuntur, vt, *Frigida pugnabant calidis*. Cum autem contrariis contraria opponuntur, ex hac figura numerus oratorius

torius necessitate ipsa efficitur. Hanc figuram habes in Euangelio apud Matth. de Iona, & Christo: Ille Propheta fuit: Hic fuit Archipropheta. Ille vni duntaxat ciuitati & populo prædicauit: Hic totum mundum ad se pertraxit. Ille verbis solum: Hic verbis facta addidit præclarissima. Antitheton est per epitheta.

3. ANTONOMASIA (vt Diomedes ait) est, quod sine nomine positum loco eius fungitur: & dicitur nominis permuratio, id est, vice nominis posita, quando sic aliud nomen ponitur, vt tamen illud, quod necessarium fuerit, sentiatur. Hac vtitur Dauid, cum ait: *Rex virtutum dilecti*. Vnde dilecti nomine Filium intelligit, sicut Pater in Euangelio testatur: *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui*.

Psal. 67.

Matt. 3.

4. CATACHRESIS est verborum abusus, quæ non habentibus nomen suum, accommodat quod in proximo est, vt apud Ioanem probatica piscina dicebatur per Catachresim: quia piscibus carebat. Hac vsus est Dauid, cum ait: *Et omnia cornua peccatorum confringam*: vbi cornua intelligit munera futuri iudicii, quæ re vera firmiter eriguntur: quia in æterna pulchritudine permanebunt.

Psal. 74.

EPITHETON, id est, appositum, quoties proprium nomen adiecto aliquo quasi vestitur, vt: *Quam bonus Israel Deus*, & multa alia, quæ ornatus causa dicuntur: nunquã autem epitheton solum ponitur, sed semper aliquid apponitur: vt, *alma Virgo*, *beatissima Virgo*, *sacratissima Mater Iesu*, & alia huius generis multa.

6. EMPHASIS est, cum tacita verbis subest significancia: hoc tamen habet præcipuum, vt si fixum pro mobili ponitur, vt cum dicimus scelus pro scelerato. Fit etiam, quando rem aliquam multis in vnum collectis doloribus allegamus, vt multis calamita-

imitatibus enumeratis, iudicis clementiam impetremus. Quo schemate vsus est Dauid, cum ait: Nunc autem repulisti, & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris. *Psal. 43.*

GRADATIO Latinis, Græcis climax est, cum ex prima sententia oritur secunda, & ex secunda tertia, & ita deinceps. Hanc Cicero appellat conuersionem, & verborum concinnam transgressionem. *3. de Orat. Rom. 5.* Hac vititur B. Paulus ad Romanos: *Gloriamur in tribulationibus, scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spes, spes autem non confundit.* Gradatio est, quia sententiæ sunt adeo connectæ, ut una ab altera habeat dependentiam: sicut qui gradatim scalam conscendit à primo ad secundum gradum, & à secundo ad tertium. *Tribulatio patientiâ operatur, sinô patiatur motû infirmitatis (ait D. Ambrosius) vel motû*

HOMAEOSIS est rei ignotæ per eius, quæ magis nota est, similitudinem expressio: cuius tres species recensentur. *dubitationis.*

1. Icon. } Icon, imago, cum quidpiam ad imaginem alterius rei quasi describimus. Hanc Cicero appellat collationem formæ ad formam cum quadam similitudine, ut si Deo attribuamus os, humeros, manus, & eiusmodi, Icon est & translatio. *1.*

2. Parabolæ. } Parabolæ (quam Cicero collationem interpretatur) est rerum genere dissimilium comparatio, ut apud Matth. Evangelistam: Homo quidam plantauit vineam. *2. Ad Herod.*

3. Paradigma. } Paradigma, cum ex historia res aliqua narratur, qua (velut exemplo) accendimur & ipsi huiusmodi vel facere, vel vitare: cuius vsus tam est frequens in sacris literis, ut minimè opus videatur exempla in mediū asferre. Insigne illud paradigma fuit, quod Nathan Dei nūtius adduxit Dauidi ad ultero, & homicidæ de ouicula, & diuite: qua in *2.*

dustria cōmouit regium animū ad peccati sui confessionem. Simile huic adduxit Dominus Phariseo apud Lucam, vt simulatam animi sui fallaciam detegeret, & nos eius exemplo instrueret, cū ait: *Duo debitores, &c.*

9. HYPERBATON, est transgressio quædam verborum, ordinem communem perturbās: vel cū suspensus ordo verborum inferius explicatur, vt apud Psalmographum: *Quoniam qui malignantur, exsternabuntur.*

Psalm. 36.

10. HYPERBOLE dici potest eminentia, vel (vt ait Cicero) superlatio, vel superiectio (vt Quintiliano placet.) Hac vtitur Dauid: *Et iudicium tuum sicut meridies:* vbi per meridiem intelligit purissimam, & clarissimam lucem.

Psalm. 36.

11. METALEPSIS transumptio dicitur, & ea est, vbi gradatim itur ad id, quod ostēditur, vt plerumque concionatori accidit.

12. DE METAPHORA quid sit, & eius necessitate in Scripturis, superius dictum est.

13. METONYMIA, id est, transnominatio, quoties intellectum rei diuersis modis, verbis alienis, & translatis indicamus. Hac vtitur Dauid, cū ait: *Qui habitat in calis, irridebit eos, & Dominus subfannabit eos.* Non enim Dominus nec spleneridet, nec vultu subfannat, sed virtute sua spiritaliter peragit quæcunque disponit.

Psalm. 2.

14. ONOMATOPÆIA est nominis confectio, soni imitatione, vt cū dicimus tinnire, vel mugire, quæ (significandi gratia) pro tempore fingimus. *Augimus sicut vrsi*

15. PERIPHRAISIS, Latine circumlocutio, vel circuitio, quæ sit (vt Quintiliano placet) ūm quod vno, aut certē paucioribus dici poterat, pluribus explicatur. Hac vtitur Dauid, cū ait: *Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos*

Lib. 8. ca. 6.

Psalm. 71.

minos orbis terrarum: vbi pulchra quidem breuitate per maria, & flumina intelligit totius mundi ambitum.

SYNECDOCHE est locutionis figura, qua à parte totum, vel à toto pars intelligitur. Hac utitur Dauid: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* *Psalm. 95.* Nullus potest mirabilia narrare diuina, nec toto corde Deum confiteri, sed vsus Scripturarum est à toto partem dicere. Possem adducere, si vellem, infinita propemodum schemata, & Tropos, quibus Dauid, & cæteri Prophetæ vsi sunt: sed instituti mei angustia non finit hunc figurarum acervum explere.

De quadruplici sensu Scripturarum, quibus Thema dilatari potest.

CAPVT XXVII.

ECclesia sancta, vera docendi magistra, sola habet ius, & potestatem Scripturas sacras à profanis, & verum ac legitimum sensum, à non vero discernendi. Vnde (B. Hieron. teste) in sensu literæ consistit Euangelium, & non in nuda litera; non ita tamen, ut alij sensus sint superuacanei: quia, ut Gregorius Magnus ait, Sacra Scriptura, omnes scientias ipso locutionis suæ more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum, prodit mysterium, id est, innuit spiritalia em intellectu. Exemplum, nomine aquæ intelligitur Baptismus, allegoricè: *Omnes in mari baptizati sunt:* Vita æterna anagogicè: *Me dereliquerunt fontem aquæ viue:* tribulationes tropologicè: *Saluum me fac; quia intrauerunt aquæ vsque ad animam meam,* id est, tribulationes: sensu historico intelligitur elementum aquæ.

Anagogia est sursum ductio, quando ex inferioribus

Matth. 13.

ribus ad caelestia ducimur. Abit, & vendit vniuersa
que habet, & emit agrum illum, id est, per abiectionem
rerum inferiorum caelum acquisiuit.

Rom. 14.

Tropologicus: Qui infirmus est, olus manducet, id est,
qui peccauit, agat poenitentiam, vel perfectis in
fide datur cibus solidior: vnde infirmitas hic non
ad valetudinem corporis, sed animi refert, vt sen-
sus sit tropologicus.

Sensus historicus clarus est: fugienda sunt tamen,
quantum fieri potest (vt D. Chrysost. docet) inuo-
lucra allegorica, & anagogica, nisi necessitas id ef-
flagitet; vult dicere cauendam esse omnino confu-
sionem, licet ex diuersitate sensuum nulla arguatur
ambiguitas, cum omnes sensus fundentur in litera-
li, ex quo solo trahi potest argumentum. Necessitas
horum sensuum probari potest insigni Ezechielis
exemplo, cui datum est pro cibo volumen intus & for-
is scriptum, vt ostenderet exteriorem scripturae hi-
storiam in exemplum auditorum proferendam, &
interiorem mysticumque sensum, qui sub ea latet
(cum res postulauerit) non praetermittendum. Cum
itaque tibi locus obscurus occurrit, non pigeat Spi-
ritum sanctum (cuius proprium munus est nos om-
nem docere veritatem) orare, quod mentis oculos
tibi aperiat, nec sinat te a fidei linea aberrare, cuius
discipline scientiam si affecutus fueris, cum Ezechie-
le dicere poteris, Comedi illud, & factum est in ore meo
sicut mel dulce.

*Dilatari potest Thema in quocunque
genere Cause.*

CAPVT XXVIII.

Lib. I. de In-
uent.

TRia sunt apud rhetores causarum genera:
 { Demonstratiuum, } Quamuis Cicero
 { Deliberatiuum, } posuerit multa ge-
 { Iudiciale. } nera, honestum,
 adm-

admirabile, humile, anceps, & obscurum; non omnia tamen propria sunt genera causarum, sed accidentia, quæ causis ipsis occurrunt, causæ enim accidit, ut sit honesta & anceps. Causarum itaque genera in hæc tria potissimum recidunt; quamvis & DIDACTICVM genus addere possemus.

DELIBERATIVVM genus est, quod in suasio: *Suasio & dissuasio de facienda, & dissuasio versatur ad ea quæ sunt credenda, sua- sio de facien- do, & non est utile; Demonstratiui, honestum; Iudicialis, iu- faciendo, sunt species generis deliberatiui.* Quamvis quisque verba faciens in omni genere, aliquo modo docet; tamen in Demonstratiuo propriè delectat, in Deliberatiuo, & Iudiciali flectit. Dicitur IUDICIALE genus, eo quod iudicet hominem, & sententia sua ostendat vel præmio, vel vituperio dignum: in Didactico propriè docet: in omni autem genere nititur mouere auditores ad persuasionem. Tria priora propriè spectant ad eos, qui loquuntur in publica concione, atque in foro: at genus Didacticum spectat ad Philosophos, & Theologos profitentes in scholis: in quo genere versatur etiam Euangelicus præceptor. Nam Christus Dominus, & Deus noster (cum Apostolos ad obediendum hoc munus Euangelicum mitteret) dixit: *Docete omnes gentes.* Ad hoc genus spectat laudare, vituperare, suadere, dissuadere, & quasi in theatro huius mundi accusare perfidos, & impios doctores, inque ipsius Ecclesiæ foro vehementer pugnare, & disputare cum hæreticis veritati contradicentibus, ut illi omnino pudeant, & Catholicam doctrinam pedibus & manibus (ut aiunt) defendere cogantur. In quo genere tota concionis vis, & scopus dignoscitur, ut in singulis discurrenti notum est.

RVDIM, PRO DIVINI
De Methodo docendi.

CAPVT XXIX.

Methodo
docendi
28

IV.

DOCENDI METHODVS, quæ fuerat quare-
do loco proposita inter illa, quæ auditores
alliciunt, summopere necessaria est. Om-
nis quippè concionis decor in hoc consistit, vt
vnaquæque res suam propriam sortiatur sedem, vt
in sermonis initio proponatur id, de quo futura
est concio, atque illud concionator exequatur,
& impleat, quod auditorem reddit attentum, &
memoriæ maximè lumen affert, & omnem à se
repellit confusionem, quæ est mater erroris: velu-
ti in acie fieri consuevit, vbi pedites, alæ, cætera-
que omnia suo quæque ordine collocantur. Plato
appellat ordinem mundi animam, qua vnaquæ-
que res summi illius opificis arte elaborata, mi-
randum in modum resplendet. Methodus Græca
vox est, quæ compendiarium diuerticulum signi-
ficat, quo celerius iter expediri solet: est enim Me-
thodus via brevis dicendi cum ratione. Verum
duplex est docendi Methodus; altera popularis,
scholastica altera: illa quidem promiscuæ multitu-
dini, & rudi populo in ecclesia maximè deseruit;
hæc verò in frequentibus scholis vsurpatur, quæ
multò est laboriosior; quippe cum singula (& qui-
dem minutissima) proponat, & exactè discutiat,
vt nullus amplius in auditorum pectore scrupulus
insideat. Exemplum: In sacra Theologia, sicut
in alijs scientijs, sunt principia per se nota: hæc
autem sunt in duplici differentia; nam alia in-
complexa, alia verò complexa sunt. Incom-
plexa, vt bonitas suprema, magnitudo infin-
ita. Complexa, vt propositiones immediatæ: vt
Deus est trinus & vnus, Deus est via intellectu-
alis, & eiusmodi. His principijs ita constitutis,
necessa-

necessario, & sine medio ponitur emanatio personarum in eadem essentia diuina; alioqui hæc principia suo fine frustrarentur, vt si dicatur: In Deo est summa bonitas, ergo est Summa ratio producendi summum bonum. In Deo est magnitudo, ergo summa ratio producendi magnum & infinitum: & quia nulla ratione fieri potest aliquid ab aliquo, nisi prius (saltem natura) in facientis ratione sit aliquid rei faciendæ, vt similitudo, idea, vel regula; ideo Deus, vt verus artifex, ad similitudinem suam (cum nihil esset ad extra) debuit mundum producere: & quia causa est perfectissima, perfectissimum etiam effectum produxit, cuius perfectio & ornatus in tribus consistit naturis, spiritali, corporali, & mixta, vt à mundi creaturis amaretur, quibus fruitionis esset obiectum, & ratio summa: & ita de alijs, in quibus mutari poterit sermonis facies, vt ratio habeatur semper à quo, & ad quos habendus sit sermo; sed de hac non loquor præcipue, verum de ea, qua vitur concionator in suis concionibus, in quibus nihil omittere debet, quod ad persuadendum, inculcandumque auditorum animis vim habet; huc siquidem tendit vniuersus eius labor, & industria, vt omnes ad Dei honorem, peccatorum poenitentiam, & vite emendationem pertrahat. Huius rei absolutissima sunt exempla apud Prophetas, & Euangelistas: quod (& quidem egregie) obseruauit inter cæteros D. Chrysost. in suis homilijs, in quibus vniuersum eius studium in hoc solum versatur, vt vniuersis prodesse possit. Quare commonefaciendi sunt concionatores, dum sermonem habent ad populum, ne temere disputationes instituunt, ne fortè vanitatis suspicionem incurrant, & simplicium mentibus scopulos iniiciant; sed vt omnia aptè, & opportunè faciant: sicut dapifer, qui nedum cibos pretiosos apponit,

sed consultò, & accommodè cuncta suo loco, & tempore disponit. In Methodo docendi poterit concionator vti diuisione: non ita tamen protrahenda, vt confusionem pariat. Huc tendere debent iuuenum studia, ne a methodi, & in alphabeti essent, vt plerique faciunt, qui aliorum scriptis (vice librorum) delectantur, vt labeolis abundant: & quia in alieno agro mendicant, in doctrinæ pauperiem miserè incidunt: vnde alienis induti vestibus, aliorum festa celebrant, ipsi (& quidem nimis audacter) leonum catulos imitantur, qui, cum adhuc tenelli sunt, cum satis dentes, unguesque creuerint, matris vbera aspernati, prædam sibi in syluis captant: ita isti nimis sibi pollicentes, sibi que blandientes, per aliorum scripta vagantur, atque ita (vt in prouerbio est) gratulum imitantur, cui furandi, & se aliarum auium plumis exornandi natura est, vnde postea fit, vt implumis remaneat. In hunc sanè modum his, qui semper inuentis, & nunquam inueniendis delectantur, vsu euenire solet: nam cum ab alijs omnia excipiant, si ipsi penas suas repeterent, cornicula risum moueret. Quid contrahitis vultum? (quæso ne mihi irascamini) vtinam sic non esset: vnde fit, vt multa puerilis doctrinæ sine methodo conglomerantes, ad sudorem vsque auditorum sine scopo sagittare videantur, hirundines imitati, quæ loquacitate sua plus tristitiæ afferunt, quàm suauitate delectent. Moneo itaque iuuenes, vt methodum addiscant, & summa ratione in sacris concionibus, vel homilijs obseruent: quòd si dictis meis inhæserint, laborum suorum dulcissimos fructus suscipient, & consilio meo amantissimo paruille in dies magis, ac magis lætabuntur.

De Concionis partibus.

CAPVT XXX.

Septem sunt Concionis partes, (quamvis alij quinque tantum constituent) Proemium siue Exordium, Narratio, Confutatio, Probatio, Confirmatio, Amplificatio, Epilogus.

DE EXORDIO.

EXordium multifariam nominari consuevit, initium, proloquium, antiloquium, præludium, argumentum: est autem Exordium concionis principium, quo animus auditoris paratur ad audiendum, ut eius attentio, docilitas, & beneuolentia capretur. Argumentum verò (ut Quintilian. placet) est ratio probationem præstans: vel est inuentum ex aliquo genere rem aliquam aut probabiliter ostendens, aut necessario demonstrans, ut si dixeris: *Cum patrem videret mortuum Ioseph, fletus ruit super faciem eius, & deosculatus est eum.* Omitti interdum potest exordium, ubi præsertim populus attentus factus est ex præcedentibus concionibus, vel si temporis angustia non paritur sermonem protrahi: ut D. Chrysostomi exemplo facile probari potest, qui, dum ad populum Antiochenum verba faceret, hinc sumpsit exordium: *Eia, charissimi, prius dicta repetamus, & hodie ostendamus, quomodo eleemosyna sit ars, & omnium artium præstantissima.* Si ergo res patet, & parua est, non est vtendum exordio. Consulit autem Fabius Quintilianus, ut sumatur exordium sedata, ac depressa voce: nam arteriæ vocales, antequam leni voce permulsæ sunt, acri clamore complentur, & læduntur magnopere. Vtilis est ergo sedata vox ad
Genf. 30.
 vocis

vocis firmitudinem, neque insuauius quicquam
audiri potest, quàm clamor in principio; cùm po-
tius, ex Quintiliani sententia, vox esse debeat tem-
perata, gestus modestus & lenis in vtramque par-
tem motus; quòd si in principio velis acri voce, &
actione vti, in medio orationis cursu & vox, & vi-
res destituent, & te in periculo deserent. In exordio
fiunt beneuoli auditores, dociles, & attenti, (vt au-
ctor est Cicero) cuius proprium est finem ostende-
re, in quem constituta est concio: quod egregiè
observauit Angelus, qui, dum salutaret B. Virgi-
nem, docilem, attentam, & beneuolam eam red-
dit, vt notat D. Thomas. Tunc concionator facit
auditorem docilem, si promittit se ordinatè dictu-
rum, & difficiles, ac curiosas quæstiones dimitrat.
Reddit attentum, cùm de animarum salute pro-
mittit se dicturum. Reddit beneuolum, si neque
inanis cupiditate gloriæ, aut auaritiæ, sed zelo
Dei, & studio salutis animarum munus dicendi se
suscepisse affirmauerit. Facit docilem, si breuiter &
summatim exponat causam: facit attentum, cùm
pollicetur tractare de rebus arduis: facit beneuo-
lum vel à conditione personæ, vel ab aduersarijs,
vel à re ipsa. Debet exordium esse graue, vt graui-
ter, & probè procedat concionator; vt qui in Ec-
clesia magna, & in populo graui, & Christiano sit
facturus verba: breue, vt statim aperiat, de qua ma-
teria dicere velit: demum sit aliqua sententia illu-
stratum. Est autem sententia, oratio aliquid enun-
tians de re vniuersali, quæ sit optanda, aut fugiend-
da. In exordio itaque vtatur concionator verbis
grauibus, grauib, significantibus, interuallis qui-
busdam distinctis, non ita tamen, vt in labris so-
lùm nascantur, voce æquali, alta & sonora, corpo-
re firmo & ferè immobili, quousque animus inca-
luerit.

*Lib. 1 de In-
uentione.*

*De salutatio-
ne Angelica.*

A quibus desumitur Exordium.

Sumitur Exordium ex abrupto, à similitudine, ab opinione populi, à tempore, à sententia Scripturæ, à persona oratoris, ab auditoribus.

Ex abrupto.

Desumitur ex abrupto, licet summis oratoribus non satis ex sententia aliquando euenire solet: Ciceronem in causa Miloniana tanta eius dicendi felicitas destituit: sed ante eum Demosthenes, in Senaru Atheniensium verba facturus, Phocionis præsentia ita conturbatus est, vt nihil dicere aliud potuerit, nisi Phocionem suorum verborum nouaculam esse: Theophrastus quoque, qui à diuinitate loquendi nomen inuenit, apud Alexandrum regem dicturus, nihil effari potuit.

A Similitudine.

Sicut medici, cum pueris absynthia retia dare conantur, prius pocula contingunt mellis dulci liquore, vt decepti non capiantur, sed potius recreati valeant: ad hunc sanè modum auditores pertrahendi sunt dulcedine verbi. Vel sic: sicut in humano corpore multa membra habemus, quæ ita se habent, vt vno patiente, cætera compatiuntur: ita qui amittit filium vnigenitum, planctum facit amarum, & mœrore conficitur.

Ab Opinione.

Quis dubitat longè maiorem esse gloriam, proprijs virtutibus niti, quàm alienis intumescere? opinor vos eandem habere sententiam, cum cuique vestrum notum sit, solam virtutem afflictos consolari, perterritos timore vacuos reddere, seditiones compescere, feros & agrestes homines ad humanitatem deducere. Hoc maximis eloquentiæ laudibus explicandum erit, si attentas aures præbueritis.

A tempore insinuatio.

*Quomodo
Exordium
inchoari
debet*

O tempora, ô mores, heu me miserum! quàm de-
 flenda est calamitas: quò me vertam infelix? ad què
 deflectat? vnum inter tot miseriarum mearum pro-
 cellas superest remedium, vt à lachrymis non ces-
 sem, & vobiscum communem deplorem calamita-
 tem. Hæc insinuatio dici potest à tempore desum-
 pta, quando causam aggredimur per viam indire-
 ctam, & per verborum circuitiōem, & habet lo-
 cum exordij, differt tamen insinuatio ab exordio,
 quia exordium est, quod protinus perficit audito-
 rem beneuolum, aut docilem, aut attentum: quod
 verò quadam dissimulatione, & circuitiōe obscu-
 re subit auditoris animum, insinuatio appellatur,
 qua vtimur, vel quando in causa est aliqua turpi-
 tudo, vel auditores defessi sunt audiendo.

A Sententia Scripturæ.

Omnis sapientia à Domino Deo est, qui est fons
 omnium virtutum & origo perfecta, cuius dona
 sunt linguarum genera, omnesque sapientiarum &
 scientiarum sermones: *ex quo, per quem, & in quo sunt
 omnia.*

A personæ encomio.

Ingratissimus omnium haberi meritò posset, qui
 non laudibus condignis euehere studeat factum
 hoc egregium sanctissimi Ioseph Patriarchæ, quo
 præclarum eximie pietatis specimen exhibuit, at-
 que virtutis exemplum, qui charissimum paren-
 tem sibi obuium pleno charitatis affectu prosecu-
 tus est. Caueat tamen, ne à seipso laudem sumat, vt
 gallinam imitari videatur, quæ vbi ouum emisit,
 clamat, donec raptori significet ouum, quod ita-
 tim adimitur: ita fidem adimit, si concionator à
 proprijs laudibus exordium sumat: sed seipsum
 perpendat, quæ consideratio fræpnum erit, ne se
 tantum laudet, & in aliorum reprehensionem præ-
 ceptis ruat,

Ab Auditoribus.

In primis lætandum mihi video, partim quia vos ad audiendum tam avidos contemplor, & quo me omnes prosequimini favore, atque hilaritatis aspectu longè redditus alacrior; partim, quòd talis oblara sit mihi dicendi materies, in qua etiam parum erudito haud deesse possit oratio: Sed quia video vos finem expectare, ad reliqua sermonem convertam.

DE NARRATIONE.

Narratio est expositio rei factæ: quæ tres conditiones habere debet: vt sit brevis, dilucida, & probabilis. **BREVIS**, quia non debet narratio exordiri à principio remoto, sed à propinquo: tunc erit brevis, si nihil extra rem dixeris, & omnia superuacanea recidas, neque omnia ad extremum fueris persecutus: quia nihil tam manifestam facit veritatem, vt brevis, & pura narratio: & quod primò gestum est, sit primò expositum, non ultimo loco relatum: nec verba effundamus, vbi breuibz perstringi potest, ne inutili nugatione eadem repetamus. Pulchrum siquidem est abiectis nugis sapere: vnde Neoptolemus Ennianus docebat, paucis esse philosophandum. Breuitas itaque in narratione non est omittenda propter auditorum memoriam. **CLARA** & aperta esse debet, vt quo tempore, quo loco, quo instrumento, qua denique causa factum aliquid sit explicetur: esset enim nimis arida narratio, si temporum, locorum, aliarum denique circumstantiarum nullam haberemus rationem. Erit tunc lucida, si omnia suo ordine narrentur: quia mens humana alta refugit, & obscuritatem & difficultatem declinat; vnde obscura narratio rotam obæcat orationem. Clara ergo & familiaris erit, vt si dixeris: non possum non mirari de te, est ne hoc possibile? Familiaris & dilucida est

narratio, quam habas in dialogo Lucae & Cleophae. **PROBABILIS** quoque erit, si ea, quæ concionator adducit, probat, vel ratione, si oportet, vel aliqua auctoritate. Fit copiosa narratio, si eam circumstantijs amplifices, quæ hoc versiculo comprehenduntur:

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Fit autem tribus modis narratio. Primum, ut cum res gesta narratur. Exemplum: Cum rex David vidisset Bersabee Virgē, exarsit statim amore illius: verum cum id assequi tentaret, homicidium, & proditorem in virum eius commisit. Secundus modus est, cum aliquid fingimus, hoc modo: Interrogate vos diuites, vos ipsi iudices estote, si fortē beatitudo vestra in diuitijs consistit? Et ubicunque occurrat, dicendum est: Animaduertite quæso. vel: Dicam vobis inauditum crimen. Tertius modus est, cum admonemus populum exemplis; ut si velis extollere corporis exercitationem, hoc modo persuadere poteris: Quidam agricola ægrotans, & finem vitæ instare cernens, illos ad se vocauit, ut illos ad rustica opera exhortaretur, dixitque: filij mei, ego iam è vita migro, vos autem, quæ in vinea defodi, querite, & omnia inuenietis: illi existimantes se thesaurum inuenturos, post patris obitum omnem vineam penitus repastinârunt, nec thesaurum refo-dientes inuenerunt, sed vites circumfossæ vberri-mos fructus dedere; ergo labor, & assiduus vsus est maximus thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei. In Narratione Epiphonemate utimur. **EPIPHONEMA**, est rei narratæ, vel probatæ summa acclamatio: & est epiphonema, quod ex antedictis elicitur, quasi quoddam corollarium ad amplificandam aliquam virtutem, vel vitium, ut si dicamus: Erat Petrus innocentiæ norma, qui tamen impij Neronis præcepto ad patibulum ducitur.

etur. Hic breuiter & succinctè res gesta narratur. Tunc inferas: Ecce Petrus maluit mortem subire, quàm à Christi lege abscedere. Hoc corollarium ad certam materiam contractum, ad amplificandam, extollendamque B. Petri constantiam Epiphonema dicitur.

DE CONFUTATIONE.

Confutatio est contrariorum locorum dissolutio, à verbo confutare, quod est refellere vel redarguere. Destruit Confutatio loca contraria. Hæc maximè vtitur concionator ad extirpandas prauas hominum opiniones, quibus plerunque detinentur. Confutatione maximè vtitur Paulus Apostolus in epistol. ad Roman. à cap. 5. vsque ad septimum, in negotio iustificationis. A Confutatione autem abesse debet omnis forensis calliditas, & insidiosa ostentatio. Concio siquidem omnis vera esse debet, ac omni sinceritate & simplicitate ornata, & ad popularem intelligentiam accommodata.

DE PROBATIONE.

Nihil est tam incredibile, quod non dicendo plus *Anton. lib. 2.* rimis argumentis, & auctoritatibus fiat probabile; necesse est ergo in narratione probare. Nam *de orat. apud Cicero.* omnis ratio dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa: vt probemus vera esse ea, quæ defendimus; vt conciliemus nobis eos, qui audiunt; vt animos eorum ad quemcunque causa postulabit motum vocemus. Probatio in narratione debet esse brevis & lucida, ne modum excedat: omnium enim mensura optima est, quam qui transiit, omnia etiam suauissima mutari sentit in pessima.

DE CONFIRMATIONE.

Confirmatio est, per quam argumentando, aduersariorum confirmatio cum instantia vocis,
G & vul

& vultus diluitur, aut infirmatur. In confirmatione non potest dari certa regula: quia vitia passim emergentia, & auditorum constitutio sæpenuerò postulant, vt noua forma vtaris. Vnde hoc perpetuò animo eius hæere debet, vt quicquid ad docendum & mouendum conducit, tanquam maxime necessariam supellectilem sibi comparet.

DE AMPLIFICATIONE.

Amplificatio est, cùm oratio in longum contexta procedit, atque ex re illa, de qua agit ratio, & argumentis vsque in finem ipsamet oratio protenditur, quæ aut iracundiam inducit, aut ad iracundiam pertrahit auditores: quando res magis dilatatur ad eos afficiendos, ita vt à peccatis leuioribus, ad grauiora tendas, magis extollendo vocem: in miserijs autem ita vocem deprimas, vt vix te ipsum audias. In Amplificatione verò, quæ conuenit maximè generi demonstratiuo, duplex affectus ostenditur: alter, qui à Græcis dicitur *πᾶσις*, id est, affectus, ab alijs passio, vel concitatus affectus, à Cicerone dicitur amplificatio: alter dicitur *ἄσος*, id est, mos, vel morum proprietas, vel affectus mitis, compositus & lenis, à Cicerone contumiseratio, vel conquestio dicitur. Sed multum quidem interest inter amplificationem oratoris Christiani, & secularis: nam orator secularis parua extollit, & magna efficit minima, in quo vel maximè laborat, vt auditorum iudicium corrumpat: sed orator Ecclesiasticus facit, vt res cognoscatur essetanti momenti, quanti est re ipsa, vt homines aberrantes ad verum iudicium reuocentur. Sic Christus apud Matthæum amplificat quædam peccata, nimirum contumeliam in proximum, concupiscentiam, periurium: ita concionator adhibita amplificatione extenuare debet peccata, & traditiones humanas redarguere, atque in contemptum adducere.

ere. Exemplum: Age, vitam præteritam adeò turpiter transegiſti, vt nulla ſpes melioris ſit inſequentis: qua ergo ratione adduci poſſum, vt credam te mutare vitam & mores, & præſentem vitam honeſtè tranſigere, qui præteritam turpiſſimè traduxiſti? ad quam ergo bonam frugem peruenturus es, quem ad omnia flagitiorum genera rapuit aſſidua peccandi conſuetudo?

DE EPILOGO.

POſtrema pars orationis, quam Latine Concluſionem, ſiue perorationem dicere poſſumus; eſt breuis ante dictorum repetitio, qua repetuntur præcipua capita cum aliqua commotione. Vnde ſicut narratio, & confirmatio propriè ad docendos auditores ſpectant, ita exordium, & peroratio, ad perturbandos auditorum animos. Quamobrem Areopagite neque exordium, neque perorationem admittabant: neceſſaria tamen ſunt. Nam in exordio affectus deguſtatur, in peroratione verò abſoluitur. Interdum etiam cum lachrymis ad populum, vel ad Crucifixum conuertimus ſermonem: quod neque ſæpe, neque longa oratione faciendum eſt; quia nihil citius areſcit, quàm lachryma. Rhetores tripartitum faciunt epilogum, conſtantem enumeratione, indignatione, & conqueſtione: enumerationes diſperſè, & diſfuſè dictæ vnum in loco coguntur, & reminiſcendi cauſa vnum ſub aſpectum ſubiiciuntur: indignatio efficit, vt in rem grauiſ offenſio concitetur: conqueſtio, auditorum miſericordiam captat. Exemplum conuerſionis ad Crucifixum in epilogo: Parce, Domine, parce populo tuo, & non des hæreditatem tuam in opprobrium: nōne vides, quot modis te offendunt? quot uſuras, quot adulteria committunt? ſed tantam impietatem vincat quaſo tua erga nos ſumma pietas. Exemplum conuerſionis ad populum in epilogo:

Cicero lib. 1.
de Inuent.

Contaminatum habet fœda libidine pectus, qui in temperantia laborat, de quo plura mihi dicenda essent, verum quia criminum vestrorum multitudo nobis obstat, & temporis angustia non patitur prolixiori oratione vestram audiendi patientiam offendere, multitudine peccatorum deterriti vela complicemus.

De corporis habitu.

CAPVT XXXI.

Dignitas Ecclesiastici oratoris consistit in vultus, vocis, & habitus moderatione. Unde nonnulli scripserunt regulas circa motus, & gestus corporis, ne concionatores sint immoderabiles ut statux, nec sint quasi histriones, magnis contentionibus se mouentes: non enim decet rapidè gestire, sed rarò & conuenienter (prout materia exigit) cum debita grauitate, non indiscretè, vel arroganter; sed grauis sit in vultu, in gestu, & voce, ut vultum habeat affabilem & iucundum. In gestu, ne caput ducat indebitè, vel in circuitu, ac si in cardine esset ianua, ne videatur capite potius, quàm lingua loqui; sed cuncta maturimè agat, & sanctè ac moderatè exequatur: quia mimorum est (teste Cicerone) & ethologorum, si nimia est imitatio. Est autem ethologus, qui gestu ipso corporis, & sono vocis ita exprimit mores hominum, ut gestibus loqui videatur: mimus verò, qui gesticulationes exercet. Monet quoque Quintilianus vitiosum esse attollere manum supra oculos, & infra pectus dimittere; neque manus complodere decet, quod potius ad scenam attinet. Si itaque aptè, & consentaneè fiant gestus manuum & oculorum ad explicanda ea, quæ mente conceptus, plurimum valent. Ferunt Demosthenem oraturum, speculum magnum coram se habuisse, per quod vultus sui

sui formam, & corporis motum cum rebus, quas tractabat, componeret. Hortensius quoque oratorus seipsum componebat in speculo. In principio concionis leui brachio vtendum erit, hinc inde manibus palpitando, accommodè tamen: quia brachium debite proiectum, est telum oratoris, quo animæ feriuntur; ita tamen, vt semper actus sit grauis, & omnia sic probè fiant, & ex arte, vt dissimuletur: quia artificiosum est sic arte vti, vt id minime facere videamur. Vnde:

In vitium ducit culpa fuga, si caret arte.

*Horatius in
arte poet.*

Quidam, dum in pulpito sunt, fastu quodam abstergant faciem: alij, quibus longa est barba, sed mens curta, crines post aures reformant: alij nasi tergium plicatum deferunt ad chordam, vel cingulum, quo nares emungere valeant: nunc specularunt manus, nunc caput remittunt, nunc frontem rugant, nunc labia comprimunt, nunc supercilia obducunt, manus maxillis supponunt, labia detorqueunt, supino vultu (quod arrogantiae est) oculos trans caelum eleuant: alij capucium passim manibus attractantes, vel vno temporis momento minime quiescere permittunt. Omitto alias vanitates, quæ à graui, & sancto loco remouendæ sunt. Quidam sunt, qui clamoribus tantum pulpitem implent impertinentissimis gestibus, & palmarum percussionibus, vnde vehementibus corporis motibus nimis se affigunt, & audientium aures passim interturbant, qui statim, quales sint, ostendunt, sicut ab vngue cognoscitur leo. Nam (vt quidam ait) attende filum, & corporis habitum, si vis cognoscere virum. Tympanum pingue, & humidum non benefonat. Nec video, quonam modo mundi gloriam possit reddere ille contemptibilem, qui corporis habitu fastum prætendit, in cuius vestibus mundi gloria relucet. Narrant historiarum in

Parisiensi Vniuersitate insignem quandam Theologum bene indutum fuisse, qui cum prædicaret, sed leuiter quidem verba imprimeret, quidam, qui se fatuum simulabat, dixit: tace, quia nouum indumentum non permittit te audacter loqui. Quidam etiam sunt (quos neque probo) qui sordidarum vestium deformitate gloriantur, ac si verbi Dei proclamatio in sordibus consistat, quos egregie redarguit Petrus Damianus, in quadam epistola: Sunt nonnulli, qui vilium deformitate vestium fauorabilem vulgi mercantur applausum, vt ex industria videantur abiecti, & per efferentium populorum ora volitent gloriosi. Gaudent de se inquirentium discussionem fieri, gaudent verum mirandum aliquid digito monstrari, qui nimis de sua deformitate compositi, de obscuritate conspicui, de humilitate videri machinantur excelsi: versuta siquidem diabolicæ calliditatis astutia ad hoc deprimuntur, vt sublimes appareant: ad hoc deturpantur, vt oculis intuentium spectabiles innotescant. Hæc ille. Vnde colligere vnusquisque potest, quanta in habitu, in voce, in gestibus, in modo habenda sit ratio: modus enim est pulcherrima virtus, iuxta illud Horatianum:

*Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citraque nequit consistere rectum.*

De motu quoque, & habitu corporis docet Cicero, vt nulla sit mollities ceruicum, nullæ argutiæ digitorum, non ad numerum articulus cadens, sub virili laterum flexione, brachij proiectione, in contentionibus: contractione, in remissis: vt actio cum rerum & verborum momentis commuranda maximè sit: in vultu præsertim magna debet esse moderatio oculorum, quibus intentionem, remissionem, coniectum, & animorum motus significamus. Actionis itaque tanta vis est, vt huic primas,

secun-

Lib. 1. Ser.

*In orat. ad
Brut.*

secundas, & tertias Demosthenes dederit. Multa consultò præteriens de modo, illud moneo, in omni actu, in verbis, in factis, in omni denique remedium (quo ad fieri potest) seruandum esse. Multi quidem sciunt sagittas iacere, sed pauci scopum ferire. Plurimi circumducta manu seu digito circulum designare, sed per pauci admodum centrum hoc, à quo ad circumferentiam ducuntur lineæ, inueniunt: sic multi loqui sciunt, sed quantum, & quibus, & quomodo, qua arte, quo habitu, quo stylo, non plenè norunt. Vt igitur hanc partem concludamus, vitanda erit tibi omnis actio importuna, & affectata, ne fortè ineptias incurras, & portentum quoddam videaris: sed in omnibus seruandus est modus, quæ est pulcherrima virtus.

De voce.

CAPVT XXXII.

CVM vocis genera permulta sint, nempe canorum, fuscum, lene, asperum, graue, acutum, flexibile, durum, hominum auribus duntaxat iudicari possunt: nam vox (vt B. Augustinus ait) nullo alio sensu, quàm auditu percipi potest: vocis enim mutationes (vt Cicero ait) totidem sunt, quot animorum, qui maxime voce commouentur. Magnificandum est itaque aurium iudicium, quibus consulendum est, ne eodem semper sono feriantur auditorum mentes, vel canere potius, quàm ad populum dicere videaris: sicut de Graccho legitur, qui apud populum concionaturus, seruum post se musicæ artis peritum habuit, qui occultè eburnea fistula pronuntiationis eius modos formabat, aut nimis remissos excitando, aut plus iusto concitatos reuocando. Varietas siquidem vocis audito-
Ad D. Hieron.

torem maximè delectat, sicut diuersæ interlocu-
 tiones in comædijs. Vocis varietas tria præcipuè
 confert: primò gratiam præbet, deinde renouat
 aures auditorum, ac demum dicentem ipsa vocis
 mutatione reficit, Vox non debet esse dura, im-
 manis, vel rigida: sicut illa Stentoris vocalis-
 simi, qui in Troiano exercitu quinquaginta a-
 lios (si Homero credimus) sermone suo aqua-
 bat, sonoque. Piscennius Niger apud Roma-
 nos adeò vocalis fuit, vt cum in aperto verba
 faceret, ad mille passus vox eius audiretur. Qua-
 re vox debet esse alta, (vt Rabanus ait) non ta-
 men nimis protensa: quia tunc periclitatur, &
 insuauem quandam raucedinem contrahit: ne-
 que nimis remissa, sed medio sono, vt sufficiat,
 quamuis vox non sit in nobis, tractatio tamen
 atque vsus confert plurimum. Clara esse debet,
 vt aures impleat: suavis, vt auditorum aures
 suauiter demulceat: & vtrumque omnino à na-
 tura petendum est; quamuis alterum augere pos-
 sit exercitatio, alterum verò imitatio præse lo-
 quentium & leniter: aures siquidem suauem vo-
 cem, & consonam exposcunt, & dissonantias ab-
 horrent. Vnde commutationes & alterationes
 sunt necessariae, quia (teste Ciceron.) ad vocem in
 dicendo obtinendam nihil est vtilius, quàm cre-
 bra mutatio; nihil perniciosius, quàm effusa si-
 ne intermissione contentio. Aegyptij vocem re-
 motam & austera describentes, tonitruum pin-
 gebant, quo neque grauius quicquam sonat, neque
 vehementius. Vox austera potius à concione re-
 pellit, & auditorum aures ferit: sicut in organis
 canales graciliores acutioris sunt vocis. Non
 nunquam tamen vocis acrimonia vtendum est,
 ne languescat oratio. Quidam à principio tre-
 mula voce loquantur, quorum timidum initium
 finis

finis vehemens exornat. Quidam verò nimio timore perterriti, promissorum minimè recordantur, quia, ut quidam ait:

Qui leuiter spondet, non multum soluere corat.

In narratione, vox debet esse grauis: in diuisione, corpus debet esse quietum: in definitione, vox clara, corpus quietum & graue. In confutatione, utimur acrimonia vocis: in affectu commiserationis, utimur verbis blandis, ut si (gratia verbi) dixerimus: Materia hæc, auditores, de qua dictum sumus, diuiditur in tres principales articulos. Vaga sand hæc diuisio erit, si tamē fiat voce graui, manu dextra, & per digitorum articulos: quamuis interdum inducat periculū, cūm hominum memoria sit labilis, & parū fidelis. Definitio autem fiat voce clara, corpore quieto & graui, ut si dixeris: Dicis te esse hominē, & vis ut brutum viuere. In cōfutatione v-tendū est acrimonia vocis, hoc modo: Valeat fortitudo, quam proferis: quando deberes pugnare, heu arma deponis! vocat te deus, tu obaudis! pulsar, & tu obmutescis! vult, ut conuertaris, & viuas, & tu pro morte laboras? circa littus tibi nauigādum esset, & tu velum tendere vis in altum? Ita in depri-menda materia cōtrahat se prædicator voce quadā acuta & graui, & facie torua. In exhortationibus utimur verbis penetrantibus, & voce cordiali. In dissuasionibus elatè, grauitè, & amplè vocem extollimus, & ad cōpungenda corda emittimus vocem interruptā, vel querulam, aut gembundam; quia vox est voluptatis, & doloris index, & signum cordis. In promissionibus attendendū est, ut verba, & gestus verborum bene sentiantur, ut videamur statim illis condonare, quæ pollicemur. Mutanda est itaque vox pro loco, & tēpore; quia varietas hæc rerū omniū suauissima est. Cauendę sunt immoderate vociferationes, quę frigidā nimis efficiūt orationem:

tionem: quemadmodum nonnullis accidere solet, qui nihil aliud attendunt, nisi vocem magnificare: quibus lepidè illud possemus obijcere, quod lupus philomelæ: Tu tota vox, & nihil præterea. Nam copia verborum est, & vocis iactantia, ubi non est copia sensus. Non ergo sufficit exaltare vocem, nisi manū leuemus, ita ut mens, vox, manusq; (ut paulò ante memorauimus) concordent intentione, voce, sermone, actione. Sicut enim canales gutturis, & pulmonis folliculi instrumenta sunt vocis, qui si lenes & temperati fuerint, dulcem, & temperatam, & æqualē reddunt vocem: si verò plus iusto lati, vel stricti, vel distorti fuerint, tunc grauem vel exilē vocem faciunt, vel inæqualem, vel dissonam. Inuocandus est Spiritus sanctus (sine cuius ope omnis nostra industria periret) ut voci tuæ det vocē virtutis suæ, ut sit vox Domini in magnificentia.

De Auditoribus.

CAPVT XXXIII.

DVo sunt, quæ in hac vita mortales expetunt, itque maximè sequuntur: voluptas, quæ cum delectatione demulcet: & vtilitas, quæ iusti, & æqui mater est: & vtrūque in verbi Dei prædicatione consistit: voluptate siquidem capiendi sunt auditores, sicut pueri blanditijs alliciuntur, ne principio statim alienentur animi: vtilitate etiam pertrahendi sunt. Vnde nihil est Christiano animo ad bene beateq; viuendum tam salutare, quàm Dei verbum frequenter audire. Nam auditus, qui in homine (ex Philosophi sententia) est via ad disciplinam, (teste D. Bernardo) ad meritum facit, visus autem ad præmium spectat. Quia auditu, & non visu peruenitur ad notitiā veritatis. Sicut ergo conualescentes indigent frequenti restauratione: ita qui peccati morbo laborant, assidua & grata hortatione indigent, ut conualescant, audiant, credant, & quod

*Arist. de sensu,
& sensibili.
D Bernardus
super Cant.
Ser. 23,*

& (quod magnę præstantię argumentū est) in ipsa
 fide, & bonis operibus perseuerēt. Verū cū ea,
 quę à prædicatore Euangelico proponuntur, mo-
 dō facilia, modō verō difficilia sint, æquū est, vt
 auditores, ad quos omnis dicendi ratio est con-
 ferenda, citra vllā fastidij significationem grato,
 & libenti animo vniuersa excipiāt, (audiēdi enim
 magis, quā loquendi studiosos esse oportet) si ra-
 tiōe apra fuerit cordis dispositio. Frustra enim spar-
 gitur semen, si terra nō fuerit preparata; quia actus
 actiuorū (vt docet Philosophus) sūt in patiēte be- *Arist. 2. de*
 ne disposito: & diuinus Plato testatur formas dari *Anima.*
 simpliciter secundū mercedem, & dispositionem *Plato in Timæo.*
 materię: sicut quoq; forma perficiens requirit sub- *D. Bonauent.*
 iectum perfectibile. Causa delectatiōis in audiens *in proemio 1.*
 do harmoniā (vt docet Boëtius) est similitudo pro- *Sentent.*
 portionum, ex quibus sensus, & corpus quasi cōpo- *Boëtius*
 nitur: ita eloquentia coalescere nequit, nisi sociata *1. Musica.*
 tradentis, accipientisq; concordia fuerit. Hęc,
 quę modō dico, Quintilianus in præceptis eloquē-
 tię tradit. Quōd cū ita sit, quid vtilitatis, vel cō-
 modi ad morum institutionem sperari potest ab
 auditoribus, vbi est discursus mentis, & oculorum
 peruagatio: animalia carētia auditu, vt apes, (si A-
 ristoteli creditur) in disciplinabilia sunt, & eadem
 potentia in diuersa obiecta ferri non potest: ocu-
 lus nimium à sole remotus, eius lumine & influxu
 priuatur. Verū quatuor sunt auditorum gene-
 ra: alij libenter audiunt, quod delectat; & quod
 nolunt, studiosē refugiant: hi sanē habent pruri-
 tum in auribus dulci sono delinitis. Sicut enim
 quodam pruritu libidinis in carne corrumpitur in-
 tēgritas castitatis: ita sanē voluptatem aliquam
 parit aurium pruritus & fricatio eorum, qui ver-
 ba potius dulcia, quā austerā, & pressa audire
 percipiunt: vnde fit, vt in errores prolabantur,
 quibus

Ysaia 30.

Eccle. 28.

Eccle. 36.

Super titul.
Psalm. 46.

quibus Dominus in Isaia grauiter comminatur: *Populus enim ad iracundiam prouocans est, & filij mēdaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt videntibus, nolite videre: & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt, loquimini nobis placentia: videte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.* Vnde cōmonesciendi sunt auditores, vt, iuxta Ecclesiasticis præceptum, aures suas spinis sepiāt, ne verbum nequam audiant, imò potius aspera; quia nulla remedia, quæ vulneribus adhibētur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Auris bona est, (vt D. Bernardus ait) quæ libenter audit vtilia, prudenter discernit & obediēter operatur intellecta. Habet auris cartilaginem quandam neruofam & flexuosam, ne facilē sonus exlabatur, aut aliquid noxij ad cerebrū trāsmittatur, veluti sepes, quæ obiecta introitum prohibet in agrum, aut hortum: nam, *ubi non est sepes* (ait Sapiēs,) *dripietur possessio.* Alij sunt, qui libenter quidem audiunt, sed nihil in intima cordis aure retinent, nimirū si nūquam ad bonam frugem perueniūt; quia ea, quæ audimus, animo nostro ita fixa esse debent & recondita, sicut pretiosa aromata seruari solent, quibus postea ad nostram, & aliorum salutem opportunē vtimur: ita docet B. Augustinus: Sic debet auditor in cor mittere, vt non piger sit postea cogitare, vt quando audit, sit similis manducanti: cum autem audita in memoriam reuocat, cogitatione dulcissima recolat, vt fiat similis ruminanti. B. Virgo conseruabat omnia verba, conferens in corde suo, & S. Dauid: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccē tibi.* Nam in penu cordis sui eorum memoriā indelebilem conseruabat, quasi thesaurū pretiosam, vt sic à peccatis caueret, & diuinam offēsam deuitaret. Nō enim permittitur peccare, qui tāto cum studio diuinorum eloquiorū semper meminerit, Alij sunt,

qui

qui attentè audiunt, sed cùm eorum peccata denu-
dantur, aures submittūt, vt lupus, ne audiat clamo-
rem canum, & venatorum, vnde se in fugam cōuer-
tit. Isti similes sunt cribro, quod crebris pertusum
foraminibus, in aqua positum impletur, sed extra-
ctum, nil penitus retinet. *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit.* Vnde cribro aquā
haurire, vel gerere, prouerbiū in eos est, qui operā
perdunt. Cibus si statim euomitur, nō prodest cor-
pori. Milites ad nundinas vadunt non mercandi,
sed loquendi gratia: ita isti non quidem ad sacras
conciones proficiscuntur, vt proficiant, sed vt ob-
loquantur, & ganniant: de quibus in Ezechiele ait
Dominus: *Audiunt sermones meos, & non faciunt eos.* *Ezech. 33.*
Sunt deniq; alij, qui oscitantes minus audiunt, nec
exteriorem aurem præceptis Dominicis præbent,
ac si nullam aliam vitam præter hanc, quā vident,
expectarent: vnde est, quod semper duriores, eu-
dunt, & vlticem manum cum suo, & aliorū animæ
detrimento experiuntur. Hæc auditorum diuersi-
tas nō aliunde prouenit, quàm à diuersa eorum di-
spositione. Lutum ignis præsentia obdurefcit, & ce-
ra liquefcit. Re ipsa experimur, plumbum, lignum,
hominem, & serpētem ignis calorem in seipsis re-
cipere, sed non eadem ratione: plumbū enim, dum
ignis calorem recipit, liquefcit; sed igne subtracto,
durum euadit: lignum nedum calefit, sed combu-
ritur, & propemodum in ignis naturam trāsīt; sed
tandem in carbones conuertitur: serpens quoque
ignis calorem recipit, sed illum in malum virus cō-
uertit; vnde multiplici lapsu, & erratico incedens,
horrenda sibila emittit, atque vaporibus suis viru-
lenti hominē inficit, & occidit: homo deniq; con-
tracto in se ignis calore fouetur. In hūc quoq; mo-
dum sunt auditores: alij, dum audiūt, cōpungūtur;
sed statim oblitī, euanescent, & more plūbi duriores
eua-

evadūt: alij sunt, qui nedū interius tinnitu aurium permouētur, sed vt lignum penē in ignem conuersi, quasi ignis scintillare videntur: alij vt serpentes omnia in virus conuertunt, sicut hæretici, quorum mos semper fuit veritati Catholicæ contradicere: quia (vt sacer Hieronymus ait) non æquē amici audiunt, & inimici: & boni auditores (teste Magno Gregorio) verba nō impugnant audita, sed credūt. Isti similes sunt filijs viperæ: nam cū tempus pariendi venerit, filij non expectantes naturæ operationem, matris latera rodunt, & cum matris interitu exeunt: ita hæretici in vtero matris Ecclesiæ generati, non expectantes, nec sustinentes eius correctionem, vnitatem scindunt, & fideles animos (quoad eius fieri potest) ad interitum perducunt. Boni denique verba recipiunt, & eorum spiritu, & vita fouentur, & nutriuntur, atque diuina mandata cum deuotione, subiectione, & discretionē suscipiunt. Qui enim libenter audiunt, & magis attendunt, facilius credunt; quia audire (ait D. Chrysostomus) non solum debemus, sed imitari.

*Quint. lib. 5.
D. Chrys. in
Epist. ad Heb.
Hom. 6.*

De modo studendi.

CAPVT XXXIIII.

Admonendi sunt primò iuuenes, vt sciētiam recta intentione, & ordine percipiant: quia modus studendi in hoc præcipuē cōsistit, vt scias quo ordine, quo studio, quo fine quæq; nosse oporteat. QVO ORDINE, vt quod auditorum salutis magis expedit, proponatur. In quo genere necessaria sunt præcepta quædam communia, quibus variè, lateque diffusa ad certa quædam capita concio reducatur; nihil enim ad memoriam iuuādam commodius, vel ad res explicandas efficacius excogitari potest: nam quæ confusè docentur, nec exactè intelligi, nec diu memoria teneri possunt.

*D. Bernard.
super Cantica
Hom. 35.*

Sicut

Sicut quæ ordinatè dicuntur, firmitus hærent, & paulatim quasi in naturam abire solent. Vnde id vnicè studuerunt semper doctissimi quique viri, vt quæ dicuntur, methodica ratione explicètur. Quo **STVDIO**, vt id ardentius proponatur, quod vehemèntius auditores excitare potest. Quo **FINE**, vt nō ad inanem gloriam, vel curiositatē, sed sui & proximi utilitatem, & commodū: nulla enim in rebus humanis iucundior, aut vtilior occupatio est, quàm diuinis vacare studijs: quia omnia mundi dulcia, his collata exercitijs, amarescūt. Sunt qui scire volunt eo fine tantū, vt sciant; & hæc turpis curiositas. Sunt qui scire volunt, vt videantur; & turpis est vanitas: de quibus rectè admodū magnus ille gentium Doctor D. Paulus conqueritur: *Semper discens, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.* 2. Tim. 2. & Satyricus:

Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter.
Sunt qui scire volunt, vt scientiā vendant; & turpis est quæstus. Sunt qui scire volunt, vt ædificent; & est prudentia. Sicut enim cibus indigestus, qui non habet bonam decoctionē, malos gignit humores, & corpus corrūpit: ita sciētia indigesta stomacho animæ. (qui est memoria) si non sit igne charitatis decocta, per actus animæ in memoriā trāsfusā, magis corrumpit vitam hominis, quàm nutriet. Tria autē nocent legentiū studijs: negligentia, quando ea, quæ sunt discenda, oscitanter prætermittuntur; quia frustra paratur supellex, si vti nescias, aut si abuti decreueris: imprudentia, quādo ordo cōgruus, & modus in discendo minimè seruetur: fortuna, quando paupertate, vel infirmitate, aut doctorum priuatione quis à proposito retardatur. B. Augustinus docet modum studendi sacre Scripturæ in hoc potissimum situm esse, vt rebellem intellectum humilitatis iugo submittras: aufugit enim repen-

Lib. 2. de
doct. Christ.
c. 7.

Parte 1. Dis
aascalicon.

repente à superbo intellectu verus, & germanus sc̃a-
cræ Scripturæ sensus, nec diu secum manere pati-
tur. Hæc subiectio tribus potissimum constat, at-
tentione, beneuolentia, & docilitate, vt sit docilis
ingenio, attentus exercitio, beneuolus animo: in-
tentus ad audiendum, docilis ad intelligēdum, be-
neuolus ad retinendum. Quidam sapiens (referēte
Hugone) interrogatus de modo discendi, quæ es-
sent necessaria, respondit, studium quærendi, vita
quieta, scrutinium tacitum, paupertas, terra alie-
na, mens humilis: studium quærendi, ne discere e-
rubescas, nec aliquem contempnas librum: quies
mentis, quæ grata est: paupertas, superflua abijci-
endo: mens humilis, quò enim quis humilior, eò
magis idoneus efficitur ad percipiēda diuina arca-
na. Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam mandata
tua, ait Psalter: & Paulus Apostolus pri⁹ fuit à Chri-
sto in terram deiectus, & prostratus antequā præ-
dicationis officium assumeret, vt hoc exemplo in-
strueretur, se à suarum virium confidentia denuda-
re, ac se totum ad Deum humiliter conuertere, nec
propriæ sententiæ crinibus (quod arrogantia est)
adherere: quia spiritus diuinus minimè habitare
consuevit, nisi in his, qui à sui extimatione vacui
reperiuntur. Qui ergo cupit in hanc concionandi
syluam ingredi, à suo proprio iudicio & sententia
penitus sit denudatus, diuinæ se voluntati subijci-
ens. Daniel sublimem visionem videns, per pluri-
mos dies elanguit. Narrat Cassianus de Abbate
Theodoro, quòd cum explanationem obscuræ quæ-
stionis inquireret, septem diebus & noctibus in o-
ratione infatigabilis persistebat, donec solutionē
eius (Domino reuelante) cogitauisset: ita, qui vult
rectè intelligere, purgare debet oculos, vt sublato
velamine contemplari possit. Insuper attendat, ne
in exponendo aliquam auctoritatem extorqueat,
ne sit

Ne sit excessiuus, vel aliorum deducat, vt est communis hæreticorum abusus. Intellectus enim non pender à priuata interpretatione vniuscuiusque, cum dicat Apostolorum princeps: *Hoc primum sciote intelligentes, quòd omnis prophetia Scriptura propria interpretatione non fit: sed à Deo pender, qui est dux, princeps, & moderator luminum.* In interpretatione verò necessaria est linguarum eruditio: quia interdum aliqua vox à peregrina lingua nobis improprie reddita, confusionem parit; nonnunquam enim interpretes dormitât, nec semper habent in promptu vim vocis Græcæ, vel Hebræ: sicut quidam exponentes hanc vocem Diabolum, volunt deduci à *δύο*, id est, duo, & bolus; quia Diabolus vult duos bolos, carnem, & animam, quæ duobus bolis deuorat, cum tamen *διδόλος* calumniator dicatur, & *διδόλη* calumnia. Vnde apud Plautum diabolus adolescens hoc nomine appellatus est. In parabola quoque, vbi Christus declarat, qui sit proximus, habes: *suspiciens*, quod aliqui interpretantur, sursum alpicies, cum tamen Græca dictio habeat *ἐπολαβών*, id est, suspiciens, vel respondens, quod est eleganter, fideliterque translatum, vt suspicere sit respondere, admirari, maximisque laudibus efferre. Quare debet concionator multos libros euoluere, alioquin errare cōtingit. Illud dicere ausim, concionatorem sine scientia & linguarum eruditione, tanquam caput sine cerebro dici posse: quia in dubijs sacræ Scripturæ sententijs Patres refugium ad linguarum proprietates semper habuerunt. Ideò cum ingenij facultas, & vena perexigua sit, & parum fidelis, nisi frequent meditatione, & Catholicorum studijs, & operi adiuetur, exiguum sanè lumen præferet. Nihil est itaque, quod magis intellectum à vero & germano sensu, in tenebras cimmerias perniciosissimum

simorum errorum deducat, quàm nimia sui ipsius blanda quædam, & insulsa confidentia. Hos ego similes esse existimo puero illi barbaro, qui cum Athenis tres literas didicisset, *α, β, γ*, reuersus in patriam, magno popularium fauore exceptus, contra Prætozem quendam, qui Græcè cōcionabatur, positus est: ille, postquam Prætor orationem suam finiuit (vt erat magne vocis) exclamare cepit, *α, β, γ* quo clamore territus Prætor tacuit. Quare non satis sibi constar, qui sine studio, vel duce aliquo grauissimam hanc prouinciā aggredi tentat. Opus est itaque multum temporis in literarum studijs impendere, diu disputare, commentari, cōcionari, quisquis doctrinæ verum nomen sibi vendicare velit: nec sat est à primis annis præstare ingenio, nisi assidua sit exercitatio; quia videmus lactucas, quæ citò, aut nimium seminis producunt, citò crescere, & mori. Interrogatus Aristoteles, vbinam Musæ habitarent, respondit, non in Parnasso, neque Athenis, sed in laborum studijs animis; quia *Inuia virtuti nulla est via*, & immortalitas non ostentatione, sed labore paratur. Monéo itaque iuuenes meos (vt huic capiti finem imponam) vt istas obseruationes tanquam elementarias accipiant, quibus egregiè proficient, si in bonarum literarum studijs se vehementer occupauerint, & maxima cum voluptate & alacritate, optimo fine, & ordine illis animum adiunxerint.

De studio sacre Theologiæ.

CAPVT XXXV.

Sacra Theologia, vt omnibus constat, est fons vberissimus, ex quo dulces præceptiones de vita piæ, iusteque instituenda hauriri possunt. Quicquid enim homo extra hanc disciplinam docet (vt B. August. sententia vtat) si noxium est,

*Lib. 2 de
doct. christia-
na in fine.*

est, ibi damnabitur: si vtile est, ibi inuenietur. Nam ibi Naturalis Philosophia comprehenditur; quia causæ naturarum omnium in Deo sunt: ibi Ethicæ; quia non aliunde bona vita formatur, nisi Deum diligendo: ibi Logicæ; quia lumen animæ non nisi Deus: ibi salus reipublicæ; quia ciuitas non custoditur, nisi vinculo fidei. Idcirco sine sacre Theologiæ studio cætera studia vana sunt, atq; perniciosæ: quippe quæ per ambages, & molesta spineta veritatem grauissimis laboribus inquirunt. At sacra Theologia nobis aptissimè summum bonum ostendit: quare rerum diuinarum, pietatisque studium ad consequendam animæ salutem longè magis necessarium est, quàm reliqua studia; hoc enim Dei opti. max. voluntatem mortalibus patefacit: & proinde tanto intervallo anteponendum est vnicuique alij studiorum generi, quantò anima corpori, cæterisque rebus præstat. Hinc colligitur singularis mortalium abusus, qui incautæ iuuentuti, sub specioso eloquentiæ pallio, aniles fabulas, & vana Philosophorum deliramenta, in quibus iuuenes consenescent, proponunt. Theologiæ verò tam altum est silentium, vt eius (nec sine fidei nostræ detrimento) vel minima ratio habeatur, cum tamen ad eam acquirendam danda esset diligens opera: quia pietatis & Christianæ nostræ religionis fundamenta ex fontibus Theologorū potius, quàm ex riuulis ethnicorū, vel ex verborū lenocinijs comparanda sunt. Taceo quia (heu) sunt multi etiā insignes, & præstatiissimi Theologi, qui vix integra Biblia perlegerint. Nō damno propterea artes liberales, quæ animā ipsam disponunt ad vsus, & actiones virtutū moralium, & intellectualium, vel ad vsum perfectissimæ virtutis, quæ est moralis felicitas. Omnia enim, non modò quæ scripta, sed etiam quæ facta sunt, ad

utilitatem hominis (licet eis abutatur interdum) instituta creduntur. Sed profectò assidue exercere se in eis nonnunquam nocere potest: quia continua consideratio rerum Philosophicarum plurimum à Christianis institutis retrahit; quæ enim *societas Christo cum Belial?* Intra terminos nostros philosophari oportet, ait Nazianzenus, nec licet *cantare canticum Domini in terra aliena*. Nec eos propterea probo, qui eruditius sortiti ingenium, artes (quas primordiales vocant, ut quæ circa prima literarum elementa versantur) calumniantur, lacerant, atque de eis triumphant: quia sicut in corpore humano cerebrum, & cor, prima membra sunt, à quibus universum hoc dirigitur; tamen nisi essent & dentes, & lingua, & pedes, & manus, & digiti, corpus ipsum non satis suum officium faceret, aut diu stare posset. In hunc quidem modum intellectus humanus istarum rerum cognitione perficitur, & quasi per gradus quosdam à creaturis ad Creatoris potèriam deducitur, ibique summa felicitate potitur. Omnes itaque bonæ artes laudandæ sunt, omnes amplectendæ, omnes denique honorandæ: ea tamen ratione, ut vni Theologiæ, scientiarum omnium præstantissime, (ad cuius normam omnis scientia collimanda est) subdantur, atque ei famulentur: in qua sola est fructus omnium scientiarum, ut in omnibus ædificetur fides, honorificetur Deus, componantur mores, hauriantur consolationes, quæ sunt in vniione sponsi & sponsæ. Sunt enim indiuiduæ comites, eruditio, & piæ actiones. Vnde in scientiæ huius diuinæ sacrum vestibulum nullus immundus, & illotus irrumpere debet, cum mundandi conscientiæ potius, quàm eloquentiæ studendum sit: quia si non eris Cicero, vel Demosthenes, sufficit, ut non sis penitus infans, & elinguis; si non habebis tot millia auditorum, ut de

Vide D. Bonaventuram in libello de reductione artium ad Theologiam.

de Theophrasto legitur, sate est, vt non careas auditoribus. Sed (vt vno verbo dicam) quicquid boni, quicquid honesti animus hominis discendi cupidus optare potest, in hac facillè inueniet. Verùm, qua ætate summum hoc studium aggredi debeas, nō est mihi tutum consilium: hoc solum dicam, siue à teneris, siue in ephæbis incipias, semper id opportunè feceris (nūquam enim intempestiue fit, quod salubriter fit.) Cōmendat D. Paulus suum Timoth. quod à pueritia sacras nouisset literas. nec ab ætate, vel ingenio, sed maxime à Spiritu sancto (sine cuius ope & præsidio inanis est labor omnis, & industria) petendum est consilium, quo assari præcipue debent hi, qui sacra & diuina mysteria rimari, atque alijs declarare præsumunt. & hæc de sacræ Theologiæ studio succinctè admonuisse liceat.

*De libris, in quorum lectione potissimum
versari debet concionator.*

CAPVT XXXVI.

Cum ex B. Augustini præclara sententia, concionator dicatur sacrarum Scripturarum negotiator, libros habere debet; quia sicut mercator humanorum mercium dies noctesque libris, in quibus negotiationis ratio perscribitur, maximè intendit, & insudat; ita pariter ea debet esse concionatoris diligentia in sacris libris euoluendis, vt omni tempore semper inuigilet, & insideat, & ea, quæ legerit, memoriæ demandet; nec satis est, multa tumultuariò, & perfunctoriè legere, nisi & discendi modus adsit, & delectatio. Legitur de Dionysio Alexandrino Episcopo, qui mirabiliter audiuit vocem e cælo dicentem: lege omnia, quæ in manus tuas peruenerint; quia &

Lib. 4. de
doct. Chris
tian. cap. 4.
c. 5.

probare singula, & discernere poteris. Sæpe enim demiratus sum homines definitæ alicuius profani auctoris sententiæ ita addictos esse, ut in verba, & sententiam illius pertinaciter iurauerint, atque animum (utpote liberum) quasi compedibus, & catenis quibusdam vinctum detineant; cum dicat B. Apostolus: *Omnia probate, quod bonum est, tenete*. Decet siquidem profanorum libros euoluere; quia (auctore Plinio) nullus liber est tam malus, qui aliqua in parte prodesse non queat. In primis autem Platonis, Aristotelis, & Ciceronis scripta non semel, nec oscitanter; sed vehementi attentione euoluere, atque percurrere licet: si tamen eorum dicta ad nostrum usum, nostræque religionis ornamentum conuertamus, ac si pretiosa Aegyptiorum vasa ad ornatum tabernaculi Domini consecramus. Sed aliqui legunt libros, ut negligant; alij, ut teneant; alij denique, ut intelligant, qui optime faciunt. Percurrendi enim sunt libri, ut imprimatur nobis eorum doctrina, & dubia, atque difficiles quæstiones emergentes alijs funditus usque dissolvere possimus. Inter sacros auctores hi sunt, qui eloquentia pollent, Ioannes Chrysostomus, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Magnus Basilius, Petrus Chrysologus, Simon de Cassia. Qui excellunt in morali discursu, sunt B. Gregorius cognomento Magnus, D. Bernardus, & Leo Papa, qui etiam inter eloquentissimos quosque computari possunt. Verum inter cæteros est D. Chrysostomus, cuius doctrinam in cælum tollerem, nisi viderer aliorum Doctorum lectiones (quod absit) deprimere, vel potius contemnere. Cupio tamen iuvenes meos tanti Doctoris clarissima monumenta diurna, & nocturna manu volvere, nec à salutari eius institutione unquam

Scitè & eleganter docet hoc B. Aug. in lib. 2. de doct. Christ. cap. 40.

vaquam deflectere. Ego, cum Bononiæ sub Ioannis Antonij Delphini ferula ephæbus stude- rem Anno Domini 1558. percunctatus fui grauissi- mum quædam Theologum, quem librum præci- pue præ manibus habiturus essem, ut eius doctri- nam imbiberem, & phrasim retinerem, (quia mo- dò hunc, modò illum euoluere ingenio parum e- rudito noxium est potius: sicut stomachi fastidi- entis est multa degustare cibaria, quæ magis coin- quinant, quàm alant) respondit mihi (& quidem eruditè ac scitè) D. Chrysostomum esse panem cõ- cionatorum. Et sanè ita est: quia sermo eius nutrit, atque eius lectio ita oblectat, & auditorum auri- bus tam accommoda est, totque modis in pra- uos & dissolutos hominum mores inuehitur, ut vix quicquam vel grauius, aut veementius exco- gitari possit: quamobrem illustrem denominati- onem adeptus est, eiusque verba miradum in mo- dum placent. Cui enim non placerent verba; quæ (dum leguntur) non animum tantum, sed cor ip- sum attingunt, & delinire videntur? nemo est vir præstanti ingenio insignitus, qui eius scripta sum- ma cum voluptate non legat: nam genus omne e- loquentiæ, inuentiones, narrationes, exordia, insi- nuationes, argumētationes à Græcorum fontibus emanârunt. Quod pulchrè & eleganter describit Horatius, cum ait:

Græcis ingenium, Græcis dedit ore rotundo

Musa loqui.

Primi theologizantes fuerunt Græci, Musæus nempe, Orpheus, Dionysius Areopagita, Ioannes Climacus, & alij receptissimi, à quibus Theolo- gia illustrata est: hi ante oculos pro exempla- ribus habendi sunt. Libros Origenis cautè & sa- pienter legere debemus, ut notat Cassiodorus, *De Instit.* ne pariter venenum perfidiæ sorbeamus B. Martyr *script.*

Cyprianus Tertulliani scripta (in quibus tamen taxantur nonnulli errores) in tanto pretio habebat, ut nullum sine eorum lectione diem præteriret, & magistrum (honoris gratia) eum appellaret. Gregorius, cognomento Magnus, in morali discursu magnopere alios excellit, ut qui diuina potius, quàm humana loquitur: eo enim dictante, in eius aurem columbam descendisse ferunt: quo argumento probant (referente Paulo Diacono) eum inuisibili, & visibili Spiritus sancti illustratione edoctum scripsisse. Huius studium est in suis scriptis homines ad odium, & detestationem vitiorum accendere: quamuis D. Chrysostomus (ut superius dictum est) in humanis affectibus mouendis, & amplificandis neminem habeat secundum. Huic proximè accedit D. Bernardus, cuius scripta potius centones diuinorum voluminum dici possunt: sic enim ab infanzia sacras literas imbibit, & memoriter retinuit, ut quicquid vel loqui, vel scribere tentaret, in verba sanctarum Scripturarum, & sententias Patrum prorumpere cogeretur: vniuersum eius studium in formandis moribus versatur, oratione tam dulci & ardenti, ut verba eius mellis & lactis dulcedine delinita esse videantur; vnde & melliflui Doctoris nomen apud omnes semper retinuit. Sed ut assuescas, quæ in sacris libris sparsim occurrunt, prudenter distinguere (quia non omnes Doctores eundem locum eadem methodo explicant) probatos auctores legere oportet, & quando ad alios diuertere libuerit, ad priores redire opus est. Vnde præ manibus frequenter habenda sunt scripta Ioannis Gersonis, in quibus addubitari solet à doctis viris, an eruditione pietatem, vel pietate eruditionem superauerit, Euoluenda quoque erunt, & non oscitanter, sed

sed accuratè pro formandis, & conficiendis sacris concionibus clarissima D. Thomæ monumenta, quæ styli facilitate & perspicuitate, sensus grauitate maximè pollent, & maximum spiritum, & doctrinam continent: nam ita B. Augustini (cuius maximus imitator fuit) mentem, & reconditos sensus exhaustit, ac si Augustini animam haberet. In doctissimis eius scriptis obseruare poteris, quid ad doctrinam, ad redargutionem, ad institutionem, ad correctionem, quidque ad consolationem faciat. Vellem quoque iuvenes frequenter versari in opusculis seraphici Doctoris B. Bonauenturæ, in quibus ingens copia, & eruditio conspicitur, vbi totius nostræ fidei doctrinam admirabili eruditione, & singulari ac laudatissimo ordine completitur. Laudat inter cætera Ioannes Gerson breui-
loquium, & itinerarium mentis in Deum, Docet B. *Lib. 2 de doct. Christi.*
Augustin. primam in percurrendis libris obseruationem esse, vt libros legamus, & legendo memoriam mandemus, vel omnino incognitos non habeamus, nec de quibuscunque libris loquitur, sed (vt mea fert opinio) de probatis auctoribus: quia (vt ait Seneca) non refert quàm multos, sed quàm bonos habeas libros; multitudo enim librorum onerat, non instruit. Quare consultum erit, si iuvenes vnum tanquam fidum & probatum magistrum habeant, quo duce faciliè doctrinam imbibent, & quæ semel imbiberint, dilucidè percipient, atque alijs explanare poterunt. Dicit non potest, quantum compendium, & vtilitatem sit allaturum, si semper paratus sis, & promptus ab alijs discere, cum & B. Augustinus, iam senio confectus, & penè *Epist. 75.* capularis, ab alijs tamen discere cupiebat. Ita amica collegarum colloquia, vna præceptorum vox, & probatorum auctorum frequens, & accurata lectio nodos omnes dissoluent: & si quid dubitationis

nisi tibi obuium fuerit, è medio tollent. Verùm, quia non est mei instituti præceptiones omnes de arte declamandi in vnum congerere, huic capiti finem imponam.

Concionator se omnino abstinere debet à libris improbatæ lectionis.

CAPVT XXXVII.

AD Ecclesiam Romanam, Catholicam, & Apostolicam matrem & nutricem nostram, tanquam ad lapidem Lydium, vniuersæ scripturæ deputandæ sunt, quæ sola de scripturarum veritate infallibilem sententiam ferre potest, in cuius pectore sunt Spiritus sancti scrinia: sed (proh dolor) exierunt plurimi pseudoapostoli, (& vtinam nunc non essent) qui Satanæ spiritu inflati, se canonicis libris immiscuerunt, eos deprauantes, atque veros & Catholicos sensus (vt est eorum inueterata consuetudo) detorquentes; ea propter multa perditissima dogmata, sub falsis titulis mundo obtruserunt. Quare Catholicus præceptor ab hæreticorum librorum lectione omnino abstinere debet; etsi B. Dionysius Areopagita dicat, multum sibi conferre hæreticorum libros legere, vt ex eorum verbis possit eos redarguere: vndique tamen periculum ingruit. Primum quidem, quia hæretici viperino morsu eorum scripta inficiunt, & dum scriptitant, calamum (vt dici solet) in mente tingunt, vt sermonis ornatu, verborum lenocinijs, & sententiarum flosculis populares fauores captent, & veluti rabida lues & pestis, ac pernicies animarum, incautos animos decipiant. O ostentatio, & inanis gloria omni dolo plena. Hoc est ergo primum, & non cōtemnendum periculum; quia
non

non sine discrimine est ea lectio, quæ habet, quod delectat leues, & occidat. Quid enim hauriri potest à turbidis & corruptis fontibus, nisi limosa & fœtida doctrina? Accedit, quia in promptu habent abuti Scripturis, & ad suos improbos sensus (vt modo dictum est) detorquere, vt sic falso intellectu, atque verborum pompa, & strepitu rudem plebem decipiant. Vnde (vt summatim dicam) nihil est, quod tam faciat hæreticum, quàm superba ignorantia, & librorum improbatæ lectionis frequentatio. Hæc via est apertissima ad hæreses & schismata, aliena spernere, & sua mordicus tueri, & quæ semel animo conceperis (vel bona vel mala sint) velle temerè defensare. Non potest error oriri palliatus nomine Christiano (vt B. Augustin. *Lib. 83. q. 2.* ait) nisi de scripturis non intellectis. Palliati vti-
69. Iob 30. que sunt hæretici, & in cavernis (teste S. Iob) habitant: quia errores, & falsa dogmata non audentes in medium proferre, clanculum se imperitis & rudioribus ingerunt, vt illos securius in suos errores abducant: quæ res longè periculosior est, quia latens morbus non facile curatur. Hæreticorum mos est noua semper moliri, & nouas ac peregrinas opiniones passim docere, vt rei ipsius nouitate curiosos alliciant, atque nos in tenebris ignorantiae diu delituisse ostendant. Summa est, vt concionator (iuxta B. Pauli sententiam) deuitet pro-
1. Timoth. 6. fanas vocum nouitates, & omnino caueat ab improba & pestilentissima librorum lectione, ne ipse lethale virus imbibat, quod alijs postea cum sui, & aliorum detrimento effundat.

*Præcipua concionatoris cura est, hæreses
confutare, & fideles ac pias mentes in
Catholica veritate firmè
stabilire.*

CAPVT XXXVIII.

Sicut bonus agricola nedum bonum semen in agro iacere, verùm, si zizania creuerint, euellere, atque penitus eradicare studet: in hunc sanè modum facere debet Euangelicus præceptor, docere, atque ex verbo Dei viam monstrare, vt fideles in vera pietate proficiant, & meliores sanctioresque euadant. Huc debet cogitationes suas, curas, vigilias, & labores suos referre: in qua sacra functione præstantissimi totius Enangelij ministerij summa consistere videtur, vt fidelium mentibus sacra & Catholica dogmata imprimat, & omnem amoueat dubitationem, atque perditissimos hæreticorum errores confutare curet, qui, vt sunt pertinaces, negant Scripturas in eo sensu accipi debere, in quo fuerunt semper expositæ à S. Romana Ecclesia, à qua germana expositio æquo, & indubio animo sumenda est, quæ sola habet clauus sacrae Scripturae: vnde nec cuilibet licet priuato iudicio Scripturas sacras interpretari, sicut hæretici pro suo arbitratu exponunt. Nam, vt B. Augustinus ait, omnis hæreticus docet Christum, qualem sibi fingit, non qualem veritas docet. Quare si grauissimam pœnam incurrunt hi, qui rescripta Principis improbè interpretantur (quia efficiuntur infames,) multò magis qui Scripturas sacras deprauant: æterna siquidem confusione & damnatione digni sunt, & propria sagitta confodiuntur. Sed medij crepent hæretici, & rumpantur inuidia, nunquam tamen ostendere poterunt peruersas suas

suas doctrinas, Apostolicas esse, atque Evangelicas. Non enim admittit Scriptura sacra omnes promiscuè ad sui investigationem, sed tantum illuminatos diuina gratia & humilitate dispositos: in his quiescit diuinus spiritus, qui sunt pauperes spiritu, & timent sermones Dei. Certissima & infallibilis regula ad cognoscenda hæreticorum dogmata est, quia venerandam Patrum antiquitatem contemnunt, veritatis claritatem negligunt, & vt filij tenebrarum, dissonantiam quandam præ se ferunt à vera antiquæ fidei simplicitate, & Patrum auctoritate, quæ potest hæreticos convincere. Hac Irenæus, Valentinum hæreticum expugnauit: Tertullianus, Marcionem: Nicænum Concilium, Arrium: Basiliius, Eunomium: Hieronymus, Vigilantium: Cyrillus Alexandrinus, Nestorium: semper enim hæreticis exorientibus Diuinæ prouidentię brachium præclaros viros excitauit, qui hæreticorum machinas, & rethoras euertent, & falsis eorum dogmatibus fortiter resisterent, atque impias & peregrinas eorum opiniones omnino delerent. Summa ergo est (ne tempus inutiliter prorrahamus) vt quicumque hanc proclamandi functionem honorificè obire voluerit, ita formare studeat suas redargutiones, vt auditores planè percipiant, fideles & pij homines instruantur, & impios, quanto magis diuinæ gratiæ rebelles fuerint, aperta inspectione prosequatur, & dura increpatione corripiat; infirmiores verò peccatores benignè ad poenitentiam inducat. Nihil enim tam confert, (vt D. Chrysostomus ait) vt qui audit, persuadeatur ad recipiendum quæ dicuntur, atque si cognoscat quæ cum magna dilectione dicantur. Hoc probè faciet, si iuxta B. Pauli consilium actiones ita instituat, vt nemini det vllam offensionem, ne vituperetur ministerium Christi: quia præceptor Evangelicus non est mini-

minister literę occidentis, sed spiritus viuificantis. Quare nedum quę facienda sunt, docet; sed Spiritus sancti gratiam ostendit, à quo vires expectandę sunt, qui aperit ora & corda eorum, qui veritatem Catholicam in Ecclesia sancta Christi Iesu sponsa docent, à qua pius concionator veritatem populo prædicandam petere debet.

Debet concionator ex probatis scriptoribus, suapte industria, locos communes colligere, pro formandis sacris concionibus.

CAPVT XXXIX.

OMni diligentia contendere debet præceptor uangelicus, vt post assiduam librorum, quos nuper commendauimus, lectionem, quę digna notatu & obseruatu in sacris scriptoribus inuenerit, proprio Marte, atque summo studio disponat, ac sibi ipsi locos communes conscribat: hoc enim magis sibi cõferet, ac si ex alienis scriptis quàm plurima decerpit: vnde optima quęque dicta in breues pagellas, tanquam in mentis scriptorium, reponat. Non enim posset omnia memoriter retinere, vel recensere, si opus esset, nisi ordine quodam distributa essent, & apto ordine collocata: ideo quę legerit, & semel mente conceperit, debet chartis committere; quę loco & tempore admonere poterunt, quorum recordari maximè proponit. Hęc regula in omni scientiarum genere est apprimè necessaria: ita sanè ingenij viuacitas accuetur, & aprè & cum gratia dicere poterit. Ad hęc compendiosa est via, frequens meditatio, atque insigniorum locorum coaceruatio, exemplo formicę, quę naturali quodam impulsu, ore trahit, quodcumque potest, atque addit acerno; & quęestate multo la-

Ab labore conuexit in aluearium, læta fruitur in hy-
eme: ita si tu multa paraueris, & honesto tuo, ac li-
berali studio in vnum congesseris, & tibi, & alijs
prodesse non mediocriter poteris. Verùm hæc, quæ
in vnum coaceruantur, si ordine, & serie quadam
congeras, illa te assiduè ad dicendum incitabunt,
atque (experientia teste) penè virgebunt: ex quibus
dulces laborum tuorum fructus capies. In expli-
candis modò locis, quos congesimus, tribus mo-
dis vrimur, definitione, inuentione, & dispositio-
ne. **PARS DEFINITIVA** adducit sensus, exposi-
tiones sacrarum literarum distinguit, & definit.
INVENTIVA docet definitos iam sensus, in abdi-
tis sacrorum voluminum sermonibus latentes inue-
nit. **DISPOSITIVA** explanationis dispositione in-
luce[m] emittit, & aptissimo ordine explicat, quid
sit illud, de quo agitur, aut quot in partes distri-
buatur, vt auditores animo apprehendant: in quo
dicendi genere D. Chrysostomus felicissimus fuit.
Verùm iuuenes minimè percipere poterunt, quan-
tum valeant, nisi aliquandiu ingenij sui periculum
fecerint: ad quod faciendum moneo, ne cum mul-
torum risu & sibilis à pulpito re infecta abire co-
gantur. Interest ergo eorum, qui in hanc concio-
nandi arenam descendere cupiunt, crebrò se exer-
cere in his locis, proposito aliquo themate, euol-
uere, & præ manibus habere vitas sanctorum Pa-
trum, sacra Concilia, in quibus quicquid ad ritus, &
vitam hominum componendam attinet, explica-
tur, vbi, quo tempore, quem in finem quæque insti-
tura, vel abrogata sint. Consultissimum itaque erit,
si paratis hinc inde ad dicendum varijs locis (prius
quam publicè munus hoc aggrediaris) probare, an
potens sis hanc subire prouinciã, quæ maxima est.

*De quadruplici genere concionum, ad quod
concio omnis referri potest.*

CAPVT XL.

Omnis concio in tres potissimum partes distinguitur, proemium, narrationem, & conclusionem: quamuis qualibet pars, vel locus communis sua gaudeat breui conclusione. Locorum autem distributio, in qua summa diligentia adhibenda est, est basis, cui vniuersæ concionis structura innititur, si tamen elegantur loci utiles, & faciles, qui satis latè pateant: ij verò omnino reijciuntur, ex quibus nihil utilitatis vel commodi eliciri potest. Quem ordinem inter Prophetas egregie obseruauit Isaias, & inter cæteros Doctores D. Chrysostomus, cuius studium vbique est, prauas opiniones extirpare, ad virtutum amorem, & ad metum futuri iudicis excitare, & in spem denique misericordiæ Dei adducere. Sed concionum genera sunt quatuor, ad quæ concio omnis referri potest.

1. Doctrinalis.

2. Correctoria.

3. Institutoria.

4. Consolatoria.

DOCTRINALIS concio versatur in hoc, vt doceatur auditores bona amplecti, noxia fugere, Deum colere, hostibus nostris resistere, impios ad fidem Dei conuertere, peccata plangere, atque æterna toris viribus inuestigare. Hæc profectò est vera docilitas, quæ est prudentia erudiendi imperitos, vt per eam prius concionator seipsum, postea alios informet, quæ præcipuè in hoc consistit (vt D. Gregorius monet) carnem vincere, voluptatibus proprijs contraire, delectationes vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, & prosperitatis blandimenta contemnere. **CORRECTORIA** versatur circa peccata corripienda, & castiganda.

figanda: quia in fine cuiuscunque concionis animos auditorum excitare debet, eosque deterrere, vt diligenter caueant à peccatis, quæ furtim irrepsunt; seruanda tamen modestia (vt superius admonuimus) vt leuiora crimina placide amoneantur, ne auditorum animi frangantur, sed emolliantur. Sicut aquila filios suos, quos naturaliter diligit, vnguibus suis vrget, & punit, vt de nido exire compellantur, & ad volandum erudiantur: ita concionator auditores, quos in nido voluptatis iacere conspexerit, per correctionem pungere & arcere debet: quod enim non tangit (vt in proverbio est) non angit. Hæc concio correctoria viuificat iacentes. Apes oleo mortificata, aceto superinfuso viuificantur dicuntur. **INSTRUTORIA** consistit in hoc, vt instruatur homines, vt à peccatis caueant, laboribus se exerceant, honestis se moribus ornent, & mature se gerant. Quia sicut fructus sperari non potest, vbi flos non præcesserit: ita honorem ille minimè consequitur, qui prius in aliqua disciplina non fuit satis instructus. **CONSOLATORIA** versatur circa auditorum animos, vt confirmentur: quia, cum humana vita infiditis periculis, & procellis iactetur, & aduersis casibus & ærumnis prematur: nihil tam potest stabilire mentem nostram, quam ipsa diuina pietas. Deus enim quos diligit, castigat. Hæc sunt quatuor concionum genera, ad quæ referri potest concio omnis, vt vnusquisque experiri poterit in sanctorum libris, præsertim in D. Gregorij & Chrysostomi scriptis, quæ tibi legenda relinquo, ne in immensum hæc nostra prælaudiorum institutio serpat. Ideo hic dicendi finem faciamus.

PERORATIO.

Hæc igitur sit sermonis mei peroratio & finis. Hæc habui, quæ arbitrato meo digesta, in gratiam

130 RVDIM. PRO DIVIN. VERB. CONCION.
tiam meorum iuuenum literis proderem, quibus
sat est exposuisse ea, quæ futuro concionatori ne-
cessaria sunt. Ego mecum habito, nec tam mihi pla-
ceo, vt tanquam cristatus gallus cantaturus exule-
tem; noui enim, quàm sit mihi curta supellex,
quàmque sit humeris meis impar hoc susceptum o-
nus: scio quoque multos grauiissimos viros de re
hac egregiè conscripsisse, cum quibus si in hoc stu-
dio currere vellem, terga potius, quàm pectus vide-
rem: inter quos est Gulielmus Aluernus Episcopus
Parisiensis, qui diuinam rhetoricam edidit, Mi-
chael Vngarus, Ioannes Sagobienfis, Laurentius
Xerezanus à Villauicentio, Augustinus Valerius
Episcopus Veronæ, Ludouicus Granatensis, & ple-
rique alij: quorum lucubrationes adhuc non euolu-
ui. Nolo ergo arripere clauam (vt dici solet) de ma-
nu Herculis, sat habeo pro instituti mei ratione iu-
uenibus meis (si modò ingenia non sunt nimis mo-
rosa) rectè, & vtiliter consuluisse. In quo dicendi
genere apes sum imitatus, quæ non omnes, sed sele-
ctos quosdam decerpunt flores, & non omnem se-
lectorum florum succum, sed quantum ea die ad
alueos ferre possunt. Hæc proinde libata potius,
quàm recitata in transcurso à me dicta sunt, quæ, si
parùm vtilia visa fuerint, ingenium alioquin exa-
cuent: quia verè à Salomone sapientiæ antistite di-
ctum est: *Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia.*
Tanta est equidem diuinæ huius artis præstantia,
vt multis inuentis egeat. Si itaque hæc (qualiacun-
que sint) gustum vestrum permulserint, suscepti la-
boris mei non mediocrem capiam voluptatem.
Sed interim orate Deum, vt mihi, & vobis conce-
dat perpetua mentis, & corporis salute gaudere, &
mentes nostras illustrare, ne (quod absit) vitiorum
rapiamur erroribus.

DICTIO.

DICTIONARIUM DE VIRTUTIBUS PARS PRIMA:

In qua explicantur plures, iuxta Alphabeti ordinem, Virtutes, citatis hinc inde locis in sacris Biblijs, atque in insignioribus Scholasticis Doctoribus:

Ut facile quivis, vel unico mox intuitu, cognoscere possit, non tantum Virtutes, sed singularum, de quibus agitur, Virtutum differentias.

DE ABSTINENTIA.

ABSTINERE est, cum aliquis ab aliquo liquare usum eius à se reiicit: & Abstinere est, frenare affectus, & coercere se à concupiscentijs, & ab alijs animi tranquillitatem perturbantibus. Vnde prima Abstinencia est à malo quiescere. *Quiescite perversè agere. monet 1. a. 1.*

quoque Paulus: *Ab omni specie mala abstinete vos. 1. Thessal. 4.*

Abstinencia est temperantiæ filia, virtutum nutritrix: quæ carnem, & spiritum in sua natura custodit, & nullis rerum capitur illecebris.

Abstinencia nihil appetit amplius, quàm naturæ ratio

ratio flagitat: quæ ciborum multitudine, & delectu
plerumque suffocatur. Nullum aurum potabile,
nullum elysir vitæ prodest, vbi abstinentia nulla:
tunc præclara est apud Deum abstinentia corporis,
cùm animus ieiunat à vitijs.

Abstinentia est triplex:

1. { 1. Naturalis. } NATURALIS est ex necessi-
2. { 2. Laudabilis. } tate naturæ, vel pro valetu-
3. { 3. Detestabilis } dine tuenda.
2. LAUDABILIS est quadruplex:

1. Frugalis, } quæ affectum frænât.
2. Ordinata, } quæ vitam ordinat, & mores cõ-
3. Purgatiua, } quæ purgat intellectum. (ponit)
4. Curatiua, } quæ vulnera curat.

Abstinentiæ laudabilis actus est duplex:

Interior, à virtute elicitus.

Exterior, à virtute comparatus.

Cuius tres sunt species:

1. Abstinerè ab illicitis.
2. Abstinerè à licitis.
3. Abstinerè à quibusdam necessarijs.

De
quo-
dam
de
iuuene incomparabilis formæ narrat D. Ambrosius de
Virginitate, qui, cùm in amorem incenderet scæ-
minas, stigmatibus exarauit vultum suum, ne qua
eum amare posset. Ab illicitis cauere debemus,
quia debitores sumus: non carni, vt secundum carnem viuamus. Sancti per aliam viam reuerſi sunt in regionem
suam: quia sicut gula nos à paradiso expulit, absti-
nentia in cælum perducit. Ita B. Hieronymus ait:
Solicite prouidendum est, vt quos saturitas de pa-
radiso expulit, esuries reducat.

Abstinerè quoque à licitis, & à quibusdam neces-
sarijs debemus; quia prospera & aduersa sustinere,
ars magna est. Quia aduersitas, & prosperitas non
mutant fortis viri animum, sicut nec amnes, nec
imbres, mare. Hæc erant duo dolia in domo Iouis
(secundum

Rom. 8.

Epist. 84.

(secundum Philosophos quosdam:) nam in limine domus Iouis (referente Seneca) erant duo dolia, de quibus intrantes oportebat bibere.

DE TESTABILIS, ut in hypocritis, avaris, & 3. gulosis.

Hypocrita abstinet, ut laudetur: talis nimium fa-
tuus non satis sibi constat; quod enim uni hosti sub-
trahit, eo duos hostes pascit, mundum, & Diabo-
lum. Diabolus est sicut fur: qui, ubi cognoscit mer-
catores onustos auro, vel mercibus oneratos, se il-
lis adiungit, ut eos expoliet. Ad hunc modum Dia-
bolus spoliat superbos per iactantiam, & vanam o-
stentationem: exemplo Ezechiae, qui thesaurum
suum regis Babylonis legatis inimicis patefaciens,
amisit. Isaie 39 Non fuit res, quam nos ostenderet eis. Ideo
dicitur Iob 15 Congregatio hypocrita sterilis Nam quae
conferuntur ab hypocrita, vana redduntur. Quam-
vis humano iudicio, secundum externam larvam,
aliquid boni praeseferant: verè tamen sterilis con-
gregatio est apud Deum, cui nihil gratum esse po-
test, nisi quod in charitate fundatur, vel à charitate
proficiscitur. Hypocrita ergo, unde boni operis
mercedem aeternam sperare potest, quaerit ventum
vanæ laudis. Gregorius: Qui ex opere, quod agit,
humanos fauores exquirat, rem magni pretij pro
vili exponit. Sed melior est fascus plenus lapidibus
pretiosis, quam habere oculos plenos arena, vel la-
pillis. Et sub pictura aurea nonnunquam lignum
putridum, & vermibus scatens latet, Unde ver-
sus:

Nec teneas aurum, quodcumque relucet ut aurum,

Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Ideo dicitur Matth. 6. Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hy-
pocrita tristes; exterminant enim faciem suam, ut videan-
tur hominibus ieiunantes.

Avarus ieiunat, ut crumenam impleat: iste quod

ori subtrahit, Diabolus aufert: os enim Diaboli est auari marsupium, quod impleri non potest. Isidorus: Sit ieiunium tuum non marsupij lucrum, sed satisfactio animarum. Augustinus: Tale est ieiunium sine elemosyna, qualis est lampas sine oleo.

Gulosus ieiunat, vt postea deglutiat, & vorat. Gregorius: Non Deo, sed sibi ieiunat, qui ea, quæ ventri ad tempus subtrahit, non pauperibus tribuit: sed ventri postmodum offerenda custodit. Sunt autem permulti, qui ieiunantes, vna vice plus comedunt, quantum eis duabus sufficeret. Augustinus: Sicut fumuntur medicamenta, sic sumi debent alimenta. Quò enim terra pinguior fuerit, eò plures spinas, & tribulos germinat: sic quantò caro pinguius nutritur, & fouetur, plures motus generat, & fortius spiritum impugnat. Prouerb. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum*, id est, corpus, *postea sentit eum contumacem*, id est, spiritui repugnantem. Nota, quòd sunt quidam, qui festum ante vigiliam celebrant, vt hi, qui in pueritia delicatè nutriuntur: sed festum eorum breue, & momentaneum erit, vigilia æterna in inferno comitabitur cum diuite, cui aquæ gutta negatur. Non enim possumus hic ventrem, & illic mentem implere.

Rursus, Abstinencia LAUDABILIS est quadruplex:

Prima, à peccato. Secunda, à cibo. Tertia, à malis verbis. Quarta, à mala societate.	Prima est abstinencia laudabilis à PECCATO, de qua Paulus: <i>Abstineatis vos ab omni fornicatione</i>. Gloss. tam spiritali, quam corporali. Qui enim in peccato mortali ieiunat, corpus suum (veluti cadauer mortuum) offert Deo: cuius oppositum monet Paulus: <i>Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra habitacula viuentem, non mortuam</i>. Ideo dicitur Ecclesiæ
--	---

1. Thessal. 4.

Rom. 12.

fici

itici 3. *Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis,*
 & Item sanctus Petrus: *Obsecro vos, abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.* Non
 est illis credendum, qui affirmant non posse absti-
 nere, vel continere se à peccato, cum tamen absti-
 neant se à noxijs alimentis, quæ corpori obsunt.
 Vnde si alicui apponeretur cibus lethalis & ve-
 neno infectus, procul à se abijceret: ita voluptas
 mortifera est animæ, vt mouet Augustinus: *Om-
 ne seminarium voluptatis, venenum puta.* Hanc
 tamen auide hauriunt multi, & inde moriuntur.
 Apocalypf. 8. *Multi mortui sunt in aquis,* id est, dele-
 ctationibus mundi, vel carnis: *quia amare factæ sunt,*
 scilicet post mortem. Nullus coram Principe au-
 deret (quin potius erubesceret) fornicari: quia so-
 la verecundia cohiberet eum: quanto magis præ-
 sentia Dei, & Angeli custodientis eum deberet i-
 psum cohibere? Bernardus: In quouis angulo reue-
 rentiam exhibeto Angelo: nec, illo præsentē, face-
 re audeas, quod, me præsentē, facere non auderes.
 Boërius: Magna nobis audita est necessitas probi-
 tatis: cum omnia agamus ante oculos iudicis cun-
 ctæ cernentis. Non est dicendum, equum cohiberi
 non posse, qui modico freno constringi potest. Sic
 non debet aliquis dicere: non possum à peccato
 carnis me cohibere, quem frænum erubescentiæ
 cohibet. Adde, non dicitur domus alicuius, eo inui-
 to, comburi, si ipsemer igni ligna subijcit, scilicet
 cibos, & potus calidos, libidinem prouocantes. Id-
 eo nobis in tanta ciborum varietate timendum est,
 vt sit alimenti modicitas, & in sumendo sobria fru-
 galitas, ne fiat ventris oneratio, & inflatis venis in-
 centiua libidinis sustineamus: *quia si defecerint ligna, Prouerb. 26.*
 (ait Salomon) *extinguetur ignis.* Peccatum semel cō-
 missum, nō extinguit peccatorum sitim, sed magis
 excitat: nam peccatum est dispositio ad aliud pec-
 catum.

catum. Solet faber candens ferrum aqua extinguere, vt per antiperistasin condensato calore, ferrum vehementius accendatur: ita peccatoribus accidere solet, qui quantò magis peccant, eò magis ad noua peccata accenduntur, & maiora moluntur. O. *sex 4. Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessabunt.* gloss. vires fornicantium deficiunt: sed desideria crescunt. Qui hostes suos insequuntur, & vltro se illis offerunt, (cùm potius se in fugam conuertere, & dare terga deberent) si mortem oppetunt, non moriuntur inuiti: qua ergo ratione quis se excusare potest, si non abstinet à peccato, vbi ex industria mulierum consortia querit, & compedes inuenit? si alligauerit quis ignem in sinu suo, nonne vestimenta eius comburet? *Qui enim amat periculum, in illo peribit: nec debet dicere æger, non possum curari, si consilia & medicantis manum non admittit.* De consilio corporalis medici abstinet quis diu à vino, & à carnibus: sed consilia medici spiritualis non curamus; nec patimur vix semel, vel bis in anno ieiunare: vnde ad mala procliuēs precipites ruimus: quia peccatum, quod non deletur per pœnitentiam, mox suo pondere ad aliud trahit. Lapis in puteum proiectus, si centrum non tangit, semper in casu est: atqui peccati nullum centrum est, præter infernum: vnde cadens in peccatum, in continuo casu est, nisi manu gratiæ casurus sustineatur; quia *abyssus abyssum inuocat.*

Psalm. 42.

Adde etiam, pro pœna temporali euitanda homo abstinet à peccato; quia si sciret per peccatum sibi pedem abscindi, vel in ignem mitti, nullatenus committeret: & pro æterna pœna euitanda (hæc!) abstinere non potest? Stultè admodum sibi consuleret, qui pro modico cibo, vel voluptate aliqua, vellet omnia sua amittere, vel perpetuo carcere mancipari: talis per omnia est peccator, qui pro pec-

peccato omnibus bonis denudatus, æternis pœnis cruciabitur, & regno æterno priuabitur. Ecclesiastici 20. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplexes sunt: exigua dabit, & multa impropereabit. & Prouerb. 6. Pretium scorti vix est vnus panis mulier autem viri pretiosam animam capit.

Secunda abstinencia est A C I B O corporali, de qua dicit Hieronymus: Tunc est præclara apud Dominum abstinencia corporis, cum aliquis ieiunat à vitijs. Quid prodest corpus attenuare abstinencia, cum quis intumescit superbia? Isidorus: Qui à cibis abstinent, & mala agunt, dæmones imitantur, quibus esca vel cibus non est, & nequitia semper adest. Si quis ablueret manus suas in aqua lutosa, & scetulenta, non purgaret eas, sed inficeret: sic ieiunans, & agens pœnitentiam in peccato mortali, non mundificat animam suam; ab immundo enim quis mundabitur? Abstinencia enim à cibo corporali commendatur à multiplici suo effectu. Valeret enim abstinencia, quia sanitatem corporis procurat, diabolum ab homine fugat, & carnis supercilium domat. Valeret igitur ad sanitatem corporis. Ecclesiastici 37. Qui abstiniens est, adiuciet vitam; & in multis escis erit infirmitas. Si homo ita sollicitè abstinet se à vino, & à carnibus pro valetudine corporis, quanto magis pro spirituali? Rechabitz non biberunt vinum, quia pater eorum præcepit, nota est historia. Abstinencia quoque diabolum ab homine fugat. Sicut enim fames compellit lupum exire de nemore: sic abstinencia diabolum ab homine fugat. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi per orationem, & ieiunium. Abstinencia enim diabolum ponit in arido, ubi requiem non inuenit. Cum imus mundus spiritus exierit ab homine, &c. Diabolus ut pisces habitat in locis humidis. Cum extraxisset piscem de aqua deliciarum, cepit palpitare ante pedes

1. Reg. 35.

Matth. 17.

Tob. 6.

ius. Homo ieiunus, ait D. Ambrosius, sputo suo serpentem corporalem interficit: quanto magis spirituale? Iudith 13. ieiunium amputauit caput Holofernis. Carnem vincit, & castigat: irridendi sunt ergo illi, qui dicunt se carnem vincere non posse, cum possint ei (ieiunando) fomenta subtrahere. Quid oleum flammæ adijcimus? Non est adeo castrum munitum, quod non possit expugnari, si annona subtrahatur: nec adeo magnus ignis, qui non possit extinguui per subtractionem lignorum. Quidquid enim inflammare corpus potest, (consult D. Hieronymus) & quod fomentum voluptati suggerit, fugiendum est amore castitatis. *Cum defecerint ligna ciborum, extinguetur ignis luxuriæ.* Item homo sine abstinentia est sicut equus indomitus & effrenis. *Ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustrum oris tui:* id est, consensum cordis. Plus confidit diabolus præsidio carnis, quam in alijs: quia domesticum hostem hunc fugare, vel fugere non possumus. Circumferre carnem, vel nutrire necesse est: perimere non licet; sed subiugare & supponere: quia nihil magis æstuat (ait D. Hiero.) quam iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatae: ideo cilicio, & abstinentiæ freno edomandæ sunt. *Seruo maleuolo, ait Ecclesiasticus, tortura & compedes mitte illum in operationem, ne vacet.*

Tertia abstinentia est A MALIS VERBIS. *Secundum* nequa: a verbis turpibus abstineto: nam licentia eorum impudentiam nutrit.

Quarta est abstinentia A MALA SOCIETATE. Sapientiæ 2. dicunt mali de iusto: *Abstinet se à vitijs nostris, tanquam ab immunditijs.* 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos.*

Ad abstinentiam quatuor inducunt:

1. Natura.

1. Natura. } Natura paucis contenta est:
 2. Scriptura. } homo modici est oris inter cæ-
 3. Fortuna. } tera animalia, & brevis guttu-
 4. Mors. } ris, vt docet Aristoteles de Na-
 tura animal, vt sit modici cibi, & se citò expediat.
 Sed mirum, ait D. Bernardus, quòd voluptas gut-
 turis hodie tanti fiat, & vix duorum habeat lati-
 tudinem digitorum. Scriptura docet, vbi est pa-
 nis & aqua, ibi naturæ satis factum est: quicquid
 superfuerit, non ad vitæ necessitatem spectat: sed
 ad vitium voluptatis. *Initium vitæ hominis, aqua &*
panis. De fortuna ait Iob, *si comedi buc cellam meam so-*
lus. De mortis consideratione ait Gregorius: Nil
 sic valet ad desideria domanda, sicut cogitare, qua-
 lis sit futura mors. hinc ille:
Et propter vitam viuendi perdere causas.

Eccli. 29

Iuuenal.

Abstinencia spiritualis quatuor bona con-
fert animæ:

1. Vitia comprimit. } Vitia comprimit: quia
 2. Mentem eleuat. } abstinencia est veluti
 3. Virtutem largitur. } torcular, quod pecca-
 4. Diabolum fugat. } torum humores com-
 primit. Mentem eleuat, sicut serpens: qui, cum sit
 magnæ abstinenciæ, est etiam ingenij cautiore, &
 longioris vitæ. Virtutem largitur, vt agnus ca-
 stus: cuius flos (si Dioscoridi credis) solo odore ca-
 stos reddit. Diabolum fugat: nam sputum hominis
 ieiuni venenum est serpenti, ait Ambrosius. Dia-
 bolus est sicut piscis, qui natat in fluuiio, & in sicco
 moritur.

Abstinencia corporalis quatuor bona
confert corpori:

1. Prouocat appetitum. } Appe-
 2. Sanitatem inducit. } titum
 3. Membra consolidat. } prouo-
 4. Honestam cōsuetudinē inducit. } cat: quæ
 non

non sapores, sed fames (teste D. Bernardo) excitat appetitum. Sanitatem inducit; vnde Galenus decimi diei abstinenciam laudat. Apud Romanos quoque erant leges cibariae & sumptuariae, ne mensura excederetur. Cæsar in summo fastigij culmine constitutus, pane secundario, & pisciculis (necessitate urgente) utebatur: &, ut erat minimi cibi & vulgaris, cepas & caseum bubalum appetebat. Membra consolidat, si temperatè fiat: quia abstinencia est instar tympani, quod si nimis extendatur, frangitur: ita corpus (teste D. Hieronymo) non est frangendum, sed regendum. Demùm honestam conuersationem causat.

Abstinenciae sunt quinque palmites:

Carnis mortificatio. *Mortificate membra vestra.*

Abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam,

Deponere omnem malitiam, & dolum,

Innouatio. *Induite nouum hominem.*

Sobrietas, quæ studijs referatur honestis.

Abstinenciae sex species:

Lugubris, Nehemix 1. Dolorosa, Hester 3.

Quotidiana, Iudith. 8. Luctuosa, 1. Mach. 3.

Consuetudinaria, Luc. 2. de Anna prophetissa.

Triduana, 1. Corinth. 7. de Paulo Apostolo,

D. Hieron. in *Mirabilis admodum fuit abstinencia D. Macharij,*
vita. *qui totam Quadragesimam ieiunauit, nec panem,*
vel aquam gustauit: sed tantùm (ut fertur) folia cru-
da Dominica die sumebat.

DE ABSTINENTIA Genes. 1. 2. 3. 9. 35. Exod.
12. 13. 21. 22. 29. Leuit. 6. 7. 10. 11. 17. 19. 22. 23. Num.
6. 18. Deut. 12. 14. Iudic. 13. Tobix 1. Iudith. 12. Ierem.
35. Ezech. 44. Dan. 1. 2. Machab. 6. 7. Matth.
12. Marci 2. Luc. 1. 6. Act. 15. Rom. 14. 1. Cor. 8.
Galat. 5. 1. Thess. 4. 2. Petri 1. Richardus lib. 4.
distinct. 15. art. 3. quæst. 1. Antoninus part. 2. &
part.

part. 4. tit. 4. cap. 4. Ioannes Gerson 2. parte tractatu de non esu carniū, & part. 3. de diuersis tentationibus.

DE AVNDANTIA.

Abundare est affluere, tractum ab amnibus, qui quò magis augētur imbribus, eò maioribus undis flexuoso meatu decurrunt, & eriguntur: ita abundare est affluere, & supra modum aliquid possidere.

Abundantia prosperitatis prohibet sentire vulnera mentis: homo enim diuitijs abundans, est velut balæna, vastissima maris belua, tantæ pinguedinis, quòd percussa, nisi perforata fuerit totaliter pinguedo, non sentit vulnera: sed vbi caro interior læditur, facile deprehenditur; quia amaritudinem aquæ non sustinens, littus perit, & citò moritur: sic homo abundans nec Deum cognoscit, nec mandata eius seruat. *Ego dixi in abundantia mea, nō movebor Psalm. 29. in æternum. & alibi: Ex adipe prodijt iniquitas, trāsierunt Psal. 72 in affectum cordis.*

Abundantia multa mala generat. Primò quidem insatiabilem animum reddit, cuius ratio esse potest animæ capacitas, quæ nisi Deo repleti non potest: appetitus enim hominis tendit in infinitum, & cum desideria hominis tēdant in infinitum, vbi desinant non habent. Ideo consultit Seneca, vt si quis ditari velit, non debet aliquid pecunię thesauro adijcere, sed cupiditati subtrahere: pecunia enim in arca posita, non euacuat appetitum auari, qui maiorem curam marsupij habet, quàm vitę, sicut neque vinum in dolio sitim extinguit. Adde, quia sicut arca non potest repleti sapiētia: ita anima pecunia. *Diuites dimisit inanes. Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia. Producit superbiam. Greg. A. 2 postema tumoris facit abundantia humoris. Oblivio.* *Eccli. 34.*

mionem. Osee 13. Adimpleti sunt, & saturati sunt. Ibi
 3 uauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Contemptu Dei.
 Job 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui
 seruiçe armatus est. Aduersus Deum currere dicitur,
 qui ex affectu & animo deliberato gaudet facere
 mala, quibus Deus offenditur: in erecto collo, per
 tinacia, & contemptus ostēditur. Erecto collo, id est,
 4 superbia, quasi ex æquo cum Deo cecitate paratus
 5 sit. Ingratitudinem inducit. Isaie 45. Accinxi te, &
 non cognouisti me. Transgressionem diuinorum præ
 6 ceptorum. Ierem. 5. Incrassati sunt & impinguati: &
 præterierunt sermones meos pessimè. Perulantiam & li
 7 bia, & rixas. Gen. 13. Erat quippè substantia eorum multa
 8 ta, & nequibant habitare communiter. Vnde facta est ri
 xae inter pastores gregum Abram & Lot. Inflammata
 etiam affectum cordis: saturitas enim bonorum
 mundi, & eorum repletio semper affert secum de
 siderium augendi. Manducauerunt, & saturati sunt ui
 9 mis, & desiderium eorum attulit eis. & Isaie 56. Canes
 impudentissimi nescierunt saturitatem. Lupus satur nil
 quærit, nisi ludere: sic abundantes temporalibus
 Phil. 4. delitijs inhiant. Anima saturata calcabit fauē. Scire
 abundare, id est, necessarijs contentus esse, & penur
 riam pati. Quippe pati (ait B. Augustinus) quorum
 cunque est hominum: sed scire pati penuriam, nō
 nisi magnorum: & abundare quisque potest; scire
 autem abundare, non nisi eorum, quos abundantia
 non corrumpit: hinc quidam:

Copia me perdit, inopem me copia fecit.

DE ABVNDANTIA habes: Psal. 64. 92. & 121. Job
 5. Prouerb. 21. Ecclesiastici 11. Matthæi 13. Lucæ
 19. Rom. 15. 1. Corinth. 15. 2. Corint. 7. & 8. 1. Thess.
 4. 2. Pet. 1.

Tob. 4. Si multum fuerit, abundanter tribue. Vnde abij
 eienda sunt tēporalia propter contēplationem di
 uinam.

minorum, ne sensus involuantur eis.

DE ADVOCATIS.

Aduocatus est, qui in iudicio ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico, qui alio nomine causarum patronus dicitur, vel causidicus. Aduocare & patrocinari in causis laudabile est, si tamen lingua suo fungatur officio: aduocatus enim institutus est ad defensionem iustitiæ, & falsitatis repressionem. Vnde insigne munus est decidere quæstiones, quas humana, peruersasque auaritia attulit. Sine aduocatorum quidem suffragio plurimæ veritates incognitæ, plurimæ iniustitiæ impunitæ manerent. B. Ambrosius, & Iuo, viri grauissimi, in causis patrocinati sunt: nam per hoc egregium aduocationis officium insontes defenduntur, & oppressi releuantur.

Contingit Aduocatum trifariam peccare:

1. Negligenter.	} NEGLIGENTER: 1.	ideo si propria negligentia amittat causam clientis, peccat mortaliter. IGNORANTER, & hoc, quia vel ignorat: & si non ignoraret, adhuc tamen causam defenderet: vel si sciret, non defenderet, sed adhiberet omne studium ad defendendam veritatem, & est meritorium: vel ignorat, quia vult ignorare, nec vult discutere merita causæ. Talis ignorantia aggrauat peccatum: nam ignorans legem, putat voluptates, & appetitus hominum legibus iuari posse: quò fit, vt ipsarum legum ignorantia via litigijs præstet. Vel peccat, cum aliquid MALITIOSIVS defendit. Vnde B. Ambrosius: Qui non potest subuenire alteri, nisi alter lædatur, cõmodius est neutrum iuare, quàm alterum grauare, & iniuste procedendo, & falsas allegationes adducendo.
2. Ignoranter.		
3. Improbè & iniquè.		

2.

Epist. 36. l. 1.
quens de Zachar.

aduo-

Aduocatus interdum vendit linguam suam, quæ est donum Spiritus sancti: imò verò vendit silentium, quod est vocis privatio: nec linguam ipsam dissolvit, nisi funibus argenteis vinciatur. Quamobrem aduocatus assimilatur linguæ stateræ, quæ tunc pendet, quando nihil ponderis apponitur. Quidā appellavit hoc genus hominū venales; quia tot repagula fallaciariū inducūt, vt veritas ingresum non habeat: falsitatibus interimūt, & vitium erroris propinant.

Alexander de

Alex 3. parte

9. 44.

Quatuor sunt necessaria Aduocato (vt paucis multa comprehendamus:)

1.	{ 1. Persona.
2. Causa.
3. Modus.
4. Affectus.	PERSONA, ne sit infamis; quia infames, & excommunicati non possunt esse procuratores, & causarum patroni. CAUSA
2.		debet esse iusta. Ecclesiastici 4. Pro iniustitia agonizant
3.		re. M O D U S quoque honestus esse debet: nam (vt

Ecclesi. 18.

ait Sapiens) Aurum & argentum tuum confra, & verbis tuis facito stateram, & franos ori tuo rectos, & attende, ne fortè labaris in lingua. Verùm aduocati nostri temporis sunt similes Phariseis, qui dilatabant phylacteria, & magnificabant fimbrias. In hunc sanè modum illi faciunt, cùm aiunt: dicimus, pronuntiamus, sententiamus, omni meliori modo iure, forma, vbi vnico verbo possent concludere.

O cæcas hominum mentes, o pectora cæca.

Nimirum si litigijs occasionem parant, & plerumque mala inducunt, lites per annorum centurias insolutæ manent, omnia venalia, & contentionibus plena: vnde Dominus noster prohibet patrocinandi modum, & omnem contentionem aufert, obiurgationes, rixosas lites, quæ inde eueniunt, de medio tollit, & habitu charitatis informat.

4. Quartò requiritur pius AFFECTVS; quia præcipit Do-

pit Dominus: Si videtis asinum iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis. Ambrosius: Medicus tenetur pauperi languido impendere curam, & consilium medicinæ: ita iudex, ex sententia B. Augustini, non debet vendere suum iudicium, neque testis suum testimonium: & ratio est; quia iudicium debet esse iustum, & testimonium verum. At iustitia, & veritas in medio consistunt. Aduocatus autem tantum alteram partem fouet, à qua honestè mercedem sui laboris exigit: sed iudex & testis (cum sint personæ communes, pro vtraque parte constitutæ) non debent aliquid exigere. Aduocati, (teste magno Iustiniano) qui dirimunt ambigua facta causarum, non minus prouident humano generi, quam si prælijs, armisque parentes, patriam, quæ saluarent.

De Christo aduocato habes:

Exod. 20. Esaiæ 43. Matth. 11. Ioan. 1. 7. 14. 17. 2. Timoth. 2. 1. Ioan. 2.

DE AMBVLARE.

Ambulare dicit motum progressuum animalium, sed præcipue hominis est, cui progressus motus competit. Ambulare non cõpetit Deo, qui vbique est, & nullum locum occupat: est enim in loco, & non inclusus: est supra locum, & non elatus: est infra locum, & non depressus: est extra locum, & non exclusus.

Ambulare debemus ad Deum festinanter, sicut pauperes festinant ad ianuam diuitis pro refectiõne vnius diei; & valde imbecillis est, qui illuc non properat: Dominus parauit nobis mensam, & refectiõnem non horariam, vel diariam, sed perpetuam. Vnde apud Matthæum Euangelistam inuitat nos: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: mundi huius temporalia non

Matth. 11.

Ioan. 4.

non reficiunt, sed magis fame, & siti perimunt. Exemplum de infirmo, cui immittitur penna mada-
facta in os, & non sedatur vomitus: sed magis ex
ventriculi subuersione irritatur. *Qui biberit ex aqua
hac, sitiet iterum:* id est, temporalibus istis; quia mētē
humana est latior, quā vt vlla creatura expleri
possit. *Festinemus* ergo ingredi in illam requiem,
ne claudatur nobis ianua; aut auferatur pons mi-
sericordiæ, qui modò est dimissus, & excludamur
cum fatuis virginibus. *Modò Dominus comedit or-
stio aperto,* id est, misericordia: sed in morte clau-
detur porta, & auferetur pons; quādo tempus mi-
sericordiæ cessabit. *Festinemus* ad locum tutio-
rem, ad agrum vberiolem, ad mensam suauiolem;
vt habitemus sine metu: abundemus sine defectu;
epulemur sine fastidio. *Sicut* viator, qui sole oc-
cumbente prę temporis angustia festinat, vt, tras-
acta loci alicuius penuria, ad fertiliorē perue-
niat: ita homo facere debet: ne nox, id est, mors,
eum apprehendat, festinet. Et de operario, qui la-
borem operando fert, vt operam absoluat, & po-
stea quiescat. Et de peregrino, qui quotidie iter fa-
cit, vt ad patriam suam perueniat; vbi tādē, per-
acto itinere, cōquiescit: ita homo in huius viæ cuc-
riculo. Ioan. 12. *Ambulate, dum lucem habetis, vt non tene-
bræ vos comprehendant.*

Quare, ne offendamus, eundum est:

1.

1. Honestē

2. Dignē.

3. Cautē.

4. Sollicitē.

5. Simpliciter.

6. Perseueranter

Primò eundum est Hon-
STE. Non enim videnturhonestē ire, qui noctu van-
gantur, vt lucifogę adulte-

ri, fures, & his similes, qui

diligunt opera tenebra-

rum, id est, peccata. Ioan. 3. *Qui malē agit, odit lucem,**&c. Rō. 13. Abijciamus opera tenebrarū. Item, nō vadit**honestē, qui incedit nudus. Vnde apostolus profertur,*

quitur,

quiritur, & induamur arma iustitiæ, id est, virtutes, sic
 ut in die honestè ambulemus. Apocal. 16. Beatus, qui cū
 stodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. Coloss. 3. Induit
 vos sicut electi Dei. Isaia 63. Induere vestimentis gloriæ
 tue, quæ scilicet ad gloriam ducunt. Ille, qui non
 habuit vestem nuptialem, expulsus est à nuptijs. Matt. 22.
 1. Thessal. 4. Præcipimus vobis, ut honestè ambuletis ad
 eos, qui foris sunt, in conuersatione vestra ipsos ædi-
 ficantes.

Secundò ambulandum est DIGNÈ. Ephes. 4. Obs-
 2.
 seruo vos ego vinctus in Domino, ut digni ambuletis voca-
 tione, qua vocati estis: scilicet prout requirit dignitas
 illa, scilicet vita æterna, ad quam vocati estis. Di-
 gnè ambuletis, ne in via indigna committatis,
 propter quæ dignitatē illam perdat. Exemplum.
 Stultus esset admodum, qui electus Episcopus,
 ante confirmationem aliquid committeret, vn-
 de Episcopatum perderet, & Principis iram in-
 cerneret. Sic ille, qui peccatum mortale commit-
 tit, pro quo vitam æternam amittit. Ephes. 1. Ele-
 git nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, &
 immaculati in conspectu eius, in charitate. Item dignè,
 vti illa modica, & indigna temporalia contemna-
 mus. Si alicui pertinet regnum, ut patris hæredi, &
 duo iugera terræ, ut matris hæredi, fatuus esset, si
 pro modica illa terra regnum dimitteret. Sic sunt
 illi, qui pro terrenis æterna dimittunt. Psal. 72. Quid
 mihi est in celo, & à te quid volui super terram? Seneca:
 Ante hostes contemne opes, & te dignū finge Deo.
 Nemo dignus est, nisi qui opes contemnit. Item
 dignè, ut pro illa dignè operemur. Magnitudo præ-
 mij magnum requirit laborem: & iustum est, ut
 multum laboris operarius sustineat, qui magnam
 mercedem expectet. Ideò dicitur Coloss. 1. Ut am-
 buletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono
 fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

3. Tertiò ambulandum est CAUTE. Ephes. 5. *videte, quomodo cautè ambuletis: scilicet sapienter. Qui vult cautè ambulare, debet respicere initium viæ (id est, vitæ) medium, & finem. O homo considera, vnde venis; erubescere, vbi es; & ingemiscere, quò vadis, & contremisce. Cautè ambulandum est: quia, vt habetur Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam: quia quàm citò pes extra terminum ponitur, labitur. Vnde qui vadit per angustam plantam, non debet incautè & oscitanter incedere: sed fixa acie pedes suos respicere, id est, finem suum. Ecclesiastici 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima, &c. Sed, vt dicit Psalmista: Non est respectus mortis eorum, &c. Et nota, quòd currus (id est, largæ conscientia) nō possunt bene currere per arctam viam pœnitentiæ, sine submersione. Ecclesiastici 13. Attende diligenter auditui tuo: quoniã cum subuersione tua ambulas. Item qui vult cautè ambulare, debet malam societatem euitare. Prouerb. 1. Filii israel laetauerunt peccatores, ne acquiescas eis, &c. & ita ne ambules cum eis. De hoc require in Cap. de mala societate. Ambulandum est cautè: quia rebus plena sunt omnia. Hieron. Diabolus laqueis cuncta compleuit.**

4. Quartò ambulandum est SOLICITE. Micheæ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, Vtique facere iudicium, & iustitiam, & diligere misericordiam, & sollicitè ambulare cum Deo tuo. Solue ergo tibi iudicium, iustè viuenda: proximo, misericordia: Deo, sollicitudine. Sollicitudinem iudicandi nos dimisit nobis Dominus. 1. Corint. 11. Si nosmetipsos diiudicemus: non vtiq; iudicaremur. Si ergo in confessione feras sententiam tuæ damnationis, Deus profert sententiam absolutionis. Rectè ergo iudicate filij hominum. Non rectè iudicat, qui peccatum suum eleuat, & peccatum alterius*

Psalm. 72.

rius grauat, vt Phariſæus Publicanum. Exemplum de ludo ſcachorum, vbi videt homo clarius extra, quàm intra ludum. Sic homo facilius videt alterius culpam, quàm ſuam. Iſti palàm blandiuntur, & occultè derrahunt & lacerant; *pacem cum amico loquitur, & occultè ponit ei inſidias.* Ioab cum *Jerem. 9. 2. Reg. 20.*

Amafa. Similes maſupio tabernarij, quæ diuerſa habet folia & plicas, in quibus diuerſarum monetarum genera reconduntur. Sequitur: *Et diligite miſericordiam,* id eſt, cum hilari vultu dare. Qui pauperi latè erogat, & Dominus ei. Sicut ille, qui arridet ſpeculo, & ſpeculum ei. Chryſoſtomus: Tali vultu reſpicit Deus ea, quæ facis, cum quali facis. 2. Corint. 9. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Sequitur: *& ſolicite ambulare cum Domino Deo tuo.* Qui vadit ad Deum, vadit cum Deo: qui viam mun- *Matth. 6.*

tes: *Quid manducabimus, aut quid bibemus?* Scit enim Paſter veſter, quia his omnibus indigetis. Chryſoſtomus: Qui ad fontem vadit, non eſt ſolicitus, quid bibat: vel qui ad magnum conuiuium, vel cum magno domino, quid comedat. quid ergo tim- *1. Pet. 5.* al- *tè: maior eſt fons diuinæ prouidentię. Omnem ſolitudinem veſtram proyicientes in eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis.*

Quintò ambulandum eſt SIMPLICITER, in humilitate, & paupertate ſpiritus, nō ſicut quidam, qui ſuperbè & erecta ceruice incedunt ſuperbia inflati. Prouerb. 19. *Melior eſt pauper, qui ambulat in ſimplicitate ſua, quàm diues torquens labia ſua, decipiendo ſimplices, & deridendo.* Prou. 10. *Qui ambulat ſimpliciter ambulat confidenter.* 5.

Sextò ambulandum eſt PERSEVERANTER. 6. Genef. 32. *Abijt Iacob in itinere quod ceperat.* Iob 6 *Inſtificationē, quam cœpi tenere, non deſeram.* Sicut canis, qui reuertitur ad vomitum, & ſus lora in lutum iterum ſe *Prouerb. 26.* proy-

Ioan. 15.

proiicit. Neminem diligit tam Deus, quàm eum, quo cum sapientia habitat: nō enim quærit hospitium, nisi vt ibi permaneat. Ioan. 14. *Ad eum venimus, & mansionē apud eum faciemus.* Stultē admodum agit, qui peccando Deum à se repellit, cū ipse dixerit: *Masce in dilectione mea: quia perseuerantia coronat opus.*

Isaia 24.

Psal. 55.

Ambulandum est perseueranter propter tria, quæ nos assiduē interturbant. Primum malum est *fovea. Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.* Deinde, quia inimici nos vndique circumstant. *Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.* Demum, quia Diabolus perfidus hostis sedet in insidijs, vt interficiat innocentem.

Ambulatio est quadruplex:

1.

1. Naturæ.
2. Culpæ.
3. Gratia.
4. Gloriæ.

Prima NATVRÆ: Homo ambulat ad mortem. Iob. 16. *Et sumitā, per quam non reuertar, ambulō,* aut verius percurro, ac si

diceret: postquam semel absolucro, nō iterum repetam, sed diuino exhibebor iudicio, accepturus premiū pro operibus in præsentī hac vita peractis. Hoc dicit, vt ibi notat D. Thomas, propter quorūdam insaniam, credētium hominem post mortem iteratō ad præsentis vitæ cursū redire, vt homo iterum sit puer, & ætates huius vitæ perambulet.

2.

Secunda est CULPÆ. *In circuitu impij ambulat* (ierpentis more,) qui tortuoso, & erratico cursu homines decipere solet: ita impius intus in pectore venena, & fraudes reuoluit.

3.

Tertia est GRATIAE, qua homo de bono in melius ambulās proficit. *Ambula corā me, & esto perfectus,* Genes. 17. *Ambula coram me:* quia aliud est ambulare coram Deo, aliud cum Deo, aliud post Deum. *Coram Deo,* est placere Deo in omnibus: ambulare

enim

cum Deo, est eius præcepta sectari, & amicum esse Dei, ut de Enoch, & Noë legitur Genes. 5. ambulat post Deum, quisquis seipsum abnegando, propriæ renuntiat voluntati. Apoc. 3.

Quarta est G L O R I A E. *Ambulabunt mecum in al-* 4.
bis, quia digni sunt: non enim ambulant cum Deo in

albis, qui peccatorum tenebris inuoluuntur, & sordet. Ambulare significat interdum profectus virtutis: *Tolle grabatum tuum, & ambula. Ambula coram me,* Mar. 2.
esto perfectus. Genes. 17.

Ambulat Deus super pennas vectorum: quia habitat lucem inaccessibilem: vel quia verbi sui celeritate corda nostra penetrat: vel quia eius charitas omnes virtutes superat. Vnde Augustinus: Deambulat Deus in nobis præsentia maiestatis, si latitudinem inuenerit charitatis.

Deambulabat in paradiso, expectans hominem ad penitentiam. Vnde est adagium: *Dij pedes laneos habent.*

Viatores sumus, dicitis (ait August.) quid est ambulare? breuiter dico, proficere. *De verbis Apost. Sermon.*

Ambulare in innocentia, Psal. 25. 84. 100. Quis ita 15.
ambulat, ut nunquam labatur? quia scriptum est: Si quis in lingua non offedit, hic perfectus est vir, lubrica est enim via.

Ambulare in timore Dei, Nehem. 5.

Ambulare in lumine vultus Dei, id est, in lumine doctrinæ. Psal. 88.

Ambulare in veritate vitæ, est ambulare secundum spiritum. Quam vitam Christus instituit Rom. 6. Gal. 5. Noli attendere quò sis iturus, sed quò sis venturus. Quid ergo est ambulare in veritate vitæ, nisi contemnere vanitatem, & felicitatem huius sæculi?

Ambulare sine vestimento, est carere bonis operibus, vel malis abundare. Iob 24.

Ambulare super latitudinē terræ, est sequi viam latam, quæ ad inferna deducit. Abac. 1.

Ambulare in via. melius it claudus in via, quam cursor extra viam.

Ambulare post Deos alienos, est hæreticorum impietates sectari. Ierem. 7.

*August. lib. de
novo Cantico
cap. 4.*

Tria hominū genera odit Deus. Remanētem, retrò redeuntē, & aberrantem: & cum ambulantes sumus, alius tardius ambulat, alius celerius: ambo in me ambulāt. Excitādi sunt ergo remanētes retrò, redeūtes reuocandi, errantes in viā reducendi, tardī exhortādi, celeres imitādi. Noli in via remanere, noli retrò redire, noli deuiare. Remanet, qui nō proficit: retrò redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam abscesserat: deuiat, qui apostatat.

DE AMICITIA.

*D. August. in
epist. ad Mar-
tianum eiusdē
fermē verbis
definit amicitiam.*

Amicitia sanctum, & venerabile nomen, mentis, ac voluntatis affectum significat. Est enim amicitia voluntas mutua erga aliquem, cum pari eius voluntate: & dicitur amicus, quasi animi custos. Numisma quippe ad amicos comparandos idoneum, est sola beneuolentia, propensusque in alterum amor, virtuti coniunctus. Differt amicitia ab amore, & charitate: amicitia elicit habitum, amor actū, charitas vtrumque: dilectio addit electionem, quæ est in voluntate.

Vera amicitia cōstat ex mutuo cōcordiæ ligamēto: quia sicut fluij, in multos deducti riuos, lētiorem habent cursum; ita vehemēs amor in multos dispersus, haud dubiè marcescit. Columbe, propter mutuam inter eas amicitiam, in eodem columbario commorantur, & quæ modò pugnârūt, iungunt sua rostra: ita amicitia hominum charo nōdo dulcis est, nec angustis finibus est terminanda, neque cum fortuna mutanda.

Amicitia debet esse cōstans, vera, & firma. Con-
stans:

stans: quia Frater in angustijs comprobatur. Vnde nec *Prouerb. 17.*
 tormentum separat, neque labor superat, quem vera
 amicitia confœderat. Diu ergo cogita, an tibi in
 amicitiam aliquis recipiendus sit. Vera debet esse
 amicitia: quia nemo potest esse veraciter amicus
 hominis, nisi fuerit ipse primitus veritatis.

Docet quoque natura inter homines amicitiam, *Aug. Epist. 2. ad Macedon.*
 quia nihil est tam graue, quod delere possit extre-
 ma naturæ vestigia: quod etiam in corpore nostro
 insinuari potest, vbi vno membro patiente cætera
 compatiuntur.

Quatuor fa-
 ciunt homi-
 nem Dei a-
 micum:

{	1. Iustitia.	}
	2. Cordis munditia.	
	3. Præceptorum custodia.	
	4. Aduersorum tolerantia.	

Primum est IUSTITIA operans per dilectio-
 nem. *Iacob. 2.* Credidit Abraham Deo, & reputatum est
 illi ad iustitiam, & ideo amicus Dei appellatus est. *COR. 2.*
 DIS MUNDITIA. Qui diligit cordis munditiam, pro *Prouerb. 228*
 pter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem.

PRÆCEPTORVM CUSTODIA. Vos amici mei es *Ioan. 15.*
 si feceritis quæ ego præcipio vobis. Magna profectò est

Christiani hominis dignitas, qui amicus Dei di-
 ctus est. ADVERSORVM TOLERANTIA Abra-
 ham tentatus est, & per multas tribulationes pro-
 barus, amicus Dei appellatus est.

Quatuor red-
 dunt homi-
 nem amabi-
 lem:

{	1. Verborum modestia.	}	Vera
	2. Mansuetudo.		amici-
	3. Fidelitas.		tia ha-
	4. Beneficia.		bet cõs-

cordiam, fiduciam, constantiam: quia non est soli-
 dus, sed fluidus, qui in amicitia non manet.

Primò, VERBORVM MODESTIA. Sapiens
 in verbis amabilem se facit: ergo ut ameris, amabilis
 esto.

MANSVETUDO, est ad veram amicitiam. In

mansuetudine opera tua perfice: nam virtus, familiaritas, & dulcis vitæ consuetudo nutriunt veram amicitiam. Mansuetudo quoque facit, vt amicorum incommoda æquo animo tolerantur: quod est amicitiae insolubile vinculum.

3. FIDELITAS. Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima. Vnde neque facile amicos quosunque obuios complecti debemus, nec eos mox in amicitiam recipere, nec protinus eligendum est, quicquid se sponte offert: quando rubum, spinasque nos complectentes, ac sedulo prosequentes discimus. Fidelis debet esse amicus alteri: quia amicum in aduersitate positum deserere, turpe est. Fidelis sit, vt eum à calumnijs tueatur: nam amicum qui non defendit alio culpante, ille fugiendus est. Horatius Lyricus:

Sermon. lib. 1.

Satyr. 4.

Absentem qui rodit amicum,

Qui non defendit alio culpante,

Hic niger est, hunc tu Romano caueo.

4. BENEFICIA. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Studeat ergo homo amare Deum, & non amabit in homine nisi Deum. Si amas amicum, quia aliquid tibi præstat; non illum amas, sed illud, quod præstat. Amicus gratis amandus est propter sese, non propter alium.

Amicitia nil dedit natura maius, nec rarius: quæ tamen inter pares contrahenda est. Vade quidam ait:

Ouid. lib. 3.

de Tristib.

Exige amicitias, & tibi iunge pares.

DE AMICITIA, Genes. 2. Iud. 3. 1. Reg. 18 de Ionatha, quem Dauid rex dilexit sicut animam suam. Esther 5. Iob 20. Psalm. 87. 118. 138. Cant. 2. Amore languo. Osee 11. Luc. 14. 16. 2. Cor. 8.

DE AMORE DEI.

Amor est actus, quo voluntas diligit, vel acceptat aliquod obiectum conueniens. Iste affectus ad quæ;

nitur, in seipso, in proximo, intus, & foris, sursum, & deorsum, longè, & propè.

Amor Dei quatuor effectus producit in nobis:	{	1. Vnit.	}
		2. Rapi.	
		3. Transformat: adeo enim amor sua vi immutat amantes, vt vix cognoscantur.	
		4. Causat peccati odium, & animi languorem.	

August. in suis
meditationi-
bus cap. 31.

Vnit certè diuinus amor, cuius in doles talis est, vt per seipsum accedat ad Deum, & illi constanter hæreat, familiariter percunctetur, consulat quæ de omni re. Nec mirum, si id præstat diuinus amor: quia in humanis (vt Plautus ait) amasiæ visio amanti ebibit sanguinem, cum tacitum viuit sub pectore vulnus: ita oramus, Fiat voluntas tua: concordat Apostolus, Qui adheret Deo, vnus spiritus est cum illo.

Amoris diuini dulcedo in tribus cognoscitur:

1. In recordatione remissionis peccatorum. Suauis Dominus vniuersis.
2. In recordatione beneficiorum Dei. Memoriam abundantia suauitatis narrabunt.

3. In gustu vitæ æternæ. Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. Vnde legitur de B. Anselmo, qui volebat sibi exficari viscera propter amorem Dei. Quod ramen non est intelligendum de visceribus propriis: sed intelligit intimos carnis appetitus; vel siccationem viscerum vocat vulnera charitatis, qua anima languet ex Christi absentia, & in pectore, atque in corde magnum facit incendium.

Bonauentura
in 4. Sen.

Quatuor si-
gna amo-
ris in pec-
catore:

{	1. Cognitio peccati.	}	Amare conuenit Deo, non quatenus
	2. Detectio vulneris.		
	3. Satisfactio.		
	4. Sancta conuersatio.		

dicit affectum aduentitium, sed prout amare dicit bene velle,

Amare

Amat Deus præcipue quatuor hominum genera:

{	1. Peccatores.	}	Peccatores
	2. Incipientes.		diligit Deus,
	3. Proficientes.		ob carnis in-
	4. Perfectos.		firmitatem,

sed non peccata. *Misereor super turbam; quia triduo sustinent me, nec habent quid manducent.*

Triduum peccatoris est:

{	1. Velle,
	2. Scire,
	3. Possesse.

Hæc in peccatore deessent, nisi suppleret clementia Saluatoris.

Amor Dei duplex:

{	1. Absolutus, & est diuina voluntas.
	2. Respectiuus, qui respicit ordinem naturæ, & diuinæ voluntatis conformitatem. Ideo amor amore impeditur: neque succedit amor utilis, nisi noxius secedat.

Diligendus est Deus tripliciter:

{	1. Integraliter.
	2. Fideliter.
	3. Perseueranter.

INTEGRALITER: quia *ex toto corde*: sed quid est, **1.** *ex toto corde?* ut omnia alia, vel diuitias, & honores postponas. Arbor non crescit multum, nisi prius virgulta refecentur; ita cor hominis non diligit Deum ardentem, nisi proprio amore denudetur. Deuter. 30. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Requirit Deus totum cor. *Fili mi, prabe mihi cor tuum:* quia illud potest implere solus, qui solus creare potuit. Augustin. *Totum exigit te, qui fecit te tantum.* Imitandi sunt, qui in arte scachica præstant: prius enim deliberant, in qua sede possint collocare peditem, vel equitem, ariphilum, & eiusmodi, ne ab aduersario victi succumbant: ita amans per omnia debet collocare amorem suum in tuto. Decepta es, ô anima, si credis simul habere sponsum tuum Christum, & adulterum diabolum. Non est

cen-

scachia scachy

Luc. 12.

censendum purum aurum, nisi in igne probetur, ac
 separetur à scoria: nec censendus est purus amor, si
 habeat aliquid carnalitatis commixtum. Ita Pila-
 tus miscuit sanguinem Christi sacrificio Galilæo-
 rum. Hoc proinde fit, quando id, quod debet diligi
 secundum spiritum, carni tribuitur. Galat. 3. *Sic stultus
 estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc carne consummemini?*
 Debet itaque Deus diligi integraliter, id est, ex toto
 corde, ratione creationis, & recreationis. Bernardus:
 Ecce Domine, quia fecisti me, debeo me amori tuo
 totum: & tantum debeo plusquam meipsum, quan-
 to tu maior es me, pro quo dedisti te ipsum. Secun-
 dò diligendus est Deus FIDELITER, hoc est, ipsum
 diligere *ex tota anima*: sicut ipse dilexit nos; quia
 maluit Christus propriam animam separari à cor-
 pore, quam ab eo separarentur animæ nostræ. Ita por-
 rò fecerunt Martyres, qui despecta præsentis vitæ lu-
 ce, contemptoque suorum corporum cruciati, se-
 quentem mundum pro Dei amore vicerunt. *Fideles
 in dilectione acquiescent illi.* Fideles appellat Sapiens
 veros amatores; quia fidelem amorem tormen-
 tum non separat, labor non lassat, thesaurus non su-
 perat, alienus amor non occupat. Roman. 8. *Quis nos
 separabit à charitate Christi?* qua scilicet Deus dilexit
 nos, ut exponunt B. Ambrosius, Augustinus, &
 Chrysostomus. *tribulatio?* id est, afflictio corporis:
 vel potius per tribulationem omne genus aduersi-
 tatis comprehendit. *an angustia*, siue anxietas: quæ
 est consilij, animique inopia, quæ præ difficultate
 contingit. Hac premebatur Abraham, cum dixit
 uxori: *Dic quòd soror mea sis, &c.* Amanti itaque sunt
 omnia dulcia. Omnia graua leuia, inania, &
 propè nulla facit amor. Nihil est fortius animo
 (ait Augustinus) charitatem habente. *Etiam si occi-
 derit me, in ipso sperabo.* Canis sequitur dominum
 suum, etiam iocum. Mulier capta amore carnali
 omnia

Sapiens. 3.

Job 19.

omnia suffert, labores existimat nuptiarum iocum: multo magis id in nobis effecit diuinus amor. Augustinus: Si tanta portat nobis cupiditas, quare tanta non portat charitas? & Chrysostomus: Si hautis pericula maris, glacies & frigora agrorum cultoribus, vulnera militum leuia & portabilia sunt spoliis temporales: quanto magis, qui Deum amat, nullum debet sentire periculum? Nam sicut ferrum calidum (teste B. Augustin.) dum tunditur, dilatur: frangitur autem frigidum: sic homo non est aptus bene operari, nisi calefactus fuerit igne charitatis. De excelsis misit ignem in ossibus meis, & erudit me: id est, ad bene operandum. Augustinus: Amantis anxietas non finit eum dormire: dolet, & non sentit: laborat, & non lascescit: deridetur, nec aduertit: Idem: Qui amat, non laborat. Exemplum de Iacob. Genesi 31. Die noctuque astu urgebar, & gelu suegiebatque somnus ab oculis meis. Cantic. 8. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Glossa: Vbi abundat amor æternorum; mox vilescit amor terrenorum.

Thren. 1.

Amandus est Deus
ratione:

1. Attinentiæ.

2. Deliciarum.

3. Beneficentiæ.

4. Retributionis.

Ratione ATTINENTIAE: quia Pater noster est. Matth. 23. Patrem nolite vocare vobis super terram. Unus est enim Pater vester, qui in celis est, scilicet Deus. Si filius naturaliter amat patrem, ut potè habens ab eo partem corporis: eò magis tenemur Deum diligere, qui corpus & animam ex nihilo creat. Vnde Augustinus: Amandus est genitor, sed præponendus est Creator. Ecclesiastici 7. In omni virtute tua diligere eum, qui te fecit.

Secundò amandus est Deus ratione DELICIAE. 2. quia delectationis in dextera eius, Bernardus: Si tanta

tanta inuenitur delectatio in portiuncula creaturæ, quanta inuenietur in ipso Creatore? Augustinus. Quicquid præter Deum est, nihil est, dulce non est. Dulcedo mellis tollit omnem alium saporem. Licet impius (vt ait Isidorus) dulcedinem Dei non sentiat, quia de febre iniquitatis palatum cordis amiserit.

3. Amandus est causa BENEFICENTIAE. Bernardus: Multum de nobis Deus meruit, quia seipsum nobis in pretium dedit. Nullum lignum est adeo humidum, quod in fornace non accendatur. Carbores succensi sunt ab eo.

4. Ratione RETRIBUTIONIS: quia ab eo sperantur bona, quæ *oculus non vidit, nec in cor hominum ascendunt.*

1. Cor. 2.

DE AMORE DEI habes: Deut. 6. 7. 10. 11. 30. 10. sue 3. 8. 14. 15. 16. 17. 21. 22. Psalm. 17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148. Prouerb. 3. 50. Ecc. 13. 43. 45. Daniel. 14. Mal. 1. Matth. 17. 22. Luc. 6. 7. Rom. 5. 8. 9. 12. 1. Cor. 2. 13. 14. 2. Cor. 5. 6. 12. Galat. 6. 1. Timoth. 12. 2. Timoth. 1. 2. 3. 4. Ioan. 2. 3. 4.

DE AMORE SVI.

CHARITAS { 1. In Deum. } Diliges Dominum
tres ha { 2. In proximum. } Deum tuum, hic
bet oculos: { 3. In seipsum. } est primus ocu-
lus: et proximum, hic est secundus sicut seipsum, hic est
tertius.

Diligimus Deum *toto corde*, id est, *toto intellectu*, vt nullam in confessione Trinitatis relinquo errorum locum: *tota anima*, id est, *voluntate*, vt nihil ei contrarium velis: *tota mente*, id est, *in memoria*, vel nil reminiscens, quo minus de eo sentias.

Amor proprius est veluti lapis pretiosus, qui si plumbo addatur, perdit valorem; si auro, acquiritur: ita proprius amor, si collocetur in Deo, est pretiosus; si in terrenis, est vilis.

Omnia

Omnium malorum causa est amor sui. Chrysostomus: Et radix & fons hominem excaecat, & perdit. Vehementer claudit oculos amor priuatus: (ait Gregorius) qui nimis amat se, perdit se; quia nimis sollicitus est sui, nimis sibi blanditur. *Qui amat animum suum, perdet eam.* Vnde B. Augustinus: Si male amaueris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. Disce ergo amare te, non amando te: quisquis enim amat se, hallucinatur, ac caecutit in eo, quod amat.

Magna stultitia est seruum proditorem nutrire, & furem, qui ad patibulum te adducit.

Terra quò magis ferax, eò plures herbas producit. *Maledicta terra in opere tuo: spinas, & tribulos germinabit tibi.* *Genes. 3.*

Amor proprius, Græcè φιλαυτία peruertit iudicium, offuscatur rationem, obtecurat intellectum, corrumpit voluntatem, concludit salutis ianuam, venatur honores. Nimirum sua sponte (non aliter, atque hedera) inuenit quo se alliget.

Vocauit Deus Abraham, & ait: *Egredere de terra tua*, id est, omnia relinque, propter Deum.

Vnde in Abraham notantur quatuor signa dilectionis:	{	1. Omnia relinquere propter Deum.
		2. Carnem suam affligere,
		3. Propriam gloriam non quærere.
		4. Propriæ voluntati abrenuntiare.

Amor proprius est velut cor in corpore: cor corpori imperat, & hanc molem vi sua moderatur. Est sicut vermis, qui corrodit lignum, in quo oritur, & sicut blatta, quæ comedit vestes. *Qui delicate nutrit seruum suum, id est, corpus suum, à pueritia sua potest sentire eum contumacem, id est, spiritui repugnantem.* Dorotheus Thebæus Monachus quotidie lapides ad mare colligebat, annuatimque fabricabat. *Secundum in Trinitatis historiæ libri. bat & cap. 1.*

bat hospitium aegrotis. Huic laboranti quidam dixit:
cur ita conficis corpus tuum? cui ille, quia me (id-
quit) illud occidit.

1. Amor pro { 1. Naturalis. } Amore NATURALI
prius est { 2. Corporalis. } quisque se ipsum di-
triplex: { 3. Spiritualis. } ligat. Ephes. 5. *Nemo*

unquam carnem suam odio habuit. Nemo est unquam,
qui ad naturæ sensum sic obsurdierit, ut corpus
proprium vel oderit, vel neglexerit; utcumque gib-
bosum, obesum, macilentum, deforme, onerosum,
& infirmum; imò quæ deformia sunt in eo, abdic.

Ille amor nec laudabilis, neque vituperabilis, cum
à natura sit: licet amore ordinato homo diligat i-
maginem, & similitudinem suam, & vult sibi ipsi
bonum, quod congruit. Talis amor est debitus, re-
ctus, & bonus, de quo Augustinus: Rectus amor
omnes affectiones animæ rectas habet: metuit e-
nim peccare, cupit perseverare, dolet in peccatis,
gaudet in operibus bonis. Talis amor placet Deo,
& ordinat ad diligendum Deum corporaliter.

2. Amore CORPORALI homo seipsum diligit quò ad
hominem exteriorem: ita primi Angeli in seipsis
quiescentes, non fecerunt circulum in Deum, à quo
recedentes perièrè.

3. Amore SPIRITUALI homo seipsum diligit quò ad
animam. Homo seipsum amans, est velut ericius
(ait B. Isidorus:) nam cum primum videt arborem
fructibus onustam, illuc conscendit, & poma spinu-
lis, quibus tegitur, inuoluit, mox ad cavernam suam
graditur, quibus exoneratis, catuli eius nutriuntur:
ita ardens sui amator. Isaia 34. *Ibi habuit foveam erici-*
eius, & enutrit catulos suos

In inferno nil aliud ardet, nisi propria voluntas.
Cesser propria voluntas, (ait D. Bernardus) & non
erit infernus.

Sed unde profectò oritur proprius amor, nisi ex
inimicitia

inimicitia familiaritate sui ipsius? sibi vivit homo, nec alterius miseriam suspicit. Hoc est gravissimum in homine malum (dicebat Plato,) quia non poterit esse sui iudex æquus, & incorruptus. Sola voluntas inter Deum, & seipsum intercedit. Quò magis elongaris à Deo, eò magis ad teipsum accedis. B. Augustinus: Duas civitates fecerunt duo amores: civitatem Dei fecit amor Dei, usque ad contemptum sui; civitatem diaboli fecit amor sui, usque ad contemptum Dei.

Frigidum illud verbum (meum & tuum) sunt causa omnis mali. Clamat Apostolus: *In novissimis diebus* 2. Timoth. 3. *erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemum, parentibus non obediens: ponit amorem proprium, ut radicem omnis mali: ideo qui seipsum querit, seipsum inveniet.*

Verus amator debet abnegare seipsum, id est, proprio amori, & voluntati renuntiare. Homo in se habet corpus, & spiritum: quò ad corpus, dicit, abneget se, id est, relinquendo divitias, & delicias: in spiritu autem sunt duo, intellectus, & affectus: intellectus indicat, & affectus appetit, & vult. Debet ergo nedum se abnegare, sed semetipsum. Socrates, cum post sudorem à palæstra collectum videret alios ad potum confugere, ut sitim explerent, ipse bibere solus noluit: & cum interrogaretur, cur bibere nolleret: Ne consuescam (inquit) obsequi affectibus.

Septem considerationes repellunt à nobis proprium amorem.

Brevitas vitæ: quia facile contemnit omnia, qui se cogitat moriturum: sumus enim similes bullæ fluxi, & momento caduci: est enim bulla tumor in aqua, præcipue cum bullit, qui repente excitatur, & repente evanescit.

Angustiarum consideratio. *In mundo pressuram habebitis.* 2p

3. Consideratio periculi. *Qui nauigant mare, enarrant pericula eius.*
4. Consideratio eorum, qui perierunt. *Veni in altitudinem mari, & tempestas demersit me.*
5. Consideratio seruitutis. *Datum insipientis non erit vtile tibi.*
6. Ingratitudo mundi. *Ecclesiastici 13. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.*
7. Consideratio obliuionis sui, & Dei.

In amore proprio potest esse inordinatio, quando homo superbit, vel in aliquo excedit: vel circa bonum naturæ, vel circa bonum legis: cum quaerit quietem carnis vsque ad contemptum Dei.

DE AMORE PROXIMI.

Amor Dei, & proximi ab vna radice prodeunt, & ad vnam fidem tendunt. In sphaera, quando lineæ recedunt à centro, à se inuicem etiam elongantur. Benedixit Deus primo diei, quia vnus. *Et mane dies vnus.* Non legimus benedixisse secundæ diei, quia numerus binarius, est numerus diuisionis. Fons, qui in alto oritur, facile ad ima declinat. Vnde Augustinus: Nemo potest veraciter esse amicus, nisi primitus fuerit amicus ipsius veritatis. & Gregorius: Per amorem Dei, amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor Dei nutritur. Sicut aqua non ascendit vltra, quàm oriatur.

Amandus est proximus. Et proximus ille est, qui est tibi propè: vel qui est valde propinquus: & omnis homo dicitur proximus alteri, vt sunt eiusdem naturæ. & debent inuicem benefacere: vnde proximus dicitur beneficus.

Quatuor sunt creaturarum genera: {

1. Aliquæ habent esse, vt lapides.
2. Aliæ vegetari, vt plantæ.
3. Aliæ sentire, vt bruta.
4. Aliæ vegetari, sentire, & intelligere, vt homo.

Solut

Solus homo est tibi proximus inter has creaturas: quia est tibi propè quoad quatuor gradus. Ita Homo homini Deus, (vt in prouerbio est,) vt intelligas quantum ab homine alienum est, homini iniuriam facere. Vnde ait B. Augustinus: Omnis quippe homo omni homini est proximus: nec vlla cogitanda est longinquitas generis, vbi est natura communis. Angeli quoque dici possunt proximi, à quibus tanta nobis misericordiæ impenduntur officia.

In Psalm. 118.

Nomine proximi intelligimus quemlibet, cuius dilectio, & amicitia est grata dilecto. Est autem proximus nomen relatiuum; quia nullus potest esse proximus, nisi proximo, vt notat Augustin.

Diligendus est proximus sicut teipsum, id est, ad quod teipsum, vel in quo teipsum, vel quo ordine teipsum, id est, ad gratiam in presenti, & gloriam in futuro: vel quo amore teipsum: vel sicut teipsum, est velle proximum condiligere. Deum super omnia.

Ioan. Gerson, magnus consiliarius, parte 3. de diuersis tentationibus diaboli.

Multiplici amore diligit homo seipsum, videlicet	1. Gnerali.												
	2. Naturali.												
	3. Animal.												
	4. Amore amicitia.												
	5. Amore beneuolentia.												
	6. Amore concupiscentia.												
	7. Amore complacentia.												
	8. Amore firmo.												
	9. Amore concordia.												
	10. Amore gratuito. Fatuo non erit amicus.												
	11. Amore honesto. Ab amicis honesta petamus.												
	12. Amore integro. Cum amico tuo trahes causam tuam.												
	13. Amore fructuoso. Fra-												

*ter, qui adiunatur à fratre,
quasi ciuitas fortis.*

14. Amore sincero. In corde, & in ore,

15. Amore rationali, Arbitrario, & affectiuo.

Amandus est proximus amore naturali, qui est ipsa res sua sponte amabilis. Amore animali, qui est

actus voluntatis, quo voluntas acceptat obiectum sua sponte amabile. Amore affectiuo, & effectiuo si potest. Amore amicitie, quo diligit amicum propter se, Amore complacentiæ, quo sibi complacet in amore. Finis præcepti est charitas, non vtiue habitus charitatis, sed actus: sicut etiam in actu charitatis consistit nostra beatitudo.

Amandus est amore gratuito, non ex præcedentibus meritis, sicut Christus dilexit nos. Augustin. Vera amicitia non pensanda est temporalibus commodis, sed gratuito amore peragenda.

Amandus amore recto, non reflexo ad terræna: alioqui non est amare amicum, sed seipsum in amico. Sicut canis non relinquit ossa, quandiu aliud inuenerit, quo nutriatur. Vineæ quandiu fructificat, custoditur: amoto fructu, deseritur, & bestijs exponitur. Isaia 1. *Derelinquetur filia Sion, ut vni braculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, quando, scilicet, non sunt fructus. Tales sunt sicut canis vulpium, qui quando non inueniunt lac in matris vberibus, mordent dentibus, & lacerant, & tanquam extranea reputant. Galat. 5. Quod si inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini.* quibus verbis arguit Galatas iracundiæ, & feritatis: eò tendens, ut seruent charitatem, & vnum sapiant.

Amandus est amore discreto. Nam amor discretus viros amat, & eorum vitia prosequitur. Rom. 13. *Dilectio proximalum non operatur: qui enim proximum diligit, neque adulteratur, neque mœchatur,*

neque

neque furatur, neque huiusmodi quicquam aduersus proximum operatur. Vnde ait Glossa: Qui diligit homines, aut quia iusti sunt, aut vt sint iusti, diligere debet: qui aliter se diligit, iniuste se diligit, quia ad hoc se diligit, vt sit iniustus.

Amandus est amore perseverantiæ. Prouerb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est.* Amor meretricius tandiu durat, quandiu durat beneficium. Flores eo gratiores, quò recentiores. Ecclesiastici 6 *Est amicus socius mensa, & non permanebit in die necessitatis*, id est, tribulationis. Sic discipuli comitati sunt Christum ad nuptias: at in passione, eo relicto, fugerunt. De quibus ait Seneca: Mel muscæ, cadauera lupi, frumentum formicæ: prædam, non hominem sequitur ista turba. Incertum est (ait Gregor.) in prosperitate vtrum possessor, vel prosperitas diligatur.

Amandus est quoque amore reciproco, vt sit rota in medio rotæ, id est, alter debet habere alterum in medio sui, id est, in corde, per dilectionem, & amorem. Sicut inter duo specula imago vnius resultat vsque ad intima alterius, & vt ferè vnum habet aliud in medio sui, quatenus imago vnius in altero splendet: ita inter proximos tanta debet esse conformitas, vt alter alterum in seipso iugiter contineat, vt dicere possit illud Lucæ: *In medio vestrum* Luc. 22.

sum. Contractus amoris sit intrinsecus. Prouerb. 1.

Marsupium vnum sit omnium nostrum.
De PROXIMO habes: Deut 23 *Ingressus vineam proximi tui.* Tobia 5. 1. Reg. 14 Zachar. 14.

DE AMORE INIMICORVM.

Nihil tam ab homine constat alienum, quàm odisse hominem: quippe qui à consortio, & concordia vitæ homo appellatus esse videtur, quod Græcè *ὁμιλος* vous concors, *ὁμιλία*, id est, concordia, contentus dicitur: sic homini nihil magis consentaneum, quàm diligere hominem, cum eoque

168 DE AMORE INIMICORVM.

amicè agere. Amor inimicorum, est veluti radius solis, qui penetrat intima terræ, & producit mineralia in visceribus terræ: ita amor inimicorum producit in nobis mutuæ charitatis affectum.

Amor Dei, & proximi sunt duæ alæ animæ, quibus ad sublimia eleuatur.

Amandus est inimicus triplici ratione: sed inimicus propriè est, qui odio aliquem prosequitur, atque mala ei procurat:

1. Vt Christum imitemur.
2. Vt magis lucremur.
3. Ne ingrati iudicemur.

1. Primùm, VT CHRISTVM IMITEMVR, qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis: dilexit nos amore alto, amplo, gratuito, perpetuo, & nunquam interrupto. Propter nimiam charitatem suam quæ dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, id est, cum essemus mortui per peccata, conuiuificauit nos. Nos Christo conuiuimus, cum quo Deus nos simul viuificauit.

In tribus præsertim cognoscitur hæc nimia, & superabundans charitas Christi:

1. Omnem paupertatem in seipso habuit.
2. Amicos suos morti exposuit.
3. In seipso mortem pertulit.

Matth. 5.

Ira nos Christum imitari debemus. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij Patris vestri, qui in calis est. Qui ergo bene vult inimico suo (ait Augustin.) Deo similis est. Nec ista superbi, sed obedientia est: quia ad imaginem Dei facti sumus.

Super Psalm. 70.

2. VT MAGIS LVCREMVR. Valet mutua charitas ad faciliorem orationum exauditionem. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint fiet illis à Patre meo. Pacem habete, & Deus pacis, & dñs.

Matth. 18.

2. Cor. 13.

& dilectionis erit vobiscum. Qui enim diligit inimicum, carbones ignis coaceruat in caput eius. Tunc adiungit quis prunas ad caput, cum ei lædenti tantum abest, vt vicem reddat, vt etiam bona præstet, ne per hoc illum faciat grauiori pœnæ obnoxium, si beneficij gratia maximè discedat ab odio. Vel ad aliam accommodari potest sententiam; vt per carbones ardorem charitatis intelligamus: sit enim nonnunquam, vt inimicus crebris victus beneficijs, odiorum rigore emollito, calorem charitatis in mentem excipiat, ac sic de inimico amicum fieri perspicuè declarat Orig. in Hier.

Valer etiam ad dulciorem præsentis tristitiæ consolationem. *Vnguento, & varijs odoribus delectatur cor, & bonis amicis consilijs anima dulcoratur.* Aqua marina potui qui inutilis est, & insuavis: verum alit pisces, commodè transmittit, quocunque velis proficisci, importandis, exportandisque rebus seruit. Inimicus est velut horologium, quod etsi in temperatè sonet, excitat tamen nos à somno. Ciuitas, quam finitimus hostis inuadit, sobrietatem, & vigilantiam docet, leges obseruandas diligentius, & rectius administrandâ Remp. monet. Ideo amor cordis in hostibus est collocandus, in quibus est fructuosior, & magis utilis. Mercatores libèrius exercet merces, ex quibus maius lucrum emergit. In terra magis fertili iacitur semē. Fortior est ignis, qui ardet in aqua, vel humido; quā inuenit, quod sibi resistit. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* quasi dicat, paucam, vel nullam; quia canes, & bruta, & pagani hoc idem faciunt.

Proverb 27.

Tertiò, NE INGRATI VIDEAMUR, debemus inimicum diligere: nam ex charitate omnes diligendi sunt, tam boni, quàm mali, propinqui, extranei, amici, & inimici. Omnis enim, qui potest

170 DE AMORE INIMICORVM.

Luce 10.

*Lib. I. de doct.
Christ.*

à nobis bene pati; vel bona passione exteriori, vel bona dilectione passiva, est noster proximus, quod probatur sententia subtili ex parabola Lucæ: ille est proximus, qui fecit misericordiam: qui tamen erat extraneus. *Vade, & tu fac similiter*, id est, ille sit tibi proximus, cui potes benefacere. Proximitas siquidem est relatio æquiparantiæ. Vnde B. Augustinus: Cum dicit, *Diliges proximum*, nomine proximi omnem hominem vult intelligi.

In 3. dist. 30.

Non est vera charitas, nisi affectu diligat omne diligibile. S. Bonaventura ponit duplicem affectum amoris:

- 1. Innocentiæ.
- 2. Beneficentiæ.

*Scot. 3. Sent.
dist. 30. in fine.*

Affectu Innocentiæ tenemur inimicos diligere: at diligere affectu beneficentiæ perfectionis est. Quare pium est laborare pro vita proximi salvanda: quia supponendum est, si est bonus, evadet melior; & ita sibi, & alijs proderit sua bonitas: si malus, supponendum quod corrigatur. Hoc enim est pie iudicare.

*Serm. de S.
Stephan.*

Adde, debemus proximum, & inimicos nostros diligere, *VT PRAEMIUM CONSEQUAMUR*. Vnde B. August. Si quis aliquis homo dives in hoc seculo vellet adoptivum filium facere, quo modo servires? aliquoties turpissima sustineres servitia, ut ad caducam, & fragilem hæreditatem illius pervenires. Quod ergo alius sustinet propter substantiam terrenam, sustine propter vitam æternam.

DE INIMICIS habes: Genes. 49. Exod. 23. 1. Reg. 2. Psal. 8. 16. 33. 118. Sap. 2. Isaia 26. 59. 66. Jerem. 12. Rom. 12. 11. 1. Thess. 2.

DE ANIMA.

*Vide Ioan.
Gers. tract. 2.
super Mag.*

ANIMA, quæ est præcipua pars animalis, (ut ait Gulielmus Scotista) dicitur ab animando, sicut spiritus dicitur à spirando: vel, ut alij deducunt,

eunt, ab *ἀνν*, id est, sine, & *ἀνμα*, id est, sanguis, eò quòd sit sine sanguine, id est, macula sceleris. Alij deducunt ab *ἀν*, quod est vita, & *νύμν*, quod est tribuere, eò quòd anima vitam tribuit. Ego puto verius animam deduci ab *ἀννμος*, id est, ventus, quòd spiritus sit. Vnde anima rationalis debet quàm maximè spirare ad cælestia bona. Est autem anima præcipua pars animalis, maximè hominis, cuius est immortalis. Quamobrem Aristot. Peripateticorum princeps vocat actum corporis, quia est forma perficiens, quæ informat corpus, & dat esse illi, & viuere, tanquam rector, & motor corporis.

Anima sortitur diuersa nomina, iuxta varios effectus, quos producit in nobis. Dicitur anima, dum vegetat: spiritus, dum contemplatur: sensus, dum sentit: animus, dum sapit prudenter: mens, dum intelligit: ratio, dum discernit: memoria, dum recordatur: voluntas, dum consentit. Ista non differunt in substantia, quemadmodum in nominibus: quoniam omnia ista vna anima est.

Animæ dignitas perspicuè habetur ex triplici conditione.

Prima est creationis: quia ab ipso Deo creata est immediatè.

Secunda est conditio durationis. Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

Tertia conditio est ratione finis; est enim naturæ tam nobilis, quòd Dei est capax. Vnde ait D. Bernardus: Cæteris omnibus occupari quidem potest, repleti omnino non potest: Capax enim Dei est, & quicquid deo minus est, non eam adimplebit. Matt. 16. Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Augustinus: Sicut non est à carne, sed supra carnem, quod eam facit viuere: sic non

D. August. in
lib. de spiritu
& liter. cap.

24.

Sapient. 3.

Lib. de vera
Innocentia
cap.: 67.

sic non est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beatè viuere; quia vt vita carnis anima est, ita beata vita hominis Deus est.

Multa facere debet anima, vt rectè subijciatur Deo, & perpetuo timore illi inseruiat.

Psal. 41.

Soliloq. ca. 10.

1. Effundere se coram Domino, per deuotionem. *Hac recordatus sum, & effudi in me animam meam. August. Omnia Domine sub pedibus hominū subiecisti, vt solus homo super omnia tua constitutus, tuus esset solus.*

2. Leuare se ad Deum. *Ad te leuaui animam meam.*

3. Subijcere se per humilitatem. *Nonne Deo subiecta erit anima mea?*

4. Renuere omnem temporalem consolationem. *Renuit consolari anima mea.*

5. Soli Deo per fidem viuere. *Iustus autem ex fide uiuit.*

6. Dona Dei scrutari. *Ideo scrutata est anima mea.*

7. In bonis Domini demorari. *Anima eius in bonis demorabitur.*

8. Delectari, & exultare. *Anima mea exultabit in Domino, & letabitur in salutare suo.*

Psal. 41.

9. Deum desiderare super omnia. *Quemadmodum desiderat coruus ad fontes aquarum.*

10. Quamdiu uiuit, laudare Deum.

Anima peccato
obnoxia sani-
tatem conse-
quitur:

Isaie 30.

Psal. 146.

1. Per peccati cognitionē, de qua ait B. August. Si homo cognoscit, Deus ignoscit.

2. Per peccati detestationem. *Si reuertamini, & quiescatis, salui eritis.*

3. Per perfectam cordis cōtritionem. *Qui sanat cōtritos corde, & alligat contritiones eorum.*

Animam
excuti-
entem
tria illu-
minant:

1. Fides. *Respice, fides tua te saluum fecit. Luc. 18.*
2. Dilectio. *Collyrio inunge oculos tuos, Apocal. 3. ut videas, id est, dilectione.*
3. Sacra verbi Dei auditio. *Greg. Nul-
lum adeò certum perditionis signū,
ut non libenter audire verbum Dei.*

Animam non est ex traduce, ut anima sit deci- *vide Gabr.*
sa ab anima: neq; ex traduce, ut sit propagata, vel *Doctorem sa-*
elucta de materia tanquā per aliquod principium *num & ma-*
effectiuum: verū immediatē creatur à Deo: vni- *turum lib. 2.*
tur autē corpori quadruplici ratione: *dist. 18. quest.*

Primò, ut ostendatur nouum exemplum beatæ i.
vniōis, quæ est inter Deum, & spiritum.

Secundò, Anima seruiens Deo in corpore ma-
ius habet meritum. Nam vbi est maior pugna,
ibi maior victoria, & per consequens maior co-
rona.

Tertiò, ut ex defectibus corporis habeat cau-
sam humiliandi. Vnde D. Bernardus: Quid super-
bis cinis, cuius nasci culpa, viuere pœna, mori an-
gustia?

Quartò, ut sicut in hac vita meretur cum corpo-
re: ita in futura cum corpore coronetur.

DE ANIMAE IMMORTALITATE habes: Gen.
37. Credidit Iacob spiritum Ioseph esse in inferno.
2. Regum 12. 3. Regum 17. orat Helias: *Reuertatur,*
obsecro, anima pueri huius in viscera eius. Tob. 2. Matt.
10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, 2. Corint. 5.*
Philippens. 1.

DE ASPECTV DIVINO.

Quæ pretiosa sunt, libenter solent inspicere: nam
aspicere, est oculis aliquid contemplari: aspi-
cere quoque conuenit Deo, quem nihil latet, sed
omnia illi sunt præsentia, omniaque intuetur. *O,*
culi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circum-
spicientes omnes vias hominum. Dicitur autem Deus
quen- *Eccli. 23.*

Genes. 40.

quendam aspicere, cum succurrit, aut approbat, ut
Respexit Deus munera Abel, id est, approbavit.

Quatuor
 modis a
 spicit
 Deus:

1. Per incarnationem.
2. Per gratiæ infusionem; præsertim
 verò erga tria hominum genera: er-
 ga peccatores, erga tribulationes su-
 stinentes, erga pœnitere volentes.
3. Per flagellationem.

Aspectus
 Dei septē
 effectus
 producit
 in nobis:

4. Per approbationem.
1. Timorem diuinum incutit.
2. Bonum propositum inspirat.
3. Culpam remittit.
4. Tempus redimit.
5. Peccatores punit.
6. Dona Dei multiplicat.
7. Ab omni miseria liberat.

Proverb. 20.

Psal. 103.

2. Mach. 15.

1. Primò siquidem timorem diuinum incutit. Si-
 cut reus ex aspectu iudicis terretur: sic peccator ex
 Dei aspectu. Rex enim, qui sedet in solio iudicij, dissipat
 omne malum intuitu suo. Qui respicit terram, id est, cor
 terrenum, & facit eam tremere. Honora eum, qui vniuer-
 sa conspicit.

Psal. 14.

2. Secundus effectus est boni propositi inspiratio.
 Dimitte vniuersa delicta mea. Respice in me, & miserere
 mei.

3. Culpam remittit per gratiam. Psal. 31. Remissi-
 impietatem peccati mei. nec mirum, quia oculi Domi-
 ni, quasi flamma ignis: cor verò peccatoris, quasi
 gelu, quod ignis calore soluitur.

4. Tempus redimit. Ephes. 5. Redimētes tēpus, quon-
 niam dies mali sunt: quasi mercātes, & emētes. Tem-
 pus hoc loco occasionem sonat, siue opportunita-
 tem, quam vult Paulus Apostolus emi cæterarum
 rerum dispendio.

Exod. 14.

5. Tribulationibus quoque, & flagellis peccatorem
 punit, & ad se adducit. Iam aduenerat vigilia matutina,
 & cœci

Ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas currum.

Dona Dei multiplicat. Ecclesiastici 16. Deus in terram respexit, & in hominem humilem, & impleuit eam bonis suis spiritualibus. & Psal. 64. Valles abundabunt frumento: per valles (ait Cassiodorus) intelligit humiles; quia nihil his humilior, qui in quadam terræ concavitate descendunt. Hi frumento abundant: sicut ille publicanus, qui nec oculos audebat ad cælum erigere, nec aliqua meritorum præsumptione confidere: ideò frumento abundabat.

Ab omni denique miseria liberat. Miserere nostri Domine Deus omnium, & respice nos, & ostende lumen misericordiarum tuarum.

Aspectus malus
multa mala in
ducit:

1. Gulam prouocat.
2. Auaritiam incitat.
3. Superbiam prouocat.
4. Iram concitat.
5. Acediam fouet.
6. Ad libidinem inflammat.

De primo Genes. 3. Vidit mulier, quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile.

De secundo Matt. 4. Ostendit ei omnia regna mundi. Vnde B. Ambrosius, mens avari semper aurum, semper argentum videt.

De tertio ait D. Bernardus: Lucifer videns filium Dei æqualem Patri, voluit assimilari ei, vt esset æqualis. Vnde dixit in corde suo: Similis ero Altissimo. Accidit diabolo, diuinam æqualitatem appetenti, vt bufoni (vt vulgus dicit,) de quo fabulæ narrant, qui volens boni assimilari in amplo prato depascēti, adeò intumuit, vt statim medius crepuerit.

De quarto habes exemplum de fratribus Ioseph, quem, Genes. 37.

quem, cum viderent fratres à patre maximè diligere, tanto persecuti sunt odio, ut nec quicquam possent ei pacificè loqui.

3. De quinto. Acediosus visa temporis intempérie, non audet exire ad opus, sed torpescit in domo.

6. De Ultimo. Ecclesiastici 9. *Propter speciem mulierum multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* David videns Bersabeam, captus est amore illius. Quare Christus ait: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si oculus tuus scandalizet te, erue eum, id est, remoue omnes affectus, & passiones ab illo sensu prouenientes. Oculus meus deprædat us est animam meam. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mæchatus est eam in corde suo.* Vnd B. Aug. in Reg. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. Castitas non amittitur, nisi per mortale, ergo talis aspectus est mortale.

Luc. II.

Matth. 18.

Ex quo apparet, quàm graue sit, festis diebus hinc inde vagari, ubi diuersa peccata cōmittuntur. *Facies earum ventus vrens.* Nam aspectus mulierum quendam afflatum, & instigationem libidinofam in aspiciente generat:

Vritq; videndo Fæmina.

Habet oculus palpebras, ut repellat quicquid noxium illi euenerit, & cilia, quæ mouent, & repellunt aërem circumstantem. Cum aliquis inflectit oculos aliorum, necesse est, ut visione mulierum rerum permotus valde afficiatur.

Aspectus hominis debet esse:

1. Gratiuosus,	{	Ut illatæ iniuriæ obliuiscatur.
2. Dolorosus,		Ut æquo animo sustineat.
3. Virtuofus,		Ut virtutes amplexetur.
4. Rigorosus,		Ut incomminationibus.

De Aspectu Euz incauto habes Genes. 4. 6. 9.
 12. 34. 38. 39. Exod. 29. Daniel. 13. De aspectu incauto
 David. 2. Reg. 11. De aspectu senum in Susannam,
 Dan. 12. De benigno aspectu Dei, Genes. 18. 30. 31. 32.
 Exod. 22. 23. Num. 12. 14. 15. 23. Iosue 10. 28. Daniel. 3.
 13. 14. Ioan. 2. Matth. 15. Luc. 15. 19.

DE BAPTISMO.

Baptismus, id est, lotio, vel lauatio: Græcè bapti-
 zare, apud nos lauare est. Aulus Gellius lauatri-
 nas, vel aquariola appellat, vbi quis commodè la-
 uari potest: & baptismata Iudæi appellabant lotio-
 nes corporum, & vasorum.

Tria sunt sacramentalia, seu præludia, quæ Ba-
 ptismum ipsum præcedunt:

1. Baptismus Ioannis.
2. Exorcismus.
3. Catechismus.

Baptismus iure habebat eiusmodi præparatoria,
 tanquam ianua paradisi, & Sacramentum fidei,
 quo initiamur, vt sumus Christiani. Est enim pri-
 mum fidei Sacramentum, quasi basis, & funda-
 mentum totius Catholicæ disciplinæ.

Baptismus Ioannis exterius præparabat ad Ba-
 ptismum Christi, à quo tantum differt, quantum
 præparatio à medicina. Ipse solus erat minister
 Baptismi. Exorcismus cohibebat potestatem dia-
 boli. Catechismus erat ad instruendum intelle-
 ctum baptizandi. Baptismus Ioannis non dicitur
 ad Sacramentum, sed sacramentale, siue præparatio
 ad Sacramentum: sicut torneamentum, in quo mi-
 lites assuescunt, non est bellum. Est ergo veluti
 transitus inter Sacramenta veteris, & nouæ Legis.
 Conuenit cum Sacramentis veteris legis, quò ad
 significandum; quia non efficiebant, quod figura-
 bant: quò ad materiam conuenit cum Baptismo
 nouæ Legis; quia sit in aqua pura, & lustrali. Ego bap-
 tizo

Noct. Attis.
 Lotio est vsus
 vel effectus
 qua, ait D.
 Bon. lib. 4.
 dist. 3. questio

baptizo vos in aqua, ipse autem baptizabit in Spiritu sancto
 id est, per me non datur Spiritus sanctus, vt purificati dicantur filij: hoc enim Saluatori reseruatum est. Nam per baptismum Ioannis non conferebatur gratia ex opere operato, nec ex consequenti remissio peccatorum: nec propterea superuacaneus censendus, quia excitabat baptizatos ad deuotionem habendam. Præparabat homines ad Baptismum Christi, & reuocabat Iudæos à Circumcisione. Christus baptizari voluit à Ioanne triplici ratione:

1. Vt manifestaret virtutem humilitatis.
2. Vt approbaret baptismum Ioannis.
3. Vt monstraret in descensu columbæ Spiritum sanctum: vel vt contactu suæ carnis mundissimæ Baptismum consecraret, vt tribuatur Christo, non

In libr. quest. veteris & noui Testament. ministro baptizandi munus: quia (teste Augustino) si pro diuersitate ministrorum Baptismus esset, (quia diuersa sunt merita,) diuersa essent Baptismata.
Vide August. lib. 1. cont. Iulianum, et lib. 2. de Baptismo.

Baptismus rectè in aqua institutus est: quia aqua conuenienter repræsentat diuinam gratiam, vel ex communi vsu, vel quia sponte fluida est, humida, & perspicua: ita in Baptismo fit mitigatio concupiscentiæ, ablutio culpæ, illuminatio animæ. Homo qui disertissimè peccando tria mala incurrit, immunditiam, ignorantiam, & concupiscentiam, à quibus in Baptismo tenet in omni genere ad exercitium.

quæ posse fieri Baptismū, dū modo tamen Multiplex est effectus Baptismi.

Primus est effici membrum Christi, eius sanguine aspergi, passionem eius sacratissimam participare, atque regenerari in filios adoptionis, qui prius es aqua: quod eramus filij perditionis, & per Spiritum sanctum autē in aqua (deposita vetustate) quotidie renouamur in cognitione, & amore Dei, quem effudit in nos abunde.

id est, ad omnium peccatorum remissionem, & *diuina institutione. Vide Iacobū de Val. super Psalmos.*
copiam virtutum.

Per remissionem peccatorum eripimur de potestate renebrarum.

Per copiam virtutum transferimur in regnum Filij Dei.

Per remissionem peccatorum incipimus non esse, quod fuimus.

Per copiam virtutum incipimus esse, quod non fuimus.

Secundus effectus est donari, perfundi, & imbui Spiritu sancto, quo regenerantur, & nascuntur, qui baptizantur, in nouum hominem, fiuntque filij adoptionis Dei. Paulus ad Galat. 3. *Quicumque in Christo Iesu baptizati estis, Christum induistis.*

Tertius effectus est, ascribi regeneratos, vt iam filios effectos, in hæredes Dei, & cohæredes Iesu Christi. Hæc tria ordine quodam tangit B. Paulus ad Tit. 3. cum ait: *Secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vite æternæ.* Quibus verbis succincta breuitate, & mysterioso quodam tropo, effectus Baptismi explicat: dum ait, *effudit*, alludit ad Baptismum: quia quæ humida sunt, effundere solemus: *abundè*, legit sacer Hieronymus, *opulenter*: legit D. Augustinus, *ditissimè*.

Quartus effectus est fomitis refusio, vel representatio. Vnde ad Rom. 6. ait Apostolus: *Vetus homo noster simul cum Christo crucifixus est, vt destruat corpus peccati, & ultra non seruiamus peccato.* Vetus homo, id est, fomes peccati, & veteris Adæ reliquæ: hæc concupiscentia crucifigenda est, & fidei claua pulsanda, comminuendaque, ne loris disruptis effuso cursu vitiorum percurrat campum, ibique per omnis generis vi-

ris vitia, flagitiaque grassetur: *vt destruat^r corpus peccati*, atque vigilijs, & orationibus, ac virtutum studio exhauriatur.

Quintus effectus est, imprimi characterem, qui dicit quendam assimilationem, & configurationem ad Christum. Assimilatio fundatur in qualitate, & est signaculum sacramentale; ideo gratiam significat. Imò quoquo modo preparat; ideo habet aliquam similitudinem cum gratia, & quoquo modo assimilatur, & distinguit gregarios homines ab his, qui non sunt de grege. Et quia datus est ad distinguendum; ideo est indelebilis, & æternaliter perseverat: & cum semel fuerit impressus, non potest amplius imprimi. & hoc habetur ex diuina institutione, quæ est rationabilis, & omnis rationis regula.

Sextus effectus Baptismi est, aperire ianuam paradisi: quod significatum est, quando Christo baptizato aperti sunt cæli. Vnde baptizatis diuini numinis charismata impertiuntur, & cælorum ianuæ referantur.

Vltimus effectus Baptismi est, quia baptizatus efficitur membrum Christi, & filius eius, iuxta illud Ioannis 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* quare ungitur Christianus christomate in vertice, vt discat Christum imitari, & ei perpetuò inhzrere.

De ritu vario baptizandi, vide Hugonem lib. 17. de Sacramentis, part. 6. cap. 10. & 11. & clarius vide Gab. in 3. Sent. dist. 6. q. 3. In ceremonialibus seruanda est consuetudo (ait Richardus) quia illa non pertinent ad essentiam Baptismi, sed ad Sacramenti solemnitatem.

De figura Baptismi habes, Exod. 14. Ezech. 47. *Et conuertit me ad portam domus, &c. Zachar. 13. In die illa erit fons patens, &c. 1. Cor. 10. Nolo enim vos ignorare fratres*

Matth. 5. 1. Pet. 3. De Baptismo Christi, Matth. 3. & ultimo, Marc. 16. Luc. 3. Ioan. 3. De baptismo Ioannis, Matth. 2. Marc. 1.

DE BEATITVDINE.

Beatus ille dicendus est, qui est in eo statu, quod habet omnia bona, neque villo indiget, vt modò sit virtus, & perfectio: imò etiam est complementum omnium perfectionum, & virtutum. Caret enim omni defectu, & propriè competit Deo; quia nullo indiget, qui essentialiter est beatus, habens in seipso omne bonum: ita beati dicuntur, qui sunt in bonis, nullo adiuncto malo. Vnde B. Aug. Beata vita est, cùm illud, quòd hominibus optimum est, habetur & amatur. Nam beatitudo est bonum gloriosum, copiosum, & deliciosum, quod omnis homo naturaliter appetit: vel est bonum, quo habito completè, est bene habenti: quia cui felicitas adest, nihil prorsus deest. Vnde B. Augustinus exclamat: O amatores mundi, non est requies, vbi quæritis: beatam vitam quæritis in regione mortis: non est hic. Quo modo beata vita ibi, vbi nec vita?

Si cuipiam nuntietur aliquod sibi peculium iure hereditario contingere, gaudet, omnia æquo animo patitur. Iob 36. *Annuntiat de ea amico suo quòd possessio eius sit.* Vita æterna debetur nobis iure hereditario: quis si filius, & heres. Debetur etiam nobis ex venditione, vel emptione: & tanti valet, quantum habes: libenter dicitur res emi, in qua quis nec falli potest, nec damnificari. *Considerauit agrum, & emit eum: & statim subiicit: gustauit, & vidit, quia bona est negotiatio eius.* Petrus emit eam martyrio crucis, Paulus obruncatione capitis, Bartholomæus decoratione corporis, Stephanus lapidatione, Laurentius vitione, Antonius corporis flagellatione. de quibus B. Gregorius ait: Quis Sanctorum sine tribulatione

coronatus est? facta præcedentium recolamus, & gratia non erunt, quæ sustinemus.

Duplex est beatitudo:

- { 1. Corporis,
&
2. Animæ.

In Corpore habent Beati:

- { 1. Pulchritudinem,
2. Voluptatem,
3. Velocitatem,
4. Sanitatem,
5. Fortitudinem,
6. Immortalitatem,

In Anima habent:

- { 7. Libertatem,
1. Sapientiam,
2. Amicitiam,
3. Concordiam,
4. Potestatem,
5. Honorem,
6. Securitatem,
7. Gaudium.

Habent sapientiam, quæ est sapor entium.

Amicitiam habent impertransibilem.

Concordiam habent indefectibilem: quia Intellectus est perfectus in scientijs, Voluntas in delictijs, Irascibilis potentia in eminentijs.

Potestatem habent: quia omnia possunt in eo qui confortat.

Psalm. 138.

Habent Honorem. *Nimis honorificati sunt amici tuus Deus.*

*13. de Trin.
cap. 7. & 8.*

Securitatem habent: quia beata vita esse non potest, nisi sit secunda, & immortalis. Probat hoc B. Augustinus: quia si amitti potest, aut ergo beatus amittit iam nolens, & tunc non est beatus; quia non habet quicquid vult: aut volens, aut neque volens, aut neque nolens: ad utrumque illorum membrorum sequitur, quod non est beatus; quia non amat beatitudinem. Imò si volens amittit, odit eam: si

*Vide 8 cat. in
4. dist. 49 q. 6.*

accu-

mentrum, non appetit eam, nec ergo est vita beata.

Gaudium habent, quod

- { 1. Proficit,
2. Reficit,
3. Et sufficit.

Adhuc duplex est Beatitudo: { 1. Altera viæ,
2. Altera patriæ.

Beatitudo viæ dupliciter accipitur: vno modo *Gabriel in suo Canon. lect.* 67.

pro operatione, seu dispositione perfecta, qua quis disponitur in via ad beatitudinis patriæ consecutionem; non propterea, quia boni bene viuere volunt (nam hoc volunt etiam mali:) sed quia rectè viuunt, quod mali nolunt. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ deinde accipitur beatitudo viæ pro mundana, ac temporali prosperitate, de qua ait Seneca: Non est ille beatus, quem vulgus appellat, ideo nominis beatitudinis indignus.* *Iacob. 1. Lib. 6. Epist.*

Beatitudo patriæ à Doctoribus bifariam accipi solet. Pro operatione intellectuâli optima, qua clarè attingitur obiectum: ex quo colligitur, beatitudinem consistere in præstantissimis actibus animæ, id est, in actu intellectus, & voluntatis, quo intimius vnimur, & coniungimur Deo, quamuis in utroque actu consistat. Cuius rationem assignat Richardus: quia esse beatitudinis vitæ humanæ consistit in perfecta vnione animæ rationalis cum Deo. Hæc autem vnio includit animæ vnionem cum Deo, secundum omnem sui potentiam, secundum quam vnibilis est cum eo immediatè. Potentia autem animæ rationalis non tantum est intellectus, sed voluntas: & per quamlibet illarum vnibilis est cum Deo immediatè. Accipitur quoque beatitudo patriæ pro statu intellectualis naturæ optimo, secundum speciem omne bonum essenziale, & accidentale comprehendens.

1. Pulchritudo venustatis.
2. Fortitudo potestatis.
3. Limpitudo claritatis.
4. Longitudo diuturnitatis.
5. Plenitudo satietatis.
6. Perfecta charitas.
7. Vera libertas.
8. Aeterna securitas.
9. Corporum velocitas.
10. Diuitiarum copia.
11. Deliciarum voluptas.
12. Concordia, & pax.
13. Bonorum dignitas.

In quo statu sunt:

Inuenitur ibi pulchritudo venustatis. *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum.* Non est querenda pulchritudo in presenti vita, quæ statim, sicut flos, marcescit, & cadit: si ergo te pulchritudo delectat, ad hanc ciuitatem festina.

Erit ibi fortitudo potestatis: quia Beatus seipso potest quicquid vult, & nihil mali: si ergo potentiam desideras, illuc propera.

Erit ibi limpitudo claritatis, & cognitio veritatis: quia ibi se manifestabit ipsa Veritas, & Sapientia increata. Cognoscemus Patris potentiam, (ait D. Bernardus) Filij sapientiam, Spiritus sancti benignissimam clementiam. Quid est, quod non vident, qui videntem omnia vident?

Ibi erit longitudo diuturnitatis: ibi nullus morietur, quia nullus oritur: *sed iusti in perpetuum viuunt, & factus iustorum à Domino:* ubi nullus intrinsecus morbus, neque extrinsecus: sed summa in carne sanitas, & in anima tota tranquillitas: quia Christus erit vita tua, nec te senectus consumet.

Ibi erit plenitudo satietatis. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Christus cibus tuus, ne esurias: potus tuus, ne sitias: *non esurient, neque sitient amplius.* Hæc, quæ

Psalm. 16.

Apocal. 7.

quæ hic patimur, transeunt, & omnis huius seculi pompa, & deliciae, & curiositas intereunt, & secum ad interitum trahunt amatores suos. Sed illic non indigebimus vestimento, vbi erimus immortalitate vestiti: nec cibus nobis deerit, quando ipse panis ^{vini}, qui propter nos è cælo ad terras vsque descendit, sua præsentia nostras animas satiabit: nec potus nobis deerit, præsentem fonte vitæ. Æstus illic non patiemur; illic enim erit refrigerium nostrum, quæ nos sub vmbra alarum suarum protexit, & protegit. Frigus illic non patiemur; est enim ibi sol iustitiæ, qui suo amore calefaciens corda nostra, radijs diuinitatis suæ illuminabit oculos nostros. Non ibi fatigabimur: nobiscum enim erit Virtus nostra. Non ibi dormiemus, vbi nullæ sunt tenebræ, quæ excludere possint permanentem diem: nulla negotiatio: nulla seruitus: nullum opus. Et quid illic acturi sumus? fortasse quod scriptum est: *Vacate, & videte*, Psalm. 45. *quoniam ego sum Deus*. Vacatio ipsa contemplationis erit opus nostræ actionis, vt contemplantes delectemur, & delectabiliter contemplemur *videre bonum Domini*.

Ibi est pulchritudo, per amœnitatem; diuitiæ, per felicitatem; securitas, quæ non perturbatur; felicitas, quæ non minuitur.

Potest quoque distinguí Beatitudo, vt detur Beati-
tudo:

1. Beatitudine conscientie. Apoc. 22. *Beati qui lauant stolas suas.*
2. Beatitudine experientie. 3. Reg. 10. *Beati viri tui, & beati serui tui.*
3. Beatitudine innocentie. Psalm. 64. *Beatus, quem elegisti.*
4. Beatitudine patriæ. Cant. 6. *Beatiſsimam prædicauerunt.*
5. Beatitudine scientie. Psalm. 40. *Beatus, qui intelligit.*
6. Beatitudine speciei. Psalm. 31. *Beati,*

quorum remissa sunt iniquitates.

7. Beatitudine timoris Dei. Psalm.

111. *Beatus vir, qui timet Dominum.*

8. Beatitudine vitæ. Lucæ 1. *Beatam*

me dicent omnes generationes.

De BEA

TITVDI

NE habet

Psalm. 83.

In secula se

culorum laudabunt te. Sapient. 3. 5. Isaia 25. 30. 49. 60.
64. Ierem. 31. Daniel. 12. Matth. 13. 19. 22. *Sunt sicut*
Angeli Dei. 25. Marc. 12. Luc. 9. 16. 22. Ioan. 16. 17. Ro.
man. 8. 1. Corinth. 2. 15. 2. Corinth. 12. 2. Timoth. 4.
Hebr. 10. 12. Iacob. 1. 1. Petr. 1. 5. Apocalypf. 2. 3. 7. 14.
21. 22. Beatitudo quomodo comparetur: Isaia 25.
Matth. 20. 25. Marc. 10. Ioan. 3. 5. 20. Actor. 2. 15. 16.
Roman. 1. 10. Ephes. 1. 2. 1. Thessal. 4. 2. Thessal. 2. 2. Ti.
moth. 1. Tit. 1. Hebr. 5. 1. Pet. 1.

DE BENIGNITATE DEI.

Benignitas est liberalitas quædam, & munifi-
centia. Licet benignitas significare soleat prom-
ptam & liberalem largitionem: tamen sæpe sumi-
tur pro affectu amoris, quo quis afficitur erga alie-
um, ut ei benefaciat, aut ignoscat iniuriam facien-
ti ut idem sit benignitas, quasi bona igneitas, cum
quis est mitis, & pacificus erga omnes.

Verum ista videntur adinuicem venire in discer-
men: benignitas, amor, benenolentia, amicitia,
charitas, dilectio, concordia, & beneficentia. Be-
nignitas est prompta largitio. **A**mor est quod-
dam generale ad amorem licitum, & illicitum.
Benenolentia (ut ait Philosophus) est, qua ali-
cui bene volumus, & opramus voluntate rationa-
li. **A**micitia dicit mutuam amationem & reama-
tionem: **b**enenolentia dicit solam amationem,
qua quis bonum vult alteri, etiam si ille non rea-
maret amantem. **C**haritas est, qua diligimus Deum
propter se, & proximum in Deum, & propter
Deum. **D**ilectio est actus primus, & principalis,
pro-

procedens ex habitu charitatis. Concordia consistit in conformitate mutue voluntatis personarum. Beneficentia consistit in effectu exteriori, charitatis, & liberalitatis, vel pietatis, qua quis alteri benefacit re ipsa. Concordia proprie consistit in solo affectu interiori voluntatis, sicut benevolentia.

Dei benignitatem explicat Moyses: antequam *B. Aug. lib. 1. in Genes.* enim diceret Deus: *Fiat lux*, præcessit: *Spiritus Domini super Genes.* miserebatur super aquas.

Tria præ se ferunt benignitatem Dei: { 1. Peruersorum conuersio.
2. Peccatorum redemptio.
3. Aeternorum collatio.

Peruersorum conuersio. *An diuitias bonitatis eius, et Rom. 2. patientie, et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit?*

Peccatorum redemptio. *Apparuit benignitas, et hinc Tit. 3. manitas Saluatoris nostri Dei.*

Aeternorum collatio. *Benedices corona anni benignis Psalm. 64. ratis tua, et campi tui replebuntur ubertate.*

DE BENIGNITATE DEI erga suos habes: *Genes. 18. Exod. 6. 9. 11. 20. 34. Numer. 20. Deuter. 4. 5. 7. 10. 28. 30. 32. 2. Reg. 7. 12. 24. 3. Reg. 8. 4. Reg. 20. 2. Esdr. 9. Psalm. 31. 35. 36. 85. 102. 135. 144. Sapient. 11. Eccli. 2. 18. Isaia 30. 54. 55. Ierem. 12. 18. Ezechiel. 18. 33. Osee 2. loel. 2. Ionæ 4. Matth. 11. 18. Luc. 1. 6. 5. 23. Rom. 11. 2. Corinth. 1. Ephes. 2. 1. Timoth. 1.*

DE BENEDICENDO DEO.

Benedicere est bonum alicui imprecari, *Benedicit Deus, cum largitur dona: benedicit homo, cum operatur bona,*

Benedicendus est Deus, quia nos { 1. Sanauit,
2. Redemit,
3. Illuminauit.

Primò, quia nos sanauit: ideo venit in mundum, *1. ut nos sanaret, & saluaret. Magnus ad nos (ait D. August.*

August.) venit medicus: quia magnus vbique iacebat ægrotus. Iste medicus pro infirmo suo sudauit. Lucæ 22. Factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrens in terram. potionem amaram suscepit, & sanatus est mundus æger. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Augustin. Fusus est sanguis medici, & factus est medicamentum frenetici.

Psalm. 68.

2. Secundò, quia nos redemit. *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, &c. Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.*

Lucæ 1.

Isai. 52.

Tit. 2.

3. Tertiò, quia nos illuminauit. Anima illuminata per gratiam videt defectus suos, quos prius non videbat. Sicut atomi in radio solis apparent, & non in umbra: ita minima peccata in conscientia illuminata. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Sed multi fugiunt hanc lucem, ut noctuæ, & bubones, qui diligunt opera tenebrarum. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Nunquam ergo interiora nostra (ut Augustinus ait) silere debent à benedictione Domini: alternent pro tempore sonos vocum, perpetua sit vox interiorum.

Psalm. 33.

Ioan. 3.

Super Psalm. cxxxviii.

Benedictio, qua Deus benedicit homini, est gratiæ infusio, & beneficiorum suorum collatio.

Triplex est
Dei benedi
ctio: { 1. Influentiæ,
2. Affluentiæ,
3. Confluentiæ. de quibus Isai. 44.

Effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi felices iuxta præterfluentes aquas.

De BENEDICTIONE DEI habes: Genes. 1. 9. 12. 30. 32. Matth. 26. Luc. 24. De Benedictione, qua homo benedicit Deo, Genes. 14. Iosue 22. Iudic. 5. 13. 1. Paral. 16. 2 Esd. 9. Tob. 3. 4. 8. 13. Daniel 2. 3. Matth. 2. 4. 11. Luc. 1. 3. 24. De Benedictione, qua homo homi-
ni be-

ni benedicit, Genes. 14. 27. 28. 48. Exod. 12. Leuit. 9.
Numer. 24. Deuter. 10. 33. Iosue 8. 14. 15. 22. 1. Reg. 2. 2.
Reg. 6. 13. 14. 19. 3. Reg. 1. 8. 4. Reg. 10. 1. Paral. 16. 2. Pa-
ral. 6. Iudith 15. Psalm. 117. 128. Prouerb. 27. 1. Machab.
2. Lucæ 2. 6. Rom. 12. Hebr. 7.

DE CHARITATE.

Charitatem vocat B. Augustinus motum animi *Lib. 3. de doct. Christiana.*
ad fruendum Deo, propter seipsum: & se, atque
proximo, propter Deum. Adde charitatem, & pro-
sunt omnia: detrahe charitatem, & nihil profunt
cetera: charitate ergo diligimus Deum propter se,
& proximum propter Deum, & in Deum.

Charitas, secundum Theologos, est rectissima *In 3. Sent. dist. 27.*
animi affectio, qua diligitur Deus propter se, &
proximus propter Deum: & eò splendidius floret,
(vt ait Paulus Cortesius) quò Deo est propior. Nam *In dist. 7.*
cum ortum ex felicitate nanciscatur, nullo modo
nobis nature vi parta inest: sed Spiritus afflatu illa-
bitur, gratum reddens Deo in omnibus mandatis
eius sine querela. Hoc vinculo ligantur cælestia, at-
que in corporibus nostris elementa confæderan-
tur. De hoc B. Augustinus ait: O quàm forte est vin-
culum tuum, quo Deus ligari potuit. Hoc vinculum
vocat B. Paulus *Vinculum perfectionis*, D. Bonauentu-
ra *Vinculum ligans*, Gerson *Charam vnitatem*, Diony-
sius *Virtutem vnitivam*.

Verùm charitas est triplex: { 1. Increata,
2. Infusa,
3. Acquisita.

Increata est ipse Deus, siue diuina voluntas, sine
qua nullus Deo est gratus.

Infusa diuinis influxibus in nostras voluntates
illabitur, hoc est, à Deo infunditur, & dicitur:

{ 1. Infusa,
2. Effusa,
3. Et Diffusa, } Infusa, quia infunditur à Deo.
Effusa, quia extra per bona o-
pera relucet. Diffusa, quatenus
ad in-

ad interiora bona opera diffunditur.

Charitas facit hominem

1. Fortem,
2. Diuitem,
3. Patientem.

Rom. 8.

Fortem. *Quis nos separabit à charitate Christi?* For-
tis dicitur, qui non facile succumbit.

1. Cor. 13.

Facit diuitem: quia ubi est charitas, nihil obesse
potest. Si quis haberet lapidem tantæ virtutis, ut
quicquid tangeret, esset aurum, magno quidem es-
set pretio: charitas quicquid tangit, illud est meri-
torium, sine qua nihil meritorium est. *Si linguis ho-*

Apocal. 3.

minum loquar, & Angelorum. Vnde B. Augustinus: Ha-
be charitatem, & fac quicquid vis: ex hac radice
non potest procedere nisi bonum. Item: Tolle in-
uidiam, & tuum est, quod habeo: liuor separar, cha-
ritas coniungit. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*
probatum, ut locuples fias.

Prover. 10.

Charitas sanat. *Vniuersa delicta operit charitas.*
Charitatis fructus sunt imputribiles, à qua non ex-
cidit nec flos, nec folium, nec fructus. *Et folium eius*
non defluet.

Psalm. 1.

Charitas creata potest augeri effectiue à Deo:
meritoriè per bona opera; non autem potest mi-
nui per peccatum: non per veniale; quia stat cum
charitate: non per mortale; quia simpliciter tollit
charitatem: remittitur quidem feruor charitatis
per veniale, non tamen tollitur.

Rich. in 1. dist.

17. art. 2. q. 3.

Gabriel eadē

dist. quest. 4.

Pet. Aliacēsis

q. 9. art. 3.

Perfectio charitatis in quatuor cognoscitur, cō-
templando Deum, cauendo vitium, non timendo
supplicium, affectando præmium. Charitas patitur
est perfecta, quia habet:

Raynerius in
Summa.

1. Impossibilitatem offensæ.
2. Tranquillitatem ab omni sollicitudine.
3. Actualē continuitatē in Dei contemplatione.
4. Claritatem in Dei lumine.
5. Libertatem ab omni passione.

6. Securitatem ab omni tentatione.

7. Perpetuitatem in omnis boni possessione.

Charitas est sicut stellæ, quæ magis in nocte, quàm in die lucere videntur: ita charitas magis in aduersitate, quàm in prosperitate dignoscitur. Nō *Prou. 31:*
extinguetur in nocte lucerna eius. Vnde B. Augustinus *Lib. de lande*
de charitate ait: Charitas in aduersitatibus tole- *bis charitatis*
rat, in prosperitatibus tentat: in duris passionibus
fortis est, in bonis operibus hilaris est: in tempo-
ralibus ditissima, in hospitalitate latissima: inter
bonos fratres lætissima, inter falsos patientissi-
ma.

DE COGITATIONIBVS.

Cogitare est aliquid mente tractare; est enim frequentatiuum à cogo, quòd mens plura in vnum cogit. Cogitare itaque est mente agitare, & sensus interiores ad originē suam reuocare. *Lib. de consi-*
Richardus definit cogitationem hoc modo: Est impro- *templatione*
dus animæ obtutus circa sensibilia, ad euagationes pronus.

Cogitatio mala in anima, est primogenita Diaboli, & eius domicillium, quæ statim est interficienda; quia parat catenam ad infernum. Vnde Gregorius: Ex cogitatione, delectatio oritur: ex delectatione, affectio: ex affectione, consensus: ex cōsensu, operatio: ex operatione, consuetudo: ex cōsuetudine, desperatio: ex desperatione, induratio: ex qua falsa gloriatio: ex ea demum oritur æterna dānatio. Ille laudatur, ille prædicatur beatus (ait sacer Hieronymus) qui statim, vt cœperit cogitare, interficit cogitatus, & allidit eos ad petram: Petra autem erat Christus.

Cogitationes sunt triplices: [1. Inutiles. Psal. 93. Dominus scit
cogitationes hominū, quoniā vana
sunt. & Persius Satyra 1 O curas
hominis]

1. *hominum? o quantum est in rebus inane?*

2. Culpabiles, vt cogitare peccata perpetranda.

3. Fructuosæ, vt cogitare quomodo quis possit obedire Deo, & mandatis Ecclesiæ.

INVITILIBVS

quibus animus vagatur, & serpit sine fructu, atque distrahitur ab oratione. *Meditati sunt*

Psalms. 2.

inania. Mentem non interpellari cogitationibus impossibile est: respicere eas, omni studenti possibile est: alioqui nec liberum in nobis maneret arbitrium, nec in nobis staret nostræ correctionis industria.

Ezech. 16.

2. *CULPABILES* sunt, vel à diabolo suggerente, vel à corde humano fouente & nutriente. Fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis. Diabolus occultis conatur insidijs subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ingerere: sed magna profectò dementia est aperire arcam, vbi est thesaurus, vt fures suffurentur: & diabolo aperis cor tuum, qui furatur thesaurum gratiæ, & virtutum. B. Macharius diuersas cogitationes malas à diabolo suggerente expertus est. Narrat quoque B. Augustinus, audiuisse se à quodam, qui tam expressam, & quasi solidam speciem fœminei corporis in cogitando cernere soleret, vt, quasi se ei misceri sentiens, etiam genitalibus fluere. Cogitationes *FRUCTUOSAS*

Libr. 11. de Trin. cap. 4.

Psalms. 76.

3. à Deo humano cordi ingeruntur. *Meditatus sum nocte cum corde meo.* Corde suo meditari, est discretè, & vtiliter cogitare. Habent Principes in egressibus suis ostiarios ante se cum baculo, turbam arcentes, ne comprimant eos: sic anima iusti, quando exit ad loquendum, vel audiendum, vel videndum, timorem habet pro ostiario. In discrimine quoque est thesaurus, vbi ostia sunt aperta: sic thesaurus cordis, quando os ad loquendum, & aures ad audiendum apertæ sunt. Si claudis ostia tua, & fenestras domus

domus tuę ad arcendam pluuiam, vel ventum: quare non claudis sensus tuos ad arcendas, & propellendas malas cogitationes? *Mors intrat per fenestras. Ierem. 9.* Opportunum itaque remedium contra vagas cogitationes (teste D. Hieronymo) est ostio cordis apponere ianitorem timorem Domini.

Cogita peccator: {
 1. Quid amisisti.
 2. Quid commisisti.
 3. Quem offendisti.
 4. Quid incurristi.

Amisisti cælum.

Commisisti peccatum.

Offendisti Deum.

Incurristi infernum.

Intra in cubiculum tuum: quia cubiculum est mentis Matth. 6. arcanum, cordisque secretum. Nam cogitationes malę hominis, sunt veluti nebula eleuata à terra, quę non dissoluitur, nisi magno & vehementi flatu: sic malę cogitationes dissoluuntur vento Spiritus sancti, vnde nutriuntur tonitrua lamentationum. Cum in ciuitate sit tumultus, sagaces homines occludunt ostia, stulti quidem prodeunt, & plerumque vulnerantur.

Cogitatio peccati {
 confert ad quatuor: {
 1. Ad cognoscendum.
 2. Ad cauendum.
 3. Ad delectandum.
 4. Ad perpetrandum.

Obserua, quòd in cogitatione peccati potest esse delectatio: & tunc vel est de eo, quod est mortale ex genere suo; puta fornicari, & occidere: & tunc vel placet delectatio, & operis consummatio, si adesset facultas; & est mortale: vel placet delectatio, & displicet operis consummatio; & est mortale. Si est propter vanitatem, est veniale, nisi immineret periculum: quia tunc peccaret mortaliter, non repellendo aduenientem.

Tria sunt remedia ad repellendas malas cogitationes:

1. Frequens eiectio.

2. Diligens euitatio, vt intra eis non consentiatur, & extra non impleantur; & ita securus erit homo, quòd eiusmodi nullo modo erunt peccata mortalia: imò, si resistatur, erunt magnæ virtutis.

3. Sedula repressio.

*Gerson parte
3. tractat. pro
deuotis simp.*

Ad sororem.

*Serm. de
cogitat.*

Proverb. 1.

Quamuis homo cesset ab opere malo, si malam cogitationem habet in corde suo, non est sine culpa: quia occidunt nos cogitationes nostræ intra nos enutritæ, quia cõsumunt animam nostram veneno viperino. Bernardus: Idcirco quanta maxima celeritate poteris, sordidas malarum cogitationum muscas in primò statim limine abigas. Deus iudicat animam, quando titillat mala cogitatio, quæ si in peccato fuerit morosa, damnum infero. Vnde Augustinus: Sicut vestimentum candidum sanguine aspersum, si mox fuerit lotum, candorem suum recipit; si infederit, & incoxerit, macula vix lauabitur: sic mens humana, si surgentem cogitationem mox deleuerit, poterit suum retinere candorem; si autem diutius residere permiserit, vix cum magno labore purgatur. Hæc est ergo prima victoria secreti certaminis nostri, carnales cogitationes reprimamus, & cælestia cogitemus. Aues ad prædam descendentes, & circa terram volantes, facilius capiuntur, quàm quæ altius volant. Frustratur enim rete ante oculos pennatorum: vbi Glossa ait: Leueos diaboli facile euadit in terris, qui oculos eleuatos habet in cælis. Cogitationes malæ hominis sunt similes capillis, qui sunt subtiles, & facile subintrant, vt latrunculi, sunt sicut muscæ morientes, quæ perdunt suauitatem vnguenti, id est, deuotionem orationis. Maior multitudo muscarum sedet super

super scabiosum, quàm super sanum.

Delectatio duplex assignari potest: naturalis, & D. Bonau in
voluntaria. In delectatione purè naturali non est 2. dist. 24. R.
meritum, neque demeritum. Voluntaria, vel est in char. ibidem.
Creatore, & est laudabilis. Memor fui Dei, & delectas Alex. in 2.
tu sum. vel in creatura, part. tract. da

& est triplex: { 1. Propter Deum, Propter peccat. ves
2. Præter Deum, Deum est niali.
3. Contra Deum. laudabilis. D. Thom. in 2.

Delectastime Domine in factura tua. Præter Deum, est q. 74. arg. 2.
veniale. Contra Deum simpliciter, qua frangitur
Dei præceptum, est mortale. Vnde illa delectatio
est morosa, non mora temporis, sed consensus:
nam cum animus temerè se diutius occupat, in va-
rias errorum ambages solet incidere, & plerunque
ad res turpissimas flecti.

Quare homo
cogitare de-
bet. { 1. Passionem Christi.
2. Mandata Dei.
3. Peccata sua.
4. Insidias diaboli.
5. Mortem propinquam.
6. Sanctorum exempla.
7. Æternæ vitæ gaudia. Tunc cogi. Psal. 79.
tatio hominis confitebitur Domino.

Debet homo cogitare passionem Christi. Christo 1. Pet. 4.
igitur passio in carne, & vos eadem cogitatione armamini.
Tanta est virtus passionis Christi (ait D. Bernar-
dus) quòd si eam mente firmiter haberemus, nulla
libido peccati, nulla præualere potest inuidia. Co-
gitare debet mandata Dei. Quæ præcepit tibi Deus, illa Ecc. 3.
cogita semper. Debet cogitare propria peccata. Et co Psalm. 37.
gitabo pro peccato meo, id est, pœnam, quam merui; &
damna, quæ feci. Debet cogitare mortem, quòd sit
propinqua, incerta, amara. Debet cogitare Sancto-
rum exempla. Cogita generationes singulas. Greg. Facta Dent. 32.
præcedentium recolamus, & non erunt grauiora, quæ
N 2 tole-

Psalm. 76.

toleramus Tandem cogitare debet gaudia cæli. Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.

De COGITATIONIBUS habes: Genes. 37. 50. Deuter. 31. Psalm. 93. 143. Prou. 6. 12. 15. 16. Ierem. 1. 18. Ezech. 14. 38. Osee 4. Mich. 2. 6. Zachar. 7. 8. Matth. 15. Marc. 7. Rom. 13.

DE CONFessione.

CONFiteri est aliquid sponte fateri, & affirmare: & confessio est quasi simul, vel ex toto, vel vnde que fassio: hinc dicimus in confessionem venire.

Confessio est triplex: { 1. Fidei,
2. Laudis,
3. Iustitiæ.

Matth. 10.

Psalm. 9.

Nam vel nos confitemur excellentiam, & omniam potentiam Dei: illum esse omnium Creatorem, unum & trinum: & dicitur confessio fidei: & est attestatio diuinæ perfectionis. Qui confitebitur me, etc. aut confitemur eius bonitatem, & misericordiam: & dicitur confessio laudis. aut confitemur iustitiam Dei, & iudicia iusta, occulta, vel manifesta: & dicitur confessio iustitiæ. de hac: Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua, id est, non solum ore, sed toto corde tibi sponte manifestabo.

Est quoque confessio peccatorum, cum quis accusat peccata sua coram sacerdote, auctoritatem habente spe veniæ consequendæ: accusat, aio, quis qui coram sacerdote se excusat, more Pharisei Evangelici se laudat. Deo autem nihil propius, quam cor confitens.

Confessio hæc mundat: est enim veluti scopa. Psalm. 76. Exercitabar, et scopebam spiritum meum. Bene ait, Exercitabar: quia in Confessione exercenda sunt lingua, manus, & cor. In corde contritio, in lingua oratio, in manu operatio. In contritione doleat de culpa, in oratione petat veniam, in operatione agat pœnitentiam. Scopa fit de virgis inutilibus: ita cor.

confessio de peccatis inutilibus. Rom. 6. *Quem frus-
trum habuisti tunc in illis, in quibus nunc erubescis?* Sco-
pa mundat loca plana: ita Confessio mundat con-
scientias.

Ad hanc con-
fessionem tria
concurrunt: { 1. Timor pœnæ,
2. Dolor culpæ,
3. Labor pœnitentiæ. } Timori
pœnæ
corre-
spondet spes veniæ, dolori consolatio, labori retri-
butio.

Odo detestandi peccatum habet quatuor gradus:
Primus est peccatum agnoscere. Vnde ait B. Au-
gustinus: O homo, vtinam te agnosceres: quia si te
cognosceres, tibi displiceret: nunc quia te non co-
gnoscis, tibi places, & mihi displices: veniet autem
tempus, quando nec mihi, nec tibi placebis.

Secundus gradus est, peccatum agnitum pœni-
tudine corrigere: sicut lupus, dum ad prædam accer-
dit, mordet pedem, qui obstreper.

Tertius est, ad agenda bona se convertere.

Quartus, bona opera custodire.

Confes-
sio hæc
etiã tri-
plex: { 1. Mentalis, quæ fit Deo.
2. Cordialis, in anima: hæc est in foro a-
nimæ interius, sed hic non aperitur
peccatum, cum Deo denudatum sit.
3. Vocalis, & fit in foro pœnitentiæ ex-
terius.

Prima pertinet ad contritionem, & est necessaria
vbique temporum, & locorum, cum voto tamen
confitendi sacerdoti: hanc habent infideles, sed sine
fructu, quippè qui verum scopum non attingunt.

Secunda fit, cum quis confitetur peccatum pro-
prium. Sit ante te, quod non vis esse ante Deum: a-
lioqui retorquebit Deus illud ante oculos tuos. 12.

Tertia fit homini sacerdoti, tanquam Christi vi-
cario, & ministro. Hæc necessaria est ex institutio-
ne, & fructu; quia frustra datæ essent claves, quod
est hæ-

est hæreticum: quare integra peccatorum confessio omnibus post Baptismum lapsis necessaria est, ad purganda facinora, & ad veniam peccatorum promerendam.

Confessio tria } 1. Redintegrat. } Sacerdotis manus est
bona facit, quò } 2. Mundat. }
ad Ecclesiam: } 3. Fiduciam præstat. }
velut manus Noë, qui intra arcam apprehendit columbam. Nam tanquam index potest ligare, & solvere ministerialiter à culpa, & pœna æterna: sed quò ad pœnam temporalem taxandam, in hac vita soluendam, est arbiter.

Scotus in 4.
dist. 21. q. 2.

Iosue 7.

Multis de causis confessio debet fieri sacerdoti. Propter Dei gloriam. *Da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.* Propter iudicium sacerdotis, ad cuius officium pertinet indicare de eiusmodi. Ideo si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

Eccli. 4.

Propter humilitatem. *Presbytero humilia animam tuam.*

Ibidem.

Homil. 46.

Deinde, ut erubescat. Hæc est magna pars satisfactionis. *Est confusio adducens gloriam, & gratiam.* Augustinus: Quid erubescit fateri, qui peccatis non erubuit coinquinari? noli ergo tabescere præ rubore, vel cernicosus esse præ indignatione.

Eccli. 4.

Scotus in 4.
declarat hanc
cautelam.

Demum ad cautelam. *Non confunderis confiteri peccata tua.* Non habet quid timeat in futuro, qui confessionem fecerit de peccato. Cautela est: si peccator habeat aliquam displicentiam de peccatis, virtute absolutionis sacramentalis attritio fit contritio, & remittitur ei culpa peccatorum.

Confessio esse debet:

{	1. Amara.
	2. Cordialis.
	3. Voluntaria.
	4. Præmeditata.
	5. Festina.

- [6. Integra.] AMARA esse debet. Vnde D. 1.
 7. Nuda.] Hieronymus: Quanta præcessit in opere delectatio, tanta sequi debet in confessione mentis amaritudo: cuius indicia sunt, verecundia & lachrymæ.

CORDIALIS esse debet:

nam in corde sunt quatuor: { 1. Cogitatio. Cogitatio est necessaria. } 2. Memoria. *Reco- gitabo tibi omnes annos meos, &c.*
 3. Intelligentia
 4. Voluntas.

Memoria ante, & post Confessionem. Intelligentia, ut intelligat magnitudinem, & multitudinem peccatorum. Voluntas, ut dimittatur peccatum, & veniam peccator consequatur.

VOLUNTARIA esse debet. Nemo enim (teste 3. B. Augustino) inuitus benefacit, etiam si bonum est quod facit: ex voluntate mea confitebor illi.

PRAEMEDITATA esse debet. Sicut infirmus 4. primò purgatur, antequam suscipiat medicinam. Bernardus: Magna infania est, prauis humoribus retentis in corde, potiores ei iecere: sic bona sua foras per ostentationem emitte, & prauos humores, id est, peccata, in corde retinere. *Lauamini, mundi, saia 1. Nolite: auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere. Oeconomus rationem coram domino suo redditurus, lapillis prius secum computat: in hunc quoque modum facere debet peccator. Quodcumque trades, numera, &c. Eccles. 42. appende: datum verò, & acceptum omne describe. Ad uocatus coram iudice disputaturus, primò rationes suas, & allegationes ordinat: ita peccator. Ecclesiastici 18. Ante iudicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem*

FESTINA esse debet. Psalm. 94. *Praoccupemur faciem eius in confessione.* Sed quidam nolunt confiteri peccata sua, nisi graui morbo afflicti, vel viribus fracti,

Exemplum.

fracti, dum peccata illos dimittunt, non illi peccata. Similes furibus, qui ad patibulum ducti confitentur sua peccata. Ecclesiastici 17. *Confiteberis viuenti, viuus & sanus confiteberis.* Exemplum habes de aduocato, qui nulla ratione adduci potuit, vt peccata sua confiteretur, & cum nimis ab amicis infestaretur, atque diuexaretur ad confitenda peccata, cepit clamare, appello, appello, & ita miser diem suum infelicitate clausit. Plerique sunt, qui manus abluere tentant, cum iam cibum sumpserint; & vineam putare, cum maior pars vindemiata sit: isti vas lauare volunt, cum iam vinum infuderunt. Stulte sibi consulit medicus, qui materia nondum plenè euacuata, morbum curare præsumit: quippe quandiu ferrum est in ulcere, frustra medicina paratur. Quomodo morsum serpentis curare tentas, si adhuc veneno peccati laboras?

6. INTEGRA esse debet. Varijs plagis oppressus non potest operari: ita vulneratus multis peccatis nequit diabolo resistere. *Dereliquit me virtus mea.* Glossa, quam habui ante peccatum. Integra ergo sit secundum omnem circumstantiam peccati. Consideret qualitatem criminis. In loco, in tempore, in perseverantia, in qualitate personæ; & quali hoc fecerit tentatione.

7. NUDA esse debet: quia vulnera abstrusa detegit, & morbum (vt dicitur) in vultu ostendit. Nihil enim est nocentius animæ, quàm si peccatum in Confessione dissimuletur. Peccator debet effundere quasi aquam cor suum. Vnde ait Hugo de S. Victor: Cæteri liquores quando effunduntur, vel quadam pinguedine superlinita, vel sapore infecta vasa relinquunt: sola aqua sic effunditur, vt munditia vas nullis eius reliquijs maculetur. Qui ergo peccata sua confitentes, aliqua, vel negligentia, vel erubescentiæ causa effundere timent, quasi in vase

Psal. 37.

B. August. lib. de vera et falsa penitentia.

cor-

cordis spissi liquoris reliquias retinent; qui verò peccatum omnino, sed non peccandi affectum, eijciunt, in vase saporem noxium adhuc seruāt. Basilii: Vbi taciturnitas confessionis est, non est spectanda venia criminis; & ubicunq; peccatum tuum verbis excusare volueris, manet in te. Vegetius de re militari ait: Nihil magis in acie custodienda, quàm vt omnes milites incedendi ordinē seruent; quod si exercitus fuerit diuulsus, grauissimum sustinet discrimen. Quare peccator est velut simia, quæ omnia irridens, irrisuibus tandem capitur. Qui sanitatem desiderat, necesse est, vt vulnus detegat. *Delictum meum cognitum tibi feci*, non operui, *Psalm. 31.* sed aperui: vt tu operires. Si homo nescit, Deus ignoscit: abscondere peccatum suum, est ignem in sinu suo detinere. Quando apostema ad interiora flectitur, ibique dissoluitur, inducit mortem corporalem: ita peccatum cum à circumferentia sensuum ad centrum declinat. Ideo consultit Sapiens Ecclesiast. 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.*

DE CONFESSIOE, Genes. 3 monuit Dominus Adam, vt recognosceret culpam. 4. 41. Exod. 10. 11. Leuit. 16. 26. Numer. 5. 12. Iosue 7. 2. Reg. 24. 1. Esd. 9. 2. Esd. 1. 9. Tob. 3. Plal. 27. 31. 37. 73. 94. Prouer. 16. 28. Eccli. 4. 7. 17. Isaiæ 38. 43. *Narra si quid habes, vt iustificeris.* Daniel. 3. 9. Matth. 3. 16. Luc. 11. 18. Ioan. 20. Iacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra* 1. Ioan. 1.

DE CONFIRMATIONE.

Confirmare idem est, quod complere, roborare, & stabilire: de quo B. Petrus ait, *Confirmabit, solidabitq;.*

Confirmatio, siue consignatio, est signum cuiusdam roboris, qua Spiritus sanctus datur in robur: fit enim in fronte baptizati signum crucis, tanquam validissimum, & impenetrabile scutum aduersus

Act. 4.

uersus dæmonis iacula. Vnde confirmati Apostoli, virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Iesu Christi. Dicitur Chrisma, vel vñctio, quemadmodum pugiles antiquitus inungebatur, in cuius figuram Dauid vñctus à Samuele, pugnavit aduersus Goliath.

Fit autem hæc consignatio in fronte, ad significandum audaciam confessionis, cuius impedimentum est timor, & verecundia: vel quia frons est locus euidentiior, vt confirmatus plena fronte confiteatur Christum: Corde enim creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem. In fronte ergo fit: nam inter partes, quæ se offerunt sensibus, caput est dignius: in capite facies: in facie pars anterior: in parte anteriori frons, vbi est sedes verecundia: in fronte sunt fores sensuum.

*De consecrat.
dist. 5. Scot. in
4. Petrus de
Aliaco in 4.
q. 4.*

Confirmatio (vt est communis omnium Theologorum consensus) non est necessaria simpliciter ad salutem: sufficit enim Baptismus cum fide. *16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Est tamen necessaria adulto, vt non contemnat, aliqui non est plenus Christianus: tunc iudicatur contemnere, quando oblata omnimoda opportunitate non suscipit eiusmodi Sacramentum, & ita intelligitur illud dictum Urbani Papæ de consec. Omnes fideles per impositionem manus Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur. Ideo quantum fieri potest, differenda non est Confirmatio: ne si decederent, tanto gloriæ gradu priuarentur. Vnde ait Hugo: Ab hac vita sine manus impositione, id est, Confirmatione, migrare omnino periculosum est. Ex quo prostermitur Vvaldensium, & Lutheranorum impia hæresis, qui negant Confirmationem esse Sacramentum: sed potius ritum & ceremoniam quandam. Sed si audirent fundamentum nostræ

*Lib. 2. de Sae.
par. 7. cap. 3.*

nostræ fidei, statim cessaret eorum admiratio. clarum in primis est ex Act. Apost. cap. 8. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. & Ecclesia tenet locum illum intelligi de Confirmatione. Ita exponunt omnes Doctores sancti.

B. Clemens Petri successor, B. Augustinus, Cyprianus, Irenæus, Damasus Papi in epist. de Episcopis, & alij.

Confirmatio est quadruplex:

1. Per glorificationem in cælo.
2. Per sanctificationem in vte.
3. Per conseruationem in mundo.
4. Per vñctionem ab Episcopo.

Confirmatio trifariam fieri potest:

1. Per virium firmationem.
2. Per armorum additionem.
3. Per membrorum vigationem.

Cùm quis deligitur ad apicem dignitatis, acquiritur ei ius illius rei: verùm cùm à superiore confirmatur, firmatur ei magis illud ius, vt non ita defacili auferri possit. Sicut dicitur de Salomone Rege, quòdeò in regno confirmato, regnum sibi magis adhæsit, & fortius: ita in Baptismo quis assumitur ad dignitatem regiam, & sacerdota-lem, vt se virtutibus regat. Vos estis *genus electum*, 1. Pet. 2. *regale sacerdotium*.

Secundò confirmatur quis per armorum appositionem: cùm forti adduntur arma, fortior redditur. Vnde Dominus dixit Apostolis: *Sedete in ciuitate, quoad vsque induamini virtute ex alto*, id est, armis fortitudinis Spiritus sancti. Est autem gratia, quasi armatura quædam: quia in hoc deserto post transitum maris baptismi, contra vitia pugnamus.

Luc. vii.

Demum confirmatur quis per membrorū soliditatem. Cùm puer nascitur, viuit quidem, sed nequit consistere: ita in Baptismo viuit quidem, sed debet

debet confirmari. In Baptismo enim regeneramur ad vitam: sed in hoc Sacramento consolidamur ad pugnam. Adimit pusillanimitatem, & audaciam præstat confitendi Christum, ut expedit. Idcirco nedum Sacramentum Confirmationis cōfert gratiam, quemadmodum & cætera Sacramenta nouæ Legis: sed etiam auget gratiam, & eam amplificat. Hinc Melchiades Papa ait: Spiritus sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam: deinde non auget modò, sed admirabili quadam ratione auget. Nōne Petrus, qui ecclesiæ petra, & fundamentum designatus erat, summam constantiam, animique celsitudinem præ se tulerat, & nūc mulierculæ voce perterritus, se Iesu Christi discipulum esse non semel, aut iterum negauit, sed tertio? At verò in die Pentecostes tanta virtute repletus est, ut nihil arbitraretur dignum posse ei contingere, quàm pro nomine Christi contumeliam pati. Gratia itaque Confirmationis differt à gratia Baptismali. Huius rei accommodatum exemplum infert B. Dionysius Areopagita, athenarum episcopus: Dux lucæ naturales concurrentes in aliquo vno, ut lucæ duarum candelarum concurrentes in vno puncto aëris, non faciunt vnā lucem; sed sunt distinctæ suis essentijs: sic etiam quia characteres impressi sunt potentia spirituales ad diuersus actus, & ad diuersa officia exercenda; quia potentia distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Imprimatur enim in Confirmatione character; quia sic exigit necessitas, ut recipiens possit coram aduersarijs fidei intrepidè confiteri nomen Christi. Præsupponit autem characterem baptismalem, sine quo nulla alia fieret impressio: nam sicut impossibile est aliquid figurari sine quantitate,

DE CONFIRMATIONE. 305

titate, quæ est principium susceptium figuræ; sic character baptismalis est potētia receptiua respectu omnium aliorum Sacramentorum.

Hoc Sacramentum quoque cor roborat, & confirmat: ideo datur in robur, & plenitudinem: quia de fide requisiti audacter respondemus, & cōstanter confitemur, hanc esse fidem Christi. Hoc quippe docet B. Petrus: *Qua enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinere: quia oportet ad constantem confessionem animari, & verum Deum, & verum hominem confiteri.*

1. Pet. 2.

DE CONFIRMATIONE ACT. 8. 19 2. Cor. 1. Ephes. 4. Heb. 6. 1. Ioan. 2.

DE CONSOLATIONE.

CONSOLARI, est tristem aut afflictum verbis, aut factis subleuare: vnde consolari ex con, & solot componitur, quod est quasi solidum redintegrare.

Est autem Consolatio triplex:

- 1. Temporalis.
- 2. Spiritualis.
- 3. Aeterna.

DE TEMPORALI LUCÆ 6. *Va vobis diuitibus, quò hinc habetis consolationem vestram.* Vx, ait Theophylactus, dirigit in diuites huius seculi, quos & consolationem habere dicit, hoc est, hinc in præsenti seculo latitiam accipere, & ridere, & in delicijs, ac laudibus claros viuere. Decet quidē ab hominibus laudari, sed prius à Deo. Hęc mundana cōsolatio parū durat: vnde fugienda est; vel quia vana est, vel quia fastidium sui generat.

SPIRITUALIS est appetenda: quia

- 1. Animam sanat.
- 2. Terrena despicere facit.
- 3. Animam roborat.
- 4. Mentem illuminat.
- 5. Mentem eleuat.

ANF

1. ANIMAM SANAT. Tunc anima sanata videtur à peccato, quando sapiunt ei bona spiritalia, vt orationes, ieiunia, & huiusmodi. Sicut signum est quòd homo sanus est corporaliter, quando bonum habet appetitum comedendi: & quando non sapiunt ei cibaria, signum est quòd adhuc est infirmus. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite: quæ sursum sunt sapite: non quæ super terram.*

Gal. 1.

2. TERRENA DESPICERE FACIT. Gregorius: Qui habet bonum vinum non querit aquam turbidam ad bibendum. Degustato Spiritu desipit omnis caro: & quanto magis summa placent, tanto imadisplacent. Qui celestis patriæ dulcedinem persequi cognouerit, ea, quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit.

3. ANIMAM ROBORAT. Exemplum de martyribus, qui propter consolationem, quam habebant interiorius, sustinebant patienter grauius tormenta. *Omnia possum in eo qui me confortat. Sicut abundat passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue letificauerunt animam meam.*

Philip. 4.

2. Cor. 1.

Psal. 93.

4. MENTEM ILLUMINAT. Postquam gustauit Ionathas de melle, illuminati sunt oculi eius. In melle diuinæ bonitatis dulcedo intelligitur, quam qui gustauerit, visus eius interior roboratur. *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus. Primò dicit, gustate, & postea, videte: quia gustatio diuinam cognitionem generat. Gregorius: Eius dulcedinem non cognoscitis, quia minimè gustatis. Gustate dicitur, non comedite. Quantumcunque sentiat homo in hac vita, non est nisi quædam prægustatio: sicut vini venditores aliquantulum dant gustare volentibus emere, vt suauitate prægustata ad emendum alliciantur. Augustinus: Gustauit te, & esuriō.*

1. Reg. 14.

Psal. 33.

esurio: tetigisti me, & exarsi.

MENTEM ELEVAT per contemplationem, ele-
natur anima ad rem desideratam, sicut canis ad ci-
bum sibi porrectum vel ostensum statim salit.
Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in Thren, 3.
salos.

Consolatio in
hoc mundo
datur:

1. Pœnitentibus,
2. Humilibus.
3. Lugentibus.
4. Timentibus.
5. Silentibus.
6. Patientibus.
7. Aliena reuuentibus.

POENITENTIBVS. Iob 22. Si reuersus fueris ad
omnipotentem, per pœnitentiam, adificaberis in virtu-
tibus: qui prius eras distractus, tunc super Omni-
potentem delicijs affluens. Cant. 8. *Quæ est ista, quæ
ascendit de deserto vitiorum, delicijs affluens.* Egredis de
Ægypto, id est, de peccato, datum est manna in de-
serto. Corui natura est, quod pullos suos non pa-
scit, donec videat eos nigrescere, & sibi assimilari:
sic Deus non reficit hominem consolatione sua,
donec videat eum nigrescere per pœnitentiam, &
sibi assimilari per mundiciam.

HUMILIBVS. 2. Cor. 7. Qui consolatur humiles, 2.
consolatus est nos Deus. Psal. 118. *Hæc me consolata est in
humilitate mea.* Mater lac dat filio cum paruulus est,
sed quando est magnus subtrahit: sic Deus consola-
tur humiles, nō superbos. Iudith 8. *Expectemus hu-
miles consolationem eius.*

LUGENTIBVS. Isaia 57. Reddi di consolationes ipsi, & 3.
lugentibus eius. Matth. 5. *Beati qui lugent; quoniam ipsi
consolabuntur.*

TIMENTIBVS. Ecclesiastici 1. Timor Domini delecta- 4.
bit cor, in vita præsentī, & dabit lætitiā, & gaudium
in longitudine dierum, in futuro seculo.

SILEN-

5. SILENTIBVS. Isaia 8. *Aque Siloe, id est, diuinae consolationes, vadunt cum silentio.* Psal. 106. *Lati sunt, quia siluerunt.*

6. PATIENTIBVS. Ecclesiastici 1. *Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio incunditatis.* Gregorius: Si mens appetit quod demulcet, prius bibat quod dolet. Boetius de Consolatione narrat, quod in palatio Iouiniano erant duo dolia vini, vnum de optimo vino, aliud de amarissimo; & quicumque volebat bibere de bono, oportebat quod prius biberet de amaro: sic qui vult bibere de vino consolationis, oportet quod prius bibat de vino compunctionis, & amaritudinis.

7. ALIENA RENVENTIBVS. Mater non lactat filium, quando comedit alia cibaria: sic Deus non dat consolationem suam illis, qui alienam recipiunt. Filijs Israel non est datum manna, donec desecit farina, quam de Aegypto tulerant. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Augustinus: Impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea, consolatione aliena: memor fui Dei, & consolatus sum.*

Isaia 66.

Tertia est consolatio AETERNA. In Ierusalem consolabimini. Videbitis, & gaudebit cor vestrum. Haec consolatio erit longissima: non brevis, sicut modo, sed aeterna. Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem aeternam. Latitia sempiterna sua per caput eorum gaudium & letitiam obtinebunt, & suigiet dolor & gemitus.

2. Thess. 2.

Isaia 33.

DE CONSTANTIA.

Constantia est animi stabilitas quaedam, & perpetua permanens, & pertinet ad fortitudinem: nam constare illud dicitur, quod est firmum, & fixum in bono. Vnde est constantia virtus, quae est

vaica

Unica filia summi regis, & finis virtutum, earumque consummatio, totiusque boni repositorium: & virtus, sine qua nemo videbit DEVM,

- Ad Constantiam quatuor pertinent:
1. Firmitas in his, quæ sunt fidei.
 2. Æquanimitas in vtraque fortuna.
 3. Firmitas loci.
 4. Firmitas contra ventos tentationum,

Firmi esse debemus in his, quæ fidei sunt, ne, velut parvuli fluctuantes, circumferamur omni vento doctri- *Ephes. 4.*
 ne. Sicut columna erecta, quæ stat sub quocunque onere. Ita de Mathathia, & filijs eius legitur, *1. Mach. 2.*
 qui constanter steterunt.

Æquanimitas in vtraque fortuna, ne declinamus ad dexteram, vel ad sinistram.

Loci stabilitas multum facit ad constantiam: quia impossibile est (ait D. Bernardus) hominem in vno figere animum suum, qui non prius alicui loco affixerit corpus. Vnde Seneca: Planta sæpius replantata difficile crescit.

Firmitas contra tentationes huius mundi. Ecclesiastici 5. Non ventiles te in omnem ventum. Vnde B. Bernardus. Currite fratres, tota curia caelestis vos expectat. Augustinus quoque: Bonus si fuerit, qui tibi preest, nutritor tuus est: malus si fuerit, tentator tuus est: & nutrimenta libenter accipe, & in tentatione approbare. esto aurum, attende mundum istum tanquam fornacem aurificam. *Lib. de verb. Domini Serm. 6.*

- Constantiam quinque interrimunt:
1. Imprudentia.
 2. Peccatum.
 3. Impatientia.
 4. Timoris carētia.
 5. Animi fluxibilitas.

Impra-

Eccli. 17.

Isa. 57.

Gen. 4.

Iacob. 1.

Imprudencia: quia *Stultus sicut luna mutatur:*
Peccatum. Nam *impij, quasi mare feruens, quod quæ-
scere non potest.*

Impatientia. Cain occidit fratrem suum. *Vagum
& profugus eris super terram.*

Timoris carentia. Nam timor est anchora
mentis; facit enim hominem cautum, atque se-
citum.

Animi fluxibilitas. *Vir duplex animo, inconstans
est in omnibus vijs suis.* Ille duplici animo est, qui vult
duobus dominis seruire, Deo, & mundo: sed ni-
mirum hic in duas partes claudicat. Duo amores,
ait Augustinus, mundi, & Dei, non se simul in vno
capiunt pectore. De quo ait sacer Hieronymus: Dif-
ficile est, imò impossibile, vt præsentibus, & futu-
ris quis fruatur bonis, vt de delitijs transeat ad de-
litias, vt in cælo, & in terra appareat gloriosus.

DE CONSTANTIA. Reg. 13. 17. 3. Reg. 18. 4.
Reg. 3. Iudith 9. 13. 16. Sapient. 5. Daniel. 13. 1. Ma-
chab. 1. 2. 2. Machab. 6. 7. Matth. 14. Act. 4. 1. Thell.
I. B. Ambrosius 3. de Virginitate narrat de matre
& filiabus, quæ amplexantes, & quasi choros du-
centes proiecerunt se in alueum fluij, ne à præ-
donibus castitatis dedecus paterentur.

DE CONTEMPLATIONE.

Richard de
S. Vict.

CONtemplari, est quadam admiratione conspi-
cua in sapientiæ spectacula cum admiratione
suspendi.

Contemplatio est consideratio rerum oculi-
tarum: nam contemplari est diligenter intueri
& res abditas considerare, à templo, id est, à lo-
co, qui omni parte aspici potest: vel ex quo om-
nis pars potest videri, quem augures templum no-
minabant. Vnde contemplatio est pabulum ani-
mæ, quo anima saturata quasi dormire dicitur,
cum

cum à terrenis sursum erigitur, & ad considerationem æternorum eleuatur. Vnde Gregorius: Mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi prius sopiatur. Est ergo contemplatio optima, quæ mentem eleuat ad cælestium eminentiã: in qua quantò diutius persistit, eò melior euadit. Ideo ait Prosper de vita contemplatiua: Actiua vita habet sollicitum cursum: cõtemplatiua gaudium sempiternũ: in ordine creaturarum conspicimus altiores esse pulchriores, & lumine clariores.

Contemplationis motus
secundum Dionysium } 1. Rectus.
est triplex: } 2. Obliquus.
} 3. Circularis.

Motu recto contemplamur Deum, in quo consistit omnium nostrarum actionum finis, atque æterna perfectio gaudiorũ: motu obliquo, nosmetipsos: motu circulari, cælestia: & hoc motu anima ad superna fertur.

Contemplatiua vita assimilatur sepulchro, duplici ratione.

Primò, quia sepulchrum non viuentes, sed tantum mortuos recipit. *Mortui estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.* Vnde Gregorius: Quid sepulchri nomine nisi contemplatiua vita signatur, quæ nos (quasi ab hoc mundo mortuos) sepelit, dum à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit? Coloss. 3.

Secundò ratione absconsionis: quia in sepulchro corpus absconditur: ita contemplatiui attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Contemplantes in terra paleas, metunt in cælo panem.

1. Raptus.
2. Vnio.
3. Transformatio.

Contemplationis	}	4. Languor.
octo sunt præcipui		5. Liquefactio.
effectus:		6. Inebriatio.
		7. Spiritualis iucunditas.
		8. Iubilus.

Raptus est eleuatio potentiz superioris super potentias inferiores, vnde inferiorum actus ligantur, vel ita debilitantur, vt superiorem potentiam in sua operatione nequaquam impendant. Quemadmodum ferrum rapitur ad magnetem: sic anima à terrenis subleuata, obscuras ruinas vitat. Dumque finem, ac principiū suum esse cognoscit.

Lib. 3. metro Hinc Boëtius:

10.

*Hoc quicquid placet, excitatq; mentes,
Insimis tellus aluit cauernis.
Splendor quo regitur, vigetq; calum,
Vitat obscuras animæ ruinas.*

Cum itaque anima sit simplex, indiuisibilis, quocunque se diuertit, tota se vertit: tunc anima deficit, vt ait Dauid: *Defecit in saluari tuo anima mea: tunc fit absorptio spiritus.*

Contemplatio tres comites
præxigit: {

1. Lectionem.
2. Meditationem.
3. Orationem.

Lectio inquirat, meditatio inueniat, Oratio postulat, contemplatio degustat: Lectio solidum cibum ori apponit, meditatio masticat & frangit, Oratio saporem acquirit, Contemplatio est ipsa dulcedo, quæ reficit.

In vita cōtemplatia qua-
tuor conside-
randa sunt: {

1. Actus spiritualiter viuendi.
2. Actus contemplandi.
3. Motium ad contemplandum.
4. Dilectio consequens.

Primum consistit in charitativa dilectione: secundum est actus contemplandi, qui consistit in intellectu: tertium voluntatem respicit, quæ ex amore

amore mouet intellectum ad contemplandum:
dilectio consequens pariter est in voluntate.

DE CONTEMPLATIONE habes: Genes. 12. 13.
15. 18. 24. 30. 42. Exod. 2. 4. Reg. 4. Esther 14. Iob
39. Psal. 36. Matth. 19. Luc. 10. Act. 2. 9. 10. Rom.
1. 10. 21. Ephes. 1. 2. Coloss. 1. 2. Ioann. 2. Apo-
cal. 1.

DE CONTRITIONE.

Contritio variè appellatur, confusio, angor a-
nimi, fletus animi demissio ex scelerum memo-
ria, animi mors cum obiurgatione sui: & dicitur
contritio à con, & tero. Sicut lapis frangitur, quan-
do in partes frangitur; conteritur verò, quando
in minutas partes: ita cor frangitur, quando
incipit recedere à peccato; conteritur, quando to-
taliter destruitur affectus peccati, quod est plenè
à peccato recedere. Exemplum: De grano bene
contrito fit panis sapidus: ita tritura cordis (vt
Augustinus ait) est pietas, & humilitas. Qui se con-
terit, irascitur sibi. Se habeat iratum, vt Deum ha-
beat propitium: se habeat iudicem, vt Deum ha-
beat defensorem. Quare Paulus Cortesius appella-
uit contritionem contusionem, quæ fit, cum
cor poenitentis conteritur, secundum omnes cir-
constantias requisitas ad peccatorum remissio-
nem.

Contritio est dolor pro peccatis voluntariè as-
sumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi.
Quia contritio est dolor; ideò vbi non est do-
lor, non potest esse contritio, vt in celo: & quia
dolor iste est gratia informatus; ideò contritio
non est in inferno: & quia est dolor meritorius
(nam in contritione est effectus meriti satisfaci-
entis) ille locus purgatorij non est locus meren-
di, sed solùm satisfaciendi; quare in purgatorio
non est propriè contritio. Dicit ergo: *Contritio est*

dolor (quia contraria contrarijs curantur remedijs) *voluntariè assumptus*, vt distinguatur à dolore illato violenter: nisi enim dolor esset voluntarius, non esset meritorius; quia non placent Deo obsequia coacta pro peccatis, contra multos, quibus plerumque grauior est mors propinquorum, quàm animæ propriæ detrimentum: *cum animo confitendi, & satisfaciendi*. Quia non est perfectum totum integrale absque suis partibus. Dolor in contritione debet esse vehemens: sed quantitas cōtritionis attenditur, nō circa mensuram temporis, se doloris, qui debet esse:

1. Acer.
2. Acrior.
3. Acerrimus.

1. **A CER**, quia offendimus Deum Creatorem omnium: **acrior**, quia offendimus Patrem nostrum spiritualem: **acerrimus**, quia offendimus Redemptorem nostrum. **Acer**, quia omisit: **acrior**, quia commisit: **acerrimus**, quia amisit. Omisit bona, commisit mala, amisit æterna. **Acer**, quia Deum offendit: **acrior**, quia peccatum defendit: **acerrimus**, quia vitam amisit. **Acer**, quia amisit præteritæ vitæ portionem: **acrior**, quia diuinam possessionem: **acerrimus**, quia æternæ gloriæ benedictionem. **Acer**, quia obligatur æternæ ditioni: **acrior**, quia prauæ habitationi: **acerrimus**, quia æternæ damnationi.

Contritio est velut feruor in musto, qui facit bullire totam vini substantiam, virtute cuius purum ab impuro separatur, & à vini substantia tota scetriditas purgatur, & ad fundum dolij descendens, totam vini substantiam puram reddit: sicut per calorem ignis rosæ resolvuntur in stillatione: vel mola stillat oleum ab oliuinis: vapores nube inclusi calore dissoluntur.

Tria habet vera contritio: { 1. In oculis lachrymas.
2. In labijs confessionem.
3. In anima compunctionem.

{ 1. Lachrymæ lauant,
2. Confessio exprimit,
3. Compunctio purgat. Qui non habet cordis compunctionem, non habet mundam orationem.

Peccata contritione enervantur: in confessione occiduntur, ut iam nō viuant: in satisfactione anihilantur, ut non reuiuifcant, nec in culpa, nec in pœna,

Contritio tria facit:

{ 1. Diabolum fugat: sicut fumus expellit hominem e domo.
2. Animam purgat: sicut mare vomit cadauera, & ad litus transmittit.
3. Et ipsam sanat: sicut medicina corpora primo turbat, deinde sanat.

Contritio cōparatur torrenti, qui quicquid ei obuium fuerit, suo impetu reijcit: sic fluctus lachrymarum reijcit sordes ab anima. Similis est pluuię, cui succedit aër serotinus.

Contritio humilis trahit ex corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morsum, & tristitiam conscientię. Sicut musca, quæ viuit, est esca araneæ; mortua, & contrita, est morsus araneæ medicina: sic peccatum in homine viuens pascit diabolum; sed cū mortificatur per contritionem, tunc virgus diaboli euacuat.

Quatuor modis
anima cōteritur:

1. Memoria peccatorum.
2. Recordatione futurarum
pœnarum.
3. Consideratione peregrina-
tionis huius vitæ.
4. Desiderio supernæ patriæ.

Jeremiæ 1.

Sed quidam sunt, qui habent quidem memori-
am peccatorum, sed ad horam, voluntate peccandi
interius remanente. Ad quos facit illud Jeremiæ:
*Eccce constituite super Gentes, id est, peccata carnalia,
& regna, id est, peccata spiritualia: ut euellas, scilicet*
radicem malæ voluntatis in cōtritione. Nam
sicut radix manens in terra iterum repullulat, &
subcrescit; ita peccatū in anima: est enim sicut ser-
pens in sinu, sicut venenum in stomacho, sicut fures
in domo.

In contritione sunt duo
apprimè necessaria: { 1. Spes,
2. Timor.

Inter has duas molas comminuitur cor huma-
num. Timor deprimit, Spes eleuat, Deuter. 24. *Non*
atcipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam, sed
vtramque. Oculi Domini super metuentes eum, & in eis,
qui sperant super misericordia eius.

Contritio est triplex: { 1. Extensua.
2. Intensua.
3. Longæua.

Extensua ea est, quæ se extendit ad omnia pec-
cata; est enim contritio displicentia de peccato, quæ
est offensiuum Dei: imò se extēdit ad peccata, quæ
pro tempore committi possent, Eadem ratione
contritus tenetur in generali velle pati magis quā-
cunque pœnam, quā peccare: & hæc Intensua
dicitur.

Longæua durare debet per totam vitam: nam
teste B. Augustino: Vbi dolor finitur, deficit pœni-
tentia; vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de
viciis.

venia. Deus absoluens hominem à pœna, & culpâ æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis peccati. Imò ait D. Thomas: Si peccatum prius *Hug. de* commissum, & iam per pœnitentiam dimissum, in *Sanct. Viç.* memoriam veniens placeat voluntati, relabitur in illud, etsi non idem numero, simile tamen in specie. In quo sensu ait B. Augustinus: Nullum scelus Deo tam abominabile fit, quàm præterita peccata, vnicuique nostrum dimissa, reminiscendo gaudere.

Dubitaueris fortè, an contritio excedere possit *Dubium.* peccati deformitatem, & esse nimia: & si sola potest auferre reatum pœnæ, ad quid confessio? audi. Contritio non est nimia, quæ fit in parte rationali, cum sit occasione peccati, quatenus est offensuum Dei: sicut neque amor charitatis potest esse nimius, in parte tamen sensitiua potest & amor esse nimius, & contritio. *Rationabile obsequium Rom. 12.* *vestrum* Addo, quòd etsi contritio potest tantum intendi, vt deleat omnem pœnam; tamen confessio, & satisfactio est necessaria, non propter remedium, sed propter præceptum. Addit D. Thomas, & propter incertitudinem; quia non est certus, an sua satisfactio fuerit sufficiens ad tollendum totum reatum.

Septem sunt contritionis considerationes:

Prima est, considerare post se præteritæ vitæ prauitatem, temporis amissi iacturam, morum peruersitatem. Ierem. 2. *Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris.*

Secunda est, ante se considerare Christi passionis acerbiteriam, mortis necessitatem, diuini iudicii severitatem. Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.*

Tertia, in dextera debet perpendere peccator diuinorum beneficiorum abusionem, diuinæ misericordiæ benignitatem, Sanctorum omnium offensam.

Quarta, in sinistra, fallaciam diaboli.

Quinta, infra acerbiteratē ignis infernalis, poenā interminabilem.

Sexta, intra spiritualium donorum carentiam, peccatorum sorditatem, diabolicæ subiectionis miseriam.

Septima, supra se diuinam indignationem. *Ierem. 2. Scito, & vide, quia malum & amarum est reliquissimum de Dominum Deum tuum.*

Quinque ad veram contritionem pertinent:

Motus liberi hominis arbitrij Deum super omnia diligentis.

Motus liberi arbitrij in detestatione peccati.

Infusio gratiæ gratum facientis.

Expulsio culpæ.

Præuentio diuina, quæ liberum arbitrium mouet, & excitat ad ea, quæ dicta sunt.

CONTRITIO vera prædicatur Ierem. 7. Matth. 9. 4. Lucæ 3. 13. 24. Actor. 2. 3. 8. 17. 20. 26. Contritioni veræ promittitur venia Deuter. 4. 30. 1. Reg. 7. 3. Paral. 7. 30. 34. Iob 22. Psalm. 31. Prouerb. 28. Eccli 17. Isaiæ 1. 30. 45. 55. 59. Ierem. 3. 18. 29. 31. Ezechiel. 18. 33. Osee 14. Ioel. 2. Ionæ 3. Zachar. 1. Malach. 3. Luc. 15. Actor. 3. 26. Contritio quærenda & amplectenda dum sani sumus Eccli 17. 18. Contritionis veræ exempla Iudic. 10. 2. Reg. 12. 24. 2. Paral. 12. 33. Iudith 4. Ionæ 3. Matth. 26. Lucæ 7. 15. 18. 19. 22. 23. Actor. 2. Contritionis falsæ exempla Genes. 4. 27. Exod. 8. 9. 10. Iosue 7. Iudic. 1. 1. Reg. 15. 24. 3. Reg. 13. 21. Sapient. 5. 1. Machab. 6. 2. Machab. 9. Matth. 27. Actor. 8. Hebr. 12.

DE CORDE.

COR est præcipua pars in animali, à quo vita, iuxta Sapientis dictum, procedit, Græcè καρδιά, præcipua inter viscera, & vitæ sedes. Vnde Rabbi Moy-

Moyſes: Sicut ſe habet cælum ad Vniuerſum: ita cor ad corpus animalis. Cælum nunquam quieſcit, & ſemper mouetur: & cor pulſu manifeſtatur. Quare cuſtodiendum eſt ſicut vas pretioſis theſauris plenum, & ſicut caſtrum inter hoſtium impetus. Vnde *Omni cuſtodia ſerua cor tuum*, tanquam vas pretio. *Proverb. 4.* ſum, quod carius emitur, & in eius fractura maius damnum conſequitur, & difficilius reparatur, & ideo diligentius cuſtoditur. D. Paulus: *ſciat unusquisque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore. Vas ſuum*, id eſt, corpus ſuum, in quo hoſpes omnis munditiæ auctor inhabitat: ideo qui caſtè viuunt, terſius, & mundius ſeruat corpus: ita ſanè *domum Dei decet ſanctitudo*. Sanctum enim, & mundum debet eſſe vas illud, in quo pretioſi liquores ſapientiæ, & gratiæ infunduntur: ſi enim tanti fit vas, in quo oſſa, & cineres Sanctorum reconduntur, quid mirum ſi corporis & ſanguinis Domini menſa cordis noſtri munditiem exigit? Vnde cor dicitur, quaſi corban apud Hebræos, quod Latine munus, vel oblatio dicitur.

Cor hominis eſt veluti radix arboris, quæ eſt

- 1. Viua.
- 2. Fixa.
- 3. Solida.
- 4. Humida.

Cor hominis radix dicitur: quia ſicut hortorum cultores omne ſtudium ſuum in excolenda plantarum radice ponunt, & aquis irriguis, & molli terra fouent, & ſic cultæ, lætæ, & proceræ conſurgunt: ita vir pius cordis puritati ſumma cura inuigilare debet.

Ea ratione cor hominis viuum eſſe debet: cor ſiquidem eſt primum principium membrorum, & virium vitalium quoad eſſe. Debet vir pius facere quemadmodum aranea, quæ cùm videt telam fractam, nunquam venatur, niſi prius fuerit reparata: atque

atque exordium sumit à medio telæ, nihil extrema reputans, quandiu medium fuerit fractum: ita romanente interius fractura peccati, non sunt meritoria opera exteriora. *Manda prius, quod intus est.* In picturis primus color est albus, qui facile recipit peregrinas impressiones.

Matth. 23.

Psal. 111.

Ephes. 3.

Ierem. 17.

Debet esse fixum cor, per spem. *Paratum cor eius sperare in Domino.*

Debet esse solidum, per charitatem. *In charitate radicati.*

Debet esse humidum, per deuotionem. *Ad humorem mittit radices.*

Ita Deus cor viuum, fixum, solidum, & humidum respicit, aperit, tangit: respicit, vt resipiscat: aperit, vt gratiam suscipiat: tangit, vt ad feruentem orationem moueatur: nam per consensum transfertur cordis dominium. Ante ostium cordis habet diabolus sedem suam cum toto suo exercitu.

Cor (teste D. Bernardo) in quatuor affectibus est: quid diligas, quid metuas; vnde gaudeas, siue contristeris.

Cor peccatoris dicitur desertum, quadrifarium: Otiositate, quæ sterilis est.

Negligentia ad bonum promerendum. Nihil nobis vicinius est corde nostro, & tamen sæpius euagatur.

Psal. 103.

Quia à feris inhabitatum. *Illic reptilia, quorum non est numerus*

Vel quia infructuosum est. Idcirco obdurefcit cor, & tria incommoda patitur:

Act. 7.

Spiritui sancto resistit. *Dura ceruice, & incircumcisus cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.*

In cunctis Diabolo inferuit. Cor durum, & induratum nec compunctione scinditur, nec pietate molitur, nec precibus mouetur, minis non cedit, flagellis induratur: tandem concludit: neque Deum timeo,

timet, ne hominem reueretur.

Demum mortem incurrit. *Secundum enim duris Rom. 2. tiam tuam, & impanitens cor tuum, thesaurizas tibi iram, in die ire.* Ita obduratum cor in suo proposito perseverat quasi ad victoriam, plusquam oportet; utpote neque consilijs salutaribus vult acquiescere.

Illud cor dicitur durum, quod est inhabile ad suscipiendum, stabile ad permanendum, forte ad resistendum: ita cor dicitur durum, quia est inhabile ad impressionem gratiæ suscipiendam. *Distinct. 47.*

Dicitur quis durus in verbo, quia durè respondet: in intellectu, quia prauè retinet: in capite, per inobedientiam: in corde, quia non credit, imò deprimitur magis: sicut videmus in torculari, quòd perimmentatem ponderis superpositi vinum effluit, & racemorum massa exsiccat.

Dicitur cor obduratum: quia est in peccato stabilitum; vel quia Deum, & eius mandata impugnat. Isti sunt veluti lapides in aquis, qui licet continuè aquis rigentur, non tamen inde mollescunt; quin potius duriores euadunt: ad hunc quoque modum, obstinati in sordibus suis magis sordescunt, malitiæ suæ præmia expectantes: nam diabolus contra eiusmodi obstinatos allegat præscriptionem. Obduratio cordis non est culpa, sed poena; & importat subtractionem gratiæ, vel inhesionem culpæ, & firmitatem in peccato: nam obstinatus est, qui in suo peccato perseverat, quasi ad victoriam, plusquam oportet: vel qui consilijs salutaribus non vult acquiescere. Causa duritiæ, est extrinsecus humoris. Caro fit dura, cum liquor exprimitur, & humor eliquatur. Causa deficiens, est liberum hominis arbitrium gratia destitutum. Vides famelicum, neque vis pascere: si non pauidisti, occidisti: causa mortis in casu est defectus cibi. Ille non occi-

occidit, sed permisit occidi: quare omni custodis
 seruandum est cor, quo nil fugacius est, quodque
 semper extra effunditur, & effluit. Vnde apes sunt
 imitandæ, quæ à natura edoctæ, ostia aluearis, in
 quo mellificant, succis amaribus illiniunt, vt se, & for-
 tus proprios à venenosis moribus araneorum de-
 fendant: in hunc sanè modum facere debet pecca-
 tor, ita cor suum amaritudine inungere, ne vene-
 nosæ cogitationes subintrent. *Cor sapientium vbi tri-
 stitia est & cor stultorum, vbi letitia* Cor, quod nouit ama-
 ritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.
 Sed impœnitens est sicut equus vlcerosus, qui
 dum tangitur in vulnere, recalcitratur. Cor contri-
 tum ad Deum dirigitur, & à Deo corrigitur. D. Ba-
 silius exponens illud Psalm. 7. *Et diriges iustum*, ait
 Iustus dicitur rectus, & rectum cor, quod rectifica-
 tum est.

Via dirigendi cor ad Deum, est triplex: {

1. Humilitatis.
2. Sapientiae.
3. Concordiae.

Cordis directio est amare, quod amandum, &
 eo amore, quo est amandum; timere timenda, de-
 siderare desideranda, & sic omnia recta tendunt in
 Deum.

Cor peccatoris trifariam
 scinditur:

1. Per contritionem, vt
 effluat sanies iniqui-
 tatis.
2. Per compassionem
 ad proximum, vt ef-
 fluant viscera pietatis.
3. Per amorem ad De-
 um, vt exeat fluius
 amoris.

Psalm. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.*

Jerem.

Jerem. 24. Dabo eū cor, ut sciant me.

Philip. 4. Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodi
dat corda vestra.

Cor hominis habet vim, non solum recipiendi, & conseruandi, sed & attrahendi. *Det vobis secundum diuinitas gloria sua, &c. Christum habitare per fidem in cordibus vestris.* Ideo cor hominis debet esse profundum, ut profundè recipiat: altum, cum quis mente rapitur. *Accedet homo ad cor altum, id est, ad cor Christianum, et exaltabitur Deus, scilicet, per contemplationem.* Habet cor nostrum similitudinem speculi. (ait sacer Hieronymus) quod rem obiectam repræsentat, & effigiat.

Debet quoque cor nostrum esse mundum: nam sicut tabella albo colore disposita, facilius recipit alios colores, & diutius retinet: sic cor mundum diutius retinet, & facilius imbibit diuina charismata. Vnde omnis veræ sanctitatis, & religionis fons in corde est, à quo externa opera dimanant. Quo circa quisque cordis puritati, atque custodiæ potissimum studere debet; ut Deum in seipso hospitem recipiat. Sicut enim corpus humanum, si à iuncturis suis fuerit auulsum, extra locum sibi à natura destinatum violenter collocaretur: ita cor nostrum extra Deum: & propterea custodiendæ sunt duæ particulæ, quæ in carne non veterascunt, & hominem ad peccatum trahunt, cor, & lingua: quia noxias cogitationes, quas cor machinari senserit, lingua pandit. Quare est molliendum cor, abluendum, deprimendum, exercendum, fouendum, vniendum.

Molliendum, quia *cor durum habebit malè in nouis* Eccli. 3.
fimo: nam & ipsa natura docet, quæ non dedit nobis cor æneum, lapideum, vel osseum: sed carneum.

Abluendum est cor. *Laua à malitia cor tuum.* Deus Jerem. 4.
enim est summa puritas, *qui pascitur inter lilia.* Cant. 6.

Deprimendum est cor. *Deprimo cer tuum, id est,* Eccli. 2.
incli-

inclina per humilitatem. Nam deprimere, est deorsum premere: quod fit per humilitatem.

Exercendum est cor, & in oratione ad Deum erigendum est.

Fouendum est cor. Nam homo carnalis dicitur vecors, quasi derelictus à corde.

Eccli. 2.

Vniendum est cor. *Vt duplici corde.* Cor nisi vnitum sit, nunquam à peccato separatur, & nulli compatitur: correctionem non accipit, sed contra temnit. Lupus ictum sagittæ non timet, sed duritia pellis eam reijcit: ita peccator in vitijs inuereratus non recipit correctionem. Musca non separatur à sanguine sine ictu mortis: ita *Cor durum habebit malum in nouissimo.*

Eccli. 3.

De Corde habes: Genes. 17. 18. 20. Exod. 20. 31. Psalm. 21. Ierem. 4. Daniel. 7. Cant. 8. Matth. 22. Cor mundatur & sanctificatur per Christum Psalm. 50. Ioan. 13. 15. 17. Actor. 15. 1. Cor. 6. Ephes. 5. Heb. 1. 9. 10. 13. 1. Pet. 1. 1. Ioan. 13.

DE CORRECTIONE FRATERNA.

COrrigere est ad rectum reducere, quod erratum est: vnde fraterna correctio, est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate.

Est autem correctio bipartita. Prima est actus iustitiæ vindicatiuæ, & est coërcere à malo per inflectionem iustæ pœnæ. Altera est actus dilectionis, quæ est per amicabilem instructionem boni. Primam habent soli Prælati, & exercent in subditos. Verùm plerique sunt iudices mundi, qui sunt instar statuæ Herculis, vel Mercurij: habent quidem clauam, & caduceum, quibus minentur; ac nunquam percutiunt. Alteram habet omnis fidelis, cum sit actus charitatis.

Iste actus charitatis duplex esse potest, ne proximus

DE CORRECTIONE FRATERNA. 323

mus peccet: & si peccet, emendetur. Si quis serua-
ret vellem tuam ab igne, est charitas: sed si perso-
nam, erit maior charitas: ad extremum, si seruaret
animam, est maximus actus charitatis.

Verum quidam correctionem audiunt, & corri-
guntur: quidam audiunt, sed non corriguntur: qui-
dam nec audiunt, nec audire volunt, nec corrigun-
tur. Primi sunt similes pergamento, vbi scriptura
facile abradi potest: secundi papyro, vbi scriptum
deletur quidem, sed manet macula, & litura quæ-
dam: tertij sunt similes ferro, & incudi: incus enim
et si calefiat exterius, intrus tamen viget frigus.

Fraterna correctio fieri debet quadruplici ra-
tione:

Primò, vt peccator peccatum suum, & seipsum
agnoscat. Chrysostomus: Correctionis initium est,
cognoscere se peccasse.

Secundò, vt de peccato doleat, & seipsum e-
mendet.

Tertiò, vt se deformem cognoscens, reforme-
tur. Optimè, ac iustissimè viuemus, dicebat Dio-
genes, si quæ in alios reprehendimus, ipsi non fa-
ciamus.

Quartò, vt si peccatum videns conuiues, pec-
cati particeps videris. Non propterea valet dice-
re: Ego sum peccator, & quomodo cæteros corri-
gam? Audi. Non me latet, quòd qui vult alios cor-
rigere, seipsum prius corrigat oportet. Solebat ira-
sci, desinat, vt sit patiens: erat audax, sit mansue-
tus: erat inuidus, sit humanus: erat lasciuus, sit ca-
stus. Sed attende, quia correctio fit, vel per modum
increpantis; & tunc prius teipsum corrige: vel
per modum supplicationis, quæ est communis bo-
nis, & malis. Vel (vt ait D. Thomas) correctio
consideratur, vel quò ad essentialè, vel quò ad ido-
neum. Essentialè est emendatio fratris, & funda-
mentum.

D. Bonau. 4.
distin. 19.

323
artic. 3.

tur in recto iudicio rationis: & ita peccator quò ad hoc potest alium peccatorem corrigere; quia peccatum, & est valida ratio, non corrumpit bonum naturæ quò ad idoneitatem. Peccator redditur indignus, vel ratione grauioris iniquitatis, vel ratione superbiæ intensioris, vel ratione propriæ condemnabilitatis.

Rich. in 4. Anton. part. 2. tit. 9. cap. 6. Durandus in 4. dist. 19. Sed dices, quando peccatum est occultum, debet ne statim denuntiari? Dico cum Richardo, & alijs præstantissimis viris: aut peccatum est occultum omnino, aut est in promptu, vt sciatur: vel iam iam ad aliorum aures percrebuit. Si est notorium, debet denuntiari illi, qui potest corrigere; vt si quis fuit scandalizatus in crimine, ædificetur in poenâ: si verò nondum ad notitiam peruenit, adhuc denuntiandum est, vt futuro scandalo occurratur: si est occultum, & speratur emendatio, & lucrum fratris, admoneatur primò, & differatur denuntiatio: si non speratur emenda, & peccatum non sit infectum, (vt est hæresis,) nec damni illatiuum, (vt est furtum,) tunc differatur denuntiatio: si infectum, vt hæresis, denuntietur: si damnum infert, vt furtum, videatur, si est maius damnum furtum, vel fama delinquentis, & sic maiori damno obuandum.

Dices forsan, nonne actus charitatis est sufferre peccatorem? cedo, tenemur sufferre peccatorem, id est, non turbare, vt beneuolentia emendetur: id eò omnibus debemus fraternæ correctionis officium impendere, sub spe diuini auxiliij.

Correctio debet habere iustam causam, à qua oriatur: iustum modum, quo exequatur: iustum finem, ad quem ordinetur. *Iustè quod iustum est persequeris.* Causa necessaria est in fraterna correctione, quia cum sit spiritualis elæmosyna, non datur nisi indigenti. Modus quoque est admodum necessarius, Verum

Verum circa modum correctionis seruandæ sunt sex conditiones,

- vt sit
1. Consideratio diligens personæ delin-
 2. Charitas. (quentis,
 3. Animofitas.
 4. Lenitas.
 5. Prudentia.
 6. Discretio.

Habenda est imprimis **CONSIDERATIO** PER-
SONÆ delinquentis: quia in re dubia (teste Magno
Gregorio) non datur certa sententia.

CHARITAS adhibenda est, vt nihil nocendi cu-
piditate fiat, nihil inhumaniter; sed omnia consu-
lendi charitate. Charitas siquidem similis est molæ
aquariæ, quæ & acri aqua, & leni oleo acuit fer-
rum. Ad hunc modum debet esse correctio acris, sed
non crudelis: Acris, ne negligatur. Sicut plumbum
in igne positum splendet: diu tamen detentum
facile diffiat, & in aërem dissoluitur. Et quemad-
modum nolentibus acceptare rationem ostensu-
am, sit argumentum ducens ad impossibile: &
morbi, qui non curantur emplastro, purgantur
cauterio, quod est corporis cloaca. Putridæ carnes *D. Hieron. ad*
ferro indigent, & cauterio: & venena serpentino *Amantium*
pelluntur antidoto: & quod satis doler, maiori do- *Presbyt.*
lore expellitur.

Non debet esse crudelis: quia correctus illud di-
cere posset: *Nunquid ego canis sum, quod tu venis ad me 1. Reg. 17.*
cum baculo? Petro vniuersalis Ecclesiæ patori di-
ctum est: *Conuerte gladium tuum in locum suum. Pater. Matth. 26.*
familias domi habet gladium, quo furem depellat;
& virgam, qua filium corrigit. Nimia enim pietas
dissolutionem disciplinæ parturit.

Duplex itaque est modus curandi, per leniora, &
per actiora medicamina; alioqui vlcus nullum re-
medium habet, nisi aperire, & scalpello rumpere
queas,

queas, vt sanies latens egrediatur. Quare imitandus est chyrurgus, qui, vt infirmi vulnus suauius aperire queat, quibusdam vnctionibus linat, vt putredinem educat, quæ sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio non desiccaret. In quo sensu dicit B. Augustinus: Duo sunt nomina, homo, & peccator: quia peccator est, corripe; quia homo est, miserere.

3. **ANIMOSITAS** quoque adhibenda est: sed quidam sunt, qui in corrigendis erroribus persimiles sunt imaginibus, quæ in hortis, & vineis collocantur ad terrendas aues, quæ videntes arcum, & sagittas, timent quidem, & fugiunt: sed cum nullam viderint sagittam ab arcu emitti, super caput volant, saltant, & sordibus coinquinant. Quare vehemens debet esse correctio, sed cum ratione facta: quia seuera, & nimis acris, & indiscreta correctio est veluti nouacula dentata, quæ valde offendit, abradendo pilos. Hæc (vt Isidorus ait) non emendat, sed percutit. Animositas adhibenda est, ne sit remissus; quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. Si vides pulicem in veste, purgas: & tamen pateris labem in anima: quæso considera te ipsum, ne actu tenteris.

4. **LENITAS** quoque per necessaria est: quia temperandus est affectus. Psalm. 89. *Superuenit mansuetudo, & corripiemur.* Vnde Socrates animaduersionem ferui in tempus distulit. Caderem te, inquit, nisi irascerer. Homines quippe sumus, & à vitijs non sumus alieni. Qui corrigit, cum lenitate multa faciat: multa lenitate opus habet, qui corripit: vt qui corripitur, æquanimiter toleret sectionem. Non videtis medicos, quando vrunt, vel secant aliquos, cum quanta lenitate opus curationis exercent? Galat. 6. *Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis*

considerans teipsum, ne & tu tenteris. Sit itaque amor in corrigendo, sed non emolliens rigor, sed non exasperans stilus, sed non immoderatè sæuiens pietas, **D. Bernard.** sed non plusquam expediat parcens: sed ô tempora, ô mores: cadit asinus, & succurritur ei; cadit anima, & non est, qui releuet eam.

PRVDENTIA adhibenda est, vt consideret quas sitilitatem criminis, atque personæ. Si quis laboret dolore dentium, vel digitorum, confestim vocat medicum: sed cùm grauiori morbo est implicatus, veluti phreneticus, atrabili, vel insania affectus, ob morbi vehementiam non recipit medicum, sed explodit, vel fugit.

Ad extremum **DISCRETIO** adhibenda est, si qua virtutes sunt vitia, Citharæ chorda si tantisper asperè, & indiscretè pulsetur, frangitur; sibilus tenuis canem iritat, equum mitigat. Discreta esse debet, vt non quæras, quem corrigas, nec impietatem in domo iusti, verùm cùm sese offert occasio: sed intellige quæ sunt proximi ex teipso.

Corripit Deus ad emendationem, & quos diligit, *castigat. Beatus homo, qui corripitur à Deo.*

Iob 5.

Corripit in iudicio, cùm moderatur castigatiōem in hac vita.

Corripit in ira, cùm dat pœnam æternam.

Amos 5.

Corripit iustos in misericordia, quia corripit ad emendationem.

De **CORRECTIONE** Genesi 11. 13. 37. Exod. 1. 18. Leuitic. 9. 19. 26. Iosue 22. Iudic. 20. Tob. 2. Iob 6. Psalm. 17. 140. Prouerb. 1. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 24. 25. 27. 28. 29. Ecclesiast. 7. Eccli 19. 20. 21. 32. Daniel. 9. Osee 4. Math. 7. 18. Luc. 17. 1. Corint. 4. Galat. 2. 3. 6. 1. Tim. 2. 5. 2. Tim. 2. Heb. 3. Iacob. 5. B. Augustinus de charitate, & de verbis Domini. D. Gregorius Magnus in Registro, & in Pastoral. Anselmus super Epist. ad Timoth. Cassiodorus epist. 3.

Circa Corpus Christi tria perpendenda sunt:

1. Infallibilis fidei veritas.
2. Rationabilis dispositionis congruitas.
3. Inviolabilis observationis continuïtas.

i. Circa primum considerandum est, quod sub specie panis, & vini realiter continetur corpus Christi. Vnde sciendum est, quod quando sacerdos ista verba pronuntiat, scilicet: *Hoc est enim corpus meum, &c* panis transiit in corpus Christi, & vinum in sanguinem vertitur illa verbi virtute, qua *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*: qua omnia dixit, & facta sunt: qua uxorem Loth in statuam salis mutauit: qua virgam Mosaicam vertit in colubrum: qua flumina, & fontes Egypti conuertit in sanguinem: & aquam in vinum. Verbum Eliæ ignem de caelo iussit descendere: verbum Christi non poterit panem in carnem mutare? Certè maius est de nihilo aliquid creare, quàm quod est in aliud mutare. Item si potuit corpori mortuo, vt Lazaro, & corpori insensibili, vt Adæ, vitam inspirare, & de terra insensibili facere rem sensibilem: quare non poterit panem in carnem mutare? Item, homo educit de terra ferrum quotidie, & de cinere vitrum: sed Deus est longè potentior: ergo, &c. Item, si quæras, quomodo credam ibi esse corpus Christi, cum videre non possim? respondeo: Credis iumenta, & omnia animalia exiisse de terra, & tamen exiisse non vidisti: & te proauum, & abauum habuisse, tamen non vidisti: quare ergo non credis ibi esse corpus Christi sub illa specie panis, licet non videas? Nonne Fides est argumentum rerum non apparentium? Item quærent hæretici, quomodo possit quotidie ab hominibus manducari corpus Christi, qui si mons esset magnus, totus comestus esset. Respondeo:

Ioan. 1.
Genes. 1.
Genes. 19.
Exodi 4.
Exodi 7.
Ioan. 2.
4 Reg. 1.

spondeo : Sicut de quinque panibus quinque milia hominum sariauit , & de quibus maiores reliquiae remanserunt , quàm essent quinque panes : sic ipse potest totam Ecclesiam de corpore suo pascere absque sui decremento . Item calor , & splendor ignis , & odor rosæ , & sapientia hominis se omnibus communicant (quantum in se est) sine sui detrimento . Similiter & sol omnibus se communicat : sic & candela candelis multis sine sui decremento ignem , & lucem ministrat . Et sicut mulier Sarephthana quotidie comedebat de farina hydriæ , 3. Reg. 17. & non diminuebatur farina , nec oleum in lecytho ; & sicut Propheta Eliseus mulieri alteri oleum , & 4. Reg. 4. inuitatis suis cibaria multiplicauit : sic tota Ecclesia quotidie sumit corpus Christi sine decremento sui . Item sicut vna vox prædicatoris eadem numero auditur ab omnibus , ad quos potest peruenire : sic Deus potest facere , vt vnum corpus Christi numero ab omnibus recipiatur sacramentaliter . Item , aliqui mirantur , quòd in vna hostia tam parua sit totum corpus Christi , in omnibus partibus illius hostiæ simul vnitis , ita quòd in nulla parte sit totum ; & tamen , si hostia diuidatur in partes , est totum in qualibet parte : & non mirantur , quòd in vno speculo appareat tota imago , & vnica ; & si diuidatur speculum in partes , quot essent partes speculi , tot essent integræ eius imagines . Item , quidam mirantur , quòd in modica specie sit tantum corpus & totum : & non mirantur , quomodo in speculo appareat magnum , & ingens templum .

Secundum , est rationabilis dispositionis congruitas , vt in susceptione corporis Christi suam conscientiam vnusquisque examinet , mundet , & disponat . Qui vult ponere pretiosum liquorem in aliquo vase , probat , vtrum mundum sit , sanum ,

vel corruptum: sic facere de se debet, Sacramentum altaris suscepturus. 1. Cór. 11. *Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Sacerdos, quoties ad mensam corporalem accedere debet, manus suas lauat, & manibus illotis non comedit; & tamen ad mensam Domini sæpe conscientijs illotis accedunt mali sacerdotes. Sunt multi, qui in præparatione cibi corporalis volunt laborare à mane in horam tertiam: in præparatione tamen cibi spiritualis vix volunt laborare per dimidiatam horam. Modus præparandi tangitur in Exodo, ubi legitur de Agno paschali: *Non comedetis ex eo crusdum quid, nec coctum aqua: sed assum tantum igni.* Crusdum comedit ille, in quo ignis charitatis deest. Coctum aqua comedit, qui in delictijs, & fluxu luxuriæ vivit. Assum igni, qui passionem Domini recolit: ita ut in meditatione eius exardescat ignis charitatis. Debet etiam comedi cum lactucis agrestibus, id est, cum dolore, & amaritudine cordis pro peccatis. Pondera, quod dicitur in libro Sapient. quod manna ad calores solis liquefiebat; sed ad ignem indurefiebat: sic corpus Christi, quod per manna signatum est, quando ab anima recipitur, ubi est calor solis, id est, est, charitas, quæ illam liquefieri facit, & solui in diuinum amorem, & deuotionem. Cantic. 5. *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.* Quando verò recipitur ab anima, ubi est calor ignis malæ concupiscentiæ, indurari facit eam per obstinationem. Probet ergo se homo, verum in eo sit calor solis, vel ignis: & sic de pane illo edat, &c. Recipiendum est etiam in sindone munda (id est, in puritate cordis) & in sepulchro, in quo nondum quisquam positus sit. Non ponat ergo aliquis corpus Christi, ubi iam est diabolus; quia nulla conuentio Christi ad diabolum. Vnde sicut Iudas per osculum tradidit eum Iudæis; sic sumens indigne corpus Christi.

Exod. 12.

Sapient. 6.

Christi, tradit eum dæmonibus, quantum in se est, dum collocat illud in loco, qui est in potestate diaboli. Ideo de tali conqueritur Dominus: *Manus tradentis me mecum est in mensa*: Augustinus: Magis peccant, qui tradunt peccatrici membris Christum, quàm qui crucifixoribus Iudæis tradiderunt eum. Præterea maiorem quis iniuriam domino suo facere non potest, quàm si eum in vincula detrudat, atque in sordes proiciat: hoc facit indignè sumens corpus Christi. *Qui manducat, & bibit indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini*: Glossa: pœnas Christo dabit, ac si ipsum occiderit punietur. Ambrosius: Qui indignè Christum sumit, idem est, ac si ipsum interficiat.

1. Corin. 10.

Tertium est, inuiolabilis obseruationis continu- 39
itas, id est, diligens custodia post susceptionem. Si quis in pixide, ubi corpus Dominicum est positum, foetidum aliquid, vel lutum posuerit, infidelis certè iudicaretur: qualis ergo iudicandus est ille, qui os suum, in quo Dominicum corpus recipit, malis verbis; vel cor suum prauis cogitationibus polluit? Proverb. 27. *Qui custos est Domini sui, glorificabitur*. Si tantum est peccatum Deo negare hospitium: maius certè videtur (postquam receptus fuerit) eum ab hospicio suo expellere. Vnde quidam ait:

Turpius eicitur, quàm non admittitur hospes.
Si tantum offenditur Deus, quando Discipuli eius non suscipiuntur, ut dicitur Luc. 10. quòd Sodomitis remissus erit in die iudicii, quàm illis, qui nō receperint eos: quantum credendum est Deum offendi, quando sibi negatur hospitium, & præcipue à suis? Ioan. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt*. Item, talis similis est Iudæ, qui, postquam ad mensam Domini comedit, eum tradidit hostibus suis. Ecclesiastici 6. *Est amicus socius mensæ, & non per-*
manet

manebit in die necessitatis. Tales similes sunt Iudæis, qui in ramis Palmarum, floribus, canticis, & hymnis cum laudibus Dominum honorificè suscepunt; & postea cum iniuria, & contumelia eiecerunt. Proditio enim est magna, dominum suum hospitio recipere, & postea hostes inducere, qui eum gladijs, & fustibus eijciant: quod faciunt, qui eum primò recipiunt, & postea peccata committunt. Nimirum cor eius rumperetur, si quis videret se ab vxore sua è domo eijci, & adulterum ab ea recipi: sic Deus cum videt se contemni, & de domo sua eijci, & vitia, & diabolum recipi. Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: si alius uenerit in nomine suo, illum accipietis.*

Tripliciter autem quis accedit ad susceptionem huius Sacramenti. Primò per comparisonem eius ad id, quod sumitur, cuius dignitatis non est proportio conueniens: sic nulla creatura dignè sumit. Iob 4. *Nunquid homo Dei comparisone iustificabitur?* Secundò, per comparisonem ad consecutionem effectus: & sic indignè accedit. Terziò, per comparisonem ad culpam, quam manducando contrahit: & sic indignè accedit, & peccat mortaliter. Opponitur autè huic indignitati (teste D. Bonauentura) sufficiens præparatio, quæ est expulsiō omnis peccati, reuerentia, & dilectio.

Verùm quidam se præparant verè: quidā probabiliter: quidam neutro modo. Primi dignè accedunt: qui verò sunt im præparati, indignè.

DE CVSTODIA.

Custodire est diligenti cura seruare aliquid, ne amittatur. Vnde custodia, est actus custodiendi. Dauid petebat ori, & cordi custodiam apponi. Duplici enim munimine opus est, vt nec cogitatio iniqua

Lib. 4. dist. 9.
q. 2. Gab. ibid.

iniqua sapiat, nec praua voluntas in fatua verba erumpat.

Tria ab homine sunt custodienda: { 1. Interiora.
2. Superiora.
3. Exteriora.

Interiora, vt anima. D. u^l. 4. Custodi temetipsam, D. Greg. in
& animam tuam soliciè. Custodiens rem sibi datam, D. Greg. in
hostis declinat insidias. Regist.

Superiora, vt mandata Dei. Ecclesiastici 2. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius. Iosue 23. Estote solliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi, & non declinetis ab eis neq; ad dexteram, neque ad sinistram.

Exteriora, vt bona proximi. Cant. 3. Inuenerunt me vigilantes, qui custodiunt civitatem.

Corpus iustum vnusquisque tenetur custodire. Sollet dici, ait D. Bernardus, Bonum castellum custodit, In par. Serm. qui corpus suum custodit.

Maxima virtus est parta custodire, vt quidam ait:

Non minor est virtus, quàm querere, parta tueri;

Ouid 2. de

Casus inest illic, hic erit artis opus.

Arte amam

In bona custodia anime { 1. Aures, ad audiendum.
2. Cor, ad intelligendum.
3. Os, ad loquendum.
4. Manus, ad operandum.
5. Oculi, ad videndum.

Debemus aperire AURES ad audiendum: sicut ianua castri aperiantur domino. Isaia 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abij. Iob 42. Auditui auris audiui te; nunc autem oculus meus videt te.

Aperiendum est etiam COR, ad recipiendam illuminationem in intellectu, & gratiam in affectu, 2.
Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, Apoc. 3.
& aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum; & cenabo cum

cum illo, & ipse mecum. Ostij nomine cor hominis intelligit. Nunquam cessat, nunquam otatur Dominus: ideo stat, & pulsar, paratus semper intrare, iuuare, illuminare, erigere, & confortare, seseque nobis ad nutum donat; ideo non debes diffidere, si velis pœnitere. Pulsat Dominus manu beneficiorum. Non est animi bene instituti donum recipere, & donantem à se abdicare. Vnde Cant. 5. Surrexi, vt aperirem dilecto meo. Pulsat quoque virga flagellorum Augustinus: Magna Dei ira, quando peccatori parcit Deus; ad hoc enim parcit, vt in æternum puniat; & magna Dei misericordia est, in præsentem misericordiam non consequi.

3. Aperendum est etiam Os nostrum in custodia animæ, Prouer. 31. Os suum aperuit sapientiæ.

4. Aperienda sunt MANVS, ad operandum. Prou. 31. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

5. Aperienda sunt OCULI, ad præmia cæli, & ad pœnas inferni. Prouer. 20. Aperi oculos tuos, & satiarare panibus. Ierem. 3. Leua oculos tuos in directum.

Ita { 1. Mala cauemus.
2. Pacem habemus.
3. Viram fouemus.

Prou. 22.

Mala cauemus: quia arma & gladij in via peruersi: custos autem animæ suæ longè recedit ab eis. Cauendum est ab insidijs diaboli. Narrat quidam auctor de cato, quem rusticus posuit in arca, vt custodiret caseum à muribus, qui ad extremum mures, & caseum comedit: ad hunc modum nobis cum diabolo plerunque conuenire solet.

Michel. in lib.
de omni &
nullo.

Cauendum est à murmuratione. Sapient. 1. Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest, custodienda est manus, ne mala operetur.

DE DECIMIS.

Decima est tributum, siue homagium, Deo debitum.

rum. Sicut enim non reddens homagium domino suo, hæreditate priuatur: ita non soluens decimam, hæreditatem perdit. Nam veteres ex vnaquaque re decimam Dijs offerre consueuerunt.

Interest autem inter decimas, & primitias. Primitiæ frugum: decimæ verò aliorum.

Triplici ratione institutæ sunt decimæ. Primò, ex parte Dei, in recognitionem vniuersalis dominij: cùm enim Deus ex magna sua liberalitate nouem partes rerum creatarum nobis concesserit, decimam partem sibi retinuit. Vnde Leuit. 27. *Omnēs decimæ terræ siue de frugibus siue de pomis arborū, Domini sunt, & illi sanctificantur.*

Secundò, rationi consentaneum est, vt Ecclesiæ decimas soluamus, à qua tot bona accipimus quotidie: hoc modo decima semper fuit in præcepto iure diuino, secundum rationem iustitiæ, quæ exigit, vt qui metunt spiritualia à ministris Ecclesiæ, dent eis temporalia. Vnde Genes. 47. Sacerdotibus in Ægypto cibaria ex horreis publicis dabantur.

Tertiò, ratio dictat, quòd qui inuigilant circa *Gerson in reg. moral part. 2.* salutem animarum, & Reipublicæ vtilitatem, habeant vnde viuere possint: & propterea solutio decimarum sacerdotibus est de iure diuino, quatenus inde sustententur. Melchisedech obtulit Abraham, tanquam Dei vicario, decimas omnium rerum, quas habebat. Iacob decimas de omnibus sedaturum promisit. *Genes. 14. Genes. 28.*

Recipientes decimas debent esse clerici Domino seruietes: qui non debent superflua quærere, sed necessaria, & Deo inservire, atque diuinis semper assistere. Ezechias instruxit sacerdotes: *Vos eleget Dominus in hæreditatem sibi, vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisq; eum, & trematis ei incensum,* *2. Paral. 29.*

Nulla

D. Thom.
 2^a 2^a, art. 3.

Nulla consuetudo contraria soluit hominem ab obligatione reddendi decimas; quia hæc obligatio fundatur super ius diuinum, & naturale: idè tenetur semper homines reddere decimas, si Ecclesia exigat, contraria consuetudine non obstante. Deus autem voluit decimas in noua lege dari, vt ex substantijs nostris Deum honorantes, gratias Deo agendo acquiramus gratiam Spiritus sancti. In veteri autem Testamento fuit signum perfectæ curationis ab omni morbo peccatorum, quæ expectabatur fienda per Christum. Nam denarius est numerus perfectus, etiam in via Platonis, & primus limes numerorum, vltra quem non proceditur, nisi replicando præcedentes numeros: & ita, qui dabat decimas, protestabatur quasi figuratè, & in quodam signo ad se pertinere imperfectionem, & expectare perfectionem futuram per Christum.

Et ita decimatio
 est actus: { 1. Moralis.
 2. Sacramentalis.
 3. Figuralis.

I. Corint. 9.

MORALIS, in quantum est alicuius partis donatio ad sustentationem eorum, qui sunt diuino cultui deputati. MORALE enim, & iustum est, vt de altari viuatur, qui altari deseruit. SACRAMENTALIS, in quantum est donatio alicuius partis ad Dei honorem, in fide mediatoris, ob curationem morbi originalis. FIGURALIS, quatenus donatio decimæ partis, facta summo sacerdoti, significabat curationem vtilem fiendam per futurum summum sacerdotem Christum.

Quadruplex præmium consequuntur hi, qui fideliter, & deuotè	Primum, est abundantia temporalis. Secundum, est corporis incolumitas. Tertium, est infusio gra- tiz,

decimas persoluunt. | tiæ, multiplicatioq; vir-
tutum.

Quartū, est copiosa sa-
lus in patria.

Dens respexit ad Abel, & ad munera eius; quia *Genes. 4.*
de melioribus obtulit gregis: Cain verò despe-
xit; quia de corrosis, & vilioribus terrę nascentibus
obtulit.

Debent sacerdotes decimas recipientes deo *Num. 18.*
vacare.

Debent de suis redditibus pauperibus erogare, *Deut. 15.*

DE DECIMIS *Genes. 14. 28. Leuit. 27. Num.*
5. 18. Deut. 12. 14. 18. 26. 1. Reg. 8. 2. Par. 31. 2. Efd.
10. Heb. 7.

DE DOLORE.

Dolorum se-
ptem sunt
differentiæ,
est enim do-
lor

1. Deponendus.
2. Recolendus.
3. Appetendus.
4. Assumendus.
5. Sustinendus.
6. Abhorrendus.
7. Præcauendus.

Primò dolor *DEPONENDVS*, Et hic est dolor
alienæ felicitatis. Iste dolor regnat in inuidis, qui
similes sunt bufoni, qui (vt dici solet) odorem flo-
rentis vineæ sustinere nō potest: & quibusdam ser-
pentibus Indiæ, qui statim fugiunt, quando vi-
dent florere arbores aromaticas; quas etiam cor-
rodere dicuntur, ne floreat, eò quòd odorem flo-
rum earum sentire non valent. Sic inuidi prosperi-
tatem proximorum videre non possunt, & de ipso-
rum infortunio gaudent. Istis dicitur Ecclesiastici
27. Laqueo peribunt, qui oblectantur casu infortiorum: dolor
autem consumet illos antequā moriantur. Gladius enim
inuidiæ cor eorū perforat, & incessanter cruciat, se-
cundum illud poëticum:

Iustini

Iustus inuidia nihil est, quæ primitus ipsum

Cor rodit, auctorem excruciatq; suum:

*Exemplum de rubigine, quæ paulatim consumit
ferrum: & sequitur:*

Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores.

*Similes sunt diabolo, qui nunquam lætatur, nisi
quando videt alterius malum. Psalm. 13. Quorum os
maledictione & amaritudine plenum est.*

2. Secundò, est dolor RECOLENDVS. Et hic est
dolor Dominicæ Passionis, ad quam consideran-
dam inuitamur. O vos omnes, qui transitis per viam,
&c. Ob cuius memoriam pingi semetipsum fecit
in parietibus: in cuius figuram cruces quoque in
compitis eleuantur. Cuius dolor signatur per do-
lorem capitis, cuius dolori cõdolent omnia mem-
bra corporis, nisi corrupta sint, vt patet in paraliti-
cis; vel abscissa, vt in mutilatis. Vnde 4 Reg. 4
dicebat puer ille: *Caput meum doleo, &c.* Quãtus de-
beat esse dolor iste, dicitur Zachar. 12. *Plangent cum
planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, &
doleri solet in morte primogeniti, cuius dolor est sum-
mus, & continuus. Doleo super te, frater mi Ionathã.
Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam.
Verba sunt Sanctorum, passioni Christi, tanquam
fratris, aut filij compatiendum.*

3. Tertiò, est dolor APPETENDVS. Et hic est dolor
contritionis, quam petebat Iob: *Dimitte me, &c.*
& bene dicit, *dimitte me*, quod est donum. Exẽplum
illius in dialogis Gregorij, qui petijt inducias vs-
que mane, & habere non potuit. Sequitur: *Vt plangu-
gam paululum dolorem meum. Vt plangam*, dicit, non vt
gaudeam, aut mala, quæ feci, faciam. Exemplum de
porco, qui dimittitur crescere, vt postquam fuerit
magnus, & pinguis, occidatur: aut de fure, qui se-
mel, vel bis dimissus, iterum in furto deprehensus,
suspenditur. Sequitur: *Antequam vadam, & nõ reuertar.*

Ibren. 1.

2. Reg. 1.

Iob. 10.

241. Est enim infernus ad instar Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus; sed negatur egressus. Nassam facilius intrant pisces; sed inde exire nesciunt. De illo dolore dicitur Ierem. 8. *Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens*. Bis exprimit dolorem; quia dolori cordis debet addi dolor satisfactionis, hoc est, dolor pœnalis: non enim sufficit pœnitere, nisi addatur satisfacere; dum tamen tempus habeamus: sicut non sufficit velle se quitare de debito, nisi sequatur solutio. Sequitur: *In me cor meum mœrens*; mœror enim contritionis eijcit sordes ab anima. Exemplum de torrente, qui quælibet obuiantia sibi suo reijcit impetu. Magdalena per flumina lachrymarum lauit maculas peccatorum: aqua ignem extinguit, medicamentum dolorem linit. Quantum autem debeat esse dolor contritionis dicitur Osee 13. *Colligata est iniquitas Ephraim*, vinculo scilicet malæ voluntatis: vinculum enim ita ligat fasciculum, quod nec vnica palea decidat; & circulus ita stringit dolium, quod nec gutta quidem possit exire, nisi perforetur. Sequitur: *Abconditum peccatum eius*, sicut gladius in corde. Exemplum de stulto, qui non permisit extrahi gladium de corpore vsque ad vespem, & statim mortuus est. Peccatum in anima, serpens est in sinu, vel venenum in stomacho, vel latrones in domo. Sequitur: *Dolores parturientis veniens ei*. Nota, quod mulier cum maxima delectatione concipit; & cum vehementissimo dolore parit, ita quod nullum membrum est in parturiente, quod non doleat: sic nec minimum membrum debet esse in corpore, quod non satisfaciat. Cum enim omnia membra fuerint instrumenta vitiorum, debent esse similiter instrumenta pœnitentiæ. Exemplum de Magdalena, quæ de se tot fecit sacrificia, quor habuit delectamenta.

Isaia 13. *Torsiones, & dolores tenebunt: quasi parturient dolebunt.*

4. Quartò, dolor est ASSUMENDVS. Hic est dolor compassionis. Membra siquidem ad inuicem doloribus suis condolent: vnde si patiatur vnum membrum, statim aperitur os, ad quarendum remedium; auris, ad audiendum consilium; oculus ad videndum; manus, ad signandum. Cum igitur omnes simus *vnun corpus in Christo; singuli autem alter alterius membra,* (sicut dicitur) debemus ad inuicem compati: sin contra, non pertinemus ad corpus Christi. Huius doloris habemus exemplum Thren. 1. *Audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meae, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.* Videte, quòd magister compatitur iuuenibus, & virginibus, quas captiuauerat diabolus. Sed pauci sunt, qui condoleant proximo, similes canibus, qui percussam canem, & ululantem omnes lacerant, persequuntur, & mordent. Cum enim abundant diuitijs, visitantur, & frequentantur: quando rediguntur ad paupertatem, contemnuntur, & reijciuntur. Arbor visitatur & obseruatur diligenter tēpore fructuū: sed ablato fructu despicitur, & cunctis exponitur, vt patet in vineis, quae clauduntur tempore fructuū; quibus perceptis postmodum etiam feris exponuntur.

5. Quintò, est dolor SVSTINENDVS. Hic est dolor mundanae aduersitatis. Huius exemplum habetis in capite nostro Christo, de quo dicitur: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Scimus, quòd non est possibile, quòd caput doleat, & cetera membra sine dolore remaneant, secus dum illud poëticum:

Cui caput infirmum, cetera membra dolent.

Cum igitur caput nostrum Christus tot dolores sustinuerit, iustum est, & necessarium, quòd dolores

Rom. 12.

Isa. 53.

In presenti sustineamus; alioqui membra eius non
 essemus. Vnde de bono milite dicitur Iob 14. *Cir-
 cius, dum viuet, dolebit.* 2. Machab. 6. *Duros corporis susti-
 neo dolores.* Est igitur hic dolor sustinendus. In dolore Eccli. 2.
*sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in
 igne probatur aurum & argentum: homines verò accepta-
 biles in camino humiliationis.* Omnes enim ad laborem na-
 scimur. Ego sum pauper, & dolens, &c. Ideò puer (san Psalm. 68.)
 quam Propheta sui) nascitur plorans: pugil nudus,
 & inermis aggreditur bellum. Ad hoc enim nasci-
 mur, vt in continua pugna versemur, (vt in exilio)
 & necessariū mortis dominiū sentiamus. Propter
 hoc cōqueritur Propheta: *Quare de vulua egressus sum, Ierem. 20.
 & vt viderem laborem, & dolorem, &c.*

Sexcò, est dolor ABHORRENDVS, & hic est do- 6.
 lor vltimæ resolutionis, de quo: *Defecit in dolore vis* Psal. 30.
ta mea, & anni mei in gemitibus. Non audierunt vocem Baruch. 2.
tua Domine, & ecce mortui sunt in doloribus pessimis.
 Malus est dolor mortis; quia separat ab amicis, &
 cognatis. Pessimus est; quia animam à corpore
 separat. Ideo timendus, quia subitus. Scintilla citò
 extinguatur, & fumus citò dispergitur. Rosa, quæ
 nunc rubet, mox marcescet. *Cum dixerint, pax, & I. Thess. 5.
 securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus.* Ecce,
 quòd subitus & incertus. Exemplum de fulgure,
 quod in instanti dissolvit magnam turrim. Sequi-
 tur: *Sicut dolor in utero habenti.* Ecce, quòd gravissi-
 mus. In partu quidem ruptis carnibus extrahitur
 fœtus à ventre: sed in morte cuiuslibet extrahetur
 anima à corpore. Sequitur: *Et non effugient.* Ecce,
 quòd est perpetuus, & quasi necessarius. Mirabile, si
 evadere possunt, quando ex vna parte diabolus, &
 altera autem mors circundat. *Circundederunt me do-* Psalm. 17.
lores mortis, &c. Sunt aliqua, quæ desinunt esse, sed
 non penitus. Sic videmus, ex pellibus animalium
 fieri scutulares, & alia humanis vñibus necessaria:

Psal. 103.

Eccl. 14.

sed cadauer nulli rei deseruit, nisi quòd post resurrectionem generalem consolidabitur. Propter hoc dicitur: *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita ut non sint. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.*

7. Septimò, est dolor **PRAECAVENDVS.** Et hic est dolor æternæ damnationis: & hūc dolorem aggrauat acerbitas incomparabilis: illic enim ululabūt miseri præ dolore, sicut lupo in pedica captus, & sicut decoriatus. *Servi mei laudabūt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Et hoc innuitur Apocal. 16. vbi dicitur, quòd manducabunt linguas suas præ dolore: quo verbo præcipuè tangit aduocatos. Aggrauat etiam hunc dolorem anxietas immitigabilis: nulla enim erit spes alleviationis. Propter quod igitur blasphemabunt Dominum, à quo nullum expectabunt remedium desperati. blasphemabunt Deum cælum præ doloribus, & vulneribus suis. Omnes enim medici simul nullam possent eis exhibere medicinam. *Insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatum tuarum, & propter dura peccata tua feci hec tibi.* Aggrauat insuper & hunc dolorem æternitas interminabilis. Nulla spes erit vnquam euasionis: tunc enim dicetur eis cum derisione illud: *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis, si dormitis supple: quod erit impossibile.* Quis enim dormiet in igne, vel in tanto dolore? Tunc dicent miseri illud: *Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.* A quibus nos liberet, qui iudex est viuorum, & mortuorum, & introducat in gloriam suam.

DE ELEEMOSYNA.

Eleemosyna est benigna suffragandi voluntas, quæ egentissimo cuique suffragatur. Et dicitur quod

quasi aqua miserationis, vel quasi actus diuini m^a·
dari: vel Elij, & Moys, quasi aqua Dei, vel à voce
⁂⁂⁂, id est, misericordia.

Eleemosyna dari debet { 1. Festinanter,
2. Abundanter,
3. Hilariter.

Primò dari debet eleemosyna FESTINANTER. I.

Quia: Qui citò dat, bis dat. Ne dicas amico tuo, vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare. Cor in op^e ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti. Prouerb 3. Eccli. 4.

Attendere debent hic illi, qui per manus proprias in vita suà nulli volunt distribuere: sed per manus alienas post mortem suam, expectantes sibi medicinam dari post mortem, contra consilium Sapientis: Ante languorem adhibe medicinam. melior est vna Eccli. 18.

candela antè, quàm duæ retro. Eleemosyna, quæ datur in vita, est lucerna, quæ præcedit aliquem, præmuniens viam, ne in lutum cadat, vel præcipitetur in foueam. Illa, quæ fit post mortem, est sicut lucerna, quæ defertur alicui post tergum, quæ non custodit eum, ne cadat in foueam inferni. Augustinus: Considerate, fratres, quòd multi subito bona sua perdiderunt, quæ studiosè recondebant: & quorum poenituerunt, quia non audierunt consilium Domini, dicentis: Da pauperibus, & habebis thesaurum in celo. Chrysostomus: Congrega substantiam, vbi habes patriam. Qui enim collocat thesaurum in terra, non habet quod speret in celo. Væ qui aspicias in cælum, vbi nihil habes repositum. Quis iudicaret pauperem diuitem, cui in alieno hospitio seruitur auro & argento in mensa, & nihil licet ei extra portare. Diues cum dormierit, nihil secum auferet. Ambrosius: Non sunt bona hominis, quæ te cum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Hæc ergo tuum reputa, quod pauperibus

Aggei 1.

ribus erogasti: quicquid enim pro mundo fecisti, perditum habes. Mundus enim est tanquam bursa perforata, ubi quicquid ponitur, totum elabitur. Qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. In mercibus magis lucratiuis ponunt mercatores nummos: & in terra magis fertili iacitur semen. Mercatores autem attendunt diligenter, cui magis credant merces, & ubi reponant, sic & tu scias, cui credas credentias tuas, & illi soli committas, qui potens est depositum tuum seruare. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illo die iustus iudex. Semen gelu, vel glacie pressum, & retardatum uberior fructificat aliquando: sic eleemosyna, quæ in aduersitate præstatur, maiorem habet remunerationem; & illa, cui detrahitur, quàm quæ laudatur. Sit eleemosyna tua in abscondito, &c.

Matth. 6.

2.

Eccli. 33.

Tob. 4.

Secundò, debet dari eleemosyna ABUNDANTER. Da altissimo secundum datum eius, id est, sicut se, & sua dedit tibi: sic tu & te, & tua sibi. Sicut enim nihil retinuit erga te; sic tu nihil retineas erga ipsu: sicut fuit tibi largus, sic & tu ei. Quo modo potueris, ita esse misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter eribe. Nihilus potest se excusare à collatione eleemosynæ, licet pauper sit: quoniam aliquando tantum placet Deo obolus, quem pauper pro Deo erogat, sicut si diues daret centum denarios. Libenter emeret aliquis pauper carnes, vel vinum, si tantum crederet se habiturum pro vno denario, quantum diues pro centum. Iustus tota die misereatur, & commodat. Glossa: semper est iusto aliquid, quod det, saltem orationem. Qui dederit calicem aquæ frigida tantum, non perdet mercedem suam. Chrysostomus: Si videris inopem, & dixeris: Inuenis, & sanus est, nihil agēs, quare non laborat? cur otiosus alitur? Dic mihi: Tu autem operansne habes quæ habes: nō autem accepta

hære-

Psalm. 36.

Matt. 10.

hereditate paterna? Quod si etiam operaris, pro-
 pterea alij exprobras? Non audis Paulum dicentem.
 Nam postquam dixit: *Qui non operatur, nec manducet*, 2. Thes. 3.
 dicit: *Vos autem bonum facientes non deficiatis*. Sed quid
 dicis? Est impostor. Quid tu dicis o homo? Propter
 unum panem & vestem eum appellas impostorem?
 At statim id vendit, inquit. Tu autem omnia tua re-
 ctè administras? Si verò dicas, semel, vel bis dedi,
 quid ergo? Non indiget rursus cibari, qui semel est
 cibatus? Vineam illa libentius sumptuosè colligi-
 tur, quæ bonum vinum affert, quàm illa, quæ pra-
 vum, vel nihil. Sic pauperes magis inuitandi sunt,
 quàm diuites; quia remuneratio maior habebi-
 tur. Melius est lucrari in vilioribus, quàm perde-
 re in gemmis, & pretiosis. Sic melius est pauperi-
 bus, & vilibus dare, quàm diuitibus: de quibus
 nullum lucrum habebitur. Cum facis prandium aut
 cenam, noli vocare amicos tuos, &c. Item, creditor
 dando pecuniam ad vsuram, plus lucratur, quàm
 debitor. Sic qui dat eleemosynam, lucratur ma-
 gis, quàm qui accipit. Diuites autem quod tribuunt
 pauperibus, Deo ad censum mutuât. Fœneratur Do-
 mino, qui miseretur pauperis. Vnde Glossa ait, ceterum
 accepturus est enim beatus dare, quàm accipere. Prouerb. 19.

Terziò, debet dari eleemosyna HILARITER, & 3.
 bona intentione. Non ex tristitia, aut ex necessitate: hi-
 larem enim datorem diligit Deus Chrysostomus: Cum
 tali vultu respicit Deus ea, quæ facis, cum quali fa-
 cis. In omni dato hilarem fac vultum tuum. Oculi enim
 intentionis semper debet præcedere manû opera-
 tionis. Palpebrae tuæ præcedant gressus tuos. Non quid
 detur, refert, sed qua mēte detur. Aequauit opes a-
 nimo, qui exiguum tribuit libenter. Prouerb. 4.

Quare in eleemosyna tria
 considerantur: { 1. Actus interior.
 2. Actus exterior.
 3. Et fructus.

Q 4

Ad actum

Ad actum interiorem, inuitat Deus.

Ad actum exteriorem, inuitat natura, & lex.

Ad fructum, inuitat triplex utilitas: temporalis, quia multiplicantur bona temporalia; spiritualis, quia à morte liberat. *Iucundus homo, qui miseretur ei & commodat: bene dicit, commodat, quia redditur ei multiplicatum: & Diuina acceptatio. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Super Psalm.
103.

In actu interiori quoque consistit Christiana liberalitas: quia & pauperes possunt esse liberales. Vnde B. Augustinus: Si tu potes dare eleemosynam, da; si non potes, affabilem te fac, scilicet per consilium, & compassionem: coronat Deus intus bonitatem, ubi non inuenit facultatem. Nemo dicat, non habeo, charitas non de sacculo erogatur. Zachæus non amplius publicanus, sed filius Abraham, tangit conditiones ad veram eleemosynam requisitas, cum ait: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.* *Ecce*, quoad promptitudinem: quia nemo inuitus bene facit, etiam si bonum est, quod ipse facit. *Dimidium*: quia si multum fuerit, abundanter tribue. *Bonorum*: quia debet esse bona, & non de rebus marcidis: propria, non de rebus alienis, quare ait, *meorum*. De male acquisitis non debet fieri eleemosyna, quando scitur dominus. His enim opibus vti non licet, quæ vel rapinis, vel furto, siue scenore parantur, cum satis notum sit, eiusmodi opes his reddi debere, quibus adimuntur. Est enim species furti de alieno largiri. Do, liberè, & voluntariè; quia nihil turpius est venali misericordia. *Pauperibus*: quia (vt S. Leo ait) habentibus dare, nihil est, quàm perdere. Perpende itaque, quòd dare eleemosynam pauperi pietatis & iustitiæ est. Si consideras indigentiam, dare eleemosynam, pietatis est: si consideras indigentiam proximi, & debitum tibi impositum, & pietas,

D. Thom. 2. 2.
q 33.

& iu-

& iustitia est; quia teneris dispensare superflua. Hoc siquidem docet natura in arboribus, quæ & folijs, & fructibus exuuntur, ut nobis subueniant.

Continentur autem opera misericordiæ his duobus versiculis;

Visito, pota, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Consule, castiga, solare, remitte fer, ora.

Visitare inuicem, potare sitibundum, cibare famelicum, redimere captiuum, tegere nudum, colligere hospitem, condere defunctum; consulere dubitanti, docere ignorantem, castigare delinquentem, consolari tristem, remittere iniurias, ferre patienter aliorum infirmitates, orare pro omnibus.

Verum triplex elemosyna assignari debet;

1. In corde, compatiendo proximo.
2. In ore, consolando, & compatiendo proximo.
3. In opere, subueniendo proximo in necessitate.

Præterea tria sunt elemosynarum genera:

1. Dare egenti.
2. Dimittere lædenti.
3. Corrigere delinquentem.

Modus faciendi elemosynam consistit in his tribus, ut fiat

1. Velociter.
2. Latenter.
3. Hilariter.

Velociter. Seneca: Quantum moræ addidisti, tantum gratiæ subtraxisti. Latenter. Te faciente elemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Hilariter. Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio. Solent mercatores thesauri pondere grauati, vel ubi timent fures, & sicarios, pecuniam suam alijs committere, à quibus literas acci-

Matth. 9.

accipiunt: has literas Christus tradidit nobis, ut centuplum pro simplo accipiamus in patria, ad quam ipsi tendimus. *Si quis dederit calicem aqua frigida, non perdet mercedem suam.*

Eleemosyna tria bona facit:
 { 1. Deum placat.
 2. Meritum augmentat.
 3. Bonum multiplicat.

Deum placat, quia: *Fiducia magna erit coram Domino eleemosyna omnibus facientibus eam.*

Meritum augmentat, *Qui miseretur pauperi, Beatus erit.*

Bonum multiplicat, *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem, id est, cum ratione, & discretionis prouidet pauperibus, & egenis.*

DE ELEMOSYNA Exod. 22. 23. Leuit. 19. 23. 25. Deuteronom. 15. 24. 3. Reg. 17. 2. Esdr. 8. Tob. 1. 4. 12. 14. Esth. 9. Psalm. 40. 81. 111. Prouerbior. 3. 11. 14. 19. 21. 22. 28. 31. Eccle. 11. Eccli. 4. 7. 13. 14. 29. 35. Isaia. 58. Ezechiel. 16. 18. Daniel. 4. Matth. 6. 10. 19. 25. Luc. 3. 6. 11. 12. 14. 16. 19. 21. Actor. 2. 6. 9. 10. 11. 20. Roman. 12. 15. 1. Corinth. 16. 2. Corinth. 8. 9. Ephes. 4. Hebr. 13. Iacob. 2. 1. Ioan. 3.

DE EXALTATIONE.

Ad exaltationem veram venit
 { 1. Per fidei firmitatem.
 2. Per obedientiam veram.
 3. Per puram humilitatem.
 4. Per patientiam rectam.
 5. Per iusticiam congruam.
 6. Per mansuetudinem.
 7. Per perseuerantiam firmam.

1. Primò enim ad veram exaltationem venit *PER FIDEI FIRMITATEM* A sinibus terra ad te clamaui: dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me, id est, in Christo: nam meretur fides exaltari, quia victoriosa est in bello spirituali, sicut pugil post victoriam.

victoriam meretur exaltari: habet autem fides victoriam de triplici hoste. *Sancti per fidem depicerunt* Hebr. 11. *regna*, scilicet carnis, mundi, & diaboli, vt dicitur cap. de Fide.

Secundò exaltamur PER OBEDIENTIAM 2. veram, quam voluit Christus doceri à Patre in cruce: quia ex his, quæ passus est, didicit obedientiam. Philip. 2. *Factus est obediens Patri vsque ad mortem*. Fuit enim mors eius turpis, propter locum; quia in Caluaria: turpior, propter crucem; quia poena erat latronum: turpissima; quia inter latrones mortuus est. *Propter quod & Deus exaltauit illum*. Si ergo Dominus tuus obediuit vsque ad mortem turpissimam, bene deberes ei obedire vsque ad mortem pulcherrimam, scilicet poenitentiam, quæ pulchra dicitur; quia aufert peccati turpitudinem; pulchrior; quia Deo placere facit per gratiam; pulcherrima; quia facit dignum vita æterna. Matth. 3. *Poenitentiam agite: appropinquabit enim regnum celorum*.

Tertiò per HUMILITATEM perfectam. Lucæ 14. *Qui se humiliat, exaltabitur*. Non est vallis sine colle, id est, humilitas sine exaltatione; nec collis sine valle, id est, exaltatio sine humilitate. Vnde præcedit: *Qui se exaltat, humiliabitur*. Lucæ 1. *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*. Psalm. 72. *Dirigisti eos, dum allenarentur*. Arbor difficile, & longo tempore exaltatur; & subito flatu ventorum subuertitur. Bernard. Paulatim ascendisti: sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & alter Satanas. Exemplum de Lucifero. Psalm. 36. *Inimici Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient*, qui quanto plus ascendit, plus deficit. *Vidi impium super exaltatum, etc.* Psalm. 36. *& transiit, & ecce non erat*. Stultum est quærere, quod ita citò perditur. Sequitur: *Et exaltauit humiles*. Ideò

1. Pet. 5.

Ideò dicitur: Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

4. Quattò per PATIENTIAM. Psalm. 109 De torrente, scilicet tribulationis, in via bibet: propterea exaltabit caput. Glossa: Exaltabit eum Deus.

Triplex est potus, {
 1. Sanctorum.
 2. Tribulatorum.
 3. Peccatorum.

Psalm. 74.

Isaia 25.

Primus est Sanctorum in gloria. Calix in manu Domini vini meri, id est, puri gaudij. Faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium, &c.

Psalm. 74.

Psalm. 93.

Secundus est mixtus tribulatorum. Plenus mista. Et inclinauit ex hoc in hoc. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue latificauerunt animam meam. Temperat nobis Dominus calicem istum: quia totus mundus non posset ferre vnā guttam gaudij, nisi esset partita. Exemplum de Petro in transfiguratione.

Psalm 74.

Psalm 10.

Tertius est facis peccatorum, qui in præsenti potant faces carnalium voluptatum; & pro his potabunt faces pœnarum infernalium. Fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ. Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Ad temperandum calicem istum petiit diues guttam aquæ, & non habuit: quia noluit bibere hic de mixto, bibet de puro interni tantum, quod non poterit exhalare: quia fex eius non est exinanita, id est, non finietur. Calicem bibes profundum, et latum eris in derisum, & in subsannationem, quæ est capaciſſima. Ebrietate, & dolore repleberis: calice mæroris & tristitiæ, & bibes illum, & epotabis vsque ad faces, id est, finem.

Ezechiel 23.

5. Quintò per IUSTITIAM congruam. Psalm 88. In iustitia tua, scilicet quam à te habent, exaltabuntur. Iustè ergo iudicate filij hominum. Cornua peccatorum confringam, quæ sunt posita in abundantia re-

Psalm. 74.

rum, & sapientia mundi, quibus ventilant pauperes: Pro eo, quòd cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, &c. Nolite exaltare cornu: Nolite extollere in altum cornu vestrum. Hæc cornua confringet Dominus, quando potentiam conuertet in iudicium: diuitias, in paupertatem: sapientiam, in fatuitatem. Et exaltabuntur cornua iusti, quæ modò deprimuntur. *Ezechiel. 34. Psalm. 74. Psalm. 88.*
Exaltaui electum de plebe mea. Nota, sicut facies Moysis apparuit cornuta ex consortio Dei: sic multi ex consortio magnorum. Qui latamini in nihili; qui dicis: Nunquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Ecce enim suscitabo super vos gentem: & conterent vos ab introitu Emath, vsque ad torrentem deserti. *Amos 6.*

Sexto per MANSVETUDINEM Psalm. 149. *Ex. 6.*
 exaltabit mansuetos in salutem, scilicet scientes pati. Mamantes bellum, qui volunt ultra vires niti, exaltantur, sed non ad salutem, verùm in damnationem, & tales non vincunt, sed vincuntur; quia ille vincit, qui patitur. Apostolus: Noli vinci à malo: sed vince in bono malum. *Rom. 12.*

Septimò per PERSEVERANTIAM. Psalm. 126. *Ex. 7.*
 Et Dominum, viriliter age: resiste aduersario, & confortetur cor tuum; quia citò habebis succursum. *Ex. 7. Psalm 36.*
 Et Dominum, & custodi viam eius: & exaltabit te, ut hæreditate capias terram, scilicet viuientium, ad quam nos perducatur, &c.

DE EXCOMMVNICATIONE.

EXcommunicatio est extra positio, vel exclusio, aut separatio: dicitur autem exclusio à communione fidelium, non corporalis, quæ fit in incarnatione; sed ne communicet cum alijs, nec alij cum ipso.

Hæc autem separatio est à septem rebus. *Scot. in 4. dist. 19.*
 Primò separatur à cælo: quia nunquam intrabit in regnum cælorum, nisi prius absoluat ab excom-

communicatione. *Quaecunque ligaueris super terram, erunt ligata & in celo.* Vnde Chrysostomus: Nemo contemnat vincula Ecclesiastica: quia non est homo, qui ligat, sed Christus, qui dedit potestatem talem hominibus, & homines fecit dignos tanti honoris.

Secundò separatur à Sacramentis Ecclesiæ: quia nullus est capax Sacramenti, dum est talis; nam est extra Ecclesiam: Sacramenta autem conferuntur existentibus in Ecclesia. Vnde nec talis absolui potest à peccatis, quamuis sit contritus, & dispositus ad faciendum omnia, nisi prius absoluator à vinculo excommunicationis: & si absoluitur, absolutio non valet, sed iterum debet absolui.

Tertiò separatur à suffragijs Ecclesiæ. Rom. 12. *Multi vnum corpus sumus in Christo*, scilicet mysticum, & spirituale. Vnde membrum separatum à corpore, non recipit partem nutrimenti, quod per cibum assumitur. Cibus huius corporis sunt orationes, & suffragia. Omnis excommunicatus traditur Satanæ.

Quartò separatur à diuino officio.

Quintò à consortio fidelium in comedendo, & bibendo. Vnde versus:

Os, orare, vale, communicio, mensa negatur.

Sextò ab omni actu legitimo. Vnde nec accusare, nec aduocare, nec testificari potest, vel iudicare.

Septimò separatur à sepultura post mortem: quia non debet sepeliri in Ecclesia, vel cœmiterio. Olim laborabant Sancti Patres, vt attraherent populum ad Ecclesiam: nunc laborant, vt eijciatur ab Ecclesia. Figuratur in eiectione Adami de Paradiso.

Excommunicatur quis propter peccatum, & præsertim propter peccatum hærescos. 2. Theil. 3. *Siquis*

DE EXCOMMVNICATIONE. 239

Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, et ne commisceamini cum illo, vt confundatur.

Est autem excommunicatio vltimum remedium, quando admonitiones, flagella, & eiusmodi non profunt: & est medicinalis, & non mortalis; disciplinans, & non eradicans: dummodò tamen is, in quem prolata est, non contemnat: quia est pro charitate, & non contra charitatem: quia est correctio peccatoris: correctio autem est actus charitatis.

Duplex est forum Ecclesiæ: vnum secretum, in quo idem est accusator, & reus, quod dicitur forum animæ, vel pœnitentiæ. Est etiam forum publicum: quia Ecclesia habet auctoritatem corrigendi delicta publica.

Excommunicatio assimilatur morsui canis rabidi: quia omnia animalia, morfa à cane rabido, efficiuntur rabida, & furiosa; ita omnes communicantes cum excommunicatis, efficiuntur excommunicati excommunicatione minori, quam ex ipso consortio incurrunt.

Timenda est semper excommunicatio, siue iusta, siue iniusta sit. Gregor. in
Regist.

Primò, quia est ictus gladij spiritualis, qui magis timendus est, quàm ictus gladij materialis. Hic enim percutit corpus, sed spiritualis affligit animam: materialis separat corpus ab anima, spiritualis animam à Deo. Lucæ 22, *Ecce duo gladij hic.* Vnde Augustinus: Qui excommunicatur, grauius est illi, quàm si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si à flammis exureretur.

Secundò timenda: quia excommunicatus traditur satanæ. Nam extra Ecclesiam (permittente Deo) diabolus est caput omnium malorum.

Tertiò, quia est membrum abscissum à corpore, quod est nullius valoris.

Quar-

Quartò, quia sicut leprosus ab aliorum consortio separatus.

Quintò, quia est priuatus omnibus bonis Ecclesie. Ideo tardè fulminanda est propter grauissimarum animarum discrimina tam excommunicandorum, quàm ceterorum. Apostoli rarò, & nisi pro grauissimis peccatis publicis vsi sunt gladio excommunicationis. Ter B. Paulus excommunicauit, vt faciliè conspici potest ex suarum decursu epistolarum. B. Ambrosius excommunicauit Theodosium Imperatorem propter subitam sententiam mortis quorundam. Innocentius III. deposuit Ottonem tertium, quia non seruauit fidelitatem iuramenti, quod fecerat. Innocentius V. excommunicauit Fredericum, & eum iustè deposuit.

Est autem duplex excommunicatio, maior, & minor. Minor separat à Sacramentis Ecclesie: maior ab ingressu Ecclesie, & communione fidelium: & dicitur anathema, quod est æternæ mortis damnatio.

Homo excommunicatus, est sicut captus ab hostibus, omni prorsus auxilio destitutus: similis illi, qui cecidit in foveam, nec habet subleuantem se. *Uolunt quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.*

Eccle. 4.

Est sicut canis immundus, cui non licet intrare Ecclesiam. Apocalypsi. 22. *Foris canes, &c.* Quare communicatio sancti ad canem? Vnde sicut canes, imò magis quàm canes arcendi sunt ab Ecclesia.

Sicut arbor auulsa à terra, & palmes à vite, & ramus ab arbore, qui vigorem, & fructum perdit: sic excommunicatus omnia bona perdit, quæ sunt in Ecclesia: quia separatur à communione omnium fidelium: membrum enim abscissum non vegetatur à corpore, nec palmes à vite; sic nec homo separatus ab Ecclesia. *Sicut palmes non potest fructum à se metipsis.*

Ioan. 15.

DE EXCOMMUNICATIONE: 257

metipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Palmes, à vite abscissus, non aptus nisi ad ignem. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis? &c. Ecce igni datum est in escam, utramque partem eius consumpsit ignis, scilicet inferni. Ezechiel. 15.

Tertiò excommunicatus traditur diabolo, per sententiam excommunicationis. Ego quidem absens 1. Corint. 5. corpore, presens autem spiritu, iam iudicavi, &c. tradere huiusmodi hominem Satanæ. Diabolus est sicut canis, qui ad macellum expectat, ut si quid proijciatur, accipiat, & deuoret. Vnde sicut Ecclesia hæreticos conuictos relinquit sæculari potestati: ita illi, qui excommunicantur, potestati Satanæ traduntur. Augustinus: Omnis Christianus, qui excommunicatur, Satanæ traditur. Per vnum excommunicatum diabolus lucratur multos. Vnde quidam diabolus, loquens in quodam dæmoniaco, post multas coniurationes cuiusdam boni viri, dixit ei, quòd hoc erat peccatum, per quod plures lucrabantur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicari sibi.

E. nota, quòd ille, qui communicat cum excommunicato, peccat in se: quia non cauet sibi ab eo, qui habet morbum contagiosum: in quo videtur se minus amare, quàm alium, cum quilibet cauere ab illis debeat, qui morbum contagiosum habent. Peccat in eum, cui communicat: quia aufert ei remedium mortis, scilicet confusionem, per quam corrigi deberet. Est confusio adducens gloriam & gratiam. Eccli. 4. Peccat in eum, pro quo excommunicatus est: quia aufert ei rem suam. Peccat in eum, quem in ministro suo spernit. Qui vos spernit, me spernit. Et Luca 10. Peccat in eum, quia potius amat priuari mensa Dei, quàm excommunicari; & societate filiorum Dei, quàm filiorum diaboli: ideo meritò in inferno socius erit diaboli.

EXCOMMUNICATIO à Christo instituta Matth. 5. 16. 18. Marc. 9. Ioan. 20. in vsu fuit Apostolis 1. Corinth. 5. 2. Thessal. 3. 1. Timoth. 1. Tit. 3. in vsu fuit Phariseis Ioan. 9. 12. 16. Excommunicandi, qui in moribus aut doctrina grauiter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prouerb. 22. Matth. 18. Rom. 16. 1. Corinth. 5. 2. Cor. 2. 2. Thessal. 3. 1. Timoth. 1. 6. 2. Timoth. 2. 3. Tit. 3. Ioan. epist. 2. Excommunicari uisendi, Matth. 18. 1. Cor. 5. Tit. 3.

DE EXEMPLO.

EXemplum, Græcè ἀγχιτυπος: est autem duplex, malorum scilicet, & bonorum. Malorum exemplum nobis relinquitur, ut à peccato caueamus. Bonorum autem, ut eorum exemplo proficiamus. Vnde dicit Dominus unicuique fidei. *Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Mons iste sacra Scriptura est: vade igitur, & lege scripturam, & ibi inuenies malos propter peccatum punitos crudeliter; bonos autem præmiatos nobiliter.

Exod. 25.

In exemplum autem nobis relinquantur:	1. Primi parentes, ut caueamus à peccato inobedientiæ. 2. Sodomitarum, ut caueamus à peccato carnalitatis. 3. Israëlitarum, ut caueamus à peccato infidelitatis. 4. Niniuitarum, ut caueamus à peccato instabilitatis. 5. Memoria Sanctorum, ut ad virtutes tendamus.

- 1 Primò in exemplum nobis relinquantur PRIMIPARENTES, Adamus scilicet, & Eua, ut caueamus à peccato inobedientiæ, & temeritatis: qui non solum peccatum inobedientiæ commiserunt; sed alia etiam peccata mortalia perpetrarunt, & pro

& propter peccatum inobedientiæ mortem temporalem incurrerunt. *Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea.* Qui videret medicum ob alicuius medicamenti portionem mori, non libenter poſt eum de illa portione biberet: ſic qui videt Prælatum, vel patrem ſuum, vel alium malo opere, vel alio veneno peccati ſpiritualiter mortuum, non debet eum ſequi. *Iob 6. An guſtare poterit quis, quod guſtatum aſſert mortem?*

Secundò relinquuntur nobis in exemplum *SODOMITAE*, vt caueamus à peccato carnalitatis. *Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem rediit.* 2. Pet. 2. *gens euerſione damnauit, exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens.* Qui videret aliquem in ignem præcipitati, & comburi; vel in foueam, & ſuffocari; vel in aquam ſubmergi, non ſequeretur eum, ſed vitaret. Sic nec iſti ſunt imitandi, nec alij eorum ſimiles: quia ex eorum imitatione mors ſequitur æterna. Mandabatur, *ſi quis aperuerit cisternam, & fodorit, & non operuerit eam, cecideritque bos, aut aſinus in eam, id eſt, aliquis ſimplex exemplo eius peccauerit, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum, id eſt, condignam poenitentiam: quod autem mortuum eſt, iuſum erit, id eſt, peccatum ei imputabitur.* Exod. 22.

Tertiò relinquuntur nobis in exemplum *FILII ISRAEL*, vt caueamus à peccato infidelitatis. *Hebræor. 4. Feſtinemus ingredi in illam requiem, vt ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum.* Gloſſa: In qua patres noſtri fuerunt, qui propter incredulitatem ſuam terram promiſſionis non intrauerunt. Quando illi, qui ſciunt viam, errant; non eſt mirum, ſi illi errant, qui neſciunt: & tamen fatuus eſt, qui ſcienter ſequitur deuiantem. Libri, qui ſcripti ſunt ad exemplaria falſa, ſolent eſſe falſi. Ideò non eſt mirum, ſi multi ſunt mali, & corrupti: quia exempla eorum, ſcilicet Prælati, & parentes mali, corrupti

rupti sunt. Ierem. 5. Ibo ad optimates, & loquar eis: ipsi uim cognouerunt viam Domini, iudicium Dei sui: & ecce, magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et tamen non ex hoc sumus excusati: quia si sacerdos vineam suam, quando florere incipit, vindemiaret, nemo exemplo illius similiter de sua faceret. Quomodo ergo exemplo illius animam tuam perdis, cum exemplo illius nolles denarium perdere? Item si videres aliquem malum mercatum facere, exemplo illius cauere tibi de simili. Deut. 18. *Cave, ne imitari velis abominationes gentium.*

4. Quartò, ponuntur nobis in exemplum NINIVITAE, vt caueamus à peccato instabilitatis: quia non steterunt in poenitentia. Nahum 3. *Ponam te in exemplum Et erit omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Ninive.*

5. Quintò in exemplum relinquitur nobis MEMORIA SANCTORUM, vt ad virtutes tendamus. Debemus enim respicere Sanctos, qui nos praefecerunt, vt defectus nostros cognoscamus, & emendemus. Iob 33. *Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi.* Et nota, quòd dicit, *respiciet*: sicut antiqua exemplaria respiciuntur, vt prauitas, & falsitas nouorum librorum emenderetur: antiqui enim Sancti exemplaria nobis sunt, vt illis nos conformemus. Dicit Petrus claudo: *Respice in nos.* Et sicut scriptor, qui vult verè scribere, temper habet oculum ad exemplar; alioquin falsum saepe scriberet: sic & nos ad vitam Sanctorum respiciamus *Bonum amulamini in bono semper.* Cetero mentarius quando ponit, & aptat modulum ad lapidem, defectum lapidis percipit; & carpentarius signum mensurans linea, & regula, tortuositatem illius, & gibbositatem cognoscit: sic si mensuramus vitam nostram ad vitam, & poenitentiam Sanctorum, & antiquorum Patrum, quasi nullam reputat

Actor. 3.

Galat. 4.

putaremus. Seneca: Nisi ad regulam, praua non corriges. Idem: Vnam semper, ad quam viuas, regulam prehende, & ad illam omnem vitam tuam exæquare. Cera recipit formam, quam in sigillo inuenit; & metallum, qualem inuenit in modulo, siue tortam, siue rectam: sic iuuenes formam viuendi, quam inueniunt in antiquis. Sed multi sunt, qui citius querunt formam rectam ad informandos scolares suos, quàm ad informandam vitam suam. Philip. 3. *Imitatores mei estote, &c.*

Proponitur ergo nobis in exemplum Sanctorum memoria ad virtutes. Christus in exemplum patientiæ, & humilitatis: alij Sancti in exemplum pœnitentiæ, & viuacitatis; perseverantiæ, & longanimitatis.

Proponitur nobis Christus in exemplum humilitatis, quando lauit pedes discipulorum suorum: Ioan. 13. *Si ego laui pedes vestros, Dominus & magister, &c. Exemplum enim dedi vobis, &c. quia non est seruus maior domino suo.* Proponitur nobis Christus in exemplum patientiæ. 1. Petr. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c. Similiter Iob 17. Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sanctorum eis. Tob. 2. Hanc tentationem ideo permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, &c.*

Proponuntur nobis Sancti in exemplum pœnitentiæ, & viuacitatis, sicut fuerunt sancti Apostoli, Martyres, Confessores, & Virgines, contra pigritantes, & desides. Prouerbior. 24. *Per agrum hominis pigri transui, &c. quod cum vidissem, exemplo dici disciplinam. Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno, scilicet mortis, consurges? Iaces in lecto peccati, surge, &c.* Proponuntur nobis Sancti, in exemplum perseverantiæ, & longanimitatis. Iacob. 5. *Exemplum accipite, fratres mei, exitus mali, non cul-*

pæ, sed pœnæ, & longanimitatis, Prophetas, qui locuti
sunt in nomine Domini.

Philosophi cognouerunt, quòd in omni gene-
re datur vnum, quod est metrum, & mensura a-
liorum: vt nemo de seipso præsumat, vel sit sapiens
in oculis suis. Hoc quoque declarauit Dominus
Exod. 25. *Inspice, & fac secundum exemplar, quod vidi
in monte monstratum est.* Est autem exemplar, iuxta
vocabuli proprietatem, ad cuius imitationem fit
aliquid. Imago verò, quod alterum exprimit, & imi-
tatur. Pictura dicitur imago, quia est id, quod
exprimit alterum, & imitatur, scilicet Cæsarem.
Cæsar dicitur exemplar; quia id est, ad cuius imita-
tionem fit aliquid. Quando Christus illuminauit
cæcum, dixit ei: *Respice.* Et Petrus Apostolorum
princeps Actor. 3. *Respice in nos.* Sed in rebus huma-
nis habemus nostras formas, & mensuras, præter
quam in anima nostra, quæ sola omni arte destitu-
ta est. Hinc maiorum exempla valde nobis ob-
sunt. Vnde subditi dicere possunt: *Peccauimus cum
patribus nostris.* Prælati quoque, & maiores dupli-
ci pœna puniuntur. Potentes potenter puniuntur, quia
potenter peccauerunt. Cum maiores voluptati de-
seruiunt, minoribus lasciuiæ fræna laxant. San-
ctorum verò exempla dicuntur *carbones desolatorij*
qui incendunt ad Dei & proximi amorem.

Comparantur exempla genis, quæ oculis sub-
ijciuntur, & minimè cooperiuntur. Maxime facit
ad exemplum patientia, quæ opus perfectum ha-
bet. In area fit percussio grani, & calcatio sustinet
plures actus, quando tritatur granum; nec pro-
pterea frangitur terra, quin potius integra, & solida
perseuerat.

Malum exemplum non tam occidit, quàm cora-
rumpit.

EA au-

Est autem exemplum quadruplex:

1. Tenendum.
2. Cauendum.
3. Timendum.
4. Quærendum.

Tenendum est exemplum bonorum, cauendum malorum; quia citius nos corrumpunt vitiorum exempla domestica. Timendum est damnatorum exemplum: quærendum est bonorum exemplum, in quo debemus apes imitari, & medicos, qui bonas herbas seligere solent. Formica quando granum portare non sufficit, ipsa onus suum præcedit, & præcedendo

Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo.

Exempla magis mouent, quam verba. Vnde Claudianus:

Componitur Orbis

Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus

Humanos edicta valent, quam vita regentis.

Mobile mutatur semper cum principis vulgus.

DE FIDE.

Fides est fundamentum omnium bonorum, ut dicit Augustinus. Vnde dicitur ruinam quærere, qui sine ea vult ædificare. In fide est stabile ædificium. Vnde cum fides in aliquo destruitur, funditus in eo bonum destruitur. Item fides est radix omnium bonorum, & cæterarum virtutum. Vnde si hæc radix euellatur, cæteræ virtutes arescunt. Sicut rami sine radice arescunt: ita quælibet bona opera (licet videantur bona) nulla sunt, si à fidei vnitate disfungantur. Vnde victoria spiritualis fidei ascribitur. Sancti per fidem deuicerunt regna,

Hebr. 11.

scilicet regnum

1. Inferni,
2. Cæli, &
3. Mundi.

Primò regnum inferni vincit cum fidelibus Christus contriuit portas areas, & vectes ferreos confregit: &

quotidie vincit, dum oratione fidelium animas à porta inferni eripit.

Secundò, regnum cæli vincit, qui quasi quadam violentia illud acquirit. Hebræor. ii. *Sancti per fidem, adepti sunt repromissiones.* 1. Petr. i. *Reportantes fidem fidei vestra salutem animarum vestrarum.*

Tertiò regnum mundi vincit. 1. Ioan. 5. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* In quibusdam subijciendo, & in aliquibus abijciendo. Fides igitur vincit mundum, & ea quæ sunt in mundo;

scilicet { 1. Diuitias.
2. Delitias.
3. Honores.

Primò vincit diuitias, dum ostendit eas esse muscipulam diaboli. Augustinus: Præda, quam vis capere, muscipula est; quam dum vis capere, caperis. Item diuitias vincit, cum æternas meliores ostendit. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscipiatis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.* Qui enim veram fidem habet de Deo, non quærit in his miserijs diues fieri: nec pluris enim est mundus, quàm Deus. Gregorius: Vilescunt temporalia, dum considerantur æterna.

Secundò vincit delitias, dum corpus vestrum latronem ostendit morti condemnatum, de quo patet, quòd non decent cum delitiz. Seneca: Omnes capti tali supplicio condemnati sumus. Isa. ii. *Erit fides cinctorium renum eius.*

Tertiò vincit honores, dum plenos confusione eos ostendit. *Gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Et notandum, quòd mundus pugnat nobiscum duplici manu: scilicet dextera prosperitatis, & sinistra aduersitatis. Prosperis alliciens, aduersis terrens. Sed nec illa appetenda, nec ista timenda, exemplo Christi. Augustinus: Omnia bona terrena contempsit homo Christus, vt omnia contemnenda mon-

Hebr. 10.

Philip. 3.

da monstraret. Et omnia mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas: nec in istis aduersitas terreretur.

Notandum etiam quod fides nostra debet esse

1. Vna.
2. Integra.
3. Vera.
4. Viua.

Primò debet esse VNA. Ephes. 4. *Vnus Dominus, vna fides.* Glossa: Vnum, & idem est, quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides Catholica dicitur vna; quia ille Deus principaliter vnus est, & non mutatur. Deut. 6. *Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est.* Psal. 80. *Non erit in te Deus recens.* Iacob. 1. *Apud quem non est transmutatio.* Ideò nec fides mutatur. Tob. 2. *Vitam illam expectamus, quam Deus datus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

Secundo fides nostra debet esse INTEGRA, scilicet de omnibus articulis fidei, arcens homines ad articulos credendos: & ipsi crediti arcant postmodum nos ad timorem, & amorem Dei, vel ad aliam affectionem ad Deum. Et nota, quod non omnia credenda dici possunt articulis; sunt enim quædam, quæ fidem antecedunt, vt quæ sunt iuris naturalis: sicut est hoc, quod proximo non est nocendum. Quædam verò consequuntur fidem, vt Antichristum esse futurum (licet tam hæc, quam illa sint credenda) non tamen sunt articuli fidei.

Tertiò debet esse fides nostra VERA. Natura aquilæ talis est, quod sigillatim exponit pullos suos ad radios solis; & eos, qui radios solis acutè respiciunt, pascit, & retinet, alios ad terram proijcit: sic Deus illos, qui veram & integram fidem habent, quæ est radius illuminans animam, amat, & reficit: sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. Sed alios, scilicet non credentes, in tenebras inferni proijcet. Deut. 32.

Eccli. 16.

In gente incredibili exardescet ira..

Jacob. 2.

4.

Quartò debet esse *V I V A*. Fides enim sine opo-

re, est sicut cadauer, non valens se mouere. Sicut

*corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus**mortua est.* Bernardus: Quid est fides, quæ non ope-

ratur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Vnde

honoras Deum munere fortido? Vnde placas De-

um fidei tuæ interfectoris? ideo in iudicio appare-

bis proditor, & literas tuæ damnationis tunc defe-

res. Fides tua ostendet te Christianum, & opera

tua Dei inimicum: quia verbis confiteris te nosse

Deum, factis autem negas. Augustinus: Nolite tā-

quam de fide securi esse: adiungite fidei rectam vi-

ram: verbis confitemini vera de Deo, & factis be-

ne operādo. Item fides sine operibus est quasi car-

bo extinctus, cui musca immundæ cogitationis

non timet insidere, sed vino non insidet. Sic tenta-

tor fugit eum, qui habet fidem viuam; quia nō ha-

bet fiduciam, quòd possit ei præualere. *Cui resistit**fortes in fide.* Item, sine operibus charitatis est quasi

candela extincta, non valens pedes mentis dirigere.

Fides enim mentem illuminat, & gressus dirigit.

Augustinus: Fides cæteris virtutibus lumen mini-

strat, quod multum diabolus laborat extinguere.

Sicut latro, quando intrat domum, lumen extin-

guit, & fenestras claudit, ne videatur. Et sicut mer-

cator deceptor tenebras quærit, vt decipiat. *Qui**malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non argua-**antur opera eius.* Hic est oculus interior, quem cor-

uus infernalis eruere quærit: sicut coruus primò

currit ad oculum cadaueris. Hic est oculus, quem

Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, co-

natur eruere. Dicitur in vitis Patrum, quòd quan-

do operiuntur oculi animalis, circuit ad molendia-

num: sic diabolus, si operuit oculum mentis, id est,

fidem, humiliat ad omne peccatum. Samson eruitis

oculis

1. Pet. 5.

Ioan. 3.

1. Reg. 11.

Iudic. 16.

oculis circuit ad molam. Ideo dicit Seneca: Qui fidem perdidit, nihil retinet, quia sine fide omni bono vacuus est.

Et nota, quod fides

1. Purificat hominem,
2. Iustificat.
3. Mortem destruit,
4. Filios Dei facit.
5. Vitam donat.

Primò purificat hominem à peccatis. *Fide purificans* Actor. 15. *trans corda eorum.*

Secundò iustificat. *Arbitramur hominem iustificari* Rom. 3. *per fidem. Per misericordiam & fidem purgantur peccata.* Prouer. 15.

Tertiò mortem æternam destruit. *Omnes, qui uiuunt, & credit in me, non morietur in æternum.* Ioan. 11.

Quartò filios Dei facit. *Omnes filij Dei estis per fidem in Christo Iesu.* Galat. 3.

Quintò vitam donat: quia vita æternæ gloriæ ex fide est. *Vitam habetis æternam, qui creditis in nos.* 1. Ioan. 3. *mine Filij Dei.*

DE FIDELITATE.

Fidelitas in tribus consistit: vel est:

1. Vxoris ad virum.
2. Amici ad amicum.
3. Serui ad dominum.

Prima est vxoris ad virum suum. Esto fidelis Domino Deo tuo, sicut debet esse vxor viro suo, vt nulli alij adhæreas per amorem: sed illi soli te teneas, qui desponsauit te in fide. Fidem vocat fidelitatem, quam debent habere cōiugati ad inuicem: quod etiam in spiritali matrimonio requiritur, vt scilicet tam cor viri, quàm sponsæ sibi inuicem subiiciantur. Adiunge ergo cor tuum Deo per amorem, & nulli alij: ipsum enim fidelitatis vinculo tibi tanto amplius tenebis astrictum, quanto magis ipsi te astringes per amorem. Nam sicut eadem

dem anima non potest esse simul habitatrix duorum corporum: ita amor mundi, & Dei, non possunt simul in eadem anima dominari. Augustinus: Totum exigit te, qui fecit te. Sed sunt quidam, sicut mulier infidelis, quæ fingit maritum suum mortuum ultra mare, & adhæret alijs, & sic committit adulterium: sic isti Deum derelinquunt, & adulterium spirituale in Deum committunt peccando: Jerem. 3. *Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel.* Sed dicitur Prouerb. 6. *quod Zelus, & furor viri non parcat in die vindictæ.*

Ecli. 6.

Secunda fidelitas est amici ad amicum. Amico fidelis nulla est comparatio: & non est digna ponderatio aurum, & argenti contra bonitatem fidei illius, id est, fidelitatis: quia melior est amicus in via, quam denarius in bursa. Quare amicus fidelis semper viuit, etiã post mortem: quod non facit aurum vel argentum. Idem: *Amicus fidelis, protectio fortis;* quia non relinquit in aduersis: *qui inuenit illum, inuenit thesaurum,* quo scilicet utatur tempore necessitatis. Amicus iste Christus est, qui tantum nos dilexit, ut animam suam daret pro nobis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Huic amico nulla est comparatio: quia *qui de celo venit, super omnes est.* In quibus consistit fidelitas amici, vide in cap. de Amore proximi.

Ecli. 6.

Ioan. 15.

Tertia fidelitas est serui ad Dominum. Et hæc consistit in multis;

- Nempe in
1. Timendo ardentè.
 2. Obediendo viriliter.
 3. Fideliter dispensando.
 4. Deposita custodiendo.
 5. In bona acquirendo, & multiplicando domino suo.
 6. In diligendo.
 7. In perseuerando.

Prima

Prima fidelitas serui circa dominum suum consistit in timore. Malach. 1. *Servus timet Dominum suum. Initium sapientia timor Domini: & cum fidelibus in vulva concreat* est. Vulvam vocat poenitentiam, vel Baptismum, per quæ generat Ecclesia spirituales filios. Illi ergo sunt fideles serui, qui à tempore poenitentia, vel Baptismi Domino serviunt in timore.

Secunda est in obediendo viriliter. *Quis in omnibus seruis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum?* Sed de multis dicitur: *Cor eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testimonio eius.* Et Luc. 12. *Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatem eius, rapulabit multis.* Debet ergo servus fidelis esse domino suo, promissa soluendo. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio. Nos sumus mercatores Domini nostri Iesu Christi, in bono opere partitur nobiscum: sibi retinet gloriam, nobis concedit vtilitatem: & nos, quasi infideles coloni, nobis partem eius damnabiliter vsurpamus; sed totum amittimus. Exemplum de cane cascum ferrente in ore per aquam. Bernardus: Re vera fidelis servus Deo es, si de multa gloria Domini tui, & non exeunte à te, tantum transeunte per te, nulla manibus tuis adhærere contigerit.

Tertia est, accepta fideliter dispensando. *Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* Sed iam queritur inter dispensatores, ut si operari de talento sibi commisso, sed abscondit. Chrysostomus: Iste etsi talentum non amisit, tamen reus est damni, Sicut infidelis servus, qui causa semi-

seminandi à domino accipiens, non seminat tempore seminationis, & damnum facit domino suo: sic qui scientiam ad docendum, vel gratiam ad operandum acceperit, & nihil facit, arguendus est. Apostolus: *Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterum illam administrantes: sicut boni dispensatores multis formis gratiæ Dei.*

1. Pet. 4.

1. Tim. 6.

Eccli. 10.

Prov. 4.

Quarta, fidelis custodia depositorum. Depositum custodi, animam mundam, & alia dona naturæ, & gratiæ, vt non minorentur, nec peiores apud te, &c. Ideo dicitur: *Fili in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.* Omnis custodia serua cor tuum, in quo tam pretiosi liquores gratiæ reponuntur. Qui castrum domini sui sibi commissum, & bene munitum sine licetia eius reddit hosti suo, infidelis seruus est: imò proditor, & reus mortis, & damni, cum posset illud & bene tenere, & auxilium domini sui habere, si voluisset: licet nos, si suggestionibus diaboli cōsentimus, castrum animæ, à Deo nobis commissum, & bene præditijs munitum, tanquam proditores, tradimus inimico, cum possemus per orationē Domini auxilium impetrare, si vellemus: sicut dicitur: *Inuoca me in tribulationis, & eruam te.* Abraham in tentatione inuentus est fidelis. Item, qui accipit bonam pecuniam, & reddit prauam & falsam, infidelis est: sic & homo deturpans, & polluens animam suam. Prouerb. 20. *Virum fidelem quis inueniet? quasi dicat, pauci sunt: Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?*

Psal. 49.

Eccli. 44.

Lut. 18.

Quinta est, bona acquirendo, vel multiplicandō domino suo; quoniam seruo multiplicat talenta domini sui dictum est: *Euge serue bone, & fidelis, &c.* Infidelis reputaretur nuntius alienius mercatoris, qui domino suo posset emere suarieram de pecunia sibi tradita eodem pretio, quo emit burellum, & eam non emeret. Tales sunt illi, qui legem diuinam

nam (per quam lucrari animas possent) contem-
nunt, & Physicam, & leges, per quas temporalia
lucratur, addiscunt: qui etiam tempus, gratiam,
& fortitudinem in temporalibus, non in spiritua-
libus expendunt. Luc. 16. *Si in minimo non fuisti fides*
hæc, &c. Et qui in minimo infidelis est, & in maiori
infidelis erit.

Sexta est in diligendo. Sapient. 3. *Fideles in dilec-*
tionē acquiescent illi. Fidelis dilectio est, quam tor-
mentū non separat, labor non laxat, &c. sicut habes
in cap. de Amore Dei.

Septima est in perseverando. Apocal. 2. *Esto fides*
usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. 2. Timot.
4. *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem*
seruaui, id est, fidelitatem. In reliquo, *reposita est mihi*
corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, ius
sus iudex. Non enim coronabitur, nisi qui legitime cer-
tauerit.

DE FORTITVDINE.

Fortitudo. Multa sunt, quæ faciunt hominem
fortem,

- Scilicet
- 1. Radix Fidei.
 - 2. Robur Spei.
 - 3. Ardor Charitatis.
 - 4. Patientia.
 - 5. Continentia.
 - 6. Humilitas.
 - 7. Perseuerantia.

Primum, quod facit hominem fortem, est ra-
dix FIDEI. 2. Paralip. 16. *Oculi Domini contemplan-*
tur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui
corde perfecto credunt in eum. Cum fides deficit in ali-
quo, deficit in eo omne bonum. Isa. 7. *Si non credis*
deritis, non permanebitis. Seneca: Qui fidem perdidit,
nihil retinet. Apostolus ad Ephes. 6, *In omnibus sus-*
ceptes

mentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. 1. Pet. 5. *Cui resistite fortes in fide.*

2. Secundum est robur SPEI. Isa. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: ut scilicet, qui prius erant fortes, & potentes ad bibendum, & sectandum ebrietatem, postea fiant fortes ad ieiunandum, & alia pœnitentiæ opera facienda.* Sed è conuerso, plures sunt fortes ad malum, & dicunt se impotentes ad bonum. Abstinēt studiosè à carnibus, & vino per mensem, vel plùs pro infirmitate corporis: sed pro salute animæ ieiunare non possunt, interdum vel vno die in septimana. Item si aliquis haberet morbum in oculo, vel in alio membro; & medicus corporalis diceret ei, quòd si vinum biberet, vel carnes comederet, mortem incurreret: non habet tam charum amicum, pro quo dietam illam infringeret, nec seruare erubesceret. Sed dietam, à medico spiritali datam, dicit se nō posse tenere, nec audere propter erubescētiā. Ideò dicitur Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Sunt similes alino, qui à parte anteriori, vbi crucē habet, debilis est: sed à parte posteriori, fortis. Sic multi ad opera pœnitentiæ, & abstinentiæ, & huiusmodi sunt debiles: ad temporalia autem sunt fortes. Ierem. 23. *Factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.*

3. Tertium est ardor CHARITATIS. Cant. 8. *Fortis est, ut mors, dilectio:* quia propter Dei dilectionem contemnit homo mortem, ut fecerunt sancti Martyres. Hæc est virtus, quam nihil vincit. Seneca: Amor Dei contra te omnia armabit: omnia enim seua & immania, facilia, & prope nulla facit amor. Quomodo charitas facit hominem fortem, requirere in cap. de charitate.

4. Quartum est PATIENTIA probans. Prouerb. 30. *Leo, id est, iustus, fortissimus bestiarum, ad nullum paue*

pauebit occursum. Iustus, quasi leo confidens, absque terrore erit. 1. Ioan. 2. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & viciſtis malignum. Prouerb. 16. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

Quintum est castitas, seu CONTINENTIA purgans. Pro. vlr. Accinxit fortitudine lumbos suos, id est, restrinxit fluxu carnalium voluptatum, & roborauit brachium suum, id est, fortiter operata est. Non enim sufficit continentia, nisi adsit fortitudo operum: neque opus valet, nisi continentia comiteatur. Luc. 12. Sint lumbi vestri praecincti, per continentiam, & lucernae ardentes in manibus vestris, per bonam operationem. Sed de malis dicitur Iob 40 Fortitudo eius in lumbis eius: & virtus illius in umbilico ventris eius. Prou. 13. Lucerna impiorum extinguetur.

Sextum est HVMILITAS exaltans. Psalm. 67. Ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suae, id est, viribus, & abiectionibus. Isa. 40. Qui dat laqueo virtutem: & his, qui non sunt fortes, fortitudinem, & robur multiplicat. Vocat enim ea, quae non sunt, tanquam ea, quae sunt. Rom. 4.

Septimum est PERSEVERANTIA praemians, 7. atque coronans. Iob. 17. Tenabit iustus viam suam, & mundus manibus addet fortitudinem, id est, perseverantiam. Psalm. 58. Fortitudinem meam ad te custodiam, scilicet ad seruendum tibi: non in luxuria, & lasciuia expendam, ut faciunt iuuenes, qui totum vinum suum, id est, vitam suam, volunt habere corruptum, & nisi solum feceris, id est, finem vitae, bonas. Mala vitam volunt habere, & finem suum bonum. Ista cauda non est de isto vitulo: quia sine perseverantia nullus palmam praemij accipiet. Sicut pugil, si defecerit in victoria, praemium non habebit: & mercenarius mercedem, nisi dietam perfecerit. Ideo dicitur Iosuae 14. Dicit Caleb: Illius in me temporis, scilicet quando

quando inuenis eram. *fortitudo vsque hodie perseneram
tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.*

Fortitudinis duæ sunt species. Fortiter sustinere
terribilia: & dicitur patientia, & est nobilissima
fortitudo. Alia in aggrediendo, & repellendo terri-
bilia, quæ retinet nomen Fortitudinis. Fortitudi-
nis itaque non est tantum aggredi, sed sustinere.
Fortitudo iustorum (teste D. Gregor.) est carnem
vincere, voluptatibus proprijs contraire, delecta-
tiones vitæ præsentis extinguere, mundi huius a-
spera pro æternis præmijs amare, prosperitatis
blandimenta contemnere, aduersitatis metum in
corde superare.

Quatuor sunt
signa fortitu-
dinis:

1. In executione magnorum:
quia virtus versatur circa dif-
ficile.
2. In fortitentione, vt teneat stri-
ctè bonum quod cœpit. *Iob 27.
Donc deficiam, non recedam ab in-
nocentia mea. Iustificationem meam
quam capi tenere, non deferam.*
3. In fortiluctatione. *Genes. 32. Si
contra Deum fortis fuisti, quanto
magis contra homines præualebis?*
4. Vt rumpantur vincula.

Fortitudo
triplex:

1. Purgatoria.
2. Purgati animi.
3. Exemplaris.

DE FORTITVDINE, quæ est strenuitas, *Ge-
nes. 18. 31. 32. Exod. 13. Iosue 8. Iudith 3. 6. 14. 16. Mart.
9. 26. 28. De Fortitudine ad faciendum malum Ge-
nes. 14. Num. 13. Indic. 9. Tob. 3. Esth. 2. Ioan. 2.*

DE GAUDIO.

GAudium est quædam passio concupiscentiæ,
proueniens ex perfectionis appetitæ coniun-
ctione,

etione, secundum apprehensionem interiorē sensus, vel intellectus. Vnde omne gaudium est delectatio: & non contrā.

Est autem Gaudium triplex: {

1. Culpæ, quod est peccatorum & mundanorum.
2. Gratiæ, quod est iustorum & perfectorum.
3. Gloriæ, quod est Angelorum & Beatorum.

Primum Gaudium est CULPÆ, quod est mundandum & peccatorum: & hoc gaudium vocat B. Augustinus gaudium freneticorum, qui tunc gaudent, & rident, quando grauiter morbo grauantur, & laborant, quia rationis impotes morbum suum non considerant.

Hoc gaudium proinde culpabile est triplici ratione: {

1. Loci.
2. Rei.
3. Finis.

Primò ratione Loci: quia Deus non posuit nos in hoc mundo, vt lætemur, sed vt tristemur potius. *In mōdo pressurā habebitis. Vocauit nos Deus ad fletum, ioh. 16. & ad planctum: Et ecce gaudium, & letitia. Videns Iesus Isa. 22. tinitatē, fletit super illam, dicens: Si cognouisses, scilicet Luc. 19. statum tuū, & in fletes. Vita ista est sicut mulier prægnans, quæ cum gaudio cōcipit, sed cum dolore vehementi parturit. Sic multi modò gaudent in hoc mundo, qui in fine dolebūt; quia Extremā gaudij lus Prou. 14. tū occupat. Defecit in dolore vita mea. Si vita Sancto- Psal. 30. rum in dolore deficit, vt patet in Martyribus: quāto magis vita peccatorū? Si hortulannus excidit arbores fructuosas, sterilis, & nociua timere debet. O- Matth. 7. mnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Si iudex defauit in amicū, quāto magis in inimicū? Si iustus in terra recipit, quanto magis impius, & peccator? Prou. 11.*

Secundo ratione REI, Gaudēt enim peccatores 2.
S 2 de pec.

Prov. 15.

Prov. 2.

Ecclo. 9.

4. Reg. 4.

Iob 21.

Iob 20.

Phil. 4.

de peccato, de quo magis dolendum esset. Stultitia est gaudium stulto. Et atantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quod idem est, ac si homo gauderet, quod cecidit in lutum, & bene sordidaretur; Peccatum enim immundissima res est: vel si quis gauderet de laqueo, quo capitur: vel lupo de pedica: vel piscis de hamo. Augustinus: Gaudet piscis, quod hamum inuenit, & escam deuorat: sed cum piscator eum traxerit, torquentur viscera eius. Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis exemplum superuenerit. Piscator enim non compellit venire pisces ad hamum, vel intrare nassam: sed escam demonstrando allicit. Recte diabolus sic facit, qui abscondendo poenam, delectationem ostendit: ut piscator hamum abscondens, ostendit escam. Item diabolus est sicut mulier, quæ vult capere muscas: linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscæ intrant; & cum multitudo magna intrauerit, includit eas, & succendit: sic diabolus delectationem peccati ostendit, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, & ligatum in ignem inferni trahit. Ideo in principio tentationis clamandum esset: Mors in olla, scilicet corporis, & animæ in delectatione venenosa.

3. Tertiò ratione FINIS. Vituperabile est enim gaudium illud, quia terminatur ad æternū interitum: ut delectatio scabiosi scabendo ad dolorem. Vnde cuius finis malus, ipsum totum malum est. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Scio quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

2.

Secundum gaudium est GRATIÆ, quo gaudent iusti. Apostolus: Gaudete in Domino semper. Pro-
ue. 11.

verb. 21. *Gaudium iusto est facere iudicium*, de seipso; quia postea non tradetur cruciatui inferni: quia quod inferior Prælatus sufficienter correxit, superior Prælatus veniens ulterius non corripit. Apostolus: *Si nosmetipsos diiudicemus, non utique indicare* 1. Cor. II.

mur.

De tribus specialiter debent iusti homines gaudere:

1. De aduersitatibus proprijs.
2. De bonis alienis.
3. De visitationibus diuinis.

Primò DE ADVERSITATIBVS proprijs. Iaco. 1.

1. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias inieritis*: quia per hoc virtus hominis cognoscitur, qualis sit: sicut per contritionem virtus sinapis, & per feruorem fornacis virtus vasis. Vasa Eccl. 27. *figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis*. Gregorius: Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Non est mirum, si lucerna non extinguatur, vbi nec ventus, nec pluuia est: sed magnum est lucere in vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis. *Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruerunt illam.* Cant. 8.

Aduersitate. { 1. Virtus hominis probatur.
2. Anima medicatur. (cur.
3. Anima à pœnæ debito absoluitur.

Primò, virtus hominis probatur aduersitate, vt suprà.

Secundò, anima medicatur. Gaudere debet infirmus apud se in conscientia, quando sentit caelestem medicinam, & ex hoc sperare veniam. Gregorius: Nisi correctis hæreditatem dare disponderet, eos per molestias erudire non curaret. Medicina enim corporis primò corpus turbat; sed parùm post pacatum reddit & sanum: sic tribulatio, quantum sit utilis, nescitur: sed postea sciatur. Dixit Dominus Petro: *Quod ego facio, tu nescis modo scies autem* Ioan. 13.

Iob 5.

tempore: & ideò dicitur, *Increpationem Domini non reprobos. Quia ipse vulnerat, & medetur percutit, & manus eius sanabunt.*

Act. 5.

1. Pet. 4.

Matth. 5.

1. Cor. 12.

Psal. 118.

Prov. 24.

Tertiò, anima à debito pœnæ absolvitur. Homo enim quando peccat, debitor est pœnæ: ideò pœnam non debet graviter sustinere: sed gaudere, si Deus eum affligat in præsenti; quia vult eum emendam de peccato accipere, quæ in septuplo minor est, quàm si postea solueret. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, &c. Gregorius: Sancti temporalem pœnam lucrum reputant, quia per hanc se æternam evadere non ignorat. Communicantes Christo passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Augustinus: Propter mercedem quam expectat operarius, licet grauetur operando, tamen libentius laborat, quando magistri stipendium expectat. Sicut iustus, cum cogitat de tribulatione mercedem. Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis.

2.

Secundò debet gaudere iustus de BONIS alienis, ut sit particeps eorum: ut vnum membrum de commodo membri sui gaudet. Si gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Sapiens mercator libenter se associat illi, cum quo sperat se aliquid lucraturus; quia si diligit, & gaudet de bonis alienis, lucratur. Particeps ego sum omnium timentium te. Multi tamē associant se malis, & non lucrantur, sed totum perdunt: ut illi, qui gaudent de malo aliorum: contra quos dicitur: cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exaltet cor tuum, ne forte videat Dominus, & displiceat ei.

3.

Tertiò debet gaudere de divinis VISITATIONIBUS, quas habent viri Sancti, quibus sapit Dominus, &c. quasi quoddam lucrum, de quo dicitur:

tur: *Non est oblectamentum super cordis gaudium.* Au. Eccli. 30.
 gustinus: Aliquando introduxisti me in affectum
 multum inusitatum innotum, nescio in quam dul-
 cedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid al-
 iud sit vita æterna, nisi ista. *Gustate, & videte, &c.* Psalm. 33.
 Primò dicit, *Gustate, & postea, videte;* quia experi-
 entia gustus diuinam cognitionem ministrat.
 Gregorius: Eius dulcedinem non cognoscitis, quia
 minimè degustatis.

Ad istud gau-
 dium perue-
 nitur per

1. Timorem.
2. Amorem.
3. Patientiam.
4. Tristitiam.

Primò, per timorem. *Timor Domini delectabit eor,* Eccli. 1.
 scilicet, in præsentì: & dabit lætiam, & gaudium in
 longitudinem dierum, id est, in æternum. Quàm ma- Psalm. 30.
 gnam multitudinem dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti ti-
 mentibus te: quam tamen impius non sentit; quia
 de febre iniquitatis palatum cordis amisit. Non
 enim signum sanitatis spiritualis est, quādo homo
 non habet palatum cordis bene dispositum, quādo
 scilicet spiritualia non sapiunt ei.

Secundò, per amorem. *Si diligeretis me, gauderetis* Ioan. 14.
 vtrique: id est, de me sentiretis gaudium interius;
 quia charitas in omnibus ponit saporem. Non enim Sap. 8.
 habet amaritudinem conuersatio illius, nec tadum conui-
 etus illius, sed lætiam & gaudium.

Tertiò, per patientiam. *Vsq̃ue in tempus sustinebit* Eccli. 1.
 patiens, & postea redditio incunditatis. Omne gaudium Iac. 1.
 existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incide-
 ritis: scientes, quòd probatio fidei vestre patientiam ope-
 ratur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis per-
 fecti, & integri, in nullo deficientes. Qui pacis ineunt com-
 pecti, sequitur eos gaudium: quia qui pacem habet, De-
 um secum habet. Pacem habete, & Deus pacis, & di-
 lectionis erit vobiscum. 2. Corint. 13.

Ioan. 16.

Quartò, per fletum, & tristitiam. *Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristatiimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ierem. 31. *Conuertā luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & latificabo à dolore suo.* Tob. 3. *Post tempestatē trāquillum facis, & post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis.*

Psal. 86.

3. Tectum gaudium est GLORIAE, de quo dicitur: *Serue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Sicut latantium omnium habitatio est in te.*

Istud gaudium
erit

1. Inenarrabile.
2. Iucundabile.
3. Cum plenitudine.
4. Interminabile.

1. Petr. 1.

Primò erit inenarrabile. In qua exultabimus letitia inenarrabili. *Isaia 64. Oculi non vidit, Deus, absque te, que preparasti expectantibus te. Occurristi letitii, & facienti iustitiam.*

Isaia 1.

Prov. 14.

Secundo erit iucundabile, purum sine doloris admixtione. *Isaia 35. Gaudium, & letitiam obtinebunt: & fugiet dolor, & gemitus.* In hac vita cum vino gaudij miscetur aqua doloris. *Vinum tuū misctum est aqua. Risus dolore miscbitur.*

Isaia 35.

Isaia 65.

Tertiò erit cum plenitudine. *Ioan. 16. Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* Psal. 15. *Adimplebis me letitia cum vultu tuo.*

Quartò erit interminabile. *Letitia sempiterna super caput eorum: gaudium, & letitiam obtinebunt. Gaudetis, & exultabitis usque in sempiternum.* Ioan. 16. *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

DE GLORIA.

GLORIA, Græcè *δόξα*, est frequens de aliquo fama cum laude: cum homo sit nobilis creatura, & ad gloriam regni cælestis creatus, ipse naturaliter vult gloriari, & ideo necesse est scire, in quo gloriari debeat, Et ad hoc sciendum nota, quod

Qua-

Quadruplex est Gloria: {

1. Inferior, & diabolica.
2. Exterior, & vana.
3. Interior, & secreta.
4. Superior, & beata.

Prima gloria est inferior, & diabolica, & hæc fugienda. Diabolica gloriatio, est de peccato gloria. n. Psalm. 51. *Quid gloriaris in malitia, &c.* Quod idem est, ac si aliquis gloriaretur, quod in luto cecidisset: vel si mulier peperisset bubonem, vel serpentem: vel quis gloriaretur de laqueo, lupus de pedica, & piscis de hamo: vel etiam si homo gloriaretur, quod amisisset hæreditatem propriam, & sua bona omnia. Eccli. 19. *Qui gloriatur, & iucundatur in malitia, denotabitur*, id est, de notitia Christi delectabitur. Psalm. 68. *Deleantur de Libro viventium, & cum iustis non scribantur.*

Secunda gloria est exterior, & vana. Hæc reprobanda est,

Quia {

1. Nullius valoris,
2. Vilis, & brevis,
3. Damnosa, & expoliatrix.

Primo, quia nullius valoris. *Si ego glorifico meipsum, Ioan. 8. gloria mea nihil est*: quia huiusmodi gloria non est nisi ventus. Qui vanè gloriatur, assimilatur trapecti, quod non molit, nisi agitetur: ita homo gloriosus non facit aliquid, nisi ventum habeat vanæ gloriæ. Talis est similis chamæleonti, qui ex vento vivit, & pascitur. Naqis enim non potest currere, nisi habeat ventum; ideo tollit eam ventus, & aufert de loco suo, ut dicitur Ierem. 22. *Omnes pastores tuos pascet ventus*. Iste ventus videtur esse levis: & tamen transfert montes, id est, viros spirituales à regno Dei ad regnum diaboli.

Secundò, quia vilis, & brevis. i. Machab. 2. *Gloria hominis peccatoris stercus, & vermis hodie extollitur, & cras non inuenietur*. Amator enim vanæ gloriæ, de

histrione, vel ribaldo iudicem suum facit; fingit enim eam qualem vult: quandoque annihilat, quandoque magnificat. Bernardus: Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modò parui, modò magni, modò nihil sunt, prout linguarum hominum eos laudare, vel vituperare placuerunt.

Tertiò, quia spoliat bonis. Diabolus enim est sic ut latro, qui sequitur mercatores, quando cognoscit eos aliquid portare, & sociat se cum eis, ut spoliaret: sic diabolus spoliat superbos per iactantiam, vel vanam gloriam, quam appetunt. Matth. 6. *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* Iste vult habere fructum statim cum seminatur, imò ante aliquando. Qui enim triticum suum colligit in herba, non habet in Augusto quid reponat in horreo. Vnde dicitur in vitis Patrum, quòd sicut fieri non potest, ut herba simul nascatur & semen: ita non potest fieri, ut gloriam habentes, simul & fructum faciamus cælettem. Pavo auis oua gallinæ suæ perquirat, ut frangat, & comedat, ut liberior libidini vacet: sic diabolus bona nostra nititur auferre. Sed sicut gallina abscondit oua sua, ut seruet: sic & nos bona nostra debemus abscondere. Matth. 6. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Idem: *Cum oraueris, intra in cubiculum tuum, &c.* Sed quidam sunt, ut gallina domestica, quæ statim ut ouum demiserit, clamat, & accusat: & ideo amittit. Isaia 39. *Omnes que in domo mea sunt, viderunt: & non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris.* Verba sunt Ezechiae regis ad Isaiam Prophetam de nuntiis regis Babylonis, cui Propheta dixit, quòd omnia amitteret. Semina, quando non sunt operta humo, tollunt aues, & comedunt: sic diabolus bona opera discooperta. Luca 8. *Volucres celi comederunt illud, scilicet quod cecidit in via.* Gregorius: Deprædandi desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Nota, quòd mercatores abscon-

abscondunt merces suas malè soluentibus: sic iusti faciunt, bona adulatoribus abscondunt. Sed notandum, quòd hæc gloriatio consistit in multis. Nam

- Alij gloriantur {
1. In apparentia.
 2. In sapientia.
 3. In fortitudine.
 4. In diuitijs.
 5. In pulchritudine.

Alij gloriantur in apparenti bono. Rom. 3. *Vbi est gloriatio tua?* id est, de bono opere. *Exclusa est*, id est, ablata est. Nos sumus mediatorij, siue personarij Domini nostri Iesu Christi. In bono opere partitur nobiscum: nos ponimus operationem liberi arbitrij, ipse gratiam nobis concedit vtilitatem, sibi retinet gloriam. Nos verò, sicut fraudulentum, usurpamus partem eius, & totum amittimus: sicut fecit canis portans caseum in ore, & cum transiret per aquam vidit umbram casei, & aperiens os pro umbra casei, caseus, quem portabat, de ore eius cecidit: & sic amisit vtrunque. Isa. 42. *Gloriam meam alteri non dabo.*

Alij gloriantur in sapientia mundana, quæ stultitia est apud Deum. Sapientia mundana hæc est, sicut lumen ligni putridi, de nocte tantum apparens. In tenebris huius vitæ sapientia mundana est: sed in futuro apparebit, quòd est insipientia. Non est gloriandum de sapientia, ne amittatur: quia donum Dei est: sicut Nabuchodonosor, qui per elationem mentis factus est sicut bestia, & Lucifer. Ezechiel. 28. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam, &c.* Etenim quæ stulta sunt huius mundi. I. Cor. 1. *di elegit Deus, vt confundat sapientes, vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius.* Ierem. 9. *Non gloriatur sapiens in sapientia sua; quia hoc est de alieno gloriari, vt corax de plumis auium.* *Omni sapientia à Domino Deo Eccli. 1. est.*

est. 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Alij gloriantur in fortitudine. De quibus dicitur Isaia 1. Erit fortitudo vestra, ut favilla stupae. Ierem. 9. Non gloriatur fortis in fortitudine sua. Augustinus: Si de fortitudine gloriaris, superaris à bestiis: si fortis es, pulcibus resiste, nec dormias. Gloriarì igitur de fortitudine carnis, est gloriari de fortitudine inimici sui; cùm corpus aduersetur spiritui.

Alij gloriantur in diuitijs suis. Ierem. 9. Non gloriatur dives in diuitijs. Psalm. 48. Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur, &c. Qui gloriatur de hoc, quod est ditior alijs, gloriatur de hoc, quod compedes habet maiores, quàm alij. Eccli. 10. Qui gloriatur in substantia, paupertatem creatur. Sapient. 14. Facta sunt in tentationem animabus hominum, & in mscipulam pedibus insipientium. Item gloriatur, quod cecidit in laqueum inimici: & de hoc, quod magnam molem habeat ad collum, ut demergatur in profundum maris. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quae mergunt homines in interitum & perditionem.

1. Timoth. 6.

Proverb 31.

Genes. 29.

Alij gloriantur in pulchritudine corporis, quod est gloriari in re accommodata. Fallax gratia, & vana est pulchritudo: quia citò amittitur, sicut pulchritudo floris. Isa. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Augustinus: Si gloriaris de pulchritudine, pulcrior est cauda pauonis. Laban, id est, mundus, duas filias habuit, scilicet Rachel, & Liam: & multi pro Rachel, id est, pulchra laborant; sed supponetur eis Lia ploratrix, & lippa, id est, confusio, & turpitudine. Osee 4. Gloriam eorum in ignominiam commutabo.

Tertia gloria est interior & sancta, quae est de puritate cordis, & conscientia munda. 2. Cor. 1. Gloria nostra

nostra hæc est, testimonium conscientia nostra, id est, conscientia pura ab omni simulatione peccati. Conscientia pura, est quasi quoddam speculum, quod de interiori pulchritudine non mentitur.

Glorian- { 1. Diabolum flagellat.
dum est in { 2. Pœnitentiam dulcorat, & miti-
Gruce: quia { gar.
 { 3. Paradisum aperit.

Primò gloriandum est in Cruce, quia diabolum flagellat. Galat. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce, &c.* quia scilicet virtus crucis fugat diabolum à nobis. Vnde Moyses flagellauit Pharaonem virga multipliciter. Damasc. Crux est trophæum aduersus diabolum, vt non appropinquet vastator. Chrysostomus: Si Crucem infixeris vultui tuo, nullum dæmonium propè stare poterit, videns ensen, in quo plagam accepit; videns arma, in quibus Christus caput suum abscidit. Crux facit dæmones non solum terribiles, sed etiam contemptibiles. Ideo virga Moysis deuorauit serpentes, id est, dæmonum tentationes.

Secundò, quia pœnitentiam dulcorat, & mitigat. Ecclesiastici 38. *Nonne à ligno indulcata est aqua amaræ?* Ostendit Dominus lignum Moyse, quod cum misisset in aquam, in dulcedinem versæ sunt.

Tertiò, quia Paradisum aperit. Esther 5. Nemo ad Assuerum regem peruenire poterat, nisi prius virga deosculata.

Quarta gloria est superior & beata, de qua Psalm. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius.*

Ad istam Gloriam peruenitur { 1. Per Humilitatem.
 { 2. Per Charitatem.
 { 3. Per Gratiā.
 { 4. Per Obedientiam.

Primò peruenitur ad istam gloriam per Humilitatem. Iob 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Proverb.

nerb 15. *Gloriam præcedit humilitas.* Prouerb. 19. *Humillem spiritum suscipiet gloria.* Secundò per Charitatem. Psalm. 5. *Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Tertiò per Gratiã. Prouerb. 31. *Mulier gratiosa inueniet gloriam.* Quartò per Obedientiam. Iob 36. *Si audierint, et obseruauerint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria.*

GLORIA DEI in omnibus querenda Iosue 7. Psalm. 115. Matth. 6. Ioan. 9. 17. Actor. 3. 12. 1. Cor. 6. 10. Phil. 1. Coloss. 3. Tit. 2. Gloria, quæ ab hominibus proficiscitur, non magni facienda Num. 16. Iudic. 9. 1. Reg. 10. 2. Reg. 15. 3. Reg. 1. Esth. 3. 6. Eccli. 9. 10. Ierem. 9. Matth. 6. 8. 9. 17. 20. Marc. 13. 7. 8. 9. 10. Lucæ 22. Ioan. 6. 8. 12. Actor. 10. 14. Galat. 6. Phil. 2. 1. Thess. 2. 1. Pet. 5. Ioan. epist. 3. Apoc. 19. 12.

DE GRATIA.

GRATIA, Græcè χάρις, interdum pro amore, vel concessione beneficij, seu alicuius indulgentiæ: aliquando pro dono Spiritus sancti: interdum pro quadam inchoatione gloriæ in nobis, vel auxilio, quo indiget homo ad beatitudinem promerendam, suscipitur.

Gratia est triplex: { 1. Infusa, quæ restringit malas cogitationes.
2. Diffusa, quæ dirigit bonas locutiones.
3. Effusa, quæ ordinat actiones, & operationes.

1. Prima igitur est gratia INEVS A. Et hæc est gratia, quæ restringit malas cogitationes. De qua gratia cantat Ecclesia:

Imple superna gratia,

Quæ tu creasti pectora.

Eccli. 24. *In me, id est, in corde meo, omnis gratia ueritatis.*

Hanc

Hanc Gratiā

1. Quidam non recipiunt, sed subterfugiunt, vt lasciuī.
2. Quidam recipiunt, sed statim effundunt, vt fatui.
3. Quidam recipiunt, sed in vacuum, vt desidiosi & pigri.
4. Quidam recipiunt, & non in vacuum.

Primò, sunt quidam, qui hanc gratiā non recipiunt, sed subterfugiunt, vt lasciuī, & immundi. Anselmus: Homo non habet gratiā, non quia hanc non dat Deus; sed quia hanc non accipit, id est, homo non disponit sese ad recipiendum illam. Sol, quantum est in se, omnibus se communicat: sic lux gratiæ. Eccli. 42. *Sol illuminans per omnia respicit, nisi inueniat quod sibi repugnet.* Si sol non intrat domum propter obstaculum fenestrix, aperi fenestram, & sol intrabit in domum tuam, & eam illuminabit. Item, materia, quæ habet aquam, non de facili recipit ignem; quia inuenit, quod sibi repugnet: vt patet de candela madefacta, & ligno aquoso. Sic gratia non intrat cor hominis propter obstaculum peccati, vel malæ voluntatis. Act. 7. *Dura cervice, & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto, & gratiæ Spiritus sancti resististis: non est ergo defectus ex parte gratiæ, sed ex parte hominis.*

Secundò, sunt quidam, qui recipiunt, sed statim effundunt, vt fatui. Ecclesiastici 20. *Gratia fatuorum effunduntur.* Glossa, extrā fundentur, quia nihil celare, vel abscondere possunt. Exemplum de vase confracto. Prouerb. 29. *Totum spiritum suum profert stultus.*

Tertiò, sunt quidam, qui recipiunt, sed in vacuum, vt pigri, & desidiosi, qui non operantur. I. Corinth. 13. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Frustrā secum, vel aliud instrumentum ad operandum portat,

2. Corinth. 6. *tar, nisi vteretur illo Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Glossa: *In vacuum recipit, qui se secundum gratiam receptam non exercent in bonis operibus.* Ille, qui noluit operari, talentum sibi traditum amisit: & ille, qui operatus est, duplicavit. Item, homo sapiens non teneret equum in domo sua, nisi aliquid operaretur: neque servum, qui de nihilo sibi seruiret: & quid credit piger fieri de se, qui Deo, à quo omnia habet, de nihilo seruit? **Matth. 25.** *Inutilem servum eijcite in tenebras exteriores.* Iste similis est cato, qui bene vult comedere pisces: sed non vult aquam intrare. *Proverb. 13.* *Vult, & non vult piger.*

*Sicut ligna
sine igne*

Quartò alij recipiunt, & non in vacuum, ut operatores solliciti. *1. Cor. 15.* *Abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Lapis non potest per se sursum moveri; nec securis ad secandum apta sine adiutorio alieno: sic homo ad bene operandum sine adiutorio gratiæ Dei. *1. Corint. 15.* *Gratia Dei sum id, quod sum.* *Rom. 7.* *Velle adiacet mihi: perficere autem bonum non inuenio, scilicet ex me.* *Idem Hebr. 4.* *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Item, sicut arbor, cuius radix exsiccata est, non potest ferre fructum: sic homo sine humore gratiæ, non potest ferre fructum bonorum operum. *Osæ 9.* *Radix eorum exsiccata est, fructum nequaquam facient.*

Ad Gratiā obtinendam necessaria est:

- { 1. Humilitas, ad recipiendum.
 { 2. Pietas, ad conseruandum.

Primò igitur necessaria est humilitas ad gratiam obtinendam, vel recipiendam. *Iacob. 4.* *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Aquæ enim gratiarum descendunt, deferentes montes superbiæ, ad valles

valles humilitatis Ecclesiastici 3. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Vas non impletur aqua fluminis, vel putei, nisi inclinetur, vel profundè mergatur: sic homo non impletur gratia, nisi humilietur. Ecclesiastici 31. *Inclinasti modicè aurem meam, & excepi illam, sapientiam, id est, gratiam.*

Secundò pietas valet ad conseruandam gratiam, Ecclesiastici 29. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit.*

Secunda gratia est DIFFUSA. Psalm. 44. *Diffusa est gratia in labijs tuis*, ad dirigendos sermones. Facit enim discretè loqui. Coloss. 4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus.* Si nouisti condire pulmenta, quare non nouisti condire verba? hoc sal darum est tibi in Baptismo, quando dictum est: *Accipe sal sapientie.* Sed linguæ multorum istud sal non recipiunt; & idèò vermibus, id est, malis verbis scaturiunt. Augustinus: *Eligis cibos, quos comedis, quare non eligis verba, quæ dicis?* scilicet bona, & sana. Et sic ista gratia facit discretè loqui. Facit etiam hæc gratia loqui gratiose. Eccli. 6. *Lingua eucharis in bono homine abundabit,* id est, facit hominem fetuenter prædicare. Ideo Spiritus sanctus in linguis igneis apparebat. Actor. 2. *Apparuerunt illis dispersitæ linguæ, tanquam ignis, &c.*

Tertia gratia est EFFUSA, ad ordinandum actiones. Actor 10. *In nationes gratia Spiritus sancti effusa est.*

Hæc gratia tria facit, {
 1. Purgat, & iustificat.
 2. Defendit, & conseruat.
 3. Erudit, & confortat.

Primò ista gratia nos purgat, & iustificat. Rom. 3. *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei.* Glossæ: Indulgentia peccatorum iustificati per gratiam ipsius, ille, qui iam iustificatus est per gratiam, & illuminatus, melius videt periculum peccantium, quàm illi, qui sunt in peccato; quia ille est in lumine, illi

ne, illi in tenebris, & neque se, neque alium vident.
 Psalm. 39. *Comprehenderunt me iniquitates meae, & non
 potui ut viderem.* Sicut illi, qui fuerunt in periculo
 maris, & euaserunt, & adhuc stant in littore, me-
 lius cognoscunt periculum eorum, qui sunt in ma-
 ri, quàm illi, qui sunt adhuc ibi. Ideo dicit Aposto-
 lus Rom. 7. *Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore
 mortis huius: Gratia Dei per Iesum Christum.* Glossa: Non
 petit liberari de substantia corporis, quæ bona est:
 sed de vitijs carnalibus, à quibus non liberatur ho-
 mo, nisi gratia Dei Saluatoris.

Secundò defendit, & conseruat in bono stato.
 Rom. 6. *Peccatum vobis non dominabitur*, sicut prius:
non enim sub lege estis, sed sub gratia, quæ ardorem, &
 contumeliam peccati refrigerat, sicut ros ardorem
 solis. Nonne ardorem refrigerabit ros? Vnde Aposto-
 lus, cum stimulum carnis petiisset amoueri à se, di-
 ctum est ei: *Sufficit tibi gratia mea*, scilicet ad te custo-
 diendum. Nam virtus in infirmitate perficitur. Fili mi, con-
 fortare in gratia, tanquam in fulcimento ad sustinen-
 dum te, quæ est in Christo Iesu. Nota cum adiutorio a-
 quæ potest homo magnum pondus portare, quod
 per se facere non posset: sic cum adiutorio gratiæ
 magnam pœnam sustinere, vel etiam tribulatio-
 nem tolerare potest. Abundantius illis omnibus labora-
 ui: non ego autem sed gratia Dei mecum. Idem. Omnia pos-
 sum in eo, qui me confortat. Item, quando aliquis est
 in loco altiori, tunc se debet firmitus tenere, ne ca-
 dat, quia plus læderetur, quàm si de imo caderet: sic
 qui est in statu gratiæ, vel innocentix, ne cadat, fir-
 miter se teneat; quia caderet de cælo ad infernum.
 Attende, ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu
 inimicorum insidantium tibi, & sit casus tuus insanabilis
 in mortem.

Tertiò erudit, & confortat. Apparuit gratia Dei Sal-
 uatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, &c. & se-
 qui-

Eccli. 18.

2. Cor. 12.

2 Tim. 2.

1 Cor. 15.

Phil. 4.

Eccli. 28.

Tit. 2.

quitur: *Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.*

Hæc Gratia docet nos { *1. Quid vitandum.*
2. Quomodo viuendum.
3. Quid sit appetendum.

Primò, quid vitandum. Tit. 2. *Vt abnegantes impietatem, quæ corrumpit intellectum, & secularia desideria, quæ corrumpunt affectum.*

Secundò, quomodo viuendum. Ibid. *Sobriè, & iuste, & piè viuamus in hoc seculo. Sobriè nobis, iuste proximo, & piè, id est, religiosè Deo. Deut. 8. Sicut erudit filium suum homo: sic Dominus Deus tuus erudit te, vt custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum.*

Tertiò docet, quid sit appetendum. Ibid. *Expectantes beatam spem, id est, beatitudinem speratam. 1. Ioan. 2. Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia, id est, gratiam Spiritus sancti, quæ corda vngit, & linit. Et possunt hic notari quatuor signa, per quæ potest cognosci, si homo habeat gratiam, & illuminationem Spiritus sancti,*

- scilicet si { *1. Mandata Dei seruat.*
2. Peccato careat.
3. De rebus clarè iudicet.
4. Et patienter aduersa toleret.

Primum est, si mandata Dei seruat. Ligna enim, & ellychnium oleo vncta, facilius quis accendit, & vrit. 1 Ioan. 2. *Vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis: quæ ad seruanda Dei mandata cor implet, & inflamat.*

Secundum est, si manus diaboli, id est, peccatum, totaliter euadat. Pugil enim bene vnctus non diu tenetur à socio. *Qui vngit reges ad penitentiam.*

Ecclesi 48.

Tertium est, si anima lucidè, & clarè de rebus iudicet. Res enim vncta lucidior est: sic anima gratia inuncta clarè, & lucidè, ac verè iudicat de mundanijs.

Eccli. 38.

Quartum est, si onera tribulationum, & infirmitatum pœnitentię, & huiusmodi sine murmure portat. Quadriga enim bene vincta currit sine stridore. *In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitati.* Sed norandum, quod vinctum locum inuadunt muscę, & inquinant: sic demones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. *Musca morientes* (id est, immundę cogitationes) *perdunt suauitatem vnguenti*, id est, meritum bonorum operum, & desiderium orationis. Prius probatus est homo in his omnibus, & perfectus inuentus est.

Rom 6.

Prouerb. 11.

Psalm. 83.

Gratia, de qua loquimur, ipsum hominem beatificat. *Gratia Dei, vita æterna.* Glossa: Illis meritis vita æterna redditur. Gratia enim est pignus quoddam ad habendam gloriam. *Mulier gratiosa inueniet gloriam.* Sicut pignus, vel arrha certificatur tenentem ipsam de foro, seu de alio beneficio dando: sic gratia certificatur hominem de gloria. Habemus pro gratia iustificationis gratiam glorificationis. *Gratiam & gloriam dabit Dominus, gloriam pro gratia.* Certus est de re, qui bonum pignus habet penes se; & certus est de foro, qui habet bonam arrham: sic securus potest esse de gloria, qui pignus habet gratiæ, si bene seruauerit. 2. Cor. 1. *Qui dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris.* Ephes. 1. *Qui est pignus hereditatis nostrę.*

In Gratia duo consideranda sunt. Primum, ut est habitus quidam inclinans voluntatem ad actum elicendum. Secundum est decor quidam diuinę complacens voluntati, qui ordinatur ad præmium beatitudinis. Et est diuina ordinatio, siue voluntas, qua ab æterno Deus ordinauit actum a tali qualitate, concurrente actiue cum libero arbitrio, præmiare beatitudine.

Gratia

Gratia à solo Deo datur. *Gratiam & gloriam dabit Psalm. 83.*
Dominus Qui bonus est. hauriet gratiam à Domino. Neque Prouerb. 12.
mittunt vinum nouum in vtres veteres; alioquin rumpunt. Matth. 9.
sur vtres, & vinum effunditur. Apocal. 21. Ego sitienti da-
bo de fonte aqua vitæ gratis.

Duo facit præcipue Gratia in nobis Bonum opē-
 ratur. Eccli. 40. *Gratia sicut Paradisus in benedictionibus.*
 In bonitate conserua. Genes 6. *Non permanebit spiritus*
meus in homine in æternum, quia caro est.

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio
 Ruth 2. 2 Reg. 2. 15. Prou. 4 Eccli. 7. 29. Pro fauore
 Genes. 6. 18. 19. 39. Exod. 12. Tob. 1. Esther 2. Prou. 13.
 Eccli 4. Daniel 1. Actor 2. 24. 25 pro præmio, quod à
 Deo expectatur Prou. 1. 12. 2 Mach. 12. Lucæ 6. 1. Petr.
 2. pro dono aliquo gratis dato Esther 15. Psalm. 44.
 Prou. 3. 16. 22. 1. Cor. 12. Ephes. 4. 1. Petr. 4. pro dono
 supernaturali Deo gratum faciente Psalm. 83. Lucæ
 7. 2. Ioan. 1. Rom. 1. 1. Cor. 16. 2. Cor. 1. Galat. 5. Heb. 13.
 Iacob. 4. pro re grata, pulchra, accepta & amabili
 Prou. 31. Eccle. 10. Eccli 7. 21. 26. 40. Lucæ 4. Ephes. 4.

GRATIAE donum quàm sit occultum, quod que
 nemo facile illud sibi arrogare debeat Iob 9. Psalm.
 2. 18. 142. Prouerb. 14. 20 Eccle. 9. Eccli 5. Ierem. 17. 1.
 Cor. 4. 2 Cor. 10. 13. Galat. 6. Phil. 2. 1. Petr. 4. 2. Petr. 1.
 1. Ioan. 4.

GRATIAE Deo pro beneficijs agenda: Genes.
 34. Exod. 13. Num. 13. Deut. 8. Iosue 4. Iudic. 6. 1. Reg.
 9. Tob. 2. Isaiæ 1. 62. Dan. 2. Matth. 14. 15. 26. Mar. 6. 8.
 14. Luc. 1. 9. Ioan. 6. Actor. 27. Rom. 1. 14. 1. Cor. 1. 10. 1.
 Thess. 3. 1. Tim. 4.

DE HVMILITATE.

Humilitas est virtus, qua verissima sui cognitio-
 ne sibi ipsi quilibet vilescit: & ex modestia or-
 tum habet, quæ cum sit sui gnara, animo frænum
 adhibet, ne insolentius super naturam suam tolla-
 tur.

Est autem hu- { 1. Ficta, & } Ficta in hypocritis,
 militas duplex: } 2. Vera. } qui simulant se mune-
 do mortuos, vt przbendas vel przlaturam expis-
 centur. Sicut vulpes, quæ fingeat se mortuam, vt
 in quadriga, vbi erant haleces, poneretur, quæ co-
 medendo haleces ostendit se viuam. Ezech 13. *Quasi*
vulpes in desertis Propheta tui Israëlerant. Eccli 19. *Est*
qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.

Vera humilitas, quæ est in iustis, consistit in cor-
 de. Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis cor-
 de.* 1. Pet. 5. *Omnes inuicem humilitatem insinuate.*

Humilitas { 1. Sufficiens, vt subdere se maiori,
 vera est tri } 2. Abundans, subdere se æquali,
 plex: } 3. Superabundans, subdere se minori.

1. **SUFFICIENS** est, quando subditus vel inferior
 subdit se suo maiori, & non præfert se æquali; & hæc
 necessaria cuilibet iusto. 1. Pet. 5. *Humiliamini sub po-
 tentiam Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.* Ar-
 bor sursum non crescit, nisi radicem figat in imum;
 sic homo non exaltabitur, nisi prius humilietur.
 Augustinus: Arborem attendite, radicem figit in i-
 mum, vt vertice tendat ad cælum: si sine radice est,
 & auras perit, ruina est illud, non incrementum. I-
 dem: Si vis construere magnam celsitudinem fabri-
 cæ, de fundamento cogita humilitatis. Quanto ex-
 celsius est ædificium, tantò profundius fodiatur
 fundamentum: quia qui altam facit domum suam
 sine fundamento, quærit ruinam.

2. **ABUNDANS** est subdere se æquali, nec præferre
 se minori. Gregorius: Non quibus iam superiores
 estis, sed eos, quibus adhuc inferiores estis, aspici-
 te: quia sicut incentiuum est elationis respectus dete-
 rioris; ita cautela humilitatis consideratio melio-
 ris. Quanto magis arbor abundat fructibus, tanto
 magis inclinatur: ita homo quanto magis abundat
 bonis operibus & gratijs, tanto magis humiliet se.
 Ecclē-

Ecclesiastici 3. Quotò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Auis, quæ vult in altum volare, prius se deprimat; qui vult salire, prius se inclinat: sic qui vult se exaltari, prius se humiliet.

SUPERABUNDANS est subdere se minori. Sic 3. fecit Christus Ioanni, quando baptizatus est ab eo. Aquæ descendunt ad valles, & deserunt montes: sic gratia venit in humiles, & deserit superbos. 1. Pet. 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Vas non impletur aqua putei, nisi in profundum immergatur: sic nec homo impletur gratia, nisi humilietur.

DE INNOCENTIA.

Innocentia est triplex:
 1. Cordis, quæ est incipientium.
 2. Oris, quæ est proficientium.
 3. Operis, quæ est perseverantium.

De quibus Psalm 23. *Quis ascendet in montem Domini: &c. Innocens manibus, & mundo corde.*

Prima Innocentia est incipientium, quæ est cordis, de qua Psalm. 100. *Perambulabam in innocentia cordis mei.* Psalm. 25. *In innocentia mea ingressus sum,* id est, in munditia, quam seruauit. Qui enim vult gratiam Dei recipere, necesse habet vas cordis mundum custodire. Nullus scienter poneret in vase, quod diu continuit lutum, balsamum; quia timeret amittere. Sic Deus gratiam suam non ponit in corde, quod diu continuit lutum peccati. Est enim ad gratiam suscipiendum minus idoneum. Bernardus: Balsamum est gratia Dei, vas pulcherrimum requirit. Hæc innocentia custoditur per munditiam bonorum operum. Iob 22. *Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.* Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias istius seculi, cui multa dimissa sunt à parentibus, quæ bene seruauit: quàm illum, qui bona paterna iam consumpsit,

Psalm. 36.

sumpsit. Sic illi, qui bona naturalia, virginitatem, & innocentiam post Baptismum seruauerunt, facilius ditari possunt bonis spiritualibus, quàm illi, qui perdiderunt. *Custodi innocentiam, vt bonum patrimonium tuum: & vide aequitatem Domini Deitui.*

Secunda innocentia est proficientium, quæ est oris. Psalm. 83. *Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia.* Hæc custoditur iustitia, & carnis mortificatione: sicut carnes custodiuntur salis appositione. Sicut enim carnes putrescunt, & scaturiunt vermibus, nisi sal citò apponatur: sic caro hominis verme peccati, & prauæ delectationis scaturit, nisi in ætate iuuenili dometur, & redigatur in seruitutem spiritus. Quando enim contrarium gratiæ Dei occupauit aliquem per peccatum, difficilius in eo gratia Dei postea recipitur: sicut materia, quæ habet in se aquam, difficilius suscipit ignem: quia ignis inuenit ibi, quod sibi repugnet, vt patet de ligno aquoso.

Thren. 4.

Psalm. 17.

Tertia innocentia est perseuerantium, quæ est operis. De qua Iob 27 *Donc deficiam, non recedam ab innocentia mea, sed eam semper conseruabo.* Quia sicut fatuus est ille, qui haberet vas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo reponere nolleret, donec lustum in eo annis multis tenuisset: sic fatuus est ille, qui gratiam Dei in pueritia non vult recipere, nisi prius fuerit vas peccati & immunditiæ. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Hæc custoditur per bonam societatem. *Cum sancto sanctus eris.*

DE IUDICIO GENERALI.

Iudicium extremum est vniuersalis separatio bonorum à malis, & aliud est approbatiuum, aliud cõdemnatiuum. Hoc iudicium erit necessarium: si enim credis Deum & creatorem & gubernatorem mundi, non debes eum credere cecū, vt ea quæ sunt non videat; aut si videat, non cognoscat; aut malignum, vt malum, quod videt, sibi placeat, & punire non

non curet, vel negligat: aut impotentem, vt si velit, non valeat: aut iniustum, vt nec bonis bona nec malis mala retribuatur: aut impium, & non misericordem, vt afflictiones & oppressiões bonorum, quantum ad oppressores, impunè transeat: aut infidelem, vt eis, qui fideliter ei seruiunt, bonum non retribuatur, sed potius malum, cum videamus bonos frequenter conteri, & malos contra prosperari. Necesse est, quod in futuro fiat à iusto iudice in iudicio generali omnium retributio, secundum quod meruerunt. *Altissimus enim est patiens redditor.* Redi *Eccli. 5.*
dei unicuique iuxta opera sua. *Psal. 61.*

Timendum est
iudicium propter

1. Signorum multipliciter.
2. Iudicis irati inflexibilitatem.
3. Iudicij infallibilitatem.
4. Conscientiæ inexcusabilitatem.
5. Diei incertitudinem.
6. Iudicis intolerabilitatem.

Primò erit iudicium timendum, propter SIG-
 NO RVM multipliciter, quæ quidem signa præcedent iudicium. *Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à signis tuis. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stella cadent de celo, &c.* *Psal. 64.*
Matih. 24.
Erunt signa in sole, & luna, & stellis, &c. Chrysostomus: *Luc. 21.*
 Cum patet familias moritur, tota familia deponit ornatum consuētum, & induit se veste lugubri in signum doloris: sic appropinquante mundi termino, omnes creaturæ ostendent signa doloris. Homo moriens, cum laborat in extremis, amittit verbum, tunc oportet signis loqui: sic mundus in fine. Gregorius: Multa debent signa præcurrere, vt malum valeant sine fine nuntiare. Sicut Rex volēs accipere de suis inimicis vindictam, præmittit cursarios, qui succendant terras eorum: ita Dominus præmittet suos mundum succedentes. *Deus mani.* *Psal. 49.*

Psal. 96.

Matth. 24.

Luc. 21.

festè veniet: ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magnâ, & congregabunt electos eius à quatuor ventis celi. Idèò siue comedam, siue bibam, semper videtur intonare auribus meis illa vox: Surgite mortui, venite ad iudicium. Chrysostomus super illud: Nam virtutes calorū movebantur: Si rex aliquis processurus est contra aliquem, omnes dignitates movebuntur, exercitus omnes exercitantur, tota ciuitas fremet: quantò magis Rege cæli exurgente iudicare viuos & mortuos, Angelicæ Virtutes commouentur, terribiles ministri terribilem Dominum præcedentes: ante ipsum pro candelabris fulgura viua præcedent, & pro tubis horrenda tonitrua.

2. Secundò timendum est, propter IRACUNDI inflexibilitatem: *Zelus & furor viri non parcat in die vindictæ. Deus, cuius ira nemo resistere potest.* Si enim beata Virgo, & omnes Sancti rogarent pro aliquo, qui tunc esset in peccato mortali, non exaudirentur. Chrysostomus: Nec filij pro parentibus intercedent, nec Angeli pro hominibus, nec, sicut solēt, assument verbum: quia natura iudicij non recipit misericordiam. Nescitur modò potentia Dei à malis. Sicut acumen gladij, dum est in vagina, ignoratur: sic modò iustitia Dei, & potentia in vagina misericordiæ absconduntur. Sed cùm acuerit ut fulgur gladium suum, & arripuerit iudicium, manus eius apparebunt. Item, feruor solis sub nube tegitur: sed quando discooperitur, quanti sit ardoris, ostenditur: sic Christus sub nube misericordiæ; misericordia remota, quantæ sit potentia, & iustitiæ ostendit. *Cognosceitur Dominus iudicia faciens. Veniet enim cum potestate magna, quia nō erit Angelus, nec Sanctus, qui non veniat cum eo contra pecc-*

Prov. 6.

Iob 9.

Psal. 9.

peccatores. Nullus enim poterit ei resistere, nec audebit contradicere: sicut palea non resistit igni: *Paleas comburet igni inextinguibili.* Chrysostomus: Nec resistendi virtus est, nec fugiendi facultas: nec poenitentiae locus, nec satisfactionis tempus. Ex angustia omnium rerum nihil remanebit nisi iustus.

Matth. 3.

Tertio timendum est propter Iudicii infallibilitatem: quia inevitabile erit. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporum, prout gessit, siue bonum siue malum. Veniet enim ad computandum, quia bona nobis commissa dissipauimus. Venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. In fine hebdomadae solent pueri recensere lectiones totius septimanae, qui nescit, verberatur: & qui scit, euadit. Et operarii in fine hebdomadae recipiunt mercedem pro operibus suis. Et deficientibus nundinis, vadunt mercatores ad soluendum. Sic in fine mundi oportebit rationem reddere de omnibus, & recipere mercedem in iudicio. *Cuncta, quae sunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum sit, siue malum.* Nescitur modò quare hic in paupertate, & vilitate dimittit eos Deus. Sicut virtus radicis in hyeme non videtur, quia vacuos ramos dimittit, sed in aestate apparebit eis: ita in iudicio apparebit bonitas virtutis Dei suis Sanctis, cum eos, omni infirmitate, & penuria deposita, decorabit: quando scilicet fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.

3.

2. Cor. 5.

Matth. 9.

Eccli. 12.

Matth. 13.

Quarto terribile erit ad timendum, propter CONSCIENTIARVM inexcusabilitatem. Nullus poterit se excusare, quia erit ibi denuntiatio operum. In fine hominis denudatio operum illius, iudicium sedis, & libri, scilicet conscientiarum, aperti sunt. Creditor probat debitum suum per literas patentes, quas habet à debitore, vel per testes: sic diabolus probat aucto-

Eccli. 11.

Dan. 7.

Apoc. 20.
Sap. 4.

1. Cor. 4.

Psal. 94.

1. Thes. 5.

Matt. 24.

Matt. 25.

auctorem coram summo iudice per opera mala, quæ tunc erunt patentia. *Indicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera eorum.* Ex iniis qui omnes filij, qui nascuntur, testes sunt nequitie aduersus parentes, id est, opera operarios acculabunt. Peccata enim, quæ modò sunt occulta, manifestabuntur, vt merces fardelorum in nundinis. Veniet Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et ideo melius esset hic per confessionem ea deponere: sicut latro furtum extra domum eijcit, ne iuxta eum inueniatur. *Præoccupemus faciem eius in confessione.* Fatuus est ille, qui citatus coram domino suo contra se testes adducit, id est, mala opera; & bonos testes, id est, bona opera, qui pro se loquerentur, in via occidit per peccatum.

Quintò timendum est, propter DIEI incertitudinem: quia tunc veniet, quando minus sperabitur. Cum dixerint, *pax & securitas*, tunc repentinus eis superueniet interitus. Glossa, Subitanea perditio dici iudicij. Sicut in diebus Noë: ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Ideò & vos estote parati: quia quæ nescitis hora filius hominis venturus est. *Itē, si sciret aliquis, quòd rex mādaret ei per literas certas, quòd ipse veniret citò ad ipsum: & si eum in malo & vili statu inueniret, suspenderet eum, vel in perpetuum incarceraret eum, credo quòd pro posse præpararet se, & nō differret: sic Dominus mandat nobis per Evangelium, quòd in aduentu suo præparemus nos, quia remunerabit præparatos; imparatos autem æternaliter damnabit.* *Quæ paratæ erant, intrauerunt enim eo ad nuptias, non paratis autem expulsis.* Ideò dici-

dicitur. *Ante iudicium para iustitiam tibi: & antequam Eccli. 18.*
loquaris, discere. Ante linguorem adhibe medicinam.

Sextò timendum est propter IUDICIS intolera- 6.
 bilitatem. *Quis poterit cogitare diem aduentus eius? & Mal. 3.*
quis stabit ad videndum eum? Si enim tantum timeret a-
 liquis, quando sentit se reum de furto, vel alio de-
 licto venire coram domino terreno: quantum de-
 bet timere apparere coram summo iudice, qui tot
 criminibus se culpabilem recognoscit? *Gregorius:*
Si tantum pertimescis iudicium pulueris, quo for-
midine prouidendum est iudicium Maiestatis? Au-
gustinus: O quàm angustæ erunt vndique viæ re-
probtorum! Superius erit iudex iratus: inferius hor-
rendum chaos: à dextris peccata accusantia: à fini-
stris infinita dæmonia ad supplicium trahentia: in-
tus cōscientia vrens: exterius mundus ardens. Quò
fugiet peccator sic deprehensus? latere, erit impos-
sibile; apparere, intolerabile. In diebus illis quærent hos Apoc. 9.
mines mortem, & nō inuenient eam, & desiderabunt mori, Luc. 23.
& fugiet mors ab eis. Tunc incipient dicere montibus, Ca-
dite super nos: & collibus, Operite nos. Aggrauatio
istius iudicij erit causæ magnitudo. Ille enim, qui
obtinebit in illo, adiudicabitur regno æterno: ille
verò, qui cadet à causa sua, adiudicabitur morti æ- Matth. 25.
ternæ. Ibunt hi, id est, impij, in supplicium æternum: ius-
ti autem in vitam æternam.

DE IUDICIO TEMERARIO.

Iudicio temerario, id est, malo, iudicat homo tri-
 pliciter,

- Scilicet { 1. In causa sua propria.
 2. In causa proximi.
 3. In causa sua, & proximi.

Primò in causa sua iudicat homo malè, videli-
 cet animæ, & carnis (inter quas est continua pu-
 gna) dans sententiam contra animam, carni acqui-
 esce.

Isaia 5.

Ibid.

Eccli. 18.

escendo, hoc est, faciens ancillam dominam, & dominam ancillam: quod est magna abusio. Exponit etiam, ut faceret iudicium, & ecce iniquitas. Similes sunt pueris, qui non iudicant bonum, nisi quod placet eis. Vt, qui dicitis malum bonum, & bonum malum. Et quod illud iudicium sit iniustum, patet. Fili, post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præsles anima tua concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

Luc. 2.

Secundo iudicat homo malè in causa proximi: ut illi, qui iudicant ditiores meliores, & honorabiliorem: ut canis incantatoris, qui melius valentem cognoscit. Si introieritis in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introieritis autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos & facti estis iudices cogitationum iniquarum? Sed illud iudicium cassabitur à vero iudice in magnis afflictis, in iudicio generali: qui non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet. Exemplum de diuite & Lazaro. Sicut fatuus est ille, qui empturus equum non considerat equum, sed sellam vel frænum: sic qui hominem ex veste, vel ex conuersatione exteriori considerat: quia frænum, etsi deauratum, equum non meliorem reddit: & aliquando sub vili tegumento latent merces pretiosæ: & sub pictura aurea lignum putridum. Ideò dicitur: Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

Isaia IV.

Luc. 16.

Ioh. 7.

Rom. 2.

Tertio iudicat homo malè in causa sua, & proximi, factam, vel causam proximi aggrauando, & suam alleuiando: sicut Phariseus Publicanum iudicauit. Sic oculus, qui videt aliorum defectus, sed suos non considerat. Propter quod inexcusabilis es, o homo

mo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipsum
condemnas: eadem enim agis, qua iudicas. Mirum est,
quòd peccata sua maiora non vident, & proximi
minora peccata vident, contra naturam visus. In Matt. 7.
quo enim iudicio iudicaueritis, indicabimini. & sequitur:
Hypocrita, rejice primum trabem de oculo tuo, &c.

- Non debemus
alios iudica
re
1. Quia statum illorum ignoramus.
 2. Quia iudices non sumus.
 3. Quia de nobis responsuri su-
mus.
 4. Quia in presenti non est assi-
gnatum tempus iudicij, sed in
f futuro.

Primò, quia statum illorum ignoramus. Qui non Rom. 14.
manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum as-
sumpsit: potest esse, quòd placeat Deo. Bernardus:
Cave alienæ vitæ esse curiosus explorator, aut te-
merarius iudex. Quòd si perperam, id est, peruer-
sè ab eo actum esse deprehendas, nec sic iudices
proximum: magis autem excuses intentionem, si
opus non potes, ut puta ignorantiam, vel subrepti-
onem, vel casum. Quòd si omnino dissimulatio-
nè rei certitudo recusat, dicito apud te metipsum:
O quam vehemens fuit tentatio illa. Quid de me
fecisset, in me similiter irruens?

Secundò, quia iudices non sumus. Tu quis es, qui Rom. 14.
iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit, id est,
ad ipsum pertinet, nò ad te. Pater omne iudicium dedit Ioan. 5.
Filio. Sapiens balius alterius subditum non iudicat.
Sicut quidam, qui alios iudicant secundum quod in
se sentiunt, non secundum veritatem. Sicut quando
funditur metallum, talem formam accipit, qua-
lem in modulo inuenit: sic sunt quidam, qui mo-
dulum cordis sui habent deformatum, quicquid
ab eis cernitur, tortum, corruptum, & defor-
matum, inuepitur. Item sicut in vase corrupto
quic-

302 DE IUDICIO TEMERARIO.

quicquid infunditur, totum inuenitur corruptum. Tales sunt similes infirmo, cui cibus, quātumcun- que sapidus, videtur insipidus & amarus: & hoc non est à vitio cibi, sed à corruptiōe palati: sic iudicium malum non ex facto proximi; sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus, in aqua positus, videtur fractus, propter reflexionem vmbrae; & turres, & montes iuxta aquam videntur transuersi: eodem modo cordi peruerso & vitiato omnia videntur transuersa & vitiata. Semper praesumit sanā perturbata conscientia. Ideò dicit Salomon: *In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos aestimat.* Semper credit latro, quòd omnes sint ei similes. Chrysostomus: Omnis homo secundum se alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, totum bonum & dulce efficitur: sicut apes, quæ amaros succos, & venenosos in mel conuertit. Econtrario in corde immundi, vel venenosi, totum conuertitur in venenum: sicut aranea, quæ quicquid fugit, conuertit in venenū. Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

Sap. 17.
Eccle. 10.

Eccle. 11.

Rom. 14.

Matth. 7.

1. Cor. 4.

Tertiò, quia de nobis responsuri sumus, non de alijs. Tu autem quid iudicas fratrem tuum, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. & post: Vnusquisque nostrum pro se reddet rationem Deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri: vel scandalum: quia secundum quod iudicabimus alios, iudicabimur à Deo. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini & vos.

Quartò, quia in praesenti assignatum non est tempus iudicij, sed in futuro. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

DE IUDICIBVS MALIS.

Iudices mali muneribus corrumpuntur.

Munerum
acceptio

- { 1. Iudicem excæcat.
2. Correctionem enervat.
3. Iustitiam annihilat.

Primò iudicem excæcat. Insanus esset, qui in domo sua reciperet illum, à quo deberet excæcari: hoc facit muneris acceptor. *Non accipies personam, Deut, 16. nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.*

Secundò correctionem enervat. Aliquādo Prælati venit ad aliquem subditum sibi cum tanto latratu, quòd videtur eum velle deuorare: sed ille percutit eum vna marca argenti, & aufert ab eo loquelam. *Xenia & dona excæcāt oculos iudicum, & quæ Ecclesi, 20. si mutus in ore auertit correptiones eorum: & sic enervatur muneribus.*

Tertiò iustitiam annihilat, & corrumpit. Mulier non dicitur casta, quæ sollicitatur à turpi amore, si munera recipiat: nec iudex munera recipiens, à corruptione peccati est immunis. *Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non indicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos, Item, sicut iniquus esset, qui mihi cappam meam venderet: ita iniquus est iudex, qui sententiam, quam ex suo officio debet, vendit, & aliquid propter hoc accipit. Ignis deuorat, Iob 15. bit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.*

DE IVSTITIA.

Iustitia est quadruplex: { 1. Vendita pro pecunia.
2. Deficiens, vel remissa.
3. Excedens, vel nimia.
4. Sufficiens, & vera.

Prima est iustitia vendita pro pecunia, vel laude huius.

Matth. 6.

de humana, de qua: *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Chrysostomus: Coram illis bona facis, à quibus, licet remori sint, velles videri. Fatuus est ille, qui opera sua, quibus posset emere regnum æternum, pro nihilo, id est, pro vana gloria, quæ nihil est, dat. Gregorius: Qui de bonis, quæ facit, humanam laudem querit, rem magni meriti pro vili pretio venalem exponit. Item, qui bladam suam in herba colligit, vel vineam in agrestia manducat, nō inuenit in Autumno, quid in horreo, vel cellario ponat: sic qui hic vult habere mercedem vane laudis, vel terreni commodi, in futuro non habebit: quia sicut Deus non punnit bis in idipsum; sic nec remunerat. Ideo sequitur: *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in celis est.* Et sequitur: *Amen dico vobis, reciperunt mercedem suam.* Fatuus debet reputari, qui statim, cum seminauerit, vult habere frumentum. Talis est ille, qui de operibus suis hic requirit mercedem. In vitis Patrum dixit quidam: Sicut fieri non potest, ut herba simul nascatur, & semen: ita fieri nō potest, ut simul habeamus seculi gloriam, & cælestem.

Matth. 5.

Luc. 8.

Job 4.

Galat. 6.

Secunda est iustitia deficiens, vel remissa. Hæc est iustitia Phariseorum, de qua dicitur: *Nisi abun-
dauerit iustitia vestra plus, quàm Scribarum & Phari-
sæorum, non intrabitis in regnum celorum.* Hæc est illo-
rum, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis
recedunt Equi, vel operarius mane deficiens, non
potest facere magnam diertam: nec pugil ad pri-
mum ictum cadens habere victoriam. Venit super
te plaga, & defecisti tetigit te, & conturbatus es Bonum
facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non
deficientes.

Tertia est iustitia excedens, vel nimia. Hæc
est illorum, qui facta & peccata aliorum aggra-
uant.

uant, & sua alleuiant. Bernardus: Sunt quidam
 sic feruentes circa aliorum peccata, vt plurimum
 videantur esurire iustitiã, si de suis peccatis idem
 esset iudicium. Sed non est sic. Nunc autem *pon-
 dus, & pondus; mensura, & mensura: verumque abas-
 minabile est apud Deum.* Isti sunt similes cuidam stul-
 to, qui audierat, quod Deus præceperat rectè am-
 bulare, nec declinare ad dexteram, vel sinistram;
 & idco nolebat diuertere, sed montes, & domos
 transeendere, vel diuere. Sic facit nimis iustus,
 qui omnia vult ad suã voluntatem reducere, &
 iudicium Dei euacuare. Quid ergo necesse est fu-
 turum iudicium, si omnia corrigantur hic? Omnes *2. Cor. 3.*
*nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat
 unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue
 malum.* Item, similes sunt iusto transeunti di-
 uersa loca, qui omnes lapides, quos non rectè or-
 dinatos in aceruis videbat, aliter ordinare vole-
 bat: & omnes claudos rectè ambulare, omnes lu-
 scos videre rectè, & omnes dies ad æqualitatem
 redire, contra ordinationem Dei. Sed non omnes
 arbores sunt æquales, nec fructus æquè boni, nec
 animalia æqualia, nec homines æquales esse
 possunt: quia, secundum Apostolum, *omnia mem-
 bra non eundem actum habent.* Sed aliqui contra Dei
 ordinationem omnia volunt esse æqualia. Sicut
 ignis lampadem sine oleo destruit; sic zelus iustitię
 cor hominis, nisi linitum oleo misericordię. Ideo
super exaltat misericordia iudicium. *Iacob. 3.*

Quarta iustitia est sufficiens, & vera: de qua
 Macrobius: Iustitia est virtus, reddens unicuique
 quod suum est.

Oportet homi-
 nem iuste age-
 re: { 1. Respectu Dei.
 2. Respectu proximi.
 3. Respectu sui.

Primò respectu dei oportet habere iustitiam,

Videlicet { 1. In emendatione commissorum.
2. In solutione debitorum.
3. In supererogatione gratuitorum.

1. Corint. II. Prima est in emendatione commissorum, facere iustitiam de seipso in presenti, vel fiet in futuro. Quia quod inferior Prælati sufficienter corripserit, superior postea veniens iterum non corripit: sic si homo in presenti sufficienter se puniit, non punietur in iudicio. Si nosmetipsos diiudicemus, non vbi que iudicemur. Dicit Gregorius: Qui non vult iudicari eo iudicio, quo nunc est, iudicem expectet. Ideo dicitur Prover. 18. *Iustus prior est accusator sui*, antequam ab alijs accusetur in futuro. Glossa: Omnis, qui verè iustus est, vbi peccatum errata conspicit, primò seipsum inspicit; & dum seipsum accusauerit, alios benignè corripit: iniustus verò non accusat se in presenti, idè accusabitur. Seneca: Qui in secreto nolunt audire veritatem, in publico audient eam.

2. Mach. 9. Secunda est in solutione debitorum, & censuum, hoc est, reddere suo Domino ius suum. Si ergo te cognoscis seruum Dei, debes ei seruitium de fondo, quod tenes ab eo. *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire*. Si hæres idem non seruaret domino suo, hæreditate paterna meritò priuaretur: sic homo, &c. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius*, id est, facienti opera, & seruitia, quæ pro illo habendo requiruntur. Qui fundum auferret ei, à quo emprus est, & traderet illi, qui non habet ius, iniustus esset: sic qui seipsum aufert Deo, à quo factus est, & redemptus, & seruit diabolus, magis iniustus est. Bernardus: Infidelem ratio urget & iustitia rationalis totum se tradere illi, à quo se totum habet. Nota de tribus mensis tenemur seruire Deo. De corde, exhibendo dilectionem. *Diliges Dominum Deum tuum*

Luc. I.

am ex toto corde tuo. De corpore, bonam operationem. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Galat 6.
De possessione, eleemosynæ largitionem. Quo modo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, &c. Tob. 4.

Tertia est in supererogatione gratuitorum. Hęc quidem iustitia bona est, vt sicut gratis accepimus à Deo se, & sua: sic gratis demus ei nos, & nostra. *Qui negligit damnum propter amicum, iustus est. Damnum scilicet amicorum, corporis, honoris, & rerū. Omnia ista neglexit Christus propter nos, vt nos retineret: sic & tu non cures quicquid perdas, & quicquid de te fiat, dummodò eum retineas. Augustinus: Quicquid voluerit Deus meus auferre, se mihi det: quasi dicat, non curo de aliquo, dummodò ipsum possim habere. Prover. 12.*

Respectu PRO
 x t m i triplex
 iustitia nobis
 necessaria est:

1. Vt ei nocuentam non inferamus.
2. Vt ab eo illata nocumenta ei remittamus.
3. Vt nos, & nostra proximo exhibeamus.

Prima iustitia, quæ debetur proximo, est, vt ei nocuentum non inferamus. Tullius: Primū fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde communi vtilitati seruiatur. Iustitia magis alijs, quàm sibi prodest, & vtilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. ideo: *Initium viæ bonæ, facere iustitiam, scilicet naturalem. Quæcumq; vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Quod ab alio oderis tibi fieri, vide, ne tu aliquando alteri facias. Semita iustorum declinat mala. Prouerb. 16: Matth. 7. Tob. 4. Prouerb. 16.*

Secunda, vt illata nocumēta à proximo ei remittamus: & hoc quidem iustum est, vt qui iudicari vult à Domino in foro misericordiæ, in eodem foro velit cum proximo iudicari: alioquin misericordia

Iacob. 2.

Matth. 12.

Rom. 12.

Psal. 36.

Matt. 5.

Psal. 111.

Eccl. 4.

Osea 10.

dia non defendet eum, si eam negauerit proximo; quia iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Exemplum de seruo nequam: qui enim vult iudicare, iniustus est; quia ei auferit ius suum, qui dicit: *Mihi vindictam, & ego retribuam*. Qui verò remittit, iustus est; quia pro indulgentia indulgentiam soluit. *Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur, & tribuet*. Impossibile est, vt riuius fluat, & fons siccus sit. Misericordia Dei fons est, misericordia nostra riuius. Augustinus: Fluit riuius, scilicet misericordiae nostrae ad proximum, & fons, scilicet misericordiae Dei siccabitur erga nos? *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur*.

Tertia est, vt nos, & nostra proximo impendamus: sicut scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus, &c. Qui dat sua, iustitiam operatur, quia proximo reddit debitum. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum. Seminate vobis iustitiam, id est, eleemosynam in veritate, & mittite in ore misericordiae. In ore illius, qui dicturus est: Esurui, & dedistis mihi manducare, &c. Venite benedicti*.

Respectu Sui eget homo triplici iustitia:

Scilicet {
 1. Vt sit animae suae iustus procurator,
 2. Vt sit corporis iustus gubernator.
 3. Vt sit vtriusque ad bonum promotor.

Primò, vt sit animae iustus procurator: quia anima pupilla, exul, & incarcerata est, quae in hominis custodia posita est & commendata. Ideò iustum est, vt ei necessaria prouideat. *Iustus comedit, & replet animam suam*: quia quaerit ei cibum spiritualem. Iniustus videtur, qui melius procurat ancillam, quam dominam, id est, carnem, quam animam. *Pauit sterilem, & quae non parit*. Glossa: Carnem,

Prov. 13.

Job 24.

nem, quæ sterilis dicitur: quia dum sola terrena appetit, bonas cogitationes gignere nescit, nec bona opera parere. Et *vidue bene non fecit*, id est, animæ: quia dum terrenis desideriis teruit, curam animæ contemnit. *Peccantem in animam suam quis iustificabit?* id est, iustum reputabit: & *quis honorificabit ex honorantem animam suam?* Multi plus honorant totulares suos, quam animam suam, quia frequentius eos tergunt. *Fili, in mansuetudine serua animam tuam*, *Ibid.*
 & *da illi honorem secundum meritum suum.*

Secundò, ut sit corporis iustus gubernator: secundum quod dicitur: *Cibaria, & virga, & onus asino*, *Eccli. 33.* id est, corpori. Sed multi ita impinguat, & incrassat asinos suos, id est, corpora, quod non possunt eos tenere, sed proijciunt eos in lutam peccati. Nota, quod nos sumus à Domino constituti iudicarij in terra corporis nostri, ut peccata quasi latrones occidamus. *Ecce constitui te super gentes*, id est, peccata *Ierem. 1.* carnalia, & regna, id est, peccata spiritualia: *ut euellas, per contritionem, & destruas, per confessionem, & disperdas, & dissipas, per satisfactionem, & post ædifices, & plantes, in viridaria æternæ vitæ.* Solet dici, quod terra est secura, quæ bene tenet iustitiã: sed ubi non fit iustitia, latrones habitant. *Quia iustitiam non fecis* *Isa. 26.* *mus in terra: idè non ceciderunt habitatores terra*, id est, peccata, & mali motus.

DE LACHRYMIS.

Lachryma est humor ex oculis flentium manans, & causatur ex tristitia, vel ex affectûs teneritate.

Sunt autem lachrymæ { 1. Contritionis,
 2. Compassionis, &
 3. Deuotionis.
 triplices:
 Prima lachryma compunctionis, est lauatorium, in quo abluuntur animæ, ut fiant sponsæ celestis regis. *Ezechiel. 36.* *Effundam super vos aquam mundam,*

et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Item, sicut literę delentur aqua, sic lachrymę delent literas mortis, quas diabolus scribit manu propria: qui autē peccat, tradit se diabolo, quasi chyrographum. Lachrymę delent delicta, (ait Augustinus:) quę pudor est cōfiteri. Item, istę lachrymę diabolu cum toto exercitu suo submergunt. Exod. 14. Pharaon cum toto exercitu suo submersus est in mari. Psalm. 73. *Contribulasti capita draconum in aquis*, id est, in lachrymis. Solet dici, quod ad paruam pluuiam cadit magnus ventus: sic modica lachryma magnū peccatū extinguit. Gregorius: Flammā suggestionum diaboli citō extinguit vnda lachrymarū. Unde sicut ad aquam clamaret, & curreret homo, quando domū suam videret ardere: sic ad aquā lachrymarū debet recurrere, qui domum suę conscientię igne concupiscentię, & luxurię videt succendi. Et si non potest habere, debet postulare à Deo, & de fontibus eius haurire, scilicet misericordię, & vnerū eius. Isa. 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, &c. Istę lachrymę sunt viles, si modum non excedant, vt obseruetur illud: Ne quid nimis. Fit nimis, dum incurritur euacuatio, vel perturbatio cerebri.

Secundō sunt lachrymę cōpassionis, de quibus dicitur Iob 30. *Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi.* Eccl. 21. *Su- pra mortuū plora*, scilicet in anima plus, quā supra mortuū in corpore. Bernardus: Nunquid in te sunt viscera pietatis, qui plāgis corpus, à quo recessit anima: & nō plangis animā, à qua recessit Deus? Sequitur: *Defecit enim lux eius*, scilicet gratię. Plorares, si filius tuus amitteret oculos corporis: & quare non plangis, quando amisit oculos mentis?

Tertiō sunt lachrymę deuotionis, scilicet ex desiderio diuinę visionis: vel cū anima experta dul-

dulcedinem Dei, deflet absentiam sponsi, quoad sensum dulcedinis. Augustinus: Impatiens est amor, nec lachrymis modus sit, nisi amor derur, quod amatur. Has lachrymas adducit feruor dilectionis in secreto orationis. Genes. 36. Ana (quod donum gratiæ interpretatur) inuenit aquas calidas in solitudine, id est, in loco secreto, orando inuenitur deuotio.

Hæ lachrymæ { 1. Diabolum incendunt.
2. Animam purificant,

Primò Diabolum incendunt, nec audet ibi stare, sicut muscæ ollæ feruenti: vel cattus incalidatus intrare coquinam. Tob. 6. *Incenso iecore piscis, fugabitur demonium*. Iecoris adustio, est cordis deuotio: vel dilectio ex recordatione passionis Christi. Sed multi sunt, qui non incendunt eum, sed potius balneant in immunditijs peccatorum, cogitando, & in eis delectando: & faciunt lectum, vel domum diaboli: quia sicut dicitur Iob 40. *In locis humentibus dormit Behemoth*, in cupidis scilicet, & luxuriosis.

Secundò istæ lachrymæ purificant animam, vt in contemplatione videat subtilius laqueos diaboli: sicut columbæ super aquis residentes, vmbra auium rapacium considerant, vt vngues earum euident. Gregorius: Mens lachrymis baptizata in contemplatione videt limpidius. Felices lachrymæ (ait D. Bernardus) quas benignæ manus Conditoris abstergunt: est enim fletus cibis animarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectione mentium, lauacrum culparum.

De LACHRYMIS Genes. 27. Num. 20. Deut. 34. 2. Reg. 12. 18. 1. Esd. 3. Tob. 10. Iudith 13. Esth. 4.

DE MANSVETVDINE.

Mansuetudo est depressio, siue sedatio iræ, vel: Mansuetudo est tranquillitas modesti animi.

quæ nulla incurrentium rerum agitur tribulatione.

- Mansuetudo tria
bona facit homini,
1. Animam in sanitate custodit.
 2. Deum in homine habitare facit.
 3. Gratiam Dei, & hominum acquirit.

Primò, animam illæsam custodit. Est enim sicut antemurale in castro animæ, lapides durorum verborum leuiter suscipiens, & omnes ictus frustrans, & homines à læsione custodiens. Sicut vasa vitrea in fœno, vel alia re molli inuoluuntur; & sic à confractione seruantur: sic mansuetudo animam conseruat, ne ira eam frangat. Ecclesiastici 10. *Fili, in mansuetudine serua animam tuam: & bene præcipit seruari animam in mansuetudine; quia ille animus dicitur mansuetus, qui prouocatus, nec malum cogitat facere, nec facit.*

Secundò, Deum in homine habitare facit. Est enim vt culcitra mollissima in lectulo floridæ conscientia, in qua Deus quiescit. Cant. 1. *Lectulus noster floridus.* Vnde sicut homo libentius dormit in lecto molli, & suauis, quàm in duro; sic Deus in corde mansueto: quia Psalm. 75. *Factus est in pace locus eius.* Gregorius: Mansuetudo in nobis imaginem Dei conseruat, quam ira dissipat: quæ dum quietem mentis tollit, Spiritus sanctus ibi non quiescit.

Tertiò, gratiam Dei, & hominum acquirit. Sicut enim magnes trahit ferrum: sic mansuetudo corda hominum. Ezechiel. 3. *Vt adamantem & vi. scilicet de-
dis faciem tuam.* Ecclesiastici 3. *In mansuetudine opera tua
perface, & super hominum gloriam diligèris.* Non diceretur arbor immobilis, si nullus esset ventus à quo moueretur; nec lignum, quod possit ardere, absente igne, incombustibile: sic non dicitur homo mansuetus,

factus, vbi nulla fit ei iniuria, vel opprobrium. Bernardus: Sunt quidam intumescetes, dum eis nihil fit, vel dicitur, nisi pro eorum arbitrio: patebit autem, quod longè sint à mansuetudine, si leuis orietur occasio.

DE MORTE.

Mors est recessus animæ ab ipso corpore. Mors est vltimum terribilium: & est inflicta hominibus propter peccatum.

- Timenda est mors propter tria:
1. Propter morientium necessitatem.
 2. Propter mortis velocitatem.
 3. Propter incertam casualitatem.

Primò timenda est mors, propter morientium necessitatem. Mors enim nulli parcit. Seneca: Oriens hac conditione intraui, vt exirem. Terra enim cum onere transijt ad hominem: sic caro cum mortalitate. Eccle. 8. *Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis.* Seneca: Omnes capitali iudicio condemnati sumus. Vnde versus:

Est commune mori, mors nulli parcit honori;

Debilis & fortis veniunt ad limina mortis.

Eccle. 11. *Moritur doctus similiter vt indoctus.* Qui videt domum proximi sui ardere, non debet multum de sua confidere. *Memor esto iudicij mei: sic enim erit & Eccli 38. tuum, mihi heri, & tibi hodie.* Quotidie morimur, quotidie diminuihur aliqua parte vitæ: tunc quoque, cum crescimus, vita nostra decrescit.

Secundò timenda est mors, propter mortis velocitatem; quia omnes velociter ad eam currunt, & ipsa velociter insequitur nos. Iob 7. *Memento quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus, vt videat*

deat bona. Nec aspiciet me visus hominis: quia inuisibiliter, & incessanter, & sine reditu transit. Vnde comparatur umbræ, quæ semper sequitur corpus. Psalm. 101. *Dies mei sicut umbra declinauerunt.* Augustinus: Nihil est aliud præsens vita, quàm cursus ad mortem. Item, laborant homines, ut diu viuant, & ne ad terminum vitæ perueniant: ipsum tamen vitæ quid est, nisi ad finem currere? Studia tua valde sunt contraria: ambulare vis, & peruenire non vis. Currunt omnes voluntarij ad terminum, quem refugiunt. Seneca: Omnes dies vitæ vestræ velut ultimi computandi sunt. Mors est ita inenitabilis, quòd pro toto mundo non daretur inducia vnius horæ. Exemplum de illo, qui petijt inducias vsque mane: & de seruo, qui pro impenso labore petijt liberationem ab infirmitate, & morte à domino suo. Quia ergo mors festinat, festinemus bene agere. Ecclesiastici 14. *Fili, si habes, (scilicet tempus) benè fac tecum, & Deo dignas oblationes offer.* Memor esto, quoniam mors non tardabit: non enim habemus de tempore, nisi nunc. Ideò sequitur ibid. *Ante mortem benè fac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis à die bono, et particula boni doni, diei bonæ, non te pratercat.*

Tertiò timenda est, propter incertam casualitatem.

Circa mortem quatuor sunt incerta: {

1. Status.
2. Locus.
3. Tempus.
4. Modus.

Primò est status incertus, quia nescit homo, in quo statu moriatur, scilicet bono, vel malo. Qualem te mors inuenerit, talem inuenies eam. Ideò dicitur Psalm. 115. *Preziosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius:* quia eos pretiosos inuenit. Et Psalm. 33. *Mors peccatorum pessima:* quia eos pessimos inuenit. Ecclē.

Eccle. 9. Sunt iusti, atque sapientes: & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, vtrum amore, an odio dignus sit; sed omnia in futurum seruantur incerta.

Secundò nescit homo locum, in quo morietur. Seneca: Mors insidiatur tibi in omni loco; nescis enim quo loco te expectat. Tu quoque, si sapiens fueris, vbique eam expectabis. Bernardus: Certum est, quia morieris: sed incertum, quando, quomodo, vel vbi.

Tertiò nescit tempus mortis. Tempus nobis Dominus voluit incertum esse, vt omni homini suspectum haberetur. Matth. 24. *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* Ideò comparatur aui, quæ quando videt arcum extensum, vel sagittam præparatam, non differt auolare. Psal. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum, &c.* Sicut enim sagitta parata est auem percutere, si steterit: sic Deus nolentes conuerti. Osee 11. *Quoniam noluerunt conuerti, cepit gladius in ciuitatibus eius, scilicet percutere.* Sed multi sunt sicut auis stulta, quæ dum differt auolare, percutitur: sic multi, dum differunt, & postponunt confiteri, subito moriuntur. Isaia 30. *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius. Et comminuetur sicut conteritur lagenæ figuli contritione perualida.* Eccle. 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdat te.*

Quartò nescit homo modum, vel genus mortis suæ, vtrum gladio, vel igne, vel aqua moriatur. Eccle. 9. *Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur homo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo.* Ideò dicitur: *Emendemus in melius, &c.*

Mors tamen { 1. Propter malorum occursionem.
menda est: { 2. Propter sententiæ illationem.

Primò propter malorum occursionem. Peccata enim

enim propria, & demones occurrent morientibus. Deuter. 31. *Occurrent vobis mala in extremo tempore* Exemplum de milite, qui vidit peccata sua scripta in morte coram se apportari à demonibus. Isaia 34. *Occurrunt Dæmonia.* Chrysostomus: Quid facies, o anima, cum relietis omnibus, quorum nunc tam incunda possessio, tam gratus aspectus, sola ingredieris regionem penitus ignotam? Quis te tuebitur à rugientibus præparatis ad escam? & quis tibi in die tantæ necessitatis occurret? quis consolabitur? & quis deducet?

Secundo propter sententiæ illationem. Recipiet unusquisque pro meritis: & tunc mors amara erit peccatori valde. Ecclesiastici 41. *O mors quam amara est memoria tua homini* iustus: intrat enim per locum, unde nonit omnia sibi auferri Iob 27. *Dives, cum dormierit nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.* apprehendet eum, quasi aqua, inopia. Vt diuitem epulonem, qui non otuit habere guttam aquæ. At boni mortem non timont, sed desiderant, cupientes liberari de carcere corporis. Roman. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Sicut captiui liberationem præstolantes ad ostium carceris stant: & canis inclusus se tenet ad ostium gemens, & clamans, vt exeat: sic iustus ad ostium sui carceris se meditatione tener. Eccle. 7. *Cor sapientium, ubi tristitia est.* Amatores verò præsentis vitæ, sicut talpa, profundius infiguntur, renitentes anelli de carcere cordis sui: tamen dicitur Iob 18. *Anellatur de tabernaculo suo fiducia eius.* Exitum autem carceris timet, qui signatus est latrocinio, id est, peccato in conscientia: quia talis in egressu carceris sui non expectat aliud, nisi infernale patibulum. Iob 21. *In diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.* Væ illi, qui circa egressum carceris sui non præuidet. Sed omnes expensas ponunt in reparatione sui

ne sui corporis ruinosi. Iob 8. *Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget* Supra domum suam innititur, qui de iuuentute, vel fortitudine confidit: fulcit eam cibus, & medicinis, & alijs adminiculis, & non stabit. Fatuus debet reputari ille, qui domum alienam fulcit, & reparat, in qua hospitatus est, de qua citò expelletur, id est, corpus, & propriam domum, id est, celestem, permittit cadere. Apostolus 2. Cor. 5. *Scimus si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd adificationem ex Deo habemus, domum non manufactam eternam in calu.*

Memoria mortis valet

1. Ad sui humiliationem.
2. Ad mundi despectionem.
3. Ad peccati fugationem.
4. Ad carnis depressionem.
5. Ad vitæ directionem.

Primò memoria mortis valet ad **SUI HUMILIATIONEM**. Vnde antiqui, volentes se humiliare, ponebant cinerem super capita sua in memoriam mortis, quia cineres essent futuri. Ideò dictum est homini Genes. 3. *Memento, quia pulvis es, & in puluerem reuerteris*. Eccli. 10. *Quid superbis terra & cinis?* Pavo visis pennis superbit, & leuat caudam; sed visis pedibus caudam deponit: sic homo, viso fine mortis sue, se humiliat, & contemnit. Hieronymus: *Facile contemnit omnia, qui semper cogitat se moriturum*. Psalm. 9. *Sciant Gentes, quoniam homines sunt*, scilicet, mortales. Vnde solebat esse consuetudo Imperatorum, quando eligebantur, prima die coronationis suæ veniebat latomus, ferens tres, vel quatuor lapides marmoreos diuersorum colorum, dicens: Videat dominus Imperator, de quo genere marmoris vult sibi monumentum parari, eò quòd homo mortalis est, vt habeat mortem ob oculos, & humilietur. Dicitur etiam, quòd Papa habet in loco, vbi frequenter conuersatur, lectum precedentis Papæ

Papæ defuncti, ut viso eo recorderetur finis sui, & huiusmodi. Item, Ioannes Patriarcha fecit sibi sepulchrum imperfectum, & in magnis solemnitatibus, cum esset in loco honoris, quidam ab eo constitutus ad hoc, dicebat sibi: Domine imperfectum est sepulchrum tuum, iube illud perfici, quia nescis, qua hora fur venerit.

2. Secundò valet ad MUNDI DESPECTIONEM. Qui vult mundum despiciere, de morte cogitet. Hieronymus: Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum. Ideò Saul spoliatus est in Ramatha, quæ visio mortis interpretatur. Lucæ 11. Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraasti, cuius erunt? Ecclesiastici 10. Cum morietur homo, hereditabit serpentes, bestias, & vermes. Psalm. 48. Cum interierit, non sumet omnia. Exemplum de morte diuitis magnæ exultationis, & pauperis peregrini. Exemplum de gallina, & accipitre. Gallina in domo diuitis vilipenditur, ita quòd si intret domum, turpiter eiicitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo nutritur: sed post mortem in sterquilinum proijcitur: gallina autem occisa cum magna reuerentia, & magno lumine coram rege deportatur, quæ antè, dum viueret, foras cum opprobrio emittebatur. Sic pauperes, & simplices in hoc mundo vilipenduntur, & deprimuntur, qui post mortem à Domino honorificè recipiuntur ab Angelis deportati. Factum est ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahe. Sed diuites, & potentes modo honorantur, & exaltantur: sed post mortem in sterquilinum inferni proijcientur. Vnde sequitur: Mortuus est & diues, & sepultus in inferno.

3. Tertiò valet ad PECCATI FUGATIONEM. Augustinus: Nihil sic reuocat à peccato, quàm frequens mortis cogitatio. Ecclesiastici 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Lucæ 16.

peccabis. Qui enim recolit mortem, debet cogitare, quia peccatum est causa mortis. Genes. 2. De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Sed Thren. 1. dicitur: Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.

Quartò valet ad CARNIS REPRESSIONEM. 4.
 Gregorius: Nihil adeò valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis sit ipsa mors futura. Exemplum de muliere volente ablactare filium, quæ aliquid amarum apponit vberibus suis: & de Eremita, qui carnes foetidas mulieris mortuæ quotiè die ponebat ante oculos suos, vt sic tentationes vinceret.

Quintò valet ad suæ VITAE DIRECTIONEM. 5.
 Aues enim, & pisces regunt se cauda sua: sic homines vitam suam dirigunt, & tentationes excutiunt mortis memoria. Iob 12. *Interroga iumenta, & doces bunt te: & volatilia celi, & indicabunt tibi. Loquere terra, & respondebit tibi: & narrabunt pisces mari.* Item, qui vult nauem suam bene gubernare, ponit se in puppi naus, & ante se nauem dirigit, & pericula deuittat: sic qui vult bene vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ, scilicet meditatione, vt possit ad bonum exitum peruenire. Seneca: Considera, quàm pulchra res sit, ante mortem vitam consummare, deinde securè expectare reliquam sui temporis partem. O quàm sollicitè longè ante nauis sibi prouident de nauis directione, quando habent periculosum iter transire. Sic quilibet debet sibi prouidere longè ante, quomodo possit periculosum transitum mortis transire: quia illic naues pertransibunt, scilicet per arctum foramen mortis.

Memoria mortis inducit hominem: { 1. Ad eleemosynam elargiendam.
 { 2. Ad penitentiam faciendam.

Primò prouocat ad largiendam eleemosynam.
 1. Machab. 1. Vt cognouit Alexander quia moreretur,
 diuisit regnum suum pueris. Timor mortis facit con-
 dere testamentum, & eleemosynas dare: quia dicit
 Hieronymus: Non sunt bona hominis, quæ secum
 ferre non potest. Sola misericordia comes est de-
 functorum.

Isaia 38.

Iona 3.

Secundò prouocat ad pœnitentiam faciendam.
 Cùm audisset Ezechias rex, morieris, flevit. Et rex
 Ninive audita comminatione: Adhuc quadraginta
 dies, & Ninive subuertetur, indutus est sacco. Quantò
 magis homo morti appropinquat, tantò magis
 deberet bona facere, & pœnitere. Gregorius: Qui
 thesaurum fodiendo quærit, cùm altius foderit,
 thesauro appropinquabit: & quantò magis the-
 sauro se exillimat appropinquare, tantò plus ad lau-
 borem fortius inardescit. Sic iustus, quantò morti
 plus appropinquat, tantò in bono opere magis stua-
 det. Stultus est viator, si non festinat, quando videt
 noctem appropinquare, & pontem leuari, & adhuc
 procul est ab hospitio. Matth. 25. Quæ parata erant,
 intrauerunt cum eo ad nuptias: & clausa est ianua. Item,
 mulier plorat filium suum mortuum: si ipse esset
 rex in aliena terra, non ploraret, nec vellet, regno
 dimisso, eum ad se redire. Ecce mortuus regnat in
 celo, & tu ploras in terra? 1. Thessal. 4. Nolumus vos
 ignorare fratres de dormientibus. Dicebat Balaam Nu-
 mer. 23. Moriatur anima mea morte iustorum, intelligens
 mortem crucis, quam Saluator voluit sustinere. V-
 bi ostendit manifestè, quòd nedum mors debet ti-
 meri: sed quodcunque genus mortis ab homine ius-
 to pro diuina obedientia, & iustitia promptè de-
 bet sustineri.

Contingit		1. Per elementorum pugnam, &	
mors tripli-		dissolutionem.	
ciratione:		2. Per humidi radicalis consum-	
		prio.	

prionem.

3. Per extrinsecam læsionem.

Primò per qualitates intrinsecas primas partium organiarum, quæ sunt ad inuicem contrariæ, & ita potest vna superare aliam. Vnde contingunt febres, & aliæ infirmitates ad mortem disponentes.

Secundò ex continua consumptione humiditatis: & licet per cibum restitueretur perditum, non tamen in tali puritate, qualis fuit in deperdito: hinc homo deficiendo senescit, & senectam sequitur mors.

Tertiò per læsionem extrinsecam, vt per ignem, aquam, vel morsus bestiarum, & eiusmodi.

MORS est poena peccati Genes. 2.3. Rom. 5.6.1. Cor. 15. Ephes. 2. Coloss. 2.1. Tim. 5. Iacob. 1. Mors, & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut. 31. Iosue 23.1. Reg. 26. Iob 14. Psalm. 88. Eccle. 3. 8.9. Eccle. 17. 41. Rom. 5.6. Hebr. 9. 1 Ioan. 7. Mortis hora incertissima Eccle. 9. Matth. 24. Luc. 12.1. Thessal. 5.2. Thess. 2. Iacob. 4. Mors corporis iustis est quasi somnus Deuter. 31. 2. Reg. 7. 3. Reg. 2.11.14. Sapient. 3. Matth. 9. Ioan. 11. Actor. 7.13.1. Corinth. 11.1. Thessal. 4.

MORTUOS lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur Leuit. 19. Deut. 14.34. 2. Reg. 13.10.12.14. 19.21. Eccle. 22.38.1. Machab. 9.12.13. Matth. 9. Lucæ 7. Ioan. 11. Actor. 8.9. 2. Thessal. 4.

DE MORTIFICATIONE CARNIS.

MORTIFICATIO carnis robotat spiritum. Ad mortificationem carnis nos debet mouere resurrectio corporum post mortem. Fidelis miles non timet amittere, vel occidere equum suum in prælio, dummodò possit facere vnum bonum, & laudabile facinus pro domino suo: quia sperat se ab eo meliorem recipere. Sic iustus non timet corpus suum perdere pro Domino suo: quia post mortem resure-

recturum se sperat. Vnde 2. Machab. 7. adolescens membra perditioni exponens, sic ait: *E caelo ista possit deo sed propter Dei leges nunc hac ipsa despicio quoniam ab ipso me ea recepturum spero*. Ideò dicitur Prouerb. 14. quod sperat iustus in morte sua. Item non debet timere homo vestes suas veteres expendere in seruitio eius, qui potest reddere nouas, & pretiosas. Sic qui carnis resurrectionem fideliter credit, non debet timere corpus suum miserum in seruitium Dei exponere, ex quo sperat se illud recepturum cum quaduplici gloria,

scilicet { 1. Claritatis.
2. Impassibilitatis.
3. Subtilitatis.
4. Agilitatis.

Philip. 3.

Apostolus: *Saluatorem expectamus* (inquit) *Domini nostri Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae*. Nota, quod quando religiosus vult nouam vestem recipere, oportet, quod veterem vestiario reddat. Sic si corpus tuum vestiario tuo Christo, qui te carnisbus veltiuit, & ossibus, & nervis compegit, tradideris, oportet, vt ob veterem vestem reddat tibi nouam,

Iob 10.

1. Corinths. 15.

& pulchram: quando corruptibile hoc induet incorruptionem: & mortale hoc induet immortalitatem, vt ait Apostolus. Sed sunt multi, qui multum videntur diffidere de Deo, ita parentes corpori suo, quasi Dominus non posset eis nouum, & glorificatum reddere. Qui similes videntur esse filiis pauperum viduarum, qui quotidie iuxta sepes sedentes ad solem, vestes pannosas consuunt, & reconstuunt, & quicquid reparatur vno die, altero dissipatur. Sic qui petitioni carnis suae vult indulgere, comedere, & bibere ad quamlibet citationem carnis dormire, quoties somno premitur, iste ducit vitam vilem. Corda nobilium huius carnis curam, nisi

nisi quantum necessitas exigit, non intendunt: alij contra in reparationem corporis ruinosi totam curam suam expendunt, & totum dissipatur. Gregorius: Vbicunque caro quarit refectionem, inuenit defectionem. Iob 8. *Inuitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, scilicet cibus, & potibus, & non consurget.* Ideo contingit quandoque videre quosdam ruiticos, qui cum Gabaonitis calceas. Iosue 9. *menta pittacis* consui curant, antequam dissipentur: Tales sunt multi carnales, qui quam citò somniant, se ad aliquam infirmitatem dispositos, sola opinione infirmantur, & declinant ad infirmitatem, & conuocant medicos. Narrat Auicenna de quodam, qui tantum timuit, ne lepram incurreret, quod ex solo timore leprosus effectus est. Seneca: Plura nos terrent, quam premunt: & plus opinione laboramus, quam re. Item, isti sunt sicut equus vmbatilis, qui ad motum vnius folij, vel ad volatum auis terretur. Psalm. 13. *Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor.* Sed consilium bonum est talibus, vt facerent de corpore suo, sicut faciunt armigeri, qui equitant tales equos, virgent eos calcaribus, & faciunt eos transire frequenter per loca, quæ formidant. Sic tu corpus tuum ad ardua cogas, & vitium vmbatilitatis à te omnino excuties. Seneca: Imbecillis mentis est, atque ægræ, formidare inextrema. Sicut equus laborans aliquo morbo, in egressu de stabulo claudicat propter tibie frigiditatem: sed postea cum calefactus fuerit, melius, & leuis vadit. Non est acerba medicina, quæ protinus delectat, dum sanat. Item, caro est sicut miles, qui habet diuitem rusticum, semper dicit se indigere, & largè expendit, & semper accipit ab eo mutuo, & tantum paulatim accipit, quod relinquit eum pauperem, & nudum: sic facit caro de spiritu, semper aliat, & prætendit necessitatem, & infirmitatem,

Rudic. 16.

& sine bonis operibus pœnitentiæ relinquit eum quasi nudum, Dicitur in vita beati Andreæ, quod diabolus tandiu illudit homines, quousque bonis omnibus priuati, peccatis onusti exeunt de corpore, Caro nostra est Dalila vxor Samsonis, quæ Samsonem, id est, spiritum denudat crinibus virtutum, & lumine gratiæ, Gregorius: Omnes suis vitijs fauent, & quod ad voluptatem carnis faciunt, ad necessitatis referunt actionem, & sub specie virtutis vitium voluptatis excusant.

DE MVLTILQVIO.

Multiloquium, siue multiloquentia, est multitudinem locutionis cum superfluitate, præter vtilitatem, & necessitatem, Prouerb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*, id est, ipsum quoque multiloquium est peccatum. Locutio bona est, si seruetur tempus loquendi.

Loquenti quatuor seruanda: {
 1. Quid dicat.
 2. Cui dicat.
 3. Quando dicat.
 4. Quomodo dicat.

Primò, qui loquitur, attendere debet, quid dicat, et scilicet honesta loquatur: qui enim inhonesta & immunda loquitur,

assimilatur {
 1. Porco,
 2. Cani.
 3. Vasi sine operculo.

Primò assimilatur porco. Porcus autem semper habet os in stercore, atque sordibus miscetur: sic mali homines ad stercorea peccatorum habent os apertum, non ad flores virtutum; quia *ex abundantia cordis os loquitur*. De ore latrinæ, & sepulchri, non egreditur nili fœtor. Psalm. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, omni fœtore interficiens eos, qui sunt in circuitu eius: quia *corrumpunt mores bonas colloquia praua*. Item, porcus reprobat propter grana, quæ habet

Matth. 12.

2. Corinth. 15.

habet in lingua: sic homo propter mala verba. Hieronymus: In verborum pondere consistit probatio vite humanæ.

Secundò est sicut canis macelli, qui labia habet sanguinolenta: abominabilis etenim est. Sic abominabilis debet esse homo, qui os apertum habet muscis, & immunditijs, & quæcunque volunt intrare, & nidificare, permittit; & diabolus permittit spueri, & excreare in gulam suam. Sputum diaboli est immundicia peccati. Potius tolerandum esset excreatio, vel sputum vnius leprosi. Ideò dicit Seneca: A verbis turpibus abstineto, quia licentia eorum impudentiam nutrit. *Foruitatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis: aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.* Ephes. 5.

Tertiò est sicut vas sine operculo, quod immundum est, & citò refrigeratur: sic homo, qui non custodit linguam suam, immundus erit. Num. 19. Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

Secundò debet attendere, cum quo loquatur. Gregorius: Obsecro, disce, qualiter vnumquemque alloqui debeas: quia dicitur Ecclesiastici 12. Cum stulto ne multum loquaris. Apostolus: Senioreni ne increpaueris: sed obsecra ut patrem, iuvenes, ut fratres. 1. Timoth. 5.

Tertiò debet attendere, qui loquitur, quando loquatur. Est enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Eccle. 3. Ecclesiastici 10 Ex ore enim fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

Qui enim ore suo discretionis custodiam non apponit, est velut

- 1. Ciuitas absque muro.
- 2. Nauis sine gubernaculo.
- 3. Equus sine freno.
- 4. Molendinum sine exclusa.
- 5. Domus sine ostio.

Primò est sicut ciuitas absque muro. Prouerb. 25. Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir, qui

qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Glossa: Si murum silentij non habet, pater iaculis, & ictibus inimicorum ciuitas mentis: & dum per verba se extra semetipsam proijcit, se apertam aduersario ostendit. In periculo est ciuitas, cuius porta semper est aperta tempore belli, & in terra inimicorum sita. Vineam absque sepimento feris exponitur, & deuastatur. Tales sunt illi, apud quos nullum est silentium, nullum secretum: nihil celare, nihil abscondere possunt. Quicquid audierint, vel viderint, in publicum referetur. Contra quos dicitur:

Prouerb. 35.

Qua viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne posses emendare non possis, cum delonestaueris amicum tuum.

Secundò est sicut nauis absque gubernetaculo, quæ vadit, non quò vult, sed quò ventus ducit. Item nauis, intrante aqua, citò submergitur, nisi velocius obstruatur: sic homo, qui os suum non restringit à verbis superfluis, citò in peccatum cadit. *Prouerb. 26. Os lubricum operatur ruinas.*

Terriò est sicut equus effrænis, qui seipsum precipitat, inuito domino. Ita homo non refrænans linguam suam ad ruinam tendit. *Ecclesiastici 5. Lingua imprudentis, subuersio est ipsius.*

Quartò est sicut molendinum sine exclusa. Aqua est ille, qui abundat malis verbis: & sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, & remoratur; quæ amota, fortius currit, quàm ante: sic amota exclusa silentij, maiori impetu loquuntur, quàm prius. *Prouerb. 17. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum.* Aquam dimittit, qui se à fluxu verborum non restringit, quod est causa iurgiorum, & discordiæ. *Ecclesiastici 25. Non des aqua tue exitum, nec modicum.*

Quintò est domus sine ostio. Ad portam domus, vel castri maior custodia ponenda est: quia qui habet portam, de facili habet castrum. *Ideo psalm.*

Psalm 38. *Posui ori meo custodiam, &c* Prouerb. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala: quia mors, &c* Prouerb. 18. *in manibus lingue.*

Quartò debet attendere, qui loquitur, quomodo loquatur, scilicet prudenter, & honestè. Psalm. 48. *Os meum loquetur sapientiam.* Apostolus: *Sermo Coloss. 4. vester semper in gratia sale sit conditus.* Si nouisti condire pulmentum, quare non nouisti condire verbum? Hoc condimentum à tempore natiuitatis tuæ recepisti, quando dictum est tibi: *Accipe sal sapientie.* Sed quædam lingue sunt, quæ bene sal non receperunt, & ideò putrescere, & quasi quibusdam vermibus, id est, verbis nociuis, scaturire cœperunt. Augustinus: *Eligis cibos, quos comedis, & quare non eligis verba, quæ dicis? scilicet bona, & sana.* Nihil est sanè, quod quieti mentis, & contemplationi magis insidiatur, quàm colloquia praua, quæ corrumpunt bonos mores, & quæ superflue diu quem pertrahunt vel super contentioneibus hominum, aut super ludicris, & ineptis fabulationibus.

DE MVNDITIA CORDIS.

Munditiâ cordis semper debemus tenere, vt thesaurum pretiosum, quia Dominus noster Iesus (vt nos lauaret, & mundos faceret) suū pretiosum sanguinem liberaliter fudit. Apostolus: *Respexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

Apoc 1.

- Cordis munditia nos inuitat,
- 1. Vt gratiâ Dei recipere valeamus.
 - 2. Vt Deū à nobis non expellamus.
 - 3. Vt amicitiam eius acquirere valeamus.
 - 4. Vt Deum in gloria plenariè videamus.

Primò inuitat nos, vt gratiam Dei recipere valeamus. modicum vini nō poneret quis in vase imundo,

mundo, nisi lotum esset: sic Deus non ponit gratiam in immundo. *Isaia 52. Mundamini, qui fertis vas sa Domini.* Sicut in pergamento non scribitur, nisi prius abradum, & purgatum fuerit: ita in corpore humano gratia non infunditur, nisi prius à culpa purgatum fuerit. Bernardus: Balsamum est gratia, vas purissimum requirit. Item herbae malae, & spinarum prius eradicantur à terra, quam triticum seminetur: sic & nos cogitationes, & actiones malas debemus remouere à nobis, si esse volumus ager Dei, & ferre bonum fructum. *Iere. 4. Nouate vobis nouate,* id est, conscientiam mundate, & nolite ferere super spinas, id est, peccata. Item nullus sapiens in vase immundo, vel pleno, vel fracto, vel transuerso pretiosum liquorem infunderet: sic Deus cordi humano per luxuriam inquinato, vento superbiae pleno, per discordiam fracto, per auaritiā inclinato, gratiā non infundit. Vnde Apostolus: *Sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore.* Si enim vasa, in quibus Reliquiae Sanctorum reponuntur, mundè, & honorabiliter seruātur: quanto magis vas cordis, in quo pretiosae reliquiae, gratiae, scilicet, & Corporis Christi recōduntur. Ideo Prou. 4. *Omni custodia serua cor tuum.*

Secundò, vt Deum à nobis non expellamus. Deus autem non est porcus, vt in luto, aut in latrina peccatorum habitet. *Deut. 23. Sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat seditatis ne derelinquat te.* Exemplum de tasso, qui quando fodit foueam ad habitandum, venit vulpes, & stercorizat ibi, & tūc crassus recedit: sic Deus recedit ab homine immundo propter immunditiam peccati. Simus ergo mundi corde, & corpore, vt ei dignè ministremus. Non est aliquis rex, qui non velit habere suos seruos mundos, quanto magis Deus? *Psal. 100. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Multum vide-

videtur Deus diligere munditiam vestram, & ideo valde timenda est immunditia peccati: quia non posset abluī cum tota aqua, quæ in mundo est, propter dignitatem rei, quam polluit, quæ est imago Dei, nisi aqua gratiæ Dei, de cælo descendens, cor abluat. Si quis imaginem Crucifixi in lutum projiceret, infidelis iudicaretur: quid ergo de illo, qui imaginem Dei deturpat peccando? Item, in panno albo modica macula apparet, & nimis displicet: sic in corde puro minima peccata. Ideo Eccli. 9. Omni tempore sunt vestimenta tua candida. Item in radio solis atomi apparent, sed non in vmbra: sic in corde puro, lumine gratiæ illustrato, minima peccata. Gregorius: Homo vicinior luci sentit quid ante fuit: & quo dignior, sibi videtur indignior. De tali munditia consequitur homo mentis illuminationem, & exauditionem orationis. Iob 8. Si diluculo cōsurrexeris ad Deum, & Omnipotentē fueris deprecatus; Si mundus & rectus incesseris statim enigilabit ad te, id est, exaudiet te. Augustinus: Munda tantū cubiculū cordis, intus est, qui exaudiet. Sed quidā sunt similes mulieri facienti caseū, quæ venientem ad se eactum manu percutiebat, & iterum ponebat super caseum manū suā ita deturpatam. Similiter muscas venientes occidebat, & dicebat; Deus dā mihi facere mundum caseum: sic iusti munditiam petunt à Deo; sed manus inquināt per mala opera. Gregorius: Non sunt manus mūdæ, quæ lutum teneant. *Emundate manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo.* Iacob. 4.

Tertiō, vt amicitiam eius acquirere valeamus. Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem. Fluvius habens duos riuulos, quantō plus ad vnum aquam mittit, tantō minus ad aliū: sic quantō plus homo de corpore est sollicitus, tantō minus de anima,

anima, & quantò plus amat terrena, tantò minus cælestia. Gregorius: Tantò à diuino amore distingimur, quantò inferius delectamur. Augustinus: Minus te amat, qui aliud tecum amat, quod non propter te amat. Similiter qui duobus dominis seruit, quantò plus vni intendit, tanto minus alteri. *Matt. 6. Nemo potest duobus dominis seruire.*

Quartò, vt Deum in gloria videamus. *Matt. 5. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.* Bernardus: *Pura veritas non nisi mundo corde videtur.*

Hæc munditia multis modis acquiritur, nempe:	{	1. Per sanctam prædicationem.
		2. Per diuinum timorem.
		3. Per lachrymarum effusionem.
		4. Per puram, & integram confessionem.
		5. Per cleemosynarum largitionem.
		6. Per mundanorum tribulationem.
		7. Per charitatis operationem.

Primò per sanctam prædicationem. *Ioan. 15. Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.*

Secundò per diuinum timorem, qui peccatum expellit. *Ecclesiast. 1. Timor Domini expellit peccatum.* Sicut purgatur vinum fæces emittendo, & semper est in motu, donec purum separetur ab impuro: sic iustus semper debet timere, donec immunditia peccati ab eo separetur. *Iob. 41. Timebunt Angeli, & terribiti purgabuntur.*

Tertiò per lachrymarum effusionem. Hoc fit in contritione. *4. Reg. 5. dictum est Naamã. Vade, & laua se septies in Iordane, atque mundaberis.* *Ezech. 16. Laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, id est, peccatum.*

Quartò per puram confessionem. *Luc. 17. dictum est Leprosi: Ite, ostendite vos sacerdotibus.* Et factum est, cum irent mundati sunt, Iudas, id est, confessio, mundauit templum.

Matt. 4.

Quintò

Quintò per eleemosynarum largitionem. Luc. 11. *Quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.*

Sextò per mundanam tribulationem. Matth. 8. Dominus tetigit leprosum, tactu tribulationis, & mundatus est. Malach. 3. *Sedebit constans, & emundans argentum: & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Prouer. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.*

Septimò per charitatis operationem: quia *charitas operit multitudinem peccatorum*: sicut aurum mundatur per ignem. Ignis enim charitatis omnem rubiginem peccatorum consumit. Deur. 4. *Dominus Deus tuus ignis consumens est.* Gregorius: *Deus noster ignis consumens dicitur, quia flammis amoris sui incendit mentes, quas impleuerit, & à vitiorum sordibusundas reddit.* Templum Dei sanctum est, quod *estis vos*. Mundare oportet templum animæ, exemplò Iosæ regis Iuda, qui mundauit Iudam, & Ierusalem. *Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum calorum.* Paruulus non perseverat in iracundia, læsus non meminit, vidēs pulchram mulierem non delectatur, non aliud cogitat, & aliud loquitur: ita eiusmodi puritatem nos habere decet, ut Deo honestè seruiamus. 1. Pet. 4.
1. Cor. 3.
2. Paral. 34.
Matth. 18.

DE NOBILITATE.

Nobilitas est quædam maiorum claritas.

Quæ duplex est: { 1. Alia innata.
2. Alia acquisita.

Innata, quæ à natura omnium parente, à primæ cōditione cœuæ, indita est. Acquisita, quam aliunde homines acceperunt.

Innata nobilitas duplex est: { 1. Vniuersalis.
2. Particularis.

Vniuersalis, qua creatura Creatori cōiungitur, atque

atque ei copulatur. Omnes enim creaturæ in ipsum Deum referuntur, tanquam in finem ultimum, & extremum, ratione tamen dispari. Nam rationis impotes ad Deum referuntur per vestigium: Angelus verò, & homo per imaginem, quæ reperitur in superiori mentis apice, secundum tres potentias conformiter ad hierarchias, & ordines Angelorum.

Particularis est, ut qui à natura generati sunt nobiles: qui serui generantur, sunt obscuro, & ignobiles.

Acquisita nobilitas, quæ non inest à natura, sed illam homines acquirunt, atque aliunde accipiunt, & proprio Marte assequuntur. At nisi homo subijciat partem belluinam, ad flagitia, & mala omnia propensam, spiritui, nullatenus censendus est nobilis. Debet ergo homo, si homo esse velit, dare operam, ut sensualitati ratio dominetur, & eius furores, & impetus retardet, ac suo imperio subijciat.

Ad veram nobilitatem tria
requiruntur: { 1. Virtus.
2. Diuitiæ.
3. Gloria.

Virtus est essentialis nobilitati.

*Tota licet veteres exornent undique ceræ
Ætria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.*

Vnde Lyricus:

*Virtus repulsa nescia sordida,
Intaminatis fulget honoribus.*

Diuitiæ instrumenta sunt ad nobilitatem promouendam, quibus deficientibus, nemo potest facere nobilitatis egregia opera.

Gloria est pulcherrimus fructus oriens ex nobilitate. Quemadmodum umbra comitatur corpus: ita virtutem gloria, quæ virtutis est comes, ut corporis umbra, Silius Italicus gloriâ appellat facem
honoris

honestæ mentis, quæ animos, mentemque perurit, atque in posteris excitat mirificè ad imitationem, atque clarissima opera.

Veram nobilitatem sanguis, aut diuitiæ nō efficiunt essentialiter: at sola, atque vnica virtus. Nam qui oritur ex nobilibus, non est nobilis, nisi maiores suos virtutibus imitetur. Cicero nouus homo ad Salustium respondit hoc modo: Ego meis maioribus virtute mea præluxi, vt si prius nori nō fuerint, à me accipiant initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras. Vnde Salomon: *Melior est patiens viro forti, Pro. 16. qui dominatur animo suo, expugnatore urbium, Sed qui loqu. 8. facit peccatum, seruum est peccati.*

Adhuc nobilitas est
quintuplex: {

1. Naturalis.
2. Supernaturalis.
3. Parentalis.
4. Honestæ conditionis.
5. Virtutis.

Naturalis, est eminentia quædam notabilis, homini proueniens ex perspicaci iudicio rationis. Hæc per se non est laudabilis meritoricè, vel moraliter.

Supernaturalis, est eminentia quædam notabilis, homini proueniens ex charitate, quæ supernaturalis gratia est, per quam homo fit per adoptionem filius Dei.

Parentalis, prouenit homini ex laude conditionis parentalis, non quidem ex primis parentibus, quia communis est ad omnes: quæ, cum non proueniat ab electione, sed à natura, non est moraliter laudabilis.

Honestæ conditionis, cum quis à Principe adoptatur in filium: vel promouetur ad dignitatem.

Virtutis, quæ cum proueniat ab electione, laudabilis est.

Obedientia est voluntatis propriæ subiectio, ex ob, & audio componitur.

Tria mouent hominem ad obediendum:
 1. Humilitas.
 2. Abnegatio propriæ voluntatis.
 3. Consideratio utilitatis.

Primum est humilitas, ut patet in virga, quæ cum sit gracilis, facile flectitur: quæ cum coaluerit, non ita flecti potest.

Sed aliquem teneri ad obedientiam alterius, dupliciter potest intelligi:
 1. De necessitate.
 2. De congruentia.

Filius familias tenetur necessario obedire patri in his, quæ sunt citra Dei honorem, & quæ pertinent ad regimen domus. Sed in his, quæ spectant ad indissolubilem obligationem (quemadmodum est in matrimonio) non tenetur necessario, sed congruenter, & cum Apostolus ait: *Filij obedite parentibus per omnia*: illud verbum, *omnia*, non est distributio generalis, sed accommodata, quantum ad ea, quæ spectant ad regendam familiam, in his tenetur obedire cum humilitate. Vnde B. Augustinus: Obedientia nisi humilium esse potest: quia humilis vacuus est à sensu suo, recipit alienum. Cibus enim, in quo minus est de sale, non est perditus: quia potest apponi: facilius enim sal cibo apponitur, quam subtrahatur: & ideo cibus, in quo est nimis de sale, perditus est. Quapropter humilis videns sensum suum sibi non posse sufficere, alieno utitur, & alieno sensui acquiescit.

Secundum quod iuuare potest, est abnegatio propriæ voluntatis. Equus assuefactus circumvolutionibus, de facili ad voluntatem fessoris flecti potest. Prouerb. 21. *Equus paratur ad diem belli*.
 Dos minus

Coloss. 3.

minus autem salutem tribuit. Equus iste est religiosus homo, cui frænum obedientiæ imponitur, qui paratus est assuefactione ad obediendum, ut non ad dexteram, nec ad sinistram verratur. Psal. 118. *Paratus sum, & non sum turbatus, &c.* Augustinus: Vir obediens, mandatum non procrastinat: sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri: & sic se totum in se colligit, ut mandato pareat imperantis. Sed quidam sunt rustici, qui nullum seruitium volunt facere dominis suis, nisi coacti. Augustinus: Optimus minister tuus est, qui non magis hoc a te audire, quam ipse voluerit: sed velle, quod audierit.

Tertium est consideratio utilitatis.

Hæc enim utilitas multiplex est, nempe

1. Dei associatio.
2. Petitionum impetratio.
3. Inimicorum debellatio.
4. Pacis asssecutio.
5. A morte liberatio.
6. Regni æterni apertio.

Primo ex consideratione istius utilitatis, sequitur Dei associatio. *Si quis diligit me, sermonem meum Ioh. 14^m servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus* Gregorius: Qui mandata Dei custodit, in eius corde Dominus venit, & mansionem facit. Ideo Dominus introiit in domum *Luc. 4.* Simonis, qui obediens interpretatur. Tunc Filius Dei in utero Virginis receptus est, cum maria verbo Angeli obediuit, dicens: *Fiat mihi secundum verbum tuum. Luc. 1.*

Secunda utilitas, petitionum impetratio. Ioan. 9. *Si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.* Isidorus: Si quod præcipit Deus, facimus, sine dubio id, quod petimus, obrinebimus. Augustinus: Citiùs exauditur una obediens oratio, quam centum millia contemptoris. Contra Prouer. 28.

Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Tertia est inimicorum debellatio. Prouer. 21. *Tertius mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.* Tertius mendax est, qui professus est obedientiam, & non seruat, qui in presenti perit; quia in spiritali bello succumbit. Exemplum de populo Iudaico, qui promisit se seruaturum legē, & non fecit. Exod. 24. *Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.* Et quia non fecerunt, coram hostibus nō potuerunt stare. Sed *vir obediens loquetur victoriam*; quia ubiq; defendit eum Deus, & custodit tanquam suum. Si volueris mandata Dei conseruare, conseruabunt te. Eccli. 2. *Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est?* Prou. 19. *Qui custodit mandatū, custodit animam suam:* obediēti enim omnia obediū, & Creator, & creaturæ. Quod Creator obediat obediēti, dicitur Ios. 10. *Non fuit antea & postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis.* Gregori⁹: Si obediētes fuerimus præpositis nostris, obediēt Dominus orationibus nostris. Quod creaturæ obedian obediēti, habes in vitis S. S. Patrum de illo, qui adduxit lexnā ligatam: & de illo, ad cuius iussionem aqua ascendit vsque ad os putei.

Quarta est pacis assecutio. Prouer. 13. *Qui timet præceptum, in pace versabitur.* Isaia 48. *Vtinam attendisset mandata mea, acta fuisset sicut flumen pax tua, id est, abundans.* Iob 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?*

Quinta est à morte æterna liberatio. Ioan. 8. *Si quis sermonē meum seruauerit, mortem non videbit in æternum.* Et Prouerb. 29. *Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.*

Sexta regni æterni apertio, vel introductio. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Inobediētia clauem regni cælestis amisit: sed obediētia recuperabit. Matth. 16. dictum est Simoni Petro obediēti

diēti: Tibi dabo clauēs regnī calorum. Iob 36. Si audierint, & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.

Nota, quòd sunt alia, quæ ad obediendum valere possunt, nempe:

1. Ignis diuini amoris.
2. Gratia diuinę vocatiōis.
3. Irrationabilium exemplum.
4. Modestia præceptoris.

Primum est ignis diuini amoris, vt patet in cal liquefacta, quæ de facili flectitur: & in metallis, quæ ad mota igni liquefiūt, & sic de facili formata rei, cui infunduntur, accipiunt. Luc. 12. Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat? Item qui ligno, pelli, vel alij rigido adhæret, flecti nō potest, nisi ab eo separetur: sic homo ad obedientiam non flectitur, nisi ab amore terrenorum separetur.

Secundum est gratia diuinę vocationis. Pellis enim vngitur, vt tractabilior euadat: & terra dura aqua miscetur, vt mollior fiat. Similiter vnctio gratiæ, & irrigatio aquæ deuotionis necessaria sunt, vt cor melius obediat. Lignum etiam aridum non potest flecti, sed frangitur; sed viride, & aquosum flecti possunt: sic homo, in quo est humor gratiæ, bene potest flecti per obedientiam: sed nō superbus: quia aridus est gratia. Ecclesiastici 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus, &c. & relinquare velut lignum aridum in eremo.

Tertium est exemplum creaturarum irrationabilium: creaturæ enim insensibiles obediunt vniuersaliter Creatori suo. Psalm. 103. Terminum posuisti, quem non transgredientur, &c. Matth. 8. Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei? & Baruch. 3. stellæ vocatæ sunt, & dixerunt: adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Ambrosius: Non mediocris pudo, imperio Dei elementa parere, & homines

non obedire, quibus sensus tributus est Domino auctore. Item, Ovis, quàm citò nascitur, cognoscit matrem suã balatu: & cùm audit, currit ad eam: sic nos, si essemus de ouibus Domini, curreremus ad eum, non pedibus, sed affectibus. Ioan. 10. *Oves mea vocem meam audiunt, & sequuntur me.*

Galat. 6.

Quartum est modestia præceptoris. Periculosum est enim nouacula dentata, & sine aqua barbam abradi. Per dentatam nouaculam, mordax correctio, & contentiosa inutiliter: per aquam vero correctionis leuitas designatur. Amoue dentes à nouacula tua, id est, conuitium à correctione. Vnde Apostolus: *Si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Gloriosa: ne in simile cadas. Et nota, quòd ille, qui habet duros pilos, sub nouacula patitur: sic qui rigidus est, & durus in disciplina, & culpam suam defendere vult, deterius habet. Prouerb. 19. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.* Rursus, qui vult iumentum suum onerare, panniculos supponere consuevit, ne summa imposita in iumentum lædat, & dorsum eius excoriet, sed vt f. *us por-*
tes habes
s sup-
posit-
in in-
 tet. Sic & tu, Prælate, si onerosum officium iniungere, preces subdito, & obsecrat
 ponere non dedigneris, vt subditus onus
 tum suauius portet. Noli quadrigam oneratam in
 unctam relinquere: sicut illi, qui quasi Deus imperant, & cum potentia, omni vñctione consolantur
 nis, & dulcedinis relegata. Hos reprehendit Dominus per Ezechielem dicens: *Cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia, & dispersa sunt oues meae, quòd non esset pastor: & facta sunt in deuoracionem omnium bestiarum agri, & dispersa sunt.* Item, qui nimis stringit anguilla, labitur de manibus eius: sed quãdo ha-

Ezech. 34.

do habet manus puluerulentas, facile retinet. Si itaque vis apparere sanctus, circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus: audiāt te homines pauca mandantem, & magna facientem.

Obediendum est Deo {
 1. Celeriter.
 2. Integraliter.
 3. Perseueranter.
 4. Hilariter.
 5. Reuerenter.

Obediendum Deo, eiusq; preceptis, & quę obediētiis sit cōstitutā merces Genes. 12. 17. 22. 26. Exod. 1. 15. 19. 20. 23. Leuit. 20. 26. Dent. 4. 7. 11. 13. 17. 18. 24. 27. 28. 1. Reg. 12. 15. 4. Reg. 10. 2. Para. 7. Pro. 1. 15. Isa. 1. 48. 55. Iere. 7. 11. 17. 35. Dan. 3. Eccli. 35. 2. Machab. 7. Matt. 4. 7. 8. 15. 17. 25. Luc. 5. 10. Ioan. 2. Act. 4. 5. Rom. 16. Philip. 2. 1. Theol. 4. 5. 1. Pet. 1. Iacob. 1.

DE ORATIONE.

Orare, est mentem in Deum eleuare. Capitur oratio pro desiderio obinendi: & capitur pro postulatione, siue oratione.

Circa orationem {
 1. Qualis debet esse oratio.
 2. Quę valent orationem impedit.
 3. Qui sunt digni, vt exaudiantur.

Primò qualis debet esse oratio, vel quomodo sit orandum.

Oratio debet esse {
 1. Humilis, non superba. *Pokorna.*
 2. Exaudibilis, & discreta. *rostopna. roisqda*
 3. Feruens, & deuota. *goraca.*
 4. Cordialis, & attenta. *uvarna. i. i. i. i.*
 5. Assidua, & non lenta. *ustavica. i. i. i. i.*

Primò, debet esse HUMILIS, nō superba: quia res *1.*
 spexit Deus in orationē humiliū, & non spreuit precē eorū. Psal. 101.
 Humilium, & mansuetorū semper tibi placuit deprecatio. Audistis 9.
 Vnde dixit quidā in vitis S. S. Patrum, quod latrones, &

nes, & tructanni docuerunt eum orare. Latro attendens quid fecit, & tormentū sibi paratum, cum multis lachrymis misericordiā petit; quia cognoscit se reum. Tructanni verò ea, quę sunt miserabiliora, ostendūt, vt magnitudo miserie ad cōpassionem prouocet transeuntes. Sic in oratione debet homo defectus suos Deo ostendere, vt ad misericordiam eum valeat excitare. *Si quis cognouerit plangam cordis sui, & expandet manus suas in domo hac, & exaudies in celo.* Item pauperes, vbicunque possunt, à diuitibus panem mendicant, & petunt humiliter eleemosynam: sic peccatores ab illis, quos diuites credunt in bonis spiritualibus, orationum suffragia mendicare debent. Iob 5. *Ad aliquem Sanctorum conuertere, id est, suffragia petendo: quia multum valet deprecatio iusti assidua.*

2. Secundo oportet, quòd sit EXAUDIBILIS, & discreta. Multi enim indiscretè petunt, & ideo non obtinent: vt filij Zebedæi, qui petierunt, vt vnus sederet ad dexteram, alius ad sinistram Dei, & dictum est eis: *Nescitis quid petatis:* & Paulus, qui petijt carnis stimulum amoueri à se, & dictum est ei: *Sufficit tibi gratia mea.* Nota, si ego peto ab amico meo vnum denarium, & ipse dat mihi centum marcas, non patior expulsam: similiter si aliquis petit à Deo honores, vel diuitias, vel sanitatem, & ei non dat, sed dat illi gratiam ad sustinendum, plus dat, & satius, quàm petebat. Isidorus: Multorum orationes non exaudiuntur: quia prouidet illis Deus dare melius, quàm petunt: sicut contingere solet paruis pueris in scholis, qui sæpe exorant, ne vapulent, sed frequenter contingit contrariū. Ideo dicit Augustinus: Cum ea, quę Deus laudat, & præcipit, petitis, securè petitentia enim, propitio Deo, cōceduntur. Quando autem petitis tēporalia, cum modo petite, & cum timore illi cōmittite: vt si proficiant, deti-

alibi legit
Tyranni

1. Reg. 1.

Iacob. 5.

Matth. 20.

3. Cor. 12.

det; si scit obesse, non det. Quid enim prosit, vel ob-
sit, nouit medicus, non ægrotus.

Tertio, quod sit FERuens, & deuota. Sicut enim
feruor ignis facit aquam ascendere in olla: sic feruor
charitatis orationē ad Deum. Item ignis si ponatur
in thuribulo, statim fumus ascendit. *Dirigatur oratio* Psalm. 140.
mea sicut incensum in cōspectu tuo: eleuatio manuum mearum
sacrificium vespertinum. Item sagitta cum magno im-
petu emissā, plus ascendit, & longius vadit: sic ora-
tio nō molliter, sed cum gemitu, & deuotione pro-
posita. *Introeat in cōspectu tuo gemitus compeditorum,* Psalm. 78.
Gemitus est vox cum impetu, & angustia cordis e-
missa. Augustinus: Oratio sine deuotione, est quasi
mugitus bouum. Quid prodest strepitus labiorum,
si mutū est cor tuum? Ideo dicit Isidorus: Nūquam
est orādum sine gemitu. Ideo cū Deo assistimus,
gemere, & flere debemus, reminiscētes, quā gra-
uia sint scelera, quæ commisimus; quā dura infer-
ni supplicia, quæ meruimus.

Quarto debet esse CORDIALIS, & attenta, vt ho-
mo intelligat, & attendat, quæ dicit. *Vigilate in ora-* 4. 24
tionibus. Glossa: ne animus cogitet præter illud, 1. Pet. 4.
quod precatur. Indiscretē orare videtur, qui Deum
precatur, vt intēdat illi, ipse verō nec Deo, nec sibi
intendit: sed (quod peius est) immundo corde ver-
sando foetorem horribilem cōspectui eius ingerit.
Non placet regi ferculum (quantumcunque bo-
num sit) si in vase immūdo oblatum sibi fuerit: sic
nec Deo oratio oblata ore turpi, & corde immūdo.
Item *vinum tuū* non infunderes in vase immūdo;
sed prius lauas, quā infundas: quomodo credis
tu, quod Deus in te immundo in oratione gratiam
infundat? Eccli. 18. *Ante orationē prepara animā tuam.*
Item sunt quidam, sicut illi, qui falsa moneta sol-
unt census suos: quia quod dicunt ore, non habēt
in corde. Item simul diuersa fercula in eodem vase

Philip. 4.

ponunt corā Domino, orationem scilicet, & sollicitudinem rerum tēporaliū, & cogitationes turpes. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud Deum. Qui in propria persona in Ecclesia nō seruiunt, distributiones canonicas non percipiunt: ita cor-

Isaia 57.

1. Cor. 14.

tuum, si in propria persona Deo non seruit, nō attendendo ad ea, quæ dicit, non mireris, si ab eo consolationes diuinæ, quasi quædam distributiones, subtrahuntur. Abijt vagus in via cordis sui, & dimisi eū. Isidorus: Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim Deus verba deprecantis attendit: sed orantis cor aspicit. Ideo dicit Apostolus: Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

Quintò debet esse ASSIDUA, & non lenta, id est, cum perseverantia. Luc. 11. Si ille perseverauerit pulsans, dico vobis, &c. dabit illi quotquot habet necessarios. Ab his, qui vigilant, diuertunt latrones, sed dormientes spoliunt: sic ab eis, qui vigilant in orationibus dæmones fugiunt. Matth. 26. Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Iacob. 5. Multum valet deprecatio iusti assidua. Luc. 18. Oportet semper orare, & nunquam deficere. Nunquam proijciendum est scutum orationis, quamdiu bellum durat, id est, vita præsens.

Multa sunt, quæ orationem impediunt:

1. Quia non sit tempore congruo.

2. Dæmonum suggestio.

3. Peccati obstaculum.

4. Rancor, vel odium.

5. Damnata impietas.

6. Orantis dubietas.

7

Primum impedimentum orationis, est tempus, quando non sit tempore congruo: sicut pauperi quandoque denegatur elemosyna, quia non petiit tēpore debito. Tempus beneplacitum Deo, est tempus

tempus gratiæ, id est, præsens. Osee 10. *Tempus requirendi Dominum cum venerit, qui docebit vos iustitiam.* Isaie 49. *In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui.*

Secundum impedimentum, est suggestio dæmonum, qui in orationibus frequenter suggerunt malas, & peregrinas cogitationes. *Musce morientes*, id est, immundæ cogitationes, perdunt suauitatem *inuenienti*, id est, deuotionem orationis. Has muscas debet homo amouere de corde. Sed quidam permittunt se morderi ab his muscis, quæ frequenter eos expellunt ab oratione. Genes. 15. *Abiebat Abraham volucres à sacrificio suo.*

Tertium impedimentum, est obstaculum peccati, Isaie 1. *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plene sunt*, id est, operibus malis. Gladio euaginato pacem à Deo querit, qui cum proposito peccandi Deum sibi reconciliare intendit. Thren. 3. *Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco inexorabilis es.*

Quartum, est cordis rancor, siue odium. Marc. 11. *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem.* Et Isidorus: Sicut nihil proficit medicamentum, si adhuc ferrum sit fixum in vulnere: ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc odium remanet in pectore. Ideò dicitur Ecclesiastici 28. *Res linque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.*

Quintum, est inuidia, & damnata impietas circa proximum. Glossa super illud Matth. 12. *Extende manum tuam: Frustrà pro peccatis rogaturus, ad Deum manus extendit, qui has ad pauperes pro posse non extendit: quia fecit Domino aurem surdam, iustum est, quòd sicut ipse fecit, Dominus faciat ei.* Prouerb. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.*

Sextum impedimentum, est orantis dubietas. *Iacob. 1. Postulet autem in fide, nihil hesitans.* Gregorius: Indignus est cælesti benedictione, qui eam dubio quærit affectu. Augustinus: Non hortaretur vos petere, si non vellet dare. Erubescat ergo humana pigritia: plus vult ipse dare, quàm nos accipere.

Qui sunt digni, vt in
oratione exaudiantur:

1. Pauperes.
2. Mites.
3. Flentes.
4. Misericordes.
5. Mundi corde.
6. Obedientes.
7. Diligentes.
8. Desiderantes.

Lucæ 16.

1. Primi sunt pauperes, & indigentes. *Psalm. 68. Exaudivit pauperes Dominus, &c.* Diuitibus autem negatur audientia in cælo, quia habent in terra. *Ecclesiastici 13. Diues locutus est, & omnes tacuerunt.* Ideo diues epulo non est exauditus in gutta aque. Sed pauperi denegatur audientia in terra, sicut dicitur ibidem: *Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & ideo datur ei audientia in cælo.* *Psalm. 33. Pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum.*

2. Secundi sunt mites. *Eccli. 28. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.* Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur?

3. Tertijs sunt flentes. *Isaïæ 38. Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas.* Lachryma vox est in aure Dei. *Psalm 38. Auribus percipe lachrymas meas.* Cogitur mater dare filio, quod petit, quando videt eum plorare. Augustinus: Lachryma Deum cogit, oratio vincit. *Ecclesiastici 35. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas?*

4. Quarti sunt misericordes, *Isaïæ 58. Frange esuriens*

si panem tuum, &c. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet
clamabis, et dicit: Ecce adsum: quia misericors sum, sicut
tu. Ecclesiastici 4. Declina pauperi sine tristitia aurem
tuam, & redde debitum tuum.

Quinti sunt mundi corde. 1. Ioan. 3. Si cor nostrum
non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quic-
quid petierimus, accipiemus ab eo. Iob 8. Si diluculo confusa
reueris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus: Sô
mundus & rectus in cesseris statim euigilabit ad te.

Sexti sunt obedient. s. Ioan. 9. Scimus, quia peccato-
res Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem
eius facit, hunc exaudit.

Septimi sunt diligentes. Ecclesiastici 3. Qui diligit
Deum, exorabit pro peccatis suis, & continebit se ab illis,
& in oratione dierum exaudietur.

Octavi sunt desiderantes. Psalm. 9. Desiderium pau-
perum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum au-
divit auris tua, id est, cor præparatum ad serviendum
tibi. Ecclesiastici 18. Ante orationem præpara animam
tuam.

ORATIO quomodo, quando, cui, & ubi fieri
debeat, & quid petendum Numer. 11. Deuter. 4. Iu-
dic. 10. 1. Reg. 1. 2. Reg. 22. 3. Reg. 3. Tob. 3. Iudith 4.
Eccli. 35. Isaia 65. Amos 7. Matth. 6. 7. 18. 20. 21. 26.
Marc. 11. 13. Lucæ 11. 18. 22. Ioan. 4. 9. 14. 15. 16. Actor. 1.
2. 4. 10. 11. Rom. 8. 12. 1. Corinth. 14. Ephes. 6. Coloss. 4.
1. Thess. 5. 1. Tim. 2. Heb. 13. Iacob. 1. 4. 5. 1. Pet. 3. 1. Ioan.
5. Apoc. 19. 22.

Orationes, quæ fiunt quemadmodum oportet,
exaudit Deus Genes. 16. 21. Exod. 2. 3. 6. 22. Deuter. 4.
15. 1. Reg. 7. 9. 12. 2. Reg. 22. 3. Reg. 13. 17. 18. 4. Reg. 13.
20. 2. Paral. 32. 33. 4. Esd. 15. Tob. 3. Iudith 4. Psalm. 3.
4. 9. 17. 21. 33. 49. 54. 117. 119. 144. Prouerb. 15. Eccli. 4.
21. 36. 48. Isaia 30. 37. 55. Ierem. 29. Thren. 3. Daniel.
13. Ionæ 2. Zachar. 13. 2. Machab. 3. Ioan. 9. Actor. 10.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus
Deut.

346 DE ORNATV CORPORIS.

Deut. 1. 31. Iudic. 10. 1. Reg. 8. 4. Efd. 1. Psalm. 17. Prou. 15. 21. 28. Eccli 34. Isaiæ 1. Ierem. 7. 11. 14. 15. Ezech. 8. 14. Michæ 3. Zachar. 7. 2. Machab. 9. Ioan. 9. Heb. 12. Iacob. 4.

Orationum Sanctorum exempla Gen. 32. Exod. 32. Num. 14. Deut. 9. 3. Reg. 8. 4. Reg. 20. 2. Parat. 6. 14. 20. 1. Efd. 9. 2. Efd. 1. 3. Efd. 8. 4. Efd. 3. 6. Tob. 3. 8. 13. Iudith 9. 16. Esth. 14. Sap. 9. Eccli 23. 36. 51. Isaiæ 33. 37. 64. Ierem. 10. 17. 18. 32. Thren. 5. Baruch 1. 2. 3. Dan. 9. 13. 10. na 2. Habac. 3. 1. Machab. 7. 2. Machab. 6. Act. 4.

DE ORNATV CORPORIS.

Eccl. 7. Ornatus corporis animas capit. Mulier enim est rete diaboli ad capiendum animas. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, &c.*
Ornatus superfluous { 1. Deum offendit.
duo mala facit: { 2. Proximum incendit.

Deum offendit. Deut. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Proximum incendit. Iudith 16. *Sandalia eius rapuerunt oculos eius.*

Ornata mulier est { 1. Rete diaboli, ad capiendas animas.
2. Gladius inimici, ad animas occidendas.
3. Glutinum venatoris, ad animas decipiendas.

Primò ornamentum mulieris, siue ornata mulier est rete diaboli ad animas capiendas. Prouerb. 7. *Multos vulneratos deiecit.* Augustinus: Efficacissimum glutinum ad hominem capiendum est, & multum potens ad retinendum: hominem ponit in maxima vilitate, & misera seruitute. Habac. 1. *Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & congregauit in rete suum.* Hamus, & sagena diaboli, acque rete sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt. Quis Salomone sapientior? & tamen infatuatus est amore mulieris, & captus.

captus. Propterea dicitur: *Fouea profunda os aliena: cui* Prouerb. 22.
inatus est Dominus, incidet in eam. Qui in profundam
 cadit foueam, non, cum voluerit, exit, nec de facili
 euadit. Non sustinent iudices insidiantes in via, quę
 ducit de vna ciuitate in aliam: sed de insidiantibus
 in via paradisi non curant. *Insidiatur in via quasi latro,* Prouerb. 23.
& quos incantos viderit, interficiet. Sed multę dicunt,
 quod ornando se non intendunt aliquem decipere.
 Tales similes sunt latroni, qui non audet piscari in
 viuario domini sui, vel venari in silua: sed bene
 commodat rete suum latroni audaciori. Sic istę
 commodant corpora sua diabolo ad capiendum a-
 nimas, & bene volunt concupisci, licet non contu-
 piscant. August. Non solum appetere, sed velle appe-
 ti, criminolum est. Chrys. Si se decorauerit, & oculos
 inuentium ad se traxerit, etsi plagam non intule-
 rit, vindictam tamen extremam soluet: venenum e-
 nim intulit, etiam si nullus, qui biberit, inuentus sit.

Secundo est gladius ad animas interficiendas. *Eccli 9.*
Propter speciem mulieris multi perierunt. Et fortissimi in-
 terfecti sunt ab ea, vt David, Samson, & Salomon.
 Ideo mulierem, quam videris bene conuersantem,
 mente dilige, non corporali frequentia; quia tu nec
 Dauide sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomo-
 ne sapientior esse potes. Item, Ornatus signum est
 luxurię: faciunt de templo Dei domum meretricis.
 Solent equorum venditores equis suis imponere
 ramum super capita eorum, in signum, quod sunt
 venales. Ita mulieres imponunt ornamenta capi-
 tibus suis, in signum, quod corpora earum venalia
 sunt. Si quis equo alicuius nobilis imponeret signu-
 num venditionis, & eum circunduceret quasi ve-
 nalem, non modica esset iniuria. *Zelus, & furor* Prouerb. 6.
vi non parceret in die vindictę, nec acquiescet cuiusquam pres-
cibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Rursus,
 circulus, qui est ante tabernam, est signum, quod
 ibi

ibi sit vinum venale. Sic de ornatu mulieris. Quare
 ouis Dei, id est, mulier, vult esse signata signo dia-
 boli, scilicet signo meretricio, quod est ornatu.
 Sed in die iudicii sibi dicetur à pastore Ecclesiæ, qui
 est Christus: *Non noui te*: quia non es signata signo
 meo; & statim rapietur à lupis infernalibus, tan-
 quam signata signo ipsorum, vt dicit Gregorius: E-
 uidentissimum signum reproborum, est superbia:
 & electorum, humilitas. Quando pannus sericus
 ponitur super feretrum, signum est cadaueris mor-
 tui, & quòd ibi iacet mortuus: sic in corpore orna-
 to signum est, quòd ibi sit anima mortua: vnde mu-
 lier ornata est feretrum animæ mortuæ. *Habac. 2.*
Ecce, iste coopertus est auro, & argento, & omnis spiritus
non est in visceribus eius. Vnde potius deberet mulier
 filiam suam ornata plangere, quàm si videret
 eam ante se mortuam. *Eccli. 22. Supra mortuum* (sci-
 licet in anima) *plora: defecit enim lux eius, scilicet,*
gratiæ. Vnde qui gloriatur in veste, vel ornamen-
 to, similis est furi, qui gloriatur signo sibi pro furto
 imposito. Nam scitis, quia propter peccatum in-
 troductus est vsus vestium. *Ecclesiastici 11. In vestitu*
ne gloriaris vnquam. Item, si nux relinquat corticem
 exteriorem ante tempus, signum est corruptionis
 interioris. Ita mulier. *Psal. 44. Omnis gloria eius abin-*
dit. In quo optimè discernitur sponsa Christi à
 sponsa diaboli. Ad idem facit, quod legitur *Numer.*
24. quòd hoc peccatum præ ceteris elegit Balaam,
quo eijceret filios Israel, & faceret eos peccare.
 Hoc vitium capit nobiles, & ignobiles; sapientes,
 & insipientes. Hieronymus: In serico, & in pannis
 vilibus eadem libido dominatur: nec regum purpu-
 ras, nec mendicantium spernit squalorem. Item,
 apparatus mulieris est sicut finus coopertus niue,
 de quo quando recedit nix, apparet turpitudine in-
 plus: sic, &c. *Isaia 47. Reuelabitur ignominia tua, & vi-*
debitur

debitur opprobrium tuum. Sunt etiam incendiariæ diaboli, templa Dei conburentes, ferentes ignem in caudis, vt vulpes Samsonis. Psalm. 73. *Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.* Item, sunt proditricæ Dei, tradentes castrum domini sui, id est, cor earum, aduersario regis, diabolo, qui statim ponit ibi signum suum: sicut aliquis, quando cepit castrum alicuius, ponit signum super portam, per hoc ostendens, quod castrum est castrum. Psalm. 73. *Posuerunt signa sua, signa: et non cognouerunt Deum esse dominum ibi.* Item, sicut mirabile esset, si mulier veniret ad Missam in morte patris, vel viri sui ornata floribus: sic est mirandum, & magis dolendum de illis, quæ veniunt ornatae ad Missam; cum omnis Missa celebretur in memoriam Christi crucifixi. Corona spinea imposita est Christo: & tu imponis tibi coronam de floribus, & rosis? Sapient. 2. *Coronemus nos rosis.* Psalm. 143. *Filie eorum composita, circumornata, vt similitudo templi.*

DE PASSIONE CHRISTI.

Passio, Græcè, *πάθος*: sed nominæ passionis intelligimus dolorem, tristitiam, læsionem, & quicquid ad poenam pertinet à Christo passum.

Passio Christi (vt dicit Bernardus) est vltimum refugium contra omnia incentiua. Vnde idem: *Visa Christi passione, quis tam delitiosus, quod non absterneat? & quis tam malitiosus, quod non poeniteat? & quis tam iracundus, quod non doleat?*

Passionis Christi effectus, & utilitates:	{	1. Culparum nostrarum deletio.
		2. A diaboli potestate liberatio.
		3. Vulnerum nostrorum sanatio.
		4. Nostræ charitatis accensio.
		5. Pacis nostræ reformatio.
		6. Ad bonum faciendum prouocatio.
		7. Regni cælestis apertio.

Primus

Primus effectus passionis Christi, est culpæ nostrarum deletio. Sicut enim literæ deleri solent liquore aliquo: sic Christus deleuit peccata nostra sanguine suo. Isaia 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Coloss. 2. *Delens quod aduersus nos erat, chirographum decreti:* Glossa, peccatum Adæ, quod diabolus tenebat, quasi cautionem decreti mortis æternæ, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Nos comederamus, & biberamus in taberna diaboli, & ipse Christus soluit pro nobis. Psalm. 68. *Qua non capiui, tunc exolebam.* Ioan. 18. *Si me queritis, sinite hos abire,* quasi dicat: Offero me fidei iustorem & oblidem pro illis liberandis. Item, nos furtum feceramus, & ipse pro nobis suspensus est in ligno. 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum,* non super iumentum sarcinatum. Diu est, quod portauit onera peccatorum nostrorum: sed non sufficit malis hominibus, nisi onerent eum peccatis iterum, onus super onus addendo: & adhuc portantur ab eo. Sicut solet dici de homine oneroso: Videtur mihi, quod portem eum in humeris meis: sic dicit Dominus de his, qui semper sunt in voluntate peccandi. Isaia 63. *Laborauit suslinens, vos estis onus meum.* Ierem. 7. *Proiciam vos a facie mea,* scilicet exponendo vos tribulationibus, vel in peccatis dimittendo: sicut solet homo proijcere onus, quod portat inuitus, vel tædio affectus.

Secundus effectus, est nostra liberatio: quia liberauit nos a potestate diaboli. Sicut mulier videns filium suum cecidisse in ignem, & comburi, festinanter proicit se in ignem, & educit eum; nec curat, si vestis eius comburatur: sic Deus videns populum suum in ignem inferni quotidie cadentem, non curans de crematione vestis, id est, corporis sui, descendit in mundum, ut eum eriperet. Coloss. 1.

Ioſſ. 1. Eripuit nos de potestate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſue, id eſt, dilecti Filij. Auguſtinus: Solus emit, vt ſolus poſſideret: vnde nulus debet habere ius in nobis, niſi ipſe. Idem: Iuſte ſibi vendicat viram meam, qui pro mea poſuit ſuam.

Tertius effectus, eſt vulnerum noſtrorum ſanatio. *Linore eius ſanati ſumus*, id eſt, ſanguinis effuſio. *Iſa. 53.* ne per liuorem Iudæorum: vel *linore*, id eſt, dilectione Fidelis medicus iſte, qui mortiferam potionem bibit pro infirmo ſuo, & ſanatus eſt æger, id eſt, mundus. *Cum accepiſſet acetum, dixit: Conſummatum Ioan. 19.* eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum. Item, ſodauit medicus, & ſanatus eſt æger, id eſt, mundus. *Factus Luca 22.* eſt ſudor eius ſicut gutta ſanguinis decurrentis in terram. De mundi ægitudine mortuus eſt medicus, & ianatus eſt æger mundus: ipſe de ſanguine ſuo, & tribulationibus ſuis fecit nobis emplaſtrum ad ſananda vulnera peccatorum noſtrorum. Eccleſiaſtici 38. *Altiffimus creauit de terra (ſcilicet corporis ſui) medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.* Acerbiſſima fuit Chriſti paſſio, quia grauiffimum fuit peccatorum.

Quartus effectus, eſt noſtræ charitatis accenſio. Non eſt lignum ita frigidum, vel aquoſum, quod non ſuccendatur, ſi ponatur in fornace, vel clibano: nec cor aliquod ita repidum eſt, quod ſi ponatur in fornace, vel clibano amoris Chriſti, intueaturque, quantum in paſſione nos amauit, quod non accendatur ad amandum Deum. Gregorius: Super omnia reddit te mihi amabilem, bone leſu, calix paſſionis, quem bibiſti, opus noſtræ redemptionis.

Quintus effectus, eſt pacis reformatio. Coloff. 1. *Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue qua in terris ſine qua in calis ſunt.* Iſaia 53. *Disciplina pacis noſtra ſuper*

eum. Vnde discipulis post resurrectionem importauit pacem, dicens: *Pax vobis*: & postea ostendit eis manus, pedes, & latus, quasi dicat; tantum constat mihi pax vestra, non rumpatis eam.

Sextus effectus, est ad bonum faciendum pro-uocatio. Nihil ita mouet hominem ad laborem, sicut memoria passionis Christi. Bernardus: Hoc est, quod plus me mouet, me vrget, plus accendit calix tuus, quem bibisti Thren. 3. *Dabis eis scutum cordis laborem tuum* 1. Pet. 4. *Christo passo in carne, & vos eadem ex-
citatione armamini*

Septimus effectus, est regni cælestis apertio. Hebr. 10. *Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitu
sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam.*
Ideo dicitur crux clauis. Matæ 22. *Dabo clauem domui
David super humerum eius.*

DE PATIENTIA.

Patientia est virtus contumelias, & omnes ad-
uersitates æquanimiter portans. In patientia a-
nima custoditur, sicut thesaurus in arca. Sicut mul-
tum diligeret homo arcam, in qua posset thesau-
rum suum bene custodire: sic deberet diligere pa-
tientiam, quæ custodit animam. Nam sub fortitu-
dine duæ species collocantur. Vna, qua aduersa re-
pellendo certamus, quam bellicositatem quidam
appellant. Altera, qua æquanimiter ferimus, & Pa-
tientia dicitur.

Per Patientiam { 1. Anima custoditur.
2. Vita gubernatur.
3. Qualis sit homo, probatur.
4. Ad modum viri verberibus
impinguatur.

Iuca 21.

Primò, in patientia, vt in arca, anima custoditur.
In patientia vestra possidebitis animas vestras. Multum
deberet diligere homo illum, qui taceret ei talem
arcam gratis: sic debet diligere tribulationem, quæ
fabricat

fabricat arcam istam. Apostolus: *Tribulatio patientiam operatur*. Quot contumeliæ tibi dicuntur, & quot iniuriæ fiunt: tot laminæ & clavi ad fortificandum arcam tuam apponuntur. Vnde magnas gratias deberes illi agere, qui tibi talem arcam fabricaret, non contumelias reddere. Si ergo venit operator, quem tibi Deus mittit, qui tibi arcam fabricet, in qua thesaurus animæ conseruetur, non est repellendus, sed amplectendus. Dominus vult multum fortificare arcam amicorum suorum, & ideò multos operadores mittit, qui multos clauos apponant: sic patientiam tribulatio fabricat, sed infirmitas perficit. *Virtus in infirmitate perficitur*. Vnde, 2. Corinth. 12. sicut sollicitè custodit homo arcam, in qua habet ingentem thesaurum: sic debet custodire patientiam, in qua tam pretiosus thesaurus animæ custoditur. Quia sicut latrones plus quærunt, & impugnant loca, in quibus credunt latere magnum thesaurum: sic demones plus impugnant patientiam, in qua seruat anima, quam solam quærunt. Genes. 14. *Da mihi animas, cetera tolle tibi*. Et sicut latrones facile habent thesaurum, postquam fregerint arcam: ita diabolus animam, postquam turbauerit hominem, & abstulerit patientiam, quia *Cor fatui, quasi vas con-* Eccli 27. *fractum & omnem sapientiam non tenebit*.

Secundò, in patientia vita gubernatur. Quod gubernator facit huius, hoc patientia cordi. *Qui patiens est multa gubernatur prudentia*; quia *doctrina viri per patientiam nescitur*. Vnde sicut *navis* sine gubernatore ventis & turbinibus agitur, & eadem necessitate compulsa frangitur in Syrtes, & breuiat: sic cor insipiens. Vnde Isaie 54. *Paupercula tempestate conuulsa, absque ulla consolatione erit*. Hec paupercula est animi impatiens, virtutum possessione, & gratia spoliata, quam tempestas cuiuslibet tentationis à stabilitate sua euellit, & absque consolatione relinquit.

Tertiò, per patientiam qualis sit homo, probatur: sicut virtus sinapis per contritionem; & virtus vasis per fornacis feruorem. Eccli 27. *Vasa figuli probat fornax et homines iustos tentatio tribulationis.* Homo febre quartana, vel tertiana laborans, non dicitur curatus esse, si diebus, quibus non est paroxysmus, non febricitet: sic nullus debet dici patiens pro eo, quòd non turbetur, cum nulla ei infertur molestia; sed si instante iniuria, vel tribulatione patiens esset, tunc diceretur patiens. Item, si nullus esset ventus, arbor, quæ tunc non quatitur, non diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non arderet, igne absente, non diceretur propter hoc incòbustibile; & si de alijs: sic homo sine tribulatione non potest dici patiens. Gregorius: Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Sap. 2. *Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut probemus patientiam illius.* Item, fons lutolus, iactu lapilli facile turbatur; arenosus non: sic homo plenus luto peccati de modico grauatur: virtuosus non, quia non conturbabit iultum quicquid ei accidit. Item, cruda regula, si ponatur in flumine, dissolvitur; coacta, non: ita homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulationis decoctus, deficit in aqua tribulationis. Isaia 48. *Excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis.* Non quasi argentum decoquitur, qui de hoc, quod decoquitur, feces assumit, non deponit. Frustra conflavit conflator: malitia enim eorum non sunt consumpta. Argentum reprobum vocat eos, quia Dominus proiecit illos. Item, Ciconia deuorat serpentes venenosos, & ei non nocent, imò nutritur eis: sic viri spirituales venenosis verbis, contumelijs, & detractionibus non moriuntur, sed pascuntur. Marc. 16. *Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Item, patientia vincit, & triumphat de hostibus. Verus patiens sine ictu, & percussione suos

*sic
Nobis, Job.*

Leu. 6.

hostes vincit: non leuaret vnā festucam ad eos feriendo: iuxta illud:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit

Qui patitur: si vis vincere, discite pati.

Verè patiens à toto mundo vinci non posset. Seneca: Facilius est gentem multam vincere, quàm hominem vnum.

Quartò ad modum vrsi verberibus impingatur, & vt Salamandra, igne tribulationis: & in aquis amaris tribulationum viuit, vt piscis in mari, & nutritur lapidibus increpationum, qui in panem ei vertuntur: & illud aurum in igne tribulationis depuratur. Iob 37. *Ab Aquilone aurum venit. Item,* qui in hac vita est absque patientia, est quasi homo sine cappa tempore pluuiæ: & sicut homo inermis in medio inimicorum suorum. Prouerb. 19. *Qui impatientis est, sustinebit damnum.* Laudanda est patientia: quia sine ferro Martyres esse possumus: & clypeo patientiæ frangimur contumeliæ: magnæ siquidem virtutis est, si non lædas, à quo læsus es. Ceddendum est furori exemplo Domini, qui non vt timidus, sed vt prouidus horam passionis consultò expectauit. Potuit Dauid pluries Saulem occidere. Tobias gratias egit Deo de obsecratione: Iob de filiorum morte.

De PATIENTIA fidelium in omni genere afflictionum Genes. 12. 2. Reg 16 4. Esdr 10. Tob. 2. Iob 1. 2. 7. Prouerb. 3. 14 15. 16 25. Eccl 2. 2. Machab. 6. 7. Math. 5. Rom. 5. 12. 15 2. Corinth. 6. Galat. 5. Ephes. 4. 1. Thessal. 5. 2. Thessal. 1. 1. Timoth. 6. 2. Timoth. 2. Hebr. 10. 11. 12. Iacob. 5. 1. Pet. 1. 2. 3. 4. 2. Pet. 1.

DE PAUPERE.

PAupertas, & Pauperies idem sunt. Paupertas dicitur aliquando carentia diuitiarum. Seneca: Pecuniam perdidisti, o te felicem, si cum illa

auaritiā perdidisses! Sed si maneret illa apud te, tanto es felicior, quod tanto malo materia subducta est. Aliquando dicitur contemptus diuitiarum. Seneca: Nemo adeo dignus est Deo, quam qui opes contempsit. Aliquando dicitur paupertas amor ipsius paupertatis. Vnde paupertas est altissima res, quæ beata ore Domini nominatur, & ei non tantum regnū cælorum promittitur, sed datur.

Paupertas multis de
causis amanda: quia

1. Filius Dei eam amauit.
2. Ipsam in hoc mundo elegit,
3. Pauperes potius exaudit.
4. Libera, & expedita.
5. Secura, & quieta.
6. Pauperes Deus honorat.
7. Pauperibus regnum cælorum donat.

Prima causa est; quia Filius Dei eam amauit in tantum, quod voluit eam sibi assumere. Bernardus: Ne fortè aliquis arbitretur Filio sublimia palatia esse querenda, vt cum gloria rex gloriæ susceperetur: sed non propter hoc à regalibus sedibus veni; horum enim in cælis æterna affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porro in terris abundabat, & superabundabat hæc species, & nesciebat homo pretium eius. Hanc itaque Filius Dei concupiscens descendit, vt eam sibi eligeret, & nobis sua æstimatione faceret pretiosam. Fuit ergo pauper in natiuitate; quia *pannis* inuolutus, et in *praesepe* reclinatus. Pauperior fuit in vita sua; quia non habuit, ubi caput suum reclinaret. Pauperissimus fuit in fine vitæ; quia vestibis nudatus. Matth. 27. Et exuentes eum, &c. Vnde Bernardus: Magna abusio, vt diues velit fieri vermiculis multis affectus, pro quo Dei maiestas pauper fieri voluit.

Secunda causa est; quia pauperes Deus elegit in hoc

Luc. 2.

Luc. 9.

hoc mundo. Iacob. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Isaia 48. Elegi te in camino paupertatis. Gregorius: Hos elegit Deus, quos mundus despexit: quia plerumque ipsa despectio hominem vocat ad se ipsum: & quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis sanat.

Tertia causa est; quia Deus pauperes exaudit. De Psalm. 9. *fiderium pauperum exaudiuit Dominus*, &c. Deprecatio Eccli. 21. *pauperis ex ore usque ad aures Dei perueniet*. Illorum est memor. Tibi derelictus est pauper: Orphano tu eris adiutor. Psalm. 9. *Non in finem obliuio erit pauperis*. Illorum est sollicitus. Ibidem. *Ego mendicus sum, et pauper: Dominus sollicitus est mei*. Psalm. 39. Illorum est refugium. *Factus est Dominus refugium pauperum*. Psalm. 9. *per adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*. Illorum est salus. Psalm. 71. *Animas pauperum saluus faciet*.

Quarta causa est; quia paupertas est libera, & expedita. Gregorius: Ad patriam liberius tendimus, quia in via pondere caremus. Terrena enim substantia eterne felicitati comparata pondus est, non subsidium. Vnde Hieronymus: Si habes diuitias, vende, & da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es. Felix paupertas, si laxa est: nec tamen paupertas est, si laxa est. Seneca: Qui cum paupertate bene conuenit, pauper non est.

Quinta causa est, quare amanda est paupertas; quia secuta, & quieta est. Securius pugnatur, qui in duello est denudatus. Samson vacuis manibus occidit leonem, & sola asini mandibula occidit mille viros. Iudic. 13. B. quoque Hieronymus ait: Pauper in pecunia, diues in conscientia, securius dormit in palea, quam diues in purpura. Pro ea habenda non mouentur lites, nec bella. Cain, qui interpretatur possessio, semper habebat caput tremulum. Iob 15. *Sonis terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur*; pauper nullum timet. Gregorius: Quid in hac vita laboriosius, quam terrenis diuitiis

diuitijs affluere? & quid quietius, quàm in hac vita nihil appetere? Item, paupertas custodit hominem, ne à serpente infernali mordeatur: vnde super illud Psalm. 103. *Omnia à te expectant*, Glossa: Si in escam inimici dari nolumus, non debemus esse terreni; quia sic in principio maledictus est serpens, vt terram comedat. Dicitur, quòd serpens hominem nudum timet, vestitum inuadit: sic diabolus pauperes non inuadit, quia non inuenit, per quod eos possit capere, sed diuites inuadit sicut prædones, & fures. Nudi ergo cum nudo luctari debemus. Si enim vestitus quisquam cum nudo luctetur, citò ad terram deiicitur, quia habet, vnde teneatur. Item, paupertas est fossa contra diabolum, quam diabolus multum nititur implere. Habac. 1. *Comportabit aggerem, & capiet eam*. Sed multi sunt fatui, qui diabolum iuuant ad implendam fossam castri sui. Habac. 2. *Vae ei, qui multiplicat non sua. usquequo & aggrauat contra se densum lutum?* Item, paupertas, iuxta verbum sapientis, est bonum odibile, possessio sine calumnia. Gregorius: Magna securitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Qui non habet in mundo, quod diligat; nihil est in mundo, quod periretimeat.

Iob 36.

Sexta causa est; quòd pauperes Deus multum honorat, quia iudicium pauperibus tribuit. Matth. 19. *Vae qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes, &c.* Psalm. 71. *Honorabile nomen eorum* (pauperum) *coram illo*. Tanta est dilectio eius ad pauperes, vt quod sit pauperi, sibi reputet fieri. Matth. 25. *Quod fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis, &c.* Est etiam paupertas quoddam martyrium. Gregorius: Verè genus martyrii est paupertas voluntaria. Quid enim mirabilius, vel quod martyrium grauius, quàm inter epulas esurire? inter vestes

res algere? paupertate premi inter diuitias, quas ostendit mundus? quas offert diabolus? quas non desiderat appetitus? Mirabile est ignem tangere, & non vri: spinas colligere, & non pungi. Et nota, quod licet paupertas bona sit eam voluntariè sustinentibus, multi tamen ex ea suum faciunt detrimentum. Sic vinum sanis, & robustis est saluterum: febricitantibus autem, & debilibus capite est nocivum, & aliquando mortiferum. Ecclesiastici 13. *Nequissima paupertas in ore impij: quia propter paupertatem Deum blasphemat.* Equus enim morbidus sæpe in fabrum ipsum medentem pede feriens, & mordēs dentibus insilit: sic tales, si Deus eis mederi voluerit (ipsis paupertatem, vel tribulationem dando) insiliunt in ipsum, membratim discerpendo; vnus accipit linguam, alius caput, & sic de alijs membris, per quæ iurant, quod horribile est audire. Ecclesiastici 27. *Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium.*

Septima causa est; quia Deus pauperibus regnum cælorum tribuit. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum:* non solum ad possidendum, sed etiam addandum. Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Illos ab Angelis deportari facit ad locum quietis. Luc. 16. *Factum est, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahamæ.* diues verò sepultus est in inferno. Conluetum est, quod qui abundanter prandet, parum cœnet: Diuites autem mali in hoc mundo prandent abundanter, & ideo iustum est, ut parum cœnent in futuro. Quod patet in diuite epulone; multum enim Luc. 16. splendidè in manè huius vitæ comedit, & ideo merito in vespere, id est, in fine huius vitæ, parum cœnavit; quia ad cœnam suam guttam aquæ habere

non potuit. Sed è conuerso, sancti pauperes in ma-
 nè huius vitę comedunt parum, id est, vel paruam
 vel nullam consolationem huius vitę habent: iu-
 stum est igitur, vt in vespere huius vitę habeant
 magnam cœnam. Item, non dicitur pauper, qui
 habet lapidem pretiosum, de quo posset emere re-
 gnum vnũ. Talis est paupertas, qua emitur regnum
 cœlorum. Bernardus: Venale habeo, dicit Domi-
 nus. Quid Domine? Regnum cœlorum, quod emi-
 tur paupertate. Idcò melius est lucrari in sacco
 paupertatis, quàm perdere in pretiosis vestibus.
 Exemplum de diuite, & Lazaro: & de diuite ma-
 gna famę, & peregrino.

Paupertas con-
 fert septem
 bona:

1. Peccatorum recognitionem.
2. Virtutum conseruationem.
3. Cordis quietem.
4. Desiderij impletionem.
5. Spiritualium bonorum dulcedi-
 dinem.
6. Meritorum exultationem.
7. Cœlestem hereditatem.

DE PACE.

PAX est quieta, & suauis concordia, debitum
 ordinem seruans: vbi enim non est ordo, ibi
 confusio: vbi confusio, ibi pacis perturbatio.
 Pax hominis vera, est ordinata hominis ad De-
 um in fide sub æterna lege obedientia. Pax
 datur à Deo, non solùm contemnenti, sed ma-
 gno cum desiderio ipsam quærenti. Vnde in prin-
 cipio primi parentes per peccatum suum moue-
 runt bellum contra Dominum Deum suum, vo-
 lentes vsurpare potestatem Domini sui: propte-
 rea nos omnes, vt filij, prius fuimus inimici, quàm
 nati. O quàm malè partitus est ludus ille; vt crea-
 turę cōtra Creatorem, serui contra dominum, filij
 contra

contra patrem, impotentes contra omnipotentem: nullus ibi potest lucrari. Ideò dicitur Eccli. 4. *Non resistere contra faciem potentis*. Hunc ludum aliquando habuit Paulus Act. 9. *Saule, quid me persequeris? durò est tibi contra stimulum calcitrare*. Nemo de manu tua Domine potest evadere. Sed tandem misit Deus Moysen fidelem eius, per quem mādavit inducias per legem, quæ treuga dicitur, quæ cohibebat manum, non animum; quia peccandi voluntatem habebat, sed timore pœnæ dimittebat. Inducias petunt peccatores, qui solùm timore, vel pudore peccata dimittunt. Tempore autem gratia (quod est tempus amoris) venit Filius Dei, qui per amorem

- Pacem {
1. Reformavit.
 2. Per Angelos nuntiavit,
 3. Discipulis habere mandavit,
 4. Nobis habere præcepit.
 5. Pro nobis emit.
 6. Nobis in testamentum reliquit.

Primò per amorem pacem reformavit. Amor enim omnes paces composuit: inter primum hominem, & Deum: inter primum statum, & secundum: & sic operatus est salutem in medio terræ, inter Deum, & homines mediator Dei, & hominum: & sic facta est disciplina pacis nostræ super eum, & quia pacem facere veniebat, tempore pacis nasci voluit, nunquam fuerat ante tanta pax in mundo. Isa. 2. *Tunc constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* Psalm. 73. 1. Tim. 2.

Secundò hanc pacem per Angelos nuntiavit. Luc. 2. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis* Isa. 9. *Pater futuri seculi, princeps pacis* Hac de causa dicit Bernardus: Domine, pacem volo, pacem desidero, & nihil amplius.

Tertiò hanc pacem discipulis habere præcepit. Luc.

LUC. 10. In quamcunque domum intraueritis, primum dicite: *pax huic domui, &c.*

Quartò hanc pacem ut inter nos haberemus, mandauit, MARCI 9. *Pacem habete inter vos.* ROM. 12. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*

Quintò pro hac pace habēda magnum pretium dedit, scilicet sanguinem suum. IOAN. 20. quando dixit Discipulis: *Pax vobis, ostendit eis manus, & latus:* quasi dicat; Tam carè emi pacem vestram, tātum constitit mihi, nolite de cætero infringere eam. Multi tamen frangunt pacem illam, & faciunt reuouari plagas iam sanatas, peccando: & rursus crucifigunt Filium Dei, quantum in eis est. IEREM. 29. *Deus cogitat cogitationes pacis, & non afflictionis:* & ipsi cogitant bellum, dum in voluntate peccandi persistunt. ISA. 1. *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis:* quia non possum eas videre. Euarinato gladio pacem cum Deo quærit, qui est in voluntate peccandi. Pacem frangit, qui post confessionem Deum peccando offendit. IOB 9. *Quis resistit ei, & pacem habuit?* Non auderet pauper homo resistere regi terreno: & tamen audet resistere regi æterno. Stultitia magna est resistere ei, cui resistere nemo potest. PSAL. 75. *Quis resistet tibi? ex tua ira tua.*

Sextò, hanc discipulis in testamentum reliquit. IOAN. 14. *Pacem relinquo vobis.* Solent homines magis dilectis suis meliora relinquere. Vnde per hoc ostendit, pacem optimam esse. PSAL. 124. *Pax super Israel.* Glossa: Vno verbo omnia dixit: multū enim laborare debemus ad pacem habendam nobis.

Nota, quando castrum alicuius impugnatur ab alieno, nec potest cum eo componere, nec pacem habere, septem sunt necessaria, ut in pace teneat castrum suum,

Scili-

- Scilicet
1. Vt ipse studeat pacem tenere.
 2. Vt consideret, si quis velit pacem turbare.
 3. Proditores fugare.
 4. De eis iustitiam sumere.
 5. Castrum illud muro vallare.
 6. Nocte & die custodiendo vigilare.
 7. Adiutorium à domino inuocare, & ei reddere.

Attende ergo cor tuum in terra inimicorū firum, & vndique obsessum: ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui *tanquam leo rugiens circuit, querens* 1. Pet. 5. quem deuoret. Glossa: *Circuit*, tanquam hostis clauos muros explorat, an aliqua parte sit minus stabilis, qua ad interiora penetret. Sunt ergo ista septē cuilibet necessaria ad hoc, vt cordis castrum in pace custodiat.

- Valer ergo ad pacem cordis habendam:
1. Diligens conscientie discussio.
 2. Integra peccatorum confessio.
 3. Conueniens de peccatis satisfactio.
 4. Debita sensuum cohibitio.
 5. Salubris virtutum munitio.
 6. Assidua Scripturæ meditatio.
 7. Vltimò fiat Domino recommendatio.

Primum ergo, quod valet ad pacem cordis habendam, est diligens conscientie discussio: vt diligenter consideretur, si quid est in corde, quod Pacem cordis turbet. Psa 84. *Loquetur pacē in plebem suam. Et super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.* Bernardus: Pacem, pietatem, iustitiā Deus in nobis loquitur, nec talia cogitamus in nobis: sed audimus in nobis homicidia, furta, blasphemias, & alia mala, quæ cogitantur: non Dei sermo sunt, sed hominis cogitatio, vel diaboli suggestio, De corde *Matth. 15.*

enim exēit cogitationes mala, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae, &c. Homo enim peccando, extra semetipsum egreditur: sed in contritione ad cor suum redit, quando considerat peccati vilitatem, & suam dignitatem. Isa. 46. Redite & prauaricatores ad cor.

Secundum, est integra peccatorum confessio: quæ eijcit de castro cordis peccata, quæ pacē cordis conturbant. Sicut modicus pediculus pacem hominis in lecto conturbat; neque spina in pede finit hominem in pace quiescere: sic modica peccata pacem hominis conturbant; & quanto magis magna? Quomodo potest in pace quiescere, qui scit in lecto conscientiae serpētem venenosum, vel inimicum mortalem esse? Psal. 37. Non est pax ossibus meis (interioribus) à facie peccatorum meorum. & Isa. 48. Non est pax impiis. Quomodo pacem habet, qui iacet in spinis viciorum? quem vermis conscientiae continuē mordet? qui graue onus diaboli continuē portat? qui habet bellum cum Omnipotente, qui vbique est, qui vbique videt, & dominatur, cuius iustitia gladium tenet euaginatam super caput ipsius? Psal. 7. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, &c. Acquiesce igitur ei, & habeto pacē cum eo, vt dicitur Iob 22. Eijce ergo peccata de castro cordis tui per confessionem, vt habeas pacē. Isaie 57. Creauī fructum labiorum pacem: quia sicut dicitur, 2. Machab. 14. Quamdiu superest Iudas (id est, quamdiu differtur confessio) impossibile est pacem esse nosse.

Tertiō debet de illis facere iustitiam, id est, satisfactionem facere de erratis. Erit opus iustitiae pax. Psal. 84. Iustitia, & pax osculatae sunt. Solet dici, quod terra pacificata est, & secura, in qua tenetur bona iustitia, sicut dicitur Prou. 20. Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Sed vbi non fit iusti-

iustitia, latrones habitant. Isa. 26. Quia iustitiam non fecimus in terra nostra, ideo non ceciderunt habitatores terræ, id est, peccata, & mali mores. Qui dubitat de latronibus, & non facit de eis iustitiam, meretur mortem. Sunt tamen multi, qui de se nolunt iustitiam facere, sed de eis fiet iustitia: sicut de latrone, qui de se nullam facit iustitiam, sed fiet per alium, ut illi, qui pariuntur inuiti pœnam: sicut fur, & homicida. Ideo dicitur Iob 5. Inreparatione Domini ne reprobos; quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. Et sequitur: Et scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum, id est, mēs tua. Isa. 60. Ponam visitationem tuam pacem.

Quartum, quod est necessarium, est debita sensuum cohibitio: id est, castrum cordis clausum tenere, hoc est, sensus corporis restringere. Sensus enim sunt portæ cordis, per quas hostes ingreditur, qui turbant pacem, scilicet carnales concupiscentiæ. Iac. 4. Vnde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? Ierem. 9. Ascendit mors per fenestras nostras, (scilicet quinque sensuum,) ingressa est domus nostras, id est, cōscientiam. Luc. 11. Cum fortis armatus custodit atrium suum, id est, tenet ostium cordis clausum, in pace sunt ea, quæ possidet. Conseruatorium autem huius pacis est taciturnitas: quia qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Attende aduocatum tuum Christum, qui causam tuam suscepit defendendam, esse peritum, & eloquentem, dum solummodo tacueris, sicut dicit Moyses: Dominus pugnabit pro vobis, & vos Exod. 14. tacebitis. Noli ergo per responcionem tuam ad quancunque iniuriam tibi factam, os aduocati tui obstruere. Vnde Iob 3. Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quiesci? & venit, &c.

Quinto debet esse firmatum muris, & fossis: hæc est salubris virtutum munitio, vel vallatio. Sicut enim

enim muri, & aggeres ingressum, & impetum hostium impediunt: sic virtutes vitij obfistunt. Lascivitas enim impedit, ne avaritia intret: Castitas, ne intret luxuria: Humilitas verat superbiam, & sic de alijs. Vnde Iudith 3. Filij Israël *muri circumdederunt vicos suos, in preparationem pugne suæ cōtra Holofernem.* Et nota, quod si fractura sit in muro, patet aditus hostibus. Si habeas multa opera virtutum, & una virtus defierit, sufficit ad ingressum hostium, vt recapiant. Iob 30. *Quasi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt super me Phil. 4. Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligetias vestras in Christo Iesu.*

Sexto debet esse castrum cordis bene munitum victualibus, & armis, scilicet, pane verbi Dei, hoc est, assidua Scripturæ, & mandatorum Dei meditatione: vt & scientia deuotionis, & viro compassionis pascaris tempore opportuno. Et nota, quod quanto castrum est melius presidij munitum: tanto magis peccant, qui tradunt illud hostibus. psal. 118. *Pax multa diligentibus Legem tuam. Isa. 48. Vnum attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua.*

Septimum necessarium est ad pacem cordis cōseruandam, castrum Domino legis reddere, id est, adiutorium innocare à Domino: & dare ipsi castrum, dicendo: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Quasi dicat: Ex quo non possum in pace custodire cor meum, reddo illud tibi, vt tu in pace custodias. Et tunc nullus audebit castrum cordis impugnare. Ipso enim concedente pacem, quis est, qui contemnet? Dominus enim, qui semper te adiuuat, debilitat illum: & sic debilitatus inimicus conuertitur ad pacem. Prou. 16. *Cum placuerint Domino via hominis, inimicos quoque eius cōuertet ad pacem.* Quando enim Dominus castrum cordis tui accipit in cu-

in custodiam, tenebit illud in pace, quia factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion, id est, Deum cognoscentibus, vel contemplantibus. Et hæc cogitatio sequitur ex pace: quia sicut ex aqua turbida non resultat imago, & oculus turpatus clarè videre non potest: sic in corde turbatus Deum contemplari, vel cognoscere non potest.

Per istam pacem excludimus:

1. Subitam tentationem.
2. Malam voluntatem.
3. Propriam necationem.
4. Pravam consuetudinem.

Vnde dicitur: *Ibi confregit potentias, scilicet, diaboli, & arcum*, id est, subitam tentationem, quæ mentem ex insperato, & subito penetrat, sicut arcus, Psal. 90. *A sagitta volante in die*. Sequitur: *Scutum*, quantum ad malam voluntatem. Sicut enim bona voluntas scutum est contra diabolum, ut inimicus non possit intrare ad cor; Psal. 5. *Scuto bone voluntatis tue coronasti nos*: sic mala voluntas scutum est contra Deum, ut non possit intrare ad cor; quoniam in Sap. 1. *malevolâ animâ non introibit sapientiâ*. Sequitur: *Gladium*, & hoc quantum ad opus malum, quo homo propriis manibus se interficit. *Gladij anticipites in manibus eorum* Psal. 149. *Eccli. 21. Quasi romphaa bis acuta omnis iniquitas, plaga illius non est sanitas*. Sequitur: *Bellum*, & hoc quantum ad consuetudinem pravam, vel contrariam tentationem. *Pacem habete, & Deus pacis & 2. Cor. 13. dilectionis eris vobiscum.*

- Nora, quod
1. Quidam sunt pacifici cum pacificis: & est bonorum conditio.
 2. Quidam non sunt pacifici cum pacificis: & est peruersorum. Psal. 119. *Cum loquebar illis impugnabam me gratis.*
 3. Quidam non sunt pacifici cum non pacificis: & est conditio infirmo-

firmorum, more scorpionum, qui tacti pungunt.

4. Quidam sunt pacifici cum non pacificis, & est conditio perfectorum.

Psal. 119. *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus.*

Pax interna qualis est inter Deum, & eius amicos Isaia 2. 9. 11. 66. Osee 2. Michea 4. Zacha. 9. Luc. 2. Ioan. 14. 16. 20. Actor. 10. Rom. 5. Ephes. 2. Philip. 4.

DE PERSEVERANTIA.

Perseverantia dicitur voluntas perferendi passionis sine defectione, & est species fortitudinis. Vel est propositum perseverandi in bono usque in finem, & est conditio annexa cuilibet virtuti. Vel est continuatio boni usque in finem, & non est nomen virtutis, hoc modo: sed status consequentis ad omnes virtutes.

Perseverantia commendabilis est à multiplici suo effectu:

- quia {
1. Multa bona impetrat.
 2. Impetrata conseruat.
 3. Virtutem operanti ministrat.
 4. Coronam laborantibus donat.

Primum quod perseverantia facit, est: quia bona impetrat. Luc. 11. *Et si ille perseveraverit pulsans, propter improbitatem eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.* Si homo tantum perseveraret in omni oratione, quantum pauper ad ostium divitis pro eleemosyna, citius impetraret spirituales eleemosynas, quam ille corporalem. Apostoli perseverantes unanimiter in oratione, Spiritum sanctum acceperunt.

Acto. 1. & 2.

Secundus effectus; quia bona impetrata, & acquisita conseruat, & custodit. Augustinus: Perseverantia magnum Dei donum est, quo dona cetera con-

conseruatur. Perseuerantia datur homini per bona merita. Glossa super illud Psal. 17. *Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam*: Pro fide, spe, & alijs operibus reddet Deus perseuerantiā. Virtutes enim per bona opera merentur augeri, & tandē perfici. Perseuerantia verò nihil imperfectum relinquit. Seneca: Videmus debiles mulieres senilis ætatis peregrinationes longas perficere. Videmus naturam ex nucē modica, continuē operando, arborem magnam efficere: & aquam, quæ adeo mollis est, lapidem adeo durum perseuerante concussione cauare.

Tertius effectus; quia virtutem operanti ministrat, ne deficiat; & aspera facit mollia & suauia, Bernardus: Subito procedenti de vmbra ad solem, de otio ad laborem graue cernitur omne, quod incipit. Sed postquam ab his desuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenitq; facile, quod impossibile putauit. Seneca: Perseuerandū est, & assiduo labori robur addendū. Iob 17. *Tenebit iustus viam suam, & mundus manibus addet fortitudinem*. Equus manē deficiens, non potest facere bonam dietam: sic homo in principio suæ conuersionis deficiens. Gal. 6. *Bonum facientes, non deficiamus*. Item, poma putrida, & vermiculosa, & sine cauda, citò cadunt de arbore; sed satura bene se tenent vsque ad maturitatem: sic peccatores interius putridi, & vermiculosi, & carentes cauda perseuerantię, citò cadunt pro modico ventō tentationis. Iob 27. *Tolle eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo*.

Quartus est; quia coronam laborantibus donat. Apoc. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vite*. Bernardus: Perseuerantia est spiritualis filia summi regis, virtutum finis & consummatio. Chrysostomus: Tolle perseuerantiā, nec obsequiū

Matth. 24.

mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec gloriam fortitudo. Non enim qui coeperit, sed qui perseveraverit, hic saluus erit. Glossa: Non coepisse virtus est, sed perfecisse. Chrysostomus: Incoepisse multorum est, sed perfecisse paucorum. Consueverunt multi in initio feruentes esse, in fine remissi, & dissoluti. Quæ utilitas est senum primò florentium, & postea tabescentium? Gregorius: Incaustum bonum incipitur, si ante vitæ terminum deseratur, quia & frustra velociter currit, qui, priusquam ad metam veniat, deficit. Ideò cauda hostiæ iubetur offerri. Indecens est animal sine cauda. Vnde dicitur, quòd pavo avis sine cauda non audet apparere præ verecundia: sic sine cauda perseverantiæ non audebit aliquis coram Deo in die iudicii apparere. Item, qui nauigant per mare, propter vêtum contrarium non dimittunt nauigare: sed contra ventum perseveranter laborant, donec ad portum veniant. Canis venaticus sequitur leporem per spinas, & tribulos, donec apprehendat: sic nos Deum. Sic currite, vt comprehendatis.

1. Cor. 9.

Sed quatuor sunt
impedimenta,
quæ retrahunt
hominem à per
seuerantia:

Primum est delectatio, quan-
do quis voluptatibus delecta-
tur.
Secundum abundantia.
Tertium difficultas, vel labor.
Quartum est infortunium.

Luc. 9.

Eccli. 2.

Conseruatur perseverantia in bono agendo: No-
mo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò,
aptus est regno Dei. In malo tolerando: Ve his qui per-
diderunt sustentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, &
diuenterunt in vias prauas.

DE PERSEVERANTIA Genes. 19. Iob 2. Prou. 3.
23 Eccli. 2. 11. 35. Ezech. 18. 33. Matth. 10. 15. 24. Luc. 9.
Ioan. 6. Act. 2. 11. 13. 14. Heb. 3. 2. Per. 2. 1. Ioan. 2.
Apoc. 2.

DE POENITENTIA.

Pœnitentia est medicamentum vulneris, spes salutis, per quam Deus ad misericordiam pronocatur.

Pœnitentia est

- 1. Discreta, & fructuosa.
- 2. Indiscreta, & periculosa.
- 3. Tarda, & onerosa.

De pœnitentia DISCRETA dicit B. Ambrosius: Pœnitentia est mala præterita plāgere, & plan-
genda iterum nō committere. Talis est commen-
danda à multiplici suo effectu.

Per Pœnitentiam

- 1. Peccata remittuntur.
- 2. Deus homini placabilis redditur.
- 3. Aeterna pœna vitatur.
- 4. Bona perdita restaurantur.
- 5. Homo donis spiritualib. ditatur.
- 6. Homo ab inimicis defenditur.
- 7. Vita æterna acquiritur.

Primò, per pœnitentiam peccata remittuntur; quia per ipsam reus peccator Deo reconciliatur. Act. 3. *Pœnitimini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Reconciliatur ergo anima peccati ex cælesti sponso per pœnitentiam, quantumcunq; fornicata fuerit. Iere. 3. *Tu autē fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuerte ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor.*

Secundò, per pœnitentiam Deus peccatori placatur. Pœnitentiā enim ita Deum ad se inclinat, quòd peccatoris, qui mille mortibus dignus erat, qui infernum meruerat, propter pœnitentiam ira peccatum dissimulat, vt vindicare nequeat, aut ne-
sciat. Bernardus in sermone de fragmentis septem misericordiarum: Mirabilis bonitas Dei, qui sic ignoscit reo, vt nec pœnitentem damnet, vlciscen-

do: nec confundat, impropetando: nec minus diligat, imputando. Psalm. 118. *Bonitatem fecisti cum seruo tuo, Domine.* Item, ita potens est poenitentia, & ita gratiam Dei acquirit, quod plus faceret pro illa, quam pro tota caelesti curia sine illa: auertit enim sententiam Dei, quantumcunque minetur, ut feriat. Ierem. 18. *Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei: ut patet in Ninuitis. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum, quod cogitavi, in diebus eius.*

Iona 3.

3. Reg. 21.

Tertio, per poenitentiam debita poena soluitur, & aeterna poena euitatur. Facit enim mutari legem iustitiae, dum poenam aeternam mutat in temporalem, ut innuitur 2. Reg. 12. *Peccauit Dominus, inquit Dauid; statim Nathā respōdit: Dominus transiit tūc peccatum tuum: non morieris.* Magnam bonitatem facit Deus peccatori, quando pro modica poenitentia à poena aeterna eum absoluit: sicut si creditor debitori suo pro modico obolo remitteret magnum debitum. Ideo dicit Gregorius, quod Sancti temporalem poenam reputant lucrum; quia per hanc aeternam se euadere non ignorant. Ezech. 18. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, uiuet, & non morietur.* Si aliquis adiudicatus esset suspendio, omnia, quae haberet, libenter profunderet, si posset sententiam illam euadere: sed contra existentem in peccato mortali data est sententia, ut suspendatur in perpetuum in inferno. Ezech. 18. *Anima, quae peccauerit, ipsa morietur,* scilicet aeternaliter: sed illa sententia reuocatur per poenitentiam. Ibid. *Si impius egerit, &c.* ut supra. Item, si rex dixerit seruo suo, quod nisi infra certum terminum sibi assignatum daret certam summam pecuniae, ipsum occideret: securum esset seruo illi, acquitare se ante

ante terminum assignatum. Sic est de poenitentia, quod ante mortē fiat. Apoc. 2. *Age poenitentiam, sin autem: venio tibi*, id est, ad te citō, scilicet in morte, & monebo candelabrum tuū de loco suo. Glossa: Auterā dona, & virtutes à te, & societate fidelium. Sed nota, quod poenitentia facta in mortali peccato, est sicut falsa moneta. Vnde sicut nō liberatur debitor, solvens falsam monetam, vel nō habens debitam formam: sic non liberatur peccator, faciens poenitentiam in mortali peccato, quoad Deū, & primum vitę æternę, nisi sit informata charitate. 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

Quartō, per poenitentiam bona perdita restaurantur. Augustinus: Per poenitentiam bona omnia perdita restaurantur. Genes. 40. *Tres adhuc dies sunt*, (id est, tres partes poenitentię: Contritio, Confessio, & Satisfactio,) *post quos recordabitur Pharao*, qui interpretatur denegās percussione, quod poenitenti denegat, id est, reuocat percussione vitę æternę. Vnde Pharao, id est, Christus per poenitentiam recordabitur ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum. Hoc est, quod dicit pater ad seruos, id est, Christus ad Angelos de filio prodigo per poenitentiam redeunte, Luc. 1. *Citō proferte stolam primam, & induite illum*, (id est, restituite illi innocentiam, & statum pristinum) & *date annulum*, id est, fidem, & alias virtutes. Item, restituit corporalem sanitatem. Ita enim poenitentia tenet Deum in manu sua, quod facit ei mutare legem naturę: cum per poenitentiam Ezechię sanitas reddita sit, & quin. 4 Reg. 20. *decim anni vitę additi*. Restituit etiam bona temporalia, vt Manassi in Babylone incarcerato subito regnū suū, & omnia perdita restaurauit. Egit Man. 2. Paralip. 33. *suorum, reduxitq; eum Ierusalem in regnum suum.*

Quintò, per pœnitentiam homo donis spiritalibus ditatur. Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & accipietis donum Spiritus sancti.* Solet aliquis homo nobilis vetulam turpem, & ignobilem ducere in vxorem, non propter se, sed propter magnas diuitias, quas habet, & propter amplam hæreditatem, quam possidet: sic & tu pœnitentiam assume in vxorem, & si non propter se (quia tibi videtur turpis, & grauis) attamen propter thesaurũ gratiæ, & virtutis, quem secum defert, & hæreditatem æternam, quam promittit. Sap. 8 *Hanc amauit, & exquisiuit à iuuentute mea: & quasiui sponsam mihi eam assumere: & amator factus sum formæ illius.* E. s. quitur: *Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis.* Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.*

Sextò, per pœnitentiam ab inimicis homo defenditur. Qui vult hospitale, vel ecclesiam defendere, apponit crucem ligneam, vt sciât homines esse domum Dei: sic qui vult se à dæmonibus custodire, signum crucis, id est, pœnitentiæ super se ponat. Dictum est in Ezechiele cap. 9. *Super quem videritis signũ Thau, ne occidatis.* Lupus nõ comedit erinaceũ: nec piscis inanẽ arũdinem, propter aculeos: sic nec diabolus aliquẽ in asperitate pœnitentiæ viuẽtem. Apoc. 7. dictum est *quatuor Angelis: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoad vsque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorũ* Mat. 12. *Cũ immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, &c.* Apostolus: *Stigmata*, id est, signa Domini Iesu in corpore meo porto, id est, signa passionis eius, & pœnitentiæ. quæ me probāt eius esse militẽ. Item pœnitentia Angelos lætificat. *Gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore, pœnitentiam agente, &c.* Sicut solent gaudentes nobiles, & magnam capere voluptatem in captione vnus apri, vel cerui, quàm de centum bo-

Galat. 6.

Luc. 15.

bus, qui domi coaluntur. Exemplum ex Evangelio de oue, & de drachma deperdita, & de filio prodigo reuertente ad poenitentiam. Lucæ 15. *Cæperunt omnes simul gaudere, & epulari, &c.*

Septimò, per poenitentiam acquiritur vita æterna. Matth. 3. *Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum.* Heu, pro rebus mundanis, quæ facile dilabuntur, & sunt in perpetuo fluxu, tantum laboramus: at pro æternis bonis vix manum, vel pedem mouemus. Augustinus: Si tanta portat nobiscum cupiditas, quare non tanta portat charitas? Item, Simia, gustata exteriori cortice nucis, quæ amara est, statim eam reijcit, & ad dulcedinem nuclei non peruenit: sic peccator poenitentiam suam proijciens propter aliquam difficultatem, quam in principio inuenit, ad dulcedinem spiritualis consolationis, vel æterni præmij non peruenit. Gregorius: Si mens appetit, quod demulcet, prius gustet, quod dolet. Item, portator lignorum, vel bladi maius onus libenter assumit humeris, vt maiorem habeat remunerationem: sic debet poenitens maiora onera ieiuniorum, laborum, & aliorum grauium sibi assumere, vt magis remuneretur. Apostolus 1. Cor. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Bernardus: Si poenitentia nostra paulatim minuitur, paulatim gemmis corona priuatur. Item, ad transeundum mare securius est intrare magnam nauim, quàm paruam. Nauis est poenitentia: quia sicut per nauem de ripa ad ripam traicimur: sic per poenitentiam de mari huius mundi ad cælestem patriam peruenitur. Sap. 14. *Exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt.*

Est & alia poenitentia, quæ dicitur **INDISCRETA**. Ideò sciendum, quòd vult Deus sibi prudenter seruire, vt non minorati & debiles fiant, & post meo

dicorum suffragia requirant. Diabolus enim contra hominem pugnat astutia potius, quàm viribus, ideò nos contra eum sapientia pugnare oportet. Sapient. 6. *Melior est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis.* Qui nimis pellem extendit, dissipat eam: & arcus nimis tentus debilitatur. Prouerb. 30. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Item, ille, qui equum suum nimis fatigat in principio itineris, in fine non perficiet cursum suum: ita qui nimis seipsum affligit, parum proficiet. Bernardus: Qui ex indiscretionis vitio ieiunat, & vigilat, & talia agit, vt deficiente spiritu, vel corpore languente, spiritualia impediuntur, abstulit corpori suo boni operis effectum. Ille innocentem crucifigit, quando latronem crucifigere debuit: occidit hominem, cum feram interficere credit, sicut Lamech. Augustinus: Carnem restringere debemus, non extinguere: reprimere, non opprimere: seruiat, non seruiat: ancilletur, non dominetur, alioquin morietur. Item, iste nimis nauem suam onerat, quæ contra pericula allevianda esset: & ideò sæpe submergitur. Item, similis est illi, qui vermes vult excutere de arbore, & excutit flores, & fructus cum vermibus: & lotrici, quæ pannos lauando lacerat, super lapidem percutiendo. Gregorius: Bonæ voluntati non semper credendum est, sed regenda, & refrænanda, maximè in insipiente. Item, si ille, qui aufert vitam alicui, qui victurus esset per annum, homicida iudicaretur: quanto magis ille, qui ieiunijs, & afflictionibus se afficit, vt decem annis citius, quàm moriturus esset, à vita decedat? Bernardus: Non habet callidus hostis efficacius inclinamentum ad tollendum de corde charitatem, quàm si efficere possit, vt in ea incautè, & sine discretionè ambuletur.

3. Item, est poenitentia **TARDA**, quæ est onerosa, & damna

& damnosa : & propterea non tarda , sed festina sit poenitentia nostras ; quia

per festinationem poenitentiae

1. Placatur ira diuina.
2. Confutatur damnum superbia.
3. Recuperatur iustitia perdita.
4. Acceleratur vita perpetua.

Primò debet esse festina , & non tarda ; quia per festinantiam placatur ira diuina , & ad misericordiam dignus efficitur poenitens : quia plus Deo placet festina poenitentia , quàm dilata. Illi enim , qui cito conuertuntur de peccato , ex optimo vitæ suæ Deo offerunt ; alij quasi facies Deo reseruant . Unde qui vsque ad senectutem expectant poenitentiam facere , illi similes sunt , qui Dominum suum cibare volunt pane mucido , & fursure vitæ suæ , & face vini sui potare ; cum de meliori deberent illi dare . De vita sua , quod melius & pulchrius est , dant diabolo , & mûdo ; reliquias verò Deo volunt dare . Psalm. 58. *Fortitudinem meam ad te* (ad tibi scilicet seruiendum) *custodiam .* Item , isti iniusti sunt si bippis . Si aliquis haberet quatuor asinos , & imponderet debilitati torum onus illorum quatuor , non tantùm iniustus , sed & stultus reputaretur : sic ille , qui torum , quod facere debuit tempore pueritiæ , iuuentutis , adoleſcentiæ , & senectutis , super senectatem imponit , quando iam præ debilitate seipsum portare non valet . Malach. 1. *Maledictus dolosus , qui habet in grege suo masculum , & rotum faciens immolat debile Domino .* Item , inimicus est ad seipsum , dum se potius vult habere malum , quàm bonum : infirmum , quàm sanum : mortuum , quàm viuum : seruum , quàm liberum : nihil habentem ,

tem, quàm esse omnium bonorum participem. Eccli 16. *Melior est vnus timens Deum, quàm mille filij hominis.* Item, ille, qui non potest leuare onus peccatorum, quod minus est: quo modo leuabit illud, quod maius est, & ipse erit debilior? Similis est cuidam homunculo, qui dum in sylua pararet sibi ligna, tam ingentem fasciculum parauit, vt vix posset mouere, & cum deberet subtrahere, semper aliquid addebat: & ita tanto succubuit oneri.

Secundò debet esse festina, & non tarda; quia ex hoc confutatur dæmonum superbia. Magnum periculum est homini peccatori sine poenitentia longo tempore discurrere & transire: nam per totum illud tempus captus tenetur vinculis inimicorum, à quibus solui posset, si vellet. Baruch 3. *Quid est Israel (id est, peccator) quòd in terra inimicorum es? scilicet captiua, & ligata teneris?* Eccli 25. *Quæ in iuuentute tua (id est, in vita) non congregasti, quomodo in senectute tua (id est, in morte) inuenies?* Ille seminat maledictionem, & vult benedictionem metere, contra Apostolum, qui dicit Galat. 6. *Quæ seminaueris, hæc & metes.* Item, similis videtur esse illi, qui ludit scaccorum ludo, & parum ludum cognoscens, cogitat apud se: Ego permittam mihi familiam auferri, deinde mactabo illum, cum quo ludo, in angulo, cum tamen sciat eum, cum quo ludit, peritissimum lusorem. Velut imperitissimus lusor est peccator, qui semper in ludo temptationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum sibi permittit auferri: sed in angulo, id est, in fine vitæ, non mactabit lusorem peritissimum, qui est diabolus; ipse enim ab initio mundi exercitatus est in ludo temptationum, & deceptionum. Non ergo præsumptione confidat peccator, quòd in angulo velit eum mactare, id est, in fine vitæ suæ vincere, quando grauius tentat, vt dicit Gregorius: Tunc dia-

*vix à s.
Mataris*

diabolus grauiiores tentationes ingerit, quando finis magis appropinquare conspicit.

Tertiò debet esse festina, quia ex hoc recuperatur iustitia perdita. Eccli 17. *Pœnitentibus dedit Deus viam iustitiæ.* Morans autem in peccato, semper adiungit peccatum peccato, & ita pœnam pœnæ. Gregorius: Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Mora enim in peccatis, tanquam debitum, currit ad vsuram; quia quantò diutius erit in peccatis, tantò plus soluet de pœna: sicut quantò plus differt homo soluere, quod debet ad vsuram, tantò plus soluet, cum tempus aduenerit. Rom. 2. *Secundum duritiam tuam, & impenitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ.* Verè magna est vsura, quando pro vno denario soluitur pecunia infinita, id est, pro delectatione peccati pœna æterna. Eccli 20. *Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplexes sunt, exigua dabit, & multa improperabit.* Item, si aliquis iuuenis domum suam, quandiu potuisset, impugnasset, & postea senio confectus seruitium suum ei offerret, credo, quòd non multum curaret: sic qui impugnat Deum in iuventute, & ei seruire disponit in senectute. Malach. 1. *Si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? Item, membrum de nouo tractum citius renodatur; & infirmitas non diuturna facilius sanatur; & sorde in vase derelictæ; & inueteratæ difficilior remouentur, sed nouæ facilius terguntur.* Eccli 17. *Non demoreris in errore impiorum, sed ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil. perit confessio.* Confiteberis viuens, viuens & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaris in miserationibus illius. Item, si aliquis regi tuo in magno debito teneretur, & rex diceret ei: nisi citò quod debes reddas, incarceratione te in perpetuum, & reddes tunc in centuplum: multa incommoda sustineret, quin prius redderet: sic Deus com-

mina;

Matth. 5.

minatur tibi poenitentiam, & carcerem inferni;
 nec exibis inde, donec reddas novissimum quadrantem
 quod poenam solves ibi in futuro maiorem, ni sol-
 uas in praesenti. Item, canis videns se percutere vo-
 lentem, salit per lutum, vel spinas, & ita intrat alia
 quam poenam, ut maiorem euitet; & larro potius
 eligit aurem, vel pedem amittere, vel in exilium
 mitti, quam sustineat suspendium: & homo non
 vult poenitentiam agere in praesenti, ut poenam ei-
 uitet aeternam? Iob 6. *Qui timent pruina, irruet su-*
per eos nix: id est, qui renuit poenitentiam in praesenti
 ei, sustinebit maiorem in futuro.

Quarto festinare debet propter temporis bre-
 uitatem: & ex hoc acceleratur ad vitam perpe-
 tuam. Quando aliquis inchoat dietam suam hora
 tarda, oportet eum magis festinare. Seneca: Fa-
 ciamus quod in itinere fieri solet: qui tardè exie-
 runt, velocitate moram compeasant. Stultus est a-
 gricola, qui eo tempore seminat, quo metendum
 esset: sic qui in senectute expectat poenitentiam
 suam facere, quando deberet fructus poenitentiae
 recipere. Item, cum sine veste nuptiali nemo possit
 intrare ad nuptias caeli, fatuus est, qui morte ve-
 gente quaerit vestem nuptialem sibi parari.

Poenitentia perficitur { 1. Corde.
 2. Ore.
 3. Opere.

1. Reg. 15.

Prouerb. 28.

Corde: quia poenitentia ficta Sauli non profuit.
 Vnde Psalm. 26. *Tibi dixit cor meum, Ore: Qui abscondit*
scelera sua, non dirigetur. Opere; ut sit virtuosa sine alia
 cuius mali admissione. Amos 5. *Querite bonum, &*
non malum, ut uiuatis. Est fructuosa sine procrast-
 inatione poenitentia. Eccli 5. *Non*
tardes conuerti ad Dominum,
& ne differas de die
in diem.

DE PRAEDICATIONE.

PRædicare, secundum Grammaticos, est apertè, seu publicè dicere, celebrare, diuulgare, & laudare: quod fit linguis loquendo. Tenetur enim prædicator impio obijcere impietatem suam, licet ille non semper acquiescat; alioqui sanguinem eius Dominus requireret de manu sua.

Prædicatorem oportet lucere, vita scilicet, & doctrina. Sed ad hoc, vt homo bene prædicet, multa videntur valere, scilicet, vt

prædicator sit {
 1. Vita laudabilis.
 2. Doctrina facilis.
 3. Eloquentia utilis.

Primò, quòd prædicator sit vita laudabilis, vt ipse laudabiliter viuat; literæ enim non habent auctoritatem, nisi in illis pendeat sigillum authenticum: sic sciens multas literas non habet auctoritatem, quòd credatur ei, nisi habeat testimonium bonæ vitæ. Matth. 5. *Qui fecerit, & docuerit, hic magis vocabitur in regno celorum.* Augustinus: Non obedienter auditur, qui seipsum non audit. Iquare debet vita doctrinam, non impedire. Prædicatores, qui dicunt, & non faciunt, similes sunt cæcis, & claudis, qui sedent in introitu ciuitatis mendicantes, & transeuntibus viam ostendunt, sed nunquam per eam ambulant, contra illud Iacob. 2. *Sic loquitur tibi, & sic facite.* Item, lanij, qui carnes alijs vendunt, peiores sæpe comedunt; & sutores calceamentorum peiores sotulares portant: sic clerici, & sacerdotes, qui alijs ministrant verbum salutis, interdum sunt alijs deteriores. Psalm. 49. *Peccatori distulit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Indignum enim est, celestem doctrinam in vase immundo ponere. Proverb. 26. *Quomodo, si argento sordido ornare velis vas fragile: sic labia tumentia cum pessimo corde sociata, &c.*

Sicut

Sicut irrisione dignus est, qui argento vas fictile ornare veller, & cum veller lutum decorare, sordidaret argentum: sic, irrisione dignus est, qui (cum malus sit) bona dicit, & docens bona, quodammodo se obligat ex doctrina sua ad faciendum. Gregorius: Qui alios ad bene operandum excitat, ad bene agendum seipsum ligat. Qui prædicat aliquam delectationem esse venenosam, & eam postea sumit, non videtur credere, quod dicit. Apostolus: *Qui prædicat non furandum, furaris.* Item, qui bene docet, & malè vivit, quasi qui defert lucernam ante se, quæ immunditiam suam alijs ostendit, & literas suæ damnationis publicat. Prosper: Bene loqui, & malè vivere, nihil aliud est, quàm sua sententia se damnare. Apostolus: *In quo indicat alterum, teipsum condemnas.* Seipsum confundit, & sibi ipsi contradicit. Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum. Iste habet linguam longè maiorem manibus, quod est monstruosum. Gregorius: Monstruosa res est manus remissas, & linguam magniloquam habere. Item, quis crederet illi, qui aliquam viam assereret latronibus plenam, & eandem frequentationem insequendi hostes ab eo, qui esset ex parte hostium: Taren. 4. *Non crediderunt reges terræ; & universi habitatores orbis, quòd ingrederetur hostis & inimicus portas Ierusalem, propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius.*

Secundum est, quòd doctrina prædicatoris sit aperta, & facilis. Proverb. 14. *Doctrina prudentium facit eis.* Ecclesiastici 4. *Non abscondas sapientiam tuam in decore eius.* Augustinus: Quid prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patere quod clausum est? Quid prodest locutionis integritas, quam non assequitur intellectus audientis?

Tertium est, quòd doctrina prædicatoris sit utilis. Augustinus: Dixit quidam eloquens, & verum dixit: ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Deinde addidit, docere necessitas est, delectare suauitatis, flectere victoriæ: docendi necessitas in rebus est constituta, quas dicimus: reliqua duo in modo, quo dicimus docendo. Qui ergo dicit cùm docere vult, quamdiu non intelligitur, nondum se existimet dixisse quod vult ei, quem vult docere. Quia etsi dixit quòd ipse intelligit, nondum illi dixisse putandus est, à quo intellectus non est. Si verò intellectus est, quocunque modo dixerit, dixit. Quòd si etiam delectare vult eum cui dicit, aut flectere: non quocunque modo dixerit faciet, sed interest quomodo dicat vt faciat. Sicut est vt teneatur ad audiendum delectandus auditor: ita flectendus, vt moueatur ad agendum. Et sicut delectatur si suauiter loquaris: ita flectitur, si amet quod polliceris, timeat quod minaris, oderit quod arguis, quod commendas amplectatur, quod dolendum exaggeras doleat, cùm quid lætandum prædicas gaudeat, misereatur eorum quos miserandos ante oculos dicendo constituis, fugiat eos quos cauendos terrendo proponis. Prædicare, actus est principalissimus, & proprius Episcopi, & dignior, quàm baptizare.

*De doct.
Christ. lib.
4. cap. 12.*

DE PRÆPARATIONE.

Præparare, est ante parare, quæ nobis vtilia fore credimus.

Præparatio est bona homini, cùm valeat ad

- quique. Solent enim homines præparari, nempe
1. Ad defendendum.
 2. Ad seruiendum.
 3. Ad recipiendum.
 4. Ad computandum.
 5. Ad iuuandum.

- L** Primò præparant se homines AD DEFENDENDUM, vt obsessi in castro. Obsessi enim cum castrum defendere nituntur, tria facere solent,

videlicet { 1. Auxilium domini inuocant.
2. Muros in circuitu ædificant.
3. Aditus hostibus claudunt.

Primò auxilium domini inuocant: sic & nos, in nostrum adiutorium contra malignos hostes, auxilium Dei, & Sanctorum implorare debemus. Hieronymus: Ito, & præpara te ad bellum. Ito, viriliter resistendo diabolo, non tradas castrum Domini tui sine eius licentia: sed præpara te ad bellum, Dei, & Sanctorum auxilium implorando. Item, qui obsidentur, mittunt internuntios, ad dominum, & ad amicos, vt eis suppetias ferant. Psalm. 120. *Leuaui oculos meos in montes, (id est, ad Sanctos,) vnde veniet auxilium mihi.* Quod figuratur, cum Viri Iabes miserunt nuntios ad vniuersos terminos Israel pro succursu. Isti nuntij sunt orationes. Psalm. 87. *Intret in conspectu tuo oratio mea, &c.* Glossa: Mira virtus ponitur orationis, quæ quasi quidam nuntius, ad Deum vadit, & mandatum peragit, quò caro peruenire nequit.

Secundò muros (scilicet virtutum) in circuitu construunt. Sicut enim muri ingressum, & impetum hostium impediunt: sic virtutes vitij obstant. Largitas enim non permittit, quòd auaritia ingrediatur: Castitas prohibet luxuriam: Humilitas superbiã, & sic de alijs. Ideò Iudith 3. *Filij Israel muris circumdederunt vicos suos in præparationem pugne contra Holofernem.* Et nota, quòd si ruptura sit in muro, patet aditus hostibus: sic si habeas multa opera virtutum, & deficiat vna, habent aditum hostes tui, vt te capiant, & occidant. Iob 30. *Quasi rupto muro & aperta ianua, irruerunt super me.*

Tertiò aditus hostibus claudunt. Ostia, per quæ solent

solent hostes intrare, sunt quinque sensus corporis. Claude ergo fenestras istas; quia per ipsas mors intrat ad animam. Iudith 5. *Nuntiatum est Holoferni, quod filij Israël præpararent se ad resistendum, ac montium videra conclusissent.* Holofernes diabolus significat, qui quotidie animas nostras impugnat, ut eas accipiat, contra quem præparare nos debemus, sicut dicitur Eccli 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia, & in timore: & præpara animam tuam ad tentationem.* Deprime cor tuum, & sustine.

In Præparatione {
 1. Consolamur.
 2. Erudimur.
 3. Monemur.

Primò consolamur, cum nos filios vocat. Non modica consolatio esset pauperi humili orto genere, si rex adoptaret eum in filium, & heredem: quod facit Dominus, quando dat peccatori, quòd recedat à peccato, & efficiatur filius Dei per gratiam. Rom 8. *Si autem filij, & heredes.*

Secundò erudimur, ibi; *Accedens ad servitutem Dei.* Eccli 2. In hoc docemur, quòd diabolus impugnat eos, qui Deo serviunt, & diabolus ipsum deserunt: ut Pharaon filios Israël fugientes persecutus est. Glossa: Qui ab illecebris mundi vult abstinere, & in Christo pie vivere, persecutionem patitur: dum enim diuino seruitio se adstringit, & præparat, bellum diaboli contra se excitat: sicut Rex sibi subditos non impugnat, sed aduersarios.

Tertiò monemur, ne cadamus de equo virtutum, ibi: *Sta in iustitia & in timore* 1. Cor 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Sequitur: *Deprime cor tuum,* per humilitatem; quia humilitas liberat. *Et sustine,* per patientiam; quia radix virtutum, & cultus est patientia.

Secundò, debemus nos præparare AD SERVIENDUM, sicut ministrantes cibos coram mag-

natibus. Isti enim se præparant, vt decenter, & honestè seruiant: Sic qui Deo seruire desiderant, præparare se debent, vt decenter seruiant. Deus enim sanctus, & mundus est: ideo vult habere sanctos. & mundos seruos. Leuit. 11. *Sancti eritis, quia ego sanctus sum.* Ideò 1. Reg. 7. dicitur: *Præparate corda vestra Domino*, id est, per conscientie puritatem, vel purgationem: & *seruite ei soli.*

Hic nota, quo modo debemus Deo seruire:

1. Diligenter.
2. Libenter.
3. Reuerenter.
4. Singulariter.

Primò diligenter, ibi; *Præparate.* Seruus diligens semper est paratus mandata sui domini adimplere. Psalm. 118. *Paratus sum, & non sum turbatus, &c.*

Secundò libenter, ibi; *Corda vestra.* Quod non de puro corde, sed inuito impenditur, non placet Deo. 1. Paral. 28. *Serui Domino corde perfecto, & animo voluntario;* quia coacta seruitia non placent Deo.

Tertiò reuerenter, ibi; *Domino.* Si enim cum tanto timore & reuerentia seruitur dominis terrenis, propter eorum potentiam, & dignitatem: quanto magis Deo, qui est *Rex regum, & Dominus dominantium*? Psalm. 2. *Seruite Domino in timore.*

Quartò singulariter, ibi; *ei soli.* Quia solis sibi seruiantibus dat præmium. Non vult habere seruos ad medietatem, 2. Cor. 6. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros,* non carnis, non mundi, non diaboli; sed Dei. Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire*

3. Tertiò debemus nos præparare AD RECIPIENDUM. Recepturi enim Principem suum, præparant se, & hospitium mundificant. Gregorius: Si domum nostram quisquam diues, ac præpotens amicus intraret, omni festinatione tota domus mundaretur, ne quid fortassis adesset, quod oculos intraret

intrantis amici offenderet. Tergat ergo sordes prae-
ni operis, qui Deo prae parat domum mentis. Eccli
2. *Qui timent Dominum, prae parabunt corda sua, & in con-
spectu illius sanctificabunt animas suas.* Require de hoc
Cap. de munditia cordis. *pag: 327. 284.*

Quartò debemus nos prae parare AD COMPV 4.
TANDVM, id est, ad rationem reddendam de bo-
nis nobis commissis. Amos 4. *Præ parare in occursum
Dei tui Israel.* Vulgo dici solet, bene munitus non ti-
met, sed securus expectat aduentum domini sui. Id-
eò fatuæ virgines (quia non fuerunt paratæ, nec
munitæ) à Deo turpiter sunt repulsæ; paratæ verò
honorificè sunt receptæ. Matth 24 *Ideo & vos estote
parati: quia quæ nescitis hora filius hominis venturus est, sci-
licet, ad iudicium.*

Veniet autem ad { 1. Ad computandum.
tria, nempe { 2. Ad perscrutandum.
3. Ad pugnandum.

Primò ad computandum: quia bona nobis com-
missa dissipauimus, vt Villicus iniquitatis, cui dictum
est: *Redde rationem villicationis tuæ.* Matth. 25. Tunc Lac. 16.
*temporis veniet dominus seruatorum illorum, & ponet ra-
tionem cum eis.* Præ para ergo te in occursum Dei, per
tuæ conscientie examinationem, ante iudicium.
Eccli 18. *Ante iudicium para iustitiam tibi, id est, bona o-
pera, quæ pro te respondeant in iudicio: & ita ante
iudicium interroga te ipsum.*

Secundò veniet ad scrutandum: quia peccata no-
stra abscondimus. Soph. 1. *Scrutabor Ierusalem in lucer-
nis.* Peccata enim, quæ modò sunt abscondita, ma-
nifestabuntur, vt merces fardellorum in nundinis.
1. Cor. 4. *Veniet Dominus, & illuminabit abscondita tes-
tebrarum, & manifestabit consilia cordium: & ideò præ-
para te per confessionem, peccata deponendo, sicut
latro extra domum furtum proijcit, ne cum eo
inueniatur.* Psalm. 94. *Præ occupemus faciem eius, &c.*

Tertiò veniet ad pugnandum contra peccatores: quia mandata transgressi sunt. Apocalyps. 2. *Pugnabo cum illis in gladio oris mei.* Sapient. 5. *Pugnabit etiam orbis terrarum contra insensatos.* Non relictat ergo nisi pacem facere cum illo. Lucæ 14. *Quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt: quia ei resistere non potest: sic & nos faciamus.*

5. Quintò debemus nos præparare **AD AD I V V A N D V M**. Ituri enim ad curiam magnam, ornant se, & præparant diligenter: sic nos, qui vocati sumus ad curiam cæli, meritò nos præparare debemus, ut honorificè recipiamur. Apocalyps. 19. *Venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparavit se.* Nuptiæ istæ appellatur beata vita. In introductione sponsæ ad sponsum solent fieri conuiuia, & festa magna: sic erit in coniunctione Christi, & Ecclesiæ post iudicium, quod figuratur Esther 1. ubi dicitur, quòd Rex Assuerus *iusit præparari conuiuium pro coniunctione, & nuptijs Hester.* Tunc dabit sponsus sponsæ novas vestes, quando corruptibile hoc induet incorruptionem: & mortale hoc immortalitatem.

1. Corinth. 15.

Et nota, quòd tripliciter oportet hominem præparari ad nuptias

istas, scilicet ut sit	{	1. Charitas in corde.
		2. Pœnitentia in corpore.
		3. Largitas in operatione.

Ad nuptias corporales tria hominum genera solent recipi, ad nuptiarum honorem, & de

{	1. Bene induti.
	2. Diuites.
	3. Curiales.

corem, scilicet:

Primò bene induti: quia rufiferi ribaldi à curijs Principum expelluntur. Esther 4. *Non erat licitum, in ætate saeculi aulam regis Assueri intrare.* Sic Matth. 23. non

non habens vestem nuptialem, id est, charitatem, eiectus est à nuptijs Christi.

Secundò diuites recipiuntur; quia soluunt pretium sedis suæ, alij non: sic ad consortium Sanctorum peruenientes, hic tribulationes, & angustias persoluerunt, id est, sustinuerunt pro pretio. Lucæ 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo.

Tertiò liberales, & aulici largi, & curiales solent ad curias, & ad festa vocari, auari non: sic misericordes (quia Christum in pauperibus refecerunt) à Christo propterea digni sunt vocari ad nuptias cæli. Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum, &c. Esuriui enim, et dedisti mihi manducare, &c.

DE PROBATIONE.

PRObare, est demonstrare, & argumentando planum facere. Vnde probatio quærit rationem facti, & tangit cor.

Probare solent homines multa, quæ probatione indigent. Nam sicut probatur pecunia, vtrum sit bona, vel falsa: sic Deus vult probare illos, quibus daturus est regnum, multis modis,

- nempe, {
1. In fide, vtrum sit constans.
 2. In tribulatione, vtrum sit patiens.
 3. In tentatione, vtrum sit obediens.
 4. In verbo, vtrum sit sapiens.
 5. In opere, vtrum sit compatiens.
 6. In conuersatione, vtrum sit placens.

Primò igitur probatur homo per FIDEM: sicut clericus quando debet recipi ad Ordinem, vel benedictum. 2 Cor. 13. Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate in operibus. Quia & fides (Iacob. 2.) sine operibus mortua est. 1. Pet. 1. Probatio vestra fidei multo pretiosior

tiosior auro, quod per ignem probatur, id est, Fides vera per tentationem probata, & examinata, pretiosior sit auro. Sicut enim aurum in fornace examinatur, probatum foras, cuius sit fulgoris, apparet: ita fidei constantia inter pressuras contemptibilis videtur; sed finito certamine, in iudicio, quantæ sit gloriæ, ostenditur.

2. Secundò probatur homo in TRIBULATIONE, utrum sit patiens, sicut aurum probatur in fornace ignis. *Tanquam aurum in fornace probavit illos (electos) Dominus. Probabit me quasi aurum, quod per ignem transit.* Glossa: Quædam patientia Sanctorum auro comparatur: quia sicut in metallis nihil pretiosius auro; ita hæc apud Deum omni laude dignissima. Ideò Zachar. 13. Probabo eos sicut probatur aurum. Qui autem in tribulatione deficiunt, aurum non sunt, nec argentum; sed æs, vel plumbum. Moneta, quæ falsò sonat, ut æs, vel plicatur sub digito, ut plumbum, non recipitur, sed reprobatur. Argentum reprobum vocat eos, vel fallam moneram. econtrà dicitur in Psalm. 16. Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Eccli 2. Igne probatur aurum & argentum. homines verò receptibiles, id est, qui digni sunt ut recipiantur, in camino humiliationis, id est, tribulationis, quæ animam humiliat, ne cadat per superbiam. Eccli 27. Vasa figuli probat fornax, & homines istos tentatio tribulationis. Olla vacua igni apposita crepat, plena non: sic homo vacuus gratia, crepat per impatientiam.

3. Tertiò probatur per TENTATIONEM, utrum sit obediens. Psalm. 80. Probavi te apud aquam contradictionis Glossa, apud populum contradicentem tibi. Qui enim graditur in via Domini, multos habet contradictores, detractores, & insultatores. Sic probavit Deus Abraham Genes. 22. Tentavit Deus Abraham

Sapiens. 3.
Iob 23.

Ierem. 6.

Abraham, & dixit ad eum: Tolle filium tuum unigenitum, &c. Tob. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te, sicut probatur miles in torneamento. Augustinus: Tentaris, ut proberis. Psal. 25. Proba me, Domine, & tenta me: quia beatus vir, qui suffert tentatio, Iacob. nem, &c. Tentaris, ut qui nesciebas te, a teipso inueniaris. Eccli. 34. Qui tentatus non est, quid scit? id est, seipsum non noui. Gregorius: Cum tentamur, ad Dei iudiciū recurrere debemus, & maiores laudes referre, quam pulsati fuerimus, nos nolumus. Psal. 118. Proba me Deus & scito cor meum, id est, fac me nosse, interroga me, & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via aeterna. Item tentaris, ut exercearis: ut miles in torneamento. Iob 1. Chaldaei, id est, daemones, fecerunt tres turmas, & inuasunt camelos, id est, fortiores, & perfectiores. Psal. 118. Seruus tuus exercebatur in iustificationibus tuis, id est, tentationibus.

Quartò per VERBA, utrum sit patiens: sicut porcus probatur in lingua, utrum sit sanus, necne. Non dicitur porcus sanus, qui habet grana in lingua: sic nec homo, qui habet mala verba,

scilicet

- 1. Murmurationis.
- 2. Detractionis.
- 3. Adulationis.

Murmurationis. Gregorius: Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Sap. 2. Contumelia, & tormento interrogemus eum, & probemus patientiam illius.

Detractionis. Hieronymus: In verborum pōdere probatio consistit vitæ humanæ.

Adulationis. Prou. 27. Quo modo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo in ore laudantis. Sed hæc probatio habet tres gradus. Primus, per testes. Actor. 1. Eritis mihi testes in Ierusalem, &c. Secundus, per pactum. Rom. 1. Ante promissas

ferat Deus per Prophetas suos. Tertius, per iuramentum. Hebr. 6. Quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iuravit per semetipsum.

5. Quintò per OPERA, utrum sit compatiens. Sicut probatur arbor esse bona, vel mala ex fructu. Matth. 7. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Eccl. 46. Samuel in filiis probatus est, id est, in operibus. Sap. 4. Filij, qui nascuntur testes sunt nequitie aduersus parentes, id est, opera operarios acculabunt in die iudicij. Ioan. 9. Me oportet operari opera Patris mei. Opera enim, quae ego facio, testimonium perhibent de me. Ideò dicitur 2. Timot. 2. Sollicitè cura teipsum, probabilem exhibere Deo operarium.

Can. 5.

6. Sextò probatur per CONVERSATIONEM, utrum sit placens. Sic probatur homo ex habitu, vel facie. Eccl. 19. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensatus ab insensato. Homo cognoscitur, si sit bonae, sanctae, & modestae conuersationis, & vitae, vel econuerso. Eccl. 8. Sapientia (id est vita) hominis lucet in vultu eius. Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiat de illo. Ideò Deuter. 1. Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribus vestris.

DE PROVIDENTIA.

PROvidentia est, qua futura prospicimus, antequam facta sint. Cuius partes sunt ex praesentibus futura perpèdere, & aduersus calamitatem aduenientem consilio se prèmunire.

Providentia valet

ad multa: sed specialiter ad duo:

1. Ad tentationem aduersorum
sustinendam.
2. Ad vitam perpetuam acquirendam.

Primò valet providentia ad tentationem, & tribulationem.

bulationem aduersorum sustinendam. Gregorius: Hostis callidus tantò liberius pectus percutit, quāto nudum à prouidentia lorica deprehendit: & tantò quisq; minus aduersitate premitur, quāto contra illam præsciendo paratus inuenitur. Minus enim iacula feriunt, quæ præuidentur, &c. Seneca: Tunc per rationem rectè viues, si omnia æstimes, & perpendas. Item: Si prudens esse cupis, futura attentè prospice: & quæ possunt cōtingere animo tuo cuncta propone. Nihil tibi subitum sit, sed totum antè conspicias.

Secundò valet ad vitam perpetuam acquirendam. Si pro sustentatione vitæ vnus anni tam sollicitè prouidet sibi homo in ætate: quare de vita æterna, in qua semper victurus est, non prouidet in vita illa? Deut. 32. *Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.* Si homo non potest habere victum temporalem sine magna prouidentia, & solitudine: quomodo est ita fatuus, quod putet se habere æternam, & beatam vitam sine prouidentia, & labore? Chrysostomus: Escam corporis, si sollicitus non fueris, habebis: iustitiam vero, nisi sollicitus fueris, non habebis. Quæ ergo deus mentia est, non esse sollicitum de eo, quod, nisi sollicitus fueris, perdes: & esse sollicitum de eo, quod si sollicitus fueris, apprehendes? Item, si homo deberet ire ultra mare sine reditu, prouideret sibi longè antè de necessarijs vitæ, de quibus ibi viveret, & forsitan portaret secum quicquid habere posset: & tamen miser homo, citò recessurus de mundo isto sine reditu, & ignorat diem, & nō prouidet sibi de quo viuatur in futuro, quod & bruta faciunt, vt formica. Prouerb. 6. *Vade ad formicam, & piger, &c.* At Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidae, & incertæ prouidentia nostra.*

DE PURGATORIO.

Purgatorium est locus, in quo est simul pœna sensus, & damni: vtraque tamen temporalis. Et capitur Purgatorium non solum pro loco, sed pro pœna quoque purgatoria, vbicunque tamen illa sit. Purgatorium negant quidam hæretici: contra quos ratio est aperta in contrariū. Constat quod omne peccatū non est mortale, sicut nec omnis infirmitas est ad mortē: nec omnis offēsa puni- tur à iudice pœna mortis: nec omnis casus inducit mortem, & sic in alijs multis. Si ponatur, quod ali- quis decedat in venialibus tantum, constat, quod non damnabitur in æternum; quia non habet mor- talia: ergo saluabitur aliquando, ex quo non dam- natur: non potest tamen saluari, nisi purgetur; er- go est aliquis locus in alio seculo ad purgandum.

Item, cū aliquis confitetur de mortalibus gra- uibus, aut remittitur ei tota pœna necessariò debi- ta, aut non: si sic, quis ergo faceret fructus dignos pœnitentiæ, iuxta præceptum Ioannis Baptistæ, si non oportet, quod soluat pœnam nondū solutam? Dic ergo, quod in alio seculo est purgatorij locus, in quo purgantur animæ, antequam assumantur in gloriam. Pœna hæc non erit æterna; quia nō dam- nabitur: ergo trāsitoria; ergo in alio seculo est pœ- na purgatoria, quæ transiit, & purgat. Potest autem sanè credi, quod illa pœna est ignis, iuxta verbum Apostoli: *Si cuius opus arserit, (id est, cremabile erit) detrimentum patietur, tum quia pœnā luet, tum quia minorem in cælis habebit gloriam: ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem.* Cōmemorat eodē loco Apostolus, *aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœ- num, stipulam.* In auro intellectū designat: in argen- to eloquiū: in lapide pretioso opus incorruptum: in ligno affectionē cognationis: in fœno possessio- nis: in stipula familiaritatis. Hæc ignea purgatiō exami-

1. Corint., 3.

examinanda sunt. Videtur autem sentire Gregorius in Moral. quòd idē sit ignis infernalis, & purgatorius: sicut idem est ignis, qui aurum purgat, & paleas concremat. Et secundū hoc videtur ponendus iste locus purgatorius subtus Limbum, quasi ignobilior locus, de quo purgati transferūt olim ad Limbum.

Item creditur, quòd mali angeli sint ministri poenarum; quia boni Angeli non leguntur punisse bonos: magis autem conuenit hoc malis. Et quamuis non intendant purgare, sed affligere; tamen illa afflictio, vel punitio est purgatio.

Differt autem hæc poena, scilicet purgatoria, à poena poenitentiæ presentis vitæ, in tribus, scilicet, quia

1. Hæc est leuior, illa acerbior.
2. Hæc est interdum breuior, illa prolixior.
3. Hæc citò liberat, illa est tardior.

Dico primò, quòd illa poena acerbior est ista; quia ibi punientur venialia, & reliqua debita pro mortalibus, quæ nō sunt hic soluta. Gregorius: De quibusdam leuibus culpis ante iudicium ignis purgationis credendus est. Augustinus: purgandus est igne purgationis, qui hic distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro modo est grauis: excedit enim omnem poenam, quam aliquis passus est in hac vita. Nunquā enim in carne inuēta est tanta poena, licet mirabilia passi sint sancti martyres tormenta.

Multi tamen sunt, qui non timent hunc ignem; quia non cogitant de illo, nec considerant conditiones eius terribiles: & ideo non cauent à peccatorum. Exemplum de cæco, qui transiit vadum periculosum, vbi videns non est ausus transire. Aliqui sunt, qui etsi cogitant de illo, tamen firmiter non credūt; & ideo non timent, secundū quod vulgò dicitur.

dicitur: Stultus non timet, donec capiatur. Exemplum Genes. 19. de Sodomitis, qui noluerunt credere Lot de excidio ciuitatis, & exire cum eo.

Secundò, ista pœna interdum est breuior, illa autem prolixior. Creditur enim, quòd in modico tempore per magnam contritionem, vel pœnitentiam hîc voluntariè factam, se possit expedire quis de longa pœna ibidem sustinenda. Vnde ille, qui expectat facere pœnitentiã suam in purgatorio, similis est homini, qui pro vno obolo, quem modò non vult soluere, obligat se ad centum libras: quia illa pœna grauior est in centuplum.

Tertiò, ista pœna est meritoria præmij magis, illa retardat à præmio; caret enim Dei visione, quam per timorem, & amorem desiderant habere sancti. Pœna itaque purgatorii est maxima. Nam sicut delectationes spirituales sunt intensæ: ita tristitia de absentia præcellit omnem dolorem corporeum.

DE PURGATORIO 2. Macha. 12. Matth. 5. 12. 1. Cor. 3. Philip. 2. 2. Tim. 1. 1. Ioan. 5. Apoc. 5.

QVOD QVÆRENDVS EST DEVS.

QVærent Deum multi, & non inueniunt: & hoc quia non quærent:

Tria ergo sunt hîc consideranda, scilicet

1. Quomodo quærendus est Deus.	1. Lachrymabiliter.
	2. Diligenter.
	3. Perseueranter.

Primò lachrymabiliter, sicut mulier quærit filium amissum. Luc. 2. Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Bernardus: Obone Iesu, quomodo in gaudio te inueniam, quando mater dolens vix inuenit?

Secun-

QVOD QVÆRENDVS EST DEVS. 397

Secundò quærendus est diligenter. Si homo ita diligenter Deum quæreret, sicut quærit acum, vel obolum, fortè inueniret. Luc. 15. *Quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam vnā, nōne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat?* Deut. 4. *Si quæsieris Dominum Deū tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Magna stulticia hominum, qui quærunt cum magno labore, & sollicitudine, quæ vix, vel nunquam possunt inueniri: & nō quærunt, quæ citò inueniuntur. Temporalia vix inueniuntur quæsita. Ecclesiastici 11. *Si secutus fueris, scilicet temporalia, non apprehendes.* Cælestia verò si quæsieris, statim inuenies. Matt. 7. *Omnis, qui quærit, inuenit.* Item, Stultus debet reputari infirmus, qui non vult quærere medicinam, vel sanitatem, & moritur: & si quæreret, inueniret, & viueret: sic infirmus spiritualiter, sicut scriptum est, *Querite Deum, & viuet anima vestra.* E conuerso dicitur: *Si quis non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur.* Psal. 68.
2. Par. 14.

Tertiò quærendus est perseueranter. Isaia 21. *Veni mane & nox: si quæritis, quærite, id est, si quæritis in die prosperitatis, quærite in nocte aduersitatis.* Psal. 104. *Quærite faciem eius semper: quia semper eius auxilio indigetis.* Cant. 3. *Surgam de lectulo carnalium voluptatum, & circuibō ciuitatem: per vicos & plateas quæram, per totū mundum, publicè, & priuatim, si fortè inueniam, quem diligit anima mea, id est, Deum meum, quem diligo tota mente, &c. Paululum cum pertransissem, inueni quem diligit anima mea: tenui eum, id est, ardentissima fide, & dilectione ei adhæsi, nec dimittam.*

Sed non inuenitur Deus à quæretibus; quia non quærunt eum tempore congruo. Tempus autem congruum est vita præsens. Isa. 55. *Querite Dominum dum inueniri potest, id est, dum viuitis,*

Tem.

Tempus enim qua-
rendi Deum con-
gruum est,

1. Dum dies est.
2. Dum praesens est.
3. Dum misericors est.

Primò dum dies est: ergo quaeramus eum; quia
vix aliquis de nocte inueniri potest. Cant. 3. *In la-
tulo meo per noctes* (scilicet culpæ, & ignorantie, vel
mortis) *quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, &
non inueni*. Noli ergo expectare quaerere Dominum
vsque ad noctem culpæ, vel mortis: sicut faciunt
multi, de quibus dicitur Ioan. 8. *Ego vado, & quaer-
tis me: & in peccato vestro moriemini*: sed sicut ille Io-
sias, de quo dicitur 2. Paralip. 34. *Cùm adhuc esset puer,
cepit quaerere Dominum*; quia dicitur Prouer. 8.
*Qui manè vigilat ad me, inuenient me, manè scilicet
iuuenturis*.

Secundò dum propè & praesens est Deus, qua-
rendus est. Isaia 55. *Quærite Dominum, dum inueniri pos-
test: inuocate eum, dum propè est*: pulsat enim ad ostium
cordis: non oportet eum multum longè quaerere.
Apoc. 3. *Ecce sto ad ostiũ, & pulso: aperi ei ergo citò, ne
fortè declinet, & recedat, & non possis eum inue-
nire cum sponsa, quæ dicit Cant. 5. Vox dilecti mei
pulsantis, Aperi mihi soror mea, amica mea. Sequitur:
Spoliaui me tunica mea, &c. Paulò post sequitur: Surrexi,
vt aperirem dilecto meo: at ille declinauerat, atque
transierat: quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non re-
spondit mihi. Nec mirum, quia ad ostium tuum pul-
sauerat, & noluisti aperire. Ideò dicitur Ioan.
7. *Adhuc modicum tempus vobiscum sum: quæretis me,
& non inuenietis: & ubi ego sum, vos non potestis ve-
nire*.*

Tertiò tempus quaerendi Dominum est, dum
misericors est, id est, dum vacat negotijs nostris.
Qui habet negotium ad regem, obseruare, quando
possit inuenire illum placatum. Nunc est tempus
miserendi; nunc omnis, qui piè quaerit, inuenit: sed
cùm

cum acceperit tempus, vt iustitias iudicet, non erit tempus misericordiae, sed iustitiae. Nunc ergo est tempus requirendi Deum, nunc est tempus misericordiae, Osee 10. Tempus requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam. Luc. 11. Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, querent intrare, & non poterunt: sicut illi, qui conuertuntur ad vespertam cum fatuis virginibus: Domine, Domine, aperi nobis, &c. Item stultus est infirmus, qui expectat quærere medicinam, quando iam non potest conualescere. Ioan. 7. Quæretis me, & non inueniatis: quia nimis tardè quæritis, sicut fatuæ virgines. Prouerb. 1. Manè consurgent ad me, & non inuenient me.

Item non inuenitur

- 1. A delitiosis.
- 2. A cupidis.
- 3. A pigris.

Quia non quæritur vbi ipse est.

Non enim inuenitur inter delitiosos: sed in deserto. Psalm. 62. In terra deserta, & inania, & iniquosa, sine humore deliciarum: sic in sancto, id est, in deserto, apparui tibi. Matt. 4.

Item, non inuenitur à cupidis, in diuitijs temporalibus. Osee 5. In gregibus suis & in armentis suis vadent: ad quærendum Dominum, & non inuenient, ablati sunt ab eis. Sed vbi inuenietur? In praesepio pannis inuolutus pauperibus. Luc. 2. Inuenitis infantem pannis inuolutum, & positum in praesepio.

Item, non inuenitur à pigris in lectulo carnalitatibus, & lasciniis. Cant. 3. In lectulo meo per noctes quasi quem diligit anima mea, quasiui illum, & non inueni. Sed inuenitur in templo: non in chorea, vel in foro; sed in medio doctorum, & inuenitur in orationibus in templo. Prouerb. 8. Qui manè vigilat ad me, inueniet me. Et non inuenietur inter cognatos, & notos. Luc. 2. Non inuenientes, regressi sunt in Ierusalem, & ibi inueniunt eum, non cum pueris, choreas ducendo: non in

taberna, bibendo: non in platea, ludendo: non in foro, merces vendendo, nec secularia tractando. sed in medio doctorum audiendo, & interrogando. Sic qui Deum querit inter cognatos, & in temporalibus rebus, non inueniet: querat eum in Ierusalem, id est, in castro religiosorum, vbi communiter de se fit sermo. Cant. 3. Paululum cum pertransissem eos, scilicet notos, & temporalia cuncta, inueni quem diligam anima mea: tenui eum, nec dimittam.

Querendus est Deus

{	1. Celeriter.
	2. Cordialiter.
	3. Fructuosè.

Celeriter. Luc. 19. Et praecurrēs ascendit in arborem sycomorū, vt videret eum. Cordialiter. Psal. 118. In toto corde meo exquisiui te. Fructuosè. Psal. 68. Querite Dominum, & viuet anima vestra.

DE RECIDIVATIONE.

Recidiuare est iterum cadere, quando nouo peccandi actu quis Deum ipsum offendit.

Recidivatio est periculosior, quam prima infirmitas sit.

Et ideo à recidivatio-
nos debent mul-
ta retrahere, sci-
licet,

{	1. Releuandi difficultas.
	2. Medicinę sumptuositas.
	3. Mortis æternitas.
	4. Peccati foeditas.
	5. Damni multiplicitas.

Primum est, releuandi difficultas. Recidivantes enim in infirmitatem, debiliores fiunt, quam antea, & quantò frequentius cadunt, tantò plus laeduntur, & debiliores fiunt, & difficilius resurgunt. Luc. 11. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Tales sunt sicut sotulares veteres, vel pellicium vetus, vel vtres veteres, qui futuram tenere nequeunt, & in lutum inferni proijciuntur. Psal. 18. Vt lutum platearum delebo eos, scilicet, de libro viventium.

Secunda

Secundum est, medicinæ sumptuositas, vel passio Christi. *Empti enim estis pretio magno.* Augustinus: *I. Cor., 6.* Homo, appende te ex pretio, ne tibi vilescas. Isti sunt sicut ignavi milites. Milites victi solo timore cadunt, & fugiunt è prælio. Seneca: Plura nos terrent, quàm premunt, & plus opinione, quàm re laboramus. Item, similes sunt vxori infideli, quæ peregrinante marito, & moram faciente, fingens illum mortuum, adhæsit alteri. *Vxor Samsonis ac.* *Indio, 14.* cepit alium virum: sic anima misera committit spirituale adulterium, iungens se carnis illecebris, derelicto sponso suo Christo. *Ierem. 3.* *Quo modo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.* Sicut dicitur *Prou. 6.* *zelus, & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet usquam precibus, &c.*

Tertium est mortis æternitas, cuius comparatione mors temporalis est dulcis. *Psal. 48.* *Mors depascet eos, sicut bestia herbam, & non consumeret.* Hi comparantur porco in volutabro luti. *2. Petr. 2.* *Sua lota in volutabro luti.* *Iere. 2.* *Quàm vilis facta es nimis, ierans vias tuas!*

Quartum est, peccati foeditas, id est, peccatum, quod Deum expellit ab homine; quia ponit immunditiam in hospitio cordis, ne Christus ingreditur: Mundi enim sunt oculi eius, & ad iniquitatem respicere non potest. Ideò potest comparari meli, siue taxo, qui egreditur de fouea, quam sibi excauando parauit magno labore; superuenit vulpes, & foedauit fossam: vnde cum taxus re-dijt, habitare amplius ibi non curauit; sed relinquit eam propter immunditiam, & sic vulpes lucrata est eam. Sic cor humanum durum Christus excauauit per passionem suam, vt ibi habitaret per gratiam: sed recedit ab eo propter immunditiam peccati; quia ibi diabolus stercorizauit per malam

cogitationem, & delectationem, quam suggerit Sap. 1. Corripietur à superueniente iniquitate, Glossa expelletur.

Quintum est, damni multiplicitas, scilicet perditio gratiæ, cum qua omnia bona perduntur. zech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Eccle. 9. Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Exemplum de filio prodigo Luc. 15. Item temporis perditio. Gregorius: Omne tempus tibi impensum requiratur à te, qualiter fuerit expensum. Thren. 1. Vocauit aduersum me tēpus. Item corpus Domini, cum tanto labore paratur hospitium, & post peccatum turpiter expellitur:

Turpius enim eijcitur, quàm non admittitur hospes. Multum tristaretur aliquis, si quis expelleret eum de domo sua: ideò qui expellit Christum de domo sua, id est, de corde suo, ipse repelleret eum de consortio, & regno suo. Matth. 25. Hospes eram, & non collegistis me. Discedite ergo à me maledicti in ignem æternum. Vnde Versus:

Morbus, mors, sumptus, peccatum, gratia, tempus,

Et corpus Domini sine fine caueto relabi.

In recidiuante non redeunt peccata remissa, quantum ad pœnam æternam; licet remaneat obligatio ad pœnam non solutam: redeunt tamē per modum circumstantiæ aggravantis. Ingratitudo enim est circumstantia aggravans peccatum. Ingratus est, qui beneficium se recepisse negat: ingratorior, qui non reddit: ingraticissimus omnium, qui obligatus est.

DE RELIGIONE.

Religiosus vir debet esse mortuus mundo, vivat Deo. Coloss. 3. Mortui estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. Vnde, sicut mortuus in sepulchro absconditur: sic religiosus in claustro.

sicut docet Dominus per Isaiā cap. 26. *Vade populus meus, intra in cubicula tua*, id est, claustrū, *clande ostia tua super te*, id est, sensus corporis. In periculo est thesaurus, vbi omnia ostia sunt aperta. Item, Monachus claustralis se debet reputare vilem, cuius pedes sunt quotidie in foro, vt dicitur Prouerb. 7. *demuliere garrula, vaga, quietis impatiente nec valente in domo consistere pedibus suis*, id est, cogitationibus, & affectionibus, peritrepere non cessat in mundo, cuius anima facta est, quasi forum rerum venalium. Sic Benadad concessit Achab: *Plateas fac tibi in Damascus*. 3. Reg. 20. *masco*, & forum rerum venaliū, sicut fecit pater meus in Samaria. Sic multi concedunt diabolo, vt anima sua sit forum rerum venalium; quia non cogitant, nec attendunt, nisi temporalia. Isti exierunt corpore de mundo, sed remanent mente: corpus est in choro, sed cor in foro. Isti significantur per vxorem Lot, quæ post exitum de Sodomis retro respiciens, *versa est in statuam salis*. Statua autem si- *Genes. 19.* militudinem habet hominis, non virtutis: sic tales similitudinem habent Monachi secundum apparentiam exteriorem, non secundum veritatem. Vnde nuntiū Saul credentes inuenire Dauid in *1. Reg. 19.* lecto, id est, Monachum in claustro, non inueniunt nisi statuam, & pellem capræ, id est, habitum monachalem. Similiter Petrus, & Ioannes, credē. *Ioan. 20.* inuenire Christū in sepulchro, non inueniunt nisi sudarium. Item, debet esse mortuus mundo, vt sicut corpus mortui iacet in terra, sed spiritus est in cælo: sic religiosus, si in terris est corpore, in cælo debet esse mente. Philip. 3. *Nostri conuersatio in cælis est*. Aues, quæ circa terram volitant, citius capiuntur, quàm illæ, quæ in altum volant. Prouerb. 1. *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum*. Glossa: Laqueos diaboli facilè euadit, qui oculos habet semper in cælis. Item, sicut anima mortui

Secundò debet lauari. Quia nemo sapiens balsamum in vase immundo poneret: sic uec Deus gratiam suam in corde immundo. Bernardus: Balsamum est gratia Dei, vas purissimū requirit. Debet ergo lauari vas cordis aqua lachrymarum in Confessione. Omnia enim in Confessione lauantur. Isa. 1. *Lauamini, mundi estote, &c.* Ezech. 16. *Lavi te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, id est, peccatum tuum, & unxi te oleo gratiæ.*

Am. 19.

Jerem. 9.

Isa. 28.

Tertiò debet obstrui, & ligari vas cordis. Vas enim, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit. Obtura ergo sensus tuos, ne gratia Dei effundatur per aliquod foramen, ita sollicitè, sicut obturas dolia tua, ne vinum effundatur: quia mors intrat per fenestras quinque sensuum, Non aperias fenestras domus vento mortifero: sicut nec sensus tuos malis: sed ori tuo facito ostia, & serua auribus tuis.

Istud vas (scilicet cordis) debet ligari multis vinculis, quæ sunt,

{	1. Timoris religiositas.
	2. Obedientiæ pronitas.
	3. Corporis infirmitas.
	4. Pacis communitas.
	5. Ardoris charitas.

Primò vas cordis debet ligari vinculo timoris Dei. Eccli. 1. *Timor Domini, scientiæ religiositas, id est, cor religans, ne gratia effundatur: custodiens iustus cor, ut ianitor domum, Prouer. 8. Timor Domini edidit malum.*

Secundum est obedientiæ pronitas. Sicut ligat homo beluam suam, ne effugiat. Ezech. 3. *Ecce datus sunt super te vincula obedientiæ (scilicet diuinorum præceptorum,) & ligabunt te in eis (scilicet prædictis:) & non egredieris in medio eorum, transgrediendo, vel sine licentia aliquid faciendo. Ecclesiastici 6. In iuce pedē tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subiice humerum tuum, & porta illam,*

ne acedieris vinculis eius. In omni animo tuo accede ad illam. & in omni virtute tua conserua vias eius. Inuestiga illam. & manifestabitur tibi; & continens factus, ne derelinquas eam. In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis & torques illius in stolam glorie. Decor enim vite est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

Tertium est corporis infirmitas, qua ligatur homo, vt non possit moueri ad peccatum. Ezech. 4. Ecce, circumdedit te vincula, vt non mouearis scilicet ad peccatum: & non te conuerteris à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tue.

Quartum est pacis communitas. Ephes. 4. Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis

Quintum est ardoris charitas. Coloss. 3 Super omnia hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectiõis.

Quarto requiritur, quod sit erectum per cogitationem, & desiderium celestium: sicut salit canis, & avis nobilis post prædam collum extendit. Iob 39. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

Quatuor sunt signa repletionis, nempe, quando

1. Percussum non potest sonare.
2. Non plus potest intrare.
3. Videtur superfluere.
4. Palpatur, est firmum in pondere.

Primum signum repletionis vasis est, si percussum non resonet, vt patet in dolio pleno vino. Sic est in illis, qui ad percussionem tribulationis non murmurant, vt Martyres Sancti, de quibus dicitur: Non murmur resonat, non querimonia, &c. Iob 6 Numquid mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit? Cum præsepe cordis plenitudinem habet gratiæ, non habet locum mugitus tribulationis. Exemplum de B. Stephano, non resonante per impatientiam, cum

Act. 6.

lapidaretur; quia *plenus gratia, & fortitudine*. Nota olla vacua ad ignem crepat, plena non. Eccli 27. *Vasa figuli probat fornax, &c.*

Secundum est, quando in vas plus non intrat. Sic homo plenus gratia & temporalia, & carnalia despicit. Isaia 1. *Plenus sum*, scilicet gratia. sequitur: *Adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui*. Sic fuit in B. Virgine. Luca 1. *Aue, gratia plena*. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Vt qui habet bonum vinum, non querit aquam foetidam. Psalm. 76. *Renuit consolari anima mea, &c.* Gregorius: Mentem, quam Spiritus sanctus repleuerit, in amaritudinem terrenorum, & in dulcedinem eternorum conuertit.

Tertium est, vt superfluat. Quando homo per bona opera, & verba gratiosa effluit ad modum fluij inundantis, Eccli 24. *Qui adimplet quasi Euphrates sensum*. Et nota, quod sicut vas superintulum effluit circumquaque: ita multoties dulcedo infusa cordi, redundat in sensus corporales. Nam Euphrates non solum suum implet alueum, sed etiam alienum; quia supereffundit Aegyptum. Ex hac plenitudo est in Christo, quem legimus *plenum gratia, & veritate*: de cuius plenitudine omnes accepimus. Dicitur ergo vas plenum gratia, quando redundat de super per verba gratiosa, Luca 6. *Ex abundantia enim cordis os loquitur*. Non potest exire de vase, nisi quod in eo est. Gregorius: Spiritus sanctus eos, quos repleuerit, de se loquentes facit.

Quartum est, quod quando palpatur, est firmum in pondere: quia vas plenum non ita mouetur, vel vertitur, sicut vacuum: sic homo plenus gratia. Exemplum de Petro, qui ad vocem ancillae motus, Christum negauit: & post plenitudinem Spiritus sancti, crucem sustinuit. Et de beata Lucia, quam
tanta

Act. 1.

tanto pondere Spiritus sanctus fixerat, quod moueri non poterat, nec trahi ad peccatum. Nota de hoc Cap. de Instabilitate.

DE RESVRRECTIONE GENERALI.

Resurgere, est iterum surgere.

Est autem duplex { 1. Increata.

Resurrectio { 2. Creata.

Increata, ut Deus, qui est causa efficiens resurrectionis. Ioan. 11. Ego sum resurrectio, & vita. Hæc resurrectio non est futura, sed fuit ab æterno.

Creata est triplex { 1. Spiritualis.
2. Temporalis.
3. Corporalis.

Spiritualis, quando quis resurgit de peccato.

Temporalis, qua quis redit ad prosperitatem.

Corporalis est reunitio animarum intellectiuarum ad corpora sua: & est extrema corporum suscitatio,

quæ potest { 1. Auctoritatibus. } Primò potest
probari tri- { 2. Rationibus. } probari aucto-
pliciter: { 3. Exemplis. } ritatibus diui-

narum Scripturarum. Isaï 26. *Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent.* Ezech. 37. *Educam vos de sepulchris vestris, populus meus: & dabo vobis spiritum, & viuetis.* Iob 19. *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, &c.* 1. ad Cor. 15. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.*

Secundò rationibus. Si aliqua corpora sunt sicut semina, quæ prius moriuntur, & putrescunt, & postea viuificantur: multo magis corpus humanum, quod est nobilissimum inter cætera corpora. 1. Cor. 15. *Insipiens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur.* Item, hoc exigit Ecclesiæ conformitas: si enim Christus, qui est caput Ecclesiæ, resurrexit;

410 DE RESVRRECTIONE GENERALI.

surrexit; & totum corpus Ecclesiæ resurgere debet: aliàs non essemus corpus Ecclesiæ integrum, nec
 1. Corinth. 15. decens. *Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, &c.* Quando rex, vel aliquis magnus facit filium suum militem nouum, multos alios cum illo in milites promouet; ita Deus Pater, rex cæli & terræ, quando resuscitauit Filium suum Iesum, dedit nobis spem resurrectionis nostræ.

Tertiò exemplis naturalibus ostenditur: plus enim potest Deus, quàm aliquis artifex. Vnde si artifex de cineribus vitrum purum facit; & fractum vitrum liquefacit, & reformat; & ex metallo imaginem facit; & ex terra facit ferrum: quid mirum, si summus artifex hoc facit de corporibus hominum? Philip. 3. *Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ, conformatum corpori claritatis sue.* Item, plus potest Deus, quàm ipsa natura: nam de puluere phœnicis, quæ sola auis est, aliam phœnicem facit natura. Item, ad rugitum leonis suscitantur leunculi, quare non poterunt suscitari homines ad vocem Filij Dei? Ioan. 5. *Qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ.* Item, ad iussionem Sanctorum multi mortui resuscitati sunt, & quare non ad iussionem Dei omnes poterunt suscitari? De Resurrectionis certitudine dicit Iob 19. *Scio enim quòd Redemptor meus vivit.* 2. Machab. 7. *Ex calo ista possideo: sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero.* Isaia 26. *Vivent mortui tui.*

DE RESVRRECTIONE mortuorum, Exod. 3. 4. Esd. 2. 14. Iob 14. 19. 21. Isaia 26. 66. Ezech. 37. Dan. 12. Ionæ 2. Sophon. 3. 2. Machab. 7. Matth. 22. Luc. 20. Ioan. 1. 6. 11. Act. 24. 1. Cor. 15. 2. Cor. 4. 5. Coloss. 3. Philip. 3. 4. 1. Thess. 4. 2. Tim. 2. Apoc. 20.

DE SANCTIFICATIONE HOMINIS. 412

DE SANCTIFICATIONE HOMINIS.

Sanctificatio duplex assignari solet: viz, & pas-
trix.

- Sanctificatur homo per
1. Baptismi lotionem.
 2. Peccatorum confessionem.
 3. Eleemosynarum largitionem.
 4. Custodiam mandatorum.
 5. Societatem perfectorum.
 6. Fugam peccatorum.

Primò sanctificatur homo per Baptismi lotio-
nem. 1. Cor. 6. *Abluti estis, sanctificati estis*: & loquitur
hæc de ablutione Baptismali, quæ virtutem sanctifi-
candi habet à passione Christi. Rom. 6. *Quicumque*
baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati su-
mus. Hebr. 13. *Ut sanctificaret per suum sanguinem popu-*
lum, extra portam passus est. Vnde Christus, lotrix no-
stra, ad sordes nostras abluendas, fecit lixiuium de
sanguine suo, cineres accipiens in utero Virginis,
scilicet, infirmitates humanas; quia *languires nostros* Isaie 53.
ipse tulit. De cineribus vaccæ rufæ fiebat mundatio. Num. 19.
Vaccæ rufæ Christus pro nobis passus est. Apoc. 1. *Dis-*
lexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

Secunda sanctificatio, est per peccatorum con-
fessionem. Psalm. 113. *Facta est Iudea* (id est, confes-
sio) *sanctificatio eius.* Chrysostomus: Confessio cor e-
mundat, sensus illuminat, animam sanctificat, ad
reversionem Christi præparat. Vnde Iudas (id est,
confessio) mundavit templum à gentibus inquiba-
tum. 2. Tim. 2. *Si quis emundaverit se ab istis erit vas in ho-*
nozem sanctificatum & utile Domino, ad omne opus bonum
paratum. 1. Machab. 4. *Elegit Iudas* (id est, confitens)
sacerdotes sine macula ad sanctificandum templum;
quia bonus, & discretus sacerdos eligendus est.

Tertia est per fugam peccatorum, id est, per ab-
stinentiam à peccatis post confessionem. Aposto-
lus: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra: ut abstinea-* 1. Thess 4.

412 DE SANCTIFICATIONE HOMINIS

tis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum val suum possidere in sanctificatione, & honore. 2. Cor. 7. Mandemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei: quia per timorem Dei declinat omnis à malo. Eccli 2 Qui timent Dominum, preparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

Quarta est per eleemosynarum largitionem. Eccli 7. Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres Domino. Christus in cruce proprijs brachijs nos lucratus est, & quicquid habemus. Solet dici: hoc de iure meum est, quod lucratus sum proprijs brachijs. Magna est ergo presumptio, ea, quæ Christus tanto labore quæsiuit, pauperibus non distribuere. Propterea dicitur: offeres Domino, scilicet pauperibus distribuendo. Lucæ 11. Quod superest, date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.

Quinta est per custodiam mandatorum. Leuit. 20. Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus, qui sanctifico vos. Ad custodiam mandatorum nos inuitant dona percepta, & percipienda Psalm. 104. Dedit illis regiones Gentium, &c. ut custodiant iustificationes eius. Qui ergo præcepta non custodit, non habet ius in laboribus manuum comedendis. Num. 6. luxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis sue.

Sexta est per societatem perfectorum, id est, per bonam societatem. Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem. Cum sancto sanctus eris, &c. Sed dicitur, quod mulier turpis non libenter sedet prope pulchriorem, ne turpitudine illius magis appareat: quia opposita, iuxta se posita, magis elucescunt: sic mali non libenter associantur bonis, ne malicia eorum propter bonitatem magis appareat. Omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.

DE

Cor 7.

Psalm. 17.

Ioh. 9.

DE SAPIENTIA.

Sapientia, Græcè *σοφία*, distinguitur dupliciter. Prima est malorum, & hæc reprobanda. Secunda bonorum, & hæc approbanda. De prima dicitur Iacob. 3. *Non est ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica.* Terrenam sapientiam habent talpæ huius mundi, id est, cupidi, in amore terreno defixi: sicut talpa in terra sapienter se habet, & supra nihil valet. Lucæ 16. *Filij huius seculi, prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt.* Baruch 3. *Filij Agar (id est, hypocritæ) exquirunt prudentiam, quæ de terra est.* Non est magna prudentia ibi thesaurizare, ubi non potes diu manere; vt peregrini. Psalm 38. *Aduena ego sum apud te, & peregrinus, & munde.* Dicunt Naturales, quod perdix aliena omnia furatur, & fouet: & dum alienos pullos nutrit, ab eis derelinquitur, vel aliquando occiditur: ita multi, mundana sapientia edocti, aliena auferunt, & ex improviso extorta dimittunt. Ierem. 17. *Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.* Item, animalem sapientiam habent carnales in præparatione deliciarum, quæ similes sunt astutiæ infirmorum, qui cogitant, quomodo (ignorantibus custodibus) possint cibum, quem appetunt, habere, licet noxium, & prohibitum. Prouerbior. 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupiunt?* Illi quolibet manè volunt degustare de herba venenosa, de cuius gustatione vident alios occumbere. Augustinus: *Omne seminarium voluptatis, venenum putat.* Rom. 8. *Prudentia carnis, mors est.* Glossa: Dignus est morte æterna, qui habet prudentiam carnis, hoc est, cum studiosis implet ea, quæ carnis sunt, quàm quæ spiritus sunt, appetendo bona temporalia, & non fugiendo mala aliena.

Diabo-

Diabolicam sapientiam habent illi, qui sapientes sunt in perpetuatione malorum, & nequitiarum. Diabolus enim semper intendit malum facere, & alios decipere: sic & illi, qui sapientes sunt ad decipiendum alios. Illi sapientes sunt, ut peius valeant. Ierem. 4. *Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt*: sic diabolus magister eorum. Isti similes sunt infans, qui tunc cantant, quando eos magis infirmitas vexat; & tantò sapientiores se credunt, quantò magis à ratione alieni existunt. Ierem. 10. *Stultus factus est omnis homo à scientia*. Istorum sapientia infatuabitur. 1. Cor. 1. *Nónne stultum fecit Deus sapientiam huius mundi?*

Taliter sapientes {
 1. A Deo annihilantur.
 2. A Dei consilio elongantur.
 3. A Dei visione separabuntur.

Primò annihilantur. Isaia 29. *Peribit sapientia sapientibus*. 1. Cor. 1. *Perdam sapientiam sapientium: & prudentiam prudentium reprobabo*.

Secundò à Dei consilio elongantur. Matth. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis*.

Tertiò à Dei visione separabuntur. Iob 37. *Nón audebunt cum contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes*.

De sapientia bonorum, quæ est approbanda, dicitur Ecclesiastici 44. *Sapientiam sanctorum narrent populi*. Hæc autem sapientia dicitur à sapio, quod est rectè sentire: & qui eam habent, *oφoι* dicuntur. Est autem hæc sapientia æternorum contemplatio cum delectatione.

Hæc Sapientia consistit {
 1. In confessione peccatorum.
 2. In congregatione meritum.
 3. In cautela periculorum.
 4. In emptione æternorum.
 5. In custoditione thesaurorum.
 Primò

Primò enim sapientia bonorum consistit in confessione peccatorum. Bernardus: Inuenisti sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas, si desiderium huius seculi paruipendas, si æternam patriam toto desiderio concupiscas. Igitur confessio reddit iudicem placatum. Psalm. 31. *Dixi, Confitebor aduersum me iniquitatem meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Item, facit eum immemorem. Lzechie. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, &c. omnium iniquitatum eius non recordabor.* Hæc est sapientia leonis, qui, ne inueniatur à venatoribus, cauda sua vestigia operit. Psalm. 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, &c. Eccli. 3. Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.*

Nota, quòd opera iustitiæ sunt

1. Contritio, quæ peccatum iustè ponderat.
2. Confessio, quæ peccatum iustè numerat.
3. Satisfactio, quæ peccatum iustè mensurat.

Omnis enim iustitia consistit in pondere, numero, & mensura.

Secunda sapientia, est in congregatione meritorum. Proverbior. 10. *Qui congregat in messe, filius sapiens est.* Sicut vulgò dicitur: Qui sibi de longe prociidet, de prope gaudet. Hæc est sapientia tormice, quæ in æstate congregat, de quo in hyeme vinat. Proverb. 6. *Vade ad formicam, ô piger, & discas sapientiam, &c.* Nota, sicut tempus metuum patet totum annum: sic tempus pœnitentiæ (si bene expendatur) tempus futurum.

Tertia sapientia, est in cautela periculorum, quæ fit duobus modis: 1. Cautè à malo declinando. 2. Patienter sustinendo.

Hæc est vera sapientia. Vnde quidam:

Peccatoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ.

Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.

De primo Prouerb. 14. *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transiit, & confidit: quia stultus non timet, donec capiatur; sed sapiens in omnibus metuit.* De secundo Prouerb. 14. *Qui patiens est, multa gubernatur prudentia.* Quanta sapientia est facere, ut ille suffragetur ad vitam, qui parabat mortem. Hoc facit patientia; quia vincit, qui patitur. Cor sine patientia, est sicut naus sine gubernatore, ut habetur supra Cap. de patientia.

Eccli. 20.

Matth. 19.

Quarta est in emptione æternorum per eleemosynam. Eleemosyna enim sapiens mercator est, qui multa redimit modico pretio: qui omnia sua dat pro regno æterno. Augustinus: Regnum cælorum tantum valet, quantum habes. *Vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo.* Si non es diues, quod possis totum pretium soluere, id est, omnia relinquere, esto tamen socius ementium, dando eleemosynam pauperibus pro tenenda societate.

Quinta est in custoditione thesaurorum: hæc est humilitas, quæ tam sapienter hominem custodit, ut nec à latronibus, id est, à dæmonibus videatur. Ducit hominem per viam humilem, & diabolus nescit ire nisi per sublimia, & ideo humiles non inuenit. Prouerb. 11. *Vbi est humilitas, ibi & sapientia.*

Sapientia } 1. Deum prouocat.
mundana } 2. Peccatum multiplicat.
 } 3. Proximum molestia afficit.
 } 4. Hominem infamat.

DE SAPIENTIA Diuina Deuteron. 4. 29. Iob 28 32. Eccli. 7. 9. Sapient. 6. 7. 8. 9. 10. Eccli. 1. 3. 4. 21. 24. 39. Lucæ 21. Rom. 11. 1. Corinth. 1. 2. 3. Coloss. 2. Iacob. 1. 3.

DE SEQUENTIBVS MVNDVM. 417

DE SEQUENTIBVS MVNDVM.

Sequuntur quidam { 1. Mundum, quos vanitas } deij-
 { 2. Carnem, quos voluptas } cit.
 { 3. Diabolū, quos malignitas }
 { 4. Deum, quos charitas allicit. }

Primò sunt quidam, qui sequuntur MVNDI vanitatem. Osee 12, Ephraim pascit ventum, & sequitur estum. Quantò magis aliquis pascit ventum, tantò magis exinanitur, & tantò magis incenditur: sic quantò magis diuitias habuerint, tantò magis inanes sunt. Quia avarus non implebitur pecunia. Vacuum Eccle. 5.
 enim attrahit, & quantò plus æstus cupiditatis sequuntur, tantò plus ardent; quia, vt dicit Iuuenalis,

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit:

sicut ignis ex appositione lignorum. Eccli 34. Quasi qui apprehendit vmbra, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia, id est, ad res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud continent. Sicut stultus, qui summo manè surgebat, vt sequeretur vmbra, & semper fugiebat. Et sicut pueri, qui papilionem volantem, quem non capiunt, (quia fugit) amittunt. Ierem. 2. Ambulauerunt post vanitatem, & vanifacti sunt. Item, stultum est cum expensis magnis, & laboribus multis quærere, quod non potest inueniri. Sapient. 5. Ambulaui-
 mus, &c. in malignitate autem nostra consumpti sumus: quasi dicat; In seruitio mundi multum laboraui-
 mus, & nihil reportauimus, sed ibi consumpsimus corpus nostrum. Ideò dicitur Iob 31. Si ambulau-
 i in vanitate, & festinaui in dolo pes meus: quasi dicat,
 non festinaui, scilicet ad fraudandum, vel ad de-
 cipiendum, contra vsurarios, & raptores, qui simi-
 les sunt leoni primo manè consurgenti, nec ces-
 santi, donec aliquid apprehenderit, & catulis suis

derulerit. Sequitur: *Appendat me Deus in statera iustitiae.* Me dicit, non mea; quia mundus retinebit possessionem, tanquam suam: sed Deus arrestabit personam Iob 18. *Arctabuntur gressus virtutis eius:* id est, sicut equus oris durioris, qui ad libitum vult currere; & avis prædatoria, quæ post apprehensionem prædæ ligatur ad perticam; & avis, dum descendit ad terram ad capiendum cibum, in retia culo ponit pedem, & capitur; & lupo, dum prædam accipit, in pedica retinetur: sic stultus debitor, qui mutuo semper accipit, tandem compedibus retinetur. Unde sequitur in Iob: *Immisit in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, &c.*

2. Secundò quidam sequuntur CARNEM: cuius societas est prædatoria, vel proditoria. Est enim sicut mulier, quæ blandiendo homines attrahit ad peccatum. Prouerb. 7. De meretrice, quæ irretiuit iuuenem multis sermonibus, & blanditijs labiorum protulit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam. Item, est sicut latro, qui peregrinis obuians in biuio, vel triuio, promittit se ducturum eos ad rectam viam, vel ad bonum hospitium, & ducit illos ad malum. Eccli. 18. *Post concupiscentias tuas non eas, &c.* 2. Petr. 2. *Novit Deus iniquos in diem iudicii reservare cruciandos magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulant.* Ibi obediunt carni suæ, sed dum non sperant, computabunt districtè: sicut mercatores, qui latè pascunt ventrem suum, & districtè computant. Versantur in luxurijs, desiderijs, comestationibus, & potationibus; sed reddent rationem Deo parato iudicare vivos & mortuos.

3. Tertiò quidam sequuntur DIABOLVM, cuius societas est peremptoria. Isti infaniores sunt alijs, quasi si oves sequerentur lupo. Nota fabulam, ubi lupo decepit ovem, ut sequeretur eum: sic diabolus

lus per blandimenta decipit homines, vt figuratum est 2. Reg. 15 vbi Absolon per blandimenta decepit populum, vbi dicitur: *Toto corde vniversus Israel sequitur Absolon* ad impugnandum Dauid patrem suum: sic multi sequuntur diabolum, vt Deum impugnent. Diabolus enim est sicut latro, qui promittit conductum viatoribus, & postmodum iugulat, diuerterti faciens à via recta. Igitur non est bonum sequi mundum; quia decipit: nec carnem; quia inficit: nec diabolum; quia interficit: sed Christum; quia reficit. Bernardus: Mundus clamat, decipiam: caro, inficiam: diabolum, interficiam: Christus dicit, reficiam. Quem sequeris? Sequendus ergo est Deus, non mundus, non caro, non diabolum.

1. Per viam mandatorum.
2. Per viam consiliorum.
3. Per compendium tribulationum.
4. Per viam castitatis.
5. Per viam charitatis.

Quartò quidam sequuntur Deum, vel

Quidam sequuntur Deum per viam mandatorum. *Viam mandatorum tuorum cucurri. Vestigia eius secuti* Psalm 118. *tus est pes meus, opera eius imitando: viam eius custodi* Iob 23. *diui, in bono proficiendo: & non declinaui ex ea.*

Quidam sequuntur eum per semitam consiliorum, quæ est rectior. Psalm. 26. *Dirige me in semita recta propter inimicos meos: ne daemones mihi insidiantes inueniant me.* Hanc viam docuit Dominus Lucæ 18. *Omnia quaecunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni sequere me.* Qui enim vult Deum sequi, oportet eum exonerari. Nemo enim est, qui haberet magnam & arduam viam incedere, qui non libenter committeret sarcinulas suas alteri ad portandum, si inueniret, cui committere securè posset: quia quantò difficilior est via, tantò plus augeret onus suum. Sed diuites huius

Matth. 19.

mundi non sic faciunt; non sicut Petrus, qui ait: Ecce nos reliquimus omnia, &c Bernardus: Bene fecisti, Petre, quia eum sequi non poteris oneratus.

Quidam sequuntur eum per compendium tribulationis, quæ est via breuior. 2. Reg. 18. *Currens Achimæas per viam compendij, transiit Chusi.* Hanc currerunt sancti Martyres, qui in vna die mille diebus peregrerunt. Hanc offert nobis Christus exemplo. 1. Pet. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquit exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Cum enim Christus ambulauerit per viam amaritudinis, secundum illud Eccli 24. *In fluctibus maris ambulanti: per eandem viam oportet nos sequi, nec timere debemus, cum ipsum in itinere habeamus socium, vt viam ostendar, & ultra malum passum nos transferat.* Psalm. 22. *Etsi ambulauero in medio ymbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.* Sequens fortem dominum non debet timere; quia bene potest eum custodire. *Non sum turbatus, te pastorem sequens.*

Ierem. 17.

Quidam sequuntur per viam innocentie, & castitatis. Apoc. 3. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis; quia digni sunt.* Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit.* Psalm. 83. *Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia.* Hi figurantur per illum iuuenem, de quo dicitur Tob. 5. *Inuenit Tobias iuuenem, splendidum, scilicet, honestate, vel mundicia stantem, id est, perseverantem, præcinctum castitate, & quasi paratum ad ambulandum, ad perficiendum, quancumque sit via aspera.* Sicut canis, qui sequitur lepores per spinas, & tribulos, donec apprehendat. Philip. 3. *Sequor autem si quo modo comprehendam.* 1. Cor. 9. *Sic currite vt comprehendatis.*

Quidam sequuntur per viam amicitie, & charitatis, quæ est via leuior, & suauior, & excelsior. 1. Cor. 13.

int. 12. Excellentiorẽ viam vobis demonstro Ephes 5. Es-
 site imitatores Dei, sicut filij charissimi: & ambulate in di-
 lectione sicut & Christus dilexit nos 1. Ioan. 2. Qui dicit
 se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse
 ambulare, per viam, scilicet, amoris, & pacis. Per
 hanc viam non sequuntur eum discordes, & linguo-
 si: quia per aliam viam vadunt. Sed boni locij, quo-
 rum vnus supportat alium, hanc viam ambulant. E-
 phes 4. Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè am-
 buletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate &
 mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in chari-
 tate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,
 Sequendus est ergo Deus, quia sequentes eum du-
 cit per viam claram & securam Ioan. 8 Qui sequitur
 me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite. Ephes.
 5. Vt filij lucis ambulate. Ecce quod Dominus vult suos
 sequaces in luce ambulare, & non in tenebris, sicut
 ambulant filij diaboli, similes vespertilionibus,
 qui diligunt tenebras, & odiunt lucem: vel latroni-
 bus, qui vellent, quod nunquam elucesceret, vt
 possent libenter furari: contra quos dicitur Rom.
 13. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma
 lucis. Sicut in die honestè ambulemus. Nota quod qui de
 nocte vadit, & hostem non videt, sed ab hoste vi-
 detur, libenter deuiat, frequenter offendit, & ca-
 dit. Ioan. 11. Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia
 lucem huius mundi videt. si autem ambulauerit in nocte, of-
 fendit: quia lux non est in eo. Nota de cæco, qui pro-
 pter defectum luminis in foueam cadit, & si deui-
 auerit, vix ad rectam viam redit. Tales dicunt in fine
 illud Sap. 5 Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen
 non luxit nobis, &c. Ambulauimus vias difficiles, &c. Ita
 tem, ad sequendum Deum nos mouere debet amor
 præmij. Nota de seruo, qui libenter festinat, vt o-
 pus compleat, & postea quiescat: Et de viatore, qui
 libenter properat, vt malam terram pertranseat, &

ad fertilem perueniat: Et de peregrino, qui quoti-
die facit magnam dietam, donec veniat ad pa-
triam suam, diu ab eo desideratam.

DE SERVITIO DEI.

Seruire Deo, est summa ingenuitas; licet huic di-
uino seruitio non repugnet hominis obsequium.
Dicitur autem seruitus Græcè δουλία

Vide Gers.
part. 1.

Seruiunt quidam Deo: quidam verò diabolo.
Circa seruitium Dei duo sunt { 1. Quomodo.
consideranda, scilicet, { 2. Propter quid.

Seruiendum est Deo, & Domino nostro multis
modis, & ra- { 1. In timore,
tionibus plu- { 2. Voluntariè.
rimis, scili { 3. Honestè.
cet, { 4. Sollicitè.

Primò seruiendum est Deo in timore, & in tre-
more. Si cum tanto timore, & reuerentia seruiatur
dominis terrenis propter eorum potentiam, & dig-
nitatem: cum maiori reuerentia seruiendum esset
Regi regum, & Domino dominantium. Psalm. 2.
Seruite Domino in timore, vt ab eius offensa timea-
tis. Gregorius: Deum timere, est nulla, quæ facien-
da sunt, præterire. Eccle. 7. *Qui timet Deum, nihil negli-*
git. Et exultate ei cum tremore, vt quæ beneplacita sunt
ei, faciat. s. Eccle. 2. *Qui timent Dominum, inquirent quæ*
beneplacita sunt ei.

Secundò voluntariè. 1. Paral. 28. *Serui Domino*
corde perfecto, & animo voluntario, non coacto; quia
coacta seruitia Deo placere non possunt. Chryso-
stomus: Cum tali vultu respicit Deus ea, quæ facis,
cum quali facis. Dicitur ad Ephes. 6. *Non ad oculum*
seruientes, quasi hominibus placentes; sed vt serui Christi,
facientes voluntatem Dei ex animo.

Tertiò honestè, & mundè. Deus enim sanctus
est, & mundus: & ideò vult habere seruos sanctos, &
mundos. Leuit. 11. *Sancti eritis, quia ego sanctus sum.* Si
enim

enim servus tuus apportaret tibi bonum ferculum in vase immundo, & manibus immundis, displiceret tibi, ut credo: sic quodcumque donum, vel servitium offeratur Deo ab existēte in peccato mortali, non placet ei. Ideò dicitur in Psal. 100. *Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Si tu sordidam ancillā abominaris: quanto magis Deus sordidam animā abominabitur? Ideò dicitur 1. regū 7. *Parate corda vestra Domino, per cōscientiæ puritatem, & servite ei soli, ut cordis integritatem:* quia non vult habere servos ad medietatem. Luc. 1. *Serviamus illi in sanctitate, & iustitia, &c.*

Quartò sollicitē. Vult enim Deus habere servum sollicitum, non negligentem. 1. Tim. 2. *Sollicitē cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium, &c.* Servus debet esse sollicitus, quomodo domino suo bene serviat: & dominus, quomodo servo suo bene provideat. 1. Pet. 5. *Omne sollicitudinem vestram projicite in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Matt. 6. *Nolite solliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus?* &c. Chrysostomus: Escam corporis, si sollicitus non fueris, habebis: iustitiam verò, nisi sollicitus fueris, non habebis. Item, qui ad fontem vadit, non est sollicitus quid bibat: quid ergo times stultes? providentia Dei maior est fonte. Quis est ille pater, qui non provideat necessaria filiis, cum non ignoret, quòd egeant? Matt. 6. *Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.*

Iterum serviendum { 1. Sapienter,
est Deo, { 2. Fideliter.

Primò sapienter. Apostolus ad Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Glossa: Sapienter sibi Deus vult serviri, ne nimietate debiles fiant, & post medicorum suffragia requirant. Arcus si semper tendatur, deficit, vel debilitatur nimis: & pellis, si nimis extendatur, dissipatur. Ideò dicitur Prov. 14.

Luc. 12.

Acceptus est regi minister intelligens, id est, voluntatem domini faciens: iracundiam autem eius inutilis sustinebat. Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Propter hoc dicitur 2. Corinth. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros.

Secundò fideliter. Vult Dominus habere servum fidelem, Matt. 24. Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, &c. De hoc require Cap. de fidelitate.

Secundò videndum est, propter quid serviendum sit Deo.

Servire enim Deo debemus: quia est noster	1. Creator. 2. Redemptor. 3. Pater. 4. Dominator. 5. Liberator. 6. Remunerator.
---	--

Matt. 25.

Primò, quia Creator noster est. Vnde sicut vasalli tenentur dominis suis, ratione feudi, vel terræ, quam tenent ab ipsis, servire; & nisi servitium debitum redderent eis, terram & feudum amitterent: sic nos ratione corporis nostri, & bonorum terrenorum, ac spiritualium debemus Deo servire, ne fortè auferantur à nobis. Exemplum de illo, qui noluit operari de talento sibi commisso, & amisit: & ille, qui operatus est, augmentavit suum. Item si aliquis amisisset visum, vel aliquod membrum corporis, libenter serviret illi, qui ei redderet, per totam vitam suam: quantò magis illi, qui dedit, & data conseruat? Gregorius: De nihilo Deus fecit omnia: & qui sibi vult esse, & non tibi, nihil vult esse inter omnia.

2. Corint. 5.

Secundò, quia Redemptor. Iure redemptionis debet se homo totum servitio Dei; quia solus emir, vt solus possideret. Nullus ergo habet ius in hominem, nisi ipse, Apostolus: Pro omnibus mortuus est

est Christus: ut qui viuunt, iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Si vis, quod seruus tuus, quem emitti, vel conduxisti ad tempus, totum se in toto tempore illo seruitio tuo se exhibeat, nec sustineat, quod aliquam partem temporis in suo vel alterius seruitio poneret: quanto magis Deus, qui te redemit suo sanguine pretioso, debet te habere ad seruendum sibi? Augustinus: Iustè sibi vendicat vitam meam, qui pro ea posuit suam.

Tertiò, quia Pater noster est, Isa. 64. *Et nunc Domine pater noster es tu, nos uero lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.* Si filius tenetur patri seruire, à quo partem corporis recipit: quanto magis ei, qui formauit, & uitam donauit? Ecclesiastici 3. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt. In opere, & sermone, si dominis seruiet his, qui se genuerunt. In opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum.* *Si ego & uobis, honor mecum.*

Quartò, quia Dominator, & Dominus noster est, & indigemus auxilio, & defensione eius. Si enim ei seruiremus, semper pacem haberemus: quia cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, Luc. 11, *quæ possidet.* Si autem ei non seruiamus, nunquam nobis bellum deficiet: imò suscitabit nobis aduersarios, sicut fecit Salomoni, & multis alijs. Iob 9. *Quis resistit ei, & pacem habuit?* Sicut Barones solent mouere bella, & guerras contra subditos sibi resistentes, & debitum seruitium renuentes.

Quintò, quia Liberator: liberos enim suos seruos facit. Gal. 4. *Non sumus ancillæ filij, sed libera: quæ libertate Christus nos liberauit.* Libèter seruiret homo illi, qui eum liberum faceret: quanto magis Deo, qui seruos manu mittit? Apostolus: *Liberati à peccato, Rom. 6. serui facti estis iustitiæ.* Et B. August. dicit: Summa ingenuitas hæc est, in qua seruit? Christi cõparabitur.

Sextò, quia Remunerator: remunerat autem seruus in presenti, & in futuro, Rom. 6. *Nunc uero liberi rati à*

rati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem finem verò vitam eternam. Ioan. 12. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus: in tantum, quòd erit de consilio eius. Ioan. 15. Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos de mensa mea. Ioan. 12. Vbi sum ego, illic & minister meus erit. Ioan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum: quando dicitur: Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

Matth. 25.

DE SERVITIO DIABOLI.

Gal. in 4. dist.

15. q. 5. art. 1.

Servitus est multiplex. Seruiunt quidam diabolo, quidam peccato, quidam denario. Diabolo enim
 seruiunt, qui
 seruiunt

1. Gulæ.

2. Luxuriæ.

3. Pecuniæ.

Primi seruiunt gulæ. Rom. 16. Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri, Seneca: Maior sum, & ad maiora natus, quàm vt fiam mancipium corporis mei. Iste, qui seruit gulæ, nihil reportat de seruitio suo, nisi corruptionem. Apostolus: Qui seminat in carne, de carne & metet corruptionem. Scilicet seminare, vbi quicquid seminatur, corrumpitur: & ponere pretiosum liquorem in vase tali, in quo statim corrumpitur.

Galat. 6.

Alij seruiunt peccato luxuriæ. Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ. Glossa, peccato luxuriæ. Ita illud peccatum efficit hominem seruum, à quo vix potest recedere, qui inciderit. Prou. 23. Fovea profunda est meretrix. Qui in foveam cadit, non quando vult, exit: sicut nec piscis de nassa, & auis de laqueo. Eccle. 7. Vincula sunt manus illius. Osee 5. Non dabunt cogitationes suas, vt reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum. Iste pro seruitio suo reportat funem ad suspendendum eum in infernum, id est, damnationem.

DE SERVITIO DIABOLI. 417

nem mortis æternæ. Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.*

Alij pecuniæ seruiunt, vt auari, Luc. 16. *Non potestis Deo seruire, & Mammonæ.* Glossa: Diuitijs seruit, qui custodite eas, vt seruus: sed qui seruitutis iugum excutit, distribuit vt dominus. Iste de seruitio suo nihil reportabit in fine. Iob 27. *Diues cum dormierit, nihil secum auferet.* Stulticia magna est seruire illi, qui in fine eiecit eum nudum de domo sua. Eccle. 5. *Sicut egressus est nudus de utero matris sue: sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo.*

Sciendum, quod inutile valde est seruire peccato, propter

1. Difficultatem seruitij.
2. Inutilitatem præmij.
3. Officij vilitatem.

Primò, propter difficultatem seruitij. Sap. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles. viam autem Domini ignorauimus.* Ierc. 16. *Seruietis Dñs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.* Stulticia est seruire tali domino, qui nõ permittit seruos suos quiescere, nec in præsentia, nec in futuro.

Secundò, propter inutilitatẽ præmij: quia quod lucratur seruus, non est suum, sed domini: sic peccator nihil facit meritorium vitæ æternæ. Osee 7. *Comederunt alieni robur eius.* Prouer. 5. *Ne des alienis honorem tuum, &c.*

Tertio propter vilitatem officij. Psal. 80. *Manus eius in cophino seruiuerunt.* Glossa: Cophinus est vas, in quo portatur terra: diabolus vult sibi semper seruari de immunditia. *Peccauerunt ei, & non filij eius in foribus.* Ideò filius prodigus seruiuit in custodia porcorum. Deut. 32.
Luc. 15.

DE SILENTIO.

Silentium est taciturnitas, ὥς Græcis, qua animus alitur. Taciturnitatẽ magnopere laudat D. Chry-

Chrysostomus, cum ait: Si vindicare vis, file, & festam ei dedisti plagam.

Silentium est cautius tenendum, quia dicit Tullius: Tacere qui nescit, loqui nescit:

Silentium { 1. Hominem fortificat.
2. Periculum vitat.
3. Vitam emendat.
4. Deuotionem seruat.

Primò dico, quòd silentium facit hominem fortem. Sicut vix, vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur quis à diabolo, si à malis verbis cauerit. Isaia 30. *In silentio, & in spe erit fortitudo vestra.*

Secundo, per silentium evitatur periculù. Tunc porta castri cautius aperitur, quādo notum est domino castri, quòd hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes invisibiles portæ oris insidiantur, cum magna cautela aperienda est. Iob 40. *Memento bellis, nec ultra addas loqui.*

Tertiò, vitam emendat. Hieronymus: Linguam maledicam indictum emendat silentium. Vnde silentium servare, est os (vnde exit ignis, & flamma omnia comburens) obstruere. Iacob. 3. *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quā magnam sylvam incendit! scilicet virtutum, & bonorum operum consumit. Sequitur: Et lingua nostra ignis est, universitas iniquitatis. Lingua cōstituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Item, silentium tenere, est bestiam indomitam clausam tenere. Iacob. 3. Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentium & ceterorum domantur: linguam autem suam nullus hominum domare potest, Glossa, quin delinquat. Est enim inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem*

audientem Dei facti sunt. Non oportet fratres hæc fieri. Item, silentium seruare, est gladium penetrantissimum in vagina abscondere. Psal. 56. *Lingua eorum gladius acutus.* Iterum, silentium est frænum viri spiritualis. Claustralis sine silentio, est equus sine fræno. Iacob. 3. *Si equis fræna in ora mittimus ad consentiendum vobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Item, arca sine clauē, os sine silentio. Qui silentium tenet, clauē oris habet in arca cordis: vnde securus est. Eccli. 21. *In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.* Rursus, homo sine silentio, est domus sine ostio: ciuitas absque muro, vt habes sup. de locutione.

Quartò feruorem seruat deuotionis. Solet obstrui vas, in quo sit vinum: & olla cooperta melius calorem suum, & mundiciam seruat: sic qui vult deuotionem cordis, & mundiciam seruare, oportet eum os clausum tenere. Psalm. 38. *Posui ori meo custodiam, obmutui, & non aperui os meum.* *Lingua sapientium ornat scientiam,* id est, feruorem deuotionis. Silentium mulieri maximum præstat ornamentum, vt docuit Aristot. I. Polit. Prou. 18

DE SOCIETATE PRAVA.

Societas est fraternitas, vel adunatio hominum ad aliquid perficiendum. Vnde dicitur proprie socius, qui in re seria, & laboriosa alicuius pars est. Et dicitur socius (vt alijs placet) eo quòd laborem alterius secet, & diuidat: vel quòd cum in re laboriosa sequatur.

Societas mala vitanda est
 omni sollicitudine, & cautela, quia mala societas

1. Ad peccatū trahit.
2. Viam paradisi impedit.
3. Infirmitatē inducit.

Primò, ad peccatum trahit. Non libenter iret aliquis cum latronibus; quia cum bonis omnibus spolia-

spoliarent, & postmodum occiderent: sic non debet conuersari cum malis, qui eum ad peccatū trahunt, virtutibus spoliant, & morte damnant. Exemplum de spinis, quarum vna trahit aliam. Proverb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, &c.* 2. Corint. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? aut quæ pars fidei cum infidelibus?*

Secundò, viam paradisi impedit. Qui vult ire in paradysum, non debet versari cum his, qui descendunt ad infernum: qui non sunt in via. Proverb. 4. *Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam: quoniam nouit Dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit.* Vnde cum bonis ambula, quia: *Beatus vir, qui non abiit in cōsilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.*

Nam mala societas est

- 1. Deo exosa.
- 2. In se vitiosa.
- 3. Sibi ipsi pernitiōsa.
- 4. Homini periculosa.

Tertiò infirmitatem inducit. Qui non vult esse leprosus, debet vitare consortium leprosorū. Sana poma putridis sociata citius putrescunt: sic sani cum infirmis citius infirmantur. Proverb. 13. *Amicus stultorum similis efficietur.* Modicum fermentum totā massam corrumpit: sic vnus peruersus totam societatem. Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.* Nō enim secūra ouis est iuxta lupum, nec lupa iuxta ignem, nec gimen iuxta cattum: sic nec iustus iuxta peccatōrē, nec mulier iuxta amatorē. Ecclesi. 13. *Si communicabis lupus agno aliquando, sic peccator iusto.* Quæ communicatio sancto homini ad canem? Ibid. *Qui communicauerit superbo, induet superbiam.* 1. Corint. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* Item, non est tutum aegrotō versari in aëre corrupto

propterea quia ex hoc citò reciduum pateretur: sic non est tutum bonis versari in loco peccatorum; ex hoc enim ad peccatum inducuntur: & si sanati fuerint, frequenter reciduum patiuntur. Genes. 19. *Surgite, & egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc.* Nullus potest esse in Græcia diu, vel in quapiam alia regione, quin de consuetudinibus, vel de idiomate illius regionis aliquid hauriat: sic nec cum peccatoribus habitare, quin de moribus eorum aliquid retineat. Psalm. 105. *Commissi sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.* Si dicat aliquis, magnum temporale commodum habeo de consortio eorum, vel magnum damnum patior de recessu. Respondetur: Si quis esset in domo succensa, ubi non esset nisi una fenestra, per quam posset tantummodò nudus exire, nonne omnia vestimenta dimitteret, & exire festinaret? sic quilibet dispendium suorum, & suæ carnis, (quantumcunque potest) debet sustinere potius, quam in pravorum commercio remanere cum periculo suo. Genes. 39. *Ioseph, relicto pallio in manu mulieris, fugit;* & homo de periculo maris libenter nudus euadit. Item, dens putridus de ore cum dolore eijcitur, ne alios corumpat; & ovis morbida, de grege; & leprosus, de consortio hominum; & pomum putridum, de aceruo: sic debent amoueri boni de consortio malorum, ne eos prauis actionibus, & locutionibus corumpant. Nam, teste Aristotele, prauus socius impedit commune bonum. Societas bona virtuosè copulatur. Innocentes, & recti adhaerunt mihi. A malo liberat. Psalm. 14. *Vt soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.* In Eccle. 4. bono conseruat. Non est bonum hominem esse solum. Bo. Genes. 2. num augmentat.

DE SOLITVDINE.

Solitudo ad mentem D. Thomæ non est de essentia

Ec

tia

D. Thom. 2. 2.

q. 128. nu. 8. *via perfectionis, sed est instrumentum congruum
Gers. tract. 2. contemplationi.*

incat P. Virg.

Vide Fran. Pe-

trar vbi pul-

chra de vita

solitaria.

Eceli. 20.

Luc. 2.

In solitudine { *1. Gratia conseruatur.*
2. Deus cum anima loquitur.
3. Ibi saepius cōsolatio infunditur.

Primò, in solitudine gratia conseruatur. Si aliquis haberet phialam plenā balsamo, stultus esset, si turbæ se exponeret, ne fortè phiala frangeretur, & balsamum effunderetur: sic ille, qui in turbæ & societate se ponit, vbi aliquando gratiam Dei amittit. *Gratie enim fatuorum effundentur.* Beata Virgo in turba filium amisit, quem in templo inuenit.

Secundò, Deus cum anima loquitur. *Osee 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Libentius loquitur sponsus cum sponsa in secreto, quàm in aperto: sic Deus cum anima sancta. Bernardus: O anima sancta, sola esto, & illi soli placeas, quæcum solum in omnibus elegisti: an ignoras te verecundum habere sponsum, qui nequaquam cæteris presentibus suam velit presentiam exhibere? Fuge publicum, fuge ipsos domesticos, recede ab eo, qui tibi ministrat.

Terriò, ibi saepius cōsolatio infunditur. *Ierem. 2. Onager assuetus in solitudine, in desiderio anime suæ attraxit ventum amoris sui.* Genes. 27. Iacob domi manens benedictionem accepit, quam Esau frater amisit. Quid per Esau, nisi inquieti, & gironagi, qui conscientia derelicta, exteriora solaria quæruunt, & cælesti benedictione priuantur? & quid per Iacob domi manentem, nisi quieti, & pacifici degnantur, qui testimonio conscientie gloriantur, & benedictionem paternam obtinent? Ideo Dominus in lege iubet caput turturis retorqueri ad collum, id est, delectationes, & cōsolationes suas in intimis suis haurire. Hoc est, quod in Nahum

Leuit. 1.

hum 3. dicitur: *Aquam propter obsidionem hauri tibi*, id est, in intimis tuis refrigeria consolationum tuarum haurias.

DE SPE.

Sperare, est existimare, credere, & confidere, licet interdum in malam partem capiatur, ut est illud poetici: *Hunc ego si potui tantum sperare laborem.* Sed accipitur in bonam partem, & ita

Spes est fiducia futurorum ex gratia Dei, & ex bona conscientia. Ideo sperandum est in Domino; quia sperantes in eo sustinet, ne cadant. Naturaliter qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, ut patet in puero, vel in infirmo: sic naturalis ratio dicitur animæ, cognoscenti scilicet debilitatem suam, quod fortiori se adhærere, & inniti debeatur, scilicet Deo. Quia de facili transit malum passum, qui habet bonam appodiationem, quæ cum bene potest eijcere à malo passu.

Vnde qui sperat in Domino:

1. Sustinetur, ne cadat.
2. Seruetur, ne corruat.
3. Sustentatur, ne deficiat.
4. Præmiatur, ut gaudeat.

Primò, per spem homo sustinetur, ne cadat. Isa. 40. *Qui ambulat in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.* Augustinus; Quid in te stas, projice te in Deum, non se subtrahet, ut te cadere permittat: projice te securus, suscipiet enim, & sanabit te. Securus esto sperans in Domino, quia protector est omnium sperantium in se. Vanitatis est enim, non præstare fulcrum innitenti sibi, sed veritatis est, non negare. Vnde cum Deus veritas sit, innitenti sibi non se subtrahit, sicut malitiosi pueri solent facere, qui appodiantibus sibi se subtrahunt, ut cadant. Vnde malitiosus homo, qui confidit in hominem, & ponit carnem

terc. 19.

Psal. 33.

brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Speremus igitur in Domino; quia non derelinquet omnes, qui sperant in eo.

Heb. 6.

Secundò, per spem seruatür anima, ne corruat. Spes enim est anchora, seruans animam, ne à procella tentationum, & tribulationum rumpatur, ut innuit Apostolus: *Qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam.* Augustinus: Si videris te fluctuari in mari huius mundi, noli abrumpi ab anchora, antequam intres ad portum. Fluctuat navis, si non longè à terra proijciatur: nec in æternum fluctuabit, etsi ad tempus fluctuat. Ideò spes est baculus valde necessarius in via huius vitæ peregrinanti. Qui huic baculo innititur, non corruit. Psal. 33. *Non derelinquet omnes, qui sperant in eo.* Vnde à spe, ablata prima littera, dicitur Pes. Psal. 25. *In Domino sperans, non infirmabor.*

Tertiò, per spem sustentatur, ne deficiat. Isaiæ 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.*

Quartò, præmiatur, ut gaudeat. Augustinus: Spes enim est certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia Dei proueniens, & ex meritis præcedentibus. Spes enim futurorum bonorum præsentem fortunam lenit. Nam si merces modica laborem mercenarij tolerabilem reddit: quid facere debet merces æterna? Iacob. 5. *Ecce, agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum.* Si ille pro fructu terræ sperat, & tam patienter expectat: quanto magis nos pro cælesti? Debet ergo iuuare spem nostram gloria æterna sperantibus promissa, & misericordia Dei, quæ vult omnes saluos fieri. Sicut homines amant ea, quæ sua sunt, & conseruant ea; & si perdiderint, gau-

gaudent, cum recuperant ea: sic Deus, qui summe bonus est, vult conseruare eos, qui boni sunt; & peccatores, quos perdidit, vult recuperare. Exemplum de oue perditā. Ezech. 18. *Ecce omnes anime, mee sunt: vt anima patris, ita & anima filij, mea est anima, que peccauerit, ipsa morietur. Sequitur: Nunquid voluntatis mee est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur a vijs suis, & viuat?* Item bona, quæ agimus, debent iuuare spem nostram. Securus debet esse de re, qui habet bonum pignus apud se. Sic securi sunt de regno futuro, qui habent bona opera, quæ quasi quædam pignora sunt, & arrhæ regni cælestis. Gregorius: Cum opus proficit, præmij fiducia crescit. Idem: Vir sanctus quot labores veritatis nunc commendâtes exhibet, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubiculum clausa tenet. Item mala, quæ pro Deo sustinemus, spem adiuuant. Gregorius: Bonorum mens, quò duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certius sperat. Idem: Tantò spes solidior surgit, quanto quisque pro illo duriora pertulit. Certus esse potest de re, quæ venalis est, quæ pretium habet apud se: sic debet esse certus de regno, qui multas tribulationes sustinuit, quibus emitur. Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei.* //

Sed inanes nostræ contentiones in medio spatio sæpe franguntur, & corruunt, & ante in ipso mari obruantur, quàm portum conspicerent. Spes in Deo debet esse singularis. Spes impiorū est abominabilis. Iob 8 *Spes hypocritæ peribit.*

Spes iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, eiusque promissionibus fundatur Genes. 26. Iudic. 7. 1. Reg. 4. 17. 22. 3. Reg. 20. 1. Par. 19. 2. Par. 16. 20. 25. Iudith 9. Psalm. 9. 13. 21. 24. 30. 39. 61. 70. 90. 113. 141. 145. Prouerb. 3. 22. 28. 30. Sap. 3. 61. 70. 113. 141. 145. Prouerb. 3. 22. 28. 30. 31. 36. 40. Ierem. Eccli. 2. 13. 33. 34. Ilaia 26. 29. 30. 31. 36. 40. Ierem.

2. 7. 9. 17. 39. Thren. 3. Ezech. 29. Osee 12. Mich.
7. Nahum 1. 1. Machab. 3. Matt. 10. 12. Rom. 5. 8. 2.
Cor. 5. Coloss. 1. 1. Thessal. 1. 1. Tim. 1. 6. Heb. 3. 1.
Pet. 1.

SPE s impiorum euanesceat, 4. Reg. 18. Iob 8. 14.
14. 20. Prou. 10. 11. 25. Sap. 5. Eccli. 5. Isaia 28. 30. 37. 12.
rem. 9. 17. 1. Machab. 2.

DE TEMPORE.

Tempus describitur ab Aristotele, vt est numerus
motus secundum prius & posterius, id est, men-
sura discretiua secundum durationem, cui respon-
det prius & posterius.

Tempus est consideran-
dum, tanquam pretio-
sus thesaurus, quomo-
do

1. Vtiliter expendatur.
2. Transít velociter.
3. Districtius à nobis re-
quiratur.

Primò, quomodo vtiliter expendatur; quia, si-
cut dicit Bernardus, nihil pretiosius tempore. Sed
heu! nihil hodie vilius reputatur. Fatuus est ille, qui
rem tam pretiosam dat hosti suo, quod facit, qui
tempus expendit in seruitio diaboli. Prouer. 5. *Fili-
us des alienis honorem tuum, & annos tuos* (id est tem-
pus vitæ tuæ) *crudeli*, id est, diabolo. Tempus vitæ
præsentis est tempus opportunum; quia post hanc
vitam datur tempus retributionis.

Secundò, quomodo transít velociter, & post-
quam transierit, non reuocatur. Iob 9. *Dies mei veloci-
ores fuerunt cursore fugerunt, & non viderunt bonum.*
Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila
volans ad escam. Seneca: Infinita est velocitas tem-
poris, punctum est, quod vivimus, & adhuc puncto
est debitis, & pauca habet, si prodigè expendat: sic
qui multa peccata habet, & parum de tempore, si
tempus ipsum amittat. Bernardus: O si cognosce-
res, quàm multis, & multa debeas, videres, quòd
nihil

nihil est, quod agis. Seneca: Quem mihi dabis, qui aliquod pretium temporis ponat? qui intelligat quotidie se mori?

Tertio, quomodo à nobis districtius requiratur; quia de omni tēpore oportebit reddere rationem.

Bernardus: Omne tempus tibi impensum requiretur à te, qualiter fuerit expensum. Idem: Parum nō æstimes tempus, quod in dictis, vel factis expenditur otiosis. Volat verbum irrevocabile, transi-

tempus irremeabile: nec advertit insipiens, quod amisit. Item, si aliquis haberet servum, vel filiū, cui dedisset pecuniam ad negotiandum, & totam consumeret, ut filius prodigus, vel etiam pecunia illa

eum impugnaret, non plus ei daret, sed potius restituere ei auferret: sic facit Deus de tempore peccatori, quod ei dedit ad poenitentiam, & ille abutitur eo per superbiam, & Deum impugnat. Prou. 10. Tē-

por Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur. Seneca: Omnia aliena sunt, tempus tantum nostrum est: sed post mortem non erit nostrum, sed Dei. Thren. 1. Vocavit aduersum me tēpus. Psal. 74. Cū accipero tempus, ego iustitias iudicabo.

DE TENTATIONE.

Circa tentationem } 1. Hostis tentans, vel impugnans.

quatuor sunt consideranda, scilicet } 2. Modus pugnandi.

3. Modus vincendi.

4. Tentationis utilitas.

Primò est considerandus hostis impugnans. Hostis est diabolus. Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitie in caelestibus.

Ab isto hoste cavendum est, quia

1. Callidus.

2. Potens.

3. Inuisibilis.

Primò, quia callidus. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Secundò, quia potēs. Vnde dicitur hic: *Adversus principes, & potestates.* Iob 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Tertiò, quia invisibilis, & nequā. Vnde sequitur: *Cōtra spiritualia nequitia.* Iere. 6. *Crudelis est, & nō miserebitur.*

Secundò, considerandus est modus pugnandi. Circa quem nota, quòd

Diabolus tentat
hominem

1. De peccato, ad quod ipsū videt proniorē, placita ostendendo.
2. De qua re consuevit decipere, experta medicamenta porrigendo.
3. Sub specie necessitatis, vel utilitatis, procaciter suggerendo.
4. Delitias, & diuitias, atque pretiosas mendaciter promittendo.
5. Callidè, & occultè, frequenter insidiando.
6. Lentè, & paulatim, animam pulsando.
7. Potenter, & audacter, violentiam inferendo.

Primò tentat diabolus de peccato, placita ostendendo: sicut bellator impugnat castrū à parte debiliore. Gregor. mores vniuscuiusque conspiciat, cui vitio sint propinqui; & illa apponit ante faciem, ad quæ viderit mentē facilius inclinari: sicut venator ponit laqueos, ubi consueverunt bestiæ frequentare. *In via hac, qua ambulabā, absconderunt laqueum mihi: abscondit enim peccati poenā, & ostendit delectationem: absconditur malū à diabolo, sicut pedica sub folio.* Iob 18. *Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitā.* Itē, sicut sub grano est venenū in buccella, & hamus sub cibo, sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo.

Psal. 141.

Eccle. 9.

Secundò tentat, experta medicamenta porrigendo, de qua re consuevit aliàs decipere. Vnde tentauit Christum his tentationibus, quibus vicebat primum hominem: citius enim accenditur lignum, quod aliàs fuit in igne, quàm si nunquam fuisset: & membrum citius frangitur, vbi prius fractum, quàm alibi: & citius cadit homo in infirmitatem, quam habuerat, quàm in aliam: tamen bestia, & aues in easdem pedicas, & retia non incidunt. Item, quando non inuenit per vnã tentationem, suggerit aliam: sicut medicus inuitat infirmum ad diuersa cibaria. Vnde tentauit Christum trina tentatione. Rex enim, cùm castrum non potest vincere ex parte vna, impugnat ex altera. Vnde 3. Reg. 20 Syri, quia filios Israël in montana vincere nequiverunt, ad campestria descenderunt: quia fugiens superbiam, cadit in auaritiam, vel luxuriam. Isaïa 24. *Qui fugerit à voce formidinis, fornicationis, vel auaritiæ, cadet in foveam luxuriæ: & qui se explicauerit de fovea, tenebitur laqueo superbiæ.* Vnde dicit Augustinus: Præmunite vos esse volo, scientes neminem super terram absque tentatione victurum: cui si fortè tollitur vna, aliam securus expectet.

Tertiò tentat specie necessitatis, vel alicuius utilitatis, procaciter suggerendo: vt quando suggerit voluptatem carnis sub specie discretionis, sub bona mercede falsam vendit. Gregorius: Omnes suis vitijs fauent, & quod ad voluptatem carnis faciunt, ad necessitatis referunt actionem: & sub specie virtutis vitium voluptatis excusant. Et nota, Non potest diu teneri castrum, vbi non sunt homines fortes, & defensales. Vnde cùm obsidentur castra, extra mittuntur pueri paruuli, & mulieres; quia non sunt vtilis ad bellandum. Sic facias de corde tuo, vt cogitationes pueriles, & affectiones molles

extra mittas, & fortes, & viriles intus retineas, Mulieres sunt cogitationes, & affectiones, circa carnalia versantes. Nahum 3. *Populus tuus mulieres in medio tui.* Paruuli in castro cordis sunt affectiones terrenorum: paruulus enim plus diligit pomum, quàm regnum. Proverb. 1. *Vsquequo paruuli diligunt insanciam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupiunt?*

Quartò, diuitias promittendo: sicut amator sollicitat mulierem precando, donando, & promittendo: sed postquam fuerit ab eo semel corrupta, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam ei resistendi, sed dicit illud Ierem. 2. *Ad amicum alienos, & post eos ambulabo.* Item, non dicitur casta mulier, quæ libenter audiret verba corruptionis, licet ei consentire nollet, & appetit diligi, licet diligere non appetat, cum dicat Augustinus: Non solum appetere, sed etiam appeti velle, criminofum est. Sic non est reputanda anima casta, quæ tentationes diaboli recipit, & delectatur in eis, quamuis nollet consentire peccato. Attende, quòd cor tuum mutuo concedis inimico, quando sustines in peccato delectari; das verò, quando peccato consentis: sed siue dono, siue mutuo ei cor tuum exposueris, non quando volueris, retrahes: quia sicut primò est in potestate populi regem facere, quem vult, factum autem non est in eius potestate de regno expellere: sic homo liberum habet arbitrium, vtrum velit esse de regno diaboli, vel non. Si autem ei, peccando, subiugatus fuerit, non potest, quando vult, de potestate eius exire. Sicut piscis, qui quando intrat nassam, intrat per se, sed non per se, & quando vult, exit. Osee 13. *Perditio tua ex te, Israel: tantummodò in me auxilium tuum.*

Quintò tentat, occultè insidiando, vt latro viatorem vndique circuit, vt non sit locus eoadendi. Si aliquis comedit libenter, tentat eum de gula; si absti-

abstinet, de indiscretione: & sic circuit, *querens quem deuoret*. Item, ad tempus tentare cessat, quando ei viriliter resistitur, vt plus proficiat, & dum non cauetur, percutiat: sicut ille, qui obsidet castrum, recedit, vt, dum non speratur, irrumpat. Matth. 4. *Reliquit eum diabolus*. Gregorius: Sæpe diabolus, postquam mentem impugnaverit, ad tempus cessat, vt securam repente irrumpat. Eccli 11. *Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam*.

Sextò tentat lentè, & paulatim, animam pulsando, & tantò periculosior, quantò minus sentitur. Job 14. *Lapides excuant aquæ, & alluione paulatim terra consumitur*, per lapides, viros fortes intelligas; per aquam, blandimenta sæculi, vel diaboli, quæ cauant constantiam mentis, & vacuam relinquunt. Item, tentat plus pœnitentes, quàm peccatores; fortes, quàm debiles; quia fortè Deus non permittit. Miles non mittit filium suum paruulum ad prælium, sed quando fortis est, & potest ferre arma. Item, rex dedignatur impugnare villas campestris, & exercitum mouere contra eas, sed contra fortia castra: sic diabolus fortiores impugnat. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat fortius castrum, quo capto, terra tota capitur; quia per illud impugnat dominum castrum, & terram eius: sic diabolus magis impugnat illos, qui eminent iustitia, & fama, vt exemplo illorum alij capiantur. Vnde 1. Reg. 31. dicitur, quòd totum pondus prælij versum est in Saul & Iudic. 16. dicitur, quòd Philistim, qui figurant dæmones, acceperunt Samsonem, qui interpretatur sol eorum, id est, illuminans alios, & erutis oculis fecerunt eum molere, id est, peccata circumire. Et nota, quòd capto castro, facit ille, qui cepit, quicquid vult de mutatione eius: sic diabolus, quando capit aliquem magnum

magnum dominum, vel potentem, facit quicquid vult de scientia, lingua, & potentia eius. Thren. 1. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius. Item, rex castrum sibi subditum, vel sibi subditos non impugnat, sed sibi contrarios, & rebelles: sic diabolus rebelles sibi magis impugnat. Gregorius: Hostis noster, quantò magis contra se bellare conspicit: tantò magis bellare contendit. Iudith 11. Ego nunquam nocui viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor regi Babylonis. Populus autem tuus si non contempsisset me, non alleuassent lanceam meam super eum. Item, fortis contra debilem luctari dedignatur; & maximè contra eum, quem sæpè deuicit, & delitiosus miles communes cibos dedignatur. Iob 40 Absorbebit flumina, Glossa, infideles seculares, & habet fiduciam, quòd inueniat Iordanis, id est, bonus religiosus, in os eius.

Septimò tentat, potenter violentiam inferendo. Iob 30. Insidiati sunt mihi, & prauauerunt: & non fuit, qui ferret auxilium. Quasi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt super me. Miles, vel rex aliquis, quando amissum castrum, nritur recuperare, & conuocat exercitum magnum. Sic fecit Pharaon ad persequendum filios Israël, fugientes ab eo. Sic facit diabolus contra pœnitentes, Gregorius: Quotidianis discimus experimentis, eos, qui conuerti deliberant, acius tentari à concupiscentia carnis, & vrgeri grauius in operibus luti, & lateris, qui Ægyptum egredi, & Pharaonem fugere voluerint. Ideò dicitur Lucæ 11. Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens dicit. Reuertar in domum meam vnde exiui Et cùm venerit, inuenit scopum mandatam & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se: id est, exercitus septem vitiorum mortalium,

quæ sunt [1. Superbia,]
[2. Inuidia,]

3. Ira. } Superbia in exercitu diaboli
 4. Acidia. } vexillum portat. Psalm. 73. *Posuerunt signa sua, signa.* Gregorius: Evidentissimum signum reproborum est superbia: e contra electorum humilitas, quam cum quisque habeat in se, aperte cognoscitur, sub quo rege militet. Vnusquisque enim quendam titulum portat operis, quo facile cognoscitur, sub cuius potestate rectoris seruiat.

Inuidia sagittas tradit, detrahendo alijs. Ierem. 9. *Extenderunt linguam suam. quasi arcum mendacij, & non veritatis. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est.*

Ira, quasi parata lapides iactat blasphemie, & improperij. 2. Reg. 16. *Semei maledicebat, mittebatque lapides contra David.* Sed ille prius se percutit in capite, quam alium in veste. Eccli 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.*

Acidia foueam euacuat ab aquis gratiæ; spiritus Prouerb. 17. *enim tristis exiecat ossa.* Iudith 7. *Holofernes, (id est, diabolus) fecit præcludi aqueductum, ne veniret in ciuitatem cordis, ipsum laticans.* Psalm. 45. *Fluminis impetua laticat ciuitatem, &c.*

Auaritia foueas implet per terrenorum cumulationem. Daniel. 11. *Veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, scilicet diuitiarum, & capiet vrbes munissimas.* Multi videntur captionem suam diligere, qui non cessant fossatum paupertatis implere, diuitias congregando. Eccli 8. *Multos perdidit aurum & argentum.*

Luxuria ignem succendit. Iob 31. *Ignis est vsque ad perditionem deuorans.* Hunc ignem porrant iuvenes lasciuia, & ornati. Ioel 2. *Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma.*

Gula hunc ignem nutrit, & accendit, apponendo ligam.

do ligna cibatorum. 4. Reg. 25. Nabuzardan succendit domum Domini. Psalm. 73. Incenderunt igni sanctuarium tuum, scilicet superbia, & gula.

Tertiò considerandus est modus vincendi,

Circa hoc notandum, quòd tentatio vincitur multis modis, scilicet,

1. Resistendo.
2. Humiliando.
3. Orando.
4. Confitendo.
5. Spiritualiter exultando.
6. Fugiendo.
7. Fidem seruando.

Primò vincitur resistendo, & maximè in principio tentationis. Diabolus enim, dum paruulus est, de facili occidi potest: sicut ignis, antequam creascit, extingui: & infirmitas, antequam radice capiat, Gregorius: Si tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, eadem hora, qua nutritur, roboratur. Iacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* sicut celsiteres aduersario corporali, antequam hæreditatem, vel res tuas amitteres, & mortem corporalem incurreres: sic & spirituali resistas, ne mortem æternam incurras, & thesaurum gratiæ, & virtutum hæreditatem amittas: quia Eccle. 9. *Qui in uno peccauit, multa bona perdet.* Tene ludum tentationum, quia vno ictu totus ludus perditur. Et nota, quomodo reuocandum sit ad ludum, sicut reuocauit Antonius, quando vulneratus rediit ad eremum, & tunc inuocauit dæmones: Et Laurentius, quando dixit, *assatum est, iam versa, & manduca,* quasi dicat, te inuito de alio latere; & tunc diabolus stupefactus ludum dimittit, sicut dimisit Antonium. *Estote fortes in bello,* &c. Cum ergo tibi cupiditas vanitatis, seu tentatio carnis offeratur, esto velut periculosus epulador, qui cibos immundos, seu non bene paratos in faciem proijcit apponentis: sic cum indignatione tentationes à te reijcias, quasi patina diaboli.

lum in fronte percutiens. Item, qui pannos suos comburi sentit, amouet ignem; & miser homo sentit se comburi igne concupiscentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit? Bernardus: Abscondi ignem in sinu meo, exusto iam latere, iam fame defluere, adhuc consulendum est, an excutiā illū.

Secundò vincitur humiliando. Humilitas sola est, quæ euadit omnes laqueos diaboli, vt dictum est Antonio. Rete enim diaboli non capit pisciculos, id est, humiles. Humiles iuuat Deus in prælio; quia ei victoriam de omnibus attribuunt, & ideo non in se confidunt. *Custodiens paruulos Dominus: humilatus sum & liberauit me.* Diabolus enim vadit per montem superbiæ, humiles per valles humilitatis, ideo eos non inuenit; quia non vadunt per viam suam. Gregorius: Quotidie tela mittimus, si confos; si tribulationibus, humilia respondeamus.

Tertiò orando. Exod. 17. *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Iudith 4. *Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec, &c. non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit.* Plus valet vnus Sanctus orando, quam innumeri peccatores præliando, sicut dicit quædam Glossa. Debet petere auxilium à Deo, qui tentatur, sicut faciunt in castro. Item, viri Iabes miserunt ad Saul pro succursu, & habuerunt, cum obsedisset eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & significat diabolum. Isidorus: Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Ab his, qui vigilant, latrones diuertunt, sed dormientes spoliant: sic ab his, qui vigilant in orationibus, demones diuertunt. Matth. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.*

Quartò vincitur confitendo. In vitis Patrum dicitur, quòd nihil sic confundit virtutem dæmonum, quàm si quis secreta immundarum cogitationum reuelauerit sanctis Patribus. Latrones fugiunt

eos accusantes, sic dæmones confitentes. Hieronymus: Reuelata proditiōe, fugiet inimicus. Eccli 27. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit. Et post: si denudaueris absconsa illius, non persequeris post eum.* Debet reuelare iudici confessori, qui latrones (id est, peccata) in domo sua inuenit, id est, in corde.

Quintò vincitur spiritualiter exultando. Dicit Antonius: Vna ratio est vincendi inimicum, læticia spiritualis, 1. Reg. 4. *Dixerunt Philistæi, id est, Dæmones: Non fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius: ve nobis. Venit Deus in castra.* Exemplum de Antonio, quando circumfulsit eum lux (id est, consolatio spiritualis,) omnes dæmones fugerunt ab eo, &c.

Sextò vincitur fugiendo, quantum ad tentationem carnis. 1. Cor. 6. *Fugite fornicationem.* Sic Genes. 39. de Ioseph, qui, relicto pallio, au fugit. *Luxuria est ignis, homo fœnum.* Isaia 40. *Omnis caro fœnum.* Et: sicut non est securum, fœnum esse iuxta ignem: sic nec hominem iuxta mulierem. Item, ouis naturaliter fugit lupum, & auis accipitrem; & homo rationalis non fugit diabolum, & mulierem, sicut fugeret serpentem? Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata.*

Septimò fidem seruando. Hebr. 11. *Sancti per fidem denicerunt regna.* Fides enim ostendit homini vitam æternam, & pœnam, si victus fuerit. Gregorius: Solerter inuigilandum est, vt cum culpa blandiri incipiat, ad quod meritum mens trahatur, agnoscat. Item, ostendit ei coronam, si vicerit. Apocal. 2. *Esse fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

Circa vltimum nota, quòd utilitas tentationum multiplex est.

Tentatio pro ueniens	{	1. Hominem erudit.
		2. Mentem humiliat.
		3. Negligentiam fugat.
		4. Animam conseruat.
		5. Et coronat.

Primò

Primò dico, quòd tentatio hominem erudit. Eccli 34. *Qui non est tentatus, quid scit? Qui non est expertus, pauca recognoscit. Qui tentatus non est, qualia scit?* Iudic 3. *Ha sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel, & omnes, qui non nouerant bella Chananeorum, id est, dæmonum, qui interpretantur negotiatores; quia semper intentando negotiantur. Et sequitur: Et postea discerent filij eorum certare cum hostibus; & habere consuetudinem praliandi.*

Secundò mentem humiliat. Gregorius: Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Idem: Iebuszum Israel tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat, dum minima non superat.

Tertiò negligentiam fugat. Cruda tegula, si mittatur in flumine, statim dissoluitur; cocta non: ita homo carnalis, qui non est de igne tentationis decoctus. Glossa super illud Psalm. 25. *Proba me, &c. Tenta me dicit: quia nisi tentaremur, negligentes essemus.*

Quartò animam conseruat. Gregorius: Tunc interius bene custodimur, cum per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: aliquando vitij, aliquando pressuris 2 ad Corinth. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae vt me colaphizet.* Et nota, quòd pater familias non dimittit bladum in campo; nec vinum in vinea, quousque sit putridum; sed quousque sit maturum; nec furnarius panem in furno dimittit, quousque comburatur; sed donec coquatur: sic Deus hominem in tribulatione omnino non derelinquit, sed quousque purgetur. 2. Pet. 2. *Nonne Deus pijs de tentatione eripere.* Quintò, coronat. Iacob. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipies coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.*

TENTAT, seu verius probat Deus suos variis modis Genes. 22. Exod. 15. 16. 20. Deut. 8. 13. Iudic. 3. 2. Paral. 32. Tob. 2. Iob. 1. Sap. 3. Eccli. 2. 27. Zachar. 13. Rom. 5. Iacob. 1. 2. Pet. 2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possumus 1. Cor. 10. 2. Pet. 2. Apocal. 2.

Tentare Deum non licet Exod. 14. 17. Deut. 6. 16. Iudith 8. Matth. 4. 1. Cor. 10.

DE THESAURO.

Thesaurus multiplex, nempe

1. Scientiæ, vel doctrinæ.
2. Animæ pretiosæ in corpore.
3. Virginitatis in carne.
4. Gratiæ in corde.
5. Fidelitatis, & constantiæ.
6. Benignitatis, & misericordiæ.
7. Charitatis, & amicitiae.
8. Aeternæ vitæ.

Proverb. 3.

Isaia 45.

Matth. 13.

Coloss. 2.

Primus thesaurus est scientiæ, & doctrinæ, quæ pretiosior est auro, & argento Beatus homo, qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia, melior est acquisitione eius negotiatione auri et argenti, primi & purissimi felicitas eius pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari, &c. Dabo tibi thesauros absconditos, ut scias. Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro: ager iste, in quo thesaurus absconditur, est Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Num. 20. Aperiens Domine thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ, &c.

Secundus thesaurus, est animæ pretiosæ in corpore. 2. Corinth. 4. Habemus thesaurum istum in vasculis fictilibus, id est, in carne fragili. Thesaurus dicitur, quia pretioso sanguine redempta, qui prevalet omni auro, 1. Pet. 1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti

empti estis, &c. Bernardus: Torus mundus ad vnus animæ pretium æstimari non posset. Non enim pro toto mundo redimendo dedisset se Deus ad mortem, quod fecit pro anima hominis. Matth. 16. *Quam ergo commutationem dabis pro anima tua, qui pro modico das illam? Nōne pro ea à regalibus sedibus Filius Dei descendit, vt eam liberaret de potestate diaboli?*

Tertius est virginitatis in carne. Iob 38. *Nunquid ingressus es thesauros nix, aut thesauros grandinis aspexisti?* Virginitas dicitur nix propter candorem, & virginitatem; ideò comparatur lilijs. Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, &c.* Grando dicitur propter motus, quos aliquando habet grauiore, vt dicit Hieronymus, quod libido in virginibus maiorem parit famem; dulcius æstimatur, quod nescitur. Thesaurus dicitur propter pretiositatem. Eccli 26. *Omnis ponderatio (scilicet, cuiuslibet rei temporalis, & quanticumque valoris sit) non est digna continentis animæ: non dicitur corporis continentis, sed animæ; quia continentia corporis sine continentia mentis, parum prodest, sicut habes 1. Cor. 7. de Virginitate.*

Quartus est gratiæ in corde. Prouerb. 21. *Thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti, id est, gratia in corde iusti: & dicitur gratia oleum; quia lenit cor, & impinguat per deuotionem Psalm. 22. Impinguasti in oleo caput meum, id est, mentem meam spiritali lætitia repleuisti.* Dicitur thesaurus, quia præualeat omni auro. Prouerb. 22. *Super argentum & aurum gratia bona.* Vnde versus:

Mundis centenis præt auro gratia plenis.
Nota supra, bona, quæ dat gratia. Iucunditas enim cordis, quæ ex gratia prouenit, & puritate conscientię, est thesaurus magnus. Eccli 30. *Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis.*

Quintus est virtus fidei in anima. Isaia 33. *Eris fidelis in temporibus tuis: diuitia salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius.* Iob 3. *Quasi effodiens thesaurum, gaudent vehementer, cum inuenerint sepulchrum.* Thesaurum effodere, est defectus ad se humiliandum considerare. Sepulchrum inuenit, qui vltimae ad perfectam considerationem sui venit, ut sic bi scietur vt sepulchrum. Ezechiel. 20. *Displacebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitijs vestris, quas fecistis.*

Sextus est misericordiae ad proximum. Eccli 29. *Pone thesaurum tuum in praeceptis Altissimi, id est, in operibus misericordiae, secundum quod praecepit Altissimus.* Luca 12. *Vendite quae possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelis.* Sequitur: *Et proderit tibi magis quam aurum, scilicet, absconditum.* Ibid. *Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum, sicut perditur semen in terra proiectum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem, scilicet tuam: sicut ille, qui dixit Luca 12. Anima habes multa bona posita, &c. vel in perditionem pecuniae: sicut ille, qui scripsit in pariete, hic sunt: & alius, qui accepit, scripsit: hic non sunt. Ideo dicitur Matth. 6. Theaurizate vobis thesauros in caelis &c. sicut ille, qui dixit se nihil habere, nisi trecentos aureos, quos pauperibus dederat.*

Septimus est thesaurus charitatis, & amicitiae. Eccli 6. *Amicus fidelis, protectio fortis: qui inuenit illum, inuenit thesaurum.* quo utatur tempore necessitatis. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius: quia amicus semper iuuat, etiam post mortem.*

Octauus est vitae aeternae. Deuteron. 28. *Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, caelum, scilicet, quando dicit Matth. 25. Venite benedicti Patrum meo, possidete paratum vobis regnum, &c. Matth. 13. Hic qui*

DE TIMORE DOMINI.

451

qui inuenit, vendit omnia, quæ habet, & emit thesaurum illum. Matth. 19. Vende omnia, quæ habes & da pauperibus: & habebis thesaurum in celo: quem oculus non vidit, I. Cor. 2. nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, &c.

DE TIMORE DOMINI.

Timor quintuplex est, seruilis, filialis, castus, gratus, sanctus, cæteris omissis. De timore Domini est sermo, qui est timor sanctus, quatenus est bene ordinatus respectu obiecti, & talis timor est respectu Dei, qui est à se, per se, & propter se, & omnia à Deo creata, & per Deum conseruantur in esse, & sunt propter Deum; quia ad Deum ordinantur; ergo solus Deus de se, per se, & propter se diligendus, & timendus est, ne offundatur.

Timor Domini facit multa bona, sed primò de duobus agamus.

Timor Domini { 1. Peccatum expellit à corde.
2. Custodit à malo culpæ.

Primò ergo, peccatum expellit à corde. Quando aliquis magnus dominus vult hospitari alicubi, præmittit nuntium, qui domum mundet, & præparet: sic facit Deus, immittendo timorem. Eccli. 1. Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Eccli. 2. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, scilicet ad recipiendum eum, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

Secundò custodit à malo futuræ culpæ. Prouerb. 8. Timor Domini odit malum: & ideo non permittit illud intrare in domum cordis: ponit enim infernum vel diem iudicii quasi quoddam terribilementum in corde, ad terrendum vitia, & dæmones, sicut solent homines ponere in hortis suis ad terrendum aues. Eccli. 3. Timenti Dominum non occurrent mala sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis.

Timor enim est cordis ianitor, & ligatura, ab in-

gressu eius vitia deterrens claua terribili, timore inferni, & iudicij. Ecclesi 1. *Timor Domini scientia religionis. Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.* Timor fures spirituales in terra cordis habitantes crucifigit. Psalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas: à iudicij enim tuis timui,* quæ fecisti de angelis malis, de Adamo, de omnibus hominibus in Diluuiio, de Sodomitis, &c. Timor Domini semper futurum iudicium ante oculos mentis gerit. Hieronymus: Siue comedam, siue bibam, siue aliquid aliud faciam, semper videtur auribus meis intonare illa tuba: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* Si enim tantum timet aliquis, cum facit se reum alicuius criminis in curia iudicis secularis, quantum timere debet, qui tor, & tantorum criminum scit se reum ante iudicem districtissimum? Hieronymus: Si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua formidine prouidendum est iudicium maiestatis? Sed attende, quòd timor seruilis, vel mundanus, est velut ostiarius pictus in portis diuitum, qui eleuata claua videtur velle percutere ingredientes, & ingressum prohibere, quod tamen non facit: sic timor, qui sine charitate est, videtur timorem expellere, sed omnino non expellit: quia dicit Augustinus, quòd manet in timore seruii peccandi voluntas, & sequeretur opus, si speraretur impunitas.

Timor Domini est { 1. Gratia Dei collatio, & conseruatio.
2. Bonorum operum multiplicatio.
3. Bonorum promissio.

Primò igitur, timor Domini est gratia collatio, & conseruatio. Bernardus: In veritate didici, nihil esse ita efficax ad gratiam Dei promerendam, recuperandam, & retinendam, quàm si omni tempore inueniaris nihil altum sapere, sed timere. Timere ergo, cum auferit gratia; time, cum amiseris; ti-

me, cum ad te reuertitur; time, cum adest, ne indigne opereris ex ea; time subtracta gratia, quasi morasurus; time, quia dereliquit te custodia tua; sed si redierit gratia, multo magis, & multo amplius time. Timendum, ne forte contingat peccati recidiuū. Recidere enim, quam incedere, deterius est, iuxta illud Ioan. 5. *Ece sanus factus es iam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Item, timor Domini hominem meliorat, ut unus timens Deum millibus alijs præferatur, Eccli. 16. *Melior est unus timens Deum quam mille filij impij*. Et nota, quod qui nimis timet peccatam corporalem, habebit maiorem. Iob 6. *Qui timent pruinam irruet super eos nix*. Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c.* Augustinus: Si creaturæ sequuntur, time Deum, non illas; quia omnia sub illo sunt. Cupiditatem nocendi habent, potestatem autem, si ille non dat, non habent. Vnde magna sapientia est timere Deum semper, Eccli. 18. *Homo sapiens in omnibus metuit*.

Secundo, est bonorum operum multiplicatio. Eccli. 15. *Qui timet Deum, faciet bona*. Gregorius: Deum timere, est nulla, quæ facienda sunt, præterire. Eccli. 7. *Qui timet Deum, nihil negligit*.

Tercio, est bonorum promissio. Tob. 4. *Multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene*.

Promittitur
timentibus
Deum

- 1. Paterna misericordia.
- 2. Temporalis sufficientia.
- 3. Dulcedo interna.
- 4. Longa vita.
- 5. Aeterna gloria.

Primo promittitur paterna misericordia. Quomo? Psalm. 102. *do misereretur pater filiorum* misertus est Dominus timentibus se Time... Dominum bene erit in extremis, et in die do Eccli. 1. *functionis sua benedicetur* Oculi Domini super metuentes Psalm. 32. *eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius*.

Secundò promittitur temporalium sufficientia. Psalm. 33. *Timete Dominum omnes Sancti eius; quoniam non est inopia timentibus eum.* Glossa, temporalium. Augustinus; Pascit contemnentes se, & deferet timentes se?

Tertiò promittitur dulcedo interna. Eccli 1. *Timor Domini delectabit cor, & dabit latitiam, & gaudium in longitudine dierum.* Psalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus te?* Glossa: Quam tamen impius non secutit; quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Quartò promittitur prolongatio vitæ. Prou. 10. *Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.* Prouerb. 14. *Timor Domini fons vitæ indeficiens, & non declinet à ruina mortis.*

Quintò promittitur beatitudo æterna. Eccli 1. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & latitia, & coronatio exultationis.* Prouerb. 28. *Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est dura, corrueat in malum.* Eccli 25. *Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei.* Eccli 34. *Timentis Dominum beata est anima eius, id est, habebit beatitudinem æternam.*

Debemus timere Deum, propter

1. Potentiam, quia inuisibilis.
2. Sapientiam, quia infallibilis.
3. Iustitiam, quia inflexibilis.

Primò propter potentiam, quia fortissimus. Iob 9. *Si fortitudo queritur, robustissimus est.* Plus enim timetur Princeps, qui potest plus nocere, & serui eius præcepta melius obseruant. Et ideo, cum Principes terræ non habeant potestatem, nisi super diuitias, & corpora: Deus autem super hoc & super animam, plus omnibus principibus, & regibus timendus est, Matt 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus*

pus, animā autē non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest corpus, & animam perdere in gehennam. Mandata Principum, & nuntiorum eorum sunt obseruanda sub pœna amittendi temporalia, & corporalia: nuntij verò, & mandata Dei sub pœna horum, & animarum; & ideò præcepta Dei diligētius obseruanda sunt. Psal. 118. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

Secundò timendus est Deus propter sapientiam. Plus enim timetur paterfamilias offendi, quando scitur, quòd nihil potest eum latere: talis est Christus. Heb. 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* 3. Reg. 3. *Timuerunt regem Salomonem, videntes sapientiam Dei esse in eo.*

Tertiò propter iustitiam. Plus enim timent homines in terra iudicem, quem sciunt à iustitia, nec prece, nec pretio flecti posse. Talis erit Christus in iudicio. Prouerb. 6. *Zelus, & furor viri non parces in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Gloſſa: *Exponede cælesti sponſo.*

TIMORIS DEI fructus, utilitas, & laus Genes. 20. Psal. 102. 124. 117. Pro. 10. 14. 19. 22.

Timoris Dei exempla Exod. 1. 14. 3. Reg. 18. 2. Paral. 19. Tob. 1. 2. 3. 9. Iudith 8. Iob 31. Prou. 31. Ionc 1. 2. Machab. 6. Luc. 2. Act. 8. 9. 10.

Timendus est Deus, & ante oculos habendus Genes. 22. 31. Exod. 1. 20. Deut. 4. 6. 10. 13. Ios. 24. Iudic. 6. 4. Reg. 17. 2. Paral. 20. Iob 1. 28. Psal. 26. 32. 33. 110. 111. 127. Prou. 1. 3. 9. 14. 15. 16. 22. 24. Eccle. 12. Eccli. 1. 2. 7. 10. 15. 25. 33. 14. 41. Isaia 8. 41. 43. 51. Ierem. 10. 32. Baruch 3. Matth. 10. Luc. 12. 1. Petr. 2. 3. Apocal. 14.

DE TRIBVLATIONE.

Tribulatio pa. { 1. Hominem à peccato separat.
2. Animam languidam sanat.

cienter susce-

pria

3. A peccato retrahit.

4. Ad vitam rectam adducit.

Primò, tribulatio separat hominem à peccato, & ab amore mundi. Est enim tribulatio, velut absinthium, quo hi, qui sunt spirituales, à temporali consolatione separantur, sicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris separantur. Electis suis Deus iter asperum facit: ne, dum delectantur in via, obliuiscantur eorum, quæ sunt in patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollæ, in qua decoquitur, nisi sæpè moueatur: sic cor hominis huic mûdo, nisi tribulationibus agitetur. Augustinus: Ecce turbat mundus, & amatur, quasi tranquillus esset. Quomodo inhaereret formoso, qui sic amplectitur foetidum?

Secundò, sanat animam ægrotantem. Gaudere debet infirmus, cùm videt caelestem medicum intrromittere se de infirmitate sua, & ex hoc sperare veniam. Illi, qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, sunt sicut infirmus, qui desperatus à medico, relinquitur voluntati suæ: cui nihil, quod petat, denegatur. Gregorius: Desperatis ægris quicquid dari possunt, medici dari præcipiunt: qui autem ad salutem reduci possunt, ijs multa dari contradicunt. Maius autem beneficium confert Deus homini, quando ipsum affligit, quàm quando ipsum prosperari permittit: plus enim confert prauo, qui ipsum corrigit, quàm qui libitum suum facit; & frenet co, vel insano, qui ipsum ligat, quàm qui eius insaniam non refrænat: tunc enim exponitur periculo, sicut naus sine vânta ventis, & procellis exponitur. Psal. 80. *Dimisti eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.* Gregorius: Maclandus vitulus liber ad pascua dimittitur, seruandus iugo premitur: quia iniustus ad debitam mortem effrenatis voluptatibus vtitur, lustrus
verò

verò à delectatione transitoria iucunditatis restringitur.

Tertio à peccato retrahit, & ardorem concupiscentia restringit. Est enim succursus homini missus à Deo. Si domus alicuius igne esset succensa, qui ei aquam ad extinguendum ignem offerret, obsequium, & subsidium reputaret, non nocumētum. Tribulatio est aqua, quæ domum conscientie igne cupiditatis succensam extinguit. Exemplum de beato Benedicto, qui propter tentationem carnis vitadā proiecit se inter spinas, & viticas nudus; & vulnere carnis sanauit vulnus mentis: & de eremita, qui combussit digitos suos, vt vitaret peccatum fornicationis. Eccli. 11. *Malitia vnius hora oblivionem facit luxurie magnæ.* Gregorius: Quis nesciat, quòd melius est ardere igne febrium, quàm igne vitiorum? & tamen cum febre corripimur, murmuramus, & æstum vitiorum, qui occupare nos poterat, considerare negligimus. Item, si quis ab hostibus suis duceretur super equum velocem, nisi esset ab hostibus occidendus, gratum haberet, si quis equum illum occideret, vt sic ab hostibus liberaretur: quantum ergo gratum esse debet ei, qui corpus suum lasciuum, quod ducit ad mortem, in tribulatione, vel infirmitate aliqua debilitat, vt sic à dæmonibus, & à pœna æterna liberetur. Gregorius: Durum nō æstimes, quod pateris, dūmodo ab æternis cruciatib⁹, & æterna passioe liberaris. Item si duellum committeres cum aliquo, gratum haberes, si quis hostem tuum debilitaret in tantum, vt tibi nocere non posset. Duellum est inter carnem & spiritum. Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.* Vnde magnas gratias debet homo agere Deo, si carnem suam aliqua infirmitate, vel tribulatione debilitet, vt à spiritu superetur. 1. Corinth. 9. *Cassigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Eccle. 10. *Curatio faciet*

faciet cessare peccata maxima.

Psal. 113,

Quartò ad viam rectam errantes reducit per tribulationē Dominus, sicut bonus pastor ouē errantem ad viam reducit. Errauit sicut ouis, quæ perijt: quare seruū tuum Domine. Quando aliquis porcum suum, vel ouem ducit ad pascua, vel ad forum, & nō vult eum sequi, ligat fune, vel virga percutit, & sic inuitum ducit: sic ligat nos Dominus infirmitate, & alijs defectibus, quia nolumus eum aliter sequi. Osee II. In funiculis Adam traham eos, id est, in vinculis charitatis. Item, pastores pecora sua, insequentibus hostibus, ad loca munita fugere compellunt: sic nos Deus in infirmitatibus, & tribulationibus ad cælestem patriam intrare compellit. Luc. 14. Compelle intrare. Glossa: Qui aduersitatibus fracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. Item, sicut homo percutit equum, vel asinū suum, vt ad viam redeat, vel vt citius vadat: sic Deus urget nos tribulationibus. De primo Isaia 26. Domine, in angustia requisierunt te. Psal. 82. Imple facies eorum ignominia, & quævent nomen tuum Domine. De secundo Psal. 15. Multiplicate sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Mira fatuitas hominum, bruta animalia quare percutiantur, agnoscunt; si sunt extra viam, ad viam redeunt, si in via, accelerant: & miser homo quare percutitur non aduertit. Psal. 91. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.

- Tribulatione homo
- 1. Probatur.
 - 2. Purgatur.
 - 3. Consolationem meretur.
 - 4. Calice potatur.
 - 5. Illuminatur.
 - 6. In regnum introducitur.

Primò in tribulatione, qualis sit homo, probatur, sicut aurum in fornace. Iob 23, Probabit me quæstio si aurum, quod per ignem transit, Aurum confusionibus

*Ze 13. nieba przy synu na otowicki
rozmaite z syta uisli i dolegliwosci.
Ze ie otowicki nieplwie przyimowal
i z noie porwina 02*

dilatatur: sic Sancti tribulationibus. Ferrum calidum debet malleari, nō frigidum: sic Sancti amore Dei succensi debent in tribulationibus probari: & ferrum calidum, dum tunditur, dilatatur, sed frigidum frangitur. Bonus puer quando verberatur à patre misericordiam petit, & emendationē promittit: sed peruersus blasphematur, & irascitur, & peiorem se futurum ostendit. Eccli. 21. *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris.* Olla fictilis vacua ad ignem crepat, & magnum sonitum reddit; sed plena non: ita homo vacuus à gratia, crepat in tribulatione per impatientiam. Ecclesiastici 27. *Vasa singuli probat fornax, & homines iustos tētatō tribulationis.* Et nota quòd Dominus non semper liberat suos ab infirmitatibus, & tribulationibus, sed bene vult probare eos. Pater enim non liberat filium suum de manu chyrurgi, vel magistri; licet videat eum affligi sub manu eius, quia scit sibi prodesse in futurum: sic nec Deus suos à tormentis. Non enim liberauit Petrum à cruce, Paulum ab ense, aliosque Apostolos, & Prophetas, arque Martyres à pœnarum crudelium cruciatibus. Heb. 11. *Alij distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.* Alij verò ludibria, & verbera experti: insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, &c. Item, qui peccat, debitor est pœnæ, & tenetur pœnam soluere; idè non debet homo grauiter ferri, si Deus eum affligat in præsenti; quia vult eum acquitare, & emendam de peccato suo accipere in centuplū minorem, quàm postea solueret. Item, pueri quanto plus verberantur, tanto magis addiscunt, & melius sibi consulunt, quàm si dimitterentur voluntati eorum. Isaia 26. *Misereamur impio, & non discet facere iustitiam.* Item, virtus medicinæ non statim sanat; sed primò amaritudo, postea vtilitas comprobatur.

13.

batur: sic est de vtilitate flagellorum. Ideò dixit Dominus Petro: *Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea.* Item, pater filium in torneamento ab ictibus non liberat; licet videat ipsum graues ictus sustinere, vt laudem patièdo acquirat; sed si viderit eum in periculo, nò posset sustinere, quin ipsum adiuuaret: sic Deus amicos suos sustinet affligi in præsenti, vt laudem, & gloriam celestis patrie acquirant; sed si in periculo animæ eos videret, liberaret. Ideò Dominus exposuit Iob periculo corporis, & rerum, & dixit diabolo: *Verumtamen animam illius serua.* Psal. 9, *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Tunc enim opportunum est, cum de periculo animæ agitur.

14.

Secundò in tribulatione anima purgatur. mulier bonos pannos saepe lauat, sed viles, & veteres putrescere permittit: sic Deus iustos flagellat in præsenti, sed peccatores in peccatis putrescere permittit. Heb. 12. *Quem diligit Dominus, castigat; flagellat omnem filium, quem recipit.* Sustinenda ergo est tribulatio, per quam à pœna æterna liberatur, qui sustinet. Exemplum de infirmo, qui patitur abscindi sibi pedem, ne totum corpus amittat; & fur auriculam, vt euadat suspendij pœnam.

Tertiò in tribulatione consolationem meretur. Deut. 8. *Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna.* Quantò sunt amariore herbæ medicinæ, tantò plus oportet apponere de saccharo, vel melle, vt infirmo facilius propinètur: sic de consolatione in tribulatione. Psal. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificauerunt animam meam.* Aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur; & vinum dulce transiens per caryophyllum, quasi caryophyllatum est: sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & Sanctos transierunt. Exemplo ergo illorum debet

*ut Ezechias infirmus nobis
David*

nobis esse dulciores. Bernardus: Magna consolatio membris ex capite. Heb. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem.* Gregorius: Facta præcedentium recolamus, & non erunt grauias, quæ toleramus. Sed quidam sunt similes simiæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eam proiicit; & ideò non gultat de dulcedine nuclei: sic aliqui infelices amaritudinem tribulationis, & pœnitentiæ sentientes, exterius eam proiiciunt; & ideò consolationē interius non sentiunt. Sap. 3 *Sapientiam, & disciplinam qui abijcit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.* Dicitur, quòd in palatio Iouiniani erant duo dolia vini, vnum plenum amaro vino, aliud verò optimo: & quicunque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius de amaro bibere: sic secundum Gregorium: Si mens appetit, quod demulcet, prius bibat, quod dolet. Tribulatio dicitur à tribulo, vt quibusdam placet: est autem tribulus herba pungitiua, & tribulari deductum videtur ab angustia, & dolore illorum, qui tribulum ferri, vel tribulum herbam calcauerint.

Quartò in tribulatione calice Domini potatur homo, & cibo pascitur. Vnde tribulatio est calix, & cibus, quo Dominus potat & cibat suos amicos. Dicitur calix à calida porione; & est illud vas, quo solent medici ægris propinare medicinam, & est quædā mensura; quia Deus dat nobis potū lachrymarum in mensura. Quid hac in vita nō experimur aduersi? quas non procellas, tempestatesq; perperimus? quibus nō exagitamur incommodis? cuius meritis parcitur? Sicut enim nō irasceret homo, si rex faceret eum sedere ad mensam suā, & de cibo suo comedere, & calicē suū potare: sic non debet irasci de tribulatione, Sed quidam sunt, qui non
mul.

multū videntur diligere Deum: quia in mensa eius nolunt comedere, nec de scypho suo potare, id est, nolunt aliquid pati pro Christo, volūt esse socij in lucro, & nō in damno, vel labore; cū tamen dicat

2. Corint. 1.

Apostolus: *Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Iacobi Patriarchę vltimus ē Rachel filius pr-

Genes. 35.

mō dictus est, *Ben-oni, id est, filius doloris*, postea *Beniamin*, id est, *filius dextra*. Exemplum de malo socio.

Isti mutuō accipiunt, & nihil soluere volunt. Psal. 36. *Mutuabitur peccator, & non soluet.* nō solum hic, sed

& in futuro. Item, tandiu est moneta vtilis ad lucrandum, quandiu est in cursu: modō moneta tribulationis, & pœnitentię est in cursu, modō vnus denarius in hoc seculo valet centum in alio. Ezech.

4. *Diem pro anno dedi tibi.* Item, fur, qui non habet vnde soluat, plectitur in corpore; & ita crimen pœ-

na compensatur: sic peccator, qui non vult modō facere pœnitentiam, & soluere quod debet in prę-

senti, verberatur infirmitate, vel alia tribulatione; vel soluet centuplum in inferno, vel purgatorio.

Isidorus: Nequaquam Deus delinquenti parcit: quoniam peccatores flagello temporali ad purgationem ferit; aut iudicio æterno puniendos relin-

quit; aut ipse homo in seipso punit, quod malē admisit. Nota, boni modō franguntur per tribulationes, & infirmitates: sed sicut vas argenteum, repa-

buntur meliores, & puriores. Prouerb. 25. *Aufer ru-*

iginem de argento, & egredietur vas purissimum. Sed

mali non reparantur, sicut vas de terra. Psal. 2. *Tan-*

quam vas figuli confringes eos. Item, sicut faber limat

argentum, vt clarius sit: sic Deus suos affligit, vt puriores sint. Augustinus: Quod lima ferro, quod

fornax auro, quod flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto. Gregorius in Dialogis: Sicut im-

periti homines necdum sculpra sigilla, & imagines aspiciunt, & tanquam perfectā laudant; & tamē ar-

tifex

titex considerat, etsi mox iam laudari gaudet, non definit tamen meliorando tundere: sic plerunque illi, quos iam perfectos homines æstimat, adhuc in oculis summi Põtificis aliquid imperfectionis habent, & quotidie limat eos infirmitatibus, & tribulationibus. Item, videmus quosdam torneatores ad sonitũ timpanorum, & clamorem bedellorum in duello in gladios ruere: pondera armorum, & duros ictus cum patientia sufferre pro modico vanæ laudis, qui pro gloria æterna modicam pœnitentiam ferre nolunt. Quod admirans Augustinus ait: Heu quàm dolendum, quàm pudendum: delectat, vt culpa impleatur, & non delectat, vt Deus acquiratur.

Quintò in tribulatione homo illuminatur. Thren. 3. Ego vir videns paupertatem meam in virga iniquitatis eius. Gregorius: Oculos, quos culpa claudit, pena aperit. Isaia 28. Sola vexatio intellectum dabit auditui. Quare ait Gerson, Doctor deuotus, & eruditus: Tribulatio exercens probat ad virtutem, vel purgat, vel liberat à reatu, vel erudit ad sapientiam. *Silius, p. 299, nota chodamorore m. ad hoc,*

Sextò per tribulationem in regnum introduci-
tur. Matth 5. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; quoniam ipsorum est regnum celorum. Sicut homo cãdiu tenet canem ligatum domi suæ, donec fuerit domesticus, postea dimittit eum liberè quocunque ire vult ad libitum: sic Deus ligat nos modò tribulationibus, & infirmitatibus in præsenti; sed post dimittit nos liberos in domo sua cœlesti. Tunc creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Item, in quibusdam partibus est consuetudo, quòd profesto nuptiarum conuiuiæ, & amici sponsi, & sponsæ consueuerunt se inuicem verberare, dicētes: tene de nuptijs: eodem modò, ô anima, sancta spõsa Christi, te oportet in
Gg præsento

præsenti (antequam cum gaudio introducaris in thalamum sponsi tui) tribulationum, seu tentationum grauamina sustinere, tene totum ad ludum, & festum nuptiarum, nec ludum cōuertas ad iniquitatem, impatienter, vel cum murmure sustinēdo; quia dicit Seneca: Vir bonus, quicquid sibi acciderit, equo animo sustinebit, sciēs hęc lege diuina sibi contigisse. Eccli. 1. *Vsq̃ue in tempus sustinebit patient, & postea redditio iucunditatis.*

TRIBVLATIO est om̃ibus piē viuētibus Genes. 4. 27. 19. 2. Reg. 16. Psal. 33. Prouerb. 24. Eccli. 2. Matth. 10. 12. 16. 24. Marc. 13. Luc. 14. 21. Ioan. 15. 16. Act. 9. Galat. 4. 1. Thesl. 3. 2. Timoth. 3. 1. Petr. 4. 5.

Tribulatio à Deo imponitur ad nostram vtilitatem 2. Reg. 7. Tob. 2. 12. Iudith 8. Iob 5. 33. Prou. 3. Iere. 46. 2. Mac. 6. 1. Corinth. 11. Hebr. 12. 1. Petr. 4. Apoc. 3.

Tribulatio patienter ferenda Matt. 5. 10. Ioan. 15. 16. Act. 5. 16. 2. Cor. 8. Coloss. 1. Hebr. 10. Iacob. 1. 1. Petr. 4.

In tribulatione consolatio Iob 5. Prou. 18. Isai. 26. Thren. 3. Matt. 5. Ioan. 15. 16. Rom. 8. 1. Corinth. 10. 2. Corinth. 1.

Tribulatione experitur nos Dominus Iudith 8. Eccli. 2. 27. Pro. 17. Sap. 3. 2. Thesl. 1. 1. Pet. 1.

Tribulatione pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam Exod. 1. 2. Par. 33. Iudith 8. Prou. 6. Matth. 7. Luc. 24. Ioan. 12. Act. 14. Rom. 8. 2. Cor. 4. 5. Philip. 2. 2. Thesl. 1. Heb. 2. 12.

DE VELOCI CONVERSIONE PECCATORIS.

Festina conuersio peccatoris, ei qui in iuuentute iugo pœnitentiæ se submittit, multa bona facit.

In fo

In festina conuer-
sione multiplex
est vtilitas, scili-
cet,

1. In bono opere radicatio.
2. Ad bonum asluefactio.
3. Vitæ directio.
4. Vitæ in melius cōmutatio.
5. Vitæ certitudo.

Primum bonum, quod facit festina conuersio, est in bono opere radicatio. Arbor, quæ iuuenis plantatur, non de facili postea eradicatur. Ideo dicit Apostolus ad Ephes. 3. *In charitate radicati & fundati.* Colos. 1. *In omni opere bono fructificantes.* Quia sicut omnis fructus à radice procedit, sic opus bonum à charitate. Gregorius: Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non remanet in radice charitatis. Et *fundati*; quia sine fundamento non stat domus, sed destructo fundamento cadit; *charitas enim omnia sustinet.* Item, bonitas alicuius 1. Cor. 13. profundius infigitur, quando inuenit subiectum magis tenerum, & aptum ad recipiendum gratiam.

Veritas:

Quo semel est imbuta recens seruat odorem

Testis diu. Sed quando contrarium gratiæ Dei occupauit hominem (scilicet, peccatum,) difficilius gratia Dei in eo recipitur; quia ingenerit, quod sibi repugnat. Sicut materia, quæ habet aquam, difficilius suscipit ignem, sicut patet in cādela maa defacta, vel ligno. Sicut sculptor, & pictor nō ita de facili sculpsit, vel pingit in lapide habente formam contrariam, vt in lapide nudo, & plano. De facili recipit vestis formam rectam; si nōdum pranam suscepit; sed si contrariam, vix potest rectam formam suscipere. Tenera virga, si curua fuerit, potest ad rectitudinem deduci, trabem verò nullus potest reducere. Et cera mollis suscipit impressionem figilli, quod non facit indurata. Eccli. 30. *Curua cervicem filij in iuē tute, & tunde latera eius, dum infans est: ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi*

dolor animæ. Prou. 22. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.*

Secundum est assuefactio ad bonum, vt in tenera ætate caro dometur, & redigatur in spiritus firmitatem. Sicut stultus esset, qui non domaret equum suum, vsquequo esset senex: sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed nutrit eam delicatè, ita quòd non potest eam postea tenere, imò ipsa proijcit eum in lutum peccati. Prouer. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, (id est, corpus) postea sentiet eum contumacem,* id est, spiritui repugnantem. Apponendum est sal cibis, antequam putrescant, & vermibus scaturire incipiant, & in principio ægritudinis medicina quærenda est. Eccli. 18. *Ante languorem adhibe medicinam.* Peccatum enim consuetudinis est quasi languor inueteratus, qui difficulter curatur. Eccli. 10. *Languor prolixior grauat medicum breuem languorem præcidit medicus:* lepra enim inueterata, & gutta inossata non de facili curantur. Iob 20. *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius.* Beda super Luc. Diabolus tantò difficilior dimittit hominem, quantò possedit diutius; sed vult quasi hæreditario iure tenere, sicut rusticus terrâ, quam diu tenuit. Solet dici; quòd non potest fieri de peccatore inueterato, & quasi rusticato, deuotus miles Christi; nec de ligno putrido, bonum ædificium; nec vetus pannus potest tenere suturam; nec vetus canis vinculo detineri potest. Psal. 37. *Putruerunt, & corrupta sunt cicatrices meæ, &c.* Item ignis concupiscentiæ extinguendus est, dum paruus est; quia tunc de facili potest extinguì. Fatuus reputaretur, qui differret ignem remouere de domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta: sic qui in adolescentia non restringunt carnes suas. Bernardus: *Abscōdi ignē in sinu meo, iam sanie defluere, exusto iam latere, adhuc consulendum*

dum est, an excutiam illum? Nunquid potest homo abscondere ignē in sinu suo, quòd non ardeant vestimenta illius?

Tertium est vitæ directio; quia ex tunc homo incipit regere vitam suam, & dirigere ad portū salutis in mari huius mundi, vbi sunt pericula multa. Sicut enim fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauem dirigere, quousq; incideret in scopulos, & Syrtes: sic qui vitam suam nō dirigit ad portum salutis, antequam incidat in periculū mortis. Prover. 15. *Vir prudens dirigit gressus suos.* Vnde sicut nauta, quando vult prudenter gubernare nauim, collocat se, & stat in fine nauis, vt prospiciat pericula propinqua, & remota, & clauū cōsultō admoveat: sic debet facere iuuenis, vt ponat se in fine nauis, id est, vitæ suæ, & cōsideret principiū, & medium vitæ suæ, & dirigat viam, id est, vitam suam ad bonum exitum, per gubernaculū pœnitentiæ; quia illic naues pertransibunt, scilicet, per arctum foramen mortis. O quàm longē ante, & quàm sollicitē prouident sibi nautæ, quando habent transire periculosum locum! Ideò dicitur Eccli. 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* Memorare, quàm brevis sit vita, & mors incerta. Prover. 10. *Timor Domini apponet dies.* Sicut thesaurus augmētatur ei, qui luctum reportat. Exemplum in Euangelio de illo, qui habuit quinque talenta: & aufertur ab eo, qui non operatur. Et sequitur: *Et anni impiorum breuiabuntur.* Sicut pars alicuius membri abscinditur, ne totum corrumpatur: non enim debet dari pretiosus thesaurus tēporis ei, qui totum dissipat. Bernardus: Nihil pretiosius tēpore: sed heu! nihil vilius hodie reputatur. Ideò dicitur Eccli. 5. *Non tardes conuerti ad Dominū, & ne differas de die in diem:* quia qui ante horā vult mādurare, ante horam debet parare. Vix perficit, qui

manere non incipit. Irridendus est, qui tunc surgit ad operandum, quando est ab opere recedendum: & tunc vadit seminatum rudis agricola, quando instat tempus metendi. Eccle. 3. *Tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum est.* Eccli. 4. *Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Ita citò frangitur vas nouum, sicut vetus; & citius scinditur arbor iuuenis, quàm antiqua. Isa. 37. *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius.* Item auis, quando videt arcum tensum, non expectat ictum sagittæ, sed antè volat: sed miser homo bene expectat ictum mortis ante conuersionem. Psalm. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit.* Item, si homo haberet sagittam in corpore, non differret extrahere vsque ad mensum, & sagittas peccatorum retinet vsque ad annum. Psalm. 37. *Quoniam sagitta tuæ infixæ sunt mihi, scilicet iniquitates meæ.* Itē, citò surgeret de igne, si cecidisset, & in peccato diu iacet, quod est ignis, vsque ad consumptionem deuorans.

Quantum est vitæ melioratio: quia si vita longa tota bona erit, melior est. Augustinus: Si vita longa, erit vtique tota bona. Si multum haberes de frumento, vel vino, velles, quòd totum esset bonum, & multum doleres, si pars aliqua esset corrupta; quantò magis debes velle de vita tua, quòd tota sit bona? Multi laborant, quòd habeant res pulchras, & bonas, plus, quàm seiplos. Augustinus: *Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, vt inter omnia bona tua solus sis malus? Numquid diligis plus res tuas, quàm teipsum? Vix potest ditari, qui matrimonium dissipauit. O quanta gratia, quæ præualeat omni auro. Prouerb. 22. Super argentum & aurum, gratia bona: quàm qui seruaret, facilius diuitijs spiritualibus ditari posset.* Psalm. 36.

Custodi innocentiam, & vide aequitatem. De flore iu-
uentutis debet homo offerre Deo, non de residuo,
vel fæce; quia non est ita gratum. Meliora sunt
poma nouæ plantæ, quàm veteris; primi tempo-
ris, quàm posterioris. Offerenda sunt Domino
pira, & poma pulcherrima, & nobilia, quæ possunt
inueniri. Osee 9. *Quasi vvas in deserto inueni Israel:
quasi prima poma ficulnæ.* Meliorem pacem facit pu-
gil cum aduersario, cum stat adhuc armatus su-
pra pedes, quàm si ceciderit, & arma perdiderit.
Ecli. 2. *Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia,
& in timore; & prapara animam tuam ad tentatio-
nem.* Et Apostolus: *Qui se existimat stare, videat ne* 1. Corint. 10.
cadit.

Quintum bonum, est vitæ asscuratio. Bernar-
dus: Secura est vita, vbi pura est conscientia, vbi
mors expectatur cum securitate, & suscipitur cum
dulcedine. Seneca: Quàm pulchrum est ante mor-
tem consummare vitam, deinde securè expectare
aliquam temporis partem. Securè potest pere-
grinari, qui nihil debet: sic securè mori, qui nihil
debet diabolo, qui non peccauit, vel totam pœ-
nitentiam fecit; sed heu, *Mutuabitur peccator,* & Psal. 36.
*non soluet hic, sed in futuro, & pro vno obolo cētum
talenta.* Exemplum de illo, qui noluit soluere obo-
lum pro redemptione sua: & de illo, qui noluit sol-
uere denarium pro defectu corporis, & soluit po-
stea quatuor. Psal. 108 *Scrutetur fenerator omnem sub-
stantiam eius: & diripiant alieni, id est Angeli, labores
eius.* Ideo Proverb. 5. *Fili, ne des alienis honorem tuum,
& annos tuos crudeli, &c.* De hac materia requirere
sup. Cap. de tardè pœnitentibus. Ideo dicit Apo-
stolus: *Bestinemus ingredi in illam requiem:* sicut festi Heb. 4.
nant pauperes ad portam diuitis, quando debent
habere refectionem vnius diei, & multum est debi-
lis, qui illuc non properat. Sed Dominus parauit
nobis

Matth. 25.

nobis mensam, non ad horam, vel diem tantum, sed in perpetuum, sicut dicitur Matth. II. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.* Festinem⁹ ergo, ne claudatur nobis ianua, vel leuetur pons misericordiæ, qui nunc est demissus, & ne excludamur cum fatuis virginibus, quæ dicebant: *Domine, Domine, aperi nobis,* & audierunt: *Nescio vos.* Vigilemus ergo, quia nescimus diem, neque horam, nostræ vocationis.

DE VERBO DEI.

Verbum (ut quibusdam placet) dicitur à verberatu, quòd verberato lingua intra palatum aëre omnis oratio promatur. Est autè duplex Verbum, immanens, & vocale. Immanens est aliquid in intellectu productum, cuius quatuor sunt conditiones, quòd sit aliquid in intellectu, quòd sit aliquid in mente genitum, quòd sit similitudo rei, quòd sit expressiuum, siue manifestatiuum rei, cuius est verbum. Verbum est aliquid in voce subordinatum verbo mentali.

Diuinum verbum audiendum est

{	1. Velociter, & libenter.
	2. Reuerenter.
	3. Memoriter.
	4. Efficaciter.

Imo

Primò debemus audire verbum Dei velociter, & libenter. Sicut enim pauperes festinant, & currunt ad portas diuitiū, ut inde recipiant refectiones corporales vnius diei, & multum infirmus, & debilis est, qui illuc nō properat: sic ad refectionem animæ multò validius debemus festinare. Iacob. I. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum.* Item, natura dedit vnicuique vnum os, & duas aures, ut velociores simus ad audiendum, quàm ad loquendum. Item, homo habet aures erectas, id est, tendentes ad audienda caelestia Dei verba, non pendentes ad terrena, ut animalia, sed multi contra naturam

turam plus habent aures ad terrena pendentes, quam ad cœlestia erectas. 2. Tim. 4. *Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria concernabunt sibi magistros, prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuersentur.*

Secundò debemus audire verbum Dei reuerenter. Stultus est ille, qui vult emere frumentum, vel vinum, & plus attendit saccum, vel dolium, quam frumentum, vel vinum: sic est ille, qui attendit in sermone, non quod dicitur, sed à quo dicitur, cum tamen Dominus dixerit Ioan 14. *Sermonem quem audivistis non est meus, &c.* Non te moueat dicentis auctoritas, nec quis dicat, sed quid intendat. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eu, qui misit me.* Itē, sunt quidam, qui audiunt verbum Dei solo animo audiendi, ut inde possint loqui, qui similes sunt vini propinatoribus, qui gustant plura vina, non ut emant, sed ut possint dicere alijs, hoc bonum, illud melius: sic isti audiunt, non ut impleant, sed ut loquantur, vel detrahant. Item, sunt similes militibus, & clericis, qui vadunt ad nundinas, non ut emant, vel vendant, sed inde loquantur. Psalm. 63. *Firmauerunt sibi sermonem meum, ut referant; sed bonum, ut relinquunt.* Ezech. 33. *Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos.*

Terriò debemus audire memoriter. Cribrum, si ponatur in aqua, statim impletur, sed cum extrahitur, nihil remanet: sic multi sunt, qui sermonem audiunt, & pleni sunt aqua deuotionis, sed cum recesserint, vacui remanent, & eorum, quæ audierint, memoriam non habent. Eccli 21. *Cor sicut quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.* Item, sicut corpus cibo nutritur: sic anima verbo Dei. Matt. 4. *Non in solo pane vivit homo sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Quid prodest lumere cibum, qui ita-

tim emittitur? quid conceptio, quam statim mors sequitur? ponere aliquid in saccum pertusum? exprimere figuras in aqua, cum eas non retineat? capere autem, quæ statim amittitur? sic audire verbum Dei, & proijcere illud. Istud est congregare mercedes, & mittere eas in saccum pertusum, iuxta Prophetæ oraculum.

Quarò debet audiri efficaciter, scilicet cum effectû. Multum deberet confundi clericus, qui per viginti annos frequentauit scholas, & adhuc nescit *Pater noster*, vel *Credo*. sic multi, qui diu frequentauerunt sermones, & adhuc ignorant, quomodo viuere debeant. Deuter. 5. *Discite ea, & opere complete.* Item, pluuiâ facit exire de terra vermes, & bufones, & herbas germinare: sic verbum Dei peccata ab homine, & bonum propositum germinare. *Isaia 55. Quomodo descendit imber, et nix de celo, & illuc ultra non reuertitur sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, et prosperabitur in his, ad quæ misi illud.* Item, fatuus reputaretur ille, qui ex solo auditu medici, crederet se ab ægritudine curari, & non faceret, quod doceret; vel ex aspectu speculi, crederet à se deformitatem remoueri. Talis est, qui verbum Dei audit, & non facit. *Iacob. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum naturæ suæ in speculo: considerauit enim se, & abiit & statim oblitus est qualis fuerit.* Item, si dominus tuus mitteret ad te nuntium suum, & in ostio solo illum reciperes, & non in domo, irascetur tibi. Nuntius à Deo ad te missus, est verbum Dei. *Prou 25. Sicut aqua frigida animæ sitienti, ita nuntius bonus de terra longinqua.* Nuntius ille in ostio recipitur, non in domo, cum

cum verbum Dei solummodò aure corporis, non corde auditur. *Isti aures habent, & non audiunt.* Con. *Psal. 117.*
tra Iob 42. Auditu auris audiui te, & c. idcirco me reprehendo, & ago poenitentiam in fauilla & cinere. Item, stylus insertus trahit ad se naturam trunci: sic verbum Dei cor ad suam naturam trahere dicitur. *Iac. 1. Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.*

Secundò videndum est, propter quod audiendum est

- verbum Dei, quia
- 1. Animam mundat.
 - 2. Mentem illuminat.
 - 3. Contractos sanat.
 - 4. Mortuos resuscitat.

Primò animam mundat à sordibus peccatorum, vt medicina corpus, & aqua vas immundum. Vas enim, cui frequenter aqua infunditur (licet aquam non retineat) est mundius, quàm si non infunderetur: sic ille, qui frequenter audit verbum Dei, quàm qui non audit. *Ioan. 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Nota, duobus modis valet verbum Dei ad munditiam cordis. Primò, quia ostendit maculas cordis, & ideò dicitur speculum. Secundò, quia dat aquam gratiæ ad abludendum. *Proverb. 13. Doctrina bona dabit gratiam.*

Secundò audiendum est verbum Dei; quia illuminat mentem. Si aliquis venisset de longinquis partibus, & apportasset tam pretiosas Reliquias, quòd certus esset indubitanter, quòd tactu earum cæcus illuminaretur, claudus erigeretur, mortuus suscitaretur, insano sensus redderetur, nullus esset, qui non crederet ad tales reliquias. Nunquid cæcus est peccator, qui ita citò ponit pedem suum in luto, sicut in loco mundo? *Thren. 4. Errauerunt cæci in plateis polluti sunt sanguine* id est, peccato. Talis permittat se tangi verbo Dei, & illi iminabitur, sicut in *Psal. 118.* dicitur: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, et in cilectum dat paruulis.* *Lucerna pedibus meis verbum*

lum tuum, & lumen semitis meis. Heu peregrinantur homines vsque ad S. Iacobum, & ultra mare pro lumine corporis recuperando, & fortè non recuperant, & nolunt vsque ad sermonem laborare pro lumine animæ, quod ibi recuperant. Prouerb. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplina.

Tertiò erigit contractos. Nunquid non contractus est, qui multis annis iacuit in lecto peccati? nec fuit in via recta salutis per vnā diem? Veniat ad sermonem, & recuperabit gressum aculeo verbi Dei. Eccle. 12. *Verba sapientium, sicut stimuli, qui faciunt claudos rectè ambulare. Sed inueniuntur hodie multi, qui fugiunt sermones, sicut contractus, qui fugiebat S. Martinum, ne erigeretur.*

Quartò mortuos viuificat. Resuscitantur mortui in peccatis verbo Dei. Ioan. 5. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei; & qui audierint, viuent.* Reliquæ omnem languorem sanant, vel expellunt. Sap. 16. *Neque herba, neque malagma sanauit eos sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.* Ecce apparet, quòd maioris efficacis est verbum Dei, quàm aliquæ medicinæ, vel Reliquiæ Sanctorum. Vnde mirabile est, quomodo aliquis infirmus remanet, qui non ad concionem (vt curetur) currat. Solent autem homines pro medicis, & medicinis solis ad Reliquias Sanctorum offerre: sed ad istas medicinas non oportet aliquid dare, nec offerre ad reliquias istas, nisi intentionem, & orationem. Item, Si aliquis haberet lapidem pretiosum, qui præualeret omni auro, & omni argento, & omne in infirmitatem curaret, non proijceret illum, sed custodiret diligenter: sic nec verbum Dei debet aliquis proijcere, sed studiosissimè custodire; quia præualet omni auro, & argento. Psalm. 118. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti.* Psalm. 118. De-

18. *Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum.* Glossa: Plus diligit charitas Dei legem, quam cupiditas rei aurum, & argentum.

VERBUM DEI semper ob oculos ponendum Deuter. 4. 6. 11. Num. 15. Psalm. 1. Prou. 3. 4. 6. 7. A Verbo Dei non recedendum Deuter. 4. 5. 28. Iosue 1. 23. Prou. 4. Isaia 30. Verbum Dei non audiendum solum & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum Deuter. 5. 6. 31. Isaia 29. Ezech. 33. Matth. 5. 7. 15. 28. Lucæ 6. 11. 12. Ioan. 13. Hebr. 4. Iacob. 1.

Verbum Dei quantæ sit virtutis & efficacitatis Genes. 1. Iob 38. Psalm. 31. Isaia 46. 55. Matth. 8. Marc. 1. Lucæ 5. 8. 18. Verbum Dei est cibus animæ Deut. 8. Sap. 16. Ierem. 15. Ezech. 3. Matth. 4. Lucæ 4. Verbum Dei manet in æternum Num. 23. Tob. 14. Psalm. 32. 116. 118. Isaia 40. 51. 54. Matth. 5. 24. Marc. 13. Lucæ 16. 21. 1. Petr. 1.

DE VERITATE.

Veritas, est adæquatio rei ad intellectum.

Veritas triplex

1. Oris, in locutione & Confessione.
2. Cordis in contritione, & dilectione.
3. Operis in satisfactione, & remissione.

Primò debet esse veritas in ORE, per rectam locutionem. Zachar. 8. *Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo.* Vnus denarius verus valet plus centum falsis: sic vnus homo verax plus valet centum mendacibus, & plus diligit eum Deus, quam centum mendaces. Psalm. 50. *Ecce enim veritatem dilexisti.* Item, debet esse oris veritas per puram confessionem; quia confitens adducitur tanquam testis in causa Domini contra ipsum, à quo exigitur veritas:

Proverb. 19.

veritas: quia testis falsus non erit impunitus; & qui mentitur in confessione, testis est fraudulentus. *Ecclesi 4*
Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

Nota, quod in veritate confessionis

1. Anima sanctificatur.
 2. A diabolo liberatur.
 3. Ab ictibus protegitur.
 4. Ad regnum introducitur.

Psalm. 113.

Ioan. 8.

Psalm. 90.

Anima in veritate confessionis sanctificatur. *Ioan. 17.* Pater, sanctifica eos in veritate, scilicet, confessionis: quia facta est *Iudæa*, id est, confessio, sanctificatio eius, animæ. A peccato, & à diabolo liberatur. *Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Item, per hanc ab ictibus inimici, sicut pugil clypeo, protegitur. *Scuto circumdabit te veritas eius.* Item, per hanc in regnum æternum introducitur. *Isaiæ 26.* *Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.*

2. Secundò, est veritas **CORDIS** in contritione, vel dilectione. *1. Ioan. 3.* *Non diligamus verbo, neque lingua: sed opere, et veritate.* *Bernardus:* Ille neque Deum amat, qui, quæ mundus amat, quaerit: nec qui illius fructum, aut meritum sui amoris præter Deum querit, pro certo Deum non diligit, sed sua: ut meretrix amatorem, quandiu inuenit quod rodar. *Psalm. 48.* *Constebitur tibi, cum benefeceris ei.*

3. Tertiò est veritas **OPERIS**. *Ephes. 4.* *Veritatem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia.* Nota, quod sunt quidam falsi nuntij, qui portant arma regis picta in pixide, sed iutus non habent literas, neque sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur ratione placendi Deo, sed mundo; & idcirco opera eorum, ut falsi testes, in iudicio condemnabuntur, quando libri conscientiarum aperti erunt, & dicetur eis: *Nescio vos.* Item, volenti ditari, non sufficit ei, nisi annuatim crescat in aliquo census suis: similiter desiderans ditari in spiritualibus bonis, debet annuatim, & quotidie bona sua amplius

pliare, vt dicitur 1 Theff. 4. Ambuletis, vt abundetis ma-
gi. Veritas est firmiter confirmanda. Psalm. 30. Quo-
tiam veritatem requirit Dominus.

De VERITATE habes 3. Esdr. 3. 4. 4. Esdr. 1. Psalm.
30. 118. Prouerb. 3. Isaia 26. 59. Daniel. 8. Osee 4. Za-
char. 8. Ioan. 1. 2. Cor. 13. Gal. 3. Ephes. 4. 2. Timoth. 6.

DE VIDENDO DEVM.

Videre debemus { 1. Deum.
2. Nosmetipsos.
3. Futura.

Videre debemus DEVM. Psalm. 83. Respice in fas-
ciem Christi tui. Ioan. 12. Domine volumus Iesum videre.

In quo debemus { 1. Christi verba.
2. Et eius opera.

Primò debemus videre eius verba. Ierem. 2. Vi-
dete verbum Domini, id est, intelligite. Genes. 16. Agar
vidit in deserto puteum aquæ viventis, & videntis, id
est, sacram Scripturam, quæ facit videre. Prouerb.
6. Mandatum lucerna est, & lex lux, & vita incruen-
tio disciplina. Ioan. 6. Verba, quæ ego locutus sum vobis spi-
ritus & vita sunt.

Secundò debemus videre eius opera. Psalm. 45.
Venite, & videte opera Domini.

Opus { 1. Incarnationis.
2. Nostræ redemptionis.

De primo Exod. 3. Apparuit Dominus Moyfi in flam-
ma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rubus arderet, &
non combureretur. Dixit ergo Moyfes: Vadam, & videbo
visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Ig-
nis in rubo, deitas in carne. Deuter. 4. Dominus Deus
tuus ignis consumens est, rubus propter asperitatem hu-
militatem significat. Multa enim dura, & aspera
pro nobis in Cruce sustinuit. Isaia 51. Verè languores
nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

De secundo Cant. 3. Egredimini, & videte filie Sion
regem Salomonem in dia demate, &c. Thren. 1. O vos om-
nes, qui

Videte in faciem Christi tui. Ioan. 12. Domine volumus Iesum videre. Et in opera Domini. Venite, & videte opera Domini. Opus Incarnationis. & redemptionis. Et in faciem Christi tui. Ioan. 12. Domine volumus Iesum videre. Et in opera Domini. Venite, & videte opera Domini. Opus Incarnationis. & redemptionis.

Num. 21.

nes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus. Hebr. 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem. Ideò filij Israël aspicientes serpentem æneum, sanabantur à moribus serpentum. Glossa: Videntes angustias Christi, facilius vestras portabitis.

2. Secundò debemus videre NOSMETIPSOS. 2. Ioan. vers. 8. Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis.

Et nota, quòd circa nos debemus videre

1. Vocationem nostram ad fidem.
2. Defectus, & peccata nostra, ad humiliandum.
3. Iustos homines, ad imitandum.
4. Insidias dæmonum, ad præcauendum.

Primò debemus videre circa nos vocationem nostram ad fidem. 1. Cor. 1. Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, id est, quos mundus stultos reputat, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi, id est, pauperes, qui nullius potentie, elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia, id est, quæ omnino nihil videntur valere, elegit Deus: & ea quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.

Secundò debemus videre defectus nostros, & peccata ad humiliandum nos. Ierem. 2. Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris. Augustinus: Homo, si te videres, tibi displiceret; nunc autem, quia te non vides, tibi places, & mihi displices.

Tertiò debemus videre circa nos iustos homines ad imitandum. Hebr. 13. Mementote prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentur

Ita exitum conuersationis, imitamini fidem. Matt. 11. Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? quasi diceret, non. Sed quid existis videre? Prophetam? vera dicit. Etiam dico vobis, & plus quam Prophetam; quia bona facit. Iob 33. Respiciet homines, & dicet, Peccavi, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi.

Quartò debemus videre infidias diaboli, ad præcauendum. Ephes. 5. Videte, quomodo cautè ambuletis: quia diabolus insidiatur vbique, sicut latro mercatoribus, quando nouit eos aliquid portare. Psalm. 141. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi: sicut absconditur rete auibus, vel piscibus hamus. Vel, cautè ambuletis, ne cadatis: quia via lubrica est. 1. Corinth. 10. Qui se existimat stare, videatur cadat.

Tertiò debemus videre ea, quæ F V T V R A sunt, iuxta illud Deuter. 32. Vtinam saperent, quàm dulcis est Deus. Psalm. 33. Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. & intelligerent, id est, seipsos viderent. Bernardus: Vide vnde venis, & erubescere vbi es, & ingemisce: quò vadis, & contremisce: ac nouissima promiserent.

Debemus ergo videre

1. Diem iudicii, vt timeamus.
2. Pœnas inferni, vt caueamus.
3. Gaudia æterna, vt appetamus.

Primò debemus videre diem iudicii, vt timeamus. Daniel. 7. Aspiciebam donec throni positi sunt, & aliquis dierum sedet, &c. Sequitur: Iudicium sedet, & libri aperti sunt. Luc. 21. Videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. Gregorius: illum diem, fratres, ante oculos cordis ponite, & quicquid graue cernitur, eius comparatione leuigetur.

Secundò debemus videre pœnas inferni, vt caueamus. Isaia 38. Vadam ad portas inferi, scilicet, con-

Jerem. 2.

gitatione. Bernardus: *Vadam, ut videam, & timcam, & enadam. Scito & vide quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem meum apud te: dicit Dominus Deus exercituum.*

1. *Malum est, propter poenarum acerbicatem.*

2. *Amarum, propter perpetuitatem.*

Il. 12. 3. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deurante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?*

Act. 7.

Tertio debemus videre gaudia aeterna, ut appetamus, dicentes cum Stephano: *Ecce video caelos apertos, &c. Isaia 33 Oculi tui videbunt Ierusalem, habitationem opulentam. 1. Cor. 13. Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem.*

DE VIRGINITATE.

Virginitas est abstinencia ab omni coitu, tam licito, quam illicito.

Virginitas commendatur propter multa digna laude, & excellentias, quae sunt in virgine.

Virginitatem commendant	{	1. Quia Christi sponsa, & socia.
		2. Cordis, & corporis munditia.
		3. Thesauri pretiositas.
		4. Angelorum conformitas.
		5. Corporis, & animae integritas.
		6. Interior conformitas.
		7. Remuneracionis incomparabilitas.

Primum igitur in virgine est; quia Christi sponsa, & socia. 2. Corinth. 11. *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Levit. 21. praeceptum est summo sacerdoti virginem tantum ducere uxorem, sed viduam, & repudiatam sordidam, & meretricem non accipiet. Per ista quatuor genera mulierum, quae a matrimonio summi sacerdotis repelluntur, significantur quatuor genera hominum, quae a matrimonio Christi excluduntur.*

Per *viduam*, intelligitur anima, cui mortuus est carnis

carnalis vsus, sed non affectus; quam sola necessitas trahit à malo, non charitas: quia talis potest dici vidua de viuo marito, quæ lambit, vbi mordere non potest, id est, delectationes præteritas, quas habere non poterit, cupit: sicut canis lingit vas post cibum. De tali dicit Apostolus: *Vidua, quæ inde huius est, viuens mortua est.* Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod ei non placet, plangit, & recogitat maritum suum mortuum, quamuis fuerit pessimus. Talis est anima, quæ quando contingit ei aliquid aduersari, semper suspirat ad ea, quæ dimisit, vt filij Israël ad ollas carnum in Ægypto.

1. Timoth. 5.

Per *repudiatam* intelliguntur illi, quos mundana negotia repudiant, & ad illa se ingerunt non vocati, à mundo contemnuntur & opprimuntur, & mundum non contemnunt: sicut meretrix ab amatore suo non recedit, licet ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas molestias sustineat. Augustinus: Ecce turbat mundus, & amatur, quasi tranquillus esset. Quomodo inhaereret formoso, qui sic amplectitur foetidum? Sicut enim vna anima non potest esse habitatrix duorum corporum: ita amor Dei, & amor mundi non possunt simul in eadem anima dominari. Vnde idem Augustinus: Totum exigit te, qui totum fecit te. Item, tales verè possunt comparari leonibus, qui in cutijs Principum bonis nutriti, licet sustinentur, tamen expulsi hinc, redeunt aliunde: sic quidam sunt illecti ita delectationibus mundi, & illecebris, quod licet aduersitatibus & molestijs impugnentur, tamen ab eo non recedunt. Contra quos Ecclesiastici 29. Minimum pro magno placeat tibi, & improprium peregrinationis non audies.

Per *sordidam* intelligitur anima, quæ immundis affectibus maculatur. Si vis ergo desponsari à

Eccle. 9.

Christo, auferas tibi *vestimenta sordida*, iuxta verbum Zach. cap. 3. Sicut in veste alba turpior est macula, & facilius apparet: sic in virgine. Sicut solent facere virgines maritandę, abijcere scilicet sordida vestimenta: sic & tu sordida opera, vt *omni tempore sint vestimenta tua candida*. Vnde Apostolus ad Rom. 13. *Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

Pet meretricem, quę cuilibet paret libidini, intelligitur anima, quę cuilibet cedit tentationi. Et nota, quod non dicitur casta mulier, quę libenter audit verba corruptoris, licet ei consentire nolit: sic non dicitur casta anima, quę libenter audit verba carnalia, & tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, licet peccato consentire nolit. Ideo dicitur Eccli 13. *Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas.*

Secundum, quod virginitatem commendat, est cordis, & corporis munditia. Apocalyps. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt conuincti.* Virgines enim sunt. Hieronymus: Illa virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculat. Castitas enim corporis sine castitate mentis, est quasi spica sine grano, bursa sine argento, nux sine nucleo, dolium sine vino. Hę sunt virgines fatuę, quę exclusę sunt à nuptijs. Matth. 25. *Quia non habuerunt oleum gratiæ in vasis suis.* Virginitas enim sine gratia, & charitate, est lampas sine oleo, & igne. Boëtius: *Subtrahere oleum, lampas non lucet; tollere charitatem, castitas non placet.* Item, virginitas corporis plena sordidis desiderijs similis est latrinę, habenti orificium deauratum, & lampadi integre plenę cæno, & stercore; & sepulchro exterius ornato. *Va vobis hypocrita: quia similes estis sepulchris dealbatis.* Macula enim in veste alba turpius apparet: sic macula peccati in virgine. Ideo bysso comparatur. Prou. 31. *Bysus & purpura indumentum eius.*

Matth. 23.

Terc

Tertium, est thesauri pretiositas, Ideò gemmæ comparatur. Augustinus: Virginitas est gemma pretiosa & thesaurus. Matth. 13. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro.* Iob 38. *Nunquid ingresses es thesauros niuis, id est, virginitatis, aut thesauros grandinis, id est, castitatis, & continentię, aspexisti?* Omnis ponderatio cuiuscunque rei temporalis, cuius. *Eccli 26.* cunque ponderis sit, & valoris, non est digna continentis animæ. Non debet esse securus, qui inter latrones tam pretiosum thesaurum portat in vase tam fragili. 2. Corinth. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Bernardus: Solent virgines, quæ verè virgines sunt, semper esse pauidæ, & nunquam securæ. Exemplum de Bernardo, qui propter meretricem clamanit: latro, latro.

Quartum, est Angelorum conformitas. Hieronymus: In carne præter carnem vivere, non terrena vita est: sed Angelica. Matth 22. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut Angeli Dei in calo.* Ambrosius: supergraditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur. Maior est tamen victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt: virgines verò cum carne incorruptibili triumphant. Ex Nora, quòd virgines debent esse solitariae, & syluestres, non multùm affabiles. Syluestria autem animalia pulchriorem pellem habent, quàm domestica; & cattus sylvester, quàm domesticus: sic virgines syluestres pulchriores interius solent esse, quàm affabiles. Familiaritas enim, & affabilitas viam parant ad luxuriam. Bernardus: O virgo sancta, sola esto, ut illi soli placeas, quem solum in omnibus eligisti: fuge publicum, fuge ipsos domesticos: an ignoras te verècundum habere sponsum, qui nequaquam cæteris præsentibus suam velit exhibere præsentiam?

Quintum, est cordis, & corporis integritas. Cyprianus: Virginitas est opus integrum, atque incorruptum. Ideo virginitas dicitur lampas; quia sicut lampas confracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Si autem aliquis amiserit virginitatem suam, si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos 5. *Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitaret eam.*

Cant. 2.

Isaie 40.

Sextum, est interior formositas, quam requirit Deus in sponsa sua. *Ostende mihi faciem tuam*, scilicet, interiorē, quæ mihi placet. Pulchritudo enim interior est sicut pictura in pariete: tolle picturam de pariete, & apparebit lutum, quod erat interius. est etiam velut pulchritudo floris. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri, &c.* Ideo dicitur Prov. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Pulchritudo, quæ in vestibus est, pulchritudo accommodata est, ut pulchritudo ouiculae. Multum erubesceret nobilis, si oporteret eum mendicare ab ignobilibus: sic erubescere debet homo, quando à vermibus, & ouibus mendicat pulchritudinem exteriorē, cui pulchritudo naturalis sufficere deberet, sicut sufficit alijs creaturis, ut soli, & rose. Vestes te ornant, pulchritudo esset, si eas ornares. Ideo ornatum querendo ostendis te esse turpem. Decor, qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, ipsius vestis pulchritudo est, non vestiti. Bernardus: *Fulgent monilibus, & sordent moribus.*

Isaie 56.

Septimum est remunerationis incomparabilitas. Illi enim deberetur aureola, & fructus centesimus. *Hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui custodierint sabba- tha mea, &c.* Dabo eis in domo mea et in muris meis locum, & nomen melius à filiis, et filijs nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Sap. 2. *Felix sterilis & incoquina- ta, quæ nesciunt thorum in delictis.*

De VIRGINITATE Matth. 19. 1. Cor. 7. Apoc. 14.

DE VITA AETERNA.

Vita æterna est vita beata, sicut dicit Augustinus: Beata vita est, cum illud, quod hominibus optimum est, habetur, & amatur. Si alicui nuntiaretur, quod esset hæres alicuius possessionis, vel hæreditatis, unde magnus honor sibi, vel suis posset evenire, multum gauderet, & magnas expensas faceret, & transiret maria, & montes, ut ad hoc posset pervenire: & si dimitteret se exhæredari, accideret ex prauitate magna, & defectu cordis. Deus autem nuntiat amicis suis, quod sunt hæredes vitæ, & regni æterni. Iob 36. *Annuntiat de ea amico suo, quod possessio eius sit*, scilicet, quod habeat ibi ius, & quod ad eam possit ascendere, nisi ex prauitate, & defectu cordis perdat. Iob 37. *Super hoc expanit cor meum, & emorsum est de loco suo*: parum fuit, quod non saltaret de ventre, ob cordis desiderium.

Vita æterna debetur nobis iure hæreditario. Tarpe est, cum terra venditur aliqua, si ab eis, qui sunt de cognatione, non ematur: sic est, quod nos omnes sumus fratres Christi, unde hæreditatem regni cælorum, quam venditioni exponit, emere debemus. Ierem. 32. *Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth*. Anathoth enim interpretatur gratificatio designantis, & significat regnum cælorum, quod est regnum gratum, & quod gratificari possidebunt: *tibi enim competit iure propinquitatis*. Deus ostendit vitam æternam multum valere, & magnam esse, quando tam carè vendit eam amicis suis, quos nullo modo deciperet. Quomodo Sancti Apostoli, & Martyres eam emerint vide cap. de Beatitudine. Ipse etiam Filius Dei emit eam pro suis sequacibus, & amicis sanguinis effusione. Magna infamia videtur illius, qui credit minori pretio habere vinum quam filius, vel servus, vel etiam ipse paterfamilias: sic qui paradisum credit ad melius forum habere, quam Sancti, vel etiam ipse Chris-

Itus. Lucæ 24. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Item, si homo tantum laborat pro vita ista, quæ fluida, & misera est; quantum deberet laborare pro vita æterna? Augustinus: O amatores mundi, non est requies, ubi quæritis eam: beatam vitam quæritis in regione mortis, non est hic: quomodo ibi beata vita, ubi nec vita? Quod si amatis istam miseram, fluidamque vitam, ubi cum tanto labore viuitis, quantò magis amare deberis illam beatam vitam, ubi nullum dolorem sustinebitis? Si homo tantum cauet sibi à nociuis cibis pro vita temporali; quantò magis cauere debet à prauis operibus, quibus æterna vita perditur. Item, homo indigens omni bono, libenter quæreret patriam, ubi in bonis omnibus abundaret sine fine: hæc est vita æterna. Iudic. 18. Tradet nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria. Deuter. 8. Rerum omnium abundantia perfrueris Augustinus: Quid per multa vagaris, ô homuncio, quærendo animæ tuæ, & corporis tui bonum? ama summum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit. Quid enim amas caro mea? quid desideras anima mea? ubi est quicquid amas, quicquid desideras?

Rom. 8.

Galat. 4.

In æterna vita erit vera libertas: quia creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Illa, quæ sursum est Ierusalem libera est: quæ est mater nostra. Si carè aliquando homo emit libertatem temporalem, quare non æternam? Ibi erit æterna securitas: viuent enim in omni tranquillitate: quia iustorum anime in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Bernardus: O ciuitas cœlestis, mansio secunda, patria totum continens quod delectat, populus sine murmure, incolæ nullam indigentiam habentes. O quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Si ergo vis esse securus, ibi habitare stude. Ibi erit corporum velocitas. Vnde si te delectat velocitas, illic

Psalm. 86.

illic velox erit & corpus. Sicut sol statim cum nascitur in Oriente, apparet in Occidente: ita citò Sancti ab Oriente in Occidentem venire possunt: *Ierusalem sicut ceruus claudus.* Ibi erit diuitiarum copiositas. *Psal. 111. Gloria & diuitia in domo eius.* Deus enim fideles seruos suos *super multa* constituet. *Isaie 35. Matth. 23.*
 33. *Oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam.*
 Ibi erit deliciarum voluptas. Omnes deliciae, quæ sunt in mundo, & erunt vsque in diem iudicii, minores sunt respectu illius suauitatis, quam sit vna gutta aquæ respectu totius maris. Bernardus: *Tanta est suauitas, & iucunditas illius cælestis patriæ: quòd si nō liceret ibi esse, nisi per vnius horæ moram, omnes dies huius vitæ pleni delicijs meritò contemnerentur.* Cui comparata omnis aliunde suauitas, dolor est: omnis iucunditas, mæror: omne dulce, amarum: omnis decor, fœditas: omne quodcunque delectare potest, molestū: cum Dei bonitas in infinitum excedat omnem bonitatem. Bernardus: Si tanta inuenitur delectatio in portu-ncula creaturæ, quòd non potest homo ab ea separari: quanta erit in ipso Creatore? si gutta ita inebriat: multo magis fons totus. Guido Cardinalis: Si diuinæ bonitatis vestigia tantū habent suauitatis, quid habet ipse fons pietatis Deus? Itē, si solus odor, qui datur Sanctis in presenti, plus valet & delectat, quàm totum gaudium huius mundi: quid erit de veritate dulcedinis? Augustinus: Quicquid voles, erit: & quicquid noles, non erit. Gregorius: Nihil exterius, quod appetatur: & nihil interius, quod fastidiatur. Cor humanum, cor indigens, cor expertum ærumnis, quantum gauderes, si hic omnibus abundares: ibi vilescunt omnia, quæ habentur in terris. Ibi erit concordia, & pax: quia nihil aduersum, nec à seipso: nec ab alio quis patietur: quia erit illis omnibus vna voluntas. Ideò in illa

1. Cor. 15.

æterna patria, ubi immortales erimus, nec prælia erunt vlla, nec debita, sed vera pax, & gaudium. Ibi enim in Dei laudibus vacabimus, qui erit *omnia in omnibus*. Ibi erit honor, & dignitas. Verus honor, qui nulli digno negabitur, nulli indigno concedetur; imò filij Dei, & Dij vocabuntur. Psal. 81. Ego dixi, *Dij estis, & filij excelsi omnes*: quia ibi erit Deus, & ipsi Sancti. Ioan. 17. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum*. Ioan. 12. *Ubi sum ego, illic & minister meus erit*. Deditur ergo, fratres, vnusquisque nostrum vltra seruire peccato, cui tanta promittuntur in cælo: *oculus enim non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus electis suis*. Ad quæ nos perducatur, qui viuunt & regnant in secula seculorum. Amen. De vita animæ virtuosæ habes Dent. 30. Psal. 2. Ezech. 17. Galat. 2. Ephe. 2. Phil. 1. Ioan. 5.

2. Cor. 2.

DE VITA PRÆSENTI.

Genes. 2.

Vita est triplex: Corporalis, quæ consistit in coniunctione animæ, & corporis. *Factus est homo in animam viuentem*. Ciuilis, quæ consistit in vniōe legis sub Principe. Spiritualis, quæ consistit in vniōe animæ cum Deo in charitate, & amoris vni-tate.

Vitam corporealem comitatur

- 1. Breuitas.
- 2. Tædium.
- 3. Irreuocabilitas.
- 4. Defectus necessarius.

Breuitas, sicut dicitur Sap. 2. *Exiguum, & cum ta-dio est tempus vitæ nostræ*. Ibid. *Vmbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri*. Ecce, quod vitam nostram comitatur breuitas, quia dicitur: *Exiguum est*. Est enim vita nostra similis torrenti, qui cum impetu transit, & citò desiccatur: vel sicut arbor, quæ multis annis crescit, & subito proster-

prostermitur. Ideo dicitur Iob 14. Homo natus de muliere, breui vivens tempore. Sap. 5. Mox nati, continuo desuimus esse.

Brevitatem sequitur tedium. Unde sequitur: Et cum tadio. Tedium est enim bonis vivere, qui de labore suo magnam expectant retributionem. Exemplum peregrini, qui tendit semper ad patriam suam, & operarii fatigati, cui cordi est, quod finiatur dies. 2. Corinth. 1. *Supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere.* Tedium est bonis tot mala videre; quia florent mali, & conculcantur boni. E. clez. *Taduit me vita mea, videntem mala universa esse sub sole.* permittuntur enim mali crescere ad malum suum. Exemplum de porco, qui dimittitur crescere, & impinguari, ut occidatur: & de fure, qui semel, vel bis dimissus, iterum in furto deprehensus suspenditur. Iob 10. *Dimitte me, id est, da mihi spatium, non ut gaudeam, sed ut plangam paululum dolorem meum.* Et sequitur: *Antequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam.* Et enim infernas, sicut Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus. Exemplum de nassa, quam facile intrat piscis, sed egressus est impossibilis.

Et ideo sequitur: *Et non est reversio finis nostri.* Ecce Sap. 2. irreuocabilitas, quæ sequitur tedium. Irreuocabilis est cursus vite nostre, sicut aquæ cursus, qui instabilis, & irreuocabilis est. Omnes morimur, & quasi 2. Reg. 14. *aqua delabimur in terram, qua non reuertuntur.* Comparatur etiam vita ista umbræ, quæ subito sine transitu transiit statim appares, & disparēs. Sap. 2. *Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri.* Exemplum scintillæ ignis, quæ cito extinguitur: & fami, qui cito dispergitur: & de rosa, quæ cito rubet, & statim marcescit. Cum enim dixerint, pax, & securitas. 1. Thes. 5. *tunc repentinus eis superueniet interitus.* Exemplum de ful-

de fulgure, quod in instāti dissoluit magnā turrim;
 Quia ergo non licet reuerti ad vitam, bene debet
 expendi tempus præsens. Pugil, cui diceretur,
 quod aggrederebatur bellum periculosum (quia non
 deberet mori, nisi de vna morte) dixit, si duas vi-
 tas haberem, vnam in periculo ponerem, sed quia
 non habeo nisi vnam, bene (si possum) eam expen-
 dam. In quo patet fatuitas mundanorum, qui to-
 tum tempus suum expendunt in vanitatibus, &
 ideo subtrahitur eis, tanquam pretiosus thesaurus
 dissipatus.

Vitam istam sequitur necessarius defectus cum
 dolore. Psal. 30. *Defecit in dolore vita mea, & anni mei
 in gemitibus.* Vita ista est sicut mulier prægnaans, quæ
 cum delectatione concipit, & cum dolore parturit;
 sic multi nunc delectantur in vita ista, sed in fine
 dolebunt. Vnde vita præsens nō est nisi aliqua mu-
 tatio temporis. Modò gaudent aliqui, modò flet;
 videmus enim frequenter in eadem ecclesia quos-
 dam plorare propter amicorū exequias, alios can-
 tare propter amicorum nuptias. Prouerb. 14. *Risus
 dolore miscebitur.* Si vita Sanctorum cum dolore de-
 ficit, quantò magis vita peccatorum? quia si præ-
 scindit hortulanus arborem fructiferam, sterilis, &
 nociua debet timere: & si defauit iudex in ami-
 cum, quantò magis in hostem suum? Psal. 103. *Defi-
 ciant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint.* Vide-
 mus etiam, quòd de corijs animalium fiunt foru-
 lares, & alia quædam humanis vsibus necessaria: &
 de scyphis contractis quædam alia vtenfilia: sed ca-
 dauet hominis ita deficit, quòd ad nihil aliud va-
 let, vsque ad generalem resurrectionem. Tunc om-
 nes resurget nus, & ante tribunal Christi apparebimus,
 de actibus nostris rationem reddentes, recepturi
 pro meritis. sicut in hac vita in corpore gessimus,
 siue bonum, siue malum.

De VITAE HVMANAE breuitate, & vanitate
 Genes. 3. 2. Reg. 14. 1. Par. 29. Tob. 4. Iob 3. 7. 8. 9.
 11. 14. Psal. 38. 89. 101. 102. 108. 143. Eccle. 2. 3. 7. Sap.
 2. 5. Eccle. 14. 17. 18. 40. 41. Isaia 40. Luc. 12. Ephes. 5.
 Heb. 13. Iacob. 1. 4. 1. Pet. 1.

DE VNITATE SPIRITVS.

Vnio duplex { 1. Corporalis.
 2. Spiritualis.

Vnitatem oportet { 1. Intra } nos est.
 nos habere ad il { 2. Supra }
 lum, qui { 3. Iuxta }

Oportet ergo, { 1. Vnus in seipso, per mentis in-
 tegritatem.
 quod spiritus { 2. Vnitus Deo, per fidem & cha-
 noster sit { 3. Coniunctus proximo, per ve-
 ram fraternitatem.

Primo oportet, quod spiritus noster sit vnitus in
 seipso per mentis integritatem; quia cordis diui-
 sio est signum mortis. Osee 10. *Diuisum est cor eorum,
 nunc interibunt.* Proculdubio quamdiu res est, tandiu
 est vna in se indiuisa. Exemplum de partibus do-
 mus, quarum per se nulla dicitur domus, sed om-
 nes simul iunctae constituunt domum, quae singu-
 larem in se seruant ordinem. Vnde Boetius: Vnum
 est indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio.
 Igitur si anima per fluxum affectionum fuerit di-
 uisa, iam quasi non est, quia res non est vna, sed
 duo frustra. Exemplum de cultello, cuius manubri-
 um si est diuisum à ferro, neutra pars est cultellus:
 ita est de anima, quae diuidit affectiones suas ad
 multa. Sicut candela, quae tot parietibus adhæsit,
 quod amissa cera, vix nisi ellychnium remansit in
 ea. Ideo Cant. 6. de anima sancta dicitur, *Vna est cor-
 lamba mea perfecta mea.*

Secun-

Secundò oportet, quòd homo vnitus sit Deo per fidem, & charitatem. Fides enim vnit intellectum, charitas autem affectum. 1. Corint. 6. *Qui adhæret domino, vnus spiritus est cum eo*; & o quot bona acquirit, qui habenti bona, imò ei, qui est summum bonum, se per amorem vnit. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*. Charitas enim est tanquam glutinum, quod duo disparia cōiungit; sicut ignis, qui ferrum in propriam naturam conuertit. Ephes. 4. *Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis*. Si ne hac vnione nemo vnitur, sicut nec corpus sine sui vnione ad animā. Hugo: Scio, anima, quòd dilectio est vita tua, & quam diligis, ipsa in dilectionis eandem similitudinem transformari.

Tertiò oportet, quòd habeat vnitatē cum proximo. Hoc etiam sit per fraternam dilectionem: dignum est enim, vt qui est vnus cum Deo, vnus sit cum omnibus, qui sunt vnū cum ipso; quia quæcunque vni & eidem (teste Philosopho) sunt eadem, inter se sunt eadem. Charitas enim est vinculum, in quo mercator, tanquam in manica, omnia bona sua defert ad hospitium suum; quòd si rupta fuerit, effunditur tota. Coloss. 3. *Super omnia hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*; & pax Christi exulet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore. Psalm. 132. *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum*; si tamen in vnum, & non in scādalum; alioquin nec bonum, nec iucundum, sed pessimum, & molestissimum. Vix autem illi, per quem iucundissimum vinculum vnitatis rumpitur: portabit iudicium, quicumque est ille. Igitur si laboramus, bonum est habitare fratres in vnum; si quiescimus, bonum est habitare fratres in vnum: nullius enim boni sine socio iucunda est possessio, vt dicit Seneca. Flores in vnum congregat apes, vt mellificet; plura grana collecta faciunt aceruum, & ex multis

esp. 7.

Galat. 5.

minimis grandis aceruus erit. Eccle. 4. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Ecce quàm bonũ est laborantibus. Et si dormierint duo, fouebũtur mutuò. vnus quomodo calefiet? Ecce quàm bonũ est quiescẽtibus. Melius est ergo duos esse simul, quàm vnu. Philosophus: Plura bona paucioribus sunt præligena: ligna enim pariter congregata maiorem ignẽ faciunt. Melius est ergo duos, &c.

- Nota, quòd collegium vnitatis est
1. Cadentibus in remedium.
 2. Resurgentibus in auxilium.
 3. Pugnantibus in præsidiũ.
 4. Patientibus in subsidium.
 5. Itinerantibus in ducatum.
 6. Petentibus in suffragium.
 7. Expectantibus in cautelam.
 8. Viuentibus in gaudium.

Primò est cadentibus in remedium; quia si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. *Vt soli quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se. Nota de populo, qui liberauit losathan à patre damnatum. Eccle. 4. 1. Reg. 14.*

Secundò resurgentibus est in auxiliũ: impossibile est enim preces multorũ nõ exaudiri. Exemplũ Abbaris, qui facillè audit Conuentũ, quãdo simul aliquid petũt. Similiter quãdo oēs ciues vnus ciuitatis petũt aliquid à rege, nõ de facili negat eis; & vnus mal⁹ denarius recipitur aliquãdo cũ multis bonis, qui solus reiiceretur; idcò melius est esse duos simul.

Tertiò est pugnantibus in præsidiũ. Nota, quod filij Israel cõgregati fuerũt, victores extiterũt; dispersi verò victi: omnis enim pugna, vnanimiter aggressa, victoriã parit. Eccle. 4. Si quispiam praua luerit contra vnum, duo resistent ei.

Quartò est patientibus in subsidium. Leuis enim est sarcina vni (quantũcunque debili) quãdo à pluribus adiuuatur. In corpore nerui, & membra corporis ita se habent, quòd alterũ alteri est adiuumentum. Rom 12. Vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

Quin-

Quintò est itinerantibus in ducatum. In solitudine quidem oportet ducem, & præeuntem habere, non seipsum ducere. Similiter in religione nulus se ducere debet, sed communitatem sequi. Vnde boues alligati iugo, ita cōstringuntur, vt vnus non possit dimittere alium, nisi frangat iugum, aut rampat vinculum, & sic non potest trahi à suo coniugali.

Sextò est perentibus in suffragium: quod vnus non obtinet per se, multitudo impetrat. 2. Mach. 3. congregati sunt filij Israël (*quasi vir vnus*) in ecclesia, vt peterent auxilium à Domino. Quando Apostoli acceperunt Spiritum sanctum Act. 1. *omnes erant perseverantes vnanimitè in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius.* Ite, membrum non nutritur alimento corporis, nisi quando vnitur corpori.

Septimò expectantibus est in cautelam. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obse-
sus extra castrum: sic nec fidelis extra congrega-
tionem bonorum. Exemplum de illo, qui descen-
dit ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones: & de
Luc. 10. Dina filia Lia, quæ egressa est, vt videret mulieres rigio-
nes illius, parentibus & fratribus dimissis, quam cum
Genes. 34. vidisset Sichem filius Hemor Heuei, princeps terræ illius,
admauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi oppria-
mens virginem.

Octauò est viuentibus in gaudium. Quid enim est iucundius, quàm illic esse, vbi vna vox lantan-
tium, & vnus ardor cordium? Amor perfectus, est
vnus omnium spiritus, vbi quod amatur inamissi-
bile est. Hanc vnitatem impetrauit Dominus Apo-
stolis, & fidelibus cunctis, Ioan. 17. Non pro eis rogo
tantum sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum
in me: vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in
te, vt & ipsi in nobis vnum sint.

DE VOCATIONE.

VOcare Dei, est producere rem in esse. Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur?* Vbi Sapiens nihil vult cōseruari, nisi quod vocatum est à Deo. Differt autem vocatio ab electione secundum effectum finalis gratificationis.

Vocatio solet fieri quadripliciter, per

1. Literas.
2. Nutum.
3. Vocem.
4. Nuntios.

Primò, cū tibi prædicatur, offertur tibi litera ex parte Domini tui: literas Domini sui audit, vel legit, qui audit verbum Dei. Si seruus alicuius magni domini cum literis ipsius domini veniret, & apportaret bonum nuntium, cum de uocatione, & honore susciperetur: sic & prædicator debet recipi. *Qui recipit vos, me recipit.* Sed multi sunt, qui literas Domini sui non recipiunt, nec etiam audire volunt, nec ad citationes eius veniunt, licet omnia teneant ab eo: sed ad citationes mundi, & diabolici (ad quas non tenentur) citò vadunt. Prouerb. 1. *Vocauit, (scilicet per literas prædicationis) & reuoluit.* Item, si gallina vocat pullos suos propter miluum, ad eam currunt, & tegit eos alis; sed miserimus pullos aliquando, cū intentus est circa spicam, non venit, & rapitur à miluo: sic miser homo, intentus nimis temporalibus, non vult aliquando venire, quando vocatur, & tunc rapitur à diabolo. Ierem. 8. *Apprehenderunt mendacium, & nonauerunt reuerſi.* Mirabile est, canis vocatus à domino, statim currit ad eum: & creatura ad Creatorem, filius ad patrem, seruus ad Dominum venire contemnit? Ideò conqueritur Dominus: *Seruum meum vocauit, (id est, ore prædicatorum) & non respondit mihi.* Si rex vocasset seruum suum pluries,

Matth. 10.

Lob. 19.

Isaia 63.

& contemneret venire, multum indignaretur: & quomodo non irascitur Rex cæli, qui toties vocat hominē, & non vult venire? Ideo comminatur per Isaiam dicens: *Omnes in cæde corruetis, pro eò quod non caui, & non respondistis mihi.*

Secundo, vocat nutu manus, vel signis creaturarum, quæ nobis innuunt, ut ad Deum veniamus. Malus est Monachus, qui non intelligit signa Abbatum sui. Vnde sequitur Prover. 1. *Extendi manum meam*, beneficia largiendo, innuendo per hoc, ut ad me veniretis, sicut vocatur accipiter, vel canis cum cibis ostenditur. Sed nota, quod sicut accipiter saturatus non redit ad manum: sic nec diues ad Deum, sed famelicus, id est, pauper venit. Ideo sequitur Prover. 1. *Et non fuit, qui aspiceret: sed bene fuit, qui acciperet.* Stultus reputaretur ille, qui signum, quod ponitur ad vinum, id est, circulum, vellet cum vino vel pro vino potare: sic qui ista visibilia, quæ sunt signa regni cælestis, vult cum regno, vel pro regno. Augustinus: Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te. Isti volunt habere ova, & obolum, vinum, & nummum. Hieronymus: Impossibile est, ut quis fruatur presentibus bonis, & futuris: ut hic ventrem, & ibi mentem impleat ut de diuitijs ad diuitias, de delicijs ad delectationem transeat: ut in cælo, & in terra gloriosus appareat.

Apocal. 3.

Tertiò vocat voce, scilicet inspirationis. Isaia 30. *Aures tuæ audient verbum post tergum monentis.* Psal. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, qui stat ad ostium cordis, & pulsat: sed multi sunt, qui ei non aperiunt, quod est magnæ rusticitatis non aperire Domino suo. Hoc est, quod sequitur Prover. 1. Despexistis omne consilium meum. Audis consilium amici tui de rebus seruandis, & non audis consiliū Dei de salute animæ tuæ?*

Quartò

Quartò vocat per nuntium, id est, flagella, que deferunt nobis signa salutis. Sap. 16. *Ad correptionem in breui turbati sunt, signum habentes salutis.* Libenter recipit sponsa nuntios ab amico suo sponso missos: sic debemus amplecti tribulationes à fideli amico nobis transmissas. Prou. 3. *Quem diligit Dominus, corripit; & quasi pater in filio complacet sibi.* Glossa: Tantò minus de flagello, quo castigamur, murmurare debemus: quantò in eo paternæ dilectionis pi-
 gnis magis accipimus. Isti ergo nuntij deferunt nobis ariam salutis. *Flagellat omnem filium, quem res.* Heb. 12.
 tipis.

Istis nuntijs debe-
 mus respondere
 per

1. Contritionem.
2. Confessionem.
3. Satisfactionem.

Non debemus eos rursus eijcere, & sine hono-
 re remittere, sicut dicitur 2. Reg. 10. de nuntijs Da-
 uid missis ad Hanon. Isti nuntij compellunt nos
 intrare ad nuptias æternas; vt dicitur Luc. 14. *Com-
 pelle intrare.* Glossa: Qui tribulationibus fracti ad
 amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. No-
 ta, quomodo Dominus sollicitus est de nobis. Quã-
 do aliquis inuitat alium ad prandendum, velle for-
 te, quòd non veniret: sed Dominus non ita, imò
 vim infert, vt secum maneamus, & inuitat nos
 vsque ad vestium dilacerationem, & trahit per
 subtractionem temporalium; aut infirmitates,
 quod est vestium laniatio. Osee 11. *In funiculis adam-
 brahe eos, in vinculis charitatis;* quia multos sedu-
 cit prosperitas, quos aduersitas reducit. Hoc pa-
 ter in Paulo, quem cæcitas ad fidem humiliavit: &
 in filio prodigo, quem fames ad patrem reuoca-
 uit: & in Manasse, quem captiuitas ad regnum re-
 duxit. 2. Paral. 33. *Manasses fecit malum coram Domino,
 iuxta abominationes gentium. Sequitur in eodem: Sed
 duxit iudæ, & habitatores iherusalem, vt facerent malum*
super

Acto. 9.

Luc. 15.

super omnes gentes, quas subuenterat Dominus à facie filiorum Israel. Locutusq; est Dominus ad eum, & ad populum illum: & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntq; Manassen, & vinctum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem. Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum, & egit penitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusq; est eum, & obsecrauit intenti: & exaudivit orationem eius, reduxitq; eum Ierusalem in regnum suum: & cognouit Manasses, quod Dominus ipse esset Deus.

Sed nota, quòd Dominus vocat

1. Ad fidei illuminationem.
2. Ad patientiam, & tolerationem.
3. Ad quietem, & refocillationem.
4. Ad munditiam, & sanctificationem.
5. Ad libertatem.
6. Ad penitentiam, & satisfactionem.
7. Ad sui exemplum, & imitationem.

Primò vocat nos ad fidei illuminationem. 1. Pet. 2. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris, (scilicet infidelitatis) vos vocauit in admirabile lumen suum, id est, ad fidem, quæ mentem illuminat.

Secundò vocat ad patientiam, & tolerationem. 1. Petr. 3. Estote patientes, fraternitatis amatores, misericordes modesti, humiles: non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto; sed e contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. 1. Pet. 5. Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitq;. Pax ergo Christi exultet in cordibus vestris: in qua, secundum apostolum, & vocati estis.

Colos. 3.

Tertiò

Tertiò vocat nos ad quietem, & refocillationem. Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.* Præsumptuosus esset pauper, quem rex vocaret ad prandium suum in camera sua, & venire negligeret. Et certè qui non audit, quando potest; quando voluerit, facere non poterit, sicut patet de virginibus fatuis: *Novissimè verò veniunt & reliquæ virginés, &c.*

Matt. 25. 1

Quartò vocat ad mundiciam, & sanctificationem. *Non enim vocavit nos Deus in immundiciam: sed in sanctificationem.* 1. Thef. 4.

Quintò vocat nos ad libertatem. *Vos in libertatem* Galat. 5. *vocati estis, fratres: Gl'ossa, ut non in timore, sed amore servietis: tantum ne libertatem in occasionem detis carni: Gl'ossa, ne impunè vobis peccandum arbitremini.*

Sextò vocat nos ad pœnitentiam, & satisfactionem. Luc. 5. *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Non egent, qui sani sunt, medico: sed qui malè habent.* Exod. 5. *Deus Hebræorum vocavit nos, ut camus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro.*

Septimò vocavit nos ad sui exemplum, & imitationem. Isaiæ 41. *Quis suscitavit ab Oriente iustum, vocavit eum, ut sequeretur se.* Iob 23. *Vestigia eius secutus est pœnitens, viam eius custodivi, & nō declinaui ex ea.* Matt. 20. *Voca operarios, & reddet illis mercedē.* Operarios dicit, nō otiosos. Si tu nō das otiosis, sed tantum eis, qui in vinea tua operantur, quare à Deo expectas mercedē, nisi instāter opereris pro eo? Sap. 10. *Reddet Deus iustis mercedem laborum suorum.* (trinsecus.

Vocat nos Deus præ-
sertim quin-
que modis:

1. Afflictione,	} intrins. & extrinsecus.
2. Cōmonitione,	
3. Inspiratione,	} intrinsecus.
4. Liberaliter,	
5. Fideliter.	

Afflictio triplex { 1. In rebus, } & est { 1. Paupertas
 2. In corpore, } 2. Infirmitas
 est: { 3. In mente, } 3. Peruerfitas.

Vocat liberaliter, Matth. 11. *Venite ad me omnes.*
 Luc. 5. 14. 2. Tim. 1. Fideliter vocat, Isa. 50. *Ierc. 7.*
 Matth. 22. Luc. 14. Ephes. 4. 2. Pet. 1. Apoc. 15.

DE VOLVNTATE BONA.

Voluntas, est appetitus boni cum ratione.
 Voluntas bona inter alia dona Dei videtur
 esse primū, & principale donum, quod ad salutem
 hominis datur.

Primum est; quia à bona volūate omne bonum
 inchoatur. Principale est; quoniam bona volunta-
 te hominibus vtilius nihil datur.

Sunt quædam mulieres steriles, quæ nunquam
 concipiunt, nec pariunt: sic sunt multi, qui nun-
 quam bonam voluntatem concipiunt, (vt sunt per-
 uersi homines,) sed frequenter malam. Monstruo-
 sum esset, si mulier hufonem, vel serpentem con-
 ciperet, quæ secundum naturam debet concipere
 hominem: sic est de homine, qui creatus est ad ha-
 bendū Deum, si semper habeat venenū peccati in
 corde. Isti sunt inimici Dei, & libenter facerēt ma-
 lum, si possent, vel auderent. Si scires, quod aliquis
 vellet te occidere, si posset, non multum diligeres
 eum: sic nec Deus illum, qui est in volūate peccā-
 di; quia quantum in ipso est, si posset, iterum Chri-
 stum crucifigeret: sicut latro libenter furaretur, si
 non timeret iudicem Augustinus: manet in timore
 feruili peccandi voluntas, & sequeretur opus, si spe-
 raretur impunitas. Item, si sciret aliquis homo,
 quod vxor eius libenter relinqueret eum, vel cum
 alio fornicaretur, si posset, vel auderet, iam quasi
 aduiteram reputaret: sic Deus animā maleuolam.
 Matt. 5 *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eā, iam*
 mactat

machatus est eam in corde suo Glossa, quia voluntas pro facto reputabitur. Augustinus: Non solum appetere; sed velle appeti, criminofum est.

Quidam sunt, qui bonam voluntatem concipiunt, sed nunquam ad opus perducunt. Hi similes sunt quibusdam mulieribus, quæ concipiunt, sed non pariunt; quia partus in utero suffocatur. Et quid prodest prolem concipere, quæ statim emittitur, vel moritur? vel auem capere, & statim dimittere? Osee 9. *Ephraim quasi avis auolauit.* Isaïc 33. *Concipietis ardorem, parietis stipulam.* Stultus esset ille, cui vellet rex dare ciuitatem, vel castrum, si differret per mensem, vel annum accipere: posset enim rex interim voluntatem, vel consiliū mutare. Sed magis fatuus est ille, cui rex cæli vult regnū æternū, vel gratiam suam dare, quando differt accipere, ne fortè accipiat alter, & ipse, vt indignus, expellatur. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Item, tales sunt similes cuiusdam ratiſico, qui promisit, quòd faceret volare asinum suū ad talem diē: cū populus multus ad spectaculū venisset, dixit quòd asinus esset infirmus, & quòd modò nō posset volare, sed aliās. Sic sunt quidā, qui proponunt, quòd asinum, id est, corpus suum, facient volare ad religionē, vel peregrinationem, sed semper infirmatur, vel impeditur. Matt. 25. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Isti sunt similes sacerdoti, qui proponebat ite Romam, & dicebat, quòd non poterat in æstate, propter calorem: nec in hyeme, propter frigus, & malas vias: nec in vere, propter cultum agrotū & vinearū: nec in autumno: propter messes & vindemias.

Quidam sunt, qui bonum opus aggrediuntur, sed non perficiunt. Isaïc 37. *Facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascue, & herba tectorum, quæ exaruit, antequam maturefceret.* Isti sunt sicut quædam mulie-

mulieres, quæ concipiunt, & pariunt, sed non nutriunt. Quid prodest ignem accendere, qui statim extinguitur, nec lignis, nec flatu nutritur? Debet enim feruor bonæ voluntatis nutriri, sicut ignis lignis. Prouer. 26. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.* Item, monstruosum est puerum ab utero matris egressum crescere in carnem, & non in ossa: sic crescere hominem in carnalem affectum, & non in ossa virtutum, & membra bonorum operum.

Quidam sunt sicut lux vespertina, quæ quanto procedit, tantò lux eius, & calor decrescit, & umbra crescit: sic multi quanto plus viuunt, tantò plus decrescit in eis lux gratiæ, & feruor bonæ voluntatis, & umbra cupiditatis, & carnalis amoris semper in eis crescit. Iere. 6. *Ve nobis, quia declinamus dies, quia longiores facta sunt umbræ vesperi.* Sed iusti sunt sicut lux matutina, quæ quanto magis procedit, tantò plus calor eius, & lux crescit, & umbra decrescit. Proue. 4. *Iustorum semita, quasi lux splendens, procedit, & crescit usque ad perfectam diem.* Isti bonum opus concipiunt cogitando, pariunt incipiendo, nutriunt perseuerando, & non deficiendo, & usque ad finem perducunt complendo.

Sed sunt quidam, qui bonam voluntatem dicunt se habere, sed prauum opus pariunt quotidie: quod idem est, ac si mulier pareret bufonem, quæ concepit hominem. Prou. 10. *Opus iusti, ad vitam: fructus autem impij, ad peccatum.* Voluntas Dei est incomprehensibilis, & utilis. Genes. 30. *Nolite timere, &c.* Psal. 113. *Deus autem noster in celo omnia quaecunque voluit fecit.* Isa. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Dan. 4. *Iuxta voluntatem enim suam faciunt in virtutibus celi, quàm in habitatoribus terra, &c.* Vtilis est, ideò implenda. Psal. 26. *Vnam petij à Domino.* Psal. 142. *Docce me facere voluntatem tuam.*

DE VOLVNTATE PROPRIA. 503

VOLVNTAS nostra accommodanda voluntati
diuinæ 1. Reg. 3. 2. Reg. 10. 15. 1. Machab. 3. Matth. 6.
26. Marc. 14. Lucæ 22. Actor. 21. 1. Corinth. 4. Hebr. 6.
Iacob. 4.

DE VOLVNTATE PROPRIA.

VOLuntas propria magnum malum facit. Vnde
cauendum est à propria voluntate:

- Quia { 1. Dominum suum confundit.
2. Meritum bonum euacuat,
3. Æternam pœnam procurat.

Primò dico, quòd propria voluntas confundit
dominum suum, & vituperat. Osee 10. *Confunde-
tur Israel in voluntate sua.* Contrarium ei ferè semper
eius, quòd vult, accidit, & sic affligitur à seipso. Au-
gustinus: Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sit sibi
omnis inordinatus animus. Debet igitur homo
propriam voluntatem deferere exemplo Domini,
quid dicit Matth. 26. *Pater mi, si possibile est, transeat à
me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.*
Bernardus: Quis obstinatus non erubescit in sensu
suo, quando ipsa Sapientia suum deserit? Matth. 16.
*Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat
crucem suam, id est, propriam voluntatem, & sequatur
me.* & Iob 2. *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet ho-
mo, dabit pro anima sua.* Ne dicatur de eo, in qua pelle
natus est lupo, in ea oportet eum mori. Et nota,
quòd pellis, quantò subtilior est, tantò difficilior ad
excoriandum: sic qui plus habent de subtilitate in-
genij, vel religionis, difficilius exuuntur à propria
voluntate. Caput animalis difficilius excoriatur,
quàm alia membra. Per caput, in quo magis vigent
sensus corporis, quàm in cæteris membris, signan-
tur Prælati, & illi, qui plus videntur habere scientiæ,
& discretionis. Tales difficilius excoriantur, id est,
exuuntur à propria voluntate, quàm simplices; cò

Eccle. 1.

quod in multa sapientia, multa sit indignatio. Item, anguilla pellem habet lubricam, & vix teneri potest ad excoriandum: sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quod pelle propriæ voluntatis spoliari non possunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt pelles terre Madian, id est, contradicentes, quibus comminatur Dominus per Habac. 3. Turbabitur pelles terre Madian, id est, in præsentia, & in futuro iudicio.

Secundò, quia meritum euacuat. Isaia 58. Quare ieiunamus, & non aspexisti? Sequitur: Ecce, in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, qua sit, vt bona tua bona non sint. Virga quantò plus habet humoris, tantò citius flectitur: sic qui plus habet gratiæ, citius obedit. Sicut lignum aridum citò frangitur, dum flecti creditur: sic superbi, qui sine humore gratiæ sunt, flecti non possunt. Eccle. 6. Non te extolatur virtus tua per stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in deserto, id est, sine merito. Item, arcus à parte ventris multum potest incuruari: sed à parte dorsum non, sed frangitur: sic multi prosperis obediunt, & in his, quæ corpus delectant; sed in duris laboribus, & aduersis refugiunt, & recalcitrant; sicut equus habens dorsum excoriatum contra onus: non attendens, quod dicit Gregorius, quod obedientia quantò plus habet de suo, tantò sit minoris meriti.

Tertiò, quia morte æterna dignum efficit. Bernardus: Quid odit Deus, aut quid punit, nisi propriam voluntatem? Cesset propria voluntas, & infernus non erit. Talis raptor, & fur probatur, quia dominium suæ voluntatis, quod in Deum, & in Pietatatum transtulerat, vult habere, & sic accipit alienum. Et ideo, quia vult Deo subtrahere, quod suum est, iustum est, vt beneficijs eius priuetur.

Grego.

DE VOLVNTATE PROPRIA, 509

Gregorius: Iustum est, ut ab eius beneficijs sit qui-
libet alienus, qui illius iussionibus non vult esse
subiectus. Sed qui seipsum vinceret, magnum præ-
mium acquireret; quia fortius est seipsum vincere,
quàm gentem multam; quia qui contra se pugnat,
ex dimidio se pugnat; sed cum pugnat contra al-
lium, ex toto se pugnat. Multi enim vrbes, & regna
sibi subiugauerunt, sed non seiplos. Ideò dicit Se-
neca: Qui se vincit, contra omnia fortis est.

De ABNEGATIONE superius Genes. 12. 22.
Deuteron. 33. 3. Reg. 19. 2. Machab. 6. Matth. 4. 3. 10.
16. 19. Marc. 10. Lucæ 9. 14. 17. Ioan. 12.

DICTION-

DICTIONARIJ DE VITIIS

PARS ALTERA:

In qua explicantur plura Vitia, iuxta ordinem Alphabeti, citatis hinc inde locis.

DE ADVLATIONE.

ADVLATIO, est nutritrix diaboli, lactans peccatores lacte adulationis, & obdormire faciens, in peccatis complacendo, & cantilenam diaboli cantando. Prouerb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Prouerb. 16. *Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.* Item sunt mimi, & ioculatores diaboli, non permittentes suos in aliquo contristari. Osee 7. *In malitia sua letificauerunt regem, & in mendacijs suis principes.* Item, sunt incantatores diaboli, qui faciunt hominibus credere, quod ipsi non sunt: & vbi nihil est, aliquid esse ostendunt. Psalm. 140. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Hoc oleo inungit diabolus suos. Augustinus: *Oleum, est falsa laus adulatoris, quæ mentes à rigore veritatis emollit ad noxia.* Item, sunt proditores, qui sub specie osculi tradunt hominem hostibus suis: vt Iudas Christum: Ioab Amasam. Vnde Isaiæ 3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Isaiæ 9. *Et erunt, qui beatificant populum istum seducendo, & qui beatificantur, precipitati.* Item, sunt rete diaboli. Prouerb.

Luce 22.

1. Reg. 10.

verb. 29. *Qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.*

Adulatio dulce venenum est: & nihil mortalium auribus accidit suavius, quàm propriarum rerum cantilenam audire, quare adulatio est mel venenatum, & venenum mellitum.

Pernitiosa res est adulatio: siquidem cuius aures clausæ sunt veritati, ut verum audire non possit, eius salus desperanda est.

Adulatoris verba sunt, iniquitas, & dolus. Thren. 4. *Lamia nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos.* lamia, quasi lanix. Hæc est adulatio, quæ veritatem dilacerat: nam adulator quasi clauum figit in oculo eius, cum quo conferit.

Adulator est similis Chamæleonti, qui colorem eius recipit, cui adhæret: ita adulator, qui adulando, latet; latendo, placet; placendo, accipit; accipiendo, decipit. Psalm. 140. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.*

Oleum tres habet { 1. Dulce.
 proprietates, quia est { 2. Splendidum.
 3. Lubricum.

Sic adulatio dulcis, splendida, & lubrica: habet enim lumen apparentiæ, & suauitatem complacentiæ. Est veluti canis, qui lingit sanguinem, & non morder. Hæc est magna illa bestia Dan. 7. *que in parte stetit, & tres ordines dentium erant in ore eius.*

Animal inter omnia maximè noxium: inter imitia, tyrannus; inter imitia, adulator.

Adulatoris lingua plus nocet, quàm gladius persecutoris. Augustinus in Psalm. 69. *Lingua adulatoris assimilatur capræ, quæ (ut Plin. ait) semper fœbricitat, & quicquid lingua tangit, vel arefcit, vel sterilefcit.*

Nihil est, quod tam facile corrumpat mentes hominum, ut adulatio.

Rarò vox humilis, & dulcis est constans. Schecar.
Habet enim insitum venenum blanda oratio. Ideò
caue à cario, qui (vt prouerbio circumfertur) prius
lambit, deinde rodit.

Adulatio qua-
tuor mala facit: {
1. Decipit credentem.
2. Rodit ablentem.
3. Se reddit odibilem.
4. Sibi acquirit ruinam, & per-
ditionem.

Adulator est propinator diaboli, & infernalis sa-
cerdos. Sacerdos enim incipit Vesperas à *Placebo*, &
mox ad sepulchrum deducit cadauer: longè melius
esset, si inciperet à *Dirige*.

Adulatio, cancerolus morbus, vbique serpens,
est sagitta, quæ leuiter dolet, & citò infigit.

Adu- latio	{	Prodigos	{	vici- cat	{	Liberales.
		Garrulos				Affabiles.
		Obstinatos				Constantes.
		Auaros				Parcos.
		Pigros				Maturos & graues.
		Lasciuos				Curiales.

Adu- latio vel	{	Prædicat in te bo- num, quod deside-	{	& est	{	Vanitas.
		Prædicat (ratur, maius bonum,				Iniquitas.
		Malū dicit bonū, Detrahit quātitatē				Impietas.
		& qualitātē mali,				Peruersitas.

*Qui mel in ore gerit, me retro pungere querit,
Eius amicitiam nolo mihi sociam.*

Tria sunt, quæ à
nobis repellunt {
adulationem {
1. Bona conscientia.
2. Difficilis auditus.
3. Humilitas.

Bona conscientia. Cū quis laudatur, recurrit
ad conscientiam; quia culpam agnoscere, id est, co-
mere, vbi culpa non est, bonarum mentium est.
Gregorius.

Difficilis auditus. Nos ad patriam festinantes, mortiferos Syrenarum cantus debemus surda auro transire.

Humilitas. Augustinus: Magis optabo à quolibet reprehendi, quàm ab adulatore laudari. Humilis est veluti balsamus, si est purus, petit fundum; si sophisticus, supernatat: ita humilis petit fundum humilitatis.

- Adulationis comites sunt sex:
1. Odium.
 2. Fraus.
 3. Proditio.
 4. Nova mendacij.
 5. Sequela seruitutis.
 6. Excecatio proximi.

Opportunum remedium repellendi adulationem, est amaris delectari: nam dulce est amicam naturæ, sed est oppilatiuum. Stomachus gustando dulcedinem, in se retinet, nec alijs membris communicat; quare vi dulcedinis superatus non coquit superflua: & ita oppilatur, quod non accidet in amaris. Quare ait D. Ambrosius, quod adulatio est veluti cicada, quæ si oleo infundatur, perit: nam præcluditur, & respirare nequit; sed si acetum aspergatur, statim surgit. In veteri Testamento non adhibebatur mel in sacrificijs, sed sal. Ergo cum sal correctionis in omni sacrificio acceptatur à Domino, mel adulationis in omni sacrificio reprobat.

De ADVLATIONE habes, 2. Reg. 14. 16. 4. Reg. 22. Psalm. 9. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, &c. 13. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. 27. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, &c. 34. Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur, &c. 39. Ferant confusum confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge euge. 40. Etenim homo pacem meam, &c. 52. Quoniam Deus dissipauit opera eorum, qui hominibus placent. Prou. 27. Eccli 7. 27. Ezech. 13. Matt. 22. Act. 12. Gal. 1. 1. Thess. 2. 2. DE

DE ADULTERIO.

GRaue peccatum est adulterium, quod etiam feris, & barbaris detestabile est: ætatem omnem scelerat, & senectutem extinguit. Est malum ex causa materiali; quia actus ille malus est. Graue est ex causa formali;

quia aufert bonum { 1. Fidei.
2. Spei.
3. Sacramenti.

Adulterium est veluti absinthium, cuius radix est dulcis, & herba amara: & sicut radix iuniperi, cuius radix, & folia sunt pungitua, & fructus niger, & amarus.

Bonum fidei oritur ex nuptiali confederatione: bonum spei, siue bonum prolis est filiorum educatio: concipere multos filios est pœna peccati. Gen. 3. *Multiplicabo conceptus tuos*: sed bonum prolis est bonum spei.

Bonum Sacramenti duo ostendit; institutionem Christi, & mysticam significationem corporis cum capite.

Si adulteri hodie, vt in veteri Lege, lapidarentur, deessent profectò lapides: quia *maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inuenerunt, & sanguis sanguinem tetigit*. O tempora, o mores! incidimus in mala tempora. Sicut Simon Magus prædicabat omnem coitum licitum: ita nostrates faciunt, quo nihil scelestius audiri potest à viro Christiano,

1. Corinth. 7.

Adulterium est enorme furtum: quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem vir sui corporis potestatem non habet: sed mulier. Sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Sciat, ergo ignorantia non excusat. Vnusquisque, ergo matrimonia non sunt promiscua, vt prædicant Ambrosius, & baptista, Possidere, ergo vir in uxorem habet ius.

2. Thessal. 4.

○ scilicet 4.

In san,

In sanctificatione, & honore: quia adulter est, qui suam uxorem amat ardentius, Hieronymus contra Iovinianum.

Adulter tria mala facit { 1. Pervertit ordinem naturæ.
2. Frangit fidem coniugalem.
3. Incurrit iram Dei.

Pervertit ordinem naturæ: quia adulterium naturæ iniuria est, Ambrosius. Tob. 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.*

Frangit fidem coniugalem. Ezechiel. 16. *Facta est quasi mulier adultera quæ super virum inducit alienos.*

Incurrit iram Dei. Heb. 13. *Adulteros indicabit Deus, id est, damnabit eos.*

Adulterium est via, qua itur ad infernum; & non tantum via, sed etiam os inferni; & non tantum os inferni, sed etiam clavis; & non tantum clavis, sed etiam porta inferni.

Adulterium infamiam inducit: plus enim diffamat, quam cætera vitia: frangit mutuam, & maritalem concordiam. Vnde Arist. Bonum est abstinere ab aliena muliere propter temperantiam.

Adulterium graue peccatum esse pluribus probari potest.

Concordia viri, & uxoris in quinque gradibus consistit.

Primus, in mutuo amore. Ephes. 5. *Viri, diligite uxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam.*

Secundus, in fraterna correctione. Ephes. 5. *Subiecti inuicem, in timore Christi.*

Tertius, in mutuo honore. 1. Pet. 3. *Infirmiori vascula muliebri impatiens honorem.*

Quartus, in mutua conuersatione. Ephes. 5. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ.*

Quintus, in mutuo debito. 1. Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro: quod*

verbum pertinet ad iustitiam commutativam,

Prima fornicationis tela oculorum sunt; mentis capitur oculis: secunda verborum, sed qui non capitur oculis, potest resistere verbis. Non est morbus libidine commoueri, sed esse libidinosum. Laetantius: Fornicatio retinetur per amorem, & consuetudinem; augmentatur per gulam; minuitur per abstinentiam; deseritur per detestationem. Fornicatione coinquinari, deterius est omni peccato: melius est enim mori, quàm adulterari. David vidit quod non debuit videre, contraxit maculam toto tempore vitæ suæ. Samson dormiuit in gremio Dalilæ, & amisit capillos suæ fortitudinis. B. Benedictus in tentatione proiecit se nudum in spinas. Quidam Sanctus abscissam linguam suam proiecit in faciem mulieris. Quædam monialis tentata à rege Angliæ, eruit sibi oculos, & misit ei, vt haberet, quod desiderabat.

Tria sunt remedia fugiendi adulterium {

1. Imago futuri iudicij.
2. Viri nostri fragilitas, & conditio.
3. Flammæ stridor: quia sicut clauus clauum expellit, ita ardor gehennæ emittit foras ardorem luxuriæ Bernardus.

De ADVLTERIO Genes. 6. 19. 20. 26. 38. Exod. 20. 22. Levit. 18. 19. 20. 21. Num. 5. 25. Deut. 22. 23. Iudic. 19. 1. Reg. 2. Tob. 4. Iob 24. 31. Psalm. 72. Prou. 5. 6. 7. 18. Sap. 3. Eccli 23. Isaia 57. Ierem 2. 3. 5. 13. Dan. 3. Osee 2. 4. 7. Matth. 5. 13. 14. 19. Ioan. 8. 1. Cor. 6. 1. Thessal. 4. Heb. 13. Iacob. 4.

DE AMBITIONE.

Ambitio est immoderatio honoris cupiditas, & est causa omnis belli.

Ambitio tria facit: {

1. Allicit.
2. Deicit.
3. Decipit.

Primus

Primò Ambitio allicit, & tenet hominem in periculoso statu: sicut enim canis inuitus relinquit os carneum, & carnes nimis calidas iuxta ignem, licet noceant, & licet nimis plenus sit: sic ambitiosus dignitates, licet occasione earum multas angustias sustinear, & pericula. Prou 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient?* Puer cum difficultate ascendit equum, sed quando parum equitauit, non potest deponi, donec cadat subito: sic & ambitiosus vix dignitates relinquit, donec subito moriatur. Psalm. 36. *Vidi impium superexaltatum, & c. transfusi, & ecce non erat, & c.*

Secundò deiicit in peccatum, vel infernum. Arbor paulatim, & cum difficultate exaltatur, sed subito flatu ventorum deiicitur: sic ambitiosus, Gregorius: Paulatim ascendisti: sed non paulatim descendes: sed tanquam fulgur, & alter sathanas. Item, qui ponit pedem suum super vacuum, vel foueam, statim alta deserit, & in ima cadit: sic qui affectum suum ponit in vanitate rerum temporalium, vel dignitatum, citò Deum deserit, & in culpam cadit. Psalm. 72. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.* Sicut cornicula, quando non potest frangere nucem, in altum portat, vt fortius cadat, & frangatur: sic diabolus in dignitatibus eleuat aliquos, quos antè non poterat vincere, vt in peccatum deiiciat. Ideò statuit *Matth. 4.* Christum super pinnaculum templi. Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè.* Item, aquilam volantem altè facit cadauer descendere: sic hominem, qui alta virtutum, & contemplationis ascendit, dignitas, vel temporalis voluptas. Psalm. 106. *Ascendunt vsque ad calos, & descendant vsque ad abyssos.*

Tertio decipit. Apis mel habet in ore, in cauda aculeum: sic dignitas temporalis post blandimenta adulatorum, vanitatum, & delectationum pungit.

Matth. 26.

Prou. 5. *Novissima illius amara quasi absinthium.* Hoc est osculum Iude, qui cum Domino manducauit, & post tradidit eum inimicis suis: *Qui autem tradidit eum, dedit illi signum, &c.* De aliqua dignitate temporali dicit mundus dæmonibus: Iste est, quem trado vobis ut vestrum. Item, accidit, quod comestis canibus, os projicitur: magni canes, osse relicto, interfelitigant propter ipsum; alius parvus canis veniens os inuenit, & comedit in pace, magnis de eo certantibus, & nihil inde habentibus: sic est de istis magnis clericis, cum aliqua prælatura, vel bona præbenda vacat, exurgit vnus ex vna parte, alter ex altera ad illam adipiscendam: ad Papam appellat, Prælatura relicta, super eam litigant, & interdum dominus confert eam alicui simplici, & bono viro, qui eam non expectabat, nec curam adhibuit ad eam habendam. Lucæ 1. *Deposuit potentes de sede, &c.* Item cappa pluuialis non idcò præponitur cæteris vestibus, quia pretiosior, & carior habeatur; sed ut sola deturpetur, & alia vestimenta munda custodiantur: sic homo in prælatione, quia expedit, ut nunc moriatur homo pro populo.

Ioan. 11.

Ambitio est ianua, per quam omnia vitia intrant ad cor; & veluti ignis semper alta petit.

Ambitio est venenum secretum, & morbus subtilis, qui omnium corda penetrat, & omnes roquet. Herodes scatens vermibus expirauit: quo morbo percussit eum Angelus, quia non dedit gloriam Deo.

Ambitio est mater hypocrisis, & origo omnium malorum.

Ambitiosus est sicut puer, qui dum venatur papiliones, cadit in foueam Anselmus.

1. Reg. 12.

2. Corinth. 11.

Honores quatuor modis appetuntur: vel,

1. Ad virandam infamiam: ut legitur de Samuele, & de D. Paulo, qui seipso laudabant.

2. Pro-

2. Propter gloriam Dei, & populi commodum.

3. Propter avaritiam, ut Pharisei.

Matth 15.

4. Quia homo delectatur humanis laudibus.

Prima laus est prudens.

Secunda est charitativa.

Tertia est mortalis.

Quarta est venialis.

Tanta est ambitio, quod nulla superest, vel possibilis via, vel forma, vel inexcogitatus negotiandi modus, quem pro acquirendis honoribus non apponant homines, immemores plerunque spiritualis periculi, quod sibi imminet. Esca ambitionis est, cum quis praesumat alios regere; cum tamen seipsum regere nesciat. De ambizioso ait Innocentius:

1. In superbiam extollitur.
2. In iactantiam effrenatur.
3. Non curat prodesse.
4. Gloriatur praesse.
5. Praesumat se meliorem; quia cernit se superiorem.
6. Priores dedignatur amicos.
7. Non curat extraneos.
8. Comites contemnit antiquos.
9. Vultum anertit.
10. Cervicem erigit.
11. Fastum ostendit.
12. Grandia loquitur.
13. Sublimia meditatur.
14. Subesse non patitur.
15. Praesse molitur.
16. Subditis onerosus.
17. Omnibus infestus.
18. Praeceptus.
19. Molestus.
20. Arrogans.
21. Gravis, & importunus.

Ambiciosus,
ad honorem
promotus

Ambitio comparatur Draconi, qui, vt ait Isidorus, est animal sitibundum, & ardens ita, quòd non potest aqua satiari; ideo os vento aperit, & ardorem venti frigiditate temperat: appetit velum nauis, vt ad se flatum attrahat, sed interdum pondere sui corporis ita concutit nauim, vt eam subuertat: ita est ambitiosus per omnia. Ierem. 14. *Onagri steterunt in rupibus traxerunt ventum quasi dracones.*

De AMBITIONE habes, 4. Reg. 14. Eccli. 7. Ierem. 12. Sophon. 3. 1. Cor. 13. Galat. 3. Phil. 3. 1. Tim. 3. Hebr. 5. 11.

DE CHOREATRICIBVS.

Saltatrices multa mala faciunt, quia

In exercitu diaboli	$\left\{ \begin{array}{l} 1. \text{Arma deferunt,} \\ 2. \text{Ignem incendunt,} \\ 3. \text{Deo, \& Sanctis contumeliam faciunt,} \\ 4. \text{Exercitum recolligunt,} \end{array} \right.$		

Primò, in exercitu diaboli arma deferunt. Quando princeps aliquis timet de guerra, præcipit hominibus suis monstrare arma in aliquo festo: sic facit diabolus iuuenibus portare arma luxuriæ diebus festiuiis. Et sicut senex, qui non potest amplius ferre arma, dat filio suo pro se: sic vetulæ, quæ non possunt plus facere, filiabus suis dant arma luxuriæ, & mittunt in exercitum diaboli, scilicet, ad choreas. Hoc satis innuitur Apocalyp. 9. vbi dicitur, *Quod de fumo patet, id est, de fœtore, & ardore luxuriæ, exierunt locustæ, id est, choreatrices, ad voluntatem eius saltantes, similes equis paratis in prælium.* In quo innuitur, quòd diabolus in eis tedeat, vt per eas Deum impugnet: *Et super capita eorum tanquam coronæ, similes auro.* Hoc pertinet ad ornatum capitis. Potentiora arma, quæ habet diabolus, sunt mulieres: quod patet ex hoc, quòd diabolus elegit mulierem ad decipiendum primum hominem. Sic Dauid, & Samson, & Salomon, & fortissimi quique interfecti

facti sunt ab ea. In choreis non habet diabolus vnicum gladium, sed tot, quot sunt illic personæ pulchræ, & ornatae. Vnde Isidorus: Gladius igneus species mulieris.

Secundò, ignem incendunt. Tales similes sunt vulpibus Samsonis, habentes ignem in caudis, quæ *Indic. 15.* combusserunt segetes. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ Cant. 2.* demoliuntur vineas. Non vritur diabolus vnica tantum face ad incendendum corda hominum, sed multis. Item, canis nobilis, alijs latrantibus per villam, pacificè in domo stat, & tacet: sic nobiles puellæ, filia summi regis, alijs canentibus in chorea, remanent in domo sedentes, & orantes. Nota, quòd canicula, quando diligit canes, non potest vinculis detineri: sic mulier vaga, & quietis impatiens, non valet in domo consistere pedibus suis. *Prouerb. 7.*

Tertiò, Deo, & Sanctis contumeliam faciunt. Nul-li Sancto, vel Sanctæ deferunt, quin choreas ducant, & omnibus contumeliam faciant. Sicut enim contumeliam faciunt alicui Sancto, qui peccat in loco ei dedicato, sic qui peccant tempore ei dedicato.

Quartò, diaboli exercitum congregant. Quando custos porcorum vult porcos suos per campum dispersos congregare, facit vnum clamare, & alij omnes conueniunt: sic facit diabolus, quando vult congregare exercitum suum, facit vnā puellam clamare in media via, vel campanam suam, id est, tympanum pulsare, & tunc omnes stulti conueniunt. Hoc bene innuit Ioan. Apost. Apoc. 9. vbi dicitur, quòd vnus Angelus tuba cecinit. Et ita videtur quos in visione, id est, mulieres ornatas, & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, igne concupiscentiæ inflammatas, & lasciuas vanitate, et sulphureas, luxuria fercentes, & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, id est, cantilenæ inflammantes ad luxuriam, et sumus, vanitatis, et sulphur, fetor

foetor luxuriæ. Item, homo, qui ducitur ad mortem, stultus reputaretur, sicantaret, vel se prætoris vestibis indueret: tales sunt iuvenes, qui tripudiando currunt ad mortem. Nihil aliud vita præsens, quàm cursus ad mortem, vt ait Augustinus. Id eò dicit: Gaudium mundanorum, gaudium phreneticorum.

DE DERISORIBVS.

Derisio est illusio, vel subsannatio: sed illa fit verbis, hæc verò naso corrugato.

- Deri
fores {
1. Christum persequuntur.
 2. Socij dæmonum videntur.
 3. Animas Deo auferunt.
 4. Oues Dominicas lupis exponunt.

Primò, Christum persequuntur. Peior videtur esse maleuolentia derisorum, quàm Herodiana. Herodes occidit pueros iam natos; derisor in utero matris Ecclesiæ conceptos: quia quàm citò apparent in eis aliqua signa voluntatis bonæ, ipsos suffocant, verrecundiam eis facientes. Bernardus: Herodiana est malitia, nascentem persequi religionem. *Draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cum peperisset, filium eius deuoraret.* Sed ipsi partum matris Ecclesiæ non expectant, sed conceptum deuorant.

Secundò, socij dæmonum videntur, & hoc in lucro, & damno. Si diabolus lucratur aliquem, ipsi gaudent; si amittit, ipsi dolent, & latrant, sicut canes. Gregorius: Gregem diaboli custodientes sunt derisores, ne Deus auferat aliquam ouem de grege diaboli.

Tertiò, animas Deo auferunt. Maius damnum videtur derisor facere Deo, quando aufert ei vnam animam, quàm si auferret mille corpora; cum vna anima præualeat mille hominum corporibus. Isti non videntur Christiani, sed sunt Antichristi: *Nunc Antichristi multi facti sunt.* Nunquid Apostata iudica-

Apocal. 12.

1. Ioan. 2.

dicaretur, qui non permetteret Crucem Christi in templo corporali: quantò magis ille, qui crucem penitentiæ nō permittit esse in templo spirituali? Tales cū sint cæci & claudicantes, deridēt videntes, & rectē ambulantes.

Quartò, lupis applaudunt, in quo lupos esse se ostendunt: oues verò, & agnos exterrēt, & Christum iterum crucifigunt, dum animas, pro quibus mortuus est, auferunt, vel auferre nituntur. Isti sunt bufones, qui odorem vineæ Domini florentis non possunt sustinere. Sunt etiam crudeles in proximum, dum spirituale vulnus ipsius per penitentiam sanatum iterum conscindunt. Iob 16. *Conscidit me vulnere super vulnus.* Crudeles etiam sunt, quia fratres suos à carcere diaboli liberatos, iterum capi faciunt. Non reputaretur ille Christianus, qui Christianos à carcere Paganorum liberatos, faceret iterum capi. Derisores id faciunt per derisiones suas. Anselmus: Nulla est spes ioculatoris: quia tota intentione ministri sunt Sathanæ. Deum non cognouerunt: & idē *qui habitat in calis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos;* quia derisores deridentur. *Psalm. 22*

DetraCTOR nulli parcit: sicut ille, qui emūgit candelam, qui inficit, & commaculat digitos, & reddit candelam magis emicantem.

Derisio est actus præcipuè locutionis, quo quis intendit ad erubescētiā, & confusionem inducere. Est autem derisio mortale peccatum. Proverb. 3. *Abominatio Domini est omnis illusor.* At nullus dicitur abominabilis, nisi propter mortale peccatum.

Viranda est derisio propter

- 1. Conscientiam.
- 2. Derisi angustiam.
- 3. Dei reuerentiam.

Primò, propter conscientiam: quia sibi conscius non

Genes. 3.

non debet alios mordere, veluti serpens, qui furtim mordet, tortuose incedit, & terram comedit. *Terra nam comedet.*

Reg. 31.

Secundò, propter angustiam: quandoque plus affligitur homo ex derisione, quàm alijs pœnis, vt Saul.

Gen. 9.

Tertiò, propter Dei reuerentiam. Nam quando deridetur homo, etiam deridetur Deus, ad cuius imaginem factus est homo. Cham fuit maledictus, quia patrem irrisit. Pueri illudẽtes Helisæo, à duobus vrsis subito fuerunt occisi. Si dixeris derisionem nò esse peccatum mortale, quia nò cõtrarietur charitati: nam iocosè interdum agitur inter amicos: dicendum, quòd potest importare aliquid contrariũ charitati, saltem respectu rei, & subiecti: quia per derisionem homines plerunque à bene agendo impediuntur.

Alex. par. 2.

q. 150. m. 2.

Quatuor hominum genera illudunt

{	1. Adulator.
	2. Hypocrita.
	3. Diabolus.
	4. Derisor.

Primus verbis decipit: secundus factis illudit: tertius perdit: quartus mordet.

De maledico derisore habes, Genes. 28. Exod. 10. Num. 12. 18. 22. 29. Tobia 3. Esth. 2. Jerem. 38. Dan. 3. Matth. 9. 11. Ioan. 9.

DE DETRACTIONE.

Detractionis species pos-
sunt ad præsens
septem assigna-
ti, scilicet

{	1. Malum de aliquo dicere.
	2. Audita cum augmento re-
ferre.
	3. Falsa crimina imponere.
	4. Occulta bona negare.
	5. Manifesta bona minuere.
	6. Bonum in malum cõuertere.
	7. Detractiones libèter audire.
- Prima

Prima detractio est malum de aliquo dicere, de quo dicitur Leuit. 19. *Non maledices surdo.* Glossa: surdo maledicit, qui absenti detrahit: quod valde impiū est, cum ipse non audiat, nec contra obiecta possit aliquid respondere.

DetraCTOR comparatur {
 1. Porco.
 2. Sepulchro.
 3. Carnifici.

Primò dico, quod detractor comparatur porco. 1
 Quemadmodum porcus non parcat ori suo ab im-
 munditia, sicut nec pedi suo. Vnde, si porcus intrat
 hortum, vbi ex vna parte flores videat, & ex altera
 stercore, neglectis floribus ad stercore currit, & ro-
 strum suum in eis figit: sic detractores, flores vir-
 tutū transeunt, sed stercorebus, id est, peccatis alio-
 rum insident; vnde semper habet os in luto pecca-
 torum, plus amātes stercore, quā aromata. Isaia
 5. *Ve qui dicitis malum bonum, & bonum malum.*

Secundò comparatur latrinæ, vel sepulchro, de 2
 quibus foetor incessanter exhalat. Psal. 5. *Sepulchrū
 patens est guttur eorum.* Nullum sepulchrum, vel latri-
 na tantum foetet in conspectu hominū, sicut detra-
 ctor in conspectu Dei. Tantus enim foetor de ore
 eius egreditur, vt ex foetore illo multi moriantur.

Item, detractores sunt dapiferi diaboli, qui carnes 3
 humanas hominibus comedēdas apponunt. Prou.
 23. *Noli esse in conuiujs potatorum,* id est, in colloquio-
 ne eorū, qui carnes conferunt ad vescendū. Glossa:
 Carnes ad vescendū conferre, est in colloquio-
 detractiois vicissim vitia proximorū dicere. Gre-
 gorius: Qui aliena detractioe pascitur, proculdu-
 bio aliena carne saturatur. *Si inuicem mordetis, & co.* Galat. 5.
medistis: videte ne ab inuicem consumamini.

Secunda species est, audita cum augmento re-
 ferre. Quando enim aliquis refert malum de alte-
 ro, aliquid apponit de suo, & alius aliud. Eccli. 19.

Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Canis enim habens sagittam infixam femori, non cessat clamare, nec quiescit, donec remota fuerit: sic stultus quiescere non potest, donec verbum malum, quod de proximo audiuit, alij retulerit, & aliquid addiderit. Eccli. 19. *Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te.*

3ta.

Tercia est, falsa crimina imponere: idco comparantur muscæ quærenti vulnus in sana carne, & illi insidet, & mordet. Vnde S. Basilius: Musca sanam carnem percutit, vlceri insidet, & ibi figit rostrum: sic detractor quærit quem mordeat, vt canis: quid dicat, vt inuidus: vnde accuset, vt Bedellus: vnde famam denigret, & attenuet, vt inimicus: & si nihil inueniat, fingit, vt testis falsus. Item, tales comparantur canibus, qui in macello morantur, & sanguini insidiantur, & sanguinolenta habent labia. *Festinant, vt effundant sanguinem. Insidiantur sanguini.* Sunt enim canes custodientes gregem diaboli, nec permittunt vnâ ouiculam inde auferri, quin latrent, & mordeant obloquendo, vel deridendo.

Prover. I.

4ta.

Quarta species, est occulta bona negare. Si offenditur artifex, quando opus suum à seruo suo vituperatur, & deturpatur: multo magis Deus, quando homo, ad imaginem suam factus, deturpatur à creatura sua. Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit.* Vnde, de malo alieno os tuum non inquines, non detrahas peccatum, sed condole, & quod displicet in alijs, in te potius pertimesce. Nunquam detrahes, si te ipsum bene perspexeris.

5ta.

Quinta est, manifesta bona minuire. Detractio enim dicitur, quasi de alieno tractio: vel detrahère, est deorsum trahere: quia detractor, quantum in se est, deorsum trahit, & de bono proximi subtrahit, & mi-

& minuit. Vnde detractor est fur; quia bona Christi furatur, dum minuit. Imò peior est alijs furibus: quia illi furantur bona temporalia, iste spiritualia, & bonum nomen nostrum, quod est melius, quàm diuitiæ multæ. Ambrosius: Tolerabiliores sunt fures, qui vestes, & alia bona nostra diripiunt, quàm fures, qui famam nostram lacerant.

Sexta species est, bona in mala conuertere, Bona in mala conuertens, insidiatur: idè cõparatur serpenti. Eccle. 10. *Quomodo si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Serpens est animal proditiosum, sic est detractor: illos enim mordet retrò, quos amare sæpe simulat, dum sunt præsentēs. Tortuosè incedit, vt serpens: quia à laude illius incipit, cùm vult detrahēre, & dicit se eum multum diligere, nec animo detrahendi dicere, vt maior ei fides adhibeatur, Iere. 8. *Ecce ego mittam vobis serpentes regulos.* Bernardus: Nunquid non viperæ est lingua detractoris, quæ tres interficit vno flatu? eum, qui detrahit, & de quo detrahit, & eum, qui libenter audit. Vno enim flatu tres interficit: quia eum interficit, qui detrahit: de quo detrahit; & eum, qui libenter detractionem audit.

Septima est, libenter detractores audire. Isidorus: Pari reatu tenentur detrahentes, & audientes. Bernardus: Detrahēre, vel detrahētes audire, quid horum damnabilius sit, ne facile dixerim. Reprehensibiles sunt in hoc, quòd vident fratres suos à canibus lacerari, & non exterrēt eos, saltem clamoribus, præcipuè cùm sperent se posse proficere, imò canibus applaudunt, & eos instigant. Contra quos Eccli. 28. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Item, qui detractores audiunt, vel qui fratres suos comedunt, sal ministrant, cum quo eos comedunt,

Gla.

Yma

dunt, hilarem vultum eis ostendendo, sine quo
sale morsellus detractoris quasi insipidus esset de-
tractoribus. Nemo inuito auditori libèter narrat.
Prouer. 25. *Ventus Aquilo dissipat pluuia, & facies tri-
stis linguam detrahentem.* Chrysostomus: *Sicut ex sor-
dibus, & luto contrahitur immunditia, si recipian-
tur in aures canis: sic verba scurrilia, & inhonesta
immunditiā generant, si perueniant ad aures men-
tis. Et si immunditiā generant in audiente: multo
magis in proferente.*

De DETRACTIONE Psal. 14. 100. Prouer. 10. 11.
16. 20. 26. Eccle. 10. Rom. 1. 2. Corinth. 12. Iacob. 4.
1 Pet. 2.

DE EBRIETATE.

Ebrietas, secundum Augustinum, est vile sepul-
chrum rationis, & furor mentis. Idem: Ebrio-
tas multos subuertit, sensum minuit, & aegritudi-
nem inducit. Ex ebrietate multa mala proueni-
unt. Nam

Ebrietas	{	1. Grauat naturam.
		2. Accendit luxuriam.
		3. Facit hominem seruum.
		4. Reddit ipsum insanum.
		5. Egestatem parat.
		6. Famem procurat.

Primò igitur Ebrietas grauat naturam: vnde di-
cit Dominus Luc. 21. *Attendite vobis, ne forte grauentur*
corda vestra in crapula, & ebrietate. Gregorius:
Quàto corpus impletur, tantò anima minoratur.
Basiliius: Ebriosus, cùm putat bibere, bibitur. Sicut
enim piscis, cùm avidis faucibus properat, vt glu-
tiat escam, repente hamum intra fauces reperit:
ita & ebriosus intra se per vinum suscipit inimi-
cum, qui intra eum morans, impellit ad omne o-
pus nefandum: & homo rationalis (vt irrationa-
le ani-

le animal) fatigatur, & sic natura ex ebrietate grauat.

Secundò incendit luxuriam. Prouer. 20. *Luxuriosus res vinū, et tumultuosa ebrietas: quicumque huius delectatur, non erit sapiens.* Hieronymus: Venter mero æstuans, citò spumat in libidinem. Augustinus: Ebrietas gignit furorem, & libidinis flammam. Vnde Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Diabolus siquidem facit, sicut auceps, qui aues nititur ad locū cōgregare, vt illic illaqueetur, & capiantur: ita diabolus nonnullos capit potus excessu, & temulentia; alios vafro, & callido quodam astu; alios subito serpentino, & morsu venenoso, vt patet Genes. 19. de Lot; alios allicit tumultu, & homicidio.

Tertiò facit hominem seruum peccati. Nulli peccato potest resistere, qui captus est hoc vitio. Diabolus quidem tenet eum per os, & ducit eum quò vult. Galenus: Ebrius seruus est omnium peccatorum. Quia ex quo diabolus cepit portam clausuri, faciliè totam familiam suam introducit. Seneca: Voluptates inter res vilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos complectuntur, vt iugulent.

Quartò facit, & reddit hominem insanum. Seneca: Ebrietas nihil aliud est, quàm voluntaria insania. Tullius: Recta mente vti non possunt multo vino, & cibo repleti. Osee 7. *Caperunt Principes suum vinum.* Isidorus: Ebrietas ita mentem alienat, vt, vbi sit, nesciat. Vnde, &c. nec malum sentitur, quod per ebrietatem committitur. Basiliius: Ebriosus putat se aliquid optimè agere, cum fuerit in præcipitiū deuolutus. Quare ebrietas nedum temporalis, sed & eternā pœnam inducit; quia consuetudo ebrietas mortale est.

Quintò egestatem parat. Eccli. 19. *Operarius ebrius*
osum non

*osus non locupletabitur, Prou. 21. Qui diligit epulas, in egra
state erit: qui amat vinum, & pingua, non ditabitur. Ex
quo patet, quod ebrietas omni latrone crudelior
est: primò, quia aufert bona spiritualia: secundò,
quia quem capit, periculosius tenet.*

Sextò procurat famem. Osee 4. *Comedent, &
non saturabuntur.* Hieronymus: Voluptas habita, fa-
mem, non saturitatem parit; sed foetorem, & cor-
ruptionem. Si quis haberet vas, quod corrumpere
vinum, quando esset infusum, stultus esset, qui de
meliori in eo infunderet. Tale vas est corpus hu-
manum, in quo quicquid infunditur, totum corrup-
pitur, & foetidum efficitur. Ioel. 1. *Ululate omnes, qui
bibitis vinum in dulcedine; quoniam perijt ab ore vestro.*
Gregorius: Ebrietas est blandus dæmon, dulce ve-
nenum, suaue peccatum, quam qui in se habet, se
non habet; quam qui facit, non facit peccatum, sed
totus est peccatum. Vbi ebrietas, ibi furor domina-
tur, ibi nulla sapientia. Oblivio autem comes est
ebrietatis. Si illos fatuos vocamus, qui à natiuita-
te sensu caruerunt, vel qui morbo aliquo sensus ami-
serunt: multò rationabilius, qui propria volunta-
te sensus amittunt. Vt summam dicam: Ebrietas
iram Dei prouocat, Isaia 5. 28. Dan. 5. Ioel 1. 1. Cor.
6. mentem alienat, Prou. 23. Eccli. 19. Isaia 28. Osee
4. libidinem inflamat, Prou. 20. Ephes. 5. corpus e-
neruat, substantiam dissipat, Prou. 25. Eccli. 19. ad
furorem & rixas excitat, Prou. 20. 23. Eccli. 31. Osee
7. secretum manifestat, Prouerb. 31. Abac. 2. *Habes
multa de ebrietate hinc inde dispersa loca, quæ tibi
erunt accomoda in formâdis sacris Concionibus,
præsertim verò moribus.*

DE EBRIETATE, Genes. 9. 19. 25. Leuit. 10. 1. Reg.
25. 2. Reg. 11. 13. 3. Reg. 20. Iudith 13. Prou. 11. 20. 21. 23.
25. 31. Sap. 2. Eccli. 19. 23. 31. 37. Isaia 5. 22. 28. 56. Ezech.
16. Dan. 5. Osee 4. Ioel 1. Mich. 2. Abac. 2. 1. Macha.
16. Luc.

16. Luc. 12. 21. Rom. 13. 1. Corint. 5. 6. 15. Galat. 5. Eph. 5. 1. Thes. 5. 1. Tim. 3. Tit. 1. Heb. 12. 1. Pet. 4.

DE GLADIO.

Gladius, ensis, à clade dici videtur, quia ad cladem sit inuentus.

Gladius est duplex { 1. Diaboli.
2. Dei.

Gladius diaboli triplex est { 1. Iugulationis.
2. Detractionis.
3. Deceptionis.

Primus gladius diaboli iugulationis est, scilicet peccatum: non est vnus tantum, sed plures. Quot enim sunt vitia, tot sunt gladij, quibus vititur diabolus ad interficiendas animas. Eccli. 21. *Quasi romphaa bis acuta omnis iniquitas.* Dicitur gladius peccatum: quia mentem pungit per remorsum conscientiae, sicut gladius carnem. Prover. 12. *Est qui promittit sibi impunitatem, & quasi gladio pungitur, per remorsionem, conscientiae.* Bis acuta dicitur: quia in corpore, & in anima puniuntur. Eccli. 7. *Vindicta carnis impij ignis & vermis.* Isaia 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur.* Hic est flammus gladius, prohibens peccatores intrare Paradisum. Apoc. 21. *Non intrabit in eam aliquod immundum corde, coinquinatum ore, & iniquum opere.* Sunt autem quidam insipientes, qui fabricant sibi gladium, quo occiduntur, id est, opportunitatem peccandi quaerunt, & in gladium sponte se proijcunt: sicut fecit Saul, & armiger eius. Sed si boni pugnatore essemus, vice versa diabolus proprio gladio vinceremus, id est, poenae peccati confidentatione. David enim caput Goliath, id est, principium temptationis, proprio gladio amputauit.

Secundus gladius diaboli, est lingua detractoris: & iste gladius non est solus, quia tot sunt gladij, quot

Genes. 3.

1. Reg. 31.

1. Reg. 17.

quot sunt mala verba. Psal. 56. *Filij hominum, dentes eorum, id est, verba detractionis, quibus corrodit alios: arma, ad percutiendum de prope stantes: & sagitta, ad vulnerandum de longè stantes: & lingua eorum, gladius acutus; sic acutus, vt tres interficiat vno ictu; ita acutus est, quod non inuenit siue duram petram, vel ferrum, (id est, sanctum virum) in quam non ingrediatur. Psal. 63. Exacuerunt vt gladium linguas suas. Ita acutus, vt non possit exire de vagina (id est, corde) quin scindat eam. Psalm. 36. Gladium euaginauerunt peccatores, vt trucidet rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum. Hic est gladius Ioab, qui de facili egrediebatur de vagina, qui occidit Amasam, tenens mentum eius vna manu, & alia percussit eum. Porro Amasa non obseruauit, quia detractor palàm laudat, & occultè detrahit, pacè cum amico loquitur, & occultè ponit ei insidias.*

Tertius gladius Diaboli, est deceptionis. Et hic gladius est mulier ornata. Hieronymus: Gladius igneus species mulieris. Prouer. 5. *Lingua eius, scilicet mulieris, acuta quasi gladius biceps: id est, totum corpus, & quælibet eius pars inflammat ad luxuriam. Biceps dicitur; quia antè, & retrò vulnerat. Hanc gladium limat, & acuit diabolus, id est, pingit, & ornat, quando vult militare contra nos: sicut solent facere milites tempore belli. Ezech. 21. Gladius, gladius exacutus est, & limatus. Vt cadat iustus, exacutus est: & ideo facile exiit de vagina, id est, de domo, in qua non valet consistere pedibus suis. Si enim rubiginatus esset (id est, male parata, & ornata) ita de facili non exiret. Prouerb. 7. Ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, preparata ad capiendas animas, quæ non solum capit, sed tenet: & interficit. Ierem. 47. loquens isti gladii, inquit: Vsq; quo concideris o mucto Domini? vsquequo non quiescis? Ingredere in vaginam tuam: refrigerare, & sile. Mirum est de*

2. Reg. 20.

Prou. 7.

est de isto gladio, quod solo visu vulnerat, & occidit, vt basiliscus. Ideo dicitur Eccli. 9. *Nerepicias mulierem multinolam, ne forte incidas in laqueos illius.* Si dicat mulier, non intendo malum, me orando; sicut nec gladius, occidendo: Responde Rom. 6. *Non exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.*

Gladius Dei
triplex est:

1. Prædicatoribus datus, vt peccatores moneant, & conuertant.
2. Prædicatoribus datus, vt peccatores puniant.
3. Ipsi Domino reseruatus.

Primò datus est Prædicatoribus gladius, id est, verbum, vt prædicatores moneant, & ad Deum conuertant.

Portant istum gladium quidam

1. Retto.
2. Inuolutum.
3. In ore tantum.
4. In manibus.

Quidam portant retto, vt rustici ensen, vt illi, qui non recolunt quod audiunt. Psalm. 49. *Tu vero edisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.*

Quidam inuoluunt pallio, vt illi, qui nolunt prædicare, vel opere ostendere exemplum bonum. Gregorius: Qui sciētia, & virtute prædici solitudinem contemplationis appetunt, tot animarum rei sunt, quot procedentes in publicum, prodesse potuerunt. Quid ergo de illis, qui propter pigritiam, vel

timorem pœnæ dimittunt? Achimelech habebat gladium Goliath inuolutum, quem tulit Dauid, id est, bonus prædicator. Quidam portant in ore tantum, & ideo non percutiunt. Psalm. 58. *Gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit? Et tu Domine deridebis eos.*

Quidam portant in manibus ad operandum, & aduersarios deuincendum. Accipe gladium, in quo

1. Reg. 17

2. Machab. 19

dos, & ad bella doctissimi. Iere. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo: ut euellas, & destruas peccatores, qui ad Deum conuerti nolunt: & adifices, & plantes penitentes, & ad Deum conuersos in vitam æternam.

Secundò datus est gladius Dei militibus, ad peccatores puniendos. Exod. 32. *Ponat vir gladium super femur suum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Hebr. 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et tamen aliquando non vulnerat; quia armati sunt excusationibus, & derectationibus. Ioan. 8. Sermo meus non capit in vobis, sicut nec gladius in armato, vel petra. Moyses percussit petram, & fluxerunt aquæ, illi verò non mouentur. Iere. 5. Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti: & idè percutite eos Dominus gladio temporalis misericordie. 2. Reg. 12. Non recedet gladius de domo tua usque in seculum piternum. Hoc gladio percussit Dominus Adam, quando peccauit. Iste gladius transitorius est super iustos. Luc. 2. Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Psalm 8. In me transierunt ira tua. Sed super reprobos stabit. Psalm 103. Super montes stabunt aquæ, scilicet pœnarum. Exod. 15. Stetit unda fluens, scilicet super Aegyptios. Iusti hoc gladio non pereunt, sed proficiunt. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? &c. an persecutio? an gladius? &c. Heb. 11. Sancti per fidem deuicerunt regna, &c. effugauerunt a faciem gladij, &c. fortes facti sunt in bello. Hoc gladio pereunt reprobi. 1. Reg. 31. Saul irruit super gladium suum & mortuus est. Iob 36. Morietur in tempestate anima eorum.*

Tertius gladius, reseruatus ipsi Domino, est ineuirabilis sententia stricti iudicij. Psalm 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, &c. Iob 19. Fugite à facie gladij, modo penitendo: quoniam vltor iniquitatis in gladio*

is gladius est, qui ita subito feriet, ut nullus praevidere valeat. Matt. 25. Vigilate, quia nescitis diem, neque horam. Apoc. 1. De ore eius gladius utraque parte acutus exibat, id est, sententia iudicii, puniens in corpore & anima. Deut. 32. Si acvero ut fulgur gladium manu.

Hoc gladio occidentur

- 1. Lasciui.
- 2. Auari.
- 3. Superbi.
- 4. Mali Prælati.

Lasciui, & carnaliter viuentes occidentur. Deut. 32. *Gladius meus deuorabit carnes, id est, carnales. Heb. 13. Fornicatores, & adulteros iudicabit Dominus.*

Auari. Isaia 34. *Quoniam inebriatus est in calo gladius meus, ecce super Idumæam descendet. Idumæa, terrena interpretatur.*

Superbi, & inobedientes. Iob 36. *Si audierint, & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, id est, sententiam iudicii. Isaia 1. Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis. Quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius meus deuorabit vos.*

Mali Prælati, qui scilicet grauant subditos suos. Exod. 22. *Si laferitis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorē eorum: & indignabitur furor meus percutiamq; vos gladio. Isa. 27. Visitabit Dominus in gladio suo duro, & graui, & forti, super Leuiathan (id est, malum Prælatum.) Sap. 6. Iudicium durissimū in his, qui præsumunt, fiet. Dānabit ergo eos Dominus pœna æterna. Eccli. 26. Qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad romphæam, id est, ad pœnā æternā. De hoc gladio dicebat Dauid: De gladio maligno eripeme, psal. 143. & Matt. 26. Qui acceperint gladium gladio peribunt, id est, pœna gladij, seu occisionis damnabitur.*

GLADIUS non cuius permittendus Matt. 26. Marc. 14. Luc. 21. Ioā. 18. Gladius Spiritus est verbum

Dei 4. Esd. 13. Isaia 11. 27. 31. 49. 66. Ephes. 6. 2. Thes. 3.
Hebr. 4. Apoc. 1. 2. 19.

DE GULA.

Gula, est vorax edacitas, naturæ finibus nõ contenta: cuius quinque sunt species; Inepta læritia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam,

Hoc vitio peccatur quinque modis, nempe

1. Horam præueniendo.
2. Delicata desiderando.
3. Nimis comedendo.
4. Sollicitè præparando.
5. Auidè, & ardentè sumendo.

Primò, horam prandendi, vel cœnandi præueniendo. Eccle. 10. *Vae tibi terra, cuius rex puer est, & eius principes manè comedunt.* Terra ista corpus est, rex est liberū arbitrium, quod habet animā regere; Principes verò quinque sensus. Quando aliquis vult capere castrum, festinat portā occupare. Gula est porta, per quam totus exercitus diaboli intrat. Qui habet portā castri, de facili habet & castrum: per portam enim oris diabolus totam suam familiam introducit. Item, ad portā oris maior custodia ponenda est: quia nisi prius gula refrænetur, frustra contra alia vitia laboratur. Qui enim tenet equum per os, ducit eum quò vult: sic diabolus gulosos. *Si equi freni in ora mittimus ad consentiendum nobis, omne corpus illorum circumferimus.*

Iacob. 3.

Num. 11.

Secundò, delicata nimis desiderando: ut filij Israel carnes in eremo desiderauerunt. Sufficit de cibarijs, quòd sint comestibilia. Seneca: Palatū vultum fames excitet, non sapores. Si quis haberet aliud quod vas, quod corrumpere vinum, quando esset infasum, non libenter poneret ibi de meliori. Tale vas est venter hominis: corrumpitur enim quicquid ibi infunditur. Ioel. 1. *Ulate, qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore vestro.* Item, quando homo de-

mo delicatè nutrit asinum suum, proijcit eum in lutum: sic qui delicatè nutrit corpus suum, proijcit in lœu peccati. Prou. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum (id est, corpus) suum: postea sentiet eum contumacem, id est spiritui repugnantem.*

Tertiò, nimis comedêdo. Illa pluuia optima est, quæ suauiter descendit; subitus autem, & nimius imber arua subuertit: sic cibus moderatus vtilior est corpori. Quantò plus terra stercoretur, tantò magis malas herbas producit: sic corpus quantò melius nutritur, tantò plures carnales motus generat. Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo: spinas, & tribulos germinabit tibi.* Item, quantò vinea plus stercoretur, citius vinum corrumpitur: sic homo nimis comedens, citius infirmatur. Eccli. 37. *In malis scis erit infirmitas. Propter crapulam multi obierunt.* Seneca: maior pars hominum voluptate perijt.

Quartò, sollicitè, & studiosè præparando, vt filij Heli. Isidorus: Tota die epulas ruminat, qui ad 1. Reg. 2. explendū ventrem vespere delicias parat. Studiosè corpus nutrire nihil aliud est, quàm vermibus escas parare. Erubesceret homo præstans esse coquus regis, & non erubescit esse coquus vermium. Seneca: Multis vermibus seruiet, qui corpori seruit. Item, qui corpus suū sollicitè nutrit, hostem suum impinguat: & quantò plus ei benefacit, tantò magis eum impinguat. Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.*

Quintò, auidè, & ardentè lumendo. Exemplum de Elau, Genes. 25. Ideò dicitur Eccli. 37. *Noli auidus esse in omni epulatione, & nō te effundas super omnē escam.* Viuere secundum carnem, est viuere secundum regulam porci vel suis. Væ illis, qui tali Abbatissæ fecerunt professionē; quia nō sinit eos exire de claustro suo, id est, de taberna. Qui sequitur porcum, ducit eum ad lutum Eccli. 18. *Post concupiscentias tuas peries.* Psalm. 77. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum.*

forum, & ira Dei ascendit super eos.

Habes de G V L A Genes. 3. Gene. 9. de Noë. Gene. 19. de Lot. Genes. 25. de edulio lentis, quo Esau vendidit primogenituram. Exod. 32. *sedit populus manducare & bibere.* Num. 6. 2. Reg. 13. 3. Reg. 16. Isaia 3.

DE HYPOCRITIS.

Hypocrisis, est simulatio alienæ personæ: & ideo semper peccatum est; quia simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas,

Hypocrita speciem habet sanctitatis, sed opera falsitatis, ideo assimilatur	{	1. Struthioni aui.
		2. Perforatæ nuci.
		3. Sterquilinio.
		4. Falso nuntio.
		5. Cygno.
		6. Lupo oui simili.
		7. Fraudulentæ vulpi.
		8. Candelæ ardenti.

Assimilatur hypocrita primò struthioni aui. Job 39. *Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris:* id est, similis est hypocrita bonis in conuersatione exteriori, sed non in veritate operis, nec in volatu contemplationis. Aliqui fructus quandoque sani exterius apparent, sed interius sunt putridi, & vermiculosi. Et sub pictura aurea quandoque iacet lignum putridum. Vnde versiculi:

Non teneas aurum, quodcunque elucet vt aurum:

Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Matth. 23. *Væ vobis hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, &c.*

Secundò similis est vacuæ nuci, & perforatæ, vermem habenti interius, qui in ignem projicitur: sic hypocrita vacuus gratia Dei, cuius conscientiam vermis peccati corrodit, in ignem projicietur. Matth. 25. *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores.*

Tertiò

Tertiò similis est fimo, vel sterquilinio, quod exterius est candidum, & interius foetidum. Iste latrinam vitiorum suorum operit pallio religionis falsæ. O præsumptio nequissima, vsquequo nata es operire aridam nequitiam, & dolositate illius? Hypocrita quod exterius est, mundat; quod interius est, relinquit immundum. Sicut ancilla, quæ vasa spurca exterius cum cineribus mundat, sed interius sordes dimittit. Hypocrita munda prius, quod intus est, *Matth. 23.*
ut fiat id, quod de foris est, mundum.

Quartò est similis falso nuntio, qui portat pixidem pictam armis regis, sed intus non habet literas, nec sigillum domini sui.

Quintò cygno similis est, qui est albus exterius in plumis, & intus est niger; citò prouocatur; cor extractum à corpore diutius mouetur: sic hypocrita citò prouocatur ad iram, diu retinet rancorem in corde. *Leuit. 11. prohibemur comedere cygnum.*

Sextò est similis lupo, ouina pelle induto: sed quomodo cognoscetur? si percutiatur baculo, ostendet dentes; sed ouis capite inclinato transibit. *Matth. 7. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, &c.* Hypocrita est angelus tenebrarum transfiguratus in Angelum lucis, *2. Cor. 11.*

Septimò est similis vulpi, quæ simulauit se mortuam, ut prædam faceret, & astu suo deciperet: ita faciunt quidam, qui tandiu dissimulant, quandiu euecti sunt ad dignitates. *Ezech. 13. Quasi vulpes in deserto prophetae tui, Israel, erant.*

Octauò, similis est candelæ ardenti, & seipsam consumenti, atque alios illuminanti. *Apoc. 3. Scio opera tua quia nomen habes, quod viuas, & mortuus es.*

De HYPOCRITIS 1. Reg. 15. 18. 2. Reg. 15. 4. Reg. 1. Iob 8. 13. 15. 20. 27. 36. Prou. 30. Eccli. 1. 19. Isa. 29. 58. Ierem. 9. Ezech. 33. Malach. 3. 2. Machab. 6. Matth. 2. 6. 7. 15. 16. 22. 23. 24. Marc. 7. Lucæ 11. 12. 18. Actor. 5. 8. 13.

Rom. 2. Galat. 2. 1. Timoth. 4. 2. Timoth. 3. 1. Thessal. 5. 1. Pet. 2.

DE IACTANTIA.

Lib. 3. cap. 1. Iactantia, quam Ioannes Cassianus cenodoxiam appellat, est inanis de se, & stulta prædicatio. Et est motus quidam fluctuantis conscientie, atque superbiæ filia; cum quis iactat vanam corporis pulchritudinem, fortitudinem, vel generis nobilitatem. Vnde vulgo dici solet: Laus in ore proprio fordescit: cum quis voluptatem habet gesticentem, & se effertentem insolentius.

Tria mala facit Iactantia { 1. Rarò proficit.
2. Multum officit.
3. Citò deficit.

Rarò proficit; quia mos est vani cordis iactare diuitias, & alia, quo nocentius nihil. Quid enim magis diminuit laudis præconium, quam suos iactare successu? Vnde D. Bernardus: Virtutes in occulto crescunt, in publico decrescunt.

Ezechias rex, qui instanter diuitias suas Chaldeis manifestauit, per Prophetam eas perituras audiuit.

Pharisæus, qui ad templum orare venerat, ideo sua bona amisit, quia iactanter manifestauit. Proverb. 28. *Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat.* Iactantia est morbus usque adeò subtilis, ut in sordibus etiam, & luctuosis vestibibus (teste D. Augustin.) serpat.

Iactantia triplex: { 1. Cordis.
2. Oris.
3. Operis.

Primò, de iactantia cordis Ierem. 48. *Audiuimus superbiam Moab superbus est valde: sublimitatem eius, & arrogantiam & superbiam, & altitudinem cordis eius. Ego scio, ait Dominus iactantiam eius. Vas fragile eijcit liquorem, ita cor iactabundum effundit liquorem diuinæ gratiæ: nam iactare, est in altum leuare.*

Secun-

Secundò est iactantia oris. Sicut gallina, ouo vix emisso, clamat, donec amiserit: sic superbi, iactando de se bono opere, illud amittunt. Quod contigit Nabuchodonosor regi, qui in aula Babylonis deambulans ait: Nonne hæc est Babylon magna quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decòrum mei. Cumquæ sermo adhuc esset in ore regis, vox de celo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum transibit à te, &c. Usque ad quem finem verba iactabitur? *Job 18.*

Nunquid habebunt finem verba ventosa? Et hæc iactantia, quæ fit ore, est peccatum mortale, tum quia iactat illa, quæ sunt contra charitatem, tum etiam quia gloriatur, cum malè fecerit. Quamuis D. Paulus dixerit: In laboribus & ærumna, &c. hoc non fecit iactantiæ studio, sed vt pseudoapostolos confunderet, & glorificaretur Christus, cuius causam agebat.

Tertiò est iactantia operis, quæ provenit ex abundantia rerum. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiæ? *Sapient. 6.* Iactantia quid contulit nobis? Ipla est idolum seipsam colens. Non enim qui seipsum commendat, ille pro *2. Corint. 10.* baturs est: sed quem Deus commendat. Fecit rex Assuerus *Esther 1.* grande conuiuium, &c. vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem atque iactantiam potentie sue.

- Iactantia inducit:
1. Euacuat internam conscientiam.
 2. Perturbat paternam concordiam.
 3. Incurrit Dei displicentiam.

Docuit Christus fugiendam esse iactantiam. Nam cum descendens de monte sanasset leprosum, eisdem commisit, ne cui diceret. Quo exemplo voluit nos instruere, ne hominum laudationes quæramus. Et Paulus: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.

Galat. 2.

Beatus quoque Franciscus, ne efferatur, sanctitatis nomen apud homines adeptus, alteri negotium dedit, vt contrà probis, petulantiaque cum incesleret.

Inter miseros miserrimus est iactator: quia non quæ-

quærit, quis sit, sed quis dicatur. Vnde exemplo Moysis admonemur, qui cum manum extraheret, erat leprosa. Quare B Apostolo datus fuit stimulus carnis, id est, morus, & affectus libidinis (erat quippe humanus) vel dicamus, ut esset infectatio malorum hominum (teste D. Ambrosio) ne excellentia reuelationum efferatur, vel insolescat.

De iactantia habes, Iudic. 14. de Samson, qui leonem lacerauit. Iudith 6. de Holoferne. Esther 5. de Aman. 1. Machab. 7. de Nicanore pugnaturus contra Iudam.

DE IMPATIENTIA.

Impatientes semper conqueruntur de aliquo sibi imposito gravamine. Tales sunt sicut anser, qui quando est extra domum ad ventum & ad pluiam, non pipat, sed tacite quærit victum suum: quando verò est domi, vadit pipando per domum, cum tamen melius sit ei quàm extra: & sicut avis in cauea, quæ satis habet ad comedendum, & tamen in quodlibet foramen inserit caput suum, cupiens exire. Prou. 15. *Cor stultorum dissimile erit.* Augustinus: Quid per multa vagaris, o homuncio? ama vnum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit. Item, sunt quidam, sicut fatuus, qui quando impegit in lapidem, vel lignum, maledicit eis, vel percutit, vel sputis incessit; cum tamen talia non sint in culpa: imò ipse, quia se ab illis non cauit. Sic multi, cum ex sua culpa inciderint in ruinam, alijs imponunt: sicut Adam, qui retorfit peccatum suum in mulierem, & mulier in serpentem. Item, sunt sicut lapides rudēs, & malè tornati, ædificio nullo modo apti: ita ipsi nulli volunt cedere, vel conformari. Sunt sicut equus, qui habet dorsum excoriatum, qui nihil potest sustinere, sed recalcitrat, Prou. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum.*

Genes 3.

Tribus

Tribus modis virtus patientiæ, & vitium impatientiæ exerceri solet. A proximo persecutiones & damna sustinemus, ab antiquo aduersario tentamenta, à Deo flagella toleramus: sicut vento probantur grana solida, licet à vento impellantur hinc inde. Patientia est sicut antemurale in castro, vel clypeus in milite, quo ictus retunduntur, & inanes redduntur. Vnde ait D. Gregorius: Potestati amica est impatientia, quam debet Princeps refrænare ex consideratione naturalis parilitatis suæ, cum illis, quibus præest.

Moral. 20.

Adhuc triplex
est patientia,
& impatientia:

1. Politica, quæ mitigat iniurias.
2. Purgatoria, quæ suffert tribulationes, & inediam.
3. Purgati animi, quæ nedum mitigat iniurias, & tribulationes perperitur, sed etiam illati obliuiscitur damni: & hæc perfectissima est.

Impatientia nedum suffert iniurias, & mala patitur; sed punire tentat vsque ad interitum. Impatientes Athenis repellebantur à studio Philosophiæ; quia magnum malum reputabant, ferre non posse malum. Imò hæc malum malo cumulat.

De IMPATIENTIA Exod. 14. 15. 16. 17. 31. Num. 14. 21. 2. Reg. 17. Tob. 2. Esther 3. Iob 3. Prou. 12. Eccli 2. Daniel. 3.

DE INFERNO.

Infernus dicitur, quia inferius iacet, & est locus horridus, & pœnalis, in quo peccatorum animæ sepeliuntur. De Inferno tria considerata.

Videndum de Inferni

1. Assertionem.
2. Conditionem.
3. Meditationem.

Primo, circa ASSERTIONEM eius sciendum, quod diabolus multum nititur extinguere fidem inferi

4. Reg. 27.

infernī, ut sic hominem excecaturum facilius ducat illuc per viam peccatorum, dum non refugit pœnam, quam non credit: secundum quem modum sollet duci latro velatis oculis ad patibulum. Exemplum de Sedechia, qui excecatus à Nabuchodonosor ductus est in Babylonem. Sed multis rationibus, & exemplis posset ostendi infernum esse, cuius ratio esse potest. Magnificentia regalis requirit, quòd Rex habeat palatia pulchra, propter bonos, & carceres, propter malos. Rex verò gloriæ, magnificatus super omnes reges terræ, habet Palatium spatiosum, in quo boni delectantur, quod est exilium; & carcerem habet tenebrosū, pro malis, qui est infernus, in quo mali torquentur.

Item, Deus adeò est iustus, quòd in regno suo nihil relinquit impunitum. Iob 24. *Deus inultum aliquid abire non patitur.* Sed videmus multos perditos homines morti impœnites, nec hic puniuntur: ergo alibi punientur. Locus istius punitionis infernus est.

Item, lex terrena requirit, quòd aliqui propter suas culpas deferantur in exilium perpetuum: sic Deus in exilium perpetuum mittit impœnites, quod est infernus.

Item, iustitia Ecclesiastica separat aliquos perpetuò à consortio fidelium, & in sepultura sepeliet eorum cadavera extra alia corpora fidelium, scilicet in loco vili: ergo iustitia diuina, quæ maior est, nonne separabit aliquas indignas animas à consortio Sanctorum, eas in loco vili collocando, & in exilio inferni transferendo? Lucæ 16. *Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.*

2. Secundò de CONDITIONE Inferni sciendum,

quòd ibi erit pœnarum {

1. Diuersitas.

2. Acerbitas.

3. Eternitas.

Primò

Primò erit pœnarum DIVERSITAS. Psalm. 10.
Ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
 Si pars eorum calicis erit talis, quid de toto? Grego-
 rius: In inferno erit frigus intolerabile, ignis inex-
 tinguibilis, vermis immortalis, fœtor intolerabilis,
 tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida vi-
 sio dæmonum, confusio peccatorum, desperatio
 omnium bonorum.

Sepulti ergo in loco tan-
 te trinitatē, erunt in

1. Timore continuo.
2. Dolore permaximo.
3. Labore perpetuo.
4. Confusione de peccatis cōmissis.

Primò erunt in timore continuo, *Vndique terrebunt eum formidines.* Gregorius: In temporalibus cū pœna infligitur, timor quiescit: apud inferos pœne inflictio, timoris est augmentatio.

Secundò erunt in dolore permaximo. Iob 20.
Omnis dolor irruet super eum. Si dolor partus irruens in mulierem eam ita affligit: quid erit de illis, super quos irruet *omnis dolor*? Si homo non potest sustinere modicum ignem per horam in extremo digiti, quantus erit dolor, quando interius, & exterius ardebit? Isaia 13. *Torsiones interius, & dolores exterius tenebunt, quasi parturiens dolebunt.*

Tertiò erunt in perpetuo labore, nec leuiationem accipient de labore suo. Beda super illud: *In inferno nulla est redemptio:* Non credat quis, errore deceptus, quòd aliquo pretio redimenda sit apud inferos doloris mitigatio. Vnde sine fine laborabunt. Psalm. 48. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Et hoc est, quia nolunt modò laborare, sed quiescere, & diuitijs affluere, facientes festum ante vigiliam: sicut mare, quod à causa intrinseca semper est inquietum. Isaia 57. *Erunt impij, quasi mare feruens, quod quiescere non potest.*

Quartò erit eis ibi de peccatis commissis confusio. Ico

ſio. Ierem. 2. *Quomodo confunditur fur, quando deprehen-
ditur*: ita & tu confunderis. Probabile eſt, quòd in
inferno erunt aliqua ſigna damnationis eorum: ſic-
ut furi appenduntur ſigna furti, vt cunctis palam
ſiant. Thren. 1. *Conuolute ſunt*, (ſcilicet peccata mea)
& *impoſita collo meo*, vt ſcilicet videantur ab om-
nibus.

Secundò erit pœnarum **ACERBITAS**: & hoc
multis de cauſis, ſcilicet ex fletu, & ſtridore den-
tium: & ex planctu: ex deſiderio mortis: ex manda-
catione linguarum: & ex blaſphemia Conditoris:
quæ omnia patent ex Scripturis ſanctis. Gregorius:
Hoc ſuſpicari non potuit, quod hic cruciatibus de-
ditus inuenit. Aduertendum eſt, quanta erit affli-
ctio, vbi tot pœnæ, & tam acerbæ concurrunt, cum
vnaquæque pœna in præſenti tantum affligat ho-
minem, quòd vix poteſt pœnam, quamuis modi-
cam, ſuſtinere. Item, ſi febris (quæ ad tempus ali-
quantulum quieſcit) tantum affligit hominem:
quantò magis illa afflictio continua, & ſine aliqua
requie? Ierem. 16. *Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui
non dabunt vobis requiem*. Hæc conſideratio videtur
Dauidem conuerſiſſe, vt dicitur in Pſalm. 70. *Quan-
tas oſtendiſti mihi tribulationes multas, & malas: & cona-
merſus viuificasti me, &c.*

Item, aggrauat e-
tiam pœnam illam

1. Horribilis dæmonum vi-
ſio.
2. Eorum multiplex mala
conditio.

Viſio dæmonum horribilis aggrauat damna-
tum pœnam. Iob 20. *Vadent, & venient ſuper eum horri-
biles*. Exemplum in Dialogis D. Gregorij de illo,
qui vidit dæmones ante ſe, quocunque ſe vertebat,
cum moreretur: & cum non poſſet euadere, cepit
clamare: Inducias uſque mane: ſed non habuit. Ita
tem, ſi tyranni mundi ſic afflixerunt Martyres, quid
erit

erit de dæmonibus, qui incomparabiliter sunt potentiores, & crudeliores in pœnis? Iob 41. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei. Eccli 39. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo consummauerunt tormenta sua: in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem eius, qui fecit illos, confundent.

Aggravant etiam pœnam damnatorum, malæ conditiones circa corpora eorum.

Erunt enim {
 1. Deformia,
 2. Debilia.
 3. Nuda.

Erunt corpora damnatorum deformia, ad intueudum. Augustinus: Si ignis iste corporalis omnia corpora lucida, & decora deturpat, & denigrat: quanto magis ille ignis infernalis turpis, & obscurus? Exemplum de igne S. Antonij. Iocel. 2. Omnes vulnus rediguntur in ollam. Erunt debilia, ad resistendum. Iob 18. Consumat brachia illius primogenita mors, id est, fortitudinem, quæ consistit in brachijs. Erunt nuda, ad confundendum, id est, ad eorum confusionem. Nah. 3. Ostendam gentibus nuditatem tuam.

Tertio erit ibi pœnarum **ÆTERNITAS**. Isa. 33. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis. Gregorius: Erit miseris mors sine morte, defectus sine defectu: quia mors ibi semper incipit, & defectus deficere nescit. Si præpararetur alicui lectus mollis, & suavis, & diceretur ei, quod oporteret eum iacere in lecto illo per viginti annos, ita quod pro nulla necessitate de illo resurgeret, nullo modo (credo) se velleret obligare, nec facere posse, diceret: & quomodo poterit esse in inferno per infinita secula seculorum; vobis subter eum sternetur tinea, & operimentum eius erunt vermes, & lectus eius ignis: ut dicitur Isaia 64. Hic Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus, secundum quod scribit Isaia 24.

Isaia 66.

Congregabuntur in congregatione unus fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Propone tibi lapidem in mare deiectum, qui nunquam rediturus abiit. Apoc. 18. Sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum & misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur Babylon in infernum. Item, nullus libenter daret pignus pretiosum, quod creditori ad securitatem datur, pro vili, & modico pretio, ut redimi non posset: quanta ergo stultitia est illuc animam suam tam pretiosam obligare, pro modica delectatione peccari, unde exire non posset? ubi ignis non extinguitur, & vermis non morietur: Iob 20. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. Exemplum de Salamandra, quæ ab igne tota succenditur, & non consumitur, sed ibi vivit: de ferro, quod totum incenditur ab igne, nec propter hoc consumitur.

3. Tertiò circa MEDITATIONEM tormentorum Inferni notandum, quòd hæc meditatio est utilis valde: quia inducit peccatores ad poenitendum, & diabolo resistendum: ad carnem deprimendam, & delicias effugiendas: & ad bene operandum. Facit ergo
hæc con-	}	1. Contra diabolum bene pugnare.
sideratio		2. Carnem mactare.
tormen-		3. Mundanam delectationem conculcare.
torum		4. A mala via reuocare.
		5. Ad bonum excitare.

Primò facit contra diabolum viriliter pugnare. Omnis enim considerans, quòd si victus fuerit ab eo, ducet illum ad illa tormenta, pugnabit melius ne vincatur. Cùm diabolus tentaret D. Antonium de peccato, prædictas commemorans poenas, eidem opponebat se, & tandem diabolus in specie pueri parvuli Æthiopis nigerrimi apparens, & ad pedes eius prouolutus, se victum ab eo confessus est.

Secundò facit carnem mactare. Sicut enim bac-

lus, qui igni apponitur, consumitur ab eo cortex: ita necesse est, ut consumatur carnalitas, & petulantia eius, qui frequenter inferni pœnas mente reuoluit. *Si animi frequens meditatio, carnis est afflictio, ut dicitur Eccle. 12. quanto magis meditatio ignis æterni?*

Tertiò facit delectationem mundanam despiciere, & conculcare. Exemplum in vitis sanctorum Patrum. Dixit quidam senex: Nutrix, quando vult puerum ab lactare, & à dulcedine lactis auertere, ponit aliquid amarum in mamilla: quod sentiens puer, à mamilla retrahitur: sic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundanis apponas, & citò retraheris ab eis. Iob 6. *Nunquid potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem æternam?*

Quarto facit à mala via reuocare, & ad bonam redire. Reuocare à mala via, est viam perditionis deserere, qua itur per peccatum: & ad bonam viam redire, est ad pœnitentiam fructuosam peruenire. Psalm. 118. *Cogitavi vias meas, quæ malæ erant, & conuertisti pedes meos (id est, affectus) in testimonia tua.* Ideò Iob 10. *Dimitte me, ut plangam paululum per pœnitentiam dolorem meum, (id est, peccatum) antequam vadam, &c.* Exemplum de mago, qui volebat audire sermones, ne conuerteretur ad pœnitentiam.

Quintò facit ad bonum excitari, & pigritiam deferere. Exemplum in vitis sanctorum Patrum. Dixit frater senis: Quid faciam, quia sedens in cella patior acidiat? Respondet senex: Nondum vidisti futura tormenta: quia si illa vidisses, posuisses in corde tuo, & si esset cella tua tota plena vermibus vsque ad collum, sustineres patienter, & non acidiareris. Propterea dicitur in Psalm. 9 *Conuertantur peccatores in infernum, scilicet per meditationem, ut illuc se transferant, & considerent, & paueant.* Pœna infernalis est horribilis, & interminabilis. Horribilis quidem

546 DE INFIRMITATE SPIRITUALI.

dem ob absentiam omnis boni, & propter præsentiam omnis mali: est quoque interminabilis, quia perpetuò duratura.

De damnatione æterna, quæ parata est diabolo & omnibus impijs Iob 10. 36. Sap. 5. Isaia 24 30. 66. Daniel. 7. Matth. 3. 5. 8. 13. 18. 22. 23. 25. Marc. 9. Luc. 3. 16. 2. Thessal. 1. Hebr. 10. 2. Pet. 2. Iudæ vers. 6. Apocalyps. 19. 20. 21.

INFERNI pœna varia & horribilis Deut. 32. Iob 24. Psalm. 10 18. 20. 111. Sap. 11. Eccli 21. Isaia 30 31. 34. Jerem. 9. Malach. 4. Matth. 8. Luc. 13. 16. Apoc. 14 18. 20. nunquam terminanda Isaia 66. Matth. 25. Marc. 9. 2. Thessal. 1.

DE INFIRMITATE SPIRITUALI.

INfirmitas altera animæ; altera verò corporis: habet namque anima suas infirmitates, & debilitates.

Infirmitas spiritualis, dicitur propter peccatum propter

1. Corporis debilitationem.
2. Visus obæcationem.
3. Noxiorum appetitionem.
4. Ciborum abominationem.
5. Frequentem Dei offensionem.

Peccatum siquidem infirmitatem causat, quæ ratio non mittitur à Deo sine forti ratione, licet à nobis communiter ignoretur,

& producit quatuor effectus:

1. Peccatum expellit.
2. Deum in nobis manere facit.
3. Hominem in multis erudit.
4. Ad Deum nos currere velocius facit.

Intentio Dei primaria est, ut à corde nostro remoueat peccatum, ut sibi præparetur digna habitatio.

Primò itaque propter corporis debilitationem: quia sicut infirmitas debilitat corpus: ita peccatum animam. Psalm. 37. *Dereliquit me virius mea.* Glos. *sa, quam*

sa, quam habui ante peccatum. Thren. 1. Abierunt ab *aque* fortitudine ante faciem subsequentiis.

Secundò propter visus obsecationem. Vnde sequitur: Et lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum, scilicet interius. Psalm. 39. Comprenderunt me iniquitates meae & non potui ut viderem. Satis cæcus est, qui ita ponit pedem in luto, sicut in mundo, & plano. Thren. 4. Errauerunt cæci in plateis polluti sunt sanguine.

Tertiò propter noxiorum appetitionem. Prou. 1. Usquequò paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia, cupiunt?

Quartò propter ciborum insipiditatem. Infirmi non sapiunt corporalia cibaria, nec peccatores spiritualia. Augustinus: Impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amiserit.

Quintò propter frequentem Dei offensionem. Gregorius: Iusto Dei iudicio Deus cor peccatoris obnubilat, ut merito præcedentis peccati in alia cadat. Citius cadit homo in infirmitatem, quam habuit.

Sed videndum est, quomodo sanentur infirmitates spirituales. Sicut corporales infirmitates per diuersa remedia de consilio medicorum curantur: sic spiritualis infirmitas de consilio Scripturatum.

Igitur infirmitas potest sanari, per

1. Emplastrum.
2. Sudorem.
3. Balneum.
4. Vomitus.
5. Dietam.
6. Resecationem.
7. Vinctiōem.
8. Minutionem.
9. Medicinam.

Primò per emplastrum attractiuum: & sic sanatur spiritualis infirmus per emplastrum, quod est verbum Dei. Emplastrum trahit dolorem à corpore, sic verbum Dei peccatum ab anima. *Isaia 38* *Insuper Isaias, vt tollerent massam deficiis, & cataplasma rent super vulnus, & sanaretur: quod dulcedinem Dei significat, quæ tantæ efficaciz est, quòd sanat omnem infirmitatem spiritualem, vt habetur supra de Verbo Dei.*

Secundò per sudorem humectatiuum, qui humorem noxium expellit à corpore: sic sanatur anima per timorem Dei, & pœnæ æternæ. *Eccli 1. Timor Domini foras expellit peccatum.* Bernardus: Pravi humores, mali mores. *Prouerb. 3 Time Deum, & recede à malo: sanitas quippe erit vmbilico tuo.* Per vmbilicum, quod adhæret materno vtero, carnalis concupiscentia designatur. Sanitas ergo in vmbilico est, quando per timorem Dei concupiscentia carnalis expellitur, vel deprimitur. *Prouerb. 8. Timor Domini odit malum.* Sed de contrario conqueritur Dominus *Ezechiel. 16. In die oris tui non est praeputium vmbilicus tuus, id est, carnalis concupiscentia.*

Tertiò per lotionem, vel balneum lauariuum. Ideò dictum est *Nazaman Syro 4. Reg. 5. Vade, & laua te septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua.* Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in confessione. *Psal. 6. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.* Glossa: Reatu peccatorum infirmatur anima. *Sana me Domine quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.* Glossa: Meus me conturbata est ad pœnitentiam. *Psal. 59. Commouisti terram, scilicet cordis mei, & conturbasti eam, ad pœnitentiam: sana contritiones eius, qui sanas contritos corde.*

Psal. 146.

Quartò per vomitum euacuariuum, id est, per confessionem. *Eccli 31. Si coactus fueris in edendo malo* ta (id

ta (id est, in congregando multa peccata) surge & medio, & volve, per confessionem, scilicet, vt mortiferum venenum, & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem. Iob 34. Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? Qui sanari desiderat, necesse est, vt vulnus detegat. Vnde dictum est leprosis, qui perebant sanitatem Lucæ 17. Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est: dum irent, sanati sunt.

Quintus modus sanandi, est per dietam extenuatiam, quam Deus iniungit, & hæc duplex,

scilicet { 1. Abstinencia peccatorum.
2. Observatio præceptorum.

Prima dieta, quam Deus iniungit, est abstinencia peccatorum, de qua 1. Thessal. 4. Abstineatis vos ab omni fornicatione, vt supra habes in cap. de Abstinencia.

Secunda est observantia præceptorum. Lucæ 10. Hoc fac, & viues Ioan. 8. Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. Sed quia hanc dietam Adam non seruauit, ipse cum tota sua progenie mortem incurrit. Genes. 2. Quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Sic moriuntur spiritualiter, qui diuina præcepta non custodiunt.

Tertiam dietam iniungit sacerdos, & hæc est abstinencia à cibo, vt habes supra ibidem.

Sextus modus, per resecationem afflictionum putridorum: sic sanatur homo per tribulationem. Vnde Iob 5. Increpationem Domini ne reprobes. Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. Deuter. 32. Percutiam, & ego sanabo, id est, de tribulatione.

Septimus modus sanandi per vñctionem lenitiuam, id est, orationem, quæ mentem lenit. Marc. 6. Vngebant oleo multos egros, & sanabantur. Psalm 29. Domine Deus meus clamauit ad te, & sanasti me. Ecclesiæ.

Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.

Octauus per minutionem alleuiatiuam, id est, per eleemosynarum largitionem. Ad altitudinem cæli ascendere non poteris oneratus, alleuia ergo sarcinam tuam, dando pauperibus bona tua. Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam. & ecce omnia munda sunt vobis* Isaia 58. *Frangere esurienti panem, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum & sanitas tua citius orietur.*

1. Pet. 4.

Vltimò datur medicina, quæ est omnium infirmitatum spiritualium sanatiua, & hæc est charitas. Sanat ergo charitas omnes languores: quia operit multitudinem peccatorum. Eccli 43. *Medicina omnium infestatione nebula.* Nebula ardorem solis contemperat: sic charitas tribulationem, & pœnalitatem. Cuicunque amaritudini fuerit admixtus amor Dei, statim dulcescit. Amor autem Dei omnia facit dulcia, etiam mortem. Augustinus: Amanti nihil difficile est. Charitas in omnibus ponit saporem. Vnde D. Ambrosius quoque vocat infirmitatem, officinam virtutis.

INFIRMITAS corporalis est pœna peccati. Exodi 15. Leuit. 26. Num. 12. Deut. 7. 28. 2. Reg. 24. 4. Reg. 5. 2. Paral. 21. Ioan 5.

DE INSTABILITATE.

Instabilitas est mutatio loci, vel propositi.

Quatuor faciunt hominem instabilem: {

1. Stultitiæ cæcitas.
2. Peccati sceleritas.
3. Impatientiæ feritas.
4. Præsumpta securitas.

Eccli 27. Primum est, stultitiæ cæcitas. Omnis enim stultus instabilis est, iuxta Sapientis verbum: *Stultus sicut luna, mutatur de cogitatione in cogitationem, de de-*
fide.

fiderio in desiderium. Prou. 15. *Cor stultorum dissimile erit*, Seneca: Ante omnia cura, vt conlulas tibi: & observa vt eadem velis hodie, quæ heri: mutatio etenim voluntatis indicat animam vacare, atque alibi apparere, prout tulit ventus. Idem: Quid est sapientia? & respondet, idem velle, & nolle. Stulto nihil constat, nihil diu placet.

Secundum est peccati fœditas.

Cor peccato
ris est sicut

- 1. Pila in ludo puerorum.
- 2. Gallus supra pinnaculum tēpli.
- 3. Auis in cauea.
- 4. Panis soli, & vento expositus.

Primò cor peccatoris est sicut pila, quæ in ludo puerorum depellitur de alio ad alium: sic peccator de vno peccato ad aliud currit. De quo conqueritur Dominus per Ieremiam dicentem: *Peccatum pe-* Thren. 1.
cavit Ierusalē, propterea instabilis facta est. Ideò dictum est præposito illius templi Isaię 22. Ponam te quasi pilam in terram latam, & spatiosam.

Secundò est sicut gallus supra pinnaculum templi, qui cuilibet vento se vertit: sic homo, qui cuilibet tentationi cedit. Iob 27. *Tollet eum ventus, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.* Paleam tollit ventus, non granum; & poma putrida, & vermiculosa citò cadunt de arbore à modico agitata vento, sed sana bene se tenent. Iob 21. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.*

Tertiò est sicut auis in cauea, quæ quiescere non potest, sed semper currit per caueam modò huc, modò illuc. Iere. 14. *Hec dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum.* Seneca: Ecce vagaris, & de loco ad locum inquietaris. Aegri animi est ista iactatio.

Quartò est sicut panis, qui de arca ad fenestram positus à venditore, soli, & vento, & luto expositus, facilius, & citius denigratur, & desiccatur. Sessiones in ostijs, & fenestris, & colloctiones inuitiles in cordibus religiosorum decolorationes consueverunt grauare, & humorem deuotionis auferre. Illi verò, qui in claustro cordis sui se tenent, & iuxta verbum Isaia 32. à vento se abscondunt, & celant à turbine, & tempestate rumorù secularium, & consolationum, sunt sicut panis in arca conseruatus, qui teneritudinem, & humorem deuotionis facilius retineat, quàm illi, qui pascunt ventum, & pascuntur à vento inanis gloriæ, & exsufflantur, & exsiccantur. Ideò dicit Apostolus ad Hebræos 12. quòd optimum est gratia stabilire cor.

○ scilicet 12.

Tertium est impatientiæ feritas. Omnis enim impatiens instabilis est, vt dicit Boëtius in libro de Consolatione. Quis est tam felix, qui cum dederit impatientiæ manus, statum suum non oporteat mutare?

Quantum est præsumpta securitas, quæ est defectus timoris: timor enim reddit hominem stabilem. Sicut lapides superpositi aëribus super recta, custodiunt eos, ne à vento moueantur. Eccli. 25. Timor Dei super omnia se superposuit. Vnde sicut anchora tenet nauem, ne mergatur: ita timor tenet cor stabile. Gregorius: Anchora mentis, pondus timoris. Et sicut timor bonus facit hominem stabilem: sic timor malus facit eum instabilem, & timor reuandans, vel humanus nunquam quiescit. Iob 16. ^{Sonitus} terroris semper in auribus illius. & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.

DE INVIDIA.

Inuidia est tristitia de bonis alienis: sicut inuidia est egritudo suscepta propter alteri⁹ res secundas.

das. Invidia, quę est pestis animę, à diabolo introducta, iuxta illud: *Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum.* Sap. 2.

- Invidus de
- 1. Melioratione alterius deterior fit.
 - 2. Profectu alterius annihilatur.
 - 3. Lætitia alterius tabescit.
 - 4. Pinguetudine proximi marcescit.
 - 5. Sanitate propinqui infirmatur.
 - 6. Vita alterius moritur.

Primò de melioratione proximi deterior fit. Augustinus: Invidia est dolor alienę felicitatis: & de bono dolet, & de malo gaudet, vt diabolus. Inuidi enim sunt socij diaboli in lucro, & in damno: quia, quando diabolus lucratur, gaudet; sed quando perdit, dolent: & damnum, & lucrum eius suum reputant. Sap. 2. *Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum.* Imitantur autem illum, qui sunt ex pare illius.

Secundò de profectu alterius deficit, & cõsumitur. Est enim ignis agrestis, qui in aquis, scilicet gratiarum, ardet, & seipsum consumit: sicut ignis ligna. Est etiam vitium venenosum; habet enim venenum in corde. Est etiam sicut aranea; quicquid sugit, vertitur in venenum, & alios suo veneno inficit, detrahendo: imò medicinalia (vt bona opera) sunt ei venenosa, de qua medicina moritur. Augustinus: Sciendum quòd cum per omne vitium antiqui hostis venenum humano cordi infunditur, in zelo inuidiæ tota viscera sua serpens concutit.

Tertiò de lætitia alterius tabescit, & lucem bonorum operum obscurat. Sunt enim sicut noctuę, non valentes lucem bonorum operum videre, similes Heli, qui non poterat videre lucernam, donec I. Reg. 3. *extingueretur.* Gregorius: Mens inuidi, cum de alio bono affligitur, quasi de radio solis obscuratur. Ita corruptus est, vt fortentia ei redolect, & redolentia

Isaie 5.

lencia forteant: & amara sint dulcia, & dulcia amara. *Ve, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

Quartò de pinguedine alterius macrescit. Vnde carmen illud poëta:

Horat. lib. I.
epist.

Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

Est enim velut vermis, qui nascitur de ligno, vel veste: & post illud, vnde natus est, corrodit & consumit. Prou. 14. *Putredo osium inuidia*

Quintò de sanitate alterius infirmatur. Magna stultitia, qui de alieno vulnere vult vulnus suum sanare. Sanitatem quærit in aliena infirmitate: bonum in alieno malo. quod idem est, ac si in igne quæreret aquam, & in spinis vvas, & in tribulis ficus. Augustinus: De aliena pœna quærît sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. Inuidia est ægritudo animi ex felicitate alterius proueniens.

Sextò de vita alterius moritur. Iob 5. *Paruulus occidit inuidia: vt Cain Abel*, Genes. 4. Glossa: Nisi inferior esset, de bono alterius non doleret. Alia Glossa: Paruus est, qui terrena diligit; magnus, qui æterna. Paruus ergo occiditur, quia nullus hac pœstie moritur, nisi qui terrena appetit. Exemplum de illo, qui periit à rege, vt sibi vnus oculus erueretur, modò socius duos perderet.

DE INVIDIA Genes. 4. 26. 27. 30. 37. Exod. 1. Leuit. 19. Num. 12. 35. Deut. 19. 1. Reg. 18. 2. Reg. 17. Proverb. 10. Sap. 2. Ezech. 25. Dan. 6. 2. Machab. 14. Luc. 15. Ioan. 12. Rom. 1. 13. Galat. 5. Iacob. 3. 4. 1. Pe. 2. 1. Ioan. 3. 4.

DE IRA.

IRa, secundum Hugonis sententiam, est irrationabilis perturbatio mentis.

Ira

- Ira { 1. Hominem excæcat.
2. Omni bono priuat.
3. Omnia mala prouocat.

Primò ira excæcat hominem: & hæc dicitur subira ira, & est in hominibus, qui facile irascuntur, & inflammantur, & tunc omne id aperiunt, quod in corde habent. Hanc iram Horatius appellat tortam, cum ait:

Secretumq; teges, qui es vino tortus, & ira.

Iob 17. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Item, sicut in aqua turbata nõ resultat imago; nec oculus turbatus clarè videre potest: sic homo turbatus nec se, nec Deum cognoscit. Psal. 6. *Turbatus est à furore oculus meus.* Cæca est ira, & sæpe non sinit cernere, quæ apertissima sunt, & præcepta sæpe obscurat. Diabolus facit sicut piscator, qui turbat aquam, vt pisces non videntes nassam intrent: sic diabolus turbat hominem, vt peccatum non cognoscens, adimpleat, Sophon. 1. *Tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci.* Item, diabolus similis est coruo, qui quando venit ad cadauer, primò currit ad oculum: sic diabolus primò excæcat hominem per iram, sciens, quòd postea poterit eum præcipitare de facili in foueam peccati. Psalm. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Hæc assimilatur tonitruo, quod subito magnum sonitum facit; assimilatur quoque stuppæ, & pulueri machinarum, vbi paruo, & modico igne fit maximus sonitus.

Secundò omni bono priuat, auferendo ei spiritualia, & temporalia. Prou. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum,* scilicet bonorum omnium. Nota, quòd iracundus est sicut homo, cui domus comburitur: tunc in vespertis diues est, & manè nihil habet; quia ignis omnia sibi abstulit. Ita bona spiritualia perdidit homo iracundus ad sibilum vnius verbi,

verbi, dum in iram, vel odium cadit, Eccli. 2. *Vahis, qui perdidit sustinentiam.* Item, est velut olla nimium ignem habens, quæ ebulliendo emitit quicquid in ea est. Prouerb. 15. *Os fatuorum obulit stultitiam:* quia quicquid sentit in corde, profert ore.

Tertio omnia mala prouocat. Prou. 15. *Vir iracundus prouocat rixas.* Glossa: Ianua vitiorum est iracundia; qua clausa, virtutibus interius dabitur requies; qua aperta, ad omne facinus armabitur iratus animus. Prouer. 29. *Qui ad indignandum facilius est, erit ad peccandum procliuor.* Calidæ complexionis aguntur subita ira, & facile irascuntur; quia sanguis citò circumdat cor eorum. Multum enim per iram dominatur diabolus in homine. Non enim timeret homo iratus facere quicquid diabolus precipit: non parcat filio, non seruo, non uxori, qui proijciatur in ignem, vel in aquam. Prouer. 17. *Exopect magis vrsæ occurrere raptis facibus, quàm facuo confiscenti sibi in stultitia sua.* Item, in exercitu diaboli est incendiaria, ferens ignem ante se: homo enim iracundus est velut serpens, ignem vomens ex ore, exurens omnes, qui sunt iuxta se. Item, est sicut ferrum ignitum, vrens omne, quod tangit. Et sicut lignum spinosum, quod pungit amplectentes se. Sed licet homo amet omnes arbores, quæ sunt in horto suo, spinosas tamen declinat, ne lacerent eum: sic (licet omnes amandi sint,) familiaritas tamen iracundorum declinanda. Ideò dicitur Prou. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.*

DE IRA Genes. 4. Exod. 4. Deut. 1. Num. 11. Iob 5. 36. Psal. 4. Prou. 12. 14. 15. 17. 19. 21. 27. 29. Eccli. 7. Eccli. 20. 25. 27. 28. 30. Dan. 14. Matth. 5. Luc. 4. Rom. 12. Galat. 5. Ephes. 4. Coloss. 3. Tit. 1. Iacob. 1.

DE LVXVRIA.

LVxuria maximum malum est, & generaliter omnem inordinatam concupiscentiam ostendit, quando quis est solutus in voluptates.

- Luxuriæ octo sunt filiz:
1. Cæcitas mentis.
 2. Inconsideratio.
 3. Inconstantia.
 4. Præcipitatio.
 5. Amor sui.
 6. Odium Dei.
 7. Affectus præsentis seculi.
 8. Horror, seu desperatio futuri.

His machinis inuadit diabolus vitam nostram, atque eam subvertere nititur.

Luxuria est ignis, de quo dicitur Iob 31. *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans gemina.* Hunc ignem non succendit Dominus, sed diabolus. Sicut faber quando non potest ducere ferrum ad voluntatem suam, ponit illud in ignem, & tantum sufflat, donec sit calidum, & tunc ducit ad libitum suum: sic diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriæ, ut sic possit eum flectere ad peccatum. Isaia 54. *Ecce, ego creavi Fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Succenditur iste ignis flatu folium, id est, suggestio-
ne vetularum, quæ sunt quasi folles diaboli ad accendendum ignem luxuriæ. Ierem, 1. *Ollam succensam ego video, id est, vetulam nigram.* Olla enim (quantuncunque alba) si ad ignem ponatur frequenter, denigratur: sic anima per luxuriæ frequentiam. Thren. 4. *Denigrata est super carbones fascies eorum.* Ecce peccati demonstratio. Olla enim bulliens, si non haberet nisi vnam fabam, eam supraponeret, & monstraret: sic luxuriosi luxuriam cohibere non possunt, quin saliat per os, tunc

os, rursus loquendo & cantando; per tactum, & per ornatum: sicut de domo incensa exit ignis per fenestras.

Accenditur
iste ignis

1. Per os

2. Per contactum.

3. Per ornatum.

1. Suggestione diaboli.
2. Colloquijs & familiaritate mulierum.
3. Appositione ciborum & potuum.
4. cantu.

Primò accenditur iste ignis flatu oris, id est, suggestione diaboli. Iob 41. *Halitus eius prunas ardere facit.* Item, accenditur iste ignis colloquijs mulierum, & familiaritate. Eccli. 9. *Colloquium illius quasi signis exardescit.* Murilegus iuxta ignem albam pellem comburit; & papilio iuxta candelam volitans se comburit: sic homo circa mulierem sedens. Nulla securitas feno, vel stupæ est iuxta ignem esse: sic nec homini iuxta mulierem. Isaia 40. *Omnis caro fenum.* Item, nix, licet frigida, tamē iuxta ignem liquefit: sic virginitas colloquijs, & familiaritate mulierum perit. Item, ferrum durum, & frigidum ab igne conuertitur in molliem, & quasi ignis efficitur: sic ferreas mentes libido domat. Hieronymus: Flammigero igne percutit mulier hominis conscientiam. Item, iste ignis accenditur ex appositione combustibilium, id est, lignorum, vel olei, vel picis: sic ignis luxuriæ ex appositione ciborum, & potuum. Quilibet enim cibus delicatus, vel scyphus vini est quoddam incentiuum luxuriæ. Non videntur habere bonam voluntatem extinguendi ignem illum, qui bonos bolos, & sortia vina frequentant. Sicut nec videtur habere bonam voluntatem extinguendi domum incensam, qui oleum, & ligna

& ligna in ignem proijceret. Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hieronymus: Venter vino cituans cito spumat in libidinem.

Item accenditur iste ignis ex sufflatione cantus.

Secundò accenditur per contactum. Ex duobus enim lapidibus inuicem collisis, exit ignis: & quid mirum, si ex tactu viri & mulieris exit ignis luxuriæ, & concupiscentiæ? Item, murus, licet nō comburatur, à cādela iuxta se posita tamē denigratur. Hieronymus: Si cum viris fœminæ habitent, viscerum diaboli non deerit.

Tertiò accenditur per ornatum. Sicut enim raptores, & prædones, quando volunt vnā villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliæ succenduntur: sic diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice. Heu! iudices vestri caperent combustores domorum, & comburentes animas, imò templum Dei non capiunt? Psalm. 73. *Incenderunt igni sanctuarium Dei, &c.* Videretur infidelis, qui templum succenderet materiale, vel violaret: quantò magis qui combureret, & violaret templum Dei spirituale? Audi Apollon. 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est: quod estis vos.*

Luxuria est
diaboli

1. Fouca, ad peccatores præcipitandum.
2. Laqueus, ad capiendum.
3. Hamus, ad decipiendum.
4. Venenum, ad toxicandum.
5. Gladius, ad occidendum.

Primò est fouca ad præcipitandum. Sunt enim quidam, qui diabolum iuuant ad capiendum seipfos; quia scienter iuxta foueam vadunt, in quam diabolus vult eos præcipitare. Proverb. 23. *Fouea profunda est meretrix. Sed qui in foueam*
Nā cadunt,

cadunt, non, quando volunt, exeunt, sicut p̄-
fcis de nassa. Osee 5. *Non dabunt cogitationes suas,
ut reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationis
num in medio eorum.* Sequitur: *Insidiatur in via quæ
si latro.* Insidiantes in via, quæ ducit Romam,
non sunt tolerandi: sic nec insidiantes in via pa-
radisi. Sequitur: *& quos incantos viderit, interficiet.*
Non sustinerent iudices latrones, qui homines
spoliarent, & occiderent; & sustinent meretri-
ces, quæ occidunt animam, & spoliant gra-
tuitis.

Secundò est laqueus, ad capiendum, vel musci-
pula diaboli. Voluptas luxuriæ, est quasi esca in
muscipula muribus exposita; glutinum, siue vi-
scus, in ligno positum, ad capiendum aues; & si-
cut pedica abscondita sub folio; & sicut laqueus
sub grano. Psalm. 141. *In via hac, qua ambulabam, abs-
conderunt laqueum mihi.* Eccle. 7. *Vincula sunt manus
illius: quia quicquid tenet, ita fortiter tenet, quod
vix potest euadere.*

Tertiò est sicut hamus sub cibo. Eccles. 9. *Sicut
piscis capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehen-
duntur. sic capiuntur homines in tempore malo.*

Quartò est sicut venenum cibo admixtum. Au-
gustinus: *Omne seminarium voluptatis, vene-
num putat.* Prouerb. 23. *Ingreditur blandè, sed in no-
uissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venenum dis-
fundet.*

Quintò est gladius, ad interficiendum. Hiero-
nymus: *Gladius igneus species mulieris.* Hunc
gladium diabolus cordi tuo applicat, quando pra-
nam cogitationem immittit: & hunc gladium cor-
di tuo impingis, quando peccato consentis. In gla-
dium irruis, quando peccatum opere imples, ut
Saul, qui super gladium suum irruens, mortuus est. Hunc
gladium emit ad se occidendum, qui dat mulieri,
ut ei

vt ei consentiat. Non est securum homini sedere iuxta hostem suum, habentem mortis gladium, id est, mulierem.

Peccatum Lurix uidetur esse præcipua causa, quare Deus Diluuiò deleuerit mundum, Genes. 6.

De LUXURIA habes, Gene. 38. Iudic. 19. 2. Reg. 16. Tob. 6. Luc. 14.

DE MENDACIO.

Mendacium, est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Vnde & mentiri est contra mentem ire, siue verum, siue falsum asserat.

Mendacium est vituperabile, & diabolicum peccatum. Homo igitur mendax, similis est diabolo imitatione. Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere*, scilicet, mentiri; quia qui loquitur mendacium, ex diabolo est, *quia mendax est, & pater ipsius mendacij.*

Mendacium est vituperabile, propter

1. Immunditiam, quia inquinat.
2. Iniustitiam, quia falsificat.
3. Animæ periculum, quia trucidat.
4. Interiorem oculum, quia excæcat.

Primò est vituperabile peccatum mendacij, & periculosum: inquinat enim id, quod magis indecens est esse immundum. Si aliquis os suum apertum haberet muscis, & alijs immunditijs, vt quæcunque vellent ibi intrare, permetteret & nidificare, os eius abominabile hominibus esset: sic os mēdax abominabile est Deo; cum immunditia mendacij multò magis displiceat Deo, quàm hominibus immunditia muscarum, & similium rerum immundarum. Prouerb. 12. *Abominatio est Domino labia mendacia.*

Secundò est vituperabile propter iniustitiā; quia

Prover. 10.

falsificat: facit enim hominē falsum. Quāntū enim pręualeat denarius verus denario falso, tantū pręualeat homo verax homini falso, & mendaci. Vnus denarius bonus plus valet, quā cētum falsi: sic vnus homo verax valet plus, quā cētū mendaces. Magna stultitia, volunt omnes homines denarios suos esse veros, & bonos, (ita tēporalia ista magni facimus,) & tamē salutē animę ita negligimus. *Corin. 13. 12. pro nihilo.* Item, falsa moneta repellitur, & comburitur: sic mendaces non recipiuntur in cęlo, sed comburentur in inferno cum dęmonibus.

Tertiō vituperabile est, & damnosum, propter animę periculum; quia interficit. Mendacium est quoddam venenum tantę potentię, quōd in ipso ore existens, interficit hominem. *Sapient. 1. 10. quod mentitur, occidit animam. Psal. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Sap. 2.

Quartō, est vituperabile, & damnosum propter interiorem oculum, quem excęcat. Talibus illudit diabolus. Sicut cęci in ludo stultorum: porcus eis traditur ad lacerandū, & dum porcum se credunt scindere, scindit manus vnus alteri: sed illi miseri vulnera non attendunt, sed quod inde reportant, & magno stipendio illud emunt: sic mendaces vulnera peccatorum de mendacio non sentiunt, solum lucrum temporale attendentes; quia pro certo in ludo cęcorum fuerunt: *excęcavit enim illos malitia eorum.* Ipsi enim contra se insidiantur, & moriuntur fraudes contra animam suam.

DE MENDACIO Genes. 3. 37-39. Exod. 23. Leuit. 19. 1. Reg. 22. 2. Reg. 1. 3. Reg. 21. 4. Reg. 5. 2. Paral. 18. Iudith 4. Eth. 3. Iob 13. Psalm. 20. Proverb. 6. 11. 12. Sapient. 1. Eccli. 2. 7. 20-25. Isaia 28. Osee 4. Zachar. 8. 2. Machab. 5. Ioan. 8. Acto. 5. Ephes. 4. Coloss. 3. 1. Timoth. 4.

DE MVRMVRATIONE.

MVrmurare est de aliquo bono facto malè loqui, illi detrahendo.

Murmurans de cibo, vel potu, deficit in principio belli spiritualis, quod est contra gulam, vt dicit Glossa super Matth. 4. Nisi prius gula refrænerur, frustrà contra alia vitia laboratur. Talis in primo conflictu dicit malum verbum, scilicet victus ab vna ancilla, scilicet carne, quod est magna vilitas. Hieronymus: Nihil vilius, quàm à carne vinci. Vnde quando cantatur de viro iusto: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor: de isto posset dici: Ecce homo plenus querela, ventris sui cultor. Rom. 16. *Huiusmodi Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri.*

Secundò ostédunt se vacuos à gratia, dum murmur resonat in eis, & querimonia. Vasa enim vacua percussa resonant, non plena; quia corde tacito mens bene conscia conseruat patiétiam. Eccli. 10. *Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus.* Olla vacua ad ignè posita crepat, & magnum sonitum reddit; plena non. Eccli. 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Item, murmurans est quasi rota currus non bene vncta vnctione gratiæ, & ideò murmurat, sicut rota. Eccli. 33. *Præcordia fatui quasi rota carri;* qui scilicet fœnum portat, & murmurat. Talis intromittit se de hoc, quod ad ipsum non pertinet, scilicet de seipso, cuius seruus non est, sed Dei. Ioan. 21. *Quid ad te? (scilicet de teipso) tu me sequere.* Iste vult auctoritate propria sibi dispensare de cruce sua, contra omnia iura. Bernardus: Suspecta est mihi tui ipsius dispensatio, & vereor tibi illud sub tegmine nouæ tuæ discretionis à prouidètia carnis, quæ mors est. Dux ranæ in stagno vno maiorè tumultù faciunt, quàm centù magni pisces: sic duo miseri, quàm cẽ-

cum boni. Peiores canes semper latrant, sed nobil-
 est tacent. Augustinus: Mos est imbecillū canum,
 quanto minus valent, tantò plus latrare. Sap. 1 *Cui
 studite vos à marmuratione, quæ nihil prodest.* Est enim
 querela cum impatientia in his, quæ homo deberet
 patienter ferre.

DE MVRMVRATIONE Exod. 14. 15. 16. 17. Num.
 11. 12. 14. 16. 17. 20. 21. Deut. 1. Iosue 9. Iudith 8. Psal.
 58. Sap. 1. Thren. 3. Matt. 20. Luc. 5. 15. 19. Ioan. 6. Acto.
 6. 1. Corint. 10. Iudæ 16.

DE NEGLIGENTIA.

Negligentia est omissio, vel contemptus, quan-
 do homo non curat, si illud, quod debet face-
 re, vtrum bene fiat, vel malè. De tali dicitur Iere.
 48. *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter.* Quia
 tunc est mortale peccatum, quando prætermitti-
 tur actus de necessitate salutis, vel circumstantia
 eius: ad hoc enim deducitur peccator, vt se negli-
 gat, & minorem curam habeat de se, quàm de alia
 quacunque re. Vini cupidus, quàm diligens est cir-
 ca dolium suum, ne vinum effundat; quàm curiosè
 circuit dolia sua, & ex omni parte bene obturati-
 sensus autem suos non obturat, etsi dona spiritua-
 lia effluent, non curat. *Gratie enim sanctorum effun-
 dentur.* Negligentia (ait Gregorius) sæpe de virtu-
 te facit peccatum. Item, si lintheamina, vel vestes
 sordidauerit, de eorum ablutione sollicitus est, sed
 de sordibus animæ non curat, secundum illud: *Qui
 in sordibus est, sordescat adhuc.* Si quid expenderit ho-
 mo, scripto commendat, sed de actibus animæ non
 curat. *Prove. 18. Impius cum in profundum venerit peccat-
 orum, contemnit.* Vnde colligitur negligentiam ma-
 gnum esse peccatum: sicut enim terra diu inculta
 spinis, & vepribus plena, de difficili colitur: ita diffi-
 cilè exiit negligentia.

Eccli. 20.

Apoc. 22.

DE ODIO SVIIPSIVS.

Dicitur vulgariter: Qui non dat, quod amat; non accipit ille, quod optat. Vnde qui non dat pro Deo quod amat in hac vita, quod cupit, non accipit in futuro; qui autem quod amat hic, pro Deo exponit, in futuro accipiet quod optauerit. Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Nota, quod anima, id est, vita carnalis oditur bene, vel malè. Malè oditur, cum propter laborem, vel paupertatem, vel aliquod infortunium tædet aliquem vitæ suæ, & desiderat mortem, cum tamen dicatur: *Nemo vnquam carnem suam odio habuit.* Sapiensem enim non tædet cōmodum suum facere, & profectum. Vnde strenuos milites non tædet tempus bellorum, vel tyrociniorū; imò vellent, quod aliud tempus non esset: quia ibi sciunt, se laudem quæsituros, & gloriam. Et certè aduersitatem patientes, apud Deum laudem, & gloriam magnam acquirunt. Ideò dicit Propheta David: *Si exurgat aduersum me praelium, in hoc ego sperabo.* Præterea, Infirmos non tædet temporis, quod suæ infirmitati confertur: libenter enim sustinent emplastra mordacia, & amara, ex quibus recuperare se nouerint sanitatem. Et certè ex tribulationibus corporalibus recuperatur frequenter sanitas mentis. Iob 5 *Ipse vulnerat, & medetur: percussit, & manus eius sanabunt.* Gregorius: *Percutit carnem, & sanat mentem.* Præterea, mercata, & nūdina non tædent cupidos mercatores; quia plus, quàm alijs temporibus acquirunt, & luctantur: sic certè patientes dinitias spirituales acquirunt. Prouerb. 10 *Benedictio Domini, id est, tribulatio, qua Deus debet benedici, diuites facit.* Glossa: Hic virtutibus, & in futuro omnibus bonis: *nec sociabitur eis afflictio, & si modò societur.* Cardui enim, & viticæ grano in campo sociantur: sed cum ponun-

Ephes. 5.

Psal. 16.

tur in horreo, societas separatur. Apoc. 7. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorū.* Bene autem dicitur anima, vel vita carnalis, cum vsq; ad interemptionem vitiorum, & mortificationem persequitur, & non mortificatur. Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, &c. adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* Glossa: In omni arte discipuli magistrum imitantur.

Nota, quòd debet homo odire animam, id est, vitam suam quadupliciter, scilicet

1. Agricola granum.
2. Pugnator clypeum.
3. Miles equum.
4. Ægri languidum membrum.

Primò vt agricola granum, qui magis vult ipsum ad tempus perdere in terra, & vêtis, & tempestatibus exponere, quàm in horreo reservare. Si enim illud tantum amaret, quòd in horreo reservaret, fructum non faceret, sed putresceret, & corrūperetur: sic qui tantum amat carnē suam, vt qui vult eam in quiete, & delicijs reservare, & non ieiunijs, & laboribus exponere: nihil enim ex ea, nisi peccatum, & corruptionem habebit. Matt. 16. *Qui voluerit animā suā salvā facere, perdet eam.* Ioan. 12. *Qui odit animam suā in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam, id est, inueniet eam in futuro.* Glossa: Quasi dicat, agricola, frumentū si seruas, perdis; si seminas, renouas. Ideò ibid. *Nisi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Terra, quę quiescit, & non colitur, non nisi herbas nociuas producit: & cum bene colitur, vix bonas apportat. Prouerb. 12. *Qui operatur terram suam (id est, carnem laboribus, & ieiunijs) satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.* Prouerb. 28. *Qui sectatur otium, replebitur egestate.*

Secundò debet odire homo animam, id est, carnem suam, vt pugnator clypeum. Pugnator autem diligit clypeum, & carum habet; sed non tantum, quòd non opponat ictibus, vt corpus seruetur illæsum: sic caro aduersitatibus & periculis exponenda est, vt anima seruetur illæsa, & indemnis. Actor. 20. *Vincula, & tribulationes Ierosolymis me manent*, id est, expectant, dicit Paulus, *sed nihil horum vereor, nec facio animam meam*, id est, carnem, *pretiosiores, quam me*, id est, quam animam meam. Cum enim quis in tantum astringitur, quòd in mare oportet merces proijcere, vel personas submergi, merces exponuntur: & in bello manus ensi exponitur, vt caput seruetur illæsum; quia mortuo merces non profuit, nec manus capite abscisso: sic cum quis ad hoc devenit, quòd oportet vel animæ habere detrimentum, debet carnem, & diuitias exponere; sicut serpens, qui caudam exponit, & corpus, vt caput, id est, vita, seruetur. Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes*. Diuitiæ enim corpori mortuo, id est, animæ damnatæ non profunt. Matth. 16. *Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?*

Tertiò vt strenuus miles equum bonum. Miles autem non odit equum, sed habet ipsum valde carum; & tamen quando est in bello, vrget eum calcaribus, & non parcat ei, imò morti, & perditioni ipsum exponit, vt faciat pulchrum ictum, vnde laudem, & gloriam acquirat; & maximè, cum seruit domino nobili, & largo, à quo meliorem se recipere sperat: sic caro exponenda est ieiunijs, & orationibus, & huiusmodi; nec debemus dimittere propter timorem carnis nostræ, cum à Deo in iudicio meliorem carnem recepturi simus. Vnde 2. Mach. 7. *Adolescens membra perditioni exponens, sic ait: E calo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc*
Nn 5 ipsa

ipsa despicio; quoniam ab ipso me ea recepturum spero.

Quartò debet odiri sicut membrum infirmum: æger autem amat membrum suum, quamuis infirmum, sed exponit illud, pro sanitate recuperanda, combustioni, & sectioni: si enim membrum tantum amaret, quòd non ferro, nec igne tangi permitteret, ipsum ex toto perderet, si non permitteret igni, vel ferro putredinem remoueri: sic caro odienda est, vt ferro pœnitentiæ, & igne tribulationis vitia rescentur, alioquin finaliter deperiret. Ioan. 12. *Qui amat animam suam in hoc mundo, (id est, carnem, vt nec igne pœnitentiæ, nec ferro aduersitatis vitia rescentur) perdet eam, scilicet finaliter in inferno.* Granum enim vt conteratur, & à palea separatur, sub flagello ponitur; & equus morbidus ferro, & igne cruciatur: sic debet fieri de carne. Vnde dicit Glossa super illud: *Qui verò odit animam suam, &c.* Bene odimus animam, cùm eius carnalibus desiderijs non acquiescimus. Galat. 5. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.* Nota, quòd illi, qui ducti humano timore magis eligunt malum animæ, quàm corporis, similes sunt rustico, qui eundo ad forum, portat solulares in collo suo, magis eligens lædere pedes, quàm solulares. Item, similes sunt militi intranti ciuitatem quandam, qui, cùm audisset, quòd erant duo hospitia; vnum, in quo equus malè tractabatur, sed dominus bene; aliud, in quo equus bene, & dominus malè, elegit secundum, timens magis de equo suo, quàm de seipso. Non sic Eleazarus (2. Machab. 2.) ille fecit, qui magis elegit sustinere mortem amarissimam; quàm comedere de carnibus porcinis.

DE ODIS PROXIMI.

Odium, est inueterata ira, vel est ira ex pluribus

bus causis collecta, diuturno tempore perseverans. Et differt odium ab inuidia; quia odium in brutorum natura comperitur. Vbi odium, ibi charitas esse non potest. Vnde Isidorus: A regno Dei se separant, qui semetipsos à charitate dislociant.

Non hominem, sed vitia odio habenda; quia

- Per odium {
1. Generatur diuersitas discordiæ animam inquietantis.
 2. Priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis.
 3. Obtenebratur claritas sapientiæ, animam illustrantis.

Primò igitur generatur diuersitas discordiæ animam inquietantis. Prouerbior. 10. *Odiū suscitauit rixas*. Magna insania odientis, qui vult se occidere, vt asinum sui hostis occidere possit: si enim expectaret Dominum, plenè vindicaret eum, hostem eius infernali patibulo affligendo. Vnde Prouerbior. 20. *Ne dicas, Reddam malum pro malo: expecta Dominum, & liberabit te*. Sed nolunt dimittere paruum debitum, vt eis dimittatur magnum. Si aliquis deberet centum talenta, & ei deberentur centum solidi, stultus esset, si nollet dimittere paruum debitum, vt magnum ei dimitteretur: sic sunt illi, qui paruum iniuriam sibi factam nolunt dimittere proximo, vt eis dimittantur peccata sua à Deo. Exemplum de seruo nequam Matth. 18. Gregorius: Alijs per ieiunia, grauesque pœnitentias peccata dimittuntur, si non dimiseris quod tibi factum est. Anastasius: Si non dimittis iniuriam, quæ tibi facta est, non orationem pro te facis, sed maledictionem pro te inducis.

Secundò priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis. 1. Ioan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*, & sui homicida est. Si aliquis haberet fratrem suum insanum, qui alapam ei daret, vel conuicium dico-

diceret, & ob hoc se occideret; ipse plus de eo dolere deberet, quòd frater insanus ei faceret, quàm de eo, quod ab eo sustineret: sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis se, quàm de iniuria sibi illata, sicut Dominus docet Lucæ 23. dans nobis exemplum, cùm dixit: *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* Stultus esset, qui, cùm aliquis auferret sibi aliquid, ipse in vindictam eius proijceret reliquum: malitia proximi, & superbia abstulit tibi terram, & ipse auferens tibi cælum, de vno damno facis duo, imò multa. Seneca: Ridiculus est odio nocentis innocentiam perdere. Sed quidam reputant vilitatem, & dedecus non vindicare se; sed potius dedecus est, & vilitas vindicare se; potius honor est, si te non vindices. Prou. 20. *Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs.* Sufficiat ergo tibi vindicare potuisse: scito enim honestum, & maius genus vincendi, ignoscere. Si aliquis interfecisset patrem, & matrem alicuius, haberet eum odio; quanto magis debemus odire peccatum, quod interfecit omnes de parentela nostra, & eos, qui remanserunt, interficiet: *Iniquos igitur, id est, peccata, odio habemus, non homines.*

Tertiò per odium obtenebratur claritas sapientix, animam illustrantis. 1. Ioan. 3. *Qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Non debet aliquis indignari, si aliquis eum impugnat, sed sibi potius irasci debet, qui ab eo non cauit. Velut cæcus est homo iratus, vt dicitur Iob 17. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Cato:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.
Vnde magna stultitia est odire illum, qui aurum, & argentum, & lapides pretiosos tibi proijcit. Tibi coronam fabricat, qui malum, vel contumeliam tibi

tibi facit, vel dicit. Psalm. 128. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores; mihi coronam, & eis pœnam.* Vnde qui se vindicat de persecutione, videtur malum pro bono reddere, & ideò malum ei veniet. Prouerb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.*

DE OTIO.

O Tium est, cum quis quiete necessaria saluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere spirituali, vel corporali: & est otiositas filia acedia. Otiosus locum facit diabolo in se; in occupato autem non habet diabolus locum: quia res perfectè occupata, non est capax alterius rei. Ideò dicit Hieronymus: *Exerceamini semper, vt non detis locum diabolo.*

1. Signo, exposito sagittis sagittariorum.
 Otiosus assimilatur } 2. Castro, exposito periculis inimicorum.
 3. Cloacæ, receptaculo omnium sordidorum.

Primò assimilatur otiosus signo exposito sagittis, & ictibus sagittariorum. Potest enim à demonibus vndique sagittari, & potest dicere illud Thren. 3. *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.* Sed occupatio est quasi clypeus contra sagittas diaboli, Eccli. 29. *Super scutum potentis, id est viriliter operantis aduersus inimicum tuum pugnabit.*

Secundò assimilatur castro sine muro, & clausura, exposito periculis inimicorum: ideò de facili capitur. Ezechiel. 38. *Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantesque secure.* Iob 30. *Quasi rupto muro, & aperta ianua verborum irruerunt super me.* Homo verò occupatus bonis operibus, est quasi claustrum bene clausum & firmatum. Augustinus: *Non facile capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio.*

Tertiò

Tertiò assimilatur cloacæ foetidæ, receptaculo sordidorum omnium, & sordium. Gregorius: Omnium tentationum, & malarum cogitationum sentina est otium. Terra enim ex quiete, & otio profert malas herbas, & pungitivas: sic homo otiosus punctiones vitiorum. Prou. 24. *Per agrum hominis pigrum transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant urtica, & operuerant superficiem eius spinae, id est, punctiones vitiorum carnalium, & terrenorum.* Vnde otiositas est magistra malitiæ; quia *multam malitiam docuit otiositas.* Otium enim vitia nutrit, & meritum negligit; & est otiosus quasi mollis culcitra, in qua diabolus libenter quiescit. Est etiam mater nugarum, nouerca virtutum, vt ait Bernardus. Item, otiosus est velut homo mortuus; quia sicut mortuus non valet operari. Seneca: Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura.

Dicitur etiam, quod otiosi sunt velut arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ: arbor in Autumno plantata, quando debuit facere fructum, exsiccatur. Tales sunt illi, qui in articulo mortis volunt facere poenitentiam. Isti quarunt medicinam nimis tardè, quando iam non possunt sumere, cum tamen scriptum sit Eccli 18. *Ante languorem adhibe medicinam.* Item, otiositas multum damnificat hominem. Si quis haberet vineam, ex qua posset colligere centum dolia vini, stultus reputaretur, & multum damnificaret se, si ex negligentia colendi eum fructum amitteret. Fructus autem, quem homo in se colligeret, si se diligenter excoleret, proualeret vino vnius regni. Ideò dicit Seneca: Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Habes de Otio multa in sacris literis, quæ reduci possunt ad loca communia pro formandis sacris concionibus: Exod. 5. 2. Reg. 11. Prou. 6. 10. 12. 13. 18. 19. 20. 21. 24. 26. 28. Eccli 33. Ezech. 6. 16. Matt. 13. 20. Rom. 12. 1. Tim. 5. DE

DE PECCATO.

171

DE PECCATO.

Peccatum, est actus deviatus ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ & rationis.

Peccatum multa mala facit homini, quæ deberent eum retrahere à peccato. Quia videlicet

- Peccatum {
1. Hominem liberum servum facit.
 2. Ad amarum finem deducit.
 3. Multipliciter decipit.
 4. Magna damna affert.
 5. Excæcat hominem.
 6. Inducit pravam consuetudinem.
 7. Imponit onus graue.

Primum malum, quod peccatum inducit, est, quia liberum, servum facit. Et cuius? diaboli. Ioan. 8. *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Itaque servus non facit quod vult, sed quod dominus eius: sic peccator non facit, quod vult, sed quod diabolus. 2. Petr. 2. *A quo quis superatus est: huius & servus est.* Dicuntur naturales: *Ex quo cervus victus est ab alio ceruo*, nunquam postea ei resistit, sed quando occurrit ei, quasi dominum eum reputans, caput inclinatur & cornua, in signum subiectionis, & servitutis; sic & mulier semel oppressa ab amatore suo, post ei non resistit, sed sequitur eum ubique: sic homo victus à diabolo per consensum, ei postea non resistit. Item, in potestate hominis est aliquando facere regem, vel prælatum, quem vult; sed postquam factus est, non est in eius potestate, eum de regno expellere. Rom. 6. *Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ei cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obediuntis ad iustitiam?* Vnde sicut servus non potest de servitute domini recedere, quando vult: sic ne homo à peccato. Item, navis per se descendit, sed non per se ascendere potest: sic homo per se descendit ad malum, sed non per se ascendit ad bonum. Osee 13. *Perditio tua ex te, ô Israel, tantummodo*

modo in me auxilium tuum. Similiter navis, fracto remone, non quò vult, ducitur, sed quò ventus ducit eam: sic homo, qui est in peccato, perduto auxilio Dei, non quod vult, agit, sed quod diabolus vult. Rom. 7. Non quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Thren. 1. Abierunt absque fortitudine ante faciem subsequētis.

Secundum malum est, quòd ad amarum finem deducit. Prouerb. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium. Pisces nutriti in mari, propter nutrimentum maris reputant mare dulce, cum tamen sit amarum: sic peccatores nutriti in peccatis, peccata dulcia reputant, cum tamen aliter sit. Isaia 5. Vae qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Isti sunt similes cuidam stulto, qui, cum audiret commendari falconem domini sui, quòd valde bonus esset, accepit eum furtim, & occidit, & comedit; & cum omnes de domo plangerent, & commendarent, nescientes quid de eo factum esset, respondit stultus, dicens, quòd non dicere verum; quia nunquam comederat tam amaras carnes. Attende o peccator; quia nunquam tam amarum cibum comedisti, sicut peccatum; quia gustatum affert mortem. Ierem. 2. Scitò, & vide quia malum, & amarum est, te reliquisse Dominum Deum tuum.

Genes. 3.

Tertium est multiplex deceptio, & stultitia peccatoris. Magna enim stultitia, & deceptio est, sciēter comedere mortiferum corpori, sicut dicitur Iob 6. An potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Multi tamen auidē mortiferum animę hauriunt, id est, delectationes carnales venenosas. Augustinus: O nne seminarium voluptatis venenum puta. Apocalyp. 8. Multi mortui sunt de aqua, id est, delectationibus

nibus mundi, quia amara facta sunt, scilicet post mortem. Item, nullus scienter gladium, quo occideretur, quæreretur: multi tamen peccatum, quo anima occiditur, proprijs laboribus quærunt. Sap. 1. *In iustitia mortis est acquisitio*, id est, per hanc acquiritur mors. Impij autem manibus, & verbis accersierunt illam, & astimantes illam amaram, defluerunt, & sponsores posuerunt ad illam: quoniam digni sunt morte, qui sunt ex parte illius. Item, nullus scienter iniret pactum, & societatem cum illo, qui eum bonis omnibus spoliaret, & ad ultimum eum occideret: hoc facit peccatum homini; multi tamen pactum, & societatem habent cum eo; de quibus dicitur Isaia 28. *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. O quam damnosum est cum tali aduersario fœdus inire, qui oculum dextrum eruit, id est, amorem Dei, & cognitionem spiritualium. Vnde 1. Reg. 11, dixit Naab: (qui interpretatur serpens, & significat diabolum) *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros*, id est, cognitionem spirituum. Item, nullus scienter se in laqueum inimici projiceret, quod facit miser homo cum peccat. Prouerb. 5. *Iniquitates sue capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur*. Augustinus: Qui peccatum peccato addit, quasi funem necit, unde ligetur. Tamen aues, & pisces non in eadem pedicatas, & laqueos, retiaque incidunt.

Quartum est magna damnificatio: peccatum enim damnificat multum; quia aufert omnia bona gratiæ, & gloriæ. Eccle. 9. *Qui in vno peccauit, multa bona perdet*. Peccator enim est sicut ille, qui ludic ad scacos, qui vno ictu, vel tactu non facto, vel male facto, vel neglecto, totum ludum & totum lucrum perdit: sic vno opere male facto, vel neglecto, totus fructus vitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. Si auerit se iustus à iustitia sua, & fecerit

fecerit iniquitatem omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. Item, stultus esset homo citatus ad iudicium, si bonos, & fideles testes, quorum testimonio causam suam posset defendere, in medio vię suę interficeret; & illos, qui contra se testimonium darent, secum duceret: sic facit peccator, qui bona opera per peccatum interimit. Opera enim bona testimonium perhibent pro homine, & mala contra ipsum. Ioan. 10. Opera, quę ego facio, ipsa testimonium perhibent de me.

Quintum est hominis excæcatio. Peccatum enim excæcat hominem, & tunc ducit eum quod vult. Peccator enim est sicut ille, qui velatis oculis ducitur de loco ad locum, & nescit quod ducitur, vel ubi sit. Thren. 5. *Va nobis, quia peccauimus. Ideo contenebrati sunt oculi nostri.* Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum, &c.* Item, peccator est sicut cæcus, qui cecidit in lutum, qui non videt se inquinatum, cum tamen multum sit deturpatus. Psalm. 39. *Comprehenderunt me iniquitates meę, & non potui ut viderem.* Item, est sicut cæcus, qui saepe cadit, & offendit. Tob. 11. *Conspiciens cæcus pater eius, cepit offendens pedibus currere.*

Sextum est, quia inducit prauam consuetudinem, quę est quasi gutta, & lepra inueterata, quę vix curatur. Iob 20. *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentia eius: quia talis frequenter reciduat.* Lignum enim extractum ab igne citius incenditur, quàm si nunquam fuisset: sic homo expertus peccatum, est pronior ad peccandum. Amos 4. *Facti estis quasi torris raptus ab incendio.* Bernardus: Expertus voluptas libenter repetitur: repetita blanditur: consuetudo ligat: ratio sopitur. Augustinus: Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas.

Septimum malum est, quia imponit onus graue. Psalm. 37. *Sicut onus graue grauat sunt super me, scilicet iniquitates meę: sed miser homo non sentit modò onus*

nus illud, sed sentiet postea. Sicut ille, qui trahit onus in aqua, non sentit bene pondus, donec exierit de aqua: sic onus peccati non sentitur bene in aquis deliciarum huius mundi, sed quando exierit de aqua, id est, de mundo (scilicet in morte) tunc bene sentietur. Ideò hic deponenda essent peccata, quasi onera gravissima ad infernum trahentia. Ille enim qui habet magnum onus super collum, non cessat currere, donec veniat ad locum, ubi debet deponere: sic debet homo festinare ad confessionem, & ibi onus peccati proijcere. Vnde Apostolus: Deponentes *Hebr. 12.*
omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, &c. Item ille, qui debet portare aliquod onus, tentat prius, quantum ponderat, & quantum portabit, & considerat stipendium: sic homo, quando vult peccare, & onus peccati sibi assumere, debet considerare prius onus peccati, quoniam tantum ponderat, quòd descendentes cum eo *in puncto ad inferna descendunt.* Tan- *Iob 21.*
 tum enim ponderat, quòd neque cælum, neque firmamentum hora vna potuit sustinere. Lucæ 10. *Videbam satanam sicut fulgur de calo cadentem.* Et quandiu portabit: fortè sine fine: quia nescit, qui assumit, si de cætero poterit deponere. Psalm. 48. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Et stipendium? Stipendium peccati, est mors æterna. Apostolus: *Quem* *Rom. 6.*
fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Multum debemus odire peccatum, quod nobis tot mala facit, & patrem nostrum occidit. Augustinus: Christus occiditur, ut peccatum destruat. Si aliquis interfecisset patrem, vel matrem alicuius, odiretur ab eo: quanto magis debemus odire peccatum, quod interfecit omnes de parentela nostra: & nos, qui remansimus, impugnare non cessat? Psalm. 118. *Iniquitatem (id est, peccatum) odio habui, & abominatus sum.*

PECCATVM solus Deus propria auctoritate remittere potest Exod. 34. Psalm. 18. 31. 102. Isaia 43. 44. 53. Ierem. 31. 33. Mich. 7. Matth. 9. Marc. 2. Lucz 5 7.

PECCATVM remittitur per Christum Isaia 53. Daniel. 9. Matth. 1. 9. 11. 20. 26. Marc. 2. Lucz 24. Ioan. 1. Actor. 2. 4. 10. 13. Rom. 4. 5. 1. Corinth. 6. 15. 2. Corinth. 5 Galat. 1. Coloss. 1. Ephes. 1. 5. 1. Timoth. 1. Tit. 2. 1. Petr. 1. 2. 3. 4. Hebr. 1. 9. 1. Ioan. 1. 2. 3. Apocalyps. 1.

Peccatum sacerdos remittit auctoritate diuina Matth. 18. Ioan. 20.

Peccatum verè remittitur, & anima mundatur Psalm. 50. Actor. 2. 1. Cor. 6. 2. Pet. 1. 1. Ioan. 1.

Peccati origo Genes. 2. 3. Rom. 5. 1 Cor. 15.

Peccatum Originale Iob 14. 15. Psalm. 50. Rom. 3. 5. eius effectus Genes. 8. Eccli 17. Rom. 5. 6. 7. Galat. 3. Ephes. 2. eius reatus tollitur per Christum Ioan. 1. Rom. 3. 5. 6. 7. 8. Galat. 3. Ephes. 2.

Peccatum in Spiritum sanctum Matth. 12. Marc. 3. Lucz 11. 12. Heb. 6. 10. 1. Ioan. 5.

Peccatum vindictam clamans Genes. 4. 18. Exod. 22. Eccli 35. Iacob. 5.

Peccatum contra naturam Genes. 19. Leuit. 10. Iudic. 19. Rom. 1. 1. Cor. 6. 1. Tim. 1.

Peccatum ex ignorantia Leuit. 4. 5. Num. 15. Luc. 23. Ioan. 9. 15. Actor. 3. 1. Tim. 1.

Peccatum ex malitia, & data opera Num. 15. Eccli 10. Matth. 28. Ioan. 11. Actor. 4. Heb. 6. 10.

Propter peccatum vnus aut paucorum puniuntur multi Genes. 3. Numer. 16. Iosue 7. Iudic. 19. 2. Reg. 24.

DE PIGRITIA.

Pigritia habet multos defectus: vnde multa mala sequuntur hominem pigrum,

scill.

- scilicet {
1. Defectus bonæ operationis.
 2. Inconstantia voluntatis.
 3. Amor voluptatis.
 4. Timor pusillanimitatis.
 5. Negligentia in negotijs.
 6. Priuatio præmiationis.
 7. Eternæ damnationis.

Primum malum, quod sequitur hominem pigrum, est desidia, & defectus bonæ operationis. Prou. 19. *Abcondit piger manum suam sub ascella, nec ad opus suum applicat eam.* Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: tota die concupiscit, & desiderat.* Homo piger similis est castro multorum dominorum: inter quos ille, qui remissus est, totum amittit, alius paulatim aufert sibi ius suum: sic si spiritus remissus fuerit, caro (quæ Galat. 5. *concupiscit aduersus spiritum*) quotidie aliquid contra ipsum acquirit. Prou. 12. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.*

Secundum est inconstantia voluntatis. Prouerb. 13. *Vult, & non vult piger.* Talis ligatus est vinculis stupeis, imò etiam nullis: sed sola desidia ligat eam. Prouerb. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo: ita piger in lectulo suo.* Piger è lecto suo non potest exire, sed tenetur à ceruicali.

Tertium est amor voluptatis. Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum.* Sicut agri proferunt spinas, tribulos, & herbas inutiles, si in pace dimittuntur, nisi fossi, & purgati sæpe fuerint, & bonis seminibus seminati: sic homo spinas, & tribulos vitiorum generat, nisi occupetur vtilibus laboribus. Bernardus: Hec est maledictio Adæ, ut in agro corporis, & cordis nostri nociua, & inutilia gratuito, & passim pronent: vtilia verò, & necessaria, cum labore. Prouerb. 24. *Per agrum hominis pigri transui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vritica, & operuerant*

ruerant superficiem eius spina, id est, incentiua vitiorum carnalium, & spiritualium. Tales fructus crescunt in horto hominis pigri. Item, aqua, & vestis ex quiete corrumpuntur. Vnde versus Poëtæ:

Ouid.

Et capiunt vitium, ni moueantur aque.

Quartum est pusillanimitatis. Prou. 18. *Pigrum dei jecit timor.* Si bene respiceremus, quot, & quantis laboribus, & cruciatibus quotidianis mali merentur cruciatum æternum, satis confundi possemus, qui adeo pigri sumus laborare pro regno æterno. Augustinus: O si possemus homines excitare, & cum eis excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt ipsi vitæ fugientis. cui dictum est: Nauiga, ne moriaris, & distulit. cui dictum est: Labora, ne moriaris. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Item, multum posset erubescere ille, quem solus timor dei jecit de equo virtutum, qui non est, nisi quædam pictura terribilium. Talis vincitur ab hoste, qui nondum est, nec etiam forsitan futurus est. Seneca: Id tibi præcipio, ne sis miser ante tempus: cum illa, quæ velut imminetia expauiisti, forsitan nunquam futura sint.

Quintum est negligentia in negotijs alienis. Prouerb. 10. *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserant eum.* Prou. 26. *Dicit piger: Leo est in via, & leana in itineribus.* Prou. 22. *Leo est foris, in medio plebeorum occidendus sum.*

Sextum est gloriæ priuatio, vel priuatio præmiationis. Prouerb. 24. *Vsquequo piger dormies? Vsquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicum dormis. tibi, pauxillum manus conseres, vt quiescas: & veniet tibi, quasi cursor, egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus.* Prou. 20. *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo estate, & non dabitur illi.*

Septimum est æternæ damnationis. March. 29.

Seruus

Serue male, & piger. sciebas quia mato, ubi non semino, & congreco, ubi non parsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, &c. & sequitur: Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Illis erit fletus, & stridor dentium.

De PIGRITIA. Reg. 11. Prou. 6. 10. 12. 13. 18. 19. 20. 21. 24. 26. 28. Ezech. 16. Eccl. 13. Rom. 12.

DE PRÆSUMPTIONE.

PRÆsumptio, est immoderatio spei supra vires proprias, vel contra iustitiam: sed duplex præsumptio assignari solet: confidentiæ de diuino adiutorio; & superbiæ, quæ est de proprio ingenio.

Præsumptio est timenda: quia est occasio ruinae. Dominus enim permittit aliquando viros sanctos in aliquod manifestum, & mortale peccatum cadere, ne de se præsument. Augustinus: Audeo dicere vnum, esse vtile cadere in aliquod manifestum, & apertum peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderunt. Exemplum de Petro, qui vilis cecidit, quia præ cæteris præsumpsit, quando dixit: *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Augustinus: Vbi dixisti, sufficit, ibi defecisti; & vbi tibi placuisti, ibi perijisti. Item, magna ostenditur fatuitas præsumentis de se, exemplis virorum fortium, qui leguntur corruisse, vt Dauidis, Salomonis, Samsonis, & aliorum. Gregorius: Dauide cadente nemo superbiat. Augustinus: Multum infrænis est, qui illic ire contendit, vbi multos corruisse videt. Si homo non potest vincere leuem tentationem, nec sustinere modicum verbum, qua temeritate ergo magna præsumpsit, qui modica non potest? Prouerb. 14. *Sapiens timeat, & declinat à malo stultus transilit, & confidit.* Magna ergo fatuitas præsumentis, quod præsumpsit exire à peccato, quando voluerit, cum tamen à casu in peccata modò cauere non possit. Eccl. 29. Re-

promissio nequissima multos perdidit. Homo positus à Deo in paradiso terrestri, stare non potuit: quomodo ergo in paradiso cælesti suis se viribus ponere præsumit? Iudith 6. Præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

DE PRODICALITATE.

Prodigalitas, est profligatio ob intemperantiam.

Prodigalitas aufert homini sua. In tribus casibus videtur homo perdere sua, videlicet

Quando {
 1. In vase pleno ponit.
 2. Pro nihilo tribuit.
 3. Vasi fracto infundit.

Primò prodigus in vase pleno ponit, quando diuitibus donat. Prosper: Habentibus dare nihil aliud est, quàm sua perdere. Vnde Lucæ 14. *Cum facis conuiuium, voca pauperes debiles, claudos, & cecos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi.* Sed contrà prodigus pascit diabolus, pascendo diuites peccatores: reputat honorem, quod est dedecus, scilicet pascere porcos, gulosos, & luxuriosos; sed dedecus reputat reficere Deum in paupere, & quod subtrahit ori Dei, addit ori diaboli. Lucæ 15. *Adhæsit uni ciuium, qui misit illum in villam ut pasceret porcos.* Item, ipsi sunt oves diaboli; quia singulis annis diabolus eos spoliât, dando vestes eorum membris suis, histrionibus, & peccatoribus.

Secundò pro nihilo tribuit, quando pro vana gloria dat, quod nihil est. Ioan. 8. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Sicut aliquis non dicitur largus, si ventus vestem suam dilatat; nullæ arbores dicuntur liberales, si ventus fructum earum excutiat: sic prodigus non dicitur largus, quia sua confert, sed ventus vanitatis ei aufert. Osee 12. *Ephraim, (id est, diues) pascit ventum, & sequitur æstum* Osee 8.

Quia

Quia ventum seminabunt, & turbinem metent, scilicet pœnæ aëreæ.

Tertiò vasi fracto infundit, quando dat his tribu-
nibus, & malè viuentibus. *Eccli 12 Benefac humili, &
non dederis impio.* Iste est similis araneæ, quæ texen-
do se enitescit, vt muscas capiat: sic prodigus se eni-
sccrat dando sua, vt muscas, id est, venenosas laudes
capiat. *Isaia 59. Telas araneæ texuerunt, quæ nihil eis
profuerunt.*

DE SIMONIA.

Simonia à quibusdam appellatur muneris am- *Ambros. lib. de*
bitus, & est voluntas vendendi, vel emendi spiri- *vita beata.*
tualia.

Simoniacus { 1. Deum pro pecunia vendit.
2. De Ecclesia Catholica meretri-
cem facit.
3. Latrones, & sacrilegos vicem Do-
mini tenere constituit.

Primò Simoniacus Deum pro pecunia vendit. Il-
le Deum, scilicet Christum, in Sacramento altaris
vendit, dum gratiam Spiritus sancti vendit, pro pe-
cunia celebrando. Quis non multùm indignaretur,
si aliquis vellet eum vendere in foro, sicut iu-
mentum suum? Quanta ergo contumelia Deo fit,
quando venalis exponitur ab ijs, à quibus præci-
puè debuit honorari?

Secundò simonia procurat, vt Ecclesia, quæ est
sponsa Christi, aliunde grauida sit, quàm de vero
sponso, quæ scilicet de Spiritu sancto concipere de-
bet; sed simonia facit, quòd concipit de spiritu ma-
ligno, & Deum facit nutrire filios adulterinos, & fi-
lios proprios exheredat à patrimonio Christi, con-
stituens hæredes & filios diaboli. *Eccli 23. Mulier
omnis, relinquens virum suum, peccabit, statuens heredi-
tatem ex alieno matrimonio.*

Tertiò latrones, & sacrilegos facit tenere vicem Domini, quia Sacramenta sunt illa, contra quæ latrocinium exercet. Absurdum est enim dicere eum, qui furatur calicem, vel capit fructus Ecclesiæ, sacrilegum, vel furem esse; & non eum, qui furatur totam Ecclesiam, cum omnibus, quæ ad eam pertinent. Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Et ideò omnis simoniacus ipso iure est excommunicatus, & tales iura decernunt sine dispensatione promoueri ad Ordines non posse.

Vendi non debent dona Dei 4. Reg. 5. Daniel. 5. Matth. 10. Actor 3. 20. 1. Cor. 9. 2. Cor. 11. 12.

DE SUPERBIA.

Superbia est (vt dicit Hugo) amor propriæ excellentiæ: sed multa mala facit homini.

Nam homo
per superbiam	1. Peccatis adimpletur, sibi se associando. 2. Diabolo similis efficitur, se super alios extollendo. 3. Ex ea ruina procuratur, infirma, & humilia despiciendo. 4. Virtutibus expoliatur, ei omnia bona auferendo.

Primò per superbiam homo repletur peccatis: quia superbia est quasi rex vitiorum. Eccli 10. *Initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis*, id est, vitijs, et subuertet eum in finem. Superbia enim postquam dominium habet in aliquo, non amittit eum de facili, sicut reges de facili non perdunt castra, quæ semel possederunt, sed potenter ea defendunt. Eccli 3. *Synagoga superborum non erit sanitas.* Chrysostomus: Tolle hoc vitium, vt non velint homines hominibus apparere, & sine labore cetera vitia resecantur. Quare Dauid appellat superbiam *Psalm. 35. fundamentum omnium peccatorum*, cum ait: *Non veniat*

veniat mihi pes superbiae. Patet, quia superbus contemnit Deum, & ita incidit in omnia alia peccata, & sic est radix omnis improbae affectionis.

Tria mala { 1. Deum offendit.
facit su { 2. Seipsum extollit.
perbus: { 3. Proximum despicit verbis & factis.

Secundò per superbiam similis efficitur homo diabolo. Apostatae angelo homo similis efficitur, dum homo hominibus similis esse dedignatur, vt Plarifæus, qui dixit Luca 18. *Non sum sicut ceteri hominibus.* Bernardus: Ergo sicut ceteri demonum. Superbia enim semper vult dominari. Non est naturale muribus dominari alijs muribus. Seneca: Si videas murem dominari velle alijs muribus, nunquid risum teneas? sic & hominem alijs hominibus, sed animalibus. Dictum est homini: *Dominamini vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Vnde dicit Gregorius: Magna superbia est ab æqualibus velle timeri. Dicitur, quòd onis, (quantumcunque misera sit) si tintinnabulum collo eius apponatur, omnes, quasi domina, præcedere satagit: sic homo (quantumcunque imbecillis fuerit) si fiat Prelatus, omnes præcedere se credit, & se omnibus meliorem. Contra quem dicitur Eccli 32. *Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis, non quasi dominus.*

Tertiò per superbiam ruinæ occasio procuratur: quia superbia est causa ruinæ spiritualis; quia superbus vult altam domum ædificare sine fundamento humilitatis, & ideo certus potest esse de ruina. Prou. 17. *Qui altam facit domum suam querit ruinam.* Diabolus enim facit de quibusdam, sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, quam non potest frangere, & permittit eam cadere, vt frāgatur: sic diabolus procurat aliquem eleuari in dignitatem, quem non potest prosternere in humilitate, vt in altitudine

dine eleuatus, superbiat, & cadat, & sic eum securum ad pœnam æternam trahat. Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.* Bernardus: Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & alter Satan. Item, sicut vas, quando debet confringi, eleuatur: sic superbi. Prou. 16 *Ante ruinam exaltatur spiritus.* Psalm. 72 *Deies eisti eos, dum alleuarentur.* Excelsæ turres grauiori casu procumbunt, & altissimi montes crebris fulgoribus feriuntur. Alta arbor fortius agitur, & rami eius citius in ruinam confringuntur. Horatius lib. 2, Carm.

*Sapius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntquæ summos
Fulmina montes.*

Quartò per superbiam anima bonis omnibus exspoliatur. Vnde quidam deuotus:

*Si tibi gratia, si sapientia, formaquæ detur:
Destruit omnia sola superbia, si comitetur.*

Non est securum puluerem, vel paleam in alto esse: sic superbum in dignitate. Si vis cognoscere granum à palea, proijce in altum granum cum palea: granum descendet, sed palea ascendet: sic superbi semper volunt ascendere, sed humiles descendere. Et nota, quòd palea non est super granum propter suum valorem, sed propter suam leuitatem: sic superbi super nos. Sed dicitur, quòd Dominus *paleas comburet igni inextinguibili, sed triticum congregabit in horreum suum, scilicet cælum.* Vnde sicut homines custodiunt se à latronibus, ne spolient eos: sic debent cauere à superbia, quia insidiatur bonis operibus vt pereant, vt dicit Augustinus. Item, ligna putrida, & quidam vermes de nocte lucent, sed in die non: sic superbi nunc lucent in tenebris huius mundi, sed in die iudicij, quando sol iustitiæ apparebit, qua-

quales sunt apparebunt; quia tunc videbuntur in colore proprio. Prou. 13. *Lucerna impiorum extinguetur, & extincta mirabitur.* Item, sicut monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur: sic monstruosum est, cum ex gratia à Deo data aliquis superbit. Talis de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento peioratur. Gregorius: Qui de virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento se interficit. De superbia Nabuchodonosor habes Daniel. 4. Nicanor veniens ad pugnandum contra Iudam vendidit Iudæos, antequam videret, 2. Machab. 8. de superbia Eux Genes. 3. Aman superbus volebat coram se genu flecti, & malè ei cessit, Esther. 3. & 5.

De SVPERBIA Genes. 3. 11. Exod. 5. 14. 1. Reg. 17. 4. Reg. 18. 19. Tob. 4. Judith 9. 13. Iob 15. Prou. 6. 11. 13. 15. 16. 18. 25. 29. Eccli 10. 25. Isaia 3. 9. 10. 14. 36. 37. 39. 47. Jerem. 48. 49. Ezech. 16. 28. 31. Dan. 4. 5. Abdia 1. Machab. 2. 2. Machab. 9. Lucæ 1. 10. 14. 18. 22. Actor. 12. Rom. 1. 11. 2. Timoth. 3. 1. Pet. 5. 2. Pet. 2. Iudæ 16. Apocalypf. 18.

DE TACTV IMPVDICO.

Tactus à tango venit: & omnis tactus, siue attactus, vel amplexus, oscula, & consimilia, præsertim ex luxuriosis cogitationibus, vbi est consensus plenarius, & deliberatus, sunt graui delicta.

Tactus impudicus tria mala facit;

1. Corpus contaminat.
2. Animam maculat.
3. Eam intoxicat.

Primo corpus contaminat. Eccli 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Vnde super illud: *Qui fornicatur* 1. Corinth. 6. *tur, in corpus suum peccat,* dicit Glossa: Cætera peccata animam maculant, fornicatio autem corpus & animam contaminat.

Secundo animam maculat, & corpus incendit. Prou. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo,*
71 vesti-

ut vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, ut non comburantur planta eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus: cum tetigerit eam. Ignem in sinu suo abscondit, qui de muliere cogitat: vel qui libenter ei loquitur; quia colloquium illius quasi ignis exardescit, ut dicitur Eccli 9. Super prunas ambulat, qui aspectus, & affectus suos in specie mulieris figit. Heu multi ad has prunas se calefaciunt cum Petro, negantes Christum. Has prunas accendit diabolus suggestionibus pravis. Iob 41. *Habitus eius prunas ardere facit.* Stultus & insanus debet reputari, qui ferrum calidum amplexatur, vel stringit ad se, vel ponit ad os suum, ut Moyses: sic qui mulierem amplexatur, vel deosculatur; quia dicit Hieronymus: Gladius igneus est species mulieris. Gladius dicitur, quia vulnerat: igneus, quia inflammat. Sicut ergo insanus reputaretur, qui in gladium ardentem se proieceret: sic qui in mulierem. Eccli 9. *Propter speciem mulieris multi perierunt,* & fortissimi interfecti sunt ab ea, ut David, Salomon, Samson, & alij infiniti. Item, ex duobus lapidibus frigidis, & duris exit ignis, si inter se collidantur: & quid mirum, si ex tactu viri & mulieris exeat ignis luxuriae, qui in eis latet? Item, papilio iuxta candelam tantum volitat, quod tandem se comburit: sic homo iuxta mulierem sedendo, & colloquendo. Vnde dicit Hieronymus: *Ostium tuum mulierum pedes nunquam transeant.* Sed si videris mulierem bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia; quia non est securum fornico, vel stupra esse iuxta ignem. Bernardus: Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere, maius est, quam mortuos suscitare. Et si quod minus est non potest, quomodo quod maius est credam tibi? Terra bona est in se, & aqua munda & bona, tamen si simul misceantur, faciunt lutum, & se inuicem polluant: sic est de homine, & muliere.

DE TEPIDITATE.

589

Tertiò animam intoxicat, & interficit. Stultus esset, qui serpentem venenosum tangeret, vnde mortem incurreret. Eccli 26. *Sicut boum iugum, quod mouetur: ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi quā apprehendit scorpionem*, qui mollis est, cū tangitur, sed venenum cauda emittit. Item, pisces, & aues in laqueos non scienter se proijciunt: & homo miser in laqueum, & rete diaboli se scienter proijcit, id est, in mulierem. Ecclē. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quā laqueus venatorum est*, id est, demonū, & *saxa genā cor eius, vincula sunt manus illius*: illos enim, quos tenet, ita fortiter ligat, quod non possunt ab ea recedere. 3. Esd. 4. *Non possunt homines separari à mulieribus*, mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?

DE TEPIDITATE.

- T**epiditas { 1. Prouocat iram Dei. (stat.)
2. Fiduciam tentandi diabolo præstat.
3. Reddit hominem impotentem.

Primò Tepiditas prouocat iram Dei: vnde aqua tepida vomitū prouocat. *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo*. Tepidus ex ore Dei euomitur, cū in deteriora labi permittitur, vel impænitēs moritur.

Apocalyp. 3.

Secundò fiduciam tentandi diabolo præstat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non auderet tentare feruentem. Ollæ enim feruenti muscæ non insident: sic hominibus in amore Dei feruentibus, diaboli non appropinquant: & si aliquando accedunt, combusti, atque confusi discedunt.

Tertiò reddit hominem impotentem, & contractum, vt bona non faciat. Patet in illis, qui, cū fortes sint corpore, tamen vix possunt vnā partem pœnitentiæ facere, quā facit vna vetula debilis: quod ex tepiditate sua accidit, eò quod parum habent de cælestibus desiderium. Bernardus: Forsitan non possumus; quia multum nolumus. Idem: Si cupis, incipe, perfectè age. Si perfectionis aliquid attingisti, teipsum in teipso metire,

DE

VSura accipitur pro omni eo, quod est ultra sortem in mutuo.

Vsurarius laborat stultitia multiplici.

Prima est: quia, cum lucrari desiderat, non vult fœnerari cum magno lucro, & sine peccato; sed ibi fœneratur, ubi paruum est lucrum, & magnum peccatum. Augustinus: Cur miser homo fœneraris homini? fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis.

Secunda stultitia est: quia ipse accipit pignus super pretiosorem thesaurum, quem habet, id est, super animam suam, & ad magnam vsuram penè largius expendit seipsum, quàm expenderet super deterius pignus, quod ipse habet. Vnde, similis est animalibus emptis à lanijis, quæ ad mortem impinguntur, pro quibus quicquid lanius expenderit, super ipsa expendit. De hoc dicitur Ierem. 12. *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos, tanquam ea, quæ solent immolari.*

Psal. 54. Tertia est iniquitas magna: quia vendit quod commune est omnibus, scilicet tempus: & ideo à iusto iudice punitur temporis indigentia. Quia *vir sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Item: quia vendit requiem noctis, & lucem diei, meritò utroque in futuro carebit. Ideò fatuus est sacerdos, qui pro eo cantat requiem; quia scriptum est: **Ezechiel. 7.** *Qui vendit aliquid, ad id, quod vendidit, non reuertetur.*

Quarta est: quia vendit pauperi, quod in lege naturæ, scripta, & Evangelica debet ei. In lege naturæ debet homo homini supplere defectus, quam legem creaturæ inanimatæ videntur manifestè implere. Fluius enim inueniens vacuitatem fræue, non pertransibit, donec repleverit. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Item, lege Moysaica, siue scripta, debet homo homini indigen-

Matth. 7.

indigenti sine lucro pecuniam mutuare. *Leuit. 25. Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges* Item, in lege Evangelica præcipitur dare indigenti. *Lucæ 6. Mutuum date, nihil inde sperantes.*

Quinta est: quia res, quæ non viuunt, vult parere, quod est contra naturam. Vult enim nummos, qui non viuunt, singulis diebus, vel mensibus alios nummos parere; & frumentum in arca, vel iam consumptum, vult sibi parere aliud frumentum: vult etiam pecuniam suam operari, dum ipse quiescit. Si ille, qui colligebat ligna in Sabbato, lapidatus est, vt dicitur *Numer. 15.* quid fiet de vsurario, qui omni die & omni festo facit suos operarios laborare?

Sexta est: quia non vult restituere aliena, vt à laqueo diaboli, & pœna æterna liberetur, cum tamen aues, quando laqueum sentiunt, potius dimittunt pedem, vel alam, quàm non euadant. *Eccle. 9. Sicut pisces capiuntur hamo, &c.* Peior est Iuda, qui reddidit denarios, pro quibus vendiderat Christum: sunt peiores Iudæis, qui à Iudæis fratribus non accipiunt vsuram: & Inferno, qui reddidit, quod suum non erat, in passione Christi. Vnde comparatur vasi paruo fictili, quod denarios sigillatim recipit, sed non possunt inde trahi, nisi frangatur: sic vsurarius denarios congregatos reddit in morte, quia non permittitur portare secum. Auarus nihil recte agit, nisi cum moritur. Similis est spongiæ, quæ aquam recipit, sed non emittit, nisi comprimatur. Similis est bufoni, qui non patitur odorem vineæ, sed vineam exit, cum incipit florescere: similis viperæ, quæ occiditur propter pullos.

Septima, cum mandatum dederit Deus homini quando peccauit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* ipse plus, & melius vult comedere, quàm alij, &c.

Genes. 3.

Ioan. 4. non laborate. Sed alij laborauerunt, & vsurarij in labo-
res eorum introierunt. Psalm. 72. In labore hominum
non sunt & cum hominibus non flagellabuntur, in Purga-
torio, sed cum dæmonibus in inferno. Psalm. 48.
Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.

CAPITA ALIQVOT HVIVS DICTIONARIJ, SVIS

locis inferenda quæ, in posterioribus editionibus omiſſa,
nos in gratiam Lectoris ex editione Anni 1506.
per Martinum de Verdena Colonia
facta, hic adiecimus.

REGNUM CÆLORVM QVOMODO acquiritur.

Acquiritur reg-
num cælorum
multis modis:

1. Legitima ſucceſſione.
2. Pura ſatiſfactione.
3. Voluntaria abnegatione.
4. Parui pretij emptione.
5. Corporis fatigatione.
6. Mundi tentatione.
7. Paterna donatione.

Primò, legitima ſucceſſione; vt filij nati ex legi-
timo matrimonio: & ſic habetur per fidem. Hebr.
4. Ingreſſiemur enim in requiem qui credidimus. Per fidem
autem ſumus filij Dei. Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem ſu-
os Dei fieri his qui credunt in nomine eius. Rom. 8. Si au-
tem filij: & hæredes. Si hæredes fidem ſuo domino
non ſeruarent, nec debita ſeruitia redderent, hæ-
reditate paterna priuarentur: ſic eſt de filiis Dei.
Matth. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti
facienti fructus eius: id eſt opera illa, vel ſeruitia, quæ
pro illo habendo requiruntur.

Secundò, acquiruntur operatione, ſeu pura ſatiſ-
factione. Matth. 11. Regnum cælorum vim patitur, &
violenti rapiunt illud. Gloſſa: Regnum cælorum vim pati-
tur,

tur, dum peccator ad illud, quasi ad alienum locum per pœnitentiam intrat. Grandis violentia in terra nasci, & cælum capere & habere per virtutem, quod non possemus per naturam. Qui bella spiritualia suscipiunt, iure societatis regnum acquirunt: sicut dicit Christus: *Nōne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Luca 22. Vos estis, qui permansistis mecum in temptationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Sed multi deficiunt de societate: quia nihil volunt pati: & ideo non erunt socij in regno: quia nolunt soluere pretium. Apoc. 1. *Particeps in tribulatione & regno.*

Luca 24.

Tertiò, voluntaria abnegatione: & tunc emitur, quando temporalia propria voluntate relinquuntur, ut vita æterna habeatur. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, &c.* De his etiam, quæ non habet homo, potest fieri commutatio: ut si pauperes relinquunt possibilitatem & voluntatem habendi. Gregorius: Tanta à sequentibus dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt.

Quartò parui pretij emptione. Parum habemus dare, scilicet animam, corpus, & res temporales; & multum accipere, scilicet regnum æternum: quod sola voluntate emitur. Regnum eternum tantum valet, quantum habes. Emitur regnum cælorum rerum temporalium largitione per eleemosynam. Ad hanc emptionem monemur Matth. 13. *Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas, &c.* Et nota, quod emptio ista non solum in opere est, sed & in corde: nullus est, qui non possit compati. Dominus plus aspicit affectum, quàm censum. Vnde videns quandam viduam pauperulam mittentem æra minuta duo in gazophylacium dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit, &c.

Lucam. 21. v. 1.

agur frigida

Pp 2

Quin.

Quintò labore corporis. Matth. 7. Intrate per angustam portam. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam? Matth. 3. Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum celorum Matth. 24. Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.

Sextò mundi tentatione. Certandum est, nulli re-
N. Vir g. ar. foot
ten: Jacobi t.
 niunt sine Marte triumpho. Estote fortes in bello, &c. Iacob. 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis.

Septimò donatione paterna: sic habent humiles, & innocentes. Marc. 10. Sinite paruulos venire ad me: & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Psalm. 23. Quis ascendet in montem Domini? innocens manibus. Psalm. 25. In innocentia mea ingressus sum.

DE APERTIONE SENSVM.

Debemus aperire:
 { 1. Aures.
 2. Cor.
 3. Os.
 4. Manus.
 5. Oculos.

Aures apeririendæ { 1. Ad audiendum verbum Dei.
 2. Ad obediendum Dei voluntati.

Primò debemus aperire AURES ad audiendum verbum Dei: sicut aperiuntur scholæ magistro ad audiendum ipsum. Iste enim aperit aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina. Sed multi magistro clau-
Iob 33.
 manti aures claudunt, similes aspidi surdæ & obru-
 ranti aures suas.

Secundò ad obediendum Dei voluntati: sicut aperitur castrum regi, vt pareatur eius mandato. Is. 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico; retrorsum non abij. Iob 42. Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me res-
 prehens-

prehendo, & ago poenitentiam in fanilla & cinere.

Cor aperiendum, { 1. Illuminationem in Intellectu.
ad recipiendum { 2. Diuinam gratiam, in affectu.

Primò aperiendum est COR ad recipiendum illuminationem in intellectu: vt fenestra domus, vt lux intret, & illuminet. 2. Machab. 1. *Adaperiat Deus cor vestrum in lege sua, & in praeceptis suis.* Prou. 6. *Mans datum lucerna est, & lex lux.* Sed multi claudunt fenestram contra solem, vt quietius dormiant in peccatis. De quibus dicitur Iob 24. *Ipsi fuerunt rebelles luminis, nescierunt vias eius.*

Secundò aperiendum est cor ad recipiendum diuinam gratiam in affectu: sicut aperitur thalamus sponso. Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.* Nota, quòd pulsatio duobus modis fieri consuevit, manu, vel virga. Pulsat Deus manu beneficiorum: pulsat virga flagellorum. Solet dici de illo, qui pulsat magno strepitu, non venit vacua manu; & talis libenter & citò recipitur: quanto magis sponso tuo aperire debes, qui cum tanta multitudine donorum celestium venit ad te: habet enim utramque manum plenam, sinistram bonis temporalibus, & dextram bonis spiritualibus. Magna rusticitas est donum recipere, & donantem repellere. Aperi ergo cor tuum Deo expectanti, & dicenti: *Aperi mihi soror mea, amica mea, Cant. 5. columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, gratiarum scilicet: & cincinni mei guttis nectium.* Pulsat virga flagellorum, scilicet doloribus & angustijs: quem enim (Hebr. 12.) diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Augustinus: Magna Dei ira est quando peccatori parcat: ad hoc enim parcat, vt in aeternum puniat: & magna

Dei misericordia est, in præsentī misericordiam non consequi. Immisericordiæ est parcere virgē, ne percutiatur paruulus; & carnem putridam non secare. Sed multi sunt, qui potius aperiunt cor suum diabolo, quàm Deo: si Deus pulsaret, firmatum est pessulo forti, & non potest intrare: sed si diabolus pulset, firmatum est festuca, & statim tanquam domino aperitur per consensum.

Os aperiens
dum

- 1. Ad prædicandum.
- 2. Ad confitendum.
- 3. Ad orandum.
- 4. Ad laudandum.

Primò debemus os aperire ad prædicandum, vel dicendum verbum ædificationis: sicut aperiuntur horrea ad distribuendum triticum. Gen. 41. *Aperuit Ioseph vniuersa horrea regis, & vendebat triticum Aegyptijs*. Horrea sunt corda perfectorum, in quibus absconduntur verba sacræ doctrinæ. Prou. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium*. Prou. 31. *Os suum aperuit sapientia, & lex clementiæ in lingua eius*. Eccli 15. *In medio ecclesiæ aperiet os*. Sed sunt multi, qui pro frumento bonæ locutionis vendunt paleas deceptionis: vt mendaces, &c. Amos 8 *Quisquiliæ frumenti vendamus*.

Secundò ad confitendum. Gen. 8. *Aperiens Noë, id est, vir iustus, fenestram arcæ, id est, conscientiæ, dimisit coruum: qui egrediebatur, & non reuertebatur: per coruum mortalia peccata designantur, quæ sic emitti debent per os arcæ, id est, conscientiæ, confitendo, ne reuertantur ad conscientiam; sicut coruus non est reuersus ad arcem. Emisit quoque columbam, quæ reuersa est ad eum in arcem. Per columbam peccata ignorantia & venialia intelliguntur. Os 7. *Factus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor*. Hæc etiam emitti debent per confessionem: quæ si iterum reuertuntur, iterum emittantur: sicut aquæ de na-*

de nunc, ne mentem demergant per suam abundantiam.

Tertiò ad orandum. Ecclesi 39. *Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.* Psalm. 118. *Os meum aperui,* Glossa, querendo. petendo, pulsando: iuxta illud Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Sequitur: *et attraxi spiritum,* qui scilicet docet orare, & qui libenter ad est. ubi rogatur & desideratur. Rom. 8. *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus:* id est, ad postulandum docet & inflamat. Isidorus: Quando quis orat, Spiritum sanctum ad se vocat; & ubi venerit, omnia tentamenta demonum, quæ se mentibus humanis ingerunt, confestim effugiunt: sicut muscæ de olla, quando bullit.

Quartò ad laudandum. Psalm. 50. *Domine labia mea aperies* Glossa, propter peccata clausa: *& os meum annuntiabit laudem tuam:* quia non est speciosa laus in ore peccatoris Psalm. 70. *Repleatur os meum laude,* id est, fac me indefinenter te laudare: *ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.* Glossa: Quia antequam essem, fecisti me: cum essem, salutem mihi dedisti: cum peccassem, ignouisti: conuersum, me eruiisti: perseuerantem coronasti: ideo benedicam Dominum in omni tempore. Ecclesi 15. Psalm. 33.

Manus aperiendæ
 1. Ad dandum.
 2. Ad operandum.

Primò Manus aperiendæ sunt ad dandum pauperibus. Pro. 31. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Sed multi manus habent ad recipiendam apertas, ad dandum autem clausas. Contra quos dicitur Ecclesi 4. *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum & ad dandum collecta.*

Secundò ad operandum. Pro. 31. *Manum suam misit ad fortia,* &c. Pro. 19. *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* Prouerb. 20. Pro-

per frigus piger arare noluit: mendicabit ergo aestate, & non dabitur illi.

Oculi aperiendi: { 1. Sinister ad considerationem poenarum Inferni.
2. Dexter ad considerationem præmij æterni.

Primò aperiendus est sinister oculus ad considerationem poenarum Inferni. Baruch 2. *Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui, qui sunt in inferno, dabunt honorem & iustificationem Domino: sed anima, qua tristiis est super magnitudine mali, &c. quasi dicat: hic est locus iustificationis, ibi non. Sed stultus non timet donec accipit: ita multi non cauent de supplicio, donec accipiant: & tunc serò.*

Secundò dexter oculus aperiendus est ad considerationem præmiorum cæli. Prou. 20. *Aperi oculos tuos, & saturare panibus. Aperi per contemplationem & desiderium cælestium.* Ierem. 3. *Lena oculos tuos in directum.* Oculus pauperis semper est ad tenentem panem. Psalm. 24. *Oculi mei semper ad Dominum.*

368 DE COMPASSIONE.

Compatiens verè dolet de alterius infirmitate sicut de sua. Membra corporis ad inuicem dolentibus suis condolent. Si patitur vnum membrum, compatiuntur alia membra: statim aperitur os ad querendum remedium, auris ad audiendum, manus ad operandum, oculi ad videndum. Camelis hæc pietas inesse dicitur, vt si aliquis eorum ægritudine detentus in grege non manducet, alij, quasi ipsi compatiendo, abstinant. 2. Cor. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Isidorus: Vult te Deus alterius angustias sentire, vt tuas: & quomodo tibi in tali tribulatione si esses, cuperes subueniri, tu alteri subuenias propter Deum. Cum enim multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: de bonis inuicem compari, aut non pertinemus ad*

Rem. 12.

corpus Christi: hoc etiam porci faciunt; si vnus stridat, alij quasi ei compatiendo murmurant: sed sumus sicut membrum abscissum à corpore, quod dolorem corporis non sentit: similes canibus, qui percussam canem & vlulantem omnes mordent, & lacerant,

DE CONSVETVDINE.

Consuetudinem bonam bonum est assuescere, & seruire Deo in iuuentute propter quinque: quia

Bonum, quod
assuescit in iu
uentute	{	1 Facilius recipitur.
		2 Diutius conseruatur.
		3. Virilius portatur.
		4. Lenius sustinetur.
		5 Securius agitur.

Primò facilius recipitur. Arbor enim iuuenis facilius dirigitur si torta fuerit, quàm senex: de facili recipit vestis rectam formam, si nondum prauam suscepit; sed si contortam, vix potest rectam suscipere: & cera dum mollis est de facili impressionem sigilli recipit; sed non postquam indurauerit. Eccli 30 *Cervicem eius (filij) in iuuentute & tunde latera eius dum infans est ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* Consuetudo enim altera natura est. Augustinus: Dum Consuetudini non resistitur, fit necessitas. Lepa enim inueterata non de facili curantur. Iob 20 *Offa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius.* Eccli 18, *Ante languorem adhibe medicinam.* Quid, lib. 1. de Remed. Amoris:

Principijs obsta: serò medicina paratur

Cum mala per longas conualuere moras.

Beda in Lucâ: Diabolus quâto diutius tenuit hominẽ, tâto difficilius dimittit. Quâdo terra aliqua fuerit diu in manu mali domini, ita corrupta est postea prauis moribus, quod vix aut nunquam possunt inde prauæ consuetudines extirpari; ita est de hominẽ, qui diu fuit in statu culpæ, si vult redire ad ita-

tum gratiæ, vix potest prauas consuetudines à se euellere. Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, reipugnantem legimentis meæ & captiuantem me in lege peccati quæ est in membris meis.*

Secundò diutius conseruatur. Sicut calciamenta vel vestimenta rectitudinem vel tortitudinem, quam in nouitate susceperunt, diu conseruant: sic homo, quam accipit in iuuentute sua consuetudinem, siue in bonum, siue in malum.

Quæ noua testa capit, inueterata sapit.

Horatius lib. i. Epist.

*Fingit equum tenera docilem ceruice magister
Ire viam, quam monstrat eques. venaticus ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in syluis catulus, nunc adhibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.*

Prou. 12. *Adolescens inueta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Ierem. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum.*

Terriò vtilius portatur. Fructus primi temporis solent esse cariores, & carnes, & pisces quanto recentiores, tanto meliores: sic poenitentia in iuuentute. Ecele. 12. *Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, Non mihi placent.* Fatuus mercator est, qui seruat merces suas vsque ad tempus, quo viliores sunt: sed quando cariores sunt vendere solent sapientes: sic poenitentia est in iuuentute carior & melior, quàm in senectute.

Quartò leuius sustinetur. Qui assuescit bene facere in iuuentute, non multum grauatur quando est senex. Ouidiu:

Quod malè fers, assuesce, feres.

Chyros

Chyrothecæ & calciamenta stricla per vsus frequentiam fiunt larga & longa, ita quod facile homo intrat: sic pœnitentia stricla & laboriosa videtur in principio, sed per vsum leuior efficitur. *PROV.*

4. *Ducam te per semitas equitatis: quas cum ingressus fueris, non artabuntur gressus tui. & currens non habebis offendiculum.* Bernardus: Primum tibi aliquid importabile videtur, processu temporis, si alluescas, videbitur non adeò grane: deinde leue senties, paulo post non senties, paulo post delectabit.

Quintò iucundius & securius agitur. Seneca: Optima forma viuendi eligenda est, quam iocundam reddit consuetudo. Secure potest peregrinari, qui nihil debet: secure potest mori, qui nihil habet. Bernardus: Secura vita vbi pura conscientia: vbi mors expectatur cum securitate, & suscipitur cum dulcedine.

DE DIVITIIS. 626.

Diuitiæ animam suffocant, sicut dicit Gregorius.

Solent homines peccare in diuitijs quatuor modis: { 1. } 2. } 3. } 4. } Acquirendo. Male Expendendo. Retinendo. Nimis diligendo.

Primò malè **ACQUIRENDO**. vt villicus iniquitatis, qui defraudauit dominum suum, *Lucæ 16.* Sunt ergo diuitiæ acquirentibus periculosæ propter multa:

scilicet, quia { 1. Inquinant tangentes. 2. Illaqueant cupientes. 3. Captiuant possidentes.

Primò inquinant tangentes: vix enim sine periculo furti, mendacij, & doli acquiruntur. *Prou. 28.* Qui festinat ditari, non erit innocens. Spinæ non colliguntur sine latione manus colligentis; nec lutum

Diuitia si affluent nolite cor apponere. Ps.

Lucæ 8.

Philip. 3.

congregatur sine congregantis iniquatione. Diuitiæ à Domino spinæ dicuntur: ab Apostolo autem stercorea nuncupantur. Eccli 11. Si diues fueris, non eris immunis à delicto.

Secundò illaqueant cupientes: laquei enim sunt ad decipiendum & capiendum animas. 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli. Qui diuitias cupiunt, à diabolo capiuntur. Augustinus: Res, quam capis, decipula est, dum capis, caperis: sicut avis capiendo granum, & piscis vermem in hamo: modica rapiunt, sed mortis periculum incurrunt, & plus damificantur, quàm damificant alium: quia capiendo capiuntur, & tenendo tenentur à diabolo. In fundo fluminis vas aquæ plenum tenetur; & hoc non esset, nisi in se aquam contineret; tamdiu tenebitur, quamdiu aquam continebit: sic qui tenet alienum, tenetur à diabolo. Augustinus: Tenes alienum, teneris à diabolo. Capistrum tenet equum, quia mandibulum tenet ipse; si dimitteret, & non teneret, non teneretur ab ipso: & avis tenet laqueum, quia tenetur à laqueo; & hamus tenet piscem, quia tenet eum in faucibus.

Eccli 10.

Tertiò captiuant possidentes. Multum esset pauper, qui venderet manum vel pedem propter egestatem; pauperior, qui vtrumque; pauperissimus, qui seipsum: talis est avarus cupidus: hic enim animam suam venalem habet. Lucius in aqua comedit paruos pisces, & ad vltimum ipse comeditur: sic qui modò pauperes deprædantur, in fine à demonibus deprædabuntur. Isaia 33. Va qui prædavis, nunc & ipse prædaberis?

2. Secundò peccatur in diuitijs, eis malè vtendo, Lucæ 16. vel prodigè EXPENDENDO: & diues ille, qui induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendide. Vide cap. de Prodigalitate.

3. Tertiò peccat homo diuitijs malè RETINENDO:

ad : sunt enim damnosæ conseruantibus. Qui pecuniam, bladum, vinum, vel vestes vsque ad corruptionem seruauerit, testes suæ damnationis custodit & acquirit, ligna ad se comburendum colligit: cum tamen nullus sanæ mentis citatus ad iudicium testes contra se adduceret, vel ligna ad comburendum se quæreret, vel seruaret: quod tamen faciunt auari. Iacob. 5. *Agite nunc diuites*, scilicet poenitentiam: quoniam tempus habetis, *plorate*. Glosa, corde in contritione, *vlulantes*, ore in Confessione, *in miserijs*, id est, pro miserijs vestris, *quæ aduenient vobis*. Diuitiæ vestra putrefactæ sunt: & *vestra à tineis comesta sunt*. Aurum & argentum vestrum *aruginauit*: & *arugo eorum in testimonium vobis erit*. & *manducabit carnes vestras sicut ignis*, *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus*.

Diuitiæ {
 1. } sunt { Damnosæ:
 2. } { Nocivæ.
 3. Relinquuntur in fine.

Primò sunt damnosæ: quia faciunt errare à fide. 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inferuerunt se doloribus multis*. Si quis iudicatur idololatra, qui duo grana thuris obtulit super altare Mercurij: cur non ille iudicatur idololatra, qui totum seruicium vitæ suæ, quod debet offerre vel dare Deo, dat pecuniæ? Matth. 6. *Non potestis Deo seruire & mammonæ*. Glosa: Diuitijs seruire, Deum negare est. Auarus enim potius obedit nummis, quàm Deo, magis ostendens, se esse seruum nummi, quàm Dei. Plus enim ponderat in corde avari nummus quàm Deus, anima eius, & regnum æternum. Eccli. 10. *Avaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius quàm amare pecuniam*.

Secundò sunt {
 1. Cor hominum relinquunt va-
 2. } nocivæ: quia {
 1. } {
 2. Turbant hominem.

Primò,

Primò, cor hominum relinquunt vacuum & inane. Lucæ 1. *Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.* Bernardus: Non plus satiatur cor hominis auro, quàm corpus aura. Quantò enim plus habet avarus, tantò plus concupiscit: sicut ignis, qui non extinguitur ex appositione lignorum, sed augetur. Ecclesiæ 8. *Secundùm ligna sylvæ sic ignis exardescit.* Ouid.

Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:

Et cum possideant plurima, plura petant.

Quò plus sunt pota, plus sitium: ut aquæ.

Prou. 3. *Ignis nunquam dicit: Sufficit.* Horat. *Multa per sentibus desunt multa.* Improbæ *Crescunt diuitiæ, tamen Curta nescio quid semper abest rei Semper auarus eget.*

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Manil. *Non quod habet numerat, tantum quod non habet optat.*

Pub. *Tam deest auaro quod habet quàm quo dnon habet.*

Sicut enim vinum in dolio sitim corporalem non sedat: sic pecunia in arca sitim auaritiæ non extinguit; quia pecunia non ponitur vbi sitis auara est, scilicet in corde. Pecunia est res corporalis, anima verò spiritualis: res corporalis spiritualement non potest implere. Sicut arca non potest impleri sapientia: ita nec anima pecunia.

Secundò turbant hominem, nec permittunt eum in pace viuere, nec quiescere. Exemplum de Lot & Abraham Genes. 13. Iacob. 4. *Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris? Concupiscitis & non habetis occidit, & Zelatis & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis.*

Diuitiæ enim excitant fures & latrones in diuitem. Sicut carnes in ossibus inuitant canes contra ipsa: si mundum esset os & deficcatum, in pace à canibus dimitteretur: sic raptores & latrones diuitibus

bus insidiantur. Eccle. 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitia conseruate in malum domini sui. Perierunt enim in afflictione pessima.* Arbor si non haberet fructum, non lapidaretur, nec rami eius frangerentur; cum autem abundat fructibus, vix transit aliquis, qui non proieciat lapides, vel ramos frangat: sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones dominorum sustinet, à quibus pauperes sunt immunes. Habacuc 2. *Vae ei, qui multiplicat non sua. Vsq̃ue quo & aggrauat contra se densum lutum? Nunquid non repente consurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur laceantes te, & eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populo.*

Tercio relinquuntur in fine vitæ. Matthal. Rape, congere, aufer, posside, relinquendum est. Psalm. 48. *Relinquent alienis diuitias suas.* Auarus similis est columbæ, quæ ibi nidificat, vbi ipsa & omnes parentes eius pullos amiserunt: sic auari in mundo thesaurizant, vbi parentes eorum omnia reliquerunt. Iob 27. *Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos & nihil inueniet, &c.* Assimilatur canis, qui sequitur duos homines, & nescitur cuius sit illorum, nisi cum separantur, & tunc canis sequitur dominum suum: sic nescitur modò, cuius pecunia sit, an hominis, an mundi, nisi cum separantur per mortem, & tunc apparet cuius sint diuitiæ, scilicet quòd mundi, non hominis; quia remanserunt in mundo. Hieronymus: Non sunt bona hominis, quæ secum ferre non potest: sola misericordia comes est defunctorum. Propertius:

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas,

Nudus ad infernas stulte vehere rates.

Quarto peccat homo in diuitijs, eas nimis diligendo. Eccle. 5. *Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Fimus congregatus terram non impinguat, nec fertilem reddit, nisi per campos dispergatur.

tur: sic diuitiæ congregatæ non proficiunt, sed disperſæ. *Psalm. III. Disperſit; dedit pauperibus. Auarus eſt ſicut canis ad cumulum fœnitaceus, nec inde ali- quid comedit; ſed latrans nihil amoueri permittit.* Cornel. Gall.

Pana eſt partis incumbere rebus,

Quas cum poſſideas, eſt violare nefas.

Non aliter ſitiens vicinas Tantalus vndas

Captat, & oppoſitis abſtinet ora cibus.

Horat. *us Serm. lib. 2 Satyr. 3.*

Si quis emat cytharas emptas comportet in vuunt,

Nec ſtudio cytharæ, nec Muſæ deditus ulli:

Si ſcalpra, & formas non ſutor: nautica vela

Auerſus mercaturis delirus, & amens,

Vndique dicatur merito quid diſcrepat iſtis,

Quin ſummos aurumquæ recondit præſcius vi

Compoſitis, metuensquæ velut contingere ſacrum?

Si quis ad ingentem framenti ſemper æternum

Porrectus virilet cum longo faſte, neque illinc

Audeat eſuriens dominus contingere granum,

Ac potius folijs parcus veſcatur amaris, &c.

Nauis adhærens terræ, ad portum non graditur, ſed periclitatur: ſic qui adhæret diuitijs per amorem, ad portum ſalutis non venit, quia eius nauis nimis onerata eſt. Contra hoc eſt remedium, nauem alleviare per eleemoſynam. Si ergo habes diuitias, da pauperibus, & grandi onere liberatus es.

DE DOMO.

DOmus quæ
druplex in,
venitur in ſa-
cra Scriptura:

1. Caro, in qua habitat anima.
2. Templum Dei.
3. Cor hominis, ſeu conſcientia.
4. Cæleſtis patria.

1. Prima domus eſt C A R O humana, in qua habitat anima Iob 4. *Habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum.* Matth. 9. *Vade in domum tuam, vilita-*

tem tuam considerando. Nahum 3. *Intra in lutum, fragilitatem tuam perpendendo, & calca per afflictionem.* 1 Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.*

Secunda domus est **TEMPLUM DEI.**

24

Ad domum hanc eundem est: $\left\{ \begin{array}{l} 1. \text{Ad orandum.} \\ 2. \text{Ad audiendum} \\ \text{verbum Dei.} \end{array} \right.$

Primò ad orandum. Matth. 21. *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Ibi omnes orationes exaudiuntur 3 Reg. 8. 2. Paral. 6. Psalm. 5. *Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Ibi Deus inuenitur. Lucæ 2. *Inuenerunt illum in templo.* Ibi gratia impartitur. Isaia 56. *Letificabo eos in domo orationis meæ, scilicet dando gratiam deuotionis.*

Secundò ad audiendum verbum Dei. Eccle. 4. *Custodi pedem tuum, id est, affectum, vel intentionem tuam, ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias.*

Tertia domus est **COR** hominis siue conscientia. 3^a De qua 1. Pet. 2. *Ipsi tanquam lapides viui super ædificamini domos spirituales.* Psalm. 92. *Domum tuam decet sanctificatio Domine.*

Ad hanc domum $\left\{ \begin{array}{l} 1. \text{Inuestigando.} \\ 2. \text{Mundando.} \\ 3. \text{Virtutibus ornando.} \end{array} \right.$ ire debemus, ipsam

Primò ipsam inuestigando. Eccli 32. *Præcurre prior in domum tuam, peccata abiiciendo, ne tecum inueniantur in morte.* Eccli 18. *Ante iudicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.* In domum tuam dicit, non alienam, alios temerè iudicando. Eccli 21. *Pes fatui facilis in domum proximi.* Sequitur: *Et illic auocare, id est, à curis seculi remoue te.* Isaia 46. *Redite prauaricatores ad eor.* Sequitur: *Et age conceptiones tuas, id est, bonum propositum tuum, quod mente concepisti, perduc ad opus.*

Secundò ipsam mundando ad recipiendum

Qq

Deum

Sapient. 1. Deum : quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Præmittendo timorem, qui peccatum expellat; sicut solet mitti nuntius ad præparandum hospitium alicuius magni domini. *Ecclesi 2* Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Confessio etiam præmittenda est, quæ sordes peccatorum eijciat. *Psalm. 95.* Confessio & pulchritudo in conspectu eius. *Gregorius:* Si aliquis magnus amicus domum intraret, cum omni diligentia tota domus mundaretur. Tergat ergo sordes prauis operibus, qui Deo præparat domum cordis.

Tertio ipsam virtutibus ornando. *1. Machab. 4.* Ornauerunt faciem templi coronis aureis. *Psalm. 25.* Domine dilexi decorem domus tue. Sed quidam de domo corporis sui faciunt speluncam latronum: hi sunt, qui lites & odia cogitant, & rapinas exercent. *Lucæ 19.* Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Quidam de illa faciunt viam, qua itur ad forum. Tales sunt, qui terrenis inhiant. Contra quos dicitur: Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Quidam faciunt lupanar meretricum. *Ezech. 8.* Putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo? Frustra putatur, quod Dominus habitet in spelunca, quasi latro; vel in foro, quasi mercator; vel in prostibulo, quasi adulter si: sed in thalamo mundo, quasi sponsus. Fundamentum huius domus est Fides: altitudo parietum Spes: tectum Charitas, quæ operit multitudinem peccatorum.

4. Quarta domus est CAELESTIS PATRIA. *Psalm. 84.* Beati, qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te *Psalm. 121.* In domum Domini ibimus.

Hæc domus est

1. Repleta omnibus bonis. *Psalm. 35.* Inebriabuntur ab ubertate domus tue: & torrente voluptatis tue

sure potabis eos.

2. Ornata & pulchra. Ioan. 14. In domo Patris mei mansiones multe sunt.

3. Spaciosa, & magna. Baruch 3. O Israel quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius.

DE IVRAMENTO.

Iurare nihil aliud est, quàm aliquid sub attestatio-
ne alicuius sancti nominis affirmare. Sicut enim
dicit Apostolus: Homines per maiorem sui iurant: & omnis Hebr. 6,
his controuersie eorum finis, ad confirmationem, est iura-
mentum. Quia scilicet ille, qui iurat, semper solet ali-
quod maius nomen in affirmationis suæ testimo-
nium nominare.

Iuramentum est { 1. Virtuosum.

2. Vitiosum.

Virtuosum est,
quod

1. Ex causa necessaria efficitur.

2. Veritate fulcitur.

3. Pro tollenda quolibet dubio
celebratur.

Vitiosum est,
quod

1. Sine causa iuratur:

2. Non propter necessitatem,

3. Propter leuitatem, & malam
assiduitatem efficitur.

Iuramentum prohibitum est Match. 5. Audistis,
quia dictum est antiquis: Non periurabis: reddes autem Do-
mino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omo-
nino, neque per calum, quia thronus Dei est, neque per terra-
ram, quia scabellum est pedum eius: neque per ierosoly-
mam, quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iu-
reueris, quia non potes unum capillum album facere, aut nio-
grum. Sit sermo autem vester, est, est: non, non. Omnis
Domini iurare prohibet, ut ad facilitatem iuran-
di deueniatur, & de facilitate in consuetudinem, &
de consuetudine in periurium incidatur.

Iuramentum, { 1. Veritate.
ut sit licitum, { 2. Iudicio.
debet fieri in { 3. Iustitia.

Ierem. 4. Iurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in iudicio & in iustitia.

Primò in veritate. Prouerb. 8. Veritatem meditabitur guttur meum. Debet enim à iuramento abesse mendacitas: quia si homo mentitur, cum intentione fallendi iurando, periurus efficitur. Si quis sigillo alicuius domini sibi commissio ad defendendam aliquam veritatem, ad aliud vteretur confirmandum, falsarius iudicaretur: sic cum Deus permiserit hominibus, vt assumant nomen suum ad confirmationem veritatis, si vtantur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarij sunt. Cum enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem inuocare, cum ipse iurat falsum, vult Deum testem adducere falsitatis. Zachar. 8. Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitatis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis.

Secundò in iudicio, id est, in discretionem: quia discretè debemus considerare quid, qualiter, quomodo, & quare sit iurandum: quod est contrà illos, qui sine causa iurant, & qui sine ratione sunt ad iurandum assueti: similes cani rabido, qui os semper dicitur habere apertum, & venenosam saliuam continuè distillare; quia scilicet tales semper habent os apertum ad iurandum, & ad venenosas blasphemias emittendum. Exod. 20. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit in fontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. Deuter. 5. Non iurabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. Eccli 23. Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Vir multum iurans implebitur iniquitate. Exemplum in Dialogis S. Gregorij de puero septenni Romæ propter assuetam iurationem à dæmone rapto.

Tercò

Tertiò in *Iustitia*, id est, iusta causa adsit in nostris iuramentis. Quilicet iuramentum facit, quasi laqueum ad collum suum ponit. Prou. 6. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus.* Quando verò iuramentum transgreditur quasi laqueo proprijs manibus seipsum interimit. Ante omnia igitur *Iacob. 3.* fratres mei, nolite iurare, neque per celum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, *est, est: non, non: vt non sub iudicio decidatis.*

DE LVCE.

LVX est, quæ il-
luminat omnia,
sine qua nec bene
Nos verò su-
mus in Ecclesia
præsentis sicut

1. Ministratur in domo:
2. Ambulatur in via:
3. Negotiatur in foro.
1. Ministri in domo domini sui:
2. Viatores in itinere positi:
3. Negotiatores in foro intenti.

Quare noluit nos Dominus sine luce deserere: sed nobis pro luce dedit sanctos Doctores Ecclesiæ: de quibus dicitur *Matth. 5. Vos estis lux mundi.*

Triplex est
lux in mundo,
quæ mundum
illuminat uni-
uersum

1. Infundens, & non infusa: vt in Sole.
2. Infundens, & infusa: vt in Luna.
3. Non infundens & infusa: vt in aëre.

In ista triplici luce
potest considerari tri-
plex lux spiritualis

1. In Deo
2. In Doctoribus
3. In simplicibus

} est.

Prima ergo lux infundens, & non infusa in Deo est: de qua *Ioan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Et tangun-
tur hic tria, sci-
licet Lucis

1. Veritas.
2. Fecunditas.
3. Effectus necessitas.

Primò Lucis veritas tangitur ibi: *Erat lux vera, nihil*
Qq 3 in se

in se habens de tenebris peccati. 1. Ioan. 1. *Deus lux est & tenebrae in eo non sunt vllae. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus sicut & ipse est in luce: societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.*

Matth. 5. Secundò Lucis fecunditas describitur ibi: *quia illa illuminat omnem hominem: sed vt cæcus non illuminatur à sole, licet oriatur super bonos & malos: sic nec peccator à gratia: quia est in contraria dispositione.* Ioan. 1. *Lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehendunt, per obstaculum peccati. Ideo Ephes. 5. Surge qui dormis in somno peccati, & exurge à mortuis per exercitationem bonam, & illuminabit te Christus.*

Tertiò effectus necessitas tangitur ibi: *Venientem in hunc mundum: omnis enim talis intrat locum obscurum, ideo eget lumine.*

Mundus obscurus est tripliciter: {

1. Fumo vanitatis.
2. Puluere cupiditatis.
3. Nebula carnaliratis.

1. Ioan. 2. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ilaiz 9. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magis: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Sed aliqui fugiunt lucem vt noctua, & quaerunt tenebras.* Ioan. 3. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim eorum mala opera.*

Secunda lux infundens & infusa est Doctorum & prædicantium. De quibus dicitur Iob 37. *Nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum, quo cumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum. Nubes vento Spiritus sancti agitatae prædicatores sunt.*

De qui-

- De quibus tria no-
tantur hic, scilicet
1. Liberalitas doctrinæ, gene-
raliter prædicando.
 2. Latitudo charitatis, com-
muniter visitando.
 3. Exemplaritas subiectionis,
humiliter obediendo.

Primum est liberalitas doctrinæ, generaliter prædicando, cum dicitur: *Spargunt lumen suum.* Psalm. 111. *Dispersit, dedit pauperibus.* Avarus est, qui candelam accensam habens, non vult accendere alias, cum non minuat eius lumen ex aliarum accensione. Sap. 7. *Sine fictione didici, & sine invidia communico.* Lux omnibus se communicat indifferenter. Eccli. 42. *Sol illas minans per omnia respexit:* contra illos, qui tantum diuitibus, non pauperibus prædicare volunt. Lux indifferenter omnia visibilia manifestat, & omnium maculas reuelat: contra illos, qui manifestant & arguunt peccata pauperum, non diuitum; quamuis soleat maior candela coram diuitibus quam pauperibus ardere. Non sic fecit Ioannes, qui arguebat Herodem. Ephes. 5. *Omnia que arguuntur, à lumine manifestantur.*

Secundum est latitudo charitatis, communiter visitando, ibi: *Lustrant cuncta per circuitum:* contra illos, qui non visitant nisi loca pingua verbum Dei seminando. Psalm. 58. *Ipsi dispergentur ad manducandum.* Marc. 6. *Iesus circuibat castella in circuitu docens.*

Tertium est exemplaritas subiectionis, humiliter obediendo, ibi: *Quocunque eas voluntas gubernantis duxerit.* Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?*

Tertia lux non infundens, & infusa est simplicium. Prou. 4. *Iustorum semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.*

Nota hic triplex
cem statum iu-
storum, scilicet

1. Incipientium.
2. Proficientium.
3. Perfectorum.

Incipientium dicitur *lux splendens*: quia iustorum vita in initio est quasi splendor auroræ: quia semper crescit in eis & lux & calor. Vnde sequitur: *Procedit, & crescit proficiendo semper. Cant. 6. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Sed multorum vita & religio est sicut lux vespertina: quæ quanto plus procedit, tanto magis decrescit. Nota, quòd decresciente vmbra crescit calor; & crescente decrescit: sic decresciente amore temporalium crescit feruor charitatis, & crescente minuitur. Ierem. 6. *Va nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt vmbre vesperti: quoniam abundauit iniquitas, & refrixit Charitas multorum.*

Nota, quòd quidam lucent sicut Luna {
 1. Noua.
 2. Plena.
 3. Vetus.

Quidam lucent sicut luna noua, quæ in principio noctis tantum lucet: vt illi, qui ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt. Eccli 27. *Nam stultus sicut luna mutatur.* Quidam lucent sicut luna plena, quæ per totam noctem lucet: tales sunt qui bene operantur vsque ad mortem. Eccli 50. *Quasi luna plena in diebus suis lucet, sic ille effulsit in templo Dei.* Quidam lucent sicut luna vetus, quæ in fine noctis lucet: sic sunt illi, qui in fine vitæ pœnitent. Sed lux & vita iustorum procedunt vsque ad perfectam diem, scilicet æternitatis; & hic tangitur status perfectorum. Vita enim in sui consummatione est sicut meridies: de qua Eccli 43. *Sol in meridiano exurit terram, id est, corda terrenorum.* Calor meridionalis cogit hominem se exspoliare vestibus: sic feruor charitatis omnia relinquit: quia non est qui se abscondat à calore eius. Similiter nos debemus esse {
 1. Lucentia.
 2. Ardentia.
 3. Viuentia.

Primò debemus esse luminaria lucentia per honestatem, Philip. 2. *Sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reo*

sine reprehensione in medio nationis prave & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vita continent. Sed luminaria nostra eclipsin patiuntur per malum exemplum. Matth. 6. Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt?

Secundo debemus esse luminaria ardentia per charitatem. Lucæ 12. Sint lumbi vestri præcincti, & lucerne ardentes in manibus vestris. Ioan. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens. Bernardus: Lucere tantum, vanum est; ardere, sanctum; ardere & lucere, perfectum.

Tertiò debemus esse luminaria viuentia, virtute vigoris abundantia, non per malitiam moriua, sicut hypocritæ, qui lucent sicut ligna putrida in nocte huius mundi: sed in die iudicii apparebunt in colore proprio, quando Deus illuminabit abscondita 1. Corinth. 4. tenebrarum, & manifestabis consilia cordium, ut dicit Apostolus.

DE MIRABILIBVS.

Mirabilia multa legitur Dominus fecisse pro electis suis: quia mirabilis Deus in sanctis suis: mirabilis in maiestate sua. Sed multa breuiter complectendo,

Notandum, quod mirabiliter	1.	nos	redemit.
	2.		vocauit.
	3.		defendit.
	4.		docet.
	5.		corripit.
	6.		consolatur.
	7.		ducit.
	8.		pascit.
	9.		se nobis ostendit.

Primò dico, quod ipse Deus mirabiliter nos **REDEMIT**, non auro vel argento, sed suo sanguine pretioso. 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati. Nullus vnquam audiuit calsa, scilicet quod aliquis pro suis inimicis moreretur. Cū adhuc Rom. 5.

peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius. **Psalm. 97.** Ideo cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit: quia tradidit Filium pro seruis, dilectum pro inimicis, iudicem pro damnatis, innocentem pro impijs. **Isaia 25** Confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles. Vnde sequitur in **Psalm.** Saluauit sibi (Glossa, orbem terræ) dextera eius, per Filium. **Lucæ 19.** Venit Filius hominis querere et saluum facere quod perierat.

Secundò, quòd mirabiliter nos **VOCAVIT.** **Iob 37.** Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna et inscrutabilia. Glossa: Voce sua mirabiliter tonat, cum cordis occulta commouet & penetrat per contritionem, & quanto ardore amandus sit demonstrat, quodammodò silenter clamans. **Psalm. 59.** Commouisti terram, id est, corda terrenorum, & conturbasti eam, per contritionem: sana contritiones eius, per consolationem, qui sanat contritos corde. **1. Rou. 1.** Vocauisti & tenuisti: extendi manum meam, & non fuit qui aspicere. Sed illi, qui aspexerunt, & ipsum clamantem audierunt, præmia æterna meruerunt. Isti sunt, qui contempserunt vitam mundi, & peruenerunt ad præmia regni boni campsores, qui pro terra celum, pro luto aurum, pro transitorijs æterna receperunt. **Eccli 31.** Beatus diares, qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

Tertiò, quòd mirabiliter nos **DEFENDIT.** **Ierem. 21.** Dicit Rex Sedecias ad Ieremiam: Ora Domine, si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & Nabuchodonosor rex Babylonis recedat à nobis. **Psalm. 104.** Mementote mirabilium eius, quæ fecit Pharaoni. **Psalm. 67.** Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus

Etus Deus. Dabit virtutem resistendi, & fortitudinem sustinendi. Isaia 40. Qui dat laqueo virtutem, & his qui non sunt fortitudinem, & robur multiplicat. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquile, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. Ierem. 1. Bellabunt a duersum te, & non preualebunt quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te. Psalm. 26. Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite mee, à quo trepidabo?

Quartò mirabiliter nos docuit, & semper **Docet.** Psalm. 138. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam: quasi dicat, incomprehensibilis est mihi. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientie & scientie Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles via eius!

Docet enim Deus per

1. Prædicationem.
2. Correctionem.
3. Vnctionem.

Per prædicationem Matth. 5. Aperiens os suum docet eos. Per correctionem. Psalm. 17. Disciplina tua corripuit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit. Isaia 26. Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmurans doctrina tua eis. Per vnctionem deuotionis vel gratiæ. 1. Ioan. 2. Vnctionem habetis à Sancto, id est, à Deo, & nostis omnia.

Quintò mirabiliter nos flagellat & **Corripit.** Hebr. 2. Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Vnde tribulatio ipsa est aurum æternæ felicitatis, quæ quanto maior est, tanto securior. Gregorius: Nisi correctis hæreditatem dare dispone et, eos per molestiam non erudiret: cum fidelis medicus de infirmo desperato se non intromitteret. Idem: Desperatis agris quicquid volunt medici dari præcipiunt, vel concedunt: eis autem, qui ad salutem reduci possunt, multa dari contra dicunt.

- Sexto mirabiliter Dominus nos CONSOLATUR. Esther 15. Valde mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum, id est, consolationum, ut sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Psalm. 93. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae latificauerunt animam meam. Vnde tribus pueris fecit medium fornacis quasi ventum rovis flantem.
2. Corinth. 1. Daniel. 3.

Septimo mirabiliter nos per viam DUCIT: quia mirabilem viam nobis ostendit. Sap. 10. Deduxit iustos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in latere stellarum per noctem. Baruch 4. Delicati mei ambulauerunt vias asperas. Vult enim Dominus per asperitatem vitae eos ab amore mundi segregare, sicut solent pueri à lacte matris separari per amaritudinem aliquam impositam super vbera. Gregorius: Electis suis Deus asperum iter facit, ne, dum delectantur in via, obliuiscantur eorum quae sunt in patria.

- Psalm. 110. Octauo, quod mirabiliter nos PASCIT. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se. Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum. Pascit contemnentes se, & deseret timentes se: Si ergo non vis pati inopiam, time Dominum. Quis est pater, qui non prouideat filiis? hoc nempe & lupi & leones faciunt, & homines mali. Nonne Deus pascit leones in deserto quadraginta annis? Daniel in lacu leonum? Heliam iuxta torrentem? Da iumentis escam ipsorum & pullis coruorum innocantibus eum.
- Psalm. 33. Psalm. 146.

- Nono mirabiliter se nobis OSTENDIT. Isaia 33. Regem in decore suo videbunt oculi eius. 1. Ioan. 3. Vides bimus eum sicuti est. Isaia 60. Tunc videbis & super Omnia potentem delicijs afflues, & mirabitur de Dei visione & tanta dulcedine, & dilatabitur cor tuum de comprehensione, quando replebitur in bono desiderium tuum. Prou. 10. Desiderium suum iustus dabitur.
- Iob 22. Psalm. 102.

DE MISERICORDIA.

Misericordia {1. Hominis.} Eccli 18. Misericordia
duplex {2. Dei.} hominis circa proximum suum. misericordia autem Dei super omnem carnem.

Sunt autem quatuor, quæ specialiter debent hominem ad misericordiam

1. Naturæ conformitas.
2. Propria necessitas.
3. } Misericordis { Immenfitas.
4. } Vtilitas.
prouocare, scilicet

Primum, quod debet nos inuitare ad misericordiam, est communis naturæ conformitas. Naturale est enim, ut membrum membro compatiatur, & misereatur. 1. Corint. 12. Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Vnde contra naturam videtur peccare, & à natura communi degenerare, qui misericordiam rennit facere: talis enim habet cor ferreum in corpore carneo; quod est contra naturam. Vnde ille, qui fecit misericordiam in illum, qui iniecit in latrones, vocatus est proximus: negat enim proximitatem, qui negat misericordiam. Ideo dicitur Eccli 28 In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur?

Luce 10

Secundum, est propria necessitas. Prou. 19. Homo indigens misericors est. Quia omnes indigemus misericordia, debemus misericordiam facere, alioquin dicitur nobis illud Matth. 18. Serue uequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit te misereri conserui tui, sicut et ego tui misertus sum? Misericordia enim securus est de remissione peccatorum, quia dimittit deutoribus suis, & habet literas patentes secundum Euangelium Matth. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra. Luc. 6 Dimittite, & dimittimini. Si rex terræ mitteret vobis vnum de seruis suis, ut eum reciperemus tanquam seipsum, cum reuerentia magna reciperemus eum: sed rex cæli mittit nobis filios

Matth. 10.

Luce 10.

filios suos pauperes (qui sunt heredes regni celestis) cum literis suis, dicens: *Qui recipit vos, me recipit: & qui vos spernit me spernit.* Matth. 10. Amen dico vobis, *quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Et nos ingrati nolumus eos recipere; sed repellimus: deo in die iudicii disceptabit contra vos, dicens: *Hospes eram, & non collegistis me, &c.* Discedite ergo à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Tertium, est misericordiæ immensitas. Misericordia enim Dei tanta fuit, quod ipsum Regem & Dominum pro redemptione captiuorum vendiderit, & obumbrari in uterum Virginis fecerit, & formam serui accipere, & in cruce leuari, & ad inferos descendere. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Ideo debemus ipsum in hoc inclinabiliter imitari, sicut dicitur Lucæ 6. *Esote misericordes sicut & Pater vester misericors est.* Qui ergo negat misericordiam facere, negat se patrem habere Deum, & confitetur diabolum, de quo dicitur Ierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Eccli 4. *Esse pupillis misericors, id est, pauperibus, quos derelinquit mundus: vnde non habent patrem, nisi Deum.* Psalm. 9. *Tibi derelictus est pauper: orphano meris adiutor.* Vnde prouidebit ei misericors vt pater, & pro viro matri illorum. Mater pauperum est misericordia, quæ eos nutrit: hanc ergo accipias in vxorem, & eris tu velut filius Altissimi, & gener Dei: quia misericordia est eius filia, & ipse dicitur *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.*

Eccli 4.

2. Corinth. 1.

Quartum est, misericordiæ utilitas.

Sequuntur enim ex ea sex fructus, scilicet	{ 1. Præteritorum peccatorum remissio. 2. Futurorum peccatorum declinatio. 3. Dei & hominum benedictio. 4. Futuri iudicii exasio. 5. Bonorum temporalium multiplicatio. 6. Æterni regni adeptio.

Pri

Primus est, prætorum peccatorum remissio. Prou. 15. *Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Fidem vocat fidelitatem: misericordia enim sine fidelitate indicatur à Deo crudelitas. E eccl. 34. Qui offeri sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimam filium in conspectu patris sui. Et nota quod misericordia Dei fons est; misericordia autem hominis riuulus à fonte defluens. Non potest esse quod fons non fluat si riuulus fluit: ergo qui fuerit misericors homini, & Deus ei. Augustinus: Riuus fluit, & fons sicabitur? quasi dicat, non.*

Secundus est, peccatorum futurorum declinatio: de nullo enim sic vincitur diabolus sicut de misericordia, secundum Augustinum E eccl. 13. *Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna refutit peccatis. Tob. 4. Elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, elemosyna omnibus facientibus eam.*

Tertius est, Dei & hominum benedictio. Prou. 22. *Qui pronus est ad misericordiam, benedicitur. Talis enim multas benedictiones habet: dicunt pauperes: Benedictus qui acquisiuit, & qui dedit. Prou. 11. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium. Ibid. Benefacit anima sua vir misericors: Communicat enim omnibus damnis & detrimentis aliorum, & inde lucratur.*

Quartus est futuri iudicii euasio, in quo erit disceptatio de operibus misericordiae, sicut patet Matthæi 25. *Illi data est iudiciaria potestas. Iacob. 2. Iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Super exaltet autem misericordia iudicium. Si ergo times iudicium, appella ad Dei misericordiam, tanquam ad superiorem, & necesse erit reuocare iudicium. Ipsi enim misericordes sedebunt cum Domino in solio iudicij. Isaia 16. Preparabitur in misericordia solium.*

Quia

Quintus est, bonorum temporalium multiplicatio. Gregorius: Terrenæ substantiæ cum distribuuntur, multiplicantur. Exemplum de quinque panibus & duobus piscibus, quomodo multiplicati sunt tot millibus hominum saturatorum. Semen seruatum non multiplicatur, sed seminatum & per campos dispersum. Augustinus: Nemo dicat quia pauperi præstat: sibi enim plus præstat, quam pauperi. Posset tamen dicere pauper: Plus præsto tibi accipiendo, quam tu mihi dando: das enim quod in tempore perit: & accipis quod in æternum manet.

Sextus est, regni æterni adeptio. Misericordia enim est in domo Dei ostiaria: ipsa aperit ostium paradisi cui vult, & quem vult introducit. Eccli 16. *Omnia misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum.*

De DEI misericordia sequitur Ecclesiastici 18. *Misericordia autem Dei super omnem carnem.* Nota, septem sunt gradus misericordie Dei, siue

Septem modis miseretur Deus, scilicet	1. Ad poenitentiam longanimitè expectando 2. Indignis reuertendi gratiam tribuendo. 3. Poenitentes benignè suscipiendo, & omnem iniuriam remittendo. 4. A peccatoribus modicum pro multo exigendo. 5. Peccatores in tribulatione misericorditer consolando. 6. Vitam æternam poenitenti conferendo. 7. Citra condignum puniendo, & ultra condignum remunerando.

Primò miseretur Deus, ad poenitentiam peccatores longanimitè expectando. Psalm. 102. *Miserere & misericors Dominus: longanimis, & multum misericors.*

cors. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Isaia 30. Expectat Dominus, ut misereatur vestri. Hanc enim misericordiam non fecit Angelo: sed mox vindictam sumpsit. Luc 10. Videbam satanam sicut fulgur de celo cadentem Isaia 14. Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui manebis eriebaris? &c. Sed non statim punit hominem, verum expectat ad poenitentiam: multi tamen misericordia ista abutuntur. Eccle 8. Quia non profertur cito contra malos sententia absque timore ullo filij hominum perperant mala. Eccli 5. Ne dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictae disperdet te. Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiae, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum auiditiam tuam & impoentens cor, thesaurizas tibi iram, in die irae & reuelationis iudicij Dei qui reddet vnicuique secundum opera eius.

Secundo misereatur, indignis reuertendi gratiam tribuendo. Prima non valet sine ista. Psalm. 8. Misericordia eius praeueniet me: praeueniet velle, subsequetur perficere. Ierem. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui. Rursumque edificabo te. Iob 22. Si reuersus fueris ad Omnipotentem, edificaberis. sicut domus destructae vel combustae aliquando elegantiores reedificantur: sic fortiores & cautiores ad Deum reuersi peccatores redduntur post peccatum. Ideo sequitur: Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Eritque Omnipotens contra hostes tuos.

Tertio poenitentes benigne suscipiendo, & omnem iniuriam remittendo. Ioel. 2. Conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, pater & multa misericordia, & prestabilis super mali-

tia: benignè vos recipiet. *Isaia* 54. *Misericordia mea non recedet à te*, licet fortè tu recedas ab ea. Sicut qui claudit oculum vel fenestram contra solem, lux non recedet ab eo, sed ipse à luce. Sequitur: *Et fœdus pacis meae non mouebitur*, quasi dicat, ego tenebo sponsones meas, si tu teneas tuas. In signum huius

Ioan. 10. post resurrectionem suam dixit Discipulis: *Pax vobis*. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis cicatrices vulnerum: quasi dicat, tantum constitit mihi pax vestra: & sicut cicatrices sunt indelebiles; sic pax ex parte mea non delebitur. Sed multi plagas sanatas fœ-

Hebr. 6. ciunt crepare per reciduum, rursum crucifigentes sibi metipsis *Filium Dei*, sicut dicit Apostolus. Contra quos *Ierem. 34* Dabo viros, qui prauaricantur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis, quibus assensum sunt in conspectu meo, in manus inimicorum suorum, & in manus querentium animam eorum: & erit morticinium eorum in escam volatilibus cali & bestiis terræ.

Quartò miseretur Dominus à peccatoribus modicum pro multo exigendo. Vnde non possumus pro nostris debitis, id est, delictis, Domino satisfacere, nisi à nobis accipiat aueniam pro frumento, tanquam à malis debitoribus. *Rom. 6* *Humana dico*, minus quàm iustum, propter infirmitatem carnis vestre: Sicut exhibuisti membra vestra seruire immunditie & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitie, in sanctificationem. Sic enim miseretur, quando mittit tribulationes, & castigat in præsentia: in hoc commodat vnum, vnde possumus emendam facere, & soluere multo minorem, quàm in futuro solueremus. *psalm. 88*. *Visitabo in virga iniquitates eorum*, & in verberibus peccata eorum. *Misericordiam autem meam non dispergam ab eis*. Virga visitatur, qui sola comminatione & exemplo alterius corripitur; sicut puer ostensa sibi virga, & sicut equus solo sonitu virgæ acceleratur.

verbe-

verberibus visitatur, qui percutitur. Ierem. 31. *In flatu venient: sicut puer verberatus recurrit ad matrem: & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum, id est, tribulationes, quæ citò vt aqua transeunt, in viam rectam, & non impingent in ea.*

Quintò peccatores in tribulatione misericorditer consolando. Psalm. 93. *Si dicebam, Motus est pes meus: mundum nimium diligendo, qui sub pede frangitur sicut glacies: misericordia tua Domine adiuvabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tua latificaverunt animam meam.* Sed quamdiu pes super mundum stat, vel etiam in eo inuenit consolationem, Deus hominem non consolatur: sed quando deficiunt consolationes mundi, & pes, id est, affectus à mundo amouetur, non inueniens ibi fundamentum, tunc misericordia hominem consolatur.

Sextò vitam æternam homini pœnitenti conferendo. Magna misericordia Dei, quæ ad tam vilem monetam offert tam pretiosas merces pro duobus minutis potest haberi vita æterna. Magni domini non attendunt quid operarius mereatur, sed quid deceat eos dare: sic Dominus infinitus infinitum dat præmium. Exemplum de rasore, qui radendo regem accepit remunerationem magnam; si rasor inueniret semper reges ad radendum, nunquam raderet rusticos: sic qui semper potest seruire Deo, nunquam seruiat mundo rustico, vel peccato foetido. Psalm. 144. *Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors. Suavis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.* Isaia 26. *Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.* Superponitur misericordia super omnia, quando per eam opera nostra appenduntur.

Septimò miseretur citra condignum puniendo, &

Rr 2

vltra

Lucæ 10

ultra condignum remunerando. Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Non solum supra condignum remunerat: sed supra speratum, supra desideratum, & cogitatum. Vnde in Euangelio:

Luce 6. Mensuram bonam, id est, bene mensuratam, & confertam, id est, cumulatam, & coagitatam, id est, compressam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.

717 565 160 DE MVNDO. *plura loq.*

Mundus est relinquendus, vel excundum est mundo propter multa:

Quia Mundus {
 1. Turbat, & affligit.
 2. Ardet, & vrit.
 3. Corruptit, & inficit.
 4. Fallit, & decipit.
 5. Transit, & deficit.

Primò Mundus relinquendus est, quia turbat & affligit. In mundo isto non est nisi labor & afflictio. *Isaia 48. Egredimini de Babylone*, id est, de mundo, ut saluet vniquisque animam suam. *Ioan. 16. In mundo pressuram habebitis: in me autem pacem.* Libenter deberet homo fugere locum, in quo turbatur frequenter, & infirmatur, & querere locum pacificum & sanum. Augustinus: O amatores mundi, non est requies, vbi queritis eam. Vitam beatam queritis in regione mortis: non est hic, quomodo esset beata vita, vbi non est vita? Quòd si amatis istam miseram vitam & fluidam, vbi cum tanto labore viuitis; quanto magis amare debetis illam beatam vitam, vbi nullum dolorem sustinebitis? Ecce turbat mundus, & amatur; quid si tranquillus esset? quomodo inhaereres formoso, qui sic amplecteris fecundum?

Secundò relinquendus est, quia ardet & vrit: quia ibi est ignis concupiscentiae & luxuriae, auaritiae & inuidiae. Qui videret domum suam ardere, citò exi-

*O 1522 ardet
 ciuitas*

tò exiret de ea: sic & de mundo, quia mundus ardet, de eo exire non differas. 1. Ioan. 5. *Mundus totus in maligno positus est*, id est, in malo igne. Bernardus: Ignis instat à tergo, & tu mones non egredi, vel egressum iam regredi?

Tertiò relinquendus est, quia corrumpit & inficit. Inficit dico omnes habitâtes in eo. Augustinus: Si te delectat hic mundus, semper vis esse immundus: si autem non te delectat hic mundus, iam tu es mundus: non remanebis in mundo. Quando vinum corrumpitur vel super fæces deterioratur in dolio, debet transferri ad aliud vas, ne omnino corrumpatur quod saluari possit: sic homo, qui corrumpitur in diuitijs & delicijs seculi, transferat se ad religionem, ne amplius corrumpatur. Ierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua. & requieuit in facibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.* Ideo dicitur Nahum 3. *Et erit, omnis qui viderit te, resiliet à te munde, id est, retrò falliet à te tanquam à loco immundo & periculoso.*

Quartò, quia fallit & decipit. Mundus gerit morem pauperis nebularij, qui super conuiuentes se ingerit, & sub specie encenij suas nebulas carè vendit: sic mundus suis dilectoribus honores & delectationes offert, sed carè vendit nimis; quia pro his poenam æternam extorquet ab eis. Apoc. 18. *Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Amare mundum, est amare proditorem suum. Augustinus: Ama seculum, & absorbebit te: amatores enim suos vorare nouit, non portare. Mundus enim dicit dæmonibus sicut Iudas Iudæis: *Quemcunque osculatus fuero, aliqua dignitate, vel prosperitate, ipse est, quem trado vobis ut vestrum, tenete eum, & ducite eum ad infernum, ne eum amittatis aliqua molestia: quia vexatio dat in*

Marc. 14.

Isaia 28.

Intellectum. Mundus est quasi ludus scacorum. In ludo scacorum, quamdiu durat ludus, vnus est rex, alius miles, alij alio nomine vocantur; sed quando cessauerit ludus, idem fit de rege quod de milite; quia communiter reponuntur in sacculo; imò quandoque rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte: sic in mundo, quamdiu durat, vnus est rex, alius miles; vnus magnus, alius paruus; sed adueniente morte, omnes in sacco terræ reponuntur:

Eccle. 2. ita fit de rege, sicut de milite: moritur doctus similiter
Isaie 24. vt indoctus. tunc sicut seruus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius.

Quintò, quia transit & deficit. 1. Ioan. 2. *Mundus transit, & concupiscentia eius.* Quid vis ergo? vtrum amare temporalia, & transire cum tempore; an amare Christum, & in æternum viuere? Vnde bona mundi cuidam reclamatorio comparantur, in quo non est nisi falsitas: credit enim accipiter ibi esse auem, & non est; imò vix est ibi parum carnis rubæ: sic bona mundi sunt falsa, quæ vix sufficiunt ad refocillandum. Et sicut accipiter veniens non accipit nisi modicam buccam: ita nec mundanus de mundo, sed citò aufertur ab eo. *Eccle. 5.* Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo: Miserabilis propterea infirmitas: quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei quod laborauit in ventum? 1. Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Homo nihil reportat de mundo nisi linteamen laceratum & vetus. Exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen, in quo debeat sepeliri, per terram suam & dici: Nihil reportabit Imperator de omnibus bonis regnorum suorum nisi linteamen istud. Iob 27. Dives cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia: vt
 (Lud)

(Lucæ 16.) diuitem epulonem, qui non poterat habere guttam aquæ: nocte opprimit eum tempestas. Tolle eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapies eum de loco suo.

DE OPERE BONO.

Opus bonum operandum semper: quia qui operari contemnit, mercedem non reportabit.

Debemus igitur bonum opus operari	{	1. Celeriter.
		2. Feruenter.
		3. Abundanter.
		4. Perseueranter.
		5. Fideliter.

Primò debemus bonum opus operari **C E L E R I T E R**, propter temporis breuitatem & oportunitatem. Modò est tempus operandi, post mortem verò recipiendi pro laboribus præmia. Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Si quis bonum velequum aliqui accommodasset ad opus suum faciendum, instanter operaretur de eo, cogitans quòd citò auferretur ab eo, & repeteret ille, cuius est; sic debet facere homo de tempore sibi concessio. Gregorius: Omne tempus tibi impensum requireretur à te, qualiter fuerit expensum. Ioan. 9. *Operamini donec dies est, id est, dum viuitis: venit nox, id est, mors, quando nemo potest operari.* Irridendus est ille, qui tunc surgit ad operandum, quando ab opere est cessandum: tunc vult seminare, quando est metendum. Eccle. 3. *Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.* De qualibet arbore, quæ est in horto, vult homo habere fructum bonum; ad hoc enim plantauit eam, quæ si non faciat, succidit & comburit: sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, requirit fructum bonorum operum, alioquin excidetur, & igni æterno tradetur. Matth. 7. *Omnis ar-*

bor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ideo dicitur Eccle. 9. Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, id est, tempus operandi, nec ratio exculandi, nec sapientia allegandi, nec scientia defendendi erunt apud inferos quò tu properas: id est, ista non valebunt post mortem, sed ante.

Secundò debemus operari FERVENTER, propter muneris largitatem. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis, ut dicitur Proverb. 18. Sicut namque materia mollis citò dissolvitur: sic opus mollium & tepidorum citò deficit, & parum proficit. Isaia 1. Erit opus vestrum quasi scintilla citò deficiens: sicut ignis malè accensus citò exstinguitur. Nota, quàm ferventer, & quàm sollicitè laborant homines in operibus, de quibus expectant magnum lucrum temporale: & sunt ita negligentes & remissi in operibus spiritualibus, pro quibus merces æterna datur. Contra quos dicitur Ioan. 6. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. Non mittit homo aliquem servum suum in vineam suam, ut sit ibi otiosus & remissus; sed ut fideliter & utiliter operetur.

Tertiò debemus operari ABUNDANTER, propter duplicem utilitatem, scilicet

Propter 1. Pœnæ peccatorum solutionem.
2. Præmij augmentationem.

Primò propter pœnæ peccatorum solutionem: quia qui plus bibit de vino delectationis: plus oportet eam soluere symbolum pœnæ. Matth. 3. Facite fructum dignum pœnitentiæ. Glossa: Non debet esse par fructus boni operis eius qui multum, & illius qui parum peccavit: sed ubi abundavit delictum, superabundet & gratia & operatio bona. Quantum glorificavit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum et luctum.

Secundò

Rom 5.
Apocalyps. 18.

Secundò propter meriti augmentationem: quia sicut dicit Apostolus 1. Corint. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Ille qui operatus est de talento augmentavit talentum & primum: quantum seminauerimus in operibus bonis, tantum metemus in fructibus. Eccli 20. *Qui operatur terram suam inaltabit aceruum frugum.* Abundantes ergo 1 Corint. 14. estote in omni opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino: sed abundanter meritum fructum recipietis à Domino.

Quartò debemus operari PERSEVERANTER. Si operarius aliquis dimitteret opus suum statim hora prima, vel tertia, non reportaret de opere suo meritum: sed oportet eum vsque in finem operari continuè, si vult habere mercedem: sic in bono opere oportet perseverare, qui vult æternaliter remunerari. Ideo dicitur Matth. 20. *Cum serò factum esset dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios et reade illis mercedem.* Homo vult sine fine remunerari: ergo sine fine, id est, quamdiu vixerit, debet bonum operari. Galat. 6. *Bonum autem facientes, non desiciamus tempore enim suo metemus, non deficientes.* Glossa: Si homo non imposuerit finem bonæ operationi, nec imponit finem remunerationi.

Quintò debemus operari FIDELITER, id est, bona intentione. Galat. 6. *Opus suum probet unusquisque,* id est, diligenter inspiciat, qua intentione natus sit sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero: id est, in Deo, qui in ipso est. Sed sunt quidam, qui nimis festinant, de bonis, quæ agunt, ante tempus volunt remunerari. Hi similes sunt illis, qui fructus suos non sinunt maturari, sed ante maturationem colligunt. Qui non vult expectare à Deo remunerationem; sed vult hîc remunerari per vanam laudem vel corporis sanitatem, vel temporalem prosperitatem, non remunerabitur in futuro iudicio;

sed remanebit vacuus & sine fructu. Matth. 6. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Iacob. 5. Patientes estote fratres, usque ad aduentum Domini. Ecce agri cola expectat pretiosum fructum terre: patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum. Patientes estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquabit, qui reddet unicuique secundum opera eius. De talibus dicitur Apoc. 3. Scio opera tua: Glossa: quia quæris humanam laudem, & parum potest. Non inuenio opera tua plena coram Deo meo: quia sine charitate & pro laude fiunt. Stultum est seminare auenam, & expectare triticum; seminare ventum, & expectare frumentum. Osee 8. Ventum seminabunt, & turbinem metant. Aggæi 1. Seminastis multum, & inculistis parum, scilicet vanam laudem, quæ nihil est.

Intentio bona, est fundamentum operis boni: quia si intentio bona est, opus est bonum & durans.

FINIS.

INDEX

INDEX BREVIS
ET LOCUPLETISSIMVS
EORVM, QVÆ DIVERSIS MA-
terijs applicari possunt, per Euangelia & Epi-
stolas Dominicarum & Fetiiorum
totius anni distri-
butus.

DOMINICA I. ADVENTVS.

EPIST. Rom. 13. *Scientes, quia hora est, iam nos de somno surgere*, vide Cap. De veloci peccatoris con-
uersione. *Abijciamus opera tenebrarum*, cap. de Peccas-
to. *Et induamur arma lucis*, cap. de Luce. *Sic vt in die ho-
nestè ambulemus*, cap. Ambulare. *Non in comessationibus
& ebrietatibus*, cap. de Gula, & Ebrietate. *Non in cubi-
libus & impudicijs*, cap. de Luxuria. *Non in contentione
& emulatione*, cap. de Inuidia. *Induimini Dominum Ie-
sum Christum*, cap. de Sanctificatione hominis.

EVANG. Matth. 21. *Cum appropinquassent Ierosoly-
mis, &c. Ecce, Rex tuus venit tibi mansuetus* cap. de Dei
benignitate. *Sedens super asinam & pullum filium subi-
galis*, cap. de Humilitate & Paupertate. *Imposuerunt
super eos vestimenta sua, &c. Alij cedebant ramos de arbori-
bus, & sternebant in via*, cap. de Seruicio Dei. *Benedi-
ctus qui venit in nomine Domini*, cap. de Benedicendo
Deo.

Agitur hac Dominica, vel de appropinquatione
regni Dei, vide cap. de Beatitudine, & Vita æter-
na: vel de Aduentu Christi in carne; vel de aduentu
gratiæ menti illabentis, vide cap. de Gratia.

Est au-

INDEX.

Pulchræ maiestatis. *Gloriam regni tui dicent. Psalm. 144.*

Æternitatis. *Regnum tuum, regnum omnium seculorum. Psalm. 144.*

Summæ claritatis. *Iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Matth. 13.*

Excessivæ suavitatis. *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei. Lucæ 14.*

Perfectæ sanctitatis. *Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum celorum. Matth. 19.*

Plenæ veritatis. *Regnum meum non est de hoc mundo. Ioan. 18.*

Est autem
Regnum
Dei

Gratiæ amœnitatis. *Per regnum Assueri figuratum. Esther 1.*

Speciosæ formositatis. *Accipient regnum decoris. Sap. 5.*

Amoris & intimitatis. *Regnum Dei intra vos est. Lucæ 17.*

Suauissimæ satietatis. *Ego dispono vobis regnum. Lucæ 22.*

Amoris, & charitatis. *Transtulit nos in regnum Filij dilectionis sue. Coloss. 1.*

Opulentiz, & vbertatis. *Beati pauperes spiritu, &c. Matth. 5. & Luc. 6.*

Lætitiz, & alacritatis. *Venient ab Oriente, &c. & accumbent in regno Dei. Lucæ 13.*

David, quem vno desiderio, vno corde, vno opere omnes vixere super vniuersum Israël regem. 2. Reg. 5.

Salomonis, quem omnes reges terræ desiderabant videre, & audire. 2. Paral. 9. per totum.

Assueri, cuius regni sublimitas patet Esth. per totum.

INDEX.

Cyri regis Persarum, cui Deus contulit omnia regna terræ, & præcepit ei ædificare domum Domino. 2. Paral. 36.

Darij, qui fecit cœnam magnam. 3. Esd. 3.

Iosif, qui abstulit omnes abominaciones. 2. Paral. 34.

Ezechiz, qui intrauit ciuitatem, & induxit in medium eius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit aquæ puteum. 2. Paral. 29.

Nabuchodonosor regis Babylonie, quietè existentis in domo sua, & florentis in palatio suo, qui quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat. Dan. 4.

Balthasar, qui fecit grande conuiuium optimatibus suis, in quo vnusquisque secundum suam bibebat ætatem. Dan. 5.

Alexandri regis Macedoniæ, in cuius conspectu siluit terra, & diuisit regnum omnibus nobilibus, qui cum eo erant. 1. Machab. 1.

Alexandri nobilis, qui misit Ionathæ purpuram, & coronam auream, ad tuendam & conseruandam amicitiam. 1. Machab. 10.

Figuratur
autem hoc
Regnum
in sacris
litteris per
Regnum

DOMINICA II. ADVENTVS.

EPIST. Rom 15. *Quacunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, cap. de Verbo Dei, cap. de Prædicatione. Deus patientia & solatiij, det vobis id ipsum sapere in alterutrum, secundum Iesum Christum, vt vnanimi mei, & more honorificetis Deum, cap. de Vnitatis spiritus,*

INDEX.

tus, cap. de benedicendo Deo. Deus spei repleat vobis
omni gaudio & pace, cap. de Gaudio.

EVANG LUC. 21. Erunt signa in Sole & Luna, & stella-
lis. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum
potestate magna & maiestate, cap. de Iudicio generali.

Hac Dominica agitur de visione Saluatoris no-
stri ab omni carne.

Quæ figu-
ratur in
sacris li-
teris per
visionem

Altam, quam habuit Adam in sopore. Genes. 2.

Mirabilem, quam habuit Adam in
sopore. Genes. 2.

Iacobi hierarchicam in scala celesti.
Genes. 28.

Moylis in rubo. Exod. 3.

Moylis terræ promissæ Num. 27.

Samuelis gratificam in templo. 1.
Reg. 3.

Præclaram ollæ succensæ. Ierem. 1.

Apertam Ezechielis. Ezech. 1.

Pulchram aquarum redundantium
à parte templi dextera. Ezech. 47.

Salomonis fructuosam 2. Paral. 1.

Septenam Ioannis in Apoc. per totum.

Lucem primò huic mundo editam
quia ipse futurus erat lux, quæ illuminat
omnem hominem venientem in hunc mun-
dum. Ioan. 1.

Solem vniuersaliter refulgentem, Sol
illuminans per omnia respexit, Eccli. 42.

Primum hominem à Deo formatum.
Tulit Dominus Deus hominem Genes. 2.

Fluuium Paradisum irrigantem, Fl.
uius egrediebatur, &c. Genes. 2.

Aduentus
Christi in
carne, &
in huma-
na mente

Fluenta plenissima in omnes re-
dundantia, Cant. 5. dicitur de anima
sana

INDEX.

utiliter
potest si-
gurari,
per

sancta: Oculi eius super rivulos aquarum.
Lignum vite in medio Paradisi.
Genes. 2.
Paradisum voluptatis. Genes. 3.
Fundamentum templi. 2. Paral. 3.
Scalam Iacob Genes. 28.

DOMINICA III. ADVENTVS.

Epist. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros
Christi. Cap. de Seruitio Dei. Nolite ante tempus iudica-
re. Cap. de Iudicio temerario. Quoadusque veniat
Dominus, tunc laus erit unicuique à Deo. Cap. de Iudicio
Generali. Cap. de Gloria.

Evang. Matth. 11. Cum audisset Ioannes in vinculis
opera Christi. Cap. de Tribulatione. Pauperes euangelio
cantur. Cap. de Paupertate. Quid existis in desertum vi-
dere, arundinem vento agitatam? Cap. de Constantia.
Hominem mollibus vestitum? Cap. de ornatu Corporis.

Dominica hac agitur de Angelo misso à Patre æ-
terno in mundum, ad præparandam viam Ecclesiæ,
qui quidem Angelus, siue intelligatur Christus, siue
Ioannes Baptista Præcursor,

Magni consilij.

Faciei diuinæ. Isaia 63.

Testamenti desideratum. Mach. 3.

Euangelij æterni. Apoc. 14.

Præcedentem castra Israël. Exod. 14.

Illuminantem terram gloria sua. A-

poc. 18.

Habentem faciem vt sol, & in manu
librum apertum. Apoc. 10.

Ascendentem ab ortu solis. Apoc. 7.

Canentem tuba. Apoc. 8.

Ierusalem ciuitatem nouam ostens-
dentem. Apoc. 21.

Ligantem Draconem. Apoc. 20.

Habentem forcipem seraphicum, &
calculum igneum. Isaia 6.

Ha-

Figuratur
in Scriptu-
ris sacris
per Ange-
lum

INDEX.

Habentem falcem acutam. Apocalyps 14.

Ante altare aureum adolentem incensa. Apoc. 8.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Isaia 2. Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini Cap. de Domo. Docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius. Cap. de Ambulare. Venite, & ambulemus in lumine Domini. Cap. de Luce.

EVANG. LUC. 1. Missus est Angelus Gabriel, &c. quare infra in Festo Annuntiationis B. Marię Virginis.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Isaia 11. Egredietur virga de radice Iesse. Et requiescet super eum Spiritus Domini. Cap. de Repletionem Spiritus. Replebit eum spiritus timoris Domini Cap. de Timore Domini.

EVANG. LUC. 1. Exurgens Maria in diebus illis, abijt in montana, &c. quare infra in Festo Visitationis B. Marię Virginis.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EP. ST 2. Thessal. 2. Rogamus vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, vt non citò moueamini, Cap. de Constantia.

EVANG. LUC. 3. Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, factum est verbum Domini super Ioannem Zacharia filium in deserto. Cap. de Solitudine. Predicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum. Cap. de Penitentia. Vox clamantis in deserto. Cap. de Voce. Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Cap. de Preparatione. Cap. de Ambulare. Omnis mons, & collis humiliabitur. Cap. de Superbia. Cap. de Humilitate.

DOMINICA IV. ADVENTVS.

EP. ST. Philip. 4. Gaudete in Domino semper. Iterum dico

INDEX.

Amico gaudete. Cap. de gaudio. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Cap. de Mansuetudine. *In omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum.* Cap. de Oratione. *Pax Dei, quae exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.* Cap. de Pace.

Evangelio. Ioan. 1. *Miserunt Iudaei ab Ierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, ut interrogarent eum, Tu quis es?* Cap. de Mundo, & temerario Iudicio. *Ego vox clamantis in deserto.* Cap. de Voce pag. 103. *Dirigite viam Domini.* Cap. de Praeparatione. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Cap. de Ambitione. *Cuius ego non sum dignus, ut soluiam corrigiam calceamenti eius.* Cap. de Humilitate.

Agitur hac Dominica de Voce clamantis in deserto.

Sanctitatis, & misericordiae: quia praedicabat Baptismum poenitentiae. *Vox Domini super aquas.* Psal. 28.

Suauitatis, & laetitiae: quia praedicabat aduentum Christi diu desideratum. *Fac me audire vocem tuam.* Cant. 8.

Liberalitatis: quia praedicabat annum benignitatis. Psal. 64.

Seueritatis & Iustitiae: quia praedicabat ultionis diem. *Tonabit Deus in voce sua mirabiliter.* Iob 37.

Amoenitatis, & gloriae: quia praedicabat gaudia felicitatis aeternae. *Sonet vox tua in auribus meis.* Cant. 2.

Suauitatis: quia praedicabat opera regis noua. *Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam.* Prou. 1.

Securitatis, & constantiae: quia

Quae significata est in Scriptura per Vocem

INDEX.

prædicabat sanctitatem vitæ. *A voce Angelî fugerunt populi.* Isa. 33.

Humilitatis, & patientiæ. *Vox dilecti mei pulsantis.* Cant. 2.

Desideriorum gloriæ. *In voce exultationis, & confessionis, sonus epularis.* Psal. 41.

IN VIGILIA NATIVITATIS

Domini.

EPIST. Rom. 1. *Paulus servus Iesu Christi.* Cap. de Dei servitio. *In quibus estis & vos vocati.* Cap. de Vocatione.

EVANG. Matth. 1. *Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, &c. Ioseph vir eius cum esset iustus.* Cap. de Iustitia. & nollet eam traducere. Cap. de Detractione. *Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Cap. de Benignitate Dei. De hominis sanctificatione. De Mirabilibus. De Misericordia.

IN NATIVITATE DO-

mini.

In Galli cantu.

LECT. PROPH. Isa. 9. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbra mortis, lux orta est eis.* Cap. de Luce. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.* Cap. de Humilitate. *Princeps pacis.* & *pacis eius non erit finis.* Cap. de Pace.

EPIST. Tit. 2. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus.* Cap. de Gratia. *erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria.* Cap. de Mundo, & mundum sequentibus. *sobriè, iuste, & pie vivamus in hoc seculo.* Cap. de Ambulare, de Luce. *expectantes beatam spem.* Cap. de Spe. & *adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi, qui*

INDEX.

fi, qui dedit semetipsum pro nobis. Cap. de Benignitate Dei: de Misericordia. *ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Cap. de Peccato. & mundaret sibi populum acceptabilem. Cap. de Sanctificatione hominis. *se-*
ctatorem bonorum operum. Cap. de Bono opere.

EVANGEL. Lucae 2. *Exijt edictum à Casare Augusto, &c. Peperit filium suum primogenitum, & pan-*
nis eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepio, quia
non erat ei locus in diuersorio. Cap. de Paupertate. De Dei benignitate. De Misericordia. *Euangelizo*
vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia
natus est vobis Saluator, qui est Christus Dominus. Cap. de Gaudio. *Gloria in altissimis Deo.* Cap. de Be-
nedicendo Deo. Et in terra pax hominibus bona vo-
luntatis. Cap. de Pace. de Bona voluntate.

In Aurora Diei.

LECT. PROP. Isaia 61. *Spiritus Domini su-*
per me, ed quod unxerit Dominus me. Cap. de re-
pletione S. Spiritus. misit me, ut mederer contritis
corde. Cap. de Contritione. *ut consolarer omnes lu-*
gentes. Cap. de Consolatione. & darem eis coronam
pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro
spiritu mœroris. Cap. de Gaudio. *Ecce Saluator tuus*
venit, ecce merces eius cum eo. Cap. de regni cælo-
rum acquisitione. Vocabunt eos populus sanctus, re-
dempti à Domino Deo nostro. Cap. de Sanctificatione
hominis.

EPIST. Tit. 3. *Apparuit benignitas & humanitas*
Saluatoris nostri Dei. Cap. de Benignitate Dei. *non*
ex operibus iustitia, qua fecimus nos: sed secundum mi-
sericordiam suam saluos nos fecit. Cap. de Misericor-
dia. per lauacrum regenerationis, & renouationis
Spiritus sancti. Cap. de Baptismo. *quem effudit in*
nos abundè, per Iesum Christum Saluatorem nostrum.
Cap. de repletione S. Spiritus. *ut iustificati gratia,*

INDEX.

ipſus heredes ſumus. Cap. de Gratia. *Secundum ſperam*
vita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Cap. de Vi-
ta æterna. De Beatitudine.

EVANG. Luc. 2. *Pæſtores loquebantur ad inuicem,*
&c. Maria conſeruabat omnia verba hac, conferens in
corde ſuo. Cap. de Dei Verbo. *Reuerſi ſunt pæſtores, glo-*
rificantes & laudantes Deum. Cap. de Benedicendo
Deo.

Ad Summam Miſſam.

LECT. PROPHE. Iſaiæ 52. *Propter hoc ſciat po-*
pulus meus, &c. Quàm pulchri ſuper montes pedes an-
nuntiantis & prædicantis pacem, &c. Cap. de Prædi-
catione. *Vox ſpeculatorum tuorum leuauerunt vo-*
cem. Cap. de Voce. *Gaudete & laudate ſimul de ſerta*
Ieruſalem, quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum.
Cap. de Gaudio, cap. de Benedicendo Deo. *Vide-*
bunt omnes fines terre ſalutare Dei noſtri. Cap. de
Gratia, & Benignitate Dei.

EPIST. Hebr. 1. *Multifariam multiſquæ modis, &c.*
Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem: propterea
vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ partici-
pibus tuis. Cap. de Iuſtitia. de Timore Domini. de
repletionem S. Spiritus. De Gratia.

EVANG. Ioan. 1. *In principio erat Verbum, &c. In*
ipſo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in te-
nebris lucet. Cap. de Luce. *Erat lux vera, quæ illumi-*
nat omnem hominem. Verbum caro factum eſt, & ha-
bitauit in nobis, plenum gratia & veritate. Cap. de
Gratia, & Veritate.

Natiuitas	{	Paradiſum voluptatis. Genef. 2.
Chriſti in		Ortum Abel. Genef. 4.
ſacris Bi-		Ortum Henoch religioſi. Genef. 5.
bliis figu-		Solem lucentem in firmamēto, quia
rata fuit	{	haus eſt ad vniuerſam illuminatio-
per		nem. Genef. 1.

INDEX.

IN FESTO S. STEPHANI

Protomartyris.

EPIST. Act. 6. & 7. *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine.* Cap. de Gratia & Fortitudine. *Cum esset plenus Spiritu sancto ait.* Cap. de Repletione S. Spiritus. *Ecce video calos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Cap. de Videndo Deum. *Domine ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt.* Cap. de Amore inimicorum.

EVANG. Matth. 23. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, &c. & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis, & persequemini de ciuitate in ciuitatem.* Cap. de Tribulatione. *Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas.* Cap. de Misericordia. *De Dei benignitate. Benedictus qui venit in nomine Domini.* Cap. de Benedicendo Deo.

IN FESTO S. IOANNIS EVANGELISTÆ.

LECT. Eccli. 15. *Qui timet Deum, faciet bona.* Cap. de Timore Domini, & Bono opere. *In medio Ecclesia aperiet os eius.* Cap. de Apertione Sensuum. *& adimplebit illum spiritu sapientia & intellectus.* Cap. de repletione S. Spiritus.

EVANG. Ioan. 21. *Dixit Iesus Petro: Sequere me.* Cap. Ambulare, de seruitio Dei, de sequendo Deum.

B. Ioannes Evangelista significatur in Scriptura p	{	Abel primogenita offerentem. Gen. 4.
		Iacob scalam videntem. Gen. 28.
		Ioseph super omnes fratres à patre dilectum. Gen. 37.
		Samuelem vestitum Ephod, & Deo ministrantem. 1. Reg. 3.
		Aquilam ad præceptum Dei se leuantem. Iob 39.

INDEX.

[Benjamin in mentis excessu se leuantem. Psalm. 67.

IN FESTO SS. INNOCENTVM.

EPIST. Apocal. 14. Vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, &c. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Cap. de Virginitate. Hi sequuntur Agnum quocunque ierit. Cap. de sequentibus Deum. Sine macula sunt ante thronum Dei. Cap. de Innocentia.

EVANG. Matth. 2. Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Cap. de Tribulatione. Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius noctu, & secessit in Ægyptum. Cap. de Obedientia. Sancti Innocentes } Oliuas pullulantes. Filij tui sicut nouella oliuarum. Psalm. 127.
significatur per } Paruulos natos Isaac. Genes. 25.
} Filios Iacob. Genes. 29.

DOMINICA INFRA OCTAVAM Natiuitatis Domini.

EPIST. Galat. 4. Quanto tempore habes paruulus est, nihil differt à seruo, &c. Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum Dei reciperemus. Cap. de Misericordia: de Dei benignitate, de Mirabilibus.

EVANG. Luc. 2. Erant Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Cap. de Mirabilibus. Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Cap. de Gladio. Quæ non discedebat à templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Cap. de Dei seruitio, de Oratione, de Abstinencia. Et gratia Dei erat in illo. Cap. de Gratia.

IN CIRCVCNCISIONE DOMINI.

EPIST. Galat. 3. Prius quàm veniret fides, &c. Omnes filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. Cap. de Fi-

INDEX.

de Fide. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Cap. de Baptismo.

EVANG. Luc. 2. *Postquam consummati sunt dies octo &c.*

Circumcisio Domini in Scripturis figurata est per circumcisionem

Abraham, qui futurus erat pater multarum gentium. Genes. 17.

Isaac, qui interpretatur risus & gaudium. Genes. 21.

Spiritualement, quam prædixit Moyses. Deuter. 30.

IN VIGILIA EPIPHANIAE.

EPIST. Tit. 3. *Apparuit benignitas & humanitas, &c.* Quære supra in Natiuit. Dom. in Aurora Diei.

EVANG. Matth. 2. *Defuncto Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph &c.*

IN EPIPHANIA DOMINI.

LECT. PROPH. Isa. 60. *Surge, illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum.* Cap. de Luce. *Ambulabunt gentes in lumine tuo.* Cap. Ambulare. *Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Cap. de Benedicendo Deo.

EVANG. Matth. 2. *Cum natus esset Iesus in Bethlehemi Iudæ, &c.* *Vbi est, qui natus est rex Iudæorum?* Cap. de Quærendo Deo. *Videntes stellam gausi sunt gaudio magno valde.* Cap. de Gaudio, de diuino Aspectu, de Deum videndo.

In Epiphania Domini fuit figuratus Christus mundo apparuisse per lucem

primam. Genes. 1.

claram. 3. Reg. 3.

nouam. Esther 8.

magnam. Isaia 9.

matutinam. Michæ 2.

sempiternam. Isaia 60.

splendidam. Tobia 13.

meridianam. Isaia 18.

copiosam. Actor. 22.

INDEX

	Gloria Domini	in nube. Exod. 16. super tabernaculum foederis. Leuit. 9. Num. 14. 16
Rursus illa apparitio figurata fuit per apparitionem	factam	Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente. Exodi 6. Coram Ephraim, Benjamin, & Manasse. Psal. 79. Omnibus hominibus. <i>Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus.</i> Tit. 2.
Apparuit quoque Dominus mundo, sicut		Luminare in mundo. Gen. 1. Primus homo in Paradiso. Gen. 2. Auriga in curru huius seculi. 4. Reg. 2. Operator in vinea Domini. Matt. 20. Paterfamilias in domo propria. Matthæi 21. Miles in bello Dei, Dux in ciuitate summi Regis. Custos capti hominis. 3. Reg. 20. Pastor ouilis Domini. Ioan. 10. Thesaurarius summi Imperatoris. Paranimphus sponsæ. Caput Ecclesiæ, Agricola in agro Domini. Zachar. 13. Gubernator in nauicula.
Rursus Christus datus est		Noë in arca. Genes. 7. Iacob in custodia gregum. Gen. 30. Ioseph super Aegyptum. Gen. 41. Moyse in educendo populum. Exodi 12. Caleb in explorando terram. Num. 13. Samuel in iudicando populum. 1. Regum 6.

David

INDEX.

nobis, sic- ut	Dauid in gubernando regnum. 2. Regum 5.
	Salomon ædificando templum. 3. Regum 6.
	Elias persequendo malos. 3. Reg. 18.
	Eliscus vngendo Reges. 4. Reg. 9.
	Iosias in reformando cultum Dei. 4. Reg. 22.
	Esdra in reducendo populum. 1. Esd.
	Nehemias in ædificando ciuitatem. 2. Esd.

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, Cap. de Sanctificatione hominis, de Luce, de Innocentia. Nolite confirmari huic seculo. Cap. de Mundo. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Cap. de Sapientia,*

EVANG. Luc. 2. *Cum factus esset Iesus annorum duodecim, &c. Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Cap. de quærendo Deo. Et erat subditus illis. Cap. de Obedientia. Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines. Cap. de Sapientia, de Gratia.*

	Fundamenta ciuitatis nouæ Ierusalem. Apoc. 21.
	Nomina filiorum Israel sculpta in lapidibus, portata per Pontificem coram Deo. Exod. 1. 28.
	Lapides pretiosos in Rationali positos. Exod. 1. 28.
	Lapides de medio Iordanis congregatos. Iosue 4.
Anni duode- cim pue-	Margaritas portarum Ierusalem celestis. Apoc. 21.

INDEX.

xi Iesu figurantur in
sacris literis per duo-
decim

Nomina scripta in portis
Ierusalem superne. Ibid.
Angelos custodes muro-
rum. Ibid.

IN OCTAVA EPIPHANIAE.

LECT. PROPH. Isaia 12. 25. 35. & 52. *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo.* Cap. de Benedicendo Deo. *quoniam fecisti mirabilia.* Cap. de Mirabilibus. *Veniet populus meus in Sion cum gaudio & latitia sempiterna.* Cap. de Gaudio. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Cap. de Gratia. *Cantate Domino, quia mirabilia fecit.*

EVANG. Matth. 3. *Venit Iesus à Galilea in Iordanem, ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.* Cap. de Baptismo. *Sic decet nos implere omnem iustitiam.* Cap. de Iustitia. *Vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Cap. de Repletionem S. Spiritus.

Baptismus
Christi
fuit figu-
ratus per
fontem

patentem. Zachar. 13.
scaturientem. Genes. 2.
crescentem. Esther 10.
crystallinum. Apoc. 22.
signatum. Cant. 4.
salientem. Ioan. 4.
irrigantem. Cant. 4.
viuentem. Num. 20.
præsignantem. Genes. 24.
refocillantem. Ioan. 4.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. *Habentes donationes secundum gratiam, qua data est nobis, differentes.* Cap. de Gratia. *Qui miseretur, in hilaritate.* Cap. de Eleemosyna, de Misericordia. *Dilectio sine simulatione.* Cap. de Amore proximi. *Odientes malum, adherentes bono.* Cap. de peccato, de opere bono. *Charitate fraternitatem*

INDEX.

nitatis inuicem diligentes. Cap. de Charitate. *Domino seruientes.* Cap. de seruitio Dei. *spe gaudentes.* Cap. de Spe. *in tribulatione patientes.* Cap. de Patientia. *Orationi instantes.* Cap. de Oratione. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Cap. de Compassione. *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* Cap. de Humilitate.

EVANG. Ioan. 2. Nuptia facta sunt in Cana Galilee &c. Quodcumque dixerit vobis, facite. Cap. de Obedientia. *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.* Cap. de Ebrietate.

Hac Dominica agitur in Euangelio de bono vino gratiæ, vel diuinæ Sapientiæ, &

Figuratur per vinum { *Noe inebriatium.* Genes. 9.
Ioseph satiatiuum. Genes. 43.
Iacob instauratiuum. Genes. 27.
Vitis, quod Deum & homines legitificat. Iud. 9.
Melchisedech præfiguratiuum. Genes. 14.
Samaritani sanatiuum. Luc. 10.
Sapientiæ amœnissimum. Prouerb. 9.
Sponsæ suauissimum. Cant. 1.
Moderatè potatum. Eccli. 31.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Cap. de Sapientia. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Cap. de Pace. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illi: si sitit, potè da illi: Hoc enim faciēs, carbones ignis cōgeres super caput eius.* Cap. de Amore inimicorum. *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* Cap. de Tentatione.

EVANG. Matt. 8. Cum descendisset Iesus de monte, &c. Domine, si vis, potes me mundare. Cap. de Munitia. *pater meus iacet in domo paralyticus.* Cap. de Infirmitate spiritali. *ibi erit fletus & stridor dentium.* Cap. de Inferno. *Sicut credidisti, fiat tibi.* Cap. de Fide.

Domini

INDEX.

Dominica hac agitur de descensu Christi de monte.

Qui figura- tur per de- scensum	{	Abrahę in Aegyptum, ad peregrinandum. Genes. 12.
		Dei ad clamorem Sodomorum. Genes. 18.
		Ioseph in foueam. Sapient. 10.
		Iacob, & filiorum eius in Aegyptum. Exod. 1.
		Ioachim summi Pontificis de Ierusalem in Bethuliam, Iudith 15.
		dilecti in hortum sponsę. Cant. 6. à regalibus sedibus. Sap. 18.
	{	Angeli { de cęlo, cuius gloria terra illuminata fu- it. Apocal. 18. in piscinam, ad cōmo- uendam aquā. Ioā. 5. de cęlo in vestibus al- bis, & aspectu fulgu- ris. Matth. 28.

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 13. *Nemini quicquam debeat, nisi ut inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur.* Cap. de amore proximi. *Plenitudo legis est dilectio.* Cap. de charitate.

EVANG. Matth. 8. *Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius.* Cap. de sequentibus Deum. *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus.* Cap. de Tribulatione. *Domine salua nos, perimus.* Cap. de Oratone.

Dominica hac agitur de Nauicula (sive de Religio-

INDEX.

ligione, vide cap. de Religione) fluctibus agitata.

- Arcam Noe ad multiplicationem aquarum eleuatam à terra. Gene. 7.
 - classem Salomonis portantē aurum, & argentum. 3. Reg. 9.
- Quę signi-
ficatur
per
 - Nauiculam Petri, quę non potest submergi. Luc. 5.
 - in qua transeuntes mare liberantur. Sap. 14.
 - in qua fiunt operationes in aquis, & mirabilia in profundo. Psal. 106.
 - Pauli. Act. 27. 28.
 - de qua Christus docet. Luc. 5.
 - cuius via ignoratur in medio mari. Pro. 30.
 - Lpoma portantem. Iob 9.
- nauem
 - in qua transeuntes mare liberantur. Sap. 14.
 - in qua fiunt operationes in aquis, & mirabilia in profundo. Psal. 106.
 - Pauli. Act. 27. 28.
 - de qua Christus docet. Luc. 5.
 - cuius via ignoratur in medio mari. Pro. 30.
 - Lpoma portantem. Iob 9.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Coloss. 3. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordia, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Cap. de Misericordia, Humilitate, Patientia, &c. *Pax Christi exultet in cordibus vestris.* Cap. de Pace. *Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia.* Cap. de Verbo Dei: de Sapientia. *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri.* Cap. de opere bono: de benedicendo Deo.

EVANG. Matth. 13. *Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.* Cap. de Gratia bono semine per Christum seminato. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminavit Zizania in medio tritici.* Cap.

INDEX.

Cap. de Negligentia, de Otio. *Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Cap. de Iudicio, de Inferno.

Bonum semen, (de quo agitur in Evangelio) seminumatum in agro, significatur in scriptura sacra per semen	Sanctitatis, & munditię. Isaia 6.
	Veritatis, & iustitię. Iere. 2.
	Pietatis, & misericordię. Eccle. 11.
	Benedictionis, & gratię. Isa. 61.
	Acquiritatis, & cōstantię. Matt. 13.
	Abundantię. 2. Cor. 9.
	Perfectionis, atque excellentię. Marc. 4.
	Salutis, & glorię.
	Prędicationis, & sanctę doctri-nę. Isaia 27.
	Euangelicę operationis & continentię. Eccle. 11.
	Meditationis, & contemplationis cęlicę.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE.

EPIST. I. Cor. 9. & 10. *Nescitis quid hi, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis.* Cap. Ambulare. *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.* Cap. de Beatitudine, de Vita æterna. *Ego sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans.* Cap. de Tentatione. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Cap. de mortificatione carnis.

EVANG. Matt. 20. *Simile est regnum calorū homini patrifamilias, qui exijt primo manē, circa horam tertiam, sextam, nonam & undecimam.* Cap. de Dei benignitate. *Conducere operarios in vineam suam,* Cap. de opere bono. *Quid hic statis tota die otiosie* Cap. de Otio. *Accipientes singulos denarios, murmurabant adversus patremfamilias.* Cap. de Murmuratione.

INDEX.

tionem. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Cap. de Vocatione.

Dominica hac supprimuntur in Ecclesia cantica lætitiæ, & repræsentatur tempus tribulationis (cap. de Tribulatione) ab initio sæculi, & tempus pœnitentiæ, & tristitiæ in hoc mûdo post lapsum primi hominis.

Figuratur
hoc tem-
pus per

- eiectionem Adæ de Paradiso in miseriam huius sæculi. Genes. 3.
- inundationem Diluuij per totum mundû propter peccata. Gen. 6. 7.
- diuisionem linguarum propter peccatum superbiæ. Genes. 11.
- Abrahæ in Aegypto. Genes. 12.
- & persecutionē Isaac. Genes. 26.
- Iacob in Mesopotamia Syriæ. Genes. 28.
- Venditionem & carcerationem Ioseph. Genes. 37. 39.
- Vltionem maximam peccati vituli. Exod. 32.
- Expulsionē Dauid de regno. 2. Reg. 15.
- translationem decem tribuum in Assyriam. 4. Reg. 15.
- destructionem templi Ierosolymitani. 4. Reg. 25.

DOMINICA SEXAGESIMAE.

EPIST. 2. Cor. 11. & 12. *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, &c. si quis in faciem vos cedit.* cap. de Patientia. *In labore & arumna, in vigilijs multis, in fame & siti, &c.* Cap. de Tribulatione. *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* cap. de Gratia. *Libenter in infirmitate*

INDEX.

ciuitatibus meis gloriabor, ut inhabitet in me virtus Christi. Cap. de Gloria.

EVANG. Luc. 8. Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Iesum, &c. Semen est verbum Dei. Cap. de verbo Dei. Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Cap. de fide; de tentatione, de instabilitate, de recidiuo. Quod inter spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à solitudinibus, cap. de presenti vita: & diuitijs. cap. de diuitijs: & voluptatibus vita euntes suffocantur: cap. de Gula, Luxuria, &c. Quod in bonam terram cecidit, hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum, retinent illud. Cap. de corde, de bona voluntate. Et fructum adferunt in patientia. Cap. de patientia.

Dominica hac recitantur tribulationes, & pugna.

Figuratur autem illa pugna per pugnam	{	Abrahæ contra ipsos reges. Gen. 14.
		Pastorum Isaac contra Palæstinos. Genes. 26.
		Israëlitarum contra {
		Aegyptios. Exod. 14. Moabitas. Num. 22. Madianitas. Num. 31. Chananaeos. Num. 21. Philisthæos. I. Reg. 4. Mardochei, & Aman. Esth. 11.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE.

EPIST. I. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, &c. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quarit quæ sua sunt; non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate; cõgaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Cap. de charitate. Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus. Cap. de Locutione. sapiebam ut paruulus. Cap. de Sapientia. Cogitabam ut paru-

INDEX.

parvulus. Cap. de Cogitationibus.

EVANG. Luc. 18. *Assumpsit Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.* Cap. de Passione Christi: de Dei benignitate: de Peccato. *Iesu fili David miserere mei.* Cap. de Oratione. *Fides tua te salvum fecit.* Cap. de Fide.

tunicam { pelliceam. Genes. 3.
ornatam malis granatis
& tintinabulis aureis,
Exod. 28.
talarē { Ioseph. Gē. 37.
Thamar. 2.
Reg. 13.
inconfutilem. Ioan. 19.

vestem nuptialem. Matth. 22.
pallium Eliæ. 4. Reg. 2.
mel Ionathæ. 1. Reg. 14.
oleum viduæ. 4. Reg. 4.
vbera meliora vino sponsæ. Cant. 4.
Balsamum non mistum. Eccli. 24.
Sal Elisei. 4. Reg. 2.
Spiraculum vitæ. Genes. 2.
Ventum ab Austro flantem. Act. 28.
Auram refrigerantem. Genes. 3.
Signaculū super cor sponsæ. Cant. 8.
Signum Dei viui. Apoc. 7.

Fluuium { igneum. Daniel. 7.
amœnum. Genes. 2.
maximum. Esther. 11.
Aquæductum de Paradiso. Eccli. 24.

Mannam in deserto. Exod. 16.

Lignum vitæ. Genes. 3.

Tt

Fon-

Charitas
(cuius præ-
cipuæ lau-
des hac
Dominica
recitantur)
figuratur
in Scriptu-
ris per

INDEX.

Fontem { Paradisi. Genes. 2.
hortorum. Cant. 4.
vitæ. Psalm. 35.
aquæ viuæ. Ierem. 2.
MURUM igneum in circuitu ciuitatis
Ierusalem. Zachar. 2.

FERIA IV. IN CAPITE IEIUNII.

LECT. PROPHER. Ioelis 2. *Hæc dicit Dominus Deus: conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Cap. de veloci conuersione peccatoris. Scindite corda vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multa misericordia, & prestabilis super malitia. Cap. de Dei benignitate, De misericordia. Quis scit si cōuertatur, & ignoscat. Cap. de aspectu Dei.*

EVANG. Matth. 6. *Cū ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Cap. de Hypocritis. Tu autem cū ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus reddet tibi. Cap. de Abstinencia. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: thesaurizate autem vobis thesauros in calo: vbi neque arugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Cap. de diuitijs: de elemosyna. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Cap. de Thesauro.*

Feria hac agitur de cinerum aspersione, quod significat abiectiōem, & pœnitentiā, & presertim corporum nostrorum incinerationem, quæ est pœna peccati. Vide Cap. de Morte.

qui sumus, & in quem redibimus. Genes. 3.
& cinerem, quem se esse testatur Abraham. Genes. 13.

INDEX.

Figuratur
autem in
Scripturis
per

- Puluerem, } reuerſum in terram
 } ſuam. Eccle. 12.
 } in domo pulueris, quo
 } conſpergi debemus.
 } Micheæ 1.
 } quem ſciſſis veſtibus
 } ſparſerunt amici Iob
 } ſuper caput ſuū. Iob 2.
- fauillam, & cinerem, in quibus poenitentiam agebat Iob. Iob 42.
- ſeſſionem regis Niniue in cinere, & ſacco. Ionæ 4.
- illos, quos opertos ſaccis miſit Ezechias ad Iſaiam. 4. Reg. 19.
- illos octoginta viros ſciſſis veſtibus euntes ad Godoliam. Iere. 41.
- Ahab ſciſſa veſte opertum cilicio ieiunantem, & dormientem in ſacco. 3. Reg. 21.
- ſaccum conſutum ſuper cutem Iob, & carnem opertā cinere. Iob 16.
- Regem David operto capite, & nudis pedibus incedētem, & lugentem. 2. Reg. 15.
- Ieremiam flentē & eiulantē. Thr. 4.
- Senes filiæ Sion ſedentes in terra, & capita aſperſa habentes cineribus. Thren. 2.
- Virgines Ieruſalem abijcientes capita ſua in terram. Ibid.
- Filiam populi Dei accinctam cinere, & cilicio. Ierem. 6.

FERIA V.

LECT. PROP. Iſa. 38. In diebus illis agrotauit Ezechias uſque ad mortem. Cap. de Tribulatione, Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & nō uiues. cap.

INDEX.

de Morte. *Obsecro Domine, memento quaso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* cap. de Ambulare, de corde, & cordis munditia, de veritate, de opere bono. *Audiui (dicit Dominus) orationem tuam.* cap. de Oratione. & *vidi lachrymas tuas.* cap. de Lachrymis.

EVANG. Matth. 8. *Cum descendisset Iesus de monte, &c. vide supra Dominica 3. post Epiphaniam.*

FERIA VI.

LECT. PROP. H. Isaia 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* cap. de Prædicatione. *Me de die in diem quarunt, & scire vias meas volunt.* cap. de quærendo Deo. *Ecce, in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.* cap. de voluntate propria, de Amore sui. *Nunquid tale est ieiunium quod elegi?* cap. de Abstinētia. *Frangere furienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum.* cap. de Eleemosyna.

EVANG. Matth. 5. & 6. *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* cap. de Amore proximi, & Inimicorum. *Vt sitis filij Patris vestri, qui in calis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* cap. de benignitate Dei, de Misericordia. *Estote perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est.* cap. de sequentibus Deum. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* cap. de Iustitia. *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrita faciunt.* cap. de Hypocritis. *Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* cap. de Eleemosyna.

INDEX.
SABBATO.

LECT. PROP. Isaia 58. Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris loqui quod non prodest. cap. de Locutione. Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebra tua erunt sicut meridies. cap. de elemosyna, de Luce. Dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis super Domino. cap. de propria voluntate.

EVANG. Mar. 6. Cum serò esset, erat nauis in medio mari, &c. Videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis.) cap. de Aspectu Dei: de tribulatione. In plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel simbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. cap. de Infirmitate spiritali.

DOMINICA I. QVADRAGESIMAE.
Inuocauit.

EPIST. 2. Cor. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. cap. de Gratia. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. cap. de tempore. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros. cap. de seruitio Dei. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, &c. cap. de Patiētia, de tribulatione. In laboribus, in vigiliis multis, in ieiuniis, in castitate, in lōgānimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate nō ficta. cap. de Abstinētia, Virginitate, Mansuetudine, Charitate, &c. quasi tristes, semper autē gaudentes. cap. de Gaudio.

EVANG. Matth. 4. Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. cap. de Tentatione. Et cum ieiunasset quadraginta diebus. cap. de Abstinētia. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. cap. de seruitio: de Amore Dei.

INDEX.

		Moyſis colloquētis cum Domino in monte. Exod. 24.	
Ieiunium quadragenarium (de quo hac Dominica agitur) figuratur per	Ieiuniū	quadra- genariū	Elię euntis ad mon- tem Dei Horeb. 3. Reg. 19.
		uniuer- ſale fili- orum Iſrael	in die expiationis. Leuit. 23. tempore afflictio- nis, cum pugnaret contra filios Ben- iamin. Iud. 20.
	Ieiuniū	ſolemne regis Ioſaphat cū to- to regno. 2. Paral. 20.	
		Eſdræ cum ſuis. 1. Eſd. 8.	
		doloroſum Iudeorū. Eſther 4.	
		quotidianum Iudith viduę. Iu- dith. 8.	
		Danielis. Daniel. 9.	
	quadrage- nariam	triduanum Pauli Apoſt. Act. 9.	
		manſionem filiorum Iſra- el. Num. 33.	
		Generationem Chriſti. Matth. 1.	

FERIA II.

LECT. PROPH. Ezech. 34. *Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego ipſe requirā oues meas, &c.*

EVANG. Mat. 25. *Cum venerit filius hominis in ma-
ieſtate ſua, &c.* quare in Commemorat. Animar.

FERIA III.

LECT. PROPH. Iſa. 55. *Quærite Dominum dum
inueniri poteſt, inuocate eum dū prope eſt.* cap. de quæ-
rendo Deo. *Derelinquat impius viā ſuam, & vir ini-
quus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominū.* cap.
de veloci conuerſione peccatoris. *Et miſerebitur ei-
us: quoniam multus eſt ad ignoſcendū.* cap. de benigni-
tate

INDEX.

etate Dei, de Misericordia. *Non cogitationes meae, cogitationes vestrae, dicit Dominus.* cap. de cogitat.

EVANG. Matt. 21. *Cum intrasset Iesus Ierosolymam &c. Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* cap. de Domo. *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* cap. de Benedicendo Deo.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. 3. Reg. 19. *Venit Elias in Bersabee Iuda, &c. Petiuit anima sua, ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam.* cap. de Tribulatione.

EVANG. Matt. 12. *Responderunt ei quidam de Scribis & Phariseis, &c. Viri Niniuita poenitentiam egerunt in predicatione Iona.* cap. de Poenitentia. *Reuertar in domum meam, unde exiui.* cap. de Domo. *Fuit nouissima hominis illius peiora prioribus.* cap. de Reciduatione.

FERIA V.

LECT. PROP. Ezech. 18. *Quid est quod inter vos parabola vertitis, &c. Anima qua peccauerit, ipsa morietur.* cap. de Morte, de peccato. *Vir si fecerit iudicium & iustitiam.* cap. de Iustitia. *si uxorem proximi sui non violauerit.* cap. de Adulterio. *panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento.* cap. de eleemosyna. *Ad usuram non commodauerit.* cap. de Usurario. *Ab iniquitate auerterit manum suam.* cap. de Peccato. *iudicium verum fecerit inter virum & virum.* cap. de Iudicibus. *Vita viuet, ait Dominus Deus.* ca. de Vita.

EVANG. Ioan. 8. *Dicebat Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iudaos, &c. Si vos manseritis in sermone meo, cap. de Perseuerantia. Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* cap. de Veritate. *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.* ca. de peccato, de seruitio diaboli, de sequentibus. *Si filij Abrahae estis, opera Abrahae facite.* cap. de operibus bonis. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.* ca. de Mendacio.

INDEX.

FERIA VI, QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROP. Ezech. 18. *Anima que peccauerit, ipsa morietur.* cap. de Peccato. *Iustitia iusti super eum erit,* ca. de Iustitia. *Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur.* cap. de Pœnitentia. *Omniũ iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor,* cap. de benignitate Dei.

EVANG. Ioan. 5. *Erat dies festus Iudaorum, &c. Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat,* cap. de Infirmitate spirituali.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. I. Thes. 5. *Rogamus vos fratres corripite inquietos,* cap. de correctione fraterna. *Cõsolamini pusillanimes.* cap. de cõsolatione. *patientes estote ad omnes,* ca. de Patientia. *Videte ne quis malũ pro malo alteri reddat: sed semper quod bonũ est sectamini inuicem & in omnes.* cap. de opere bono. *Semper gaudete.* cap. de Gaudio. *Sine intermissione orate,* cap. de oratione.

EVANG. Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum, &c. Domine, bonum est nos hic esse.* cap. de Beatitudine. *Surgite, & nolite timere,* cap. de Timore.

Mons trans- figurationis figuratur per montem	{	immolationis. Genes. 22.
		saluationis. Genes. 19.
		cõtemplationis. Deut. 33.
		inflammationis. Exod. 24.
		diuinarum allocutionum. Exo. 34.
		conuiuiorum. Isaia 22.
		refectionum pinguium. Psal. 67.
		aromatum. Cantic. 2.
{	ædificationum spiritualiũ. 2. Esd. 8.	
	hæreditatis. Exod. 15.	
	laudis & commedationis. Isaia 2.	

DOMINICA II. QVADRAGESIMAE.

Reminiscere.

EPIST.

INDEX.

EPIST. I. Thes. 4. Rogamus & obsecramus vos in Domino Iesu, ut quēadmodū accepistis à nobis, quomodo vos oporteat ambulare, & placere Deo, sic & ambulatis. Cap. Ambulare. Hac est voluntas Dei sanctificatio vestra. Cap. de Sanctificatione. Non vocauit nos Deus in immunditiam. Cap. de Vocatione: de munditia cordis.

EVANG. Matth. 15. Egressus Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis, &c. Miserere mei Domine fili Dauid. Cap. de Misericordia. Domine, adiuua me. Cap. de Oratione. O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Cap. de Fide.

FERIA II.

LECT. PROPH. Daniel. 9. Domine Deus noster, &c. Peccauimus, iniquitatem fecimus. Cap. de Confessione. Exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius. Cap. de Oratione. non in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Cap. de Misericordia.

EVANG. Ioan. 8. Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Cap. de peccato, de morte.

FERIA III.

LECT. 3. Reg. 17. Factus est sermo Domini &c.

EVANG. Matth. 23. Tunc Iesus locutus est ad turbas, &c. Omnia, quacunque dixerint vobis, seruare, & facite. Cap. de Obedientia. Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus. Cap. de hypocritis, de Gloria. Qui se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Cap. de exaltatione, &c.

FERIA IV.

LECT. Esther 13. Mardocheus deprecatus est Dominum. Cap. de oratione. Conuerte luctum nostrum in gaudium. Cap. de Gaudio. Ut viuentes laudemus nomen tuum, Domine. Cap. de Benedicendo Deo.

EVANG. Matth. 20. Ascendens Iesus Ierosolymam, &c. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum &

INDEX.

Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Cap. de Passione Christi.

FERIA V.

LECT. PROP. Jerem. 17. *Hac dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in homine. Cap. de sequentibus mundum. Benedictus vir, qui confidit in Domino. Cap. de quærendo Deo. Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Cap. de probatione.*

EVANG. Ioan. 5. *Non possum ego à meipso facere quicquam, &c. Non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Cap. de Voluntate propria. Hac dico, ut vos salui sitis. Cap. de Benignitate Dei. Ille erat lucerna ardens & lucens. Cap. de Luce. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis? Cap. de Gloria.*

FERIA VI.

LECT. Genes. 37. *Dixit Ioseph fratribus suis: Audite somnium meum, &c. Hac causa somniorum atque sermonum, inuidia & odij fomitem ministravit. Cap. de Inuidia, de Odio.*

EVANG. Matth. 21. *Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, &c. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Cap. de acquisitione regni cælorum.*

SABBATO.

LECT. Genes. 27. *Dixit Rebecca filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau, &c. Nunc ergo fili mi acquiesce consilijs meis. Cap. de Obedientia. Det tibi Deus de rore cali, & de pinguedine terre abundantiam frumenti & vini. Cap. de Abundantia.*

EVANG. Luc. 15. *Homo quidam habuit duos filios, &c. Adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam: & ibi dissipauit substantiam suam vivendo luxuriosè. Cap. de Prodigalitate, de Gula, de Luxu.*

INDEX.

de Luxuria. Cùm adhuc longè esset, vidit illum pater
ipsius, & misericordia motus est, &c. Cap. de Benigni-
tate Dei, de Misericordia. Pater, peccavi in calum &
coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Cap.
de Confessione, de veloci peccatoris conuersione.

DOMINICA III. QVADRAGESIMAE.

Oculi.

EPIST. Ephes. 5. Estote imitatores Dei, sicut filij
charissimi. Cap. de sequentibus Deum. Et ambulate
in dilectione. Cap. de Charitate, de Amore. sicut &
Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis
oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Cap.
de Passione Christi. Eratis aliquando tenebra: nunc
autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate. Fructus
enim lucis in omni bonitate, & iustitia, & veritate.
Cap. de Luce, de Ambulare.

EVANG. Luc. 11. Erat Iesus eijciens damonium, &c.
Quidam ex eis dixerunt: In Beelzebub principe damo-
niorum eijcit demonia. Cap. de temerario hominum
Iudicio. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Cap.
de vnitatem spiritus. Cùm fortis armatus custodit a-
trium suum, in pace sunt ea quae possidet. Cap. de Pa-
ce. Finnt nouissima hominis illius peiora prioribus.
Cap. de reciduatione. Beati, qui audiunt verbum
Dei, & custodiunt illud. Cap. de Verbo Dei.

Dominica hac agitur principaliter de oblatione
& hostia, qua Christus tradidit se in odorem su-
auitatis:

agri pleni. Genes. 27.
incensi. Eccli. 45.
balsami. Eccli. 24.
cynnamomi. Ibid.
vnguenti. Ioan. 12.
lilij. Eccli. 39.
vineæ. Cant. 1.
nardi. Ibid.

Et hæc ho-
stia odori-
fera figu-

vestis.

INDEX.

ratur per
odorem

vestis. Cant. 4.
orationis. Apoc. 5.
thymiamatis. Exod. 25.
vnguenti sancti sanctorum. Exod. 29.
fructificationis. Eccli. 24.
fusum excelso principi. Eccli. 50.
suauissimum Domino. Exod. 29.

FERIA II.

LECT. 4. Reg. 5. *Naaman princeps militia regis Syria, &c. Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.* Cap. de munditia.

EVANG. Luc. 4. *Quanta audiuimus facta in Ca-pharnaum?* Cap. de Mirabilibus.

FERIA III.

LECT. 4. Reg. 4. *Mulier quadam de vxoribus Prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Seruus tuus vir meus mortuus est.* Cap. de Morte. *Et tu nosti quia seruus tuus fuit timens Deum.* Cap. de Timore Dei.

EVANG. Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum.* Cap. de correctione fraterna. *Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo.* Cap. de Oratione: de vnitate spiritus.

FERIA IV.

LECT. Exod. 20. *Honora patrem tuum, &c. Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus.* Cap. de Probatione. *Et vt terror illius esset in vobis.* Cap. de Timore Domini. *& non peccaretis.* Cap. de Peccato.

EVANG. Matth. 15. *Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribae & Pharisei, &c. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè est à me.* Cap. de Corde. *De corde exeunt cogitationes male.* Cap. de cogitationibus. *adulteria.* Cap. de adulterio.

FERIA V.

LECT. PROPH. Ierem. 7. *Verbum quod factum est ad*

INDEX.

est ad Ieremiam à Domino, &c. Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini. Cap. de Prædicatione: de Verbo Dei. Bonas facite vias vestras, & studia vestra. Cap. de Conuersione.

EVANG. Lucæ 4. Surgens Iesus de Synagoga, &c. Omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. Ille singulis manus imponens curabat eos. Cap. de Infirmitate, de Dei benignitate, de misericordia. Erat prædicans in Synagogis Galilee. Cap. de Prædicatione.

FERIA VI.

LECT. Num. 20. Conuenerunt filij Israel aduersum Moysen & Aaron, & versi in seditionem dixerunt: Vtinam periissemus inter fratres nostros coram Domino. Cap. de Murmuratione. Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aqua viua, vt satiati cesset murmuratio eorum. Cap. de Thesauro, de gratia.

EVANG. Ioan. 4. Venit Iesus in ciuitatem Samariæ, qua dicitur Sichar, &c. Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam. Cap. de gratia. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Cap. de Oratione.

SABBATO.

LECT. PROPH. Daniel. 13. Erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: & accepit uxorem nomine Susannam, pulchram nimis & timentem Deum. Cap. de Timore Domini. Videbant eam senes quoti die ingredientem & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam eius. Cap. de Custodia. Angustia sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini. Cap. de Tribulatione, tentatione, probatione, Peccato, Adulterio.

Inno

INDEX.

Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operaberis prius: iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios. Cap. de iudiciis malis. Exclamauit omnis cætus voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se. Cap. de Benedicendo Deo.

EVANG. Ioan. 8. Iesus perrexit in montem Oliueti, &c. Adducunt Scriba & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam. Cap. de Adulterio. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Cap. de Innocentia. Vade, & iam amplius noli peccare. De peccatoris conuersione.

DOMINICA IV. QVADRAGESIMAE.

Lætare.

EPIST. Galat. 4. Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, &c. Illa quæ sursum est Ierusalem, libera est. Cap. de vita æterna, de Beatitudine.

EVANG. Ioan. 6. Abijt Iesus trans mare Galilee, quod est Tyberiadis: & sequebatur eum multitudo magna. Cap. de sequentibus Deum. Vnde ememus panes, ut manducent hi? Cap. de Prouidentia. Colligite, quæ superauerunt, fragmenta, ne pereant. Cap. de Prodigalitate.

Dominica hac agitur de Hierusalem, quæ sursum est, quæ est mater nostra, &

Figura.	cælum	sedem Dei. Isaia 66.
		sydereum. Eccli. 43.
	aquas super cælos. Daniel. 3.	
	terram	virentissimam. Genes. 1.
		lacte & melle manantē. Deut. 6. 26.
		riuorum, & fontium. Deut. 8.
		oluarum & ficuum. Ibid.
		frumenti, vini, & olei. Ibid.
		excelsam. Deut. 32.
		repromissam. Deut. 9.

paradi.

INDEX.

SUI PER	{	paradisum voluptatis. Genes. 2.
		agrum fecundissimum. Genes. 27.
		arborem vitæ. Genes. 2.
		luminaria cæli. Genes. 1.
		Thronum Salomonis. 3. Reg. 10.
		montem { magnum & altum. Apoc. 21.
		{ sanctum Dei. Ezech. 28.
		montes { Armenia. Genes. 8.
		{ Aromaticum. Cant. 8.
		{ Aureos. 1. Machab. 6.
	{	nouam. Apoc. 21.
		opulentam. Isaia 33.
		solemnitatis vestræ. Ibid.

FERIA II.

LECT. 3. Reg. 3. *Venerunt dua mulieres meretrices ad regem, &c. Nec mihi, nec tibi sit: sed diuidatur.* Cap. de Inuidia. *Timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo.* Cap. de Sapientia.

EVANG. Ioan. 2. *Propè erat Pascha Iudaorum, &c. Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Cap. de domo.

FERIA III.

LECT. Exod. 32. *Locutus est Dominus ad Moysen, &c. Peccauit populus tuus: recesserunt cito de via, quam ostendisti eis.* Cap. de peccato. *Moyses orabat Dominum Deum suum: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum? quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui.* Cap. de Oratione. *Placatusque est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum suum.* Cap. de Misericordia.

EVANG. Ioan. 7. *Iam die festo mediante, &c. Nolite iudicare secundum faciem: sed iustum iudicium iudicate.* Cap. de Iudicio temerario.

FERIA IV.

LECT. PROPH. Isaia 1. *Lauamini, mundi estote.* Cap.

INDEX.

Cap. de munditia. *Auferte malum cogitationum. Vestrarum ab oculis meis.* Cap. de Cogitationibus. *qui-escite agere perversè.* Cap. de peccato. *discite benefacere.* Cap. de opere bono.

EVANG. Ioan. 9. *Prateriens Iesus vidit hominem cecum à natiuitate, &c. Me oportet operari opera eius qui misit me.* Cap. de opere bono. *donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.* Cap. de tempore. *Credis in Filium Dei? Credo Domine.* Cap. de Fide.

FERIA V.

LECT. 4. Reg. 4. *Profecta est (mulier Sunamitis,) & venit ad virum Dei in montem Carmeli, &c. Ecce, puer mortuus iacebat in lectulo eius.* Cap. de Morte. *oscitauit puer septies, aperuit què oculos.* Cap. de Apertione sensuum.

EVANG. Lucæ 7. *Ibat Iesus in ciuitatem, qua vocatur Naim, &c. quære infra Dominica 16. post Trinit.*

FERIA VI.

LECT. 3. Reg. 17. *Ægrotauit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus.* Cap. de Infirmitate. *Domine Deus meus, reuertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius.* Cap. de Oratione. *Verbum Domini in ore tuo verum est.* Cap. de Verbo Dei.

EVANG. Ioan. 11. *Erat quidam languens Lazarus.* Cap. de Infirmitate, de Tribulatione. *Domine, ecce quem amas, infirmatur.* Cap. de Amore. *Infirmitas hac non est ad mortem, sed pro gloria Dei: ut glorificetur Filius Dei per eam.* Cap. de Gloria, de benedicens Deo. *Diligebat Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.* Cap. de Charitate. *Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt: si autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo.* Cap. Ambulare, de Luce, de Tempore. *Lazarus amicus noster dormit.* Cap. de Amicitia. *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Cap. de constantia. *Mul-*

INDEX.

tia. Multi ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Cap. de Consolatione. Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione, in nouissimo die. Cap. de Resurrectione. Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet; & omnis qui uiuit, & credit in me, non morietur in æternum. Cap. de Fide.

SABBATO.

LECT. PROPH. Isaïæ 55. Omnes sitientes uenite ad aquas. Cap. de Gratia. Inclinate aurem uestram, & uenite ad me: audite, & uiuet anima uestra, & feriam uobiscum pactum sempiternum. Cap. de querendo Deum, de veloci peccatoris conuersione, de apertione sensuum. Quarite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Cap. de oratione, de querendo Deum. Derelinquat impius uiam suam, & uir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Cap. de Benignitate Dei, de misericordia. Non enim cogitationes meae, cogitationes uestra: neque uia uestra, uia mea, dicit Dominus. Cap. de cogitationibus.

EVANG. Ioan. 8. Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen uitæ. Cap. de Luce, de sequentibus Deum. Vos secundum carnem iudicatis. Cap. de temerario iudicio.

DOMINICA IN PASSIONE.

Iudica.

EPIST. Hebr. 9. Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Cap. de Passione Christi. Si enim sanguis hircorum, &c. inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, &c. emundabit conscientiam nostram.

INDEX

ab operibus mortuis, ad seruendum Deo viuenti. Cap. de seruitio Dei. Vt morte ipsius intercedente, reprobationem accipiant, qui vocati sunt, aeterna hereditatis, in Christo Iesu Domino nostro. Cap. de vocatione.

EVANG. Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato? Cap. de Peccato. Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Cap. de Verbo Dei. Si quis sermonem meum seruaauerit, mortem non videbit in aeternum. Dixerunt ergo Iudaei: Nunc cognouimus, quia daemonium habes. Cap. de temerario Iudicio. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Cap. de Gloria. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Cap. de Ira.

Dominica hac agitur de sanguine sparso in cruce,

Qui significatur per	{	san- gui- nem	Abel iusti. Genes. 4.
			Agni anniculi. Exod. 12.
			tunicam Ioseph tingentem. Gen. 37.
			patentem, & ne operiatur, adiurantem. Iob 16.
			oblatum pro peccato, semel portatum in sancta per Pontificem. Exod. 30.
			turturis, & columbae. Leuit. 1.
			agni mundantem leprosos. Leuit. 14.
			in quo est anima omnis carnis. Leuit. 17.
			in quo est sedes animae. ibid.
			Zachariae. Matth. 23.
			iustum. ibid.
			asperfusionis vociferantem. Hebr. 12.
vocem sanguinis de terra clamantis. Gen. 4.			
sponsum sanguinum. Exod. 4.			
aquas in sanguinem versas. Exod. 7.			

FERIA II.

LECT. PROP. H. Ionae 3. Factum est verbum Domini ad Ionam secundum, &c. Vade in Niniuem ciuitatem magnam,

INDEX.

*magnum, & practica in ea prädicationem, quam ego lo-
quor ad te. Cap. de Prädicatione. Crediderunt viri
Niniuita in Deum. Cap. de Fide. & predicauerunt ie-
iunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad mino-
rem. Cap. de Abstinencia, de Pœnitentia. Conuertatur
vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in ma-
nibus eorum. cap. de veloci conuersione peccatoris,
de Peccato. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus:
& reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vi-
dit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua
mala: & misertus est Deus super malitia, quam locu-
tus fuerat vt faceret eis, & non fecit. Cap. de benigni-
tate & aspectu Dei, de misericordia.*

*EVANG. Ioan. 7. Miserunt Principes & Pharisei
ministros vt apprehenderent eum, &c. Quæretis me, &
non inuenietis. Cap. de quærendo Deum. Si quis sitit,
veniat ad me, & bibat. Cap. de Gratia. Qui credit in
me, flumina de ventre eius fluent aqua viva. Cap. de
Fide, de repletionem S. Spiritus.*

FERIA III.

*LECT. PRÖPH. Daniel. 14. Congregati sunt Ba-
bylonij aduersus regem, &c. Recordatus es mei Domine
Deus meus, & non dereliquisti diligentes te. Cap. de
Benignitate Dei. Magnus es Domine Deus Danielis.
Cap. de Benedicendo Deo. Pauca habitantes in
vniuersa terra Deum Danielis. Cap. de timore Do-
mini.*

*EVANG. Ioan. 7. Ambulabat Iesus in Galilaam:
non enim volebat in Iudæam ambulare. Cap. Ambu-
lare. Tempus meum nondum aduenit: tempus autem
vestrum semper est paratum. Cap. de tempore. Non
potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testi-
monium perhibeo de illo, quod opera eius mala sunt. Cap. de mundo, & sequentibus mundum.*

FERIA IV.

LECT. Leuit. 19. Ego Dominus Deus vester. Non fa-

INDEX.

cietis furtum. Non mentiemini. Cap. de mendacio.
Timebis Dominum Deum tuum. Cap. de timore Domini.
Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Cap. de Odio proximi.
sed publice argue eum. Cap. de correctione fraterna.
Diliges amicum tuum sicut teipsum. Cap. de Amore proximi.

EVANG. Ioan. 10. *Facta sunt autem Encania in Ierosolymis, &c. Opera qua ego facio testimonium perhibent de me.* Cap. de bonis operibus.
Oves mea vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Cap. de obedientia, de sequentibus Deum.
Et ego vitam aeternam do eis. Cap. de vita aeterna.

FERIA V.

LECT. PROPH. Dan. 3. *Oravit Daniel Dominum dicens: Domine Deus, ne despicias populum tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis.* Cap. de Oratione: de misericordia.
In animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. Cap. de contritione, de humilitate.
Nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quarimus faciem tua. Cap. de sequentibus Deum, de Timore Domini, de quarendo Deū.
Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiae tuae. Cap. de mansuetudine, de misericordia.

EVANG. Luc. 7. *Rogabat Iesum quidam Phariseus, ut manducaret cum eo, &c. quære infra in festo B. Mariæ Magdalenæ.*

FERIA VI.

LECT. PROPH. Ierem. 17. *Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes a te in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.* Cap. de sequentibus mundum, de Gratia.
Sana me Domine, & sanabor. Cap. de Infirmitate.
Spes mea tu in die afflictionis. Cap. de spe.

EVANG. Ioan. 11. *Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium, &c. Expedit nobis, ut unus moriatur homo pro*

INDEX.

pro populo, & non tota gens pereat. Cap. de Christi passione.

SABBATO.

LECT. PROPH. Ierem. 18. Dixerunt (impij:) Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes. Cap. de Cogitationibus. Venite, & percutiamus eum lingua. Cap. de detractione.

EVANG. Ioan. 17. Subleuatis oculis in calum, dixit, &c. Hac est vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Cap. de Fide. Mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo; sicut & ego non sum de mundo. Cap. de Mundo. Sanctifica eos in veritate. Cap. de sanctificatione. Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Cap. de vnitate Spiritus. Ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit. Cap. de Amore, de Charitate.

DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

EPIST. Phil. 2. Hoc sentite in vobis, &c. Humiliavit semetipsum. Cap. de Humilitate. factus obediens. Cap. de Obedientia. usque ad mortem, mortem autem crucis. Cap. de Christi passione. Propter quod & Deus exaltauit illum. cap. de exaltatione.

EVANG. Matth. 21. Cum appropinquasset Iesus Ierosolymis, quere supra Dominica I. Aduentus.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundum Matthaeum. Matth. 26. & 27. Scitis quia post biduum Pascha fiet, &c.

Rami (de quibus hac Dominica agitur) Christo ad hono-	Oliuarum. Genes. 8.
	arboris pulcherrimæ. Eccli. 24.
	ligni { speciosi. Ezech. 31. nemorosi. 2. Esd. 8.
	palmarum. Ioan. 12.
	honoris, & gratiæ. Eccli. 24. montium Israel expansos, & florescentes. Ezech. 36.

INDEX.

rem oblatis,
significan-
tur per ra-
mos

Libani pullulantes. Osee 14.
de arboribus caesos. Matth. 21.
naturales. Rom. 11. (cæli. Luc. 13.
sinapis, vbi requiescunt volatilia
Pontifici assistentes. Eccli. 50.
arboris vitæ. Ezech. 31.
L omnium lignorum Paradisi. ibid.

FERIA II.

LECT. PROP H. Isa. 50. Dominus Deus aperuit mi-
hi aurem. cap. de apertione sensuum. Corpus meum
dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem
meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus.
cap. de Passione Christi. Quis ex vobis timens Domi-
num, qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei?
cap. de Timore Domini, de Luce. speret in nomine
Domini, & innitatur super Deum suum. cap. de spe.

EVANG. Ioan. 12. Ante sex dies Pascha venit Iesus
Bethaniam, &c. Benedictus qui venit in nomine Domi-
ni, Rex Israel. cap. de benedicendo Deo. Ecce rex tuus
venit sedens super pullum asina. cap. de benignitate
Dei. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit
animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custo-
dit eam. cap. de odio sui ipsius. Si quis mihi ministrat,
me sequatur. cap. de seruitio Dei, de sequentibus
Deum. Ambulate dum lucem habetis. cap. Ambula-
re. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis si-
tis. cap. de luce.

FERIA III.

LECT. PROP H. Ierem. 11. Domine demonstraisti
mihi, &c. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad
victimam. cap. de mansuetudine. Tu Domine Sa-
baoth, qui iudicaris iustè. cap. de Iudicio. & probus re-
nes & corda. cap. de probatione.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundum
Marcum. Marc. 14. & 15. Erat Pascha & Azyma, &c.

FERIA IV.

LECT. PROP H. Isa. 62. & 63. Dicite filia Sion: Ec-
ce sal.

INDEX.

se saluator tuus venit, &c. Torcular calcaui solus, &c.
cap. de passione Christi. Miserationum Domini re-
cordabor. cap. de Misericordia, de Benignitate Dei.
Laudem Domini super omnibus qua reddidit nobis
Dominus. cap. de Benedicendo Deo.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundum
 Lucam. Lucæ 22. & 23. *Appropinquabat dies festus A-*
zymorum, &c.

FERIA V. IN COENA DOMINI.

EPIST. I. COR. II. *Conuenientibus vobis in unum,*
&c. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de
calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iu-
dicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus
Domini. cap. de corpore Christi.

EVANG. Ioan. 13. *Ante diem festum Pascha, &c.*
Cum dilexisset suos, in finè dilexit eos, cap. de Amore,
de Charitate. Exemplum dedi vobis, ut quemadmo-
dum ego feci vobis, ita & vos faciatis. cap. de Exēplo.

cibum ligni vitæ in medio Paradisi. Genes. 2.

sacrificium { Abel. Genes. 4.
 Melchior. h. Genes. 14.
 Abrahæ. Genes. 15. 22.
 Gedeonis. Iudic. 6.
 Manuæ. Iudic. 13.

Agnum Paschalem. Exod. 12.

Mannam in deserto. Exod. 16.

aquam de petra. Num. 20.

mel { de petra. Deut. 32,
 Ionathæ. 1. Reg. 14. (Genes. 21.

grande conuiuium in die ablactationis Isaac,

butyrum de armento. Deut. 32.

panes propositionis. Leuit. 21.

fanum mellis in ore leonis. Iudic. 14.

granum frumenti. Ioan. 12.

vitim veram. Ioan. 15.

prandium paratum. Matth. 22.

INDEX.

cenam { magnam. Luc. 14.
Agni. Apoc. 19.

FERIA VI. PARASCEVES.

LECT. I. PROPH. Osee 6. *In tribulatione sua man-
d' consurgent ad me.* cap. de Tribulatione. *Venite, & re-
uertamur ad Dominum.* De veloci conuersione pec-
catoris. *Sciemus, sequemur quē, vt cognoscamus Domi-
num.* cap. de sequentibus Deum. *Misericordiam vo-
lui, & non sacrificium.* cap. de Misericordia.

LECT. II. Exod. 12. *Dixit Dominus ad Moysen, &
Aaron, &c. Erit agnus absque macula.* cap. de Mundi-
tia, de Innocentia.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundū Io-
annē. Ioan. 18. & 19. *Egressus est Iesus cū discipulis, &c.*

Crux Christi figuratur per
lignum { vitæ. Genes. 2.
 { dulcorans aquas. Exod. 15.
arcam Noe. Genes. 6.
ramum oliuæ. Genes. 8.
arcum fœderis. Genes. 9.
ligna sacrificij Abrahæ. Genes. 22.
scalam Iacob. Genes. 28.
baculum { Iacob. Genes. 32.
 { Dauid. 1. Reg. 17.
lectulum Iacob. Genes. 48.
Virgam { Moysis. Exod. 4.
 { Aaron. Num. 17.
 { Assueri. Esther 4.
serpentem æneum. Num. 21.
vectem exploratorum. Num. 13.
clypeum Iosue. Iosue 8.
funem coccineum. Iosue 2.
palmam Delboræ. Iudic. 4.
torcular Gedeonis. Iudic. 6.
plaustrum Philistijm. 1. Reg. 6.
ostium domus Domini. 1. Reg. 3.
lanceam Saul. 1. Reg. 18.
signum Dei viui. Apoc. 7.

Figur-

INDEX.

Figuræ crucis corres- pondent	quadrangularis figura	arcæ fœderis Ex- od. 25. tabernaculi. Exod. 26. propitiatorij. Ex- od. 25. altaris. Exod. 27. veli. Exod. 26.
		operimenta in ipso taber- naculo. Exod. 26.
	quatuor	animalia { quæ recitat E- zechiel. Eze. 1. circa sedem Agni. Apo. 6. facies rotarum. Ezech. 1. latera ciuitatis nouæ. Apo- cal. 21. flumina Paradisi. Genes. 2. cornua, quæ ventilauerunt Iudam, Israel, & Ierusalem. Zachar. 1. fabri cornuti, qui vētilauc- runt Iudam. Ibid. equorū genera, in quatuor quadrigis. Zachar. 6.

SABBATO IN VIGILIA PASCHAE.

EPIST. Coloss. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quarite: quæ sursum sunt sapite, nō quæ super terram.* cap. de Vita æterna, de resurrectione. *Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.* cap. de Mortificatione.

EVANG. Matth. 28. *Vespere autem Sabbathi, &c. Nolite timere vos: scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quaritis.* cap. de querendo Deum. *Non est hic, surrexit.* cap. de Resurrectione.

INDEX.

Sabbatum, in quo requieuit Christus in sepulchro, figuratur per

- Sabbatum { requietionis. Leuit. 23.
- { ex Sabbato. Isaie. 66,
- { quietationem diei septime. Genes. 2,
- { soporem irruentem in Abraham occumbente sole. Genes. 15.
- { Iacob super lapidem post solis occubitum, Genes. 28.
- dormitio- { Prophetę in pace in idipsum. Psal. 4.
- nem { lænæ, quam suscitare nemo audet. Gen. 49.
- { requiem carnis in spe, Psal. 15.
- { magnū illum diem Sabbathi. Luc. 6.
- { quiescentem in thalamo. Deut. 33.
- Beniamin { adolescentulū in mentis excessu. Psal. 67.

DOMINICA PASCHAE.

EPIST. I. Cor. 5. *Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua conspersio.* cap. de peccato, de munditia cordis. *Epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitia, & nequitia: sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Cap. de Gaudio, de Veritate.

EVANG. Marc. 16. *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, &c. Valde mane una Sabbathorum veniant ad monumentum.* Cap. de quærendo Deo, de Ambulare. *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Cap. de fortitudine. *Iesum queritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic.* Cap. de quærendo Deum, de resurrectione. *Ite, dicite discipulis eius & Petro.* Cap. de poenitentia.

- Phasc { Hierosolymis diuinis laudibus plenum. 4. Reg. 23.
- { generalissimum. 3. Esd. 1.
- { iucundissimum. 2. Para. 35.
- copio.

INDEX.

Dominica Resurrecti- onis figu- ratur per	diem	copiosissimum, nullum habens defectum. 3.
		Esd. 7.
		celebritatis & gaudij. E- sther. 16.
		æternę propitiationis. Le- uit. 23.
		celeberrimum atque san- ctissimum. ibid.
		magni Sabbati. Ioan. 19.
		hortum liliorum. Cant. 6.
		Paradisum voluptatis. Genes. 2.

FERIA II. PASCHAE.

EPIST. Act. 10. *Stans Petrus in medio plebis di-
xit: Viri fratres, vos scitis, quod factum est verbum
per uniuersam Iudaam. cap. de prædicatione. unxit
eum Deus Spiritu sancto & virtute. cap. de reple-
tione S. Spiritus. Hunc Deus suscitauit tertia die.
cap. de Resurrectione. Ipse est qui constitutus est à
Deo, iudex viuorum & mortuorum. cap. de Iudicio.*
EVANG. Luc. 24. *Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa
die in castellum, &c. Nonne hac oportuit pati Chri-
stum, & ita intrare in gloriam suam? cap. de acquisi-
tione regni celorum. Et aperti sunt oculi eorum. cap.
de apertione sensuum. Nonne cor nostrum ardens e-
rat in nobis? cap. de corde. Surrexit Dominus verè, &
apparuit Simoni. cap. de resurrectione.*

FERIA III. PASCHAE.

EPIST. Act. 13. *Surgens Paulus, & manu silen-
tium indicens, ait: Viri fratres, filij generis Abraham,
& qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis
huius missum est. cap. de Timore Domini: de ver-
bo Dei. Deus suscitauit eum à mortuis tertia die. cap.
de resurrectione.*

EVANG. Luc. 24. *Stetit Iesus in medio eorum,
& dixit eis: Pax vobis. cap. de Pace. Quid turbati
estis,*

INDEX.

estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? cap. de cogitationibus. Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & predicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionē peccatorum in omnes gentes. cap. de Passione, de resurrectione, de prædicatione, de pœnitentia.

FERIA IV. PASCHAE.

EPIST. Act. 3. Aperiens Petrus os suum, dixit Viri Israelita, & qui timetis Deum. cap. de Timore Domini. Pœnitementini, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra. cap. de Pœnitentia, de conuersione peccatoris.

EVANG. Ioan. 21. Manifestauit se iterum Iesus discipulis suis ad mare Tiberiadis, &c. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis, cum resurrexisset à mortuis. cap. de resurrectione.

FERIA V. PASCHAE.

EPIST. Act. 8. Angelus Domini locutus est ad Philippum, &c. Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. cap. de Passione Christi. Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? cap. de Baptismo. Si credis ex toto corde, licet. Credo Filium Dei esse Iesum Christum. cap. de fide. Ibat per viam suam gaudens. cap. de Gaudio.

EVANG. Ioan. 20. Maria stabat ad monumentum foris, plorans, &c. Mulier, quid ploras? cap. de lachrymis. quem quæris? cap. de quærendo Deum. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum: Deum meum, & Deum vestrum. cap. de benignitate Dei.

FERIA VI. PASCHAE.

EPIST. I. Petr. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis. cap. de Passione Christi. Ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. cap. de mortificatione carnis.

EVANG.

INDEX.

EVANG. Matth. 28. *Vndecim discipuli abierunt in Galilaam, &c. Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* cap. de Baptismo.

SABBATO PASCHAE.

EPIST. 1. Petr. 2. *Deponentes omnem malitiam, & inuidias, & omnes detractiones.* cap. de peccato, de inuidia, de detractione. *sicut modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite.* cap. de innocentia. *Ipsi tanquam lapides vivi superadificamini domos spirituales.* cap. de domo. *Qui crediderit in eum, non confundetur.* cap. de Fide. *Qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.* cap. de Luce. *nunc autem misericordiam consecuti.* Cap. de Misericordia.

EVANG. Ioan. 20. *Vna Sabbathi, Maria Magdalene venit manè, cum adhuc tenebrae essent, ad monumentum.* Cap. de quærendo Deum.

DOMINICA I. POST PASCHA, DICTA In Albis.

EPIST. 1. Ioan. 5. *Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hac est victoria, qua vincit mundum, fides nostra. Quis autem est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei?* Cap. de mundo, de fide.

EVANG. Ioan. 20. *Cum serò esset die illa, vna Sabbathorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaorum, venit Iesus, & stetit in medio.* cap. de Spe. *Et dicit eis: Pax vobis.* cap. de pace. *Gausi sunt discipuli viso Domino.* cap. de Gaudio. *Accipite Spiritum sanctum.* cap. de repletionem S. Spiritus. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* cap. de confessione. *Quia vidisti me Thomas, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* cap. de viden-

INDEX.

videndo Deum, de Fide.

Apparitiones,
factæ disci-
pulis (de qui-
bus hac Do-
minica agi-
tur) figuran-
tur per appa-
ritionem

factam

Abrahæ. Genes. 18.
filijs Israel in soli-
tude. Exod. 16.
Samueli in mini-
sterio. 1. Reg. 3.
Iacob. Genes. 35.
Prophetis Domini.
Num. 12.
Gedoni. Iudic. 6.
Danieli. Dan. 9. 12.
Ioanni Baptistæ in
Baptismo Christi.
Ioan. 1.
Zachariæ sacerdoti.
Luc. 1.
tribus discipulis in
monte. Matth. 17.
Ioanni Euangeli-
stæ. Apoc. per tot.
Angelis. 1. Tim. 3.
toti humano gene-
ri. Tit. 2.

arcus in nubibus lucentibus.
Genes. 9.

Principis Pastorum. 1. Petr. 5.

DOMINICA II. POST PASCHA.

EPIST. 1. Petr. 2. *Christus passus est pro nobis. cap. de passione Christi. vobis relinquens exemplum. cap. de Exemplo. ut sequamini vestigia eius. cap. de sequentibus Deum. qui peccatum non fecit. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitia viuamus: cap. de peccato, de mortificatione, de iustitia.*

EVANG. Ioan. 10. *Ego sum pastor bonus. ani-*
MATHE

INDEX.

~~in manibus~~ pono pro ouibus meis. cap. de Dei benignitate. Fiet unum ouile, & unus pastor. cap. de unitate spiritus.

Dominica hac fit principaliter sermo de Chri- sto pastore, & significatur per pastorem	{	ouium	{	Abel. Genes. 4.
			{	Abraham. Genes. 13.
			{	Iacob. Genes. 29.
			{	Moyfen. Exod. 3.
			{	Dauid. 1. Reg. 16.
		requirentem oues. Ezech. 34.		
		& episcopum animarum no-		
		strarum. 1. Petr. 2.		
		potentissimum. 1. Reg. 21.		

DOMINICA III. POST PASCHA.

EPIST. 1. Petr. 2. Obsecro vos tanquam aduenas
& peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs,
qua militant aduersus animam. cap. de Abstinencia,
de Mortificatione, de Anima. Conuersationem
vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis o-
peribus vos considerantes, glorificent Deum. Cap.
de ambulare, de bono opere, de benedicendo
Deo. Subiecti estote omni humana creatura prop-
ter Deum. Cap. de Obedientia. Fraternitatem di-
ligite. Cap. de amore proximi. Deum timete. Cap.
de timore Dei. Hac est gratia Dei in Christo Iesu Do-
mino nostro. Cap. de Gratia.

EVANG. Ioan. 16. Modicum, & iam non vide-
bitis me; & iterum modicum, & videbitis me. Cap.
de videndo Deum. Amen amen dico vobis, quia
plorabitis, & flebitis vos. Cap. de Tribulatione,
de lachrymis. mundus autem gaudebit. Cap. de
Mundo, & sequentibus mundum. Iterum videbo
vos. Cap. de Aspectu Dei. & gaudebit cor vestrum,
& gaudium vestrum nemo tollet à vobis. cap. de
Gaudio.

Domi-

INDEX.

Dominica	magnam Moyſis. Exod. 3.
hac agitur	æternam. Genef. 22.
de multifa-	ſcalæ. Genef. 28.
ria Chriſti	Iacob. Genef. 31.
viſione, &	Ioseph. Genef. 37.
figuratur	Gedeonis. Iudic. 6.
per viſionē	Samuelis. 1. Reg. 3.
	Danielis. Daniel. 8.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

EPIST. Iacob. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* cap. de benignitate Dei. *Sit omnis homo velox ad audiendum.* cap. de Apertione ſenſuum. *tardus ad loquendum.* cap. de multiloquio. *tardus ad iram: ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur.* cap. de ira. *Abijcietes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mæſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.* cap. de Peccato, de Munditia, de Manſuetudine.

EVANG. Ioan. 16. *Vado ad eum, qui me miſit* &c. *Cum venerit Paracletus, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.* cap. de peccato, de iuſtitia, de iudicio. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* cap. de Veritate.

Dominica hac agitur de tristitia Apostolorum, & figu- ratur per tristitiam	Iacob propter Ioseph. Genes. 37. amicorum Iob. Iob 2. Ioseph } Israeli } super tarum. } mortem	patris Genes. 50. Aarō. Num. 20. Samuelis Prophetę. 1. Reg. 25.
	Nehemię propter captiuitatem po- puli Dei. 2. Esd. 2.	

DOMI-

INDEX.

DOMINICA V. POST PASCHA.

EPIST. Iacob. 1. *Estote factores verbi, & non auditores tantum.* cap. de opere bono: de verbo Dei. *Si quis putat, se religiosum esse, non refranans linguam suam, huius vana est religio.* cap. de multiloquio. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hac est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.* cap. de religione, de eleemosyna, de mundo.

EVANG. Ioan. 16. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis.* cap. de oratione. *Vt gaudium vestrum sit plenum.* cap. de Gaudio.

Dominica hac fit mentio de voce iucunditatis, & de multiplici gaudio, quod figuratur per gaudium

Saræ ad promissionem filij. Genes. 18.

Iudeorum { in Aman deiectione, & Esther exaltatione. Esther. 9.

Iudith. 15.

in celebratione festi Paschatis. 3. Esdr. 1.

Filiæ Sion. Zachar. 9.

lætitiæ cordis. Cantic. 3.

Mariæ Virginis de conceptu Christi. Luc. 1.

Ioannis Baptistæ in utero. ibid.

Pauli in Domino semper. Philip. 4.

Ioannis Euangelistæ in profectu fratrum. 2. Epist. Ioan.

FERIA II. ROGATIONVM.

EPIST. & **EVANG.** vt in Dominica V. præcedenti.

INDEX.

FERIA III. ROGATIONVM.

EPIST. Iacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra. cap. de confessione. Orate pro inuicem, ut saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua. cap. de oratione.*

EVANG. LUC. II. *Quis vestrum habebit amicum? cap. de amicitia. Petite, & dabitur vobis: quarite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quatit, inuenit: & pulsanti aperietur. cap. de oratione, de quærendo Deū. Si vos, cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de calo dabit spiritū bonum petentibus se? cap. de benignitate Dei.*

IN VIGILIA ASCENSIONIS DOMINI.

EPIST. Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima vna. cap. de vnitæte Spiritus. Et gratia magna erat in omnibus illis. cap. de Gratia.*

EVANG. Ioan. 17. *Subleuatis oculis in calum dixit, &c. quære supra Sabbato ante Dominicam in ramis Palmarum.*

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

EPIST. Act. 1. *Primum quidem sermonem feci de omnibus, &c. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. ca. de baptismo. Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos. cap. de repletionem S. Spiritus.*

EVANG. Mar. 16. *Recumbentibus undecim discipulis, &c. Euntes in mundum vniuersum, predicare Euangelium omni creatura. cap. de prædicatione. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. cap. de fide, de baptismo.*

Iudæ ad prædam. Gen. 49.
Domini, & filiorum Israel
de Aegypto. Exod. 12.
Moyſis ad contemplandam
Ascen-

INDEX.

Ascen-
sio Do-
mini fu-
it præfi-
gurata
per

Ascen-
sum

fontem {
ascendentē de mari. 3. Reg. 18.
ascendentē de terra. Gen. 2.
salientem in vitam æter-
nam. Ioan. 4.

terrā promissam. Nū. 27.
Aaron in montem Hor.
Num. 20.

Exploratorum Iericho ad
montana. Ios. 2.

Elcanæ ad Dominum in
Silo. 1. Reg. 1.

Saul in ciuitatē ad Samue-
lem. 1. Reg. 9.

gloriæ Domini de medio
ciuitatis. Ezech. 11.

Dei super cælum cæli ad O-
rientem. Psal. 67.

Domini super nubē. Isa. 19.

Christi in mōtem ad oran-
dum. Matth. 14.

in montem ad con-
templationem.

Eliae {
3. Reg. 19.

per turbinem in cæ-
lum coram Eliseo
& filijs Prophetarum. 4. Reg. 2.

Ionathæ ad Philistæos. 1.
Reg. 14.

sponsæ de deserto. Cant. 3.

purpureum. Cant. 3.

in Ierusalem ad diem fe-
stum. Luc. 2.

in templū Domini. Act. 3.

sponsū salientem in montibus, &
transilientem colles. Cant. 2.

nubeculā ascendentē de mari. 3. Reg. 18.

ascendentē de terra. Gen. 2.

salientem in vitam æter-
nam. Ioan. 4.

INDEX.
DOMINICA INFRA OCTAVAM
Ascensionis.

EPIST. I. Pet. 4. *Estote prudentes.* cap. de sapientia. & *vigilate in orationibus.* cap. de oratione. *Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatē continuam habentes: quia charitas operit multitudinē peccatorum.* cap. de amore proximi, de charitate. *Hospitalis inuicem sine murmuratione.* cap. de Murmuratione. *Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei.* cap. de gratia. *Vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum Dominum nostrum.* cap. de benedicendo Deo.

EVANG. Ioan. 15. & 16. *Cum venerit Paracletus,* id est, consolator. Cap. de consolatione. *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo.* cap. de tribulatione.

Paracletus in Euange- lio promif- sus figura- tur per spi- ritum	sanctitatis. Sap. 9. bonitatis. Sap. 11. æquitatis. Isaïæ 4. humilitatis. Daniel. 3. veritatis. Ioan. 14. probitatis. Act. 1. pietatis. Rom. 8. suauitatis. Galat. 4. auctoritatis. Iudic. 16. reuerentiæ & timoris. Isaïæ 11. saluationis. Isaïæ 61. diuinæ laudis & honoris. 1. Reg. 16. ornantem cælos. Iob 26. oris Dei. Psalm. 32. principalem. Psalm. 50. stantem. Psalm. 147. bonum ductorem. Psal. 142. replentem orbem terrarum. Sap. 1. de cælis missum, qui docet sensum Domi-
---	---

INDEX.

Domini: Sap. 9.
 dulcem vt mel. Eccli. 24.
 velut torrens inundans. Ifaiæ 30.
 ducentem. Ifaiæ 63.
 leuantem inter cælum & terram. E-
 zech. 8.

IN VIGILIA PENTECOSTES.

EPIST. Act. 19. *Factum est cum Apollo esset Co-
 rinthi, &c. Ioannes baptizauit baptismo pœnitentia
 populū. cap. de Pœnitētia. His auditis, baptizati sunt
 in nomine Domini Iesu. cap. de Baptismo. Et cum im-
 posuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus su-
 per eos. cap. de confirmatione: & repletionē S.
 Spiritus.*

EVANG. Ioan. 14. *Si diligitis me, mandata mea
 seruare. cap. de Amore Dei. Rogabo Patrē, & alium
 Paracletū dabit vobis. cap. de repletionē S. Spiritus.
 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.
 cap. de veritate, de sequentibus mundum. Non re-
 linquam vos orphanos, veniam ad vos. cap. de beni-
 gnitate & aspectu Dei. Qui habet mandata mea,
 & seruat ea: ille est qui diligit me. cap. de seruitio
 Dei.*

DOMINICA PENTECOSTES.

EPIST. Act. 2. *Dum complerentur dies Penteco-
 stes, &c. Repleti sunt omnes Spiritu sancto. cap. de re-
 pletionē S. Spiritus.*

EVANG. Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem
 meum seruabit, & Pater meus diliget eum: & ad eum
 veniemus, & mansionem apud eum faciemus. cap. de
 Amore Dei, de charitate, de amicitia. Pacem re-
 linquo vobis, pacem meam do vobis. cap. de pace.
 Non quomodo mundus dat ego do vobis. cap. de mun-
 do, & sequentibus mundū. Non turbetur cor vestrū,
 neque formidet. cap. de fortitudine, de patientia.
 Si diligeretis me, gauderetis utique. cap. de gaudio.*

INDEX.

- nubibus. Iob. 26.
fontibus dulcibus. Isa. 12.
fluminibus desiderabili-
bus. Eccli. 24.
{ mari magno. Dan. 7.
{ aqua in {
mel dulcissimum. Prou. 25.
lac suauissimum. 1. Cor. 3.
oleum { effusum. Cant. 1.
{ vidua. 4. Reg. 4.
vinum meracissimum. Deut. 32.
balsamum non mixtum. Eccli. 24.
stellas & luminaria. Genes. 1.
auram refrigerantem. Genes. 3.
semina & fructus. Genes. 26.
spiraculum vitæ. Genes. 2.
{ ramum virentis oliuæ. Genes. 3.
{ tunicam Ioseph. Genes. 37.
{ ignem, & fulgura. Exod. 19.
{ metalla, & lapides. Iob. 28/
{ sibilum auræ tenuis. 3. Reg. 19.
{ Pallium Eliæ. 4. Reg. 2.
{ Pluuiam voluntariam. Psal. 67.
{ ventum { vehementem. Psal. 1.
{ ab Austro flantem. E-
{ zech. 42.
aromata & opes. Cantic. 4.
vestem nuptialem. Matth. 22.
statum Christi. Ioan. 20.
columbam baptismi. Matt. 3.
linguas igneas. Act. 2.
{ membra, & officia. 1. Cor. 12.
{ lotiones Naaman in Iordano. 4. Re. 5.
{ horas diuinæ laudis. Psal. 118.
{ columnas diuinæ sapientiæ. Prou. 9.
{ mulieres, virum vnum apprehen-
{ dentes. Isaia 4.
- Dies Pente-
costes est
gratiæ & be-
neficiorum
Dei, quæ na-
turæ huma-
næ collata
sunt, com-
memora-
tio, & figu-
ratur per
- Spiritus

sancti

INDEX.

Sancti Gra- } oculos super lapidem vnũ. Zacha. 3.
tia septitor- } lucernas super candelabrum aure-
mis figura- } um. Zachar. 4.
tur per sep- } panes Euangelicos. Mar. 8.
cem } sportas fragmentorum. ibid.
} stellas. Apoc. 2.
} Ecclesias. Apoc. 1.

FERIA II. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 10. *Aperiens Petrus os suum, dixit: Viri fratres & patres, nobis praecepit Dominus prae-
dicare & testificari populo, quia ipse est, qui constitutus
est à Deo iudex viuorum & mortuorum. cap. de prae-
dicatione, de iudicio. Et in nationes gratia Spiritus
sancti effusa est: cap. de gratia. iussit eos baptizari in
nomine Domini nostri Iesu Christi. cap. de baptismo.*

EVANG. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Fi-
lium suum vnigenitum daret, ut omnis, qui credit in
eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. cap. de
Dei benignitate, de misericordia. Lux venit in
mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam
lucem. cap. de luce. Omnis qui malè agit, odit lucem,
& non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.
Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut mani-
festentur opera eius, quia in Deo facta sunt, Cap. de
Peccato: de opere bono.*

FERIA III. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 8. *Cum audissent Apostoli, &c. Oraue-
runt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum. cap. de
repletionem S. Spiritus. Imponebant manus super il-
los, & accipiebant Spiritum sanctum. cap. de confir-
matione.*

EVANG. Ioan. 10. *Amen amen dico vobis; Qui
non intrat per ostium in ouile ouium, &c. Cum proprias
oues emisit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur.
cap. de sequentibus Deum.*

INDEX.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Act. 5. *Per manus Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. cap. de mirabilibus, Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. cap. de vnitatis spiritus. ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent eos in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. cap. de infirmitate.*

EVANG. Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. cap. de resurrectione. Qui credit in me, habet vitam aeternam. cap. de fide. Ego sum panis viuus, qui de calo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. cap. de corpore Christi.*

FERIA V. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 8. *Philippus descendens in ciuitatem Samaria, predicabat illis Christum. cap. de praedicatione. Factum est gaudium magnum in illa ciuitate. cap. de gaudio.*

EVANG. Luc. 9. *Conuocatis duodecim Apostolis, &c. misit illos predicare regnum Dei, & sanare infirmos. cap. de praedicatione, de infirmitate.*

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Act. 2. *Viri Israelita, audite verba haec: Iesum Nazarenū virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & signis, quae fecit Deus per illum in medio vestri. cap. de mirabilibus. hunc, &c. per manus inimicorum affigentes, interemistis. cap. de passione Christi. Propter hoc latatum est cor meum. cap. de gaudio.*

EVANG. Luc. 5. *Factum est in vna dierum, &c. Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus.*

INDEX.

lyticus. cap. de Infirmitate. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua, cap. de Fide. Ut cognouit Iesus cogitationes eorum, dixit: Quid cogitatis in cordibus vestris? cap. de Cogitationibus. Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambula? cap. Ambulare. Tibi dico surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. cap. de Conuersione peccatoris, de domo. Confestim consurgens abiit in domum suam, magnificans Deum. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. cap. de benedicendo Deo. Repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. cap. de mirabilibus.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

Epist. Act. 13. Conuenit vniuersa penè ciuitas audire verbum Dei. cap. de verbo Dei. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita: ecce conuertimur ad gentes. cap. de vita æterna. Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem vsque ad extremum terræ. cap. de luce. Discipuli replebantur gaudio, & Spiritu sancto. cap. de gaudio, de repletionem S. Spiritus.

Evangel. Luc. 4. Surgens Iesus de Synagoga, &c. quære supra Feria V. post Dominicam III. Quadragesimæ, Oculi dictam.

DOMINICA SS. TRINITATIS.

Epist. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientia, & scientia Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! cap. de mirabilibus. Ipsa gloria in secula. Amen. cap. de benedicendo Deo.

Evangel. Ioan. 3. Erat homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, &c. Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. cap. de mirabilibus. Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. cap. de Baptismo.

INDEX.

Baptismo. *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis.* cap. de passione Christi. *ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* cap. de Fide.

Sãcta Trinitas significata est in Scripturis per quatuor apparitiones, quarum facta est

Huc pertinent

1. Abrahæ, in specie trium Angelorum, sub forma, & effigie trium virorum. Genes. 18.

2. Moyfi in rubo, cùm dictum est ei: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Exod. 3.

3. Danieli, quando vidit antiquum dierum, & quasi Filium hominis, & fluium igneum rapide egredientem. Daniel. 7.

4. Ioanni Baptiste in baptismo Christi, quando audiuit vocem Patris: *Hic est Filius meus dilectus:* & vidit Spiritum sanctum descendantem in columbæ specie. Matth. 3. Ioan. 1.

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. Psalm. 66.

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum. Isaia. 6.

Quis appendit tribus digitis molem terræ? Isaia. 40.

Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Rom. 11.

Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. 1. Ioan. 5.

Prima: { 1. Ante legem.
2. in lege.
3. sub lege.

Secunda { 1. naturæ.
tribus Legi- { 2. Scripturæ.
bus: { 3. gratiæ.

Signifi-

INDEX.

Significa- tur quo- que in fa- cis literis pernouem repræsen- tationes, quarum facta est	Tertia tri- bus Scri- pturis:	1. Mosaica. 2. Prophetica. 3. Euangelica.	
	Quarta tri- bus intel- ligentijs:	1. Literali. 2. Allegorica. 3. Morali.	} nam Ana- gogi
	capars est Allegoriæ.		
	Quinta in tribus	1. Regali. 2. Prophetali. 3. Sacerdotali.	
	dignitatibus, quib. debetur vnctio:		
	Sexta in tribus distinctionibus in veteri Testa- mento per nu- merum	1. filiorum Israel. 2. pugnantium. 3. Leuitarum.	
	Septima in di- stinctione tri- formi	1. Tabernaculi. 2. Templi. 3. Ciuitatis.	
	Octaua in trina mersione Baptif- mi, & inuocatione SS. Trinitatis.		
	Nona in tribus Statibus:	1. laicali. 2. clericali. 3. religioso.	

IN FESTO VENERABILIS SACRA- menti.

EPIST. I. Cor. II. Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c. quære supra Feria V. post Domi-
nicam Palmarum in Cœna Domini.

EVANG. Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & san-
guis meus verè est potus. Qui manducat meam car-
nem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in
illo. Hic est panis, qui de calo descendit. Qui manducat
hunc panem, viuet in aeternum. Cap. de Corpore
Christi.

DOMINICA I. POST TRINITATIS.

EPIST. I. Ioan. 4. Deus Charitas est, &c. Si Deus
dilexit

INDEX.

dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Cap. de Amore proximi. Si diligimus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. cap. de Charitate. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt; Deum quem non videt, quomodo potest diligere? cap. de odio proximi.

EVANG. Luc. 16. Homo quidam erat diues. cap. de diuitijs. qui induebatur purpura & bysso. cap. de ornatu corporis. & epulabatur quotidie splendide. cap. de Gula. Mortuus est & diues, & sepultus est in inferno, & cum esset in tormentis, dixit: crucior in hac flamma. cap. de Inferno.

DOMINICA II. POST TRINITATIS.

EPIST. I. Ioan. 3. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. cap. de mundo. Nos scimus, quoniam translatus sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. cap. de amore proximi. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. cap. de odio proximi. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. cap. de charitate: de elemosyna.

EVANGEL. Luc. 14. Homo quidam fecit cenam magnam. cap. de Beatitudine, de vita aeterna. & vocauit multos. cap. de Vocatione. Et misit seruum suum hora cena dicere inuitatis ut venirent: quia iam parata sunt omnia. cap. de Dei benignitate. Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. cap. de Ambitione, de superbia. Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa. cap. de diuitijs. Vxorem duxi, & ideo non possum venire. cap. de Luxuria, de adulterio.

Domi-

INDEX.

Dominica hac
agitur in E-
uange-
lio de
cœna
vitę æ-
ternę,
& figu-
ratur
per

		liberale cum
tribus Ange-
lis. Genes. 14.
	Abrahę	grande in die
ablactationis
Isaac. Genes.
21.
	Lot cum duobus Angelis.	Genes. 19.
	Vindemię defecata. Isaia	25.
conuiuium		Assueri regis magnifi-
cum. Esther 1.
	Raguelis in nuptijs Sarę.
Tobia 8.	
	magnam Darij regis. 3. Es-
dr. 3.	
cœnam		Christi cum Apostolis. Io-
an. 13.
	Christianorum. 1. Cor. 11.
nuptiarum Agni. Apoca-
lyps. 19.	
	Salomonis regis. 3. Reg. 4.	
mensam		Christi in regno suo. Luca
22.
	nuptias filij regis. Matth. 22.	
	comestionem fructus agrorum super ex-
celsam terram. Deut. 32.	
	butyrum de armento. ibid.	
	refectionem copiosam populi Israel sub
Elisæo. 4. Reg. 4.	
	pascua vberissima in montibus Israel. Eze-
chiel. 34.	

DOMINICA III. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Pet. 5. *Humiliamini sub potenti manu
Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.* cap. de Hu-
mili-

INDEX.

militate, de exaltatione. *Omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* cap. de prouidentia, misericordia, & benignitate Dei. *Sobrii estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit, querens quem deuoret.* cap. de tentatione. *Cui resistite fortes in fide.* cap. de fide. *Deus omnis gratia, qui vocauit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passus ipse perficiet.* cap. de Vocatione, de tribulatione.

EVANG. Lucæ 15. *Erant appropinquantes ei publicani & peccatores, ut audirent illum.* cap. de conuersione peccatoris. *Et murmurabant Scriba & Pharisai, dicentes: quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* cap. de detractiōe, de benignitate Dei. *Gaudium erit in celo coram Angelis Dei super vno peccatore poenitentiam agente, magis quam super novaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia.* cap. de Poenitentia.

Dominica hac agitur de decima dragma, & significatur per Decimas

quas

Abraham dedit Melchisedech: Genes. 14.

Israelitæ dederunt filiis Leui: Num. 18. Hebr. 7.

Leuitæ dabant Aaroni summum Pontifici. ibid.

diuersas similæ. Num. 28.

datas ex omnibus possessis. Exod. 22. omnium oblatas ministris templi, vt possent vacare Legi. 2. Paral. 31.

Vide cap. de Decimis.

DOMINICA IV. POST TRINITATIS.

EPIST. Rom. 8. *Existimo, quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* cap. de Tribulatione, de Gloria.

EVANG.

INDEX.

EVANG. Lucæ 6. *Estote misericordes, sicut & Pater vester celestis misericors est.* Cap. de Misericordia & benignitate Dei. *Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini.* cap. de temerario iudicio. *Date, & dabitur vobis, Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Cap. de Eleemosyna.

Dominica hac agitur de misericordia Dei, quæ significata est in

miseratione

Adæ & Eux, quos sustinuit, & non damnauit. Genes. 3.
contra eorum superbiam, qui turrim ædificârunt. Genes. 11.
filiorum Israel, quos quadraginta annos sustinuit. Exod. Leuit. Num.

condescensione ad Cain desperatum. Genes. 4.
dissimulatione malorum hominum quotidie. Sap. 11.

Sem & Iaphet, qui patrem suum Noe pallio cooperuerunt. Genes. 9.

Abraham,

cum Lot reduxit de medio regum, qui eum & omnia sua ceperant. Genes. 14.
quando tres viros suscepit hospitio, & pro Sodomitis orauit. Genes. 18.

Significata quoque est misericor-

Melchisedech sacerdotem, qui Abraham regresso à caede regum obtulit panem & vinum. Genes. 14.

Lot, quando duos Angelos in specie humana-

INDEX.

dia, & fir-
mata ex-
emplo ho-
minum,
per

humana vidit, & eos hospitio suscepit. Genes. 19.

Laban introducentem Iacob, fugientem à facie Esau, in domum suam. Genes. 29.

miserationem Ioseph super Benjamin & alios fratres. Genes. 43.

Iacob super Ioseph filium suum. Gen. 46.
obstetricum circa infantes filiorum Israel. Exod. 1.

pictatem } filiae Pharaonis circa Moysen infantem. Exod. 2.

Elcanæ erga Annam uxorem. 1. Reg. 1.

DOMINICA V. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Pet. 3. *Omnes unanimes in oratione estote. cap. de unitate spiritus, de oratione. Compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. cap. de compassione, de amore proximi, de misericordia, &c. Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam. cap. de locutione. Declinet à malo, & faciat bonum. cap. de peccato, de opere bono. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala. cap. de Aspectu Dei. Si quid patimini propter iustitiam, beati. cap. de tribulatione. Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris. cap. de benedicendo Deo.*

EVANG. Luc. 5. *Cum turba irruerent in Iesum, ut audirent verbum Dei. cap. de Verbo Dei. sedens, docebat de nauicula turbas. cap. de prædicatione. Simon Petrus procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me Domine*

INDEX.

Domine, quia homo peccator sum. cap. de humilitate.
relictis omnibus secuti sunt eum. cap. de sequentibus
 Deum.

- cæli firmamentum. Genes. 1.
- candelabrum aureum. Exod. 25.
- terram germinantem. Genes. 1.
- labium æneum. Exod. 30.
- aquam irrigantem. Eccli. 24.
- gladium { acutum. Hebr. 4.
- { aureum. 2. Machab. 15.
- { Spiritus. Ephes. 6.
- paradisum voluptatis. Genes. 2.
- agrum plenum. Genes. 27.
- fluenta plenissima. Cant. 5.
- regnum cælorum. Matth. 13.
- cellam vinariam. Cant. 2.
- pulverem pigmentarium. Cant. 3.
- mensam propositionis. Exod. 25.
- ignem ardentem. Jerem. 23.
- faculam accensam. Eccli. 48.
- fluvium { paradisum irrigantem.
- { Genes. 2.
- { procedentem. Apoc. 22.
- { viuentis & videntis. Genes. 16.
- puteum { aquarum viuentium.
- { Cant. 4.
- fontem { Iacob. Ioan. 4.
- { hortorum. Cant. 4.
- scyphum Ioseph. Genes. 44.
- fiscellam Moÿsis. Exod. 2.
- rationale Aaron. Exod. 28.
- maxillam asini. Iudic. 15.
- turrim David. Cant. 4.
- lecythum olei mulieris viduæ. 3. Regum 17.

*Dominica
 hac agitur
 de turbis
 irruenti-
 bus in Je-
 sum, vt
 audirent
 verbum*

INDEX

Dei, quod
verbum si-
gnificatur
per
sedem Agni. Apocal. 4.
mare fusile. 3. Reg. 7.
librum signatum. Apoc. 5.
calculus Seraphicum. Isaia 6.
fundam Dauid. 1. Reg. 17.
sagittas acutas. Psalm. 119.
sagenam Euangelicam. Matth. 13.
speculum sine macula. Sap. 7.
tubas argenteas. Num. 10.
retia. Luca 5.
Aratrum. Luca 9.

DOMINICA VI. POST TRINITATIS.

EPIST. Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* cap. de Baptismo. *Quemadmodum surrexit Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus.* cap. Ambulare. *Vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato.* cap. de peccato, de seruitute diaboli.

EVANG. Matth. 5. *Amen dico vobis, nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* cap. de iustitia, de acquisitione regni cælorum, de hypocritis. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* cap. de ira.

Abel approbatam. Genes. 4.
Zabulon, & Isachar victimarum.
Deut. 33.
abundantem, in qua est virtus maxima. Prou. 15.
à facie malitiæ liberantem. Isaia 57.
vitam præbens. Prou. 21.
ad vitam proficientem.
in principio se accusantem. Prou. 18.
de angustia cruentem. Prou. 11.

Dominica hæc agitur in Euangelio de iustitia, quæ debet abundare, quæ signi-

radi-

INDEX.

ficata est
per iusti-
tiam

radicaliter proficientem. Prou. 12.
ciuitatem exaltare facientem. Pro-
uerb. 11.
viam hominis dirigentem. ibid.

DOMINICA VII. POST TRI- nitatis.

EPIST. Rom. 6. *Humanum dico propter infirmita-
tem carnis vestra. Sicut enim exhibuistis membra ve-
stra seruire immunditia & iniquitati ad iniquitatem;
ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitia in
sanctificationem.* cap. de seruitio Dei & diaboli. *Sti-
pendium peccati mors est.* cap. de peccato. *Gratia au-
tem Dei, vita aterna, in Christo Iesu Domino nostro.*
cap. de Gratia.

EVANG. Marc. 8. *Cum turba multa esset cum Iesu,
nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis
suis, ait illis: Misereor super turbam.* cap. de prouiden-
tia, de Eleemosyna, de misericordia, & benignita-
te Dei. *quia ecce iam triduo sustinent me.* cap. de per-
seuerantia.

Domini-
ca hac a-
gitur de
miraculo
septem
panum,
qui signi-
ficantur
per se-
ptem

primos dies. Genes. 1.
agnas Abrahæ. Genes. 21.
vaccas pingues. Genes. 41.
dies azymorum. Leuit. 23,
septimanas annorum, id est, Iubi-
læum. Leuit. 25.
lucernas candelabri aurei. Exod. 25.
solemnitates legales. Leuit. 23.
columnas domus Sapientia. Prou. 9.

DOMINICA VIII. POST TRI- nitatis.

EPISTOL. Rom. 8. *Debitorum sumus non carni, ut
secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem
vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mor-
tificaueritis, viuetis.* cap. de mortificatione carnis.

INDEX.

EVANGEL. Matth. 7. *Attendite à falsis Prophetis, &c. Omnis arbor bona fructus bonos facit: non potest arbor bona malos fructus facere.* cap. de opere bono. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* cap. de Inferno. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in regnum calorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in calis est, ipse intrabit in regnum calorum.* cap. de Acquisitione regni cælorum.

Domini-	}	serpentem, & draconem.
ca hac a-		colubrum, & cæraſten.
gitur in		aprum, & lupum.
Euange-		equum tabidum.
lio de fal-		bouem cornupetam.
ſis Pro-		ſimiam, & murem.
phetis,		hircum, & vulpem.
qui ſigni-	}	egenum, & nudatum.
ficantur		cultorem idolorum.
per		lignum tortuoſum.

DOMINICA IX. POST TRINITATIS.

EPISTOLA. Corinth. 10. *Non ſumus concupiſcentes malorum, &c. Neque fornicemur, ſicut quidam ex iſſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.* cap. de Luxuria, de adulterio. *Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.* cap. de Murmuratione. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* cap. de conſtantia, de perſeuerantia. *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut poſſitis ſuſtinere.* cap. de tentatione.

EVANG. Lucæ 16. *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi*

INDEX.

quasi dissipasset bona illius. cap. de Prodigalitate. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. cap. de sapientia. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. cap. de diuitijs, de elemosyna.

Dominica hac agitur in Euangelio de filijs huius seculi, qui

figuran-
tur per
filios

Sodomorum. Genes. 13.
Amalechitarum. Exod. 17.
Chananæorum. Genes. 10.
Amorrhæorum. ibid.
Belial. 1. Reg. 10.

Seth. Genes. 4. 5.
Noc. Genes. 5.
Heber. Genes. 10.
Abrahæ. Genes. 21. 25.
Isaac. Genes. 25.
Iacob. Genes. 29. 30.
Ioseph. Genes. 41. 48.
Aaron. Leuit. 8.
Iob. Iob. 1. 42.

Filij au-
tem lucis
signifi-
cantur
per filios

Israel. Exod. 14.
Gedeon. Iudic. 8.
Beniamin. Iudic. 20.
Mathathia. 1. Machab. 2.
Pauli. Galat. 4.
castitatis. Leuit. 16.
sanctitatis. Deut. 18.
æterni Patris. Matth. 5.
pacis. Luca. 10.
veritatis. Ioan. 1.
pictatis. Rom. 8.
claritatis. Ephes. 5.

DOMINICA X. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Cor. 12. Scitis quoniam cum gentes esse-
tis, &c. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiri-

INDEX.

tus. cap. de gratia. Hac omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis, prout vult. cap. de repletionem, & vnitatem Spiritus.

EVANGEL. Lucæ 19. Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, videns ciuitatem, fleuit super illam. cap. de lachrymis. eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. cap. de veloci conuersione: de tempore. Domus mea, domus orationis est. cap. de domo.

Dominica hac fit pri- cipaliter mentio in Euangelio de fletu Domini super Ieru- salem, qui significa- tus est per fletum	Iacob	}	super	Ioseph perditum. Genes. 37. Beniamin. Genes. 43. collum Iacob. Ge- nes. 33. fratres. Genes. 45. Beniamin vteri- num. ibid.
	Esau			
	Ioseph	}		
		Annæ pro sterilitate. i. Reg. i. sacerdotis & Leuitarum inter vesti- bulum & altare. Ioel. i.		

DOMINICA XI. POST TRI- nitatis.

EPIST. 1. Cor. 15. Notum facio vobis Euangelium, quod & prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini. cap. de prædicatione. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. cap. de gratia.

EVANGEL. Luc. 18. Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti. cap. de præsumptione. Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent. cap. de oratione. Publicanus stans à longè, nolebat nec oculos ad calum leuare, sed percutiebat pectus suum, diceens: Deus propitiuss esto mihi peccatori. cap. de Contritione. Omnis qui se exultat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. cap. de exaltatione, de superbia, de humilitate.

Domi-

INDEX.

Dominica hac agitur in Euangelio de superbia
Pharisei, & publicani humilitate.

Figuratur autem su- perbia Pha- risei in	{	Lucifero. Isaia 14.	
		Adam protoplasto. Genes. 3.	
		Cain maligno. Genes. 4.	
		Lamech primo bigamo. ibid.	
		Nemrod robusto venatore, cuius regni principium Babylon. Gen. 10	
		Esau. Genes. 27.	
		Laban. Genes. 31.	(totum.
		Pharaone, & seruis eius. Exod. per	
		Absalone. 2. Reg. 18.	
		Adonia. 3. Reg. 1.	
		Roboam filio Salomonis. 3. Reg. 12.	
		Nabuchodonosor, & filio eius. Da-	
		Antiocho. 2. Machab. 5.	(nich. 4.
		Iasone. ibid.	
Humilitas verò sem- per fuit re- munerata ab initio mundi, vt patet in	{	Menelao. 2. Machab. 4.	
		Nicanore. 1. Machab. 7.	
		Abel deuoto & humili. Genes. 4.	
		Abraham obediente & pacifico.	
		Iacob simplici. Gen. 25.	(Gen. 12.
		Ioseph venundato. Genes. 39.	
		Samuele. 1. Reg.	
	{	Mardochæo. Esther.	} per totum.
		Tobia & filio. Tob.	

DOMINICA XII. POST TRINITATIS.

EPISTOLA. 2. Cor. 3. *Fiduciam talem habemus per
Christum ad Deum: non quod sufficientes simus cogita-
re aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra
ex Deo est.* cap. de Cogitationibus, de gratia, de a-
spectu Dei.

EVANG. Marc. 7. *Exiens Iesus de sinibus Tyri, &c.
Adducunt ei surdum & mutum, &c. & apprehendens
eum de turba seorsum. cap. de societate praua. misit
digitos suos in auriculas eius, &c. & suspiciens in calum,*

INDEX.

ingemuit., cap. de peccato. *Et statim aperta sunt aures eius, & solutum est vinculum lingue eius.* cap. de apertione sensuum. *& loquebatur recte.*, cap. de locutione,

Dominica
hac agi
tur de di-
gitis Sal-
uatoris
immissis
in auri-
culam surdi:
est autem
digitus si-
gnifica-
tus in Scri-
pturis per

digitum

digitos

Dei

obuiantem Magis
Pharaonis. Exo-
di 8.

viui, quo scriptæ
sunt tabulæ. Exo-
di 31.

Pontificis tangentem san-
guine cornu altaris. Le-
uit. 9.

Christi scribentem in ter-
ra. Ioan. 8.

tres, quibus appenditur
moles terræ. Isaia 40.

plenos myrrha probatis-
sima. Cant. 5.

apprehendentes fufum,
Prou. 31.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS.

Epist. Galat. 3. *Abraham dictæ sunt promissiones, &c.*
Conclusit Scriptura omnia sub peccato. cap. de pecca-
to. *ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credenti-
bus.* cap. de fide.

Evangel. Luc. 10. *Beati oculi qui vident quæ vos vi-
detis.* cap. de Beatitudine, de videndo Deum. *Magi-
ster, quid faciendo vitam æternam possidebo?* cap. de
acquisitione regni cælorum. *Diliges Dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* cap. de a-
more Dei, de charitate. *Et proximum tuum sicut te-
ipsum.* cap. de amore proximi. *Ille autem volens iusti-
ficare seipsum,* cap. de hypocritis. *Samaritanus vi-
dens eum, misericordia motus est.* cap. de Misericor-
dia,

INDEX.

dia, *Hoc fac, & viues. Vade, & tu fac similiter.* cap. de opere bono.

Dominica hac agitur de descensu hominis ab Hierusalem in Iericho, qui descensus significatur per descensum à dignitate excellentiæ in infirmitatem. Deut. 28. charitate sapientiæ in stoliditatem, Isaïæ 5. felicitate gloriæ in profundum Gehennæ. Ezechiel, 32.

DOMINICA XIV. POST TRINITATIS.

EPIST. Galat. 5. *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.* cap. de Ambulare. *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem.* cap. de sequentibus mundum, Deum, & carnem. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt: fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ, hæreses, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* cap. de peccato, &c. *Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* cap. de repletionem S. Spiritus. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.* cap. de mortificatione carnis.

EVANG. Luc. 17. *Dum iret Iesus in Hierusalem, &c. occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè.* cap. de societate praua. *Iesu præceptor, misere nostri.* cap. de misericordia. *Ite, ostendite vos sacerdotibus.* cap. de confessione. *dum irent, mundati sunt.* cap. de munditia. *unus regressus est, cum magna voce magnificans Deum.* cap. de benedicendo Deo. *Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?* cap. de perseverantia. *Surge, & vade, quia fides tua te saluum fecit.* cap. de fide.

INDEX.

Lepra, cuius nomine intelligitur peccatum, (vide ca. de peccato) de qua agitur in Evangelio, figuratur per lepram.

Mariæ sororis Moyſis. Num. 12.

Naaman. 4. Reg. 5.

Giezi. ibid.

Oziæ. 2. Paral. 26.

in { cute. } Leuit. 13.
 { domo. }
 { caluitio. }

DOMINICA XV. POST TRINITATIS.

EPIST. Galat. 5. & 6. Si spiritu uiuimus, spiritu & ambulemus. Cap. Ambulare. Non efficiamur inanis gloria cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Cap. de gloria, de inuidia. Si praecipuus fueris homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. cap. de correctione fraterna. Considerans teipsum, ne & tu tenteris. cap. de tentatione. Alter alterius onera portate. cap. de amore proximi. Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. cap. de superbia. Nolite errare, Deus non irridetur: qui seminauerit homo, hac & metet. cap. de opere bono. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. cap. de sequentibus carnem, & Deum. Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Cap. de persequerantia. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Cap. de tempore.

EVANG. Matth. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Cap. de seruitio Dei & diaboli. Non potestis Deo seruire, & mammona. Cap. de diuitijs. Nonne anima plus est quam esca? Cap. de anima. Respicite uolatilia cali, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater uester celestis pascit illa. Cap. de prouidentia. Quarite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hac omnia adicientur uobis. Cap. de querendo Deum, de acquisitione regni celorum, de iustitia. Domi-

INDEX.

Dominica hac agitur de regno Dei quaerendo & iustitia eius, & significatur per regnum	{	Melchisedech sacerdotis Dei.
		Genes. 14.
		Salomonis viuentis Dauid. 3.
		Reg. 1.
		Abia. 3. Reg. 15.
		Ioatham. 2. Paral. 27.
		Iosue. 4. Reg. 22.
		Affueri. Esth. 1.

DOMINICA XVI. POST TRINI- tatis.

EPIST. Ephes. 3. *Obsecro vos, ne desiciatis in tribulationibus.* cap. de tribulatione. *Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi.* cap. de oratione. *Vt det vobis, secundum diuitias gloriae suae, virtute corroborari per spiritum eius in interiore homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati.* cap. de fide, de charitate.

EVANG. Luc. 7. *Ibat Iesus in ciuitatem, quae vocatur Naim, & ibant cum illo discipuli eius, & turba copiosa.* cap. de exemplo, de sequentibus Deum. *Cum autem appropinquaret porta ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suae.* cap. de morte. *Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.* cap. de misericordia: de consolatione. *Adolescens tibi dico, surge.* cap. de veloci conuersione peccatoris, vocante Christo.

Dominica hac agitur de Pro- pheta magno, mundo dato, qui significa- tur per	{	Abraham Prophetam, virum orationis. Genes. 20.
		Moysem, post quem non surrexit ultra Propheta in Israel, sicut ille. Deut. 34.
		Prophetam, in quo eduxit Deus Israel de Aegypto. Osee 12.
		Samuelem Prophetam, renouantem imperium. Eccli. 46.

Iere-

INDEX.

Ieremiam Prophetam consecratum de ventre matris. Eccli. 49.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM:

(Celebranda semper proximè post Festum Exaltationis S. Crucis.)

LECT. PROPH. Amos 9. *Ecce dies veniūt, &c. & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt: plantabunt vineas, & bibent vinum earum, & facient hortos, & comedent fructus eorum.* cap. de Abundantia.

ALIA Nehem. 8. *Congregatus est omnis populus, &c. Benedixit Esdras Domino Deo voce magna.* cap. de benedicendo Deo. *Gaudium Domini est fortitudo nostra.* cap. de gaudio, de fortitudine.

EVANG. Marc. 9. *Respondens unus de turba, dixit, &c. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* cap. de fide.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Osee 14. *Conuertere Israel ad Dominum Deum tuum: Conuertimini ad Dominum.* cap. de cōuersione peccatoris. *Recta via Domini, & iusti ambulabunt in eis.* cap. de ambulare.

EVANG. Luc. 18. *Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerbatur.* cap. de malis iudicibus.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Heb. 9. *Tabernaculū factum est primum, &c. Christus assistens Pontifex futurorum bonorū per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, aeterna redemptione inuenta.* cap. de passione Christi.

EVANG. Luc. 13. *Arborem ficī habebat quidam plantatam in vinea sua, &c. Ecce mulier, quae habebat spiritum infirmitatis annis decem, & octo.* cap. de infirmitate. *Confestim erecta est, & glorificabat Deū.* cap. de Benedicendo Deum.

INDEX.

DOMINICA XVII. POST TRI- nitatis.

EPIST. Ephes. 4. *Obsecro vos ego vinctus in Do-
mino, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.*
cap. Ambulare; de vocatione. *Cum omni humilita-
te, & mansuetudine.* cap. de Humilitate, de man-
suetudine. *Cum patientia supportantes inuicem in
charitate.* cap. de patientia. *soliciti seruare unitatem
spiritus in vinculo pacis.* cap. de vnitate spiritus. *V-
num corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna
spe vocationis vestra. Vnus Dominus, vna fides, vnum
baptisma. Vnus Deus & Pater omnium.* cap. de fide,
de baptismo.

EVANG. Luc. 14. *Cum intraret Iesus in domum
cuiusdam principis Pharisaorum Sabbato manducare
panem, & ipsi observabant eum.* cap. de inuidia. *Di-
cebat autem ad inuitatos, intendens quomodo primos
accubitus eligerent: Cum inuitatus fueris ad nuptias,
non discumbes in primo loco.* cap. de Ambitione.
*Omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humi-
liat, exaltabitur.* cap. de exaltatione, de superbia, de
humilitate.

Dominica
hac agitur
in Euange-
lio de ami-
co ascen-
dente supe-
rius, qui fi-
guratur
per ami-
cum

fide-	{ cui nulla est cō- paratio. medicamentum vitæ. protectore vitæ. in commissio. }	Eccli. 6.
lem		

omni tempore diligentem. Prou. 17.
vnanimem in proposito. Eccli. 6.
amabilem. Prou. 18.
antiquum, cui nouus non erit simi-
lis. Eccli. 9.
propter quem pecunia perdenda. Ec-
cli. 29.

INDEX.

venientem de via, cui dandi sunt panes, quos habet necessarios. Luc. 11.

Davidis Ionatham. 1. Reg. 18.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Cor. 1. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, que data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo.* cap. de gratia.

EVANG. Matth. 22. *Accesserunt ad Iesum Pharisai, &c. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, cap. de amore Dei. Diliges proximum tuum sicut teipsum. cap. de amore proximi. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ. cap. de charitate.*

Dominica hac agitur de dilectione Dei ex toto corde, & figuratur per dilectionem cum

odio culpe. Eccli. 3.
fortitudine. Cant. 8.
continuatione. Ioan. 15.
visione. Sap. 6.
timore. Eccli. 25.
remuneratione. Iacob. 1.
requisitione. Cant. 1.
operatione. Ioan. 19.
dilectione. Prou. 5.

DOMINICA XIX. POST TRINITATIS.

EPIST. Ephes. 4. *Renouamini spiritu mentis vestra, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.* cap. de sanctificatione hominis. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo.* cap. de mendacio, de veritate. *Ira scimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.* cap. de ira.

EVANG.

INDEX.

EVANG. Matt. 9. *Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, &c. Et ecce offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto.* Cap. de amore proximi. Vide plura Feria v. quatuor temporum post Dominicam Pentecostes.

Dominica hac
agitur in Euan-
gelio de Chri-
sto ascendente
in nauiculam,
quæ figuratur
per ciuitatem

regiam & sanctam, siue diuinam.
Tob. 13.
opulentam. Isaia 33.
nouam.
amœnam. } Apoc. 21.
pulchram. }
cuius lucer-
na est Agnus }
solennitatis humanæ. Isaia 33.
potentissimam. Iudith. 1.

DOMINICA XX. POST TRINI- tatis.

EPIST. Ephes. 5. *Videte quomodo caute ambuletis*
cap. de ambulare. non quasi insipientes, sed ut sapien-
tes. cap. de sapientia. redimentes tempus, quoniã dies
mali sunt. Cap. de tempore. nolite inebriari vino,
in quo est luxuria. Cap. de ebrietate, de luxuria. sed
impleamini Spiritu sancto. cap. de repletionem S. Spi-
ritus. Subiecti inuicem in timore Christi. Cap. de ti-
more Domini.

EVANG. Matt. 22. *Simile factum est regnum ca-*
lorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit
seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolent venire. Cap. de propria voluntate. Iterum misit alios
seruos, dicens: omnia parata sunt. Cap. de Dei beni-
gnitate. Illi neglexerunt, & abierunt. Cap. de negli-
gentia. alius in villam suam, alius ad negotiationem
suam. Cap. de diuitijs, de vita præsentis. Amice, quo-
modo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? Cap.
de ornatu corporis, de charitate. Ligatis manibus
& pe-

INDEX.

& pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Cap. de inferno. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Cap. de vocatione.

Dominica hac in Evangelio agitur de veste nuptiali, quæ figuratur per tunicam

Ioseph polymitam. Genes. 37.
Aaron. Genes. 28.
Christi inconsutilem. Ioan. 19.

DOMINICA XXI. POST TRINITATIS.

EPIST. Ephes. 6. Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Cap. de tentatione. State succincti lumbos vestros in veritate, & induiti lorica iustitiæ, in omnibus sumentes scutum fidei, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Cap. de fide.

EVANG. Ioan. 4. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Cap. de infirmitate, de tribulatione. Credidit ipse, & domus eius tota. Cap. de exemplo.

Dominica hac agitur de Regulo, & de infirmitate eius filij, figurata per infirmitatem

filij { viduæ. 3. Reg. 17.
Sunamitidis. 4. Reg. 4.
Ieroboam. 3. Reg. 14.
Ochoziæ regis Samariæ cadentis per cancellos coenaculi. 4. Reg. 1.
Ioram regis Iuda ægrotantis pessimo languore. 2. Paral. 21.
Oziæ regis Iuda, cui mox orta est lepra in fronte. 2. Paral. 26.
Naaman. 4. Reg. 5.
Giezi pueri Elifæi. ibid.
Lazari fratris Mariæ & Marthæ. Ioan. 11.

DOMI.

INDEX.

DOMINICA XXII. POST TRI- nitatis.

EPIST. Philip. 1. *Confidimus in Domino Iesu, quia
qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem
Christi Iesu: ut sitis sinceri, & sine offensa in diē Chri-
sti Iesu, repleti fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in
gloriam & laudem Dei.* cap. de opere bono.

EVANG. Matth. 18. *Simile est regnum calorum
homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.
Et oblatuſ est ei vnus, qui debebat ei decem millia ta-
lentorum.* cap. de peccatorum ingenti debito. *Mi-
sertus Dominus serui illius, dimisit eum, & omne debi-
tum dimisit ei.* cap. de benignitate Dei: de miseri-
cordia.

Dominica
hac agitur
de patien-
tia, quam
circa debi-
torem de-
bet habere
creditor, &
figurat
in

Abraham circa pastores Lot, Gen. 13.

Isaac, qui non modò fratrem suum
Ismael sustinebat, sed amabat. Ge-
n. 25.

Iacob, qui non solum Esau persequen-
tem, sed & Laban decipien-
tem portabat. Gen. 31.

Ioseph, qui venditionem, emulatio-
nem, & incarcerationem fratrum
patienter sustinuit. Gen. 37.

Samuele, qui annos quadraginta re-
xit filios Israel, & mores eorū por-
tauit. 1. Reg. per totum.

Dauid, qui patienter sustinebat ma-
ledictionem. 2. Reg. 16.

Elia, qui persecutionem iniquam A-
chab, & Iezabelis portauit. 3. Reg.
19.

Elisæo, qui persecutionem Benadad
regis Syriæ, & Ioram regis Israel,
volentium eum occidere, & insidi-
antium iugiter sustinuit. 4. Reg. 6.

INDEX.

sanctis Machabæis, qui tam iniuste occidebantur. Mach. per tot.

DOMINICA XXIII. POST TRINITATIS.

EPIST. Philip. 3. *Imitatores mei estote, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.* cap. de Ambulare. *quorum Deus venter est.* cap. de Gula.

EVANG. Matth. 22. *Abeuntes Pharisei consilium inierunt, &c. Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c.* cap. de adulatione. *Quid me tentatis hypocrita?* cap. de hypocritis. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* cap. de obedientia. *Et quæ sunt Dei, Deo.* cap. de benedicendo Deo.

Dominica hæc agitur de via Dei, quam Christus magister noster docuit in veritate, & significatur per viam

aquilæ in cælo.

colubri super terrâ.

navis in medio mari.

viri in adolescentia.

veritatis & lucis. Iob 38.

pacis. Luc. 1.

rectam. Psalm. 106.

arctam. Matth. 7.

bonam. Ierem. 6.

iustitiæ. Prou. 8.

sanctitatis. 1. Reg. 21.

pietatis. Exod. 8.

patientiæ. Prou. 13.

Pro. 30.

DOMINICA XXIV. POST TRINITATIS.

EPIST. Coloss. 1. *Non cessamus pro vobis orantes & postulantes.* cap. de oratione. *Vt ambuletis dignè Deo.* cap. de Ambulare. *in omni opere bono fructificantes.* cap. de opere bono. *in omni patientia & longanimitate.* cap. de patientia, de mansuetudine.

EVANG.

INDEX.

EVANG. Matth. 9. *Ecce princeps vnus accessit ad Iesum, &c. Filia mea modò defuncta est.* Cap. de morte. *Confide filia, fides tua te saluam fecit.* Cap. de fide.

Dominica hac agitur de benedicta manu Christi, quem princeps super filiam suā petebat imponi, quæ significata est p manū	}	confortantem. Exod. 3.
		omnem languorem curantē. Luc. 8.
		benedicentem. Luc. 24.
		promouentem siue exaltantem. Luc. 1.
		eloquentiam conferentem. Ioan. 1.
	}	iudicantem. Act. 13.
		omnia
		in cælo & in terra dispositentem. Ioan. 13.
		ordinantem. Isaia 40.
		dirigentem. Iob. 27.
		iustos defendentem. Psal. 138.

DOMINICA XXV. POST TRINITATIS.

LECT. PROPH. Ierem. 23. *Ecce dies veniunt, &c. faciet iudicium & iustitiam.* cap. de iustitia.

EVANG. Ioan. 6. *Cum subleuasset oculos, &c. quære supra Dominica IV. Quadragesimæ, Lætare.*

ALIVD Matt. 24. *Cum videritis abominationem desolationis, &c. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* cap. de benignitate Dei. *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus cali cum virtute multa & maiestate.* cap. de iudicio generali.

Dominica hac agitur in Euangelio de apparitione signi in cælo, quod significatur per signum	}	foederis inter Deū & terrā. Gen. 9.
		sanguinis super postes filiorum Israel. Exod. 12.
		mandati dilectionis Dei. Deut. 5.
		Tau liberans à morte. Ezech. 9.
		in dextera manu Israel. Eccli. 49.
		amoris super cor sponsi. Cant. 3.
		ab Isaia Achaz datum. Isaie 7.
		populorum. Isaie 11.

INDEX.

- Iudæis datum. Matth. 12.
- Dei viui. Apoc. 7.
- in cælo ostensum. Apoc. 12.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

EPIST. Apoc. 21. *Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem nouam, &c. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* cap. de Beatitudine, de vita æterna.

EVANG. Luc. 19. *Ingressus Iesus perambulabat Iericho, &c. Zachæus quarebat videre Iesum quis esset.* cap. de quærendo Deo. *Ecce dimidium bonorū meorum, Domine, do pauperibus.* cap. de eleemosyna. *Hodie salus domui huic facta est.* cap. de domo. *Venit enim Filius hominis querere, & saluum facere quod perierat.* cap. de benignitate Dei.

maiestatis diuinæ. Isaia 60.

Domus Ecclesie, quæ Deo dicatur, in scripturis figuratur per domum

Dei

preparatam in vertice montium. Isaia 2.

Iacob. ibid.

in qua intrat iustus cum reuerentia, & adoratur cum timore. Psal. 5.

in Sylo. 1. Reg. 1.

magnā, in qua auditus est sonus suauitatis plen⁹. Eccli. 50.

suffultā & corroboratā. ibid.

in qua ambulatur vnanimiter. Psalm. 54.

quam lætanter intrare debemus. Psal. 121.

iusti, quæ est plurima fortitudo. Prover. 15.

quæ non habet amaritudinem, sed læticiam & gaudium. Sap. 8.

in qua non est auditus sonus, cum ædifi-

INDEX.

ædificaretur. 3. Reg. 6.		
habitationis gloriæ Dei. Psal. III.		
Domini, à Salomone	} ædifi-	3. Re. 7. Mat. 7.
supra firmam petram		
ex lapidibus dolatis		3. Re. 6 Pro. 9.
& sectis		
à sapientia sibi		

PROPRIVM SANCTORVM.

IN FESTO S. ANDREAE APOSTOLI.

EPIST. Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, &c.*
Omnis qui credit in illum, non confundetur. Cap. de Fide.
Quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Cap. de oratione.
Quomodo predicabunt, nisi mittantur? Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona? Cap. de Predicatione.

EVANG. Matt. 4. *Ambulās Iesus iuxta mare Galilea, &c. Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Cap. de vocatione.
Illi statim relictis retibus & patresecuti sunt eum. Cap. de sequentibus Deum.

B. Andreas significatus est per viros virtutis. Per

Enos deuotissimum, qui primò cepit inuocare nomē Domini. Gen. 4.
 Enoch religiosissimum, qui ambulauit cum Deo. Genes. 5.
 Iudam famosissimum. Genes. 49.
 Caleb constantissimum. Num. 13.
 Ionatham amabilem. 2. Reg. 1.
 Sadoc Deo acceptissimum. 3. Reg. 7.
 rori albescenti niueo colore, propter castitatis amorem. Cant. 5.

Rursus comparatus est B. Andreas

rosæ { pulcherrimæ, propter passionis ardorem. Eccli. 39.
 mundissimæ, propter munditiæ pudorem. Cant. 6.

INDEX.

lilio redolenti, propter sanctitatis splendorem. *ibid.*

DE S. BARBARA Virgine & Martyre vide in Communi.

IN FESTO S. NICOLAI Episcopi & Confessoris.

LECT. Eccli. 44. & 45. *Ecce sacerdos magnus, &c.* vide in Communi.

EVANG. Matth. 25. *Homo quidam peregrè proficiscens &c.* vide in Communi.

B. Nicolaus	{	Lot purissimum. Genes. 19.
significatus		Ioseph castissimum. Genes. 40.
est in Scriptura per viros probitatis. Per		Aser dilectissimum. Genes. 49.
		Naason efficacissimum. Num. 7.
		Salathiel in sanctitate præclarissimum. 1. Esd. 2.

Item comparatus est oliuæ	{	pacem insinuanti. Genes. 3.
		adornanti. Eccli. 24.
		pingui. Rom. 11.
		exuberanti. Psal. 51.
		florenti. Iob 15.
	{	illuminanti. Exod. 27.

DE B. AMBROSIO Episcopo & Confessore, Doctore Ecclesiæ, vide in Communi.

S. Ambrosius	{	mundissimum. Exod. 25.
significatus		electissimum. Genes. 2.
est in Scripturis per aurum		desideratum. Psal. 18.
		purgatissimum. Iob 23.
		probatissimum. Apoc. 21.
		dulcissimum. Iob 28.
	{	ponderosum. Eccli. 6.

IN FESTO CONCEPTIONIS B. Mariæ Virginis.

LECT. Prou. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, &c. delicia mea, esse cum filiis hominum.* cap.

INDEX.

cap. de benignitate Dei. *Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus homo, qui audit me. Qui me inuenerit, inueniet vitam.* cap. de sapientia.

EVANG. Matth. 1. *Liber generationis Iesu Christi, &c.*

B. Maria
Virgo in
sacris lite-
ris figura-
tur per

rosam præfulgidā, propter odorem
summum vitæ. *Quasi plantatio ro-
sæ in Iericho.* Eccli. 24.

urnam auream continentem man-
na. *Sume vas unum.* Exod. 16.

mensam auro circumtectam. *Facies
mensem de lignis Setim.* Exo. 25. & 27.

areolam aromaticam, propter fra-
grantiam boni odoris. Cant. 8.

radicem supernaturaliter pullulan-
tem. *Radix mea multiplicata est se-
cus aquas.* Iob 29.

fontem supernaturaliter scaturien-
tem. *Fons ascendeabat de terra.* Ge-
nes. 2.

fluum supernaturaliter irrigatē.
*Factus est mihi trames abundans, &
fluvius, &c.* Eccli. 28.

rubum mirabiliter ardentē. Exod. 3.

virgam mirabiliter virescētem. *In-
uenit Moyses virgam germinasse in do-
mo Levi.* Num. 11.

vellus mirabiliter complutum in a-
rea & roratum. *Expresso vellere
concham rore impleuit.* Iudic. 6.

nubem mirabiliter irrorantem. *Spe-
ciosa misericordia Dei in tempore tri-
bulationis.* Eccli. 36.

iridem mirabiliter resurgentem.
Vide arcum, & benedic. Eccli. 43.

INDEX.

stellam manè splendentem. Apoc. vlt.
montem præminentem. *Erit mons
domus Domini.* Isaïæ 2,
cellam pigmentariam. Cant. 4.
puteum aquarum viuentium. ibid.

DE S. LUCIA Virgine & Martyre, vide in
Communi.

B. Lucia Virgo & Martyr
significata
est in Scrip-
turis per san-
ctas mulie-
res. Per

Rebeccam honestissimā. Gen. 24.
Deboram cordatissimā. Iudic. 5.
Ruth virtuosissimam. Ruth. vlt.
Annam deuotissimam. 1. Reg. 1.
Abigail sapientissimā. 1. Reg. 25.
Sufannā innocentissimā. Dan. 13.
Esther gratiosissimā. Esth. per tot.

IN FESTO S. THOMAE APO-
stoli.

EPIST. Ephes. 2. *Iam non estis hospites, &c. Su-
perædificati super fundamentum Apostolorum, & Pro-
phetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in
quo & vos coedificabimini in habitaculum Dei, in Spi-
ritu sancto.* cap. de domo.

EVANG. Ioan. 20. *Thomas vnus de duodecim,
&c.* quere supra Dominica 1. post Pascha.

B. Thomas
Apostolus
significa-
tus est per
viros stre-
nuos. Per

Noc, ante arcæ ædificationem. Ge-
nes. 6.
Aiod sagacem, vtraque manu pro
dextera vtentem. Iudic. 3.
Banaian, qui interfecit duos leones.
2. Reg. 23.
Nehemiam templi ædificatorem,
Nehem. per tot.

DE S. ANTONIO Abbate, vide in Communi.

DE SS. FABIANO, & SEBASTIANO Mar-
tyribus, vide in Communi.

DE S. AGNETE Virgine & Martyre, vide in
Communi.

B. Agnes

INDEX.

duodecim lapides pretiosos, qui sunt
fundamenta cælestis ciuitatis. A-
poc. 21.

B. Agnes
Virgo &
Martyr si-
gnificatur
in Scriptu-
ris per

florem { candidissimum. Cant. 2.
electissimum. Esther 2.
saluberrimum. Cant. 2.
Rebeccam virginem pulcherrimam.
Genes. 24.
Rachel decoram facie, & venustam
aspectu. Genes. 29.
Abisag adolescentulam speciosam. 3.
Reg. 1.
Esther formosam incredibili pul-
chritudine. Esther 2.
Vxorem sponsi. Cant. 5.

IN FESTO CONVERSIONIS S.

Pauli Apostoli.

LECT. Actor. 9. *Saulus adhuc spirans minarum*
& cadis in discipulos Domini. cap. de tribulatione.
Domine, quid me vis facere? cap. de obedientia. Do-
minus Iesus misit me., vt videas, & implearis Spiritu
sancto. cap. de repletionem S. Spiritus.

EVANG. Matth. 19. Respondens Petrus, dixit ad Ie-
sum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.
cap. de sequentibus Deum. Omnis qui reliquerit do-
mum, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possi-
debit. cap. de vita æterna.

B. Paulus
Aposto-
lus, præ-
cipuus cæ-
li miles fi-
guratur in

Ioseph castissimum. Genes. 39.
Nephtalim facundissimum. Gen. 49.
Phinees zelantissimum atque arden-
tissimum. Num. 25.
Aioth sagacissimum. Iudic. 3.
scyphum Ioseph. Genes. 43.
gladium bis acutum. Apoc. 2.
aurum pretiosum. ibid.
cælum sydereum. Eccli. 43.

INDEX.

Scripturis | ignem cælestem, & aquam de petra.
per | Num. 20.
| pluuiam de cælo. Eccli. 25.

IN FESTO PURIFICATIONIS B.

Mariæ Virginis.

LECT. PROPH. Malach. 3. *Ecce ego mittam Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* cap. de Præparatione. *Et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quaritis.* cap. de quærendo Deum. *quis stabit ad videndum eum?* cap. de videndo Deum.

EVANG. Lucæ 2. *Postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ.* cap. de Munditia. *Ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et homo iste iustus, & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo.* cap. de Timore Domini, de repletionem S. Spiritus. *Et ipse accepit Iesum in vlnas suas, & benedixit Deum.* cap. de benedicendo Deo. *Lumen ad reuelationem gentium.* cap. de Luce.

IN FESTO S. AGATHAE VIRG.

& Martyr.

EPIST. I. Cor. 1. *Videte vocationem vestram.* cap. de vocatione. *qui gloriatur, in Domino gloriatur.* cap. de gloria.

EVANG. Matth. 19. *Accesserunt ad Iesum Pharisæi, tentantes eum.* cap. de tentatione. *Sunt eunuchi, qui seipfos castrauerunt propter regnum calorum, Quis potest capere, capiat.* cap. de Virginitate.

B. Agatha figuratur { candidissimum. Cant. 6.
in Scriptura per li- { nitentissimum. Osæ 14.
lium { florentissimum. Isaïæ 35.

Potest quo- { Berfabæ prouidissimæ. 3. Reg. 1.
que com- { filia Pharaonis liberalissimæ. Exo-
parari { di 2.
{ mulieri Sunamitæ deuotissimæ. 4.
{ Reg. 4.
{ Annæ Prophetissæ. Luc. 2. IN

INDEX.

IN CATHEDRA S. PETRI.

EPIST. 1. Petr. 1. *Petrus Apostolus Iesu Christi, &c.*
Gratia vobis, & pax multiplicetur. cap. de gratia, de
 pace. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu*
Christi. cap. de benedicendo Deo. *Qui secundum*
magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem
vitae. cap. de misericordia, de spe. *modicum nunc si*
oportet contristari in varijs tentationibus, ut probatio
vestra fidei multo pretiosior auro (quod per ignem pro-
batur) inueniatur. cap. de tribulatione, de tentatio-
 ne, de probatione.

EVANGEL. Matth. 16. *Venit Iesus in partes Casa-*
rea Philippi, &c. Tibi dabo claves regni caelorum, &
quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in
caelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum
& in caelis. cap. de acquisitione regni caelorum, de
 Confessione.

Cathedra
 B. Petri fi-
 guratur
 per

promotionem Ioseph super vniuer-
 sam terram Aegypti. Genes. 41.

unctio-
 nem

{ Aaron in summum Pon-
 tificem. Exod. 29.
 Salomonis in Gihon. 3.
 Reg. 1.

cessionem Dauid sedentis in cathe-
 dra sapientissimi Principis inter
 tres. 2. Reg. 23.

Ioab principem exercitus Dauid. 1.
 Par. 27.

Salomonem ædificantem templum.
 3. Reg. 6.

constitutio-
 nem

{ Ieremiæ super gen-
 tes, & super regna.
 Ierem. 1.
 Danielis super om-
 nia opera regis Ba-
 bylonia. Daniel. 4.
 Ezechie-

INDEX.

Huc quo-
que spe-
ctant au-
toritates
sacrae	{	Ezechielem speculatorem datum do-
mui Israel. Ezech. 3.
		Zorobabel ædificatorem domus Do-
mini. 4. Esdr. 6.
		In cathedra seniorum laudent eum.
Psalm. 106.
		In plateis ponebant cathedram mihi.
Iob 29.
		Tibi dabo claves regni calorum. Matth.
16.
		Ipsam elegit ab omni uiuenti. Eccli 45.
Thronus eius sicut sol in conspectu meo.
Psalm. 88.
		Habet clauem Dauid, qui aperit, & ne-
mo claudit. Apoc. 3.

IN FESTO S. MATTHIAE Apostoli.

EPIST. ACTOR. I. Exurgens Petrus in medio fra-
trum, &c. Orantes dixerunt: Tu Domine, qui aorda nô-
sti omnium. cap. de oratione.

EVANG. Matth. II. Confiteor tibi Pater, &c. Veni-
te ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego re-
ficiam vos. cap. de benignitate Dei, de misericordia.
Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. cap. de
mansuetudine, de humilitate. Tollite iugum meum
super vos: Iugum enim meum suauis est, & onus meum
leue. cap. de seruitio Dei.

B. Matthias	{	Aaron morigeratissimum. Exodi
Apostolus si-		4.
gnificatus est		Eliachim honestum. Iudith 4.
in scripturis		Ioachim Pontificem. Iudith 15.
per		Jonathan patrum Dauid. 1. Par.
		27.

DE S. GREGORIO Papa & Confessore, Do-
ctore Ecclesiae, vide in Comuni.

B. Gre-

INDEX.

B. Gregorius Doctor significatur per solem

radiantem. Eccli. 42.
inflammantem. Eccli. 43.
recreantem. Eccli. 11.
in altissimis orientem. Eccli. 26.
manentem. Eccli. 27.
descendentem. Isaia 38.
manè rutilantem. Iudic. 5.

DE S. BENEDICTO Abbate, vide in Comuni.

B. Benedictus significatus est in Scripturis per

benedictum

Domini. *Ingrederere benedictæ Domini.* Genes. 26.
à Domino. Genes. 14.
in nomine Domini. Psal. 117.
hominem. Ierem. 13.
filium. Iud. 12.
in filiis. Deut. 33.
in ciuitate.
in agro. } Deut. 28.
egredientem.

cum, qui se elongat fugiendo. *Ecce elongauit fugiens.* Psalm. 58.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS B. Mariæ Virginis.

LECT. PROP. Isaia 7. *Pete tibi signum à Domino Deo tuo, &c. Ecce virgo concipiet, & pariat filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* cap. de Virginitate. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. cap. de peccato, de opere bono.

EVANG. Luca 1. *Missus est Angelus Gabriel, &c. Ave gratia plena, Dominus tecum. Inuenisti gratiam apud Deum.* cap. de Gratia. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. cap. de repletione S. Spiritus. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* cap. de humilitate.

B. Ma-

INDEX

B. Maria Virgo in sua An- nuntiatio ne signifi- cata est per nu- bem	{	paruam. 3. Reg. 18.
		roridam. Isaia 18.
		candidam. Apoc. 14.
		lucidam. Matth. 17.
		leuissimam. Isaia 19.
		pluuiofam. Eccli. 12.
		dilectam. Exod. vlt.
	{	aromaticam. Ezech. 8.
		clarissimam. Luca 21.
	{	magnam. Ezech. 1.

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTAE.

LECT. PROPH. Ezech. 1. *Similitudo vultus qua-
tuor animalium, &c. Vbi erat impetus spiritus, illuc
gradiebantur: nec reuertebantur cum ambularent.*
cap. Ambulare.

EVANG. Luc. 10. *Designauit Dominus & alios se-
ptuaginta duos, &c. In quamcunque domum intraveri-
tis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius
pacis, requiescet super illum pax vestra.* cap. de domo,
de pace.

IN FESTO SS. APOST. PHILIPPI & Iacobi.

LECT. Sap. 5. *Stabunt iusti in magna constantia, &c.*
vide in Communi Martyr.

EVANG. Ioan. 14. *Non turbetur cor vestrum. cap.
de Corde. Creditis in Deum, & in me credite.* cap. de
Fide. *In domo Patris mei mansiones multae sunt.* cap.
de domo. *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* cap.
de videndo Deum. *Quodcunque petieritis Patrem in
nomine meo, hoc faciam.* cap. de Oratione.

Beati A- postoli Iacobus & Philip- pus signi- ficantur	{	duas o- liuas	{	stantes ante Dominum. A- poc. 11. ad dexteram tabernaculi. Zachar. 4.
		duos		filios Ioseph. Genes. 48. Duces offerentes plaustrum. Num. 7. in Scri-

INDEX.

In Scri-
pturis per

duo candelabra lucentia in conspectu
Domini. Apoc. 11.
Zabulon & Nephtalim morti se ultro
offerentes. Iud. 5.

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS.

EPIST. Galat. 5. & 6. *Confido de vobis in Domino,
quod nihil aliud sapietis.* cap. de Sapientia. *Mihi absit
gloriarī, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* cap. de
gloria. *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego
mundo.* cap. de Mundo, de mundum sequentibus, de
mortificatione carnis.

EVANG. Ioan. 3. *Erat homo ex Phariseis, Nicode-
mus nomine, &c. quære supra Dominica SS. Trini-
tatis.*

Inuentio
S. Crucis
significa-
tur in Scri-
pturis per
inuentio-
nem

thesauri absconditi in agro. Matth. 13.
margaritæ pretiosæ. ibid.
vitæ. Prou. 8.
Sapientiæ. Prou. 3.
auri optimi. Genes. 2.
aquæ in solitudine. Genes. 36.
amici fidelis. Eccli. 6.
gratiæ diuinæ. Ezech. 33.
Paradisi. Prou. 11.
amoris animæ propriæ. Cant. 3.

IN FESTO S. BARNABAE APOSTOLI.

LECT. Act. 11. *Multus numerus credentium An-
tiochia conuersus est ad Dominum, &c. Miserunt Bar-
nabam usque ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, &
vidisset gratiam Dei, gaudius est.* cap. de gratia, de
gaudio. *quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, et
fide.* cap. de repletionē S. Spiritus. *ieiunantes & o-
rantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* cap.
de Abstinētia, de Oratione.

EVANG. Ioan. 15. *Hoc est praeceptum meum: ut di-
ligatis inuicem.* cap. de amore proximi. *Vos amici
mei estis, si feceritis, quæ ego precipio vobis.* cap. de ope-
re bono.

IN

INDEX.
IN FESTO S. ANTONII DE
Padua.

LECT. Sap. 7. Optavi, & datus est mihi sensus, & inuocaui, & venit in me spiritus sapientia, & praposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. cap. de Sapientia. Infinitus enim thesaurus est hominibus. cap. de thesauro.

EVANG. Vos estis sal terra, quære in Comuni Doctorum.

B. Antonius Paduanus figuratur per	{	Ioab principem militiæ. 2. Reg. 2.
		Jonathan filium Saul, amicum Dauid. 1. Reg. 18.
		Ioas, qui præerat super apothecas olei. 1. Paral. 27.
		filium {
		sapientem, lætificantem patrem. Prou. 10.
		Eleanæ Dei ministrum. 1. Reg. 2.
		similem patri. Eccli. 31.

IN NATIVITATE S. IOANNIS
Baptistæ.

LECT. Isaia 49. Audite Insula, & attendite populi de longè, &c. Deus meus factus est fortitudo mea. cap. de Fortitudine. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra. cap. de luce.

EVANG. Lucæ 1. Elisabeth impletum est tempus pariendi, &c. magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa. cap. de misericordia. Apertum est ilico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum. cap. de apertione sensuum. Benedictus Dominus Deus Israel, &c. cap. de benedicendo Deo.

B. Ioannes Baptista	{	lucem manè rutilantis auroræ. 2. Regum 23.
		lapidem Saphirum. Exod. 29.

stellam

INDEX.

figuratus
est in sua
natiuitate
per

stellam { manè splendentē. Eccli. 1.
ardentem. Eccli. 44.
lunam plenam de nocte lucentem
Eccli. 50.
nubem rore plenam. Eccli. 26.
Luciferum apparentem. Iob 34.
fontem irrigantem. Genes. 2.
præconem annuntiantem. Iere. 1.
cursores præuenientem. Matth. 3.
lucernam lucentem, & ardentem
Ioan. 5.
ignem in altari semper ardentem.
Leuit. 5.

IN FESTO SS. APOSTOLORVM Petri & Pauli.

LECT. Act. 12. *Misit Herodes rex manus, ut affli-
geret quosdam de Ecclesia. cap. de tribulatione. O-
ratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro
eo. cap. de oratione.*

EVANG. Matt. 16. *Venit Iesus, &c. quære supra
in Cathedra S. Petri.*

IN FESTO VISITATIONIS B. MA- riæ Virginis.

LECT. Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus,
&c. Surge, prope amica mea, columba mea, formosa
mea, & veni. cap. de veloci cōuersione. sonet vox tua
in auribus meis: vox enim tua dulcis. Cap. de voce.*

EVANG. Luc. 1. *Exurgens Maria in diebus illis,
&c. repleta est Spiritu sancto Elizabeth. Cap. de reple-
tione S. Spiritus. Magnificat anima mea Dominum.
Cap. de benedicendo Deo. Misericordia eius à pro-
genie in progenies, timentibus eum. Cap. de Misericor-
dia, de timore Domini. dispersit superbos mæte cordis
sui. deposuit potentes de sede. Cap. de superbia, de am-
bitione. & exaltauit humiles. cap. de exaltatione, de
humilitate.*

INDEX.

IN FESTO S. MARIAE MAGDALENÆ.

LECT. Cant. 3. & 8. *In lectulo meo per noctem quasiui, quem diligit anima mea: quasiui illū, & non inueni.* Cap. de quærendo Deū. *Fortis est ut mors dilectio:* Cap. de amore Dei. *Aqua multa non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Cap. de charitate.

EVANG. Luc. 7. *Rogabat Iesum quidam Phariseus, &c. Stans retro secus pedes eius, cœpit lachrymis rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat.* Cap. de lachrymis, de pœnitētia. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Cap. de Amore Dei, de charitate. *Fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Cap. de fide.

B. Maria Mag-	{	interni doloris.
dalena accen-		æterni amoris.
sa fuit flam-	{	splendoris.
ma		diuini sermonis.
	{	compassiui mœroris.
		religiosi rigoris.

Figurata est per	{	Mariam sororem Moysis leprosam.
		Exod. 25.
		Raab meretricem, quæ saluauit ex-
		ploratores. Iosue 2.
	{	Deboram Prophetissam. Iudic. 4.
mulierem Sunamitem. 4. Reg. 4.		

IN FESTO S. IACOBI APOSTOLI.

EPIST. I. Cor. 4. *Puto quod Deus nos Apostolos, &c. Vsq̃ue in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, &c. Maledicimur, & benedicimur. Persecutionem patimur, & sustinemus. Blasphemamur, & obsecramus. Tanquā purgamenta huius mundi facti sumus, omniū peripsema vsque adhuc.* Cap. de Tribulatione.

EVANG. Matt. 20. *Accessit ad Iesum mater filiorum*

INDEX.

rum Zebedai, &c. Dic, ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.
 Cap. de ambitione. *Nescitis quid petatis.* Cap. de oratione.

B. Iacobus } iuuenem sagittarium. Mich. 6.
 Maior sig- } piscatorem missum. Ierem. 16.
 nificatus } venatorem datum. ibid.
 est per } legatum Domini. Abac. 1.
 } militem bonum. 2. Tim. 2.
 } Ionatham armigerum. 2. Reg. 14. }

IN FESTO S. PETRI AD VIN- cula.

LECT. Act. 12. *Misit Herodes rex manus, &c. que-
 re in Festo SS. Petri & Pauli Apost.*

EVANG. Matth. 16. *Venit Iesus, &c. ut in Cathe-
 dra S. Petri:*

Vincula B. Pe- } brachiorum & manuum Ioseph
 tri significan- } Genes. 49.
 tur per vincula } Samsonis rupta. Iudic. 15.
 } Ieremiæ. Ierem. 37.
 } Prophetæ disrupta. Psal. 2.
 } Ioachim regis Iuda. 2. Paral. vlt.
 } Manassis. 2. Paral. 33.

IN FESTO S. LAURENTII MAR- tyris.

EPIST. 2. Cor. 9. *Qui parce seminat, parce &
 metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedicti-
 onibus & metet: Hilarem datorem diligit Deus.* Cap.
 de elemosyna. *Potens est Deus omnem gratiā abun-
 dare facere in vobis, ut in omnibus semper omnē suffi-
 cientiam habētes, abundetis in omni opus bonum.* cap.
 de gratia, de abundantia, de opere bono. *Dispersit,
 dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi.*
 Cap. de iustitia.

EVANG. Ioan. 12. *Nisi granum frumenti, &c. Qui
 amat*

INDEX.

amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. cap. de sui amore & odio. Si quis mihi ministraverit, me sequatur. &c. Cap. de seruitio Dei. de sequentibus Deum.

B. Laurentius significatur in Scripturis per

Sadoch iuuenem egregie indolis.

1. Paral. 12.

Samuelem vestitum Ephod linea

1. Reg. 3.

Ioseph iuuenem, facie decorum.

Genes. 49.

Dauid adolescentem rufum, & robustum. 1. Reg. 17.

Salomonem puerum ingeniosum,

sortitum animam bonam. Sap. 8.

Ionatham virum prudentem, &

iratum. 1. Paral. 17.

virum { inuentum sine macula.

Eccli. 31.

{ in sapientia commorantem. Eccli. 14.

{ sapientem & fortem.

Prou. 24.

DE S. CLARA Virgine, vide in Comuni.

solis

lunæ

stellarum

} 1. Cor. 15.

lucis meridianæ. Isaia 18.

sapientiæ. Sap. 6.

ciuitatis nouæ. Apoc. 21.

sanctimoniam. Sap. 4.

Ierusalem. Tob. 13.

ab Omnipotente emanantem. Sap. 7.

gratiæ ad vniuersam gentem. Sap. 8.

in ciuitate. 1. Mach. 2.

Dei. Apoc. 21,

B. Claræ claritas significatur per claritatem

INDEX.

INFESTO ASSVMPTIONIS B. MARIAE Virginis.

LECT. Eccli. 24. *In omnibus requiem quasiui, &c. Quasi cedrus exaltata sum in Libano.* Cap. de exaltatione.

EVANG. Luc. 10. *Intrauit Iesus in quoddam castellum, &c. Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.* Cap. de vita praesenti. *Maria optimam partem elegit.* Cap. de contemplatione.

arcam eleuatam in sublimē à terrā, Genes. 8.

nubem eleuatam in tabernaculo foderis. Num. 16.

Assumptio
B. Mariae
Virginis
est signifi-
cata per

aquilam { volantē ad escam. Iob 9.
magnarū alarū. Ezech. 17.
cuius viam nescit homo
euntē in celū. Prou. 30.

lucem aurore manē absque nubibus
rutilantem. 2. Reg. 23.

auroram pulchrē incedentē. Can. 6.

gloriam Dei ascendentem de medio
ciuitatis. Ezech. 11.

cedrū exaltatā in Libano
oliuā speciosam in cam-
pis. } Eccl. 24.

myrrham electam, suauitatem odoris dantem. }

DE S. BERNARDO Abbate, vide in Cōmuni.

B. Bernardus Abbas
significatus est in
Scripturis
quasi

oliua pullulans. Eccli. 50.

cypressus in altitudine se extollēs. ibi.

flos { rosarum. Eccli. 50.

campi. } Cant. 2.

lilium conuallium

lilia in transitu aquae.

thus ardens. Eccli. 50.

vas auri solidum. ibid.

INDEX.

IN FESTO S. BARTHOLOMAEI Apostoli.

EPIST. Ephes. 2. *Iam non estis, &c.* vide supra in Festo S. Thomæ Apostoli.

EVANG. Luc. 22. *Facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior.* cap. de ambitione. *Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* cap. de humilitate.

DE S. AUGVSTINO Episcopo & Confessore, & Doctore Ecclesiæ, vide in Comuni.

B. Augustinus significatus est per	{	fluuium	{	mundissimum. Gene. 7.
				splendidissimū. Apo. ult.
				patentem. Isaia 33.
				copiosissimū. Eccli. 24.
		illum, qui traxit sapientiam de occultis. Iob 28.		igneum. Daniel. 7.

IN FESTO DECOLLATIONIS S. IO- annis Baptistæ.

LECT. Prou. 10. *Expectatio iustorum letitia: spes autem impiorū peribit.* cap. de gaudio. *Fortitudo simplicis via Domini.* cap. de fortitudine. *Iustus in æternum non commouebitur: iustitia rectorum liberabit eos.* cap. de iustitia.

EVANG. Marc. 6. *Misit Herodes rex manus, & tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere.* cap. de tribulatione. *Dicebat Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* cap. de correctione: de adulterio. *Cum intrasset filia Herodiadis, & saltasset.* cap. de choreatricibus.

IN NATIVITATE S. MARIAE VIRGINIS.

LECT. Eccli. 24. *Ego quasi vitis, &c.* *Ego mater pulchra dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.* cap. de amore, timore, & spe. *in me omnis gratia via & veritatis.* cap. de gratia.

EVANG. Matt. 1. *Liber generationis Iesu, &c.*

INDEX

IN FESTO EXALTATIONIS S. CRVCIS.

EPIST. Philip. 2. *Hoc sentite in vobis, &c. vide Dominica in ramis Palmarum.*

EVANG. Ioan. 3. *Erat homo ex Phariseis, &c. quare Dominica S. S. Trinitatis.*

IN FESTO S. MATTHAEI APOSTOLI, & Euangelistæ.

EPIST. Ephes. 4. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. ca. de gratia.*

EVANG. Matth. 9. *Cum transiret Iesus, vidit hominem sedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum. cap. de sequentibus. Misericordiam volo, & non sacrificiū. cap. de misericordia. Non veni vocare iustos, sed peccatores. Cap. de vocatione.*

B. Matthæus Apostolus, & Euangelista significatur in Scripturis per hominem	}	inuenientem sapientiam. Prou. 3.
		sapientem, urbem liberantē. Eccli. 10.
		negotiatorem bonas margaritas quærentem. Matth. 13.
		thesaurum abscondentem in agro. ibid.
		peritū, multos erudiantem, Eccli. 37.
		erudiantem sapientem. Eccli. 33.
		eruditum, & disciplinarum custodientem. Eccli. 48.

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANG.

LECT. Apoc. 1. *Significauit Deus, quæ oportet fieri cito, &c. Gratia vobis & pax ab eo, qui erat, & qui est, & qui venturus est. cap. de gratia, de pace. qui dilexit nos, & lapuit nos à peccatis nostris in sanguine suo. cap. de Dei benignitate, de misericordia, de mirabilibus.*

EVANG. Matt. 18. *Accesserunt ad Iesum discipuli eius, &c. Amen dico vobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū calorū. cap. de acquisitione regni celorū. Quicumque humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in regno calorū. ca. de humi-*

INDEX.

humilitate. *Angeli eorū in calis semper vident faciem
Patris mei, qui in calis est.* Cap. de videndo Deum.

	{	confortantem Heliam, atque cibantem. 3. Reg. 19.
	{	vnum de principibus. Dan. 6.
	{	præpositum Ecclesię fideiū. Dan. 13.
	{	stantem super Ierusalem euaginato gladio. 2. Reg. vlt.
	{	ante faciem Ecclesię missum. Mal. 3.
	{	tuba canentem. Apoc. 8.
B. Michael	{	stātem ante altare aureum cum thuribulo aureo. Apoc. 8.
figuratur	{	ostendenē fluuiū aquę viuę. Apo. 21.
per Ange-	{	ligantem draconem. Apoc. 20.
lum	{	exeuntem de altari, habentem potestatem super ignē & aquā. Apo. 18.
	{	ascendentem ab ortu solis, habētem signum Dei viui. Apoc. 7.
	{	firmamenti, ornamenta mundi. Eccli. 43.
Festum	{	manentes in ordine suo & cursu. Iudic. 5.
Angelo-	{	æternitatis corpora perpetua. Dā. 12.
rum signi-	{	altissimas. Genes. 15.
ficatur per	{	fulgentissimas. Eccli. 43.
stellas	{	officiosissimas. Ierem. 33.

DE S. HIERONYMO Presbytero Confessore & Doctore Ecclesię, vide in Communi.

	{	ferrum ferro exacutum. Prou. 27.
	{	lapidem adamantinum. Ezech. 3.
B. Hieronymus	{	silicem fortissimum. ibid.
significatus est	{	aurum & multitudinem gemmarum. Prou. 20.
per	{	linguam {
		eruditam. Isaie 50.
		expeditam. Psal. 15.
		ornatissimam. Prou. 3.

INDEX.
IN FESTO S. FRANCISCI CON-
fessoris.

EPIST. Galat. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* cap. de gloria. *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* cap. de mundo, sequentibus mundum, & mortificatione carnis. *Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro.* cap. de gratia.

EVANG. Matth. 11. *Confiteor tibi Pater, &c.* supra in Festo S. Matthiae Apostoli.

Enoch ambulans coram Deo. Genes. 4.

Noe perfectum & iustum. Eccli. 44.

B. Franciscus significatus est per Abraham patrem multarum gentium. Genes. 17.

Moysem dilectum Deo, & hominibus. Eccli. 42.

Salomonem pacificum. ibid.

Isaiam spiritu magno radiantem. Isaia per tot.

IN FESTO S. GEREONIS ET
sociorum.

LECT. Apoc. 7. *Respondens unus de senioribus, &c. Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni.* cap. de tribulatione. *Non esurient, neque sitient amplius, &c. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis Sanctorum.* cap. de beatitudine, de vita aeterna.

EVANG. Matth. 5. *Videns Iesus turbas, &c.* quare in Festo omnium Sanctorum.

IN FESTO S. LVCAE EVAN-
gelistae.

EPIST. 2. Cor. 8. *Gratias ago Deo, &c. Providemus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* cap. de providentia, de opere bono.

INDEX.

EVANGEL. Lucæ 10. *Designauit Dominus, &c.*
supra in Festo S. Marci.

B. Lucas E- uangelista fuit signi- ficatus per medicum	}	ab Altissimo datum. Eccli. 38.	}	Babyloniam. Ierem. 51.
		cuius opera sunt necessaria, ibid.		Tobiam. Tob. 12.
	}	sanantem	}	Ezechiam. Isaia 38.
				aquas mortiferas. 4.
				Reg. 2.

DE S. VRSULA cum undecim millibus Virgi-
num, & DE S. SEVERINO Episcopo & Confes-
sore, vide in Comuni.

IN FESTO SS. SIMONIS ET IUDAE
Apostolorum.

EPISTOL. Rom. 8. *Scimus, quoniam diligentibus
Deum omnia cooperantur in bonum.* cap. de amore
Dei. *Quos vocauit, hos & iustificauit.* cap. de voca-
tione. *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam
proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradi-
dit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis do-
nabit?* cap. de benignitate Dei. *Quis nos separabit à
charitate Christi? Tribulatio? an angustia?* &c. cap. de
charitate.

EVANG. Ioan. 15. *Hec mando vobis, ut diligatis
inuicem.* cap. de amore proximi. *Si mundus vos odit,
scitote quia me priorem vobis odio habuit.* *Si de mun-
do fuissetis, mundus utique quod sum erat, diligeret.*
*Quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mun-
dus.* cap. de mundo & sequentibus mundum.

BB. Simon & Iudas A- postoli si- gnificari sunt in Scri- pturis per	}	bellatores scuta portantes.	}	1. Pa- ral. 5.
		fortissimos, & egregios		
	}	pugnatores.	}	
		euntes ad pugnam.		
	}	lapides grandes in funda- mento templi.	}	

IN

INDEX.
IN FESTO OMNIVM
Sanctorum.

LECT. Apocalyps. 7. Ecce ego Ioannes, &c. Bene-
dictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, ho-
nor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculo-
rum. cap. de benedicendo Deo.

EVANGEL. Matth. 5. Videns Iesus turbas, ascen-
dit in montem, &c. Beati pauperes spiritu, quoniam
ipsorum est regnum celorum. cap. de paupertate. Beati
mites, quoniam ipsi possidebunt terram. cap. de man-
suetudine. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabun-
tur. cap. de lachrymis, de consolatione. Beati qui
esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabun-
tur. cap. de iustitia. Beati misericordes, quoniam ipsi
misericordiam consequentur. cap. de misericordia.
Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
cap. de munditia cordis. Gaudete in illa die, & exul-
tate, quoniam merces vestra copiosa est in calis. cap. de
gaudio.

Omnes Sacti, quos simul cele- brat S. ma- ter Eccle- sia, signifi- cantur per	{	omnes electos Dei. Tob. 13.	{	quorum generatio non
		homi- nes,		derelinquetur. Psalm.
				III.
				quos dedit Dominus
				Christo. Isaia 8.
		pauperes fiducialiter quiescentes. E-		
		zech. 38.		
		fundamenta æterna super petram		
		solidam. Eccli. 26.		

IN COMMEMORATIONE OMNIVM
fidelium defunctorum.

LECT. 2. Machab. 12. Vir fortissimus Iudas, colla-
tione facta, &c. Sancta & salubris est cogitatio, pro de-
functis exorare, ut à peccatis solvantur. cap. de Purga-
torio.

EPIST.

INDEX.

EPIST. I. Theſſal. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus, &c. Ipſe Dominus in iuſſu & voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de calo. cap. de iudicio generali. & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent. cap. de reſurrectione.*

EVANG. Matth. 25. *Cum venerit Filius hominis in maiestate ſua, &c. cap. de Iudicio. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c. cap. de opere bono. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, &c. Et ibunt hi in ſupplicium æternum. cap. de Inferno. Juſti autem in vitam æternam. cap. de vita æterna, de beatitudine.*

DE S. MARTINO Epifcopo & Confefſore, vide in Communi.

B. Martinus, Dei Epifcopus electus, ſignificatur nobis per

iuuenem

fortitum animam bonam. Sap. 8.
bonæ indolis. 1. Par. 12.
acutum in iudicio. Sapient. 7.

filium ſapientem, congregantem in meſſe. Prou. 10.
virum, cui eſt ſapientia. ibid.

DE PRÆSENTATIONE B. MARIE Virginis, vt in eiufdem Natinitate.

DE B. CATHARINA Virgine & Martyre, vide in Communi.

B. Catharina ſignificatur in Scripturis per

filiam regis ſpecioſiſſimam elegantis formæ. 2. Regum 13.
formoſam valde incredibili pulchritudine. Eſther 2.
adoleſcentulam ſpecioſam, in omnibus finibus Iſrael quæſitam. 3. Reg. 1.
mulierem ſpecioſam & prudentiſſimam. 1. Reg. 25.

COM-

INDEX.

COMMUNE SANCTORVM.

DE APOSTOLIS ET EVANGELISTIS, vide in proprio Sanctorum.

Apostoli
duodecim
figurati
sunt in Scri-
pturis per
duodecim

filios Iacob. Genes. 49.
fontes aquarum. Exod. 25.
lapides pretiosos in Rationali Aaron. Exod. 28.
Principes tribuum Israelitarum. Numer. 3.
viros tollentes de medio Iordanis lapides. Iosue 4.
boues, super quos stabat mare æneum. 3. Reg. 7.
fundamenta muri ciuitatis nouę. Apoc. 21.
portas ciuitatis Ierusalem. ibid.
acetabula argentea. Num. 7.
panes. Leuit. 28.

DE VNO MARTYRE.

EPIST. Iacob. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem. cap. de tentatione. quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitę: quam repromisit Deus diligentibus se.* cap. de probatione, de vita eterna. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.* cap. de peccato.

EVANG. Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* cap. de amore Dei, de odio sui ipsius. *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me: non potest meus esse discipulus.* cap. de sequentibus Deum.

EPIST. 2. Cor. 1. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi: Pater misericordiarum, & Deus*

I N D E X

Deus totius cōsolationis. cap. de benedicendo Deum; de misericordia. Sicut abundant passionēs Christi in nobis: ita & per Christum abundat cōsolatio nostra: cap. de cōsolatione.

EVANG. Matth. 16. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem, & sequatur me: cap. de sequentibus Deum. Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. cap. de odio sui ipsius. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur: anima verò sua detrimentum patiatur? aut quam dabit homo cōmutationem pro anima sua? cap. de Anima. Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. cap. de Iudicio: de opere bono.

LECT. Sap. 10. Iustum deduxit Dominus per vias rectas. cap. ambulare. Omnium potentior est sapientia. Hec venditum iustum non dereliquit: sed à peccatoribus liberauit eum, &c. cap. de sapientia.

EVANG. Matth. 10. Nolite arbitrari, quia veniam pacem mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. cap. de gladio. Quicumque dederit vni ex minimis istis calicem aqua frigida, non perdet mercedem suam. cap. de eleemosyna.

EPIST. 2. Timoth. 2. Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis. cap. de resurrectione. Qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur. cap. de tribulatione:

EVANG. Matth. 10. Nihil est opertum, quod non reueletur, &c. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum time, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. cap. de Timore Domini.

EPISTOL. Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestra patientiam operatur. cap.

INDEX.

cap. de tentatione, de probatione, de patientia.

EPIST. 1. Pet. 4. *Communicantes Christi passionibus, gaudet.* cap. de Gaudio. *Si quis ut Christianus patiat, glorificet Deum in isto nomine.* cap. de benedicendo Deo. *Si iustus vix saluabitur: impius & peccator ubi parebunt?* cap. de timore Domini.

EVANG. Ioan. 12. *Nisi granum frumenti, &c. vide in Festo S. Laurentij.*

DE MARTYRIBVS.

LECT. Sap. 3. *Iustorum anima in manu Dei sunt, &c. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se.* *Tanquam aurum in fornace probauit illos.* cap. de tentatione, de probatione.

EVANG. Lucæ 21. *Cum audieritis pralia & seditiones, &c. In patientia vestra possidebitis animas vestras.* cap. de patientia.

LECT. Sap. 5. *Iusti autem in perpetuum viuunt, & apud Dominum est merces eorum.* cap. de Iustitia.

EVANG. Lucæ 6. *Descendens Iesus de monte, &c. Beati pauperes: quoniam vestrum est regnum Dei.* cap. de paupertate. *Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.* cap. de lachrymis.

EPIST. Hebr. 10. *Rememoramini pristinos dies, &c. Iustus ex fide viuunt.* cap. de Fide.

EVANG. Matth. 24. *Sedente Iesu super montem Oliueti, &c. Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit.* cap. de perseuerantia.

Iosue & filios Israel.

exploratores.

illos, qui iuerunt ad hauriendam aquam de cisterna Bethlechem.

Zachariam, qui propter veritatem lapidatus est.

Isaiam propter iustitiam.

Ieremiam propter zelum Dei.

Danielem innocentem immissum in lacum leonum, virum

SS. Martyres figurati in veteri Testamento per

INDEX.

[virum sanctum Eleazarum.
quinque filios Mathathia.

DE CONFESSORE PONTIFICE.

LECT. Eccli. 44. Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus. cap. de iustitia.

EVANG. Matth. 25. Homo quidam peregrè profiscens, &c. Euge serue bone & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. cap. de opere bono, de vita æterna.

EPIST. Hebr. 13. Mementote prepositorum vestrorum, &c. optimum est gratia stabilire cor. cap. de gratia. Non habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. cap. de vita præsentis & æternæ. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. cap. de eleemosyna. Obédite prepositis vestris, & subiaceite eis. Ipsi enim perui-gilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. cap. de obedientia.

EVANG. Lucæ 11. Nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed super candela-brum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. cap. de Luce.

Iacob vigilem, & ouium custodem.
Genes. 29.

Ioseph prouidentem Aegypto. Ge-
nes. 41.

Moyse } deducentem populum.
Exod. 16.
& septuaginta senio-
res. Num. 11.

Summus Pontifex cum suis Cardina- | Aaron, & filios singulariter electos à Domino. Leuit. 8.
Samuel iudicantem populum. 1. Re-
gum 7.

libus

INDEX.

libus figu-
ratur per

Dauid gubernantem regnum. 2. Re-
gum 2.

Salomo-
nem

{ ædificantem tem-
plum. 3. Reg. 5.
& duodecim præfe-
ctos. 3. Reg. 4.

Eliam persequentem malos. 3. Re-
gum 18.

Elisæum vngentem reges. 4. Reg. 9.
pastorem ouilis Domini. Ezech. 30.

caput Ecclesiæ. Ierem. 1.

DE CONFESSORE NON Pontifice.

LECT. Eccli. 31. *Beatus vir, qui inuentus est sine
macula. cap. de munditia. & qui post aurum non ab-
ijt, nec sperauit in pecunia thesauris. cap. de diuitijs.*

EVANG. Lucæ 12. *Sint lumbi vestri præcincti, &
lucerna ardentes in manibus vestris. cap. de Luce. E-
stote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis
veniet. cap. de morte.*

EPIST. 1. Cor. 4. *Spectaculum facti sumus mun-
do, &c. vide supra in Festo S. Iacobi Apostoli.*

EVANG. Luc. 21. *Nolite timere pusillus grex, quia
complacuit Patri vestro dare vobis regnum. cap. de
acquisitione regni cælorum. Vendite quæ possideris,
& date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non
veterascunt. cap. de eleemosyna. thesaurum non de-
ficiet in calis: quò fur non appropriat, neque tinea
corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor
vestrum erit. cap. de thesauro.*

{ Abraham & Isaac. Iudith. 8.
omnes, qui placuerunt Deo, & per
multas tribulationes transierunt.
ibid.

Moysem orantem in monte, Exodi
16,

SS. Con-
fessores si-
gnifican-

INDEX.

tur in Scri-
pturis per Eliam, & Elisæum degentes in spe-
luncis. 3. Reg. 23.
filios Prophetarum in casulis habi-
tantes secus fluentia Iordanis. 4.
Reg. 7.

DE ECCLESIAE DOCTORIBVS.

LECT. Eccli. 39. *Iustus cor suum tradet ad vigilan-
dum diluculo ad Dominum qui fecit illum, & in con-
spectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suū in oratio-
ne, & pro delictis suis deprecabitur.* cap. de oratione.

EPIST. 2. Timoth. 4. *Testificor coram Deo, & Iesu
Christo, &c. prädica verbum: in sta opportune, importu-
ne: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctri-
na.* cap. de prædicatione, de verbo Dei. *Bonum cer-
tamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: in
reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet
mihi Dominus in illa die, iustus iudex.* cap. de opere
bono, de vita æterna.

EVANG. Matth. 5. *Vos estis sal terra, &c. Vos estis
lux mundi.* cap. de Luce. *Sic luceat lux vestra coram
hominibus: ut videant opera vestra bona, & glorifi-
cent Patrem vestrum, qui in calis est.* cap. de opere
bono: de benedicendo Deum.

Predicator
verbi Dei
significa-
tur per

firmamentum. Genes. 1.
stellam. Eccli. 50.
solem. ibid.
malleatorem. Genes. 4.
speculatorem. Ezech. 3.
fontem hortorum. Cant. 4.
præconem. Daniel. 3.
equum. Iob 39.
sagittarium. Genes. 27.
labia. Cant. 5.
faculam ignis. Eccli. 48.
lucernam ardentem. Ioan. 1.
nubem pluuiæ. Eccli. 35.

vocent,

INDEX.

vocem. Ioan. 3.
 sal terræ. Matth. 5.
 lucem mundi. ibid. & 2. Reg. 23.

DE ABBATIBVS.

LECT. Eccli. 45. *Dilectus Deo, & hominibus, cuius memoria in benedictione est, &c. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.* cap. de Fide, de mansuetudine, de vocatione.

EVANG. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, &c. quære in Festo Conuersionis S. Pauli.*

Sacra Theologia figuratur per
 Sapien-
 tiam
 fontem sapientiæ. Eccli. 1.
 scientiam animæ, quæ vbi non est, bonum non est. Sap. 13.

Dei præcedentem omnia. Eccli. 1.
 quæ filiis suis vitam inspirat. Eccli. 4.

vitæ æternæ. Ioan. 5.

quæ desursum descendit. Iacob. 4.

absconditam { ab oculis omnium viuentium. Iob 28.
 in mysterio. 1. Cor. 2.

effundentem flumina.

omnia innouantem, & in animas sanctas se transfundentem.

primogenitam ante omnem creaturam.

in plenitudine Sanctorum inhabitantem.

Eccli. 24.

DE VIRGINIBVS.

LECT. Eccli. 51. *Confitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te Deum Saluatorem meum, &c. Liberasti me secundum multitudinem misericordie nominis tui.* cap. de misericordia. Laudabit usque ad mortem anima mea Dominum. cap. de benedicendo Deum.

Pauli. Ioannis. & c.

INDEX.

EVANG. Matth. 25. *Simile est regnum calorum decem virginibus, &c. Prudentes acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. cap. de charitate. Vigilate, quia nescitis diem neque horam. cap. de morte.*

LECT. Eccli. 51. *Domine Deus meus exaltasti super terram habitationem meam, &c. Inuocaui Dominum patrem Domini mei. cap. de oratione. Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione: confitebor tibi, & laudem dicam nomini tuo. cap. de benedicendo Deum.*

EVANG. Matth. 13. *Simile est regnum calorum thesauro abscondito in agro. cap. de thesauro. Ibi erit fletus & stridor dentium. cap. de Inferno.*

EPIST. 2. COR. 10. *Qui gloriatur, in Domino gloriatur. cap. de gloria. Respon-di vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. cap. de Virginitate.*

EPIST. 1. COR. 7. *De virginibus praeceptum Domini non habeo, &c. Qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi. cap. de mundo. Mulier innupta & virgo cogitat qua Domini sunt, ut sit sancta & corpore & spiritu. cap. de virginitate.*

DE VIDVIS.

LECT. Prou. 31. *Mulierem fortem quis inueniet? &c. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. cap. de eleemosyna. Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur. cap. de timore Domini.*

EPIST. 1. TIMOTH. 5. *Viduas honora, &c. Vidua speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die. cap. de oratione.*

Status cō- templatio-	{	cælum & terram.	} Gen. 1.
		aquas super cælos.	
		luminare maius & minus.	
		solem & lunam. Jerem. 1.	
		ascendentes & descendentes in scala ais	

INDEX.

nis & actio
nis signifi-
catur per

Iacob. Genes. 8.
irriguum superius & inferius. Iud. 8.
regnum & Sacerdotium. 1. Pet. 2.
Rachel & Liam. Genes. 30.
Ioseph & Benjamin. Genes. 42.
Moyfen & Aaron. Exod. 24.
Mariam & Martham. Lucae 10.

Festa trāf-
lationum
Sāctorum
corporum
in Ecclesia
figurantur
per

translatio-
nem

ossium

Enoch de hac terra in
Paradisum. Genes. 5.
Ioseph de
Aegypto
in terram
promis-
sionis. Ge-
nes. vlt.
duodecim
Propheta-
rū de loco
suo. Eccli.
46.

Arcae & tabernaculi.
3. Reg. 8.

vasorum. Isaia 38.

Ascensum Caleph in excelsum terræ
locum. Eccli. 46.

FINIS.

INDEX
PRÆCIPVARVM
RERVM HVIVS
LIBRI,

A.

A Biron viuus absorptus	pag. 3.
Abstinere quid 131. Abſtinentia temperan- tiæ filia ibidem. triplex eſt 132. corporalis quatuor bona confert corpori 139. deteſtabilis quorum eſt 133. & ſeq. laudabilis quadruplex 132. 134. & ſeq. naturalis quæ 132. ſpiritualis quatuor bona confert animæ 139. Abſtinentiæ ſex ſpe- cies 140. quinque palmites ibid. à cibo effectus 137. & ſeq. ad abſtinentiam quatuor inducunt 139.	
in Abraham dilectionis ſigna quatuor	161.
abundare quid 141. abundantia quæ mala generet ibid. & ſeq.	
Adam exemplum inobedienciæ	258.
additio color Rhetoricus quid	73.
adulatio confertur Chamæleonti 507. oleo 506. & ſeq. Adulationis comites 509. effectus 508. Adu- lationem quæ à nobis repellant 508. & ſeq.	
adulterium abſynthio confertur 510. furtum e- norme ibid. peccatum graue ibid. & ſeq. contra adulterium remedia 512. Adulter tria mala facit 511.	
aduocatus quis 143. quando peccat ibid. Advocato quæ neceſſaria	144.
affectio quid	155.
afflictio triplex	500.
agnus Paſchalis figura corporis Chriſti	232.
allegoria quid	81.
ambitio quid 512. draconi comparatur 516. Ambi- tionis	tionis

R E R V M.

tionis effectus 513. & seqq. Ambitiosi proprietates 515.

S. Ambrosius aduocatum egit 143. excommunicauit Theodosium Imp. 256.

ambulare quid 145. 151. quomodo ambulandum 146. & seqq. 421. Ambulatio quadruplex 150. & seq.

amicitia quid 152. 186. differt ab amore ibid. thesaurus est 450. qualis esse debeat ibid. & seq. quomodo acquiratur 153. & seq. Amicus fidelis quis 266.

amor quid 154. 186. ad quatuor potest dirigi 155. Amor Dei & proximi ab vna radice 164. sunt duæ alæ animæ 168. Amor Dei virtus præstantissima 155. duplex est 157. Amoris Dei dulcedo in tribus cognoscitur 156. effectus 156. 277. 337. gradus 155. in peccatore quatuor signa 156. ad amorem Dei quatuor nos inducunt 155. Amor inimicorum radio solis confertur 168. triplici ratione nobis necessarius ibid. & seq. Amoris mundi effectus 155. Amor proprius comparatur cordi 161. lapidi pretioso 160. vermi 161. unde oriatur 163. triplex est 162. proprii amoris effectus 161. variæ species 165. proprium amorem quæ a nobis repellunt 163. & seq. Amor proximi in quibus consistit 165. & seq. 492.

amplificatio pars orationis quid 98. in ea affectus duplex ibid.

anagogia quid sit 85.

anima vnde dicta 170. corpori quare vnita 173. thesaurus pretiosus 448. & seq. peccato obnoxia sanitatem quomodo consequitur 172. 456. quo odio prosequenda 565. & seqq. animæ alæ duæ 168. dignitas in quibus consistit 171. immortalitas 173. cura habenda 308. nomina diuersa 171. Animæ vt Deo obediat quæ facienda 172. animam

INDEX

cæcutientem quæ illuminant	173.
antitheton quid	81.
antonomasia quid	82.
aquilæ proprietas	263.
articulus Rhetoribus quid	74.
aspicere quid 173. Aspectus Dei in quibus consistit, & quæ operatur 174. hominis qualis esse debet 176. Aspectus mali effectus	175. & seq.
avarus comparatur cani & columbæ 605. & seq. semper eget 417. seruus est 427. avari ieiunium	133. avaro nihil scelestius
auditorum quatuor genera	107. & seqq.
auersio color Rhetoricus quid	74.
aures quomodo aperiendæ	235. 594.

B.

baptismus quid 177. Ioannis Baptistæ differt à Christi baptismo ibid. & seq. Baptismi effectus	178. & seqq. 411. figura 180. materia 178. ritus varius 180. Sacramentalia
beatus quis 181. Beatitudo quid ibid. duplex est 182. & seq. varia 185. quomodo acquiritur 181. 186. 485. 592. animæ in quibus consistit 182. corporis in quibus ibid. 322. patriæ quæ 183. duplex est ibid. qualis 184. viæ quæ	183.
benedicere quid 187. Benedictio Dei quæ & quotuplex	188.
S. Benedictus carnis incentiua quomodo domuit	457.

beneficentia in quo consistit	187.
beneuolentia quid	186.
benignitas quid	ibid.

C.

cælorum regnum quomodo acquiritur 336. 352. 359. 375. 434. 463. 485. 592. & seqq. quale 608. & seq. thesaurus est	450.
caro mortificanda 321. & seq. 565. & seq. non sequen-	

- quenda 418.
 catachresis quid 82.
 catechismus Baptismi sacramentale 177.
 causarum tria apud Rhetores genera 86. & seq.
 charitas quid 155. 186. 189. tres habet oculos 160.
 medicina infirmitatum spiritualium 550. triplex
 est 189. patriæ quare perfecta 190. Charitatis ef-
 fectus 190. & seq. 270. 284. 421. 492. perfectio in
 quibus cognoscitur ibid.
 choreatrices multa mala faciunt 516. & seqq.
 chrisma vide Confirmatio.
 Christus amicus fidelis 266. cur à Ioanne baptisari
 voluit 178. in exemplum nobis proponendus
 261. paupertatem amavit 356. pacis auctor 361.
 & seq. Redemptor noster 424. mirabiliter nos
 redemit 615. tentatus à diabolo 439. quomodo à
 nobis videndus 477. Christi charitas in quibus
 elucet 168. corporis in Eucharistia veritas a-
 struitur 230. & seq. corporis figura Agnus pa-
 schalis 232. in cruce quare glorandum 283. pas-
 sionis dolor recolendus 240. passionis effectus,
 & utilitates 195. 349. & seqq.
 circumlocutione quando in oratione utimur 75.
 cogitare quid 191. cogitatio quid ibid. triplex est
 ibid. & seq. peccati ad quæ confert 193. quæ co-
 gitanda 195. & seq. contra malas cogitationes
 remedia 194.
 compassio homini necessaria 242. 598. compassio-
 nis lachrymæ 310.
 concionator vide Prædicator.
 conclusio quid 99.
 concordia in quo consistit 187. concordia bona
 & effectus 493. & seq.
 confiteri & confessio quid 196. triplex est ibid.
 confessio fidei quæ 196. peccatorum quæ ibid.
 quotuplex 197. quare faciēda sacerdoti 198. qua-

INDEX

- lis esse debet 198. & seqq. eius effectus 198. 330.
411. 415. 445. 476. 549.
- confirmatio Ecclesiæ Sacramentum 202. in fronte quare fiat ibid. an necessaria ad salutem ibid. quotuplex 203. eius character 204. descriptio 201. effectus 204. & seq.
- confirmatio orationis pars quid 27.
- confutatio quid ibid.
- conscientia inuestiganda, mundanda, & virtutibus ornanda 478. 607. & seq. conscientiarum in extremo iudicio inexcusabilitas 297.
- consilia Evangelica semita ad cælum 419.
- consolari quid 205. consolatio quibus in hoc mundo datur 207. 460. quotuplex est 205. consolationis spiritualis effectus 205. & seq.
- constantia quid 208. ad constantiam quæ pertinet 209. quæ eam interimunt ibid. & seq.
- consuetudinis bonæ à teneris inceptæ utilitas 465. & seqq. 599. & seqq. malæ damna 576.
- contemplari & contemplatio quid 210. contemplationis comites 212. effectus ibid. motus triplex 211.
- contentio oratoribus quid 76.
- continentiæ effectus 271.
- contritio quid 213. quotuplex 216. cōparatur torrenti 215. an potest esse nimia 217. contritionis cōsiderationes ibid. dolor 214. 240. & seq. exempla 218. effectus 215. lachrymæ 309. & seq. varia nomina 213. partes 215. in contritione quæ necessaria 216. ad veram contritionē quæ pertinet 218.
- conuersionis peccatoris festinæ utilitas & effectus 465. & seqq.
- cor quid 218. obduratum quod 221. radici arboris confertur 219. quomodo aperiendum 235. 595. inuestigandum, mundandum, & virtutibus ornandum 607. & seq. quale esse debeat 223. & seq. ad Deum

R E R V M.

Deum quomodo dirigitur 222. cor peccatoris
 trifariam scinditur ibid. deserto cōparatur 220.
 instabile est 331. cordis mūditiā quomodo acqui-
 ritur 330. & seq. quid operetur 327. & seq. in cor-
 de quatuor sunt 199.
 corrigere quid 224. correctio duplex ibid. corre-
 ctio fraterna quomodo fieri debeat 225. & seqq.
 corpus durius tractandum, vt animæ obediāt 161.
 & seq. 309. 321. & seq. 418. 565. & seqq. domus est a-
 nimę 606. corporis ornatus superfluo⁹ malus 346.
 corpus Christi vide Christus, & Eucharistia.
 creaturarum quatuor genera 164. ex creaturis Cre-
 atorem cognoscimus 54. in creaturis delectatio
 quotuplex 195.
 in Cruce Christi quare gloriandum 283.
 cupiditas quid 155. omnium malorum radix 603.
 curandi modus duplex 227.
 custodire & custodia quid 234. quę custodiēda 235.
 & seq. 385.

D.

damnationis æternæ dolor præcauendus 244.
 damnatorum corpora qualia futura 543.
 decimæ quid 236. differunt à primitiis 237. soluē-
 de sunt 238. cur institutæ 237. fideliter eas sol-
 uentium præmium 238. & seq.
 delectatio duplex 195. in creaturis triplex ibid.
 derisio quid 518. quare vitanda 519. & seq. deriso-
 rum mala 518.
 detractionis malum 518. species 520. & seqq. detra-
 ctor confertur latrinæ, porco, & sepulchro 521.
 deuotionis lachrymæ, earumq; effectus 310. & seq.
 Deus amat quatuor hominum genera 157. odit tria
 152. aspiciat quatuor modis 174. quare benedicen-
 dus 287. Creator noster 424. corripit nos mi-
 rabiler 220. 617. defendit 616. docet 617. vocat
 495. & seqq. 616. diligendus tripliciter 157.
 & seqq.

INDEX

- & seq. quare 159. & seq. 486. Dominus noster
 425. à quibus non inuenitur 399. Pater noster
 425. pauperes elegit 356. exaudit 357. honorat
 358. quando quærendus 397. & seq. quomodo 396.
 & seq. 400. vbi 399. sequendus 419. & seqq. qua-
 re timendus 454. & seq. videndus 477. Dei am-
 bulare quid 151. amicitia quomodo acquiritur
 329. & seq. quomodo conseruatur 328. aspicere
 quid 174. quid operetur in nobis ibid. benedi-
 ctio quæ & quotuplex 188. benignitas in quibus
 cōsistit 187. gladius triplex 529. gloria in omni-
 bus quærenda 284. mirabilia 615. & seqq. mi-
 sericordia quanta 371. 620. misericordiæ gra-
 dus 622. & seq. verbum emplastrum animæ
 contra peccatum 548. quomodo audiendum 470.
 & seqq. Verbi effectus 473. & seq. vocare quid sit
 495. Deo ambulare non competit 145. obedien-
 dum 339. seruire quare debemus 424. & seq. quo-
 modo 386. 422. & seq. Deum timentibus quæ
 promissa 453. & seq. in Deo cur sperandum 433.
 & seq.
 diabolus hominis hostis, & quomodo cauendus
 437. tentat hominem diuersimodè 274. 438. &
 seqq. confertur coruo & piscatori 555. nō sequen-
 dus 418. & seq. diaboli gladius triplex 527. & seq.
 diabolo qui seruiunt 426. & seq.
 digressio Rhetoribus quid 76.
 dilectio quid 155. 186.
 disiunctio oratoribus quid 77.
 dispositio quid 42.
 diuitiæ acquirentibus periculose 601. possidenti-
 bus nocuæ 603. & seq. molestæ 604. contem-
 nendæ 264. relinquendæ 605. in ijs quot modis
 peccatur 601. & seqq.
 doctorum ordo perpetuus in Ecclesia 3.
 dolorum differentiæ 239. & seqq.
 domus

R E R V M.

domus quadruplex in Scripturis 606. & seqq.
Dorothei Thebæi Monachi præclarè dictum 161.

E.

- ebrietas quid 524. eius effectus ibid. & seqq.
ecclesiæ Romanæ est Scripturas approbare, vel improbare 122. Ecclesiæ forum duplex 255.
elemosyna quid 244. quomodo dari debet 245. & seqq. 249. thesaurus est 450. triplex est 249. eius effectus 250. 412. 416. 550. in ea quæ consideranda 247. & seqq.
Elisæus insanire quare dictus 22.
elocutio quid 43.
eloquentia quomodo concionatori necessaria 15. fucata nocua est 16. 60. & seqq.
emphasis quid 82.
epilogus quid 99.
epiphonema quid 96.
epitheton quid 82.
ethopæia quid 70.
in Eucharistia verum corpus Christi 230. & seqq. ad eam sumendam quæ præparatio necessaria 231. & seqq. ad sumptam conseruandam quæ agenda 233. & seqq.
ad Exaltationem veram quomodo venit 250. & seqq.
exclamatio quid 77.
excommunicatio quid 253. à Christo instituta 258. morsui canis rabidi confertur 255. duplex est 256. quare timenda 255. & seqq. eius effectus 253. & seqq. Excommunicati vitandi 257. & seqq. qui excommunicandi 258.
exemplum quid 262. quoduplex 258. 263. qui nobis in exemplum relictum 258. & seqq.
exercitatio quid 67. & seqq.
exorcismus Baptismi sacramentale 177.
exordium quid 91. à quibus desumitur 93.
F. fide-

INDEX

F.

- fidelitas in tribus consistit 265. & seq.
 fides quid 230. 263. a. thesaurus est 450. sine operi-
 bus non iustificat 264. b. qualis esse debeat 263.
 b. & seq. eius effectus 250. 263. a & seq. 265. 269.
 446. 492.
 figura Rhetoribus quid 81.
 flectere præcipuum munus oratoris 20.
 fornicationis incentiua 512.
 fortitudo quomodo acquiritur 269. & seq. triplex
 est 272. eius species & signa ibid.
 S. Francisci in vana gloria fugienda studium 537.
 fraterna correctio, vide correctio.
 freneticorum gaudium 273.
 frequentatio color Rhetoricus quid 78.

G.

- gaudium quid 272. quotuplex 273. gloriæ quale
 278. iustorum in quibus consistit 275. & seq. mun-
 danorum culpabile 273. & seq.
 gladius vnde dictus 527. quotuplex ibid. quibus da-
 tur 529. quomodo portandus ibid.
 gloria quid 278. quotuplex 279. quæ fugienda ibid.
 & seqq. quæ amplectenda 283. ad eam quomodo
 peruenitur ibid. & seq.
 gradatio quid 83.
 gratia quid & quotuplex 284. quomodo acquiri-
 tur 286. & seq. 327. 405. & seq. amittitur 569. &
 seq. 402. conseruatur 406. & seq. thesaurus est
 449. variè in Scripturis accipitur 291. gratiæ
 capaces, & non capaces qui 285. & seq. donum
 occultum 291. effectus 287. & seqq. 290. in
 gratia aliquem esse signa 289. & seq. 407. &
 seq.
 Gregorius Magnus in Morali discursu maximè
 excellit 118.
 Gre-

R E R V M.

Gregorij Nazianzeni in Ecclesia auctoritas 29. elo-
quentia 118.
gula quid 532. quot modis ea peccatur ibid. & seqq.
gulosi ieiunium 134. seruitus 426.

H.

hæresis cognoscendæ certa regula 125.
hæreses confutare concionatoris munus 124.
hæretici sacræ Scripturæ corruptores 3.
hæreticorum librorum lectione cur abstinendum
122. & seq.
hierarchiæ cælestis actus qui 30. & seq.
homæosis quid, & eius species 83.
homo animam quomodo odio prosequi debet
566. & seq. quæ circa seipsum videre debet 478.
& seq.
hominem quæ reddunt amabilem 153. & seq. quæ
amicum Deo 153.
honores quatuor modis appetuntur 514. & seq. fu-
giendi 262
humiliatio sui vnde oriatur 317.
humilitas quid 291. quoduplex 292. vera quæ, &
quoduplex ibid. & seq. eius effectus 251. 283. 286.
334. 416. 445.
hyperbaton quid 84.
hyperbole quid ibid.
hypocrisis quid 534.
hypocrita quibus assimilatur ibid. & seq.
hypocritæ ieiunium 133.

I.

iactantia quid & quoduplex 536. eius varij effe-
ctus 537.
icon quid 83.
idolopæia quid 71.
Ieremias Propheta docuit Iosiam 4.
ignis

INDEX

ignis purgatorius, vide Purgatorium.	
imago quid	261.
imitatio quid 66. eius species	70.
impatientiæ mala	538. & seq. 552.
infernus quid 539. Dædali Labyrintho confertur	
241. Inferni pœnæ 480. 541. & seqq. pœnarum	
acerbitas 542. & seq. æternitas 543. meditatio	
quàm utilis, & quid efficiat 544. & seq. Infer-	
num esse	540.
infidelitatis exemplum Israelitæ	259.
infirmas quomodo sanatur 547. & seq. duplex	
est 546. corporalis est pœna peccati 550. infir-	
mitatis effectus	546. & seq.
inflexio Rhetoribus quid	78.
inimicus quare amandus	168. & seq.
innocentia quoruplex	293. & seq.
inobedientiæ exemplum	258.
instabilitas quid 550. instabilem quæ faciunt ibid.	
& seq.	
inuentio quid	42.
invidia quid 552. eius effectus 343. 553. & seq. Inui-	
di dolor	239. & seq.
Ioannis Baptistæ baptismus differt à Christi bap-	
tismo 177. constantia in arguendo Herodem	
17.	
Iosaphat regis Iuda in propagando Dei cultu stu-	
dium	3.
ira quid 554. iræ effectus	555. & seq.
iudices mali	303.
iudicium extremum quid 194. necessario futu-	
rum ibid. quare timendum 295. & seqq. 479.	
quomodo effugiendum	621.
iudicium temerarium quoruplex 299. & seq. iudi-	
care alios cur non debemus	301. & seq.
Iuliani Imp. apostasia	5.
iurare quid 609. iuramentum duplex ibid. licitum	
quod	

R E R V M.

quod
iustitia quid 305. quotuplex 303. & seq. quæ homi-
ni necessaria respectu Dei 305. & seq. respectu
proximi 307. respectu sui 308. iustitiæ effectus
252. & seq. opera 415.
iustorum gaudium in quibus consistit 275. status
triplex 613. & seq.

L.

Lachryma quid 309. quotuplex ibid. & seq. la-
chrymarum effectus 278. 311. 330. 344. 548.
lectio comes contemplationis 212. legentium li-
bros diuersus finis 128.
lux quid 611. quotuplex ibid. & seq. 614.
libertas concionatori necessaria 16.
licentia Rhetorico colore quando vtimur 78.
loquuti quæ seruanda 324. & seqq. 391.
luxuria quid 557. luxuriæ effectus 559. & seq. filia
557. incentiua 558. & seq. remedia 133. & seq. 446.
seruitus 426. & seq.

M.

D. Macharij mirabilis abstinencia 140.
mansuetudo quid 311. eius effectus 253. 312.
manus quomodo aperiendæ 597.
meditatio comes contemplationis 12. & seq. 212.
memoria quid & quotuplex 43. eam quæ iuuant
ibid. & seq.
mendacium quid 561. fugiendum, & quare ibid. &
seq.
metalepsis quid 84.
metaphora quid 52. eius finis 53. & seq. Metapho-
rica locutio quomodo cognoscitur 55. & seqq.
methodus quid 880. docedi duplex est ibid. & seq.
metonymia quid 84.
mirabilia Dei 615. & seqq.
misericordia duplex 619. misericordiæ fructus &
effectus 345. 620. & seqq. opera quæ 249. ad mi-
seri-

INDEX

sericordiam quæ hominem prouocant	619. & seq.
Misericordia Dei quanta	620. eius gradus septem
monachi sint mortui mundo	622. & seqq. 402. & seqq.
mors quid	313. poena peccati est 321. quare timenda 243. 313. & seqq.
bonis iucunda	316. 469. peccatori amara ibid. certa est 313. triplici ratione contingit 320. & seq.
mortis hora incerta	315. memoria ad quæ valet 317. & seqq.
circa mortem quæ incerta	314. & seq.
mortificatio carnis	321. & seq. 565. & seq.
mulier ornata diaboli gladius	347. 528. 588. rete 346.
multiloquium quid	324.
munditia cordis quomodo acquiritur	330. & seq.
eius effectus	327. & seq.
mundus indiget luce	612. cur relinquendus 417. 626. & seq.
mundi gloria in quibus consistit	281. fugienda 279. & seq.
ad mundi contemptum quomodo peruenitur	318. Mundanorum gaudium culpabile 273. & seq.
Mundanæ aduersitatis dolor sustinendus	242.
munerum acceptio in iudice mala	303.
murmurare quid, & quale malum	563.

N.

narratio quid	95.
Nathan docuit Salomonem	4.
negligentia quid	564.
nobilitas quid	331. quotuplex ibid. & seqq.
ad veram nobilitatem quæ requirantur	332.

O.

obedientia quid	334. eius effectus 251. 335. & seq.
ad obediendum quæ hominem mouent	334. & seq.
Deo quomodo obediendum	339.
occupatio schema quid	79.
oculi	

R E R V M.

- oculi quomodo aperiendi 236. 598.
 odium quid 568. differt ab inuidia 569. sui ipsius
 vtile 565. & seq. proximi malum 569. & seqq. odij
 effectus ibid. & 343.
 olei proprietates 507.
 onomatopœia quid 84.
 opus bonum quomodo operandum 476. 599. &
 seq. 629. & seqq.
 orare quid 339. oratio comes cōtemplationis 212.
 qualis esse debeat 339. & seqq. 345. quorum ex-
 auditur 335. 344. & seq. 357. orationis effectus 12.
 445. 549. impedimenta 342. & seq.
 orator quis 33.
 ornatus superfluus peccatum 346. & seqq.
 orpheus quomodo arbores & saxa traxisse dictus
 26.
 os quomodo aperiendum 236. 596. & seq.
 orium quid, & eius effectus 571. & seq.
 ozias rex lepra percussus 3.
 P.
 parabole quid 83.
 paradigma quid ibid.
 passio quid 349. passionis Christi effectus & utili-
 tates ibid. & seqq.
 patientia quid 352. quotuplex 539. patientiæ effe-
 ctus 252. 270. 277. 352. & seq.
 S S. Patres qui, & quomodo legendi 118. & seq.
 pauonis natura 280.
 paupertas quid 355. & seq. quare amanda 356. secu-
 ra & quieta est 357. voluntaria martyrium est
 356. & seq. paupertatis effectus 360. pauperes De-
 us elegit 356. exaudit 357. honorat 358.
 pax quid 360. quomodo comparatur 363. & seqq.
 pacis auctor Christus 351. & seq. 361. & seqq. pa-
 cifici quadruplices 367.
 peccatum quid 573. fugiendum 135. & seq. 411. &
 seq.

INDEX

seq. gladius diaboli est 527. infirmitas spiritua-	
lis cur dicatur 546. & seq. peccati effectus 546.	
& seq. 573. & seqq. foeditas 274. 401. 551. gradus	
197. peccato seruire inutile 427. peccata mor-	
talia 442. & seq. nostra Christus suo sanguine	
deleuit 350. contra peccata remedia 318. & seq.	
peccatoris festinae conuersionis utilitas & effe-	
ctus 465. & seqq. cor deserto comparatur 220.	
instabile est 551. trifariam scinditur 222. stultitia	
574. & seq. peccatori quæ cogitanda	193.
periphrasis quid	84.
peroratio quid	99.
perseuerantia 368. eius effectus 253, 271, 368. & seq.	
impedimenta	370.
Pharisæorum iustitia	304.
philosophorum dicta an concioni intexere liceat	
38. & seq.	
pigrum quæ mala sequuntur	579. & seq.
pœna huius mundi in quibus differt à purgatoria	
395. & seq. æterna per pœnitentiam in tempora-	
lem mutatur	372.
pœnitentia quid, & quotuplex 371. 380. debet esse	
festina, & quare 377. & seqq. 468. & seq. discre-	
ta quæ 371. pœnitentiæ effectus ibid. & seqq.	
partes 415. indiscretæ mala	376.
potus triplex	252.
prædicare quid 381. prædicationis diuini verbi dif-	
ficultas 23. excellētia 1. & seqq. genera 128. partes	
91. & seqq. 128. qualitates 24. & seqq. prædicator	
qualis esse debeat 6. & seq. 381. & seqq. confertur	
bouibus 37. canibus & columbis 38. nubibus 39.	
612. & seq. tube 36. auditores quomodo moue-	
re poterit 21. & seqq. in quibus ab oratore dif-	
fert 33. & seq. an teneatur facere quæ dicit 35.	
prædicatoris actus tres 30. & seqq. corporis habi-	
tus qualis 100. & seqq. dignitas in quibus cōsistit	
ibid.	

R E R V M.

ibid. munus præcipuum 19. & seq. 124. & seq. no-	
mina varia 36. & seqq. Predicatori gladius à Deo	
datus 529. qui libri legendi 117. & seqq. quæ ne-	
cessaria 12. & seqq. quæ perorandi audaciam præ-	
sent	14. & seqq.
prælati à concionatore quomodo arguendi 17. 18.	
præparare quid	383.
præparatio in quibus consistit	384. & seqq.
præsumptio quid, & quotuplex	581.
probare quid 389. homo quomodo à Deo proba-	
tur	389. & seqq.
prodigalitas quid	582.
pronuntiatio quid	44.
prosopopæia quid	71.
providentia quid 392. ad quæ valet	ibid. & seq.
proximus nobis quis 164. & seq. quomodo diligen-	
dus 165. & seq. non odio prosequendus 369. &	
seqq.	
purgatorium quid, & eius pœna	394. & seq.
pusillanimitatis origo	580.

R.

raptus contemplationis species quid	212.
recidiuare quid 400. Recidiua cauenda, & eius ef-	
fectus	ibid. & seq.
religiosus est mortuus mundo	402. & seq.
repletio triplex 405. repletionis signa	407. & seq.
reprehensio Rhetoribus quid	79.
resurgere quid 409. Resurrectio quotuplex	ibid.
mortuorum astruitur	ibid. & seq.

S.

sacramentalia Baptismi	177.
Samuel Dauidem docuit	4.
sanctificatio duplex 411. homo varijs modis san-	
ctificatur	ibid. & seq.
sancti in exemplum nobis proponendi 260. & seq.	
Ccc 3	sapient-

INDEX

sapientia duplex malorum & bonorum	413. malorum quare reprobanda ibidem & seq. bonorum quæ, & in quibus consistit	414. & seqq. sapientiæ mundanæ effectus	416.
scientia thesaurus est	448. concionatori necessaria		14.
scripturæ sacræ sensus	quadruplex	85. & seq.	
securitatis malum			552.
seruitus multiplex	426. seruire Deo quid	422. quare debemus	424. & seq. quomodo
		386. 422. & seqq. seruire peccato inutile	427. diabolo qui seruiunt
		426. & seq. Serui erga dominum fidelitas in quibus consistit	266. & seq.
silentium quid	427. silentij effectus		428. & seq.
similitudo quid			79.
simonia quid, & eius effectus			583. & seq.
societas quid	428. mala cur vitanda	429. & seqq. societatis bonæ effectus	412. 431.
solitudo non est de essentia perfectionis	431. solitudinis effectus		432.
sperare & spes quid	433. impiorum euanesce	436. iustorum in quibus consistit	435.
spei effectus			270. 433. & seq.
Spiritus S. gratia cui conceditur			405. & seqq.
studendi modus			110. & seqq.
stultus instabilis			550.
superbia quid, & eius effectus			584. & seqq.
synecdoche quid			85.

T

tactus impudicus quæ mala facit			587. & seq.
ad templum cur eundum			607.
tempus quid	436. cōgruum quærendi Deum quod		
	394. thesauro confertur	436. Temporis habenda ratio	ibid. & seq.
tentationes quomodo videntur	444. & seq. tentationum effectus & vtilitas		390. 446. & seq.
			tepidi

R E R V M.

tepiditatis effectus	589.
thema quid & quotuplex 63. Themata quomodo dilatantur 71. & seqq. parantur	64. & seqq.
Theologiæ encomium	114. & seqq.
thesaurus multiplex	448. & seqq.
timor quotuplex 451. Timor Domini effectus 277. 330. 451. & seqq. Deum timentibus quæ pro- missa	453. & seqq.
transitio Oratori quid	79.
tribulatio patienter ferenda 464. Tribulationis effectus	275. & seqq. 390. 420. 455. & seqq.
triduum peccatoris	157.
tropus Rhetoribus quid	81.

V.

verbum vnde dicatur 470. Dei emplastrum est a- nimæ contra peccatum 548. quomodo audien- dum 470. & seqq. eius effectus 2. 106. 473. & seqq.	
verba propria quæ 50. & seqq. verborum delectus concinatori necessarius	48.
veritas quid, & quotuplex	475.
videnda quæ	477. & seqq.
virginitas quid 480. propter multa commendatur ibid. & seqq. thesaurus est	449. 483.
vira quotuplex 488. beata quid 181. 485. qualis 486. & seqq. quomodo acquiritur, vide Beatitudo & celorum regnum, thesaurus est 450. eius gau- dium quale 278. contemplatiua affimilatur se- pulchro 211. in ea quæ consideranda 412. vite hu- manæ directio vnde 467. qualitates 488. & seqq.	491.
vnio quotuplex	
vocatio fit quatuor modis 495. & seqq. vocare Dei quid 495. ad quæ nos vocat Deus 498. quomodo vocat 499. vocum varia genera	103. & seqq.
voluntas quid 500. bona est donum Dei ibid. pro- pria abneganda 162. & seqq. 505. propriæ effectus 503. propriæ abnegatio quid operetur 334. & seqq.	vísura

INDEX RERVM.

vsura quid §90. vsurarij stultitia multiplex ibid. &
seqq.

¶ *usus quid, & eius effectus*

vxoris & mari. concordia sui. vxoris erga mari-
tum fidelitas. quibus consistit 265.

¶ valdensium hæ

F I N I S.

~~O vestis!~~ ^{et} ~~cū~~ ^{vestis} ~~vestis~~,

De puro sanguine vestis cū et vestis
ab illo, vestis cū bēnē carnis, et vesti-
nis ab eo gloriā majestatis, vestis soli
nube, et ipsa sole vestis. S. Leno.

KSIĘGOZBIÓR¹
MARCINA ZAMOJCEGO

1436 -KZ

1436-KZ

Simia est Simia etiam si sedat in uoce. B. 89 ac.

